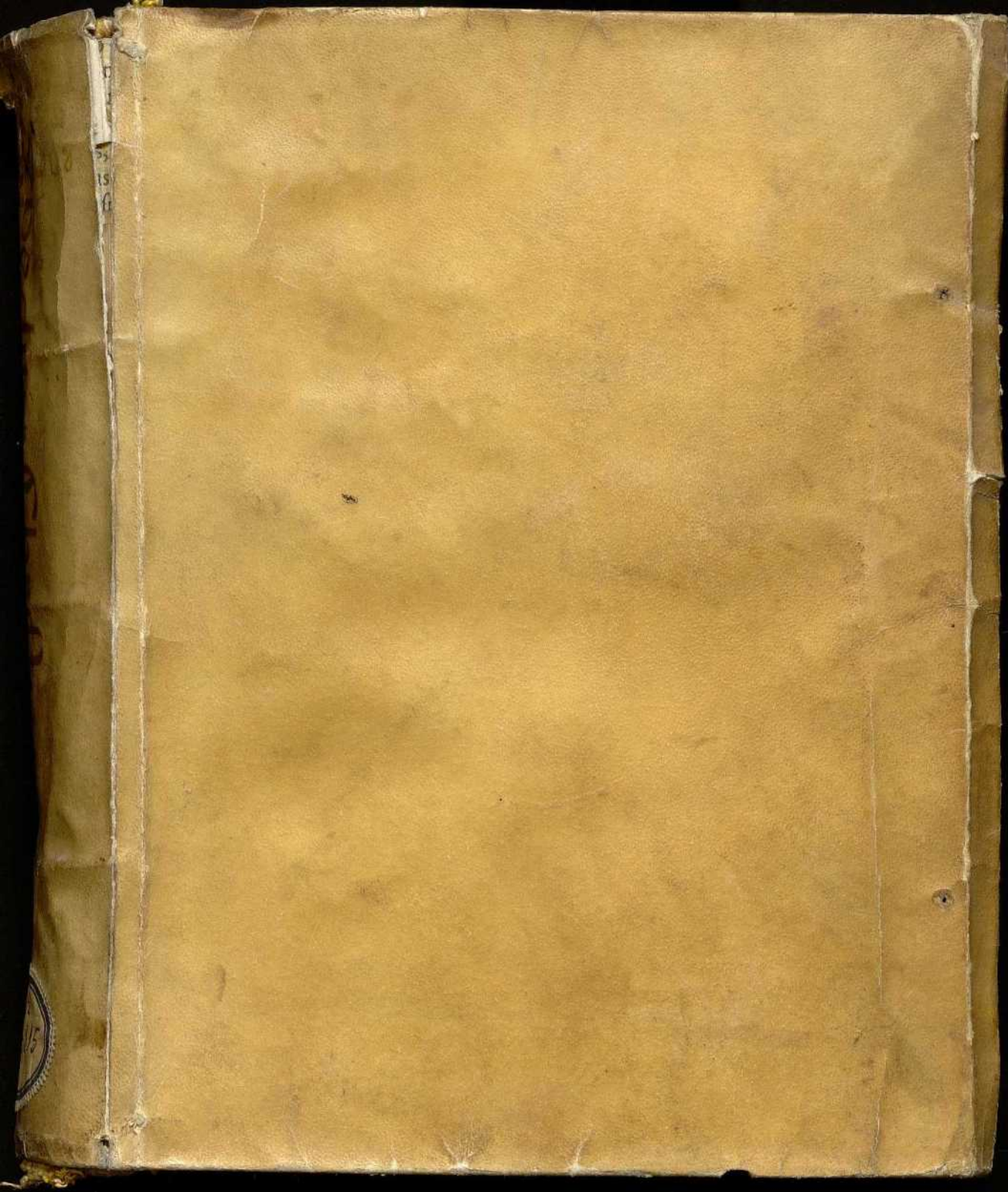

1000
2005
Orditio Christiana

Biblioteca Universitaria
GRANADA

Sala	A
Sección	1
Tabla	
Número	315

0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20

4-6-9

1
5-256

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA
GRANADA

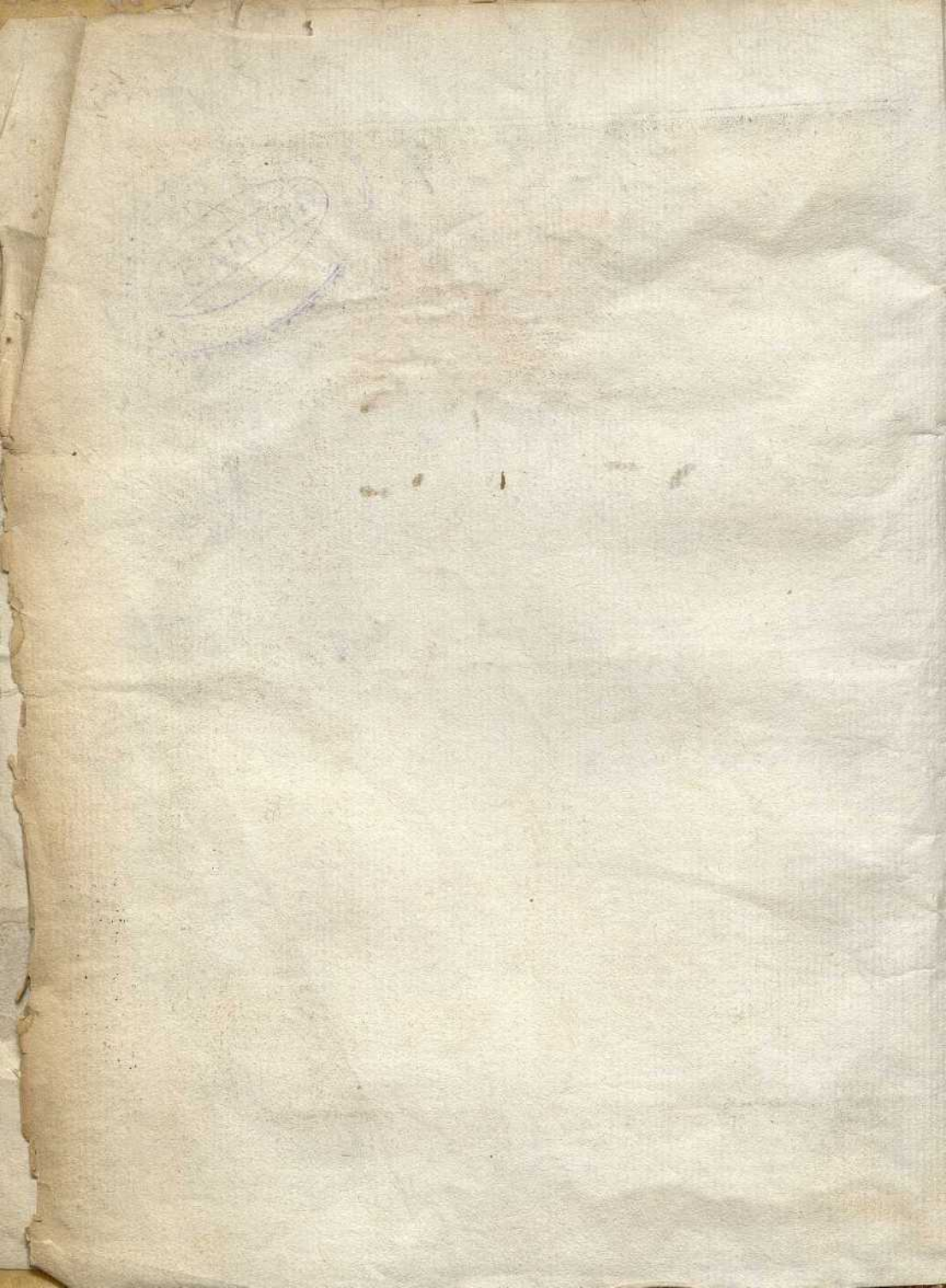
Biblioteca Universitaria
GRANADA
Sala A
Escrito 1
Tabla 315
Número 315

ciencia
naciona
lugars
en d

24-6-9

1
5-256

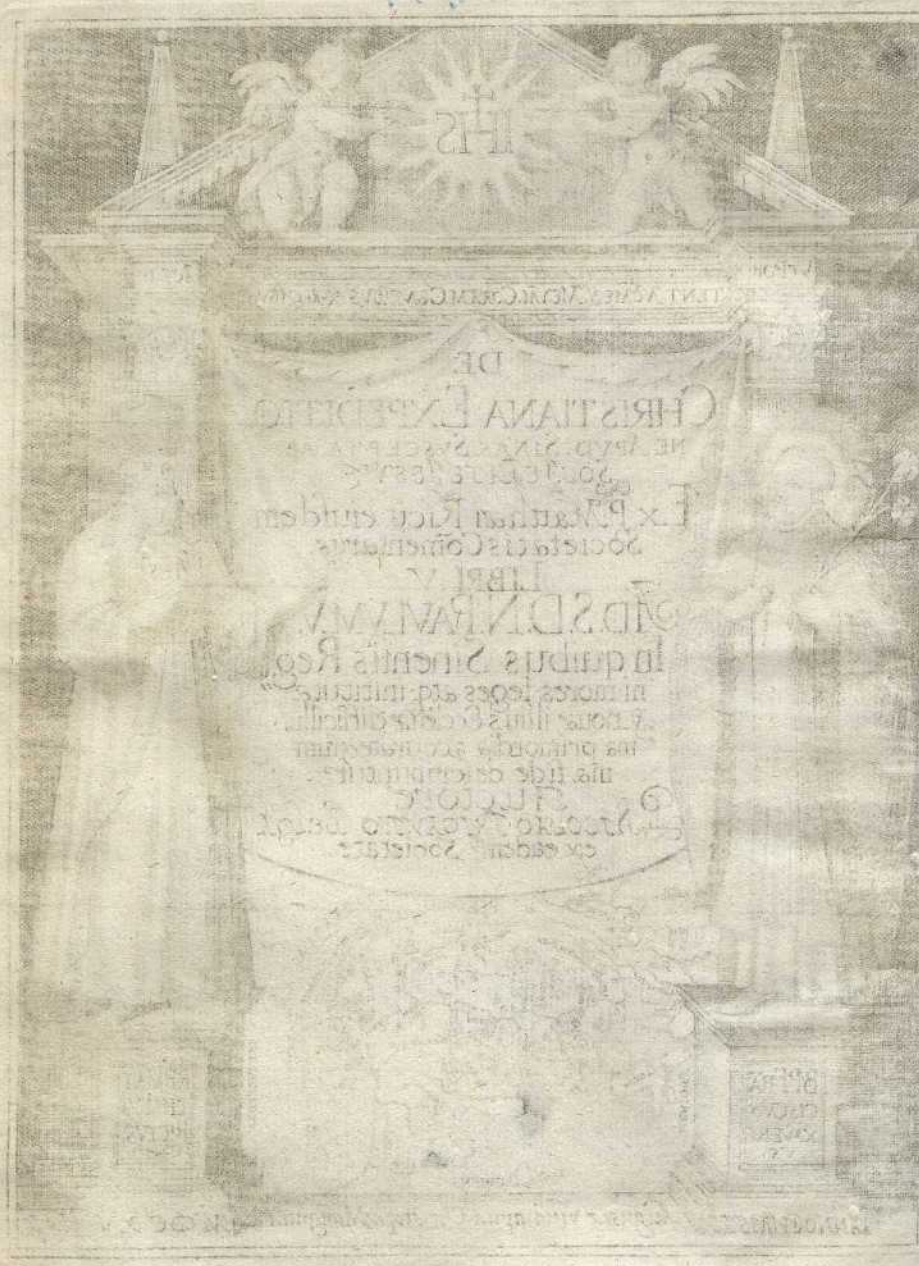
*Del Collegio della Compagnia di Gesù de Granada
B. 1.499*

*12
Mini mo.*

R. 1. 1. 1.

1715
1716
1717
1718
1719
1720
1721
1722
1723
1724
1725
1726
1727
1728
1729
1730
1731
1732
1733
1734
1735
1736
1737
1738
1739
1740
1741
1742
1743
1744
1745
1746
1747
1748
1749
1750

SANCTISSIMO,

BEATISSIMOQUE PATRI, AC
DOMINO NOSTRO

PAVLO QVINTO

PONTIFICI MAXIMO,

Nicolaus Trigautius Societatis IESV.

TObiæ ad ortum peregrinantis dux & comes Raphaël, B.^{me} Pater, postquam reducem Parentibus filiū incolumē, auctumq; restituerat, beneficio affectos ad benefici Numinis encomia cohortatus ait; *Opera Dei reuelare, & confiteri honorificum est.* Hæc, vt mihi ab Sinis reduci dicta putem, facit instituta in extremum Orientem peregrinatio, duce & comite de supernis mentibus vno, innumera ab eodem vel beneficia procurata, vel pericula propulsata; reditus æquè fælix ad B. T.^a pedes. Ne igitur taceam, auctacter, sed verè tamen, cum peregrinantibus etiam Magis duce stella dico; *Vidimus stellam in oriente,* nondum quidem solem, qualis iam dudum obi splendet Christiano, sed stellam tamē, nec amplius tetras illas tot sæculorū tenebras, sed lucis Christia-

DEDICATIO

næ crepuscula: hæc visa, veni adorare Dominū, te inquam, B.^m Pater, Immortalis Dei vices obeūtem veneraturus. Et ne deessent munera, Societatis nostræ tenuis apud Sinas manipulus, qui eam expeditionē Sedis Apostolicæ auctoritate, suoq; instituto suscepit, Sanctitati tuę per me libellū offert, in quo Sinensis opulentia, aurū, thus Christo recens nato, quia recens noto ab Neophytis incensum, & laborum nostrorum myrrha continetur.

Ideo nihil puduit Ecclesiæ Sinensis infantiam legendam dare Nam tametsi Nobilissimæ gentis ad Christi sacra conuersio narranda suscipitur, quę res habet suam ex seipsa maiestatem, tamē, quę hæctenus in re tanta perfecta sunt, ita sunt exigua (si cum ea magnitudine, quæ vel à Dei benignitate primū, vel ab gentis indole sperari potest, comparentur) vt alicui fortasse nō satis digna videri possint, quæ Sanctitatis tuę, & Christiani orbis oculis obtrudantur. Verū enim verò magnitudo illa Romana à lupæ vberibus, à pastorū latrocinijs, à manibus saltu superatis, sine nota solet inchoari. Quocirca neq; me pudebit huius Ecclesiæ cunas, crepūdia, vnguiculos, & si quid est infantilius, proponere: nam etiam hæc in pueris solent, vt Agesilao quondā equestris arundo, minimè displicere. Posteriores nostri, dante Domino incrementum, ceteras infantia, prout res excreuerint, superaddent ætates. Hæc

DEDICATIO.

Hæc pusilla donâ oblaturus ne magnitudine deterrerer, effecit primus Tusculi ad pedum osculum admissi cōgressus, quo me humanissimè exceptum Tua Sanctitas ad audendū inuitauit. Et sanè operis materia sine dubio huic Sedi debebatur, vt excusus ille, quem tenuimus, in Euangelio euulgando modus, Apostolicæ censuræ subiaceret. Oportebat quidem nobilem materiam operis elegantia cohonestari, sed veniam mereor B.^{mc} Pater, ex eo q̄ huius tumultuarię scriptionis altera pars inter nauticos clamores scripta sit, eo in mari, quod ex India in Armuzianam Persici sinus insulam nauigatur; altera Romæ præpropere festinatione, post ægritudinem propè extremam, interrupta negotijs scriptione coaluerit. Quin etiã à nobis arbitror, quid agamus, non quo dicamus modo (non enim facilè tempus vtiq; suppeteret) expectari, maximè cùm nuda veritas de rebus ad animos permouendos loquens, inornata videatur ornatior. Et sanè sanctè spondeo, quicquid eloquentiæ coloribus deerit, id omne veritatis candore compensandum.

Hæc si B. T. vultu, quo solet, benigno suscipiat, lætus accepto responso, per aliam viam reuertar in regionem meam; & in alium propè orbem, recepta pro exiguis, de more Magorum, ingentia munera, non Oceano minus quàm laudibus euehens cele-

DEDICATIO

berrimi nominis tui famam, quò ulterius nemo, deportabo. Maximè quod à B. T. velut communi Ecclesiasticæ familiæ Parente, tenella hæc Infans (cuius Diuino munere nos nutricij sumus) postulatis adiuta subsidijs, infantiles nunc excutit fascias, & in grandiolem adspirat ætatem. Nam inusitatae terram sane auxisti fauoribus, & nonnulla de Canonum rigore remittens, Apostolica liberalitate indulxisti: iamq; etiam dignam Pontifice bibliothecam apud Sinas instruis, vt ea sit perpetuum fidei, ab Sede Apostolica in eos terrarum fines deriuata, monumentum.

Fauista igitur cum Socijs in subsidium adiunctis abeuntem B.^m Pater appreciatione prosequere Nos quoque Deum Opt: Max: comprecabimur, vti Ecclesiæ suæ B. T. quam diutissimè conferuet. Romæ 14. Kalendas Februarias, Anno Salutis 1615.

Lectori

Lectori Salutem.

Mather hic, Lector candidè, posthumus P. Matthæi Ricij partus à me non ideo fuit adoptatus, ut dubium parentem tam impari sorte commutaret sed ut verum ac germanum huius factus parentem, notum ab suis inijs faciam nam reliquum eius vitæ cursum sequens narratio prope unum commemorat, ut ille enim huius expeditionis primos impetus præ cæteris unus generosè aggressus, constanter æquè ad obitum usque perduxit.

P. Mattheus Ricius, Italus Macerata in agro Piceno, loco nobili, natus est anno 1552. pridie Nonas Octobris Vbi inter suos prima grammatica rudimenta didicit, Magistro P. Nicolao Beniuegni, Sacerdote seculari, qui deinde Societatem nostram est amplexatus Inde in politiori litteratura apud nostros, erecto ibidem Societatis nostræ Collegio, eruditus quo in genere sanè insignis fuit. Cum iam sextum supra decimum etatis annum attigisset, Romam à Parente mittitur studiorum causa. Legibus operam dedit Romæ prope trienniū, quo tempore tametsi ex parentis voluntate ea disceret quæ à magistro aliena sunt instituto, nihilominus qui semel animi sui curam Patribus Macerata tradiderat, ab eo Romæ nunquam deflexit. Nam in sodalitiū Annunciatæ Virginis cooptatus ex eorū Patrum, qui Sodalitio præerant voluntate suas, quæ ad pietatem spectant, actiones moderabatur. Demum à Domino segregatus, Societatem IESV, quam iam puer Macerata cogitauerat petiit ac impetrat à P. Ioanne Polanco qui tū vniuersæ Societati Pro Pæposito Generali in eo interregno quod P. Franciscum Borgiam insecutum est, imperabat. Ingressus est Societatem die Assumptæ Virginis Sacro. Ac tametsi sciret alia esse de se parentis sui consilia, non acquieuit tamen carni & sanguini sed parentem suum litteris ad persuadendum appositis de suo in Societatem ingressu reddidit certiozem. quo ille nuncio ita percussus, ut ad iter sese Romanum quam primum accinxerit; certus quippe eum se Probationis domo crepturū; peruenit igitur primo die Tolentinū, ibiq; subita correptus febre, vindicem à tergo Deum sensit nec ultra reluctatus domum repetijt ad filium scribit se diuinæ voluntati suam quoque uti par est, libenter accommodare.

Magistrum habuit in Tyrocinio P. Alexandrum Valignanum, cum qui deinde tot annos Societatem in India & priuatim in Iaponia Chinaq; maxi-

AD LECTOREM.

ma cum laude moderatus est. Inde Philosophicis ac Theologicis studijs in Collegio Romano dedit operã, ad annum usq; Domini 1577. quo Romam peruenit P. Martinus à Silua India orientalis Procurator, cuius auxilio cū aliquot Socijs missionem Indicam à P. Euerardo Mercuriano Prapósito Generali quarto impetrauit. Roma cum Genuam peteret, in Hispaniam transmissurus, adduci nō potuit, vt prætenu visenda Virginis Loretanæ, ad suos Maceratam diuerteret. sed bene apprecante prius illi ac Socijs, Gregorio XIII. Pontifice maximo, recto itinere in Lusitaniam properauit. Adagnam eius anni partē Conimbricæ transegit. nauis enim prius soluerant quam ipse aduenirent. Ergo anno insequente in Indiam soluturi, Olyssipponam petiere. Hic sileri non debet, quod ipse sæpè magno animi sui sensu commemorabat, de Lusitaniæ Rege Sebastiano illo, gentis etiamnū suæ desiderio. Nam cum ad eum salutandum se contulissent, & ex Procuratore audisset Rex, omnes qui ex Italia secum venerāt, nobili, nonnullos etiam illustri loco natos salutis Indorum procuranda cupidissimos esse. & cum Lusitanis hoc in officio certare. Aderant enim Rudolphus Aquaiua, haud scio an sanguine quàm martyrio illustrior. Nicolaus Spinola, Franciscus Pasius, Michael Ruggerius, & noster, de quo nūc agimas. Qui omnes vel vitæ sanctitate, vel obitu in ordine suo muneribus conspicui fuerunt. Respondisse Rex fertur, Quam gratiã Prapósito Generali referam, qui tam insignia nobis ad rem Indicam, subsidia submittit? Nouerat bonus Princeps unã esse è varijs nationum turmis compaginatam sub IESV vexillo Societatem. E Lusitania ergo soluentes, nauis, cui à D. Ludouico nomen erat, vecti, Goam Idibus Septembris anni 1578. tenuere. In India quadriennium exegit, partim cōficiendis sacra Theologia studijs, partim in eloquentiæ professione, vel Goæ vel Cocini, quibus ad maiora quodammodo proludebat. Inde Sinica expeditioni à Visitatore destinatur, quam cum annos fere triginta tractasset, eo studio ac euentu, quo mox narrabitur, ac supremum sibi diem instare persentisceret, animum applicuit ad expeditionis huius primordia, in aliquem cōmentariorū ordinem redigenda eo consilio, vt scriptori cuiquam materiam expeditam suppeditaret. erat enim cōplurima qua alius nemo facile, nisi qui ea tractauerat, è principiorū quodammodo tenebris eruisset. Hos cōmentarios paucis ante obitū mensibus, aut potius diebus, utcumq; absoluerat, relictis solis aliquot lacunis, qua ex annalibus domiciliorū nostrorū serius ad eum missis, explerentur. Hæc

AD LECTOREM.

eius scripta in scrinio post mortem reperta sunt, cum nonnullis alijs, qua de expeditionis administratione tractabant.

Ea quoniam in Europam destinare animus erat, ne in longissimo itinere tantisq; tot aquorum periculis tanti viri monumentum intercideret, visum fuit illud ex Italico sermone labore non impari, in Lusitanum idioma transferre. Scripserat autem Pater Matthaeus Riccius Italicè ea mente, ne ante legeretur uspiam quam à Praeposito Generali reuisum fuisset opus, quippe sua cōsulens modestia etenim vniuersa prope scriptio, res à seipso gestas cōtinebat. Interim urgentibus expeditionis Christianae negotijs, destinadus in Europam Procurator necessario videbatur. Quam ad rem cū ego fuisset auctoritate superiorum nominatus, omnino mihi autographos ipsos Patris Matthaei Ricij Cōmentarios, denuò euoluendos & in Latinum sermonem cōuertendos putavi. Primū quidē quia ab alio, qui rerum locorumq; esset imperitus, nullo modo posse concinnari probè intellexi. Deinde quod varijs in locis lacuna, ut dixi erant explenda addenda multa, augenda pleraq; qua viri modestia, cū de se loqueretur, vel omiserat, vel leuiter attigerat. Itaq; tametsi longissima nauigationes sunt sufficiens seipsis labor, aggressus sum tamen calo mariq; subinde mitiore, dissimulato nauticorum hominum tumultu, rem maiori otio dignam, conscribere. & dubio procul antè finem libri, quam itineris aspexissem, si perpetua nauigatione consuetū iter decurrissem. Verum iustis ex causis, ex India in Sinum Persicum nauigauī, ac deinde terrestre iter arripiens, per Persidem, Arabiam desertam, & Turcici imperij partem, Heliopolim deueni. Inde per Mediterraneū mare, in Cyprū, Cretā, Iacynthū ac deniq; Hydruntū, Deo duce perueni. Intermissa igitur fuit scriptio donec Roma noctes negotijs suffurarer, qua licet perturbata iterum fuerit, & ex recenti morbo, temporum angustijs coarctata, nihil tamē dubitavi, vel importunis amicorum precibus cedere, vel maiorum voluntati, neq; enim id ago, ut te Lector discendi potius lepore, quam veritate delectem.

De qua quidem veritate nihil est quod dubites, quantum quidem mortali licet assequi, nam neque Patri Matthaeo virtus defuit, ut fallere voluisse, neq; experientia, ut falli potuisse videretur. De me quoq; id assero, si quid auxi, id mihi fuisse exploratum, vel oculis testibus, vel reliquorum factorū fide, aut denique annalium nostrorum testimonijs comprobatum. In eodem enim regnum non ingressus sum solum, sed etiam sex nobilissimas eius Prouincias lustravi,
domos

AD LECTOREM.

domos nostras omnes percurri. & totius expeditionis negotia sum, ut arbitrator, assecutus Hac ideo te, Lector, monenda latius putavi ne scriptorum quorundam qui hactenus de re Sinica prodierunt, varietate perturberis.

Ex ijs enim qui hactenus de rebus Sinicis scripserunt, duo genera comperio, alterum eorum est, qui pleraque, vel ipsi commentisunt, vel audita nullo delectu pro veris euulgarunt. ab hoc numero ne nostros quidem è Societate excludo, qui Sinarum Negotiatorum fide subnixi, non aduertebant eos vel res suas, ut sit, augere, vel quæ non sitis habebat explorata, pro exploratis adferre. unde cum tandem aliquando nostris in regni interiora aditus patuisset animaduersum est, multarum rerum fidem intercidere quin etiam ex eo ipso tempore quo nostris ingressus patuit primis potissimum annis nonnulla fortassis non explorata cum litteris nostris nauigasse. Neq; enim simul atq; Europam attigisti Europæa omnia pernoscis sed oportet ut annorū dururnitas. Prouinciarum lustratio. sermonis patri peritia librorū lectio ad fidem faciendam accedat quæ cum omni simus hactenus assecuti id sanè conficitur postremā hanc descriptionem ceteras omnes superiores auctoritate superare & ei nihil ad veritatem deesse nisi quantum mortalis tenuitas veniā digna erroris admisit, quod si aliquando aduerterimus, curis posterioribus priorum Magistris, ut emendetur, adlaborabimus. Interim his fruiere Lector, dum exactiora fusioraq; præparamus. Si enim DEVS optimus maximus post tot itinerum anfractus stationi me antique restituerit, ac vitam produxerit, spondeo me de Sinensis regni moribus, volumen iustum, imò etiam Sinarum Annales à quatuor fere annorum millibus per continuos seculorum gradus deductos, in compendium redacturum. & simul ex Ethicis Sinarum libris selectiores quaslibet sententias Latino habitu transmissurum ut intelligatur quam apta sint ad rem Christianam eius gentis ingenta, quæ ita appositè de moribus disputauit. Interim hoc velut prægustatorio ferculo contentus esto, & breuitatem nostram pijs rei Christianæ negotijs ac Sociorum paucitati acceptam refer, & nostram æqui boniq; barbariem cõsulas velim quæ peregrino sermone perdiscendo scribendiq; desuetudine siluescens non potuit aurium tuarum acerrimo iudicio satis nitide seruire. Vale Roma decimoquarto Kalendas Februarias anno Salutis humanæ 1610 XV.

Nicolaus Trigautius.

INDEX

FERDINANDVS ALBE-
RVS, SOCIETATIS IESV VICARIVS
GENERALIS.

V M opus, cui titulus est; *De Christiana ex-
peditione apud Sinas, ab Societate IESV suscepta*, à PP. Mat-
thæo Ricio, & Nicolao Trigault conscriptum, tres eius-
dem Societatis Theologi recognouerint, ac in lucem edi-
posse probauerint, facultatem concedimus, vt typis mandetur, si ita
ijs, ad quos pertinet, videbitur. In quorum fidem has litteras manu
nostra subscriptas, & sigillo nostro munitas dedimus. Romæ 30. Maij,
Anno 1615.

Ferdinandus Alber.

INDEX.

OMNIVM CAPITVM

HVIVS HISTORIÆ.

Capita Libri primi.

I. Descriptionis huius cause & modus.	fol. 1
II. De nomine, situ, & magnitudine Regni Sinarum.	3
III. Quarum rerum sit ferax Sinenſis ager.	9
IV. De artibus apud Sinas Mechanicis.	18
V. De artibus apud Sinas liberalibus, deſque litteratorum gradibus.	25
VI. De Sinenſis Reipub. ic. adminiſtratione.	42
VII. De Sinarum ritibus nonnullis.	63
VIII. De corporis lineamentis, cultu habituſque & aliis apud Sinas conſuetudine receptis.	85
IX. De ritibus apud Sinas ſuperſtitioſis & aliis erroribus.	92
X. Variæ apud Sinas falſe Religionis ſectæ.	104
XI. De Saracenis ac Iudæis, ac fidei demum Chriſtiane apud Sinas veſtigiiſ.	116

Capita libri ſecundi.

I. B. Franciſcus Xaverius Chriſtianam apud Sinas expeditionem aggreditur, ſed non ingreditur.	foli 127
II. Huius expeditionis principia iterum ab Societate IESV inſtaurantur.	139
III. Intra eundem annum tertio Patres in Sinarum regnum admiſſi, ſtationem tamen in eo nondum impetrarunt.	148
IV. Scianquinum Patres evocantur, & facultatem impetrant ædis extruendæ, Sedisſque figendæ.	158
V. Cum Sinis de legis noſtræ capitibus paulatim ab Sociis agi captum	169
VI. Abſente P. Michaele Ruggerio gravi calumnia P. Matthæus Riccius liberatur, &	

Mathematicis operibus in ſtuporem Sinas adducit.

175

VII. Legationem Hiſpaniſ ad Sinarum Regem Patres impetrarunt.

186

VIII. Alij duo Socij huic expeditioni deſtinantur, & in regnum admittuntur. In Prouinciâ deinde Cequianâ à noſtris excurretur

191

IX. Enoua Sede dimittuntur. In Prouincia Quamſi P. Michael Ruggerius excurret.

197

X. P. Eduardus Superior Amacaum remittitur, & Socij vexati, graui deinde calumnia liberantur.

201

XI. P. Michael Ruggerius Amacaum petit, ibiq; retinetur. P. Eduardus Sciaquinû redit, & Socij populari ſurore fatigatur.

208

XII. Viſitator P. Michaelem Romam mittit, procuraturum à Pont. Max. ad Regem Sinarum legationem. P. Antonius Almeida Sinas petit, eaq; ſedes nouo ex Metropoli labore fatigatur.

212

XIII. Quanto cum fructu à Sociis id temporis in Schiauchiensi ſede laboratum.

220

XIV. Extremus Schiauchina Sedis labor & Sociarum expulſio.

225

Capita libri tertij.

I. Sinenſis expeditio Chriſtiana inſtauratur, & Xaucei noua ſedes erigitur.

237

II. Amacai Patres reuocatos audiunt. Viſitator ad rem Sinicâ ſtabilendâ accingitur

248

III. Nobilis Magiſtratus filius, Chuitaiſo nomine, Xaucei ſe P. Matthæi diſcipulum præficietur, & cum eo in vicinam urbem à P. excurretur.

255

IV. Præ-

INDEX CAPITVM.

- IV. *Primus in Xauceana sede labor, & P. E-*
duardi Recloris in eam aduentus. 258
- V. *P. Antonius Almeida moritur, P. Franci-*
scus de Petris ei sufficitur. 263
- VI. *In urbem Nanchinam excursit P. Mat-*
thæus, & aliquot ibi Christo aggregat. 268
- VII. *Nocturni latrones domum inuadunt, So-*
cium virumque vulnerant, & à iudicibus
dammati, Nostrorum ope liberantur. 272
- VIII. *P. Franciscus de Petris moritur. P. Laza-*
rus Cataneus in eius locum subrogatur. 279
- IX. *In Regiam Nanchinensem P. Matthæus*
pergit. 283
- X. *P. Matthæus Ricius Nanchino turpiter eie-*
ctus, in Chiamsi Prouinciæ metropolim se re-
cepit. 294
- XI. *In Chiamsi Prouinciæ metropoli noua Se-*
des erigitur. 301
- XII. *Cum Regiis propinquis & Matthæus fa-*
miliaritatem contrahit, & cum aliis qui-
busdam, qui se cõcionatores appellabãt. 307
- XIII. *Socius P. Matthæi Nancianũ mittitur,*
& à nostris ædes propriæ cõparantur. 311
- XIV. *Xaucei P. Lazarus Cataneus ingenti la-*
bore fatigatur, Et alij duo Socij euocãtur. 314

Capita libri quarti.

- I. *P. Matthæus secundo Nanchinũ redit.* 319
- II. *A Nanchienfi Prorege P. Matthæus euoca-*
tur, inde cum nostris Pechinũ nauigat. 325
- III. *Pechinenfi negotio frustra tentata Nostris*
Nanchinum reuertuntur. 336
- IV. *Hyeme proueni Nostris in flumine hyber-*
nant, P. Matthæus itinere terrestri Nanchi-
num repetens, tertiam sedem erigit. 344
- V. *Ex Mathematicis disciplinis magna Nostris*
authoritas Nanchini accrescit. 355
- VI. *Nanchinũ viri primares P. Matthæi fami-*
liaritatem ambiunt. 364

- VII. *P. Matthæus Ricius cum celebri sacrifi-*
culo de lege nostra disceptat. 370
- VIII. *Ex Hybernis Nostris Nanchinum incolæ*
appellunt, & ædes commodæ compa-
rantur. 377
- IX. *P. Lazarus Cataneus Amacaum petit s*
Nauchini verò primitiæ Neophytorum ba-
ptizantur. 383
- X. *Expeditionem Pequinensem Nostris denuò*
aggrediuntur. 389
- XI. *Quæ Nostris in arce Thiësin cõtigerint.* 394
- XII. *Nostris ex improviso Pechinum ab Rege cũ*
suis donis euocantur. 405
- XIII. *Nostris à rituum Magistratibus compre-*
hensi, in arcem Legatorum retrufi sunt. 416
- XIV. *Nostrorum statio in vrbe tandem post li-*
ballum à nostris Regi, datũ confirmatur. 426
- XV. *Amicitia Nostrorum cum viris duobus*
grauissimis archiesimè, & fructu contracta.
432
- XVI. *Insigni dedecore per eos dies notata si-*
mulacrorum secta Nostris imminenti peri-
culo liberantur. 438
- XVII. *In Xauceana Sede quid hæctenus ge-*
stura sit. 444
- XVIII. *Quibus per eos annos laboribus Xau-*
ceana Sedes fuerit agitata. 456
- XIX. *Nanquienfis Ecclesiæ progressus.* 468
- XX. *P. Emmanuel Diaz ab Amacaensi Re-*
ctore in Sinensem expeditionẽ mittitur. 474

Capita libri quinti.

- I. *E Iaponia reuersus Amacaum Visitator hu-*
ius expeditionis res componit. 482
- II. *Quanta legi Christiana dignitas è libris P.*
Matthæi hoc tempore excusis accesserit. 486
- III. *Paulus in Philosophico, Martinus in mili-*
tari Senatu, Doctõrũ gradus assequitur. 492

V. Quid

HVIVS LIBRI.

IV. Quid superioribus annis in Sede Nanciani gestum fuerit. 497 V. Quid in Xauceano domicilio hoc ipso tempore ageretur. 503 VI. Res Christiana Nanchinensis belle procedit, & amicus noster Chiutaisò Christo aggregatur. 509 VII. Pechinensis Domicilij res gesta, domus cõempta. Euclides Sinice editus. 514 VIII. P. Alexander Valignanus Visitator, & primus expeditionis huius fundator moritur Amacai. 522 IX. In Cantonienſi Metropoli graui tumultu in Noſtros excitato Frater noſter Franciſcus Martineꝝ occiditur. 525 X. Cantonienſi tumultu ſedato P. Catanenſis cũ altero Socio ad ſtationem ſuam intra regnũ redijt. 535 XI. Ex India Cataium luſtraturus mittitur è noſtra Societate Benediçtus Goëſius Luſitanus. 544 XII. Reliquum itineris Cataium vſque quod Sinarum regnum eſſe compertũ eſt. 551	XIII. Fratris noſtri Benediçti mors intra Sinẽſe regnum poſtquam ad eum excipiendum è Noſtris vnus Pechino miſſus adueniſſet, 561 XIV. Nanciani grauiſſimus in Noſtros tumultus exoritur. 569 XV. Nanciani exantlato labore geſta. 579 XVI. Geographicam orbis deſcriptionem à P. Mattheo editam Rex ipſe intra Palatiũ recudi iubet. Et Pechinensis Eccleſia nouis incrementis augetur. 583 XVII. Rei Chriſtiana apud Nanchinenses progreſſus. 590 XVIII. In Patria Doçtoris Pauli Vrbe Scianhai nomine vtiliter biennij ſpacio P. Catanus laborat. 597 XIX. In Sede Xauceana res eo tempore geſta narrantur. 603 XX. De felici P. Mathei obitu. 610 XXI. P. Mattheo Ricio ab Rege ſepultura, Noſtris aedes ſacra & Profana deſignatur. 616

FINIS CAPITVM.

DE

Fuit olim hoc Palatium cuiusdam Eunuchi è curia Proceribus præcipui, idemq; postea ab eodem in Idolorum Fanum committatum: tum vero à Rege iure occupatum, et anno demum 1690. Monumento P. Matthæi Ricci è Societ: IESV assignatum, ac reliquis eiusdem soc: Patrib: concessum, ipsu vt incolerent, atq; in eo DEO celi vero, quæ adorant, deseruirent.

Reliqua verò Idolorum templa plurimû differunt ab hac Palatii huius structura ac forma.

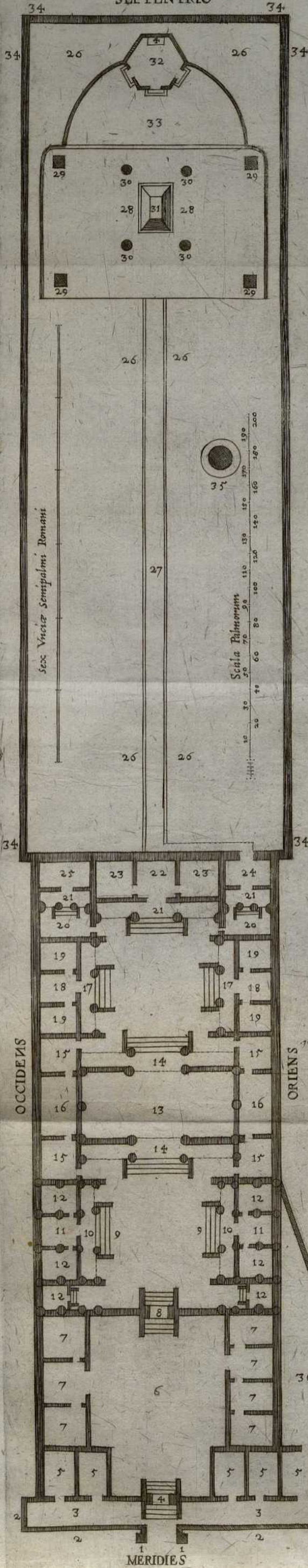
Sinenses in suarum ædium ædificatione, primò omnium ponunt ligneas columnas, quas in hac delineatione referunt suis locis descripti: circelli columnis imponunt trabes et tectum; muros verò è cemento extruunt loco postremo. unde fit, vt muris collabentibus, maneat columna, et tectum sartatecta.

Columnarum situs ac ordo, quem videre est in secundo Atrio, cõs est omnibus reliquis; suntque Atria omnia strata latero.

Eadem Atria sunt aliquantulum cubiculis humiliora, atque ex vno in alterum ascenditur primum, aliquot gradibus, tû iterû descenditur, et rursum ad porticus et cubicula ascenditur, nec opus est pluribus gradibus, præterea quã sine ses vnica vt plurimû contignatione sint contenti.

PARTIM DECLARATIO

- 1 Duo marmora conscendendis equis destinata.
- 2 Paries humanam staturam attingens ante ingressum Palatii.
- 3 Viculus inclusus ante Palatium.
- 4 Porta primaria.
- 5 Quinque cubicula, quorũ portæ sunt ad Viculum.
- 6 Primum Atrium.
- 7 Septem cubicula primi Atrij.
- 8 Porta ad secundum Atrium cum suis gradib:.
- 9 Gradus ad ædificia lateralialia.
- 10 Porticus ante ædes coopertæ.
- 11 Duæ Aulæ minores.
- 12* Aula amplior, olim Idolorû domus, quæ nunc Deo seruatori consecrata est, eiusq; Imagini, qua eius adratio facta ab Angelis, et Ap'tis exprimitur, dedicata ipso omnium sanctorum festo die, quo primû missæ sacrificium magna hominum frequentia celebratum est anno 1671.
- 14 Duæ porticus ante Aulam cum suis gradib:.
- 15 Quatuor Atriola discoperta, ex quibus patet aditus per cubicula ex secundo in tertium, et ex tertio atrio in secundum.
- 16 Duo cubicula maiora.
- 17-18-19 Scalæ, porticus, Aula, cubicula tertiij Atrij.
- 20 Duo cubicula discoperta Atriola.
- 21 Tres porticus cooperta cum suis scalis.
- 22 Aula minor olim plena Idolis.
- 23 Duo cubicula.
- 24 Vestibulû et transitus ad Hortum.
- 25 Nunc sacellum S. Mariæ Maioris.
- 26 Hortus.
- 27 Via per medium Horti strata lateribus.
- 28 Camiterium cinctum muro lateritio statura humana maiori.
- 29 Quatuor bæsces cum suis Pyramidibus.
- 30 Quatuor Cupressi satis proceræ et iam olim hisce locis plantate.
- 31 Monumentum P. Matthæi Ricci, in quo eius corpus depositum fuit eodem die, quo primum sacrificatum est in Templo Seruatoris, de quo n. 12.
- 32 Sacellû nouum atq; eleganti concameratione fastigiatum, ad usum Camiterij.
- 33 Locus ante Sacellum lateribus stratus, et vno gradu cameiterio altior.
- 34 Murus Horti è lapide quadrato alt' 20. pal.
- 35 Puteus.
- 36 Fossa et seminarium Arborum.

Sex Viciz sempalari Romani

Scala Poliorum

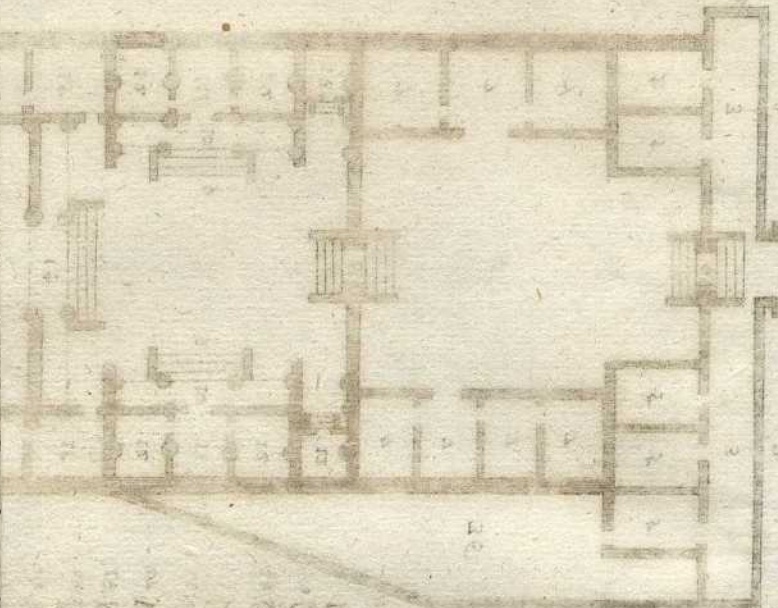
OCCIDENS

ORIENS

MERIDIES

N. *12 Sex numero cubicula.

- IV. Quid superiori gestum fuerit.
- V. Quid in Xaucepore ageretur.
- VI. Res Christiana. Et amicus noster gatur.
- VII. Pechinensis De empta. Euclides.
- VIII. P. Alexande primus expediti Amacai.
- IX. In Cantonienfi. Nostros excitare Martinez occidi.
- X. Cantonienfi tum altero Socio ad se redijt.
- XI. Ex India Cata nostra Societate nus.
- XII. Reliquum itin Sinarum regnum

[Faint, mostly illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text appears to be in Latin or a similar European language, describing architectural details or related matters.]

DE CHRISTIANA
EXPEDITIONE APVD SINAS AB
SOCIETATE IESV SVSCEPTA.

Liber primus.

Scriptiois huius causę & modus.

CAPVT PRIMVM.

NON rarò euēnit, ut ingentium expeditionum, rerumq; magnarum, quæ labentibus seculis assurrexere, primordia posterius penitus ignorarint. Eius rei causam non semel mecum ipse inuestigans, vix aliam deprehendi, quàm rerum omnium initia [etiam earum quæ in immensam deinde magnitudinem excresecunt] in ortu suo, ita exigua esse & exilia, nihil vt minùs quàm secururam deinde molem promittere videantur; qua ex causa qui res illas ex infantilibus, vt ita dicam, cunis educunt, nihil admodum laborant, res memoria tum quidem vt videtur indignas, memorię commendare. Nisi fortè magis placet, eiusmodi negotiorum prima rudimenta, tot tantisq; difficultatibus impediri; vt eorum auctores in agendo distentos, à scribendo non temporis minùs quàm virium penuria deterreri fateamur.

Initia rerum magnarū cur sæpè ignorantur.

Quam ob rem, vt societatis nostrę ingressum in oclusos tot seculis vastissimi huius regni fines, & rei Christianę primitias, apud illustrem hanc gentem, ab hoc obliuionis interitu vindicarem, aggressus sum ea, quæ à P. Matthæo Riccio suis commentarijs ad posteritatis memoriã quotidianis, post obitum relicta, historica narratione complecti.

Causę huius scriptiois.

Id vt facerem, alia me quoque vel maximè causa permouit, vt si fortè Diuinæ bonitati visum fuerit, ex hac minima Euangelij semente, lætam aliquando messem in Ecclesiæ Catholicæ horrea congregare, posteri fideles intelligant, à quibus inde temporibus admiranda Dei opera in huius gentis conuersione, sint deprædicanda; deinde si ex euentu quodam, seu occulto Dei iudicio sperati fructus non prouenerint, cognoscant, quantum minima nostra Societas IESV vel egerit, vel passa sit ad hanc infidelitatis velut nemorum vastitatem perrumpendam, & quanto vel sudore vel industria hoc ipsum nouale excolendo in spem magnam euocârit.

Porro totum hoc de quo agimus negotium, quis ambigat, diuinum esse, quando in animis ad Euangelij lucem adducendis, omnino versatur, plus igitur veritatis candore, quam verborû lenocinijs pium lectorem in re pia, delectare conabimur. Nihil præterea hac nostra narratione detractum volo annalibus nostris, aut priuatis sociorum litteris, quin eam habeant quam habere par est in veritatis auctoritate firmitatem (nisi fortè cum his pugnaverint) neque enim instituti nostri est in hac historia vel omnia persequi, vel quæ persequemur exhaurire, quin alia multa contigerint quæ narrari quoque potuissent.

Verum ex eo quod Sinicæ res, ferè non ratione minùs, quàm ipso cælo ab Europæis distent, totaque hæc scriptio Europæ soli dedicetur, consilium mihi fuit, antequam rem institutam aggrediar, pauca de huius regni situ, ritibus, legibus, cæterisq; id genus præmittere, ne historiæ deinde filum necessariò sæpè, & non sine nausea, interrumpamus. qua in re eum modum seruabimus, vt non nisi quæ à nostris discrepant, quantum ad historiæ lumen pertinebit, attingamus. Actamet si eiusdem argumenti non pauca volumina

Modus scri-
bendi.

in Europa legantur, arbitror tamen nemini molestum fore, Declaratur fi-
des huius hi-
storiz. hæc eadem ab nostris audire, quia iam annos omnino tri-
ginta in hoc regno viximus, nobiliores eius prouincias lu-
strauimus, cum illius optimatibus summisq; Magistratibus
ac viris litteratis quotidie familiarissimè congregimur, ver-
nacula Sinarum lingua loquimur, eorum ritus legesq; ex
professo didicimus, ac denique quod maximi refert, dies ac
noctes eorum libros manibus terimus. Quæ omnia ijs de-
fuere qui nullo vnquam tempore in hunc propè alium or-
bem penetrârunt, quæque scripserunt non oculis, sed auri-
bus acceperunt, aliorum fide subnixi. Verum hæc intra
institutz breuitatis limites restringemus paucis huius pri-
milibri capitibus, quæ non immeritò in singulos libros ex-
crescerent, si pro dignitate tractarentur.

*De nomine, situ, & magnitudine Regni
Sinarum.*

CAPVT SECVNDVM.

EXtremum hoc in Oriente Imperium, Europæ nostræ
innotuit varijs nominibus insignitum. Antiquissimum Varia huius
regni Sinenfis
appellatio. est illud à temporibus Ptolomæi Sina. Postmodum à
Marco Paulo Veneto, qui nonnullam huius regni notitiam
Europæis ingessit, Cataium appellatur, sed celeberrimum
est China ab Lusitanis inductum, qui immensam nauiga-
tionem emensi, eo appulerunt, ibique ad Australem eius
partem in Canconienti Prouincia hodieque negotiantur.
Id nomen Itali & aliæ nonnullæ in Europa nationes nonni-
hil immutarunt, Hispanicæ pronunciationis ignari, quæ in
nonnullis à Latina discrepat. China enim ab Hispanis om-
nibus ita effertur, vt ab Italis Cina.

Nemini quoque dubium meo quidem iudicio videri de-

bet, hanc esse quam Hippophagorum regionem vocant, in hoc enim regno vniuerso ad hæc vsque tempora equina, vescuntur omnes æquæ ac nos bubula. Nihil etiam dubitarim eandem regionem quoque esse Sericam: non enim alio in regno vllod ad Orientem, nisi apud Sinas, sericum, eiusque vis tanta reperitur, vt non incola solum vniuersi, opulenti æquæ propè ac tenues eo induantur, sed etiam in finitima omnia Regna exportetur. Lusitani sane Negotiatores alia nulla merce onerarias suas libentiùs confarcinant, quàm Sinensi serico, quod in Iaponiam Indiamque vniuersum distrahendum immittant. Hispani quoque Philippinarum Insularum incolæ, naues suas in nouam Hispaniam orbemque illum vniuersum onustas Sinensi serico transmittunt: In Sinarum quoque annalibus reperio operis artificium serici annis ante Christum natum bis mille sexcentis triginta & sex. Et apparet ex hoc regno in reliquam Asiam, nostramque Europam, imò & Africam id genus opificij transmigrasse.

Verum in hac nominum varietate, nihil æquè mirum videri debet, quàm hæc omnia Sinis ipsis incognita esse & inaudita, cum nullum apud eos vestigium sit harum appellationum, ac multò minùs qua ex causa toties variarint; cum tamen alia multa Sinæ ipsi regno suo imposuerint, ac fortasse in posterum imponent. Est enim apud eos in more, ab omni memoria, positum, vt quoties imperandi ius ex vna familia in aliam, pro humanarum rerum vicissitudine transit, ipsum quoque regnum nouo nomine, ac eo qui regnare occipit, insigniatur, quod qui facit, speciosum aliquem regno titulum pro arbitratu imponit. Ita olim Than appellari legimus, quod sine termino latum sonat, Alias Yu ac si quietem voces, deinde Hia quod idem est ac si magnum dicas. Postea Sciam, quæ vox ornatù innuit. Tum Cheu, hoc est

perfe-

Serico abundat.

Mos variandi nomen huius regni apud Sinas.

perfectum. Han vero Lacteam in celo viam signat, aliaque permulta. Ex quo verò hæc ipsa familia, penes quam hodie regnandi ius est, quæ Ciudicatur, regnum vniuersum Min, id est claritatis nomine insignitur, cui tamen hodie syllabam ta adiunxerunt, & Ta-min id est magnæ claritatis regnum appellant.

E vicinis verò populis pauci has nominum varietates aduertunt, hinc fit, vt singuli propè singulis hoc regnū nominibus insigniant. Cocincinenses & Siami (à quibus Lusitani Chinæ nomen didicerunt) Cin, Iapones Than, Tartari Han, Saraceni ab occasu Cataium hodieque appellant.

Apud ipsos quoque Sinas (hoc enim Ptolomæi nomen video frequentius ab Latinis Scriptoribus vsurpari) præter illud quod eandem cum ipsis Regibus fortunam subit, alio quoque communi seculorum omnium, eoq; nec vno nomine compellatur. Nunc enim Ciumquo, nunc Chiumhoa quotidiano nomine appellamus, prius regnum, posteriorius nomen hortum, vtrumque in medio situm sonat. cuius nominis causam audio esse, quod Sinæ cælum quidem rotundum, terram verò quadratam esse arbitrentur, in cuius medio regnum situm esse sibi fingunt, qua ex causa cum initio Geographicas nostras descriptiones in plano positas aspicerent, subito machabantur, regnum suum non in medio, sed ad extremum Orientem demonstrari, hanc ob causam cum Pater Matthæus Riccius, orbem terrarum Sinicis nominibus expressisset, ita disposuit, vt Sinarum regnum in medio viseretur, verum ipsi nunc plerique errorem illum suum & agnoscunt & irrident.

Qui vniuersum regnum cum summo imperio moderatur, Vniuersitatis huius Dominus appellatur, ideo quod arbitrentur ipsi, regnum suum iisdem prope terminis, quibus hoc vniuersum claudi, nam vicina regna quæ pauca prius

Error Sinen-
sium circa si-
tum regni.

Moderator
huius Regni,
Dominus vni-
uersitatis ap-
pellatur.

noüerant, quam cum Europæis commercia miscerent, vix regnorum nomine dignantur, quod si cui è nostris mirum videatur, idem sciat Sinis videri posse, si scierint tot è nostris monarchas eodem titulo insignitos, quibus in Sinarum ingens imperium nihil vnquam Iuris fuit. Atque hæc de Regni nomine perstrinxisse sit fatis. Quod spectat ad amplitudinem, non immeritò Sinarum Imperium, Scriptorum & seculorum omnium calculo, magnum prænomen obtinuit; nam si agrorum situm ac linitum spectes, omnia orbis terrarum regna, vnã quidem appellationem sortita, hodie superat, & per omnia retrò secula (quantum quidem hætenus assecutus sum) superauit. Ad austrum enim in gradu nono supra decimum eleuati supra horizontem poli incipit, in Insula quam ipsi Hainam vocant, quod australe mare sonat, & excurrit in Septentrionem, ad secundum & quadragesimum, ad boreales illos muros, quibus à Tartaria Sinae suum Imperium diuidunt ac tuentur. In longum incipit à centesimo duodecimo ab Insulis fortunatis, in Prouincia quam ipsi Yunan vocant, & in centesimo tricesimo ac secundo, mari ad solis ortum terminatur. Hanc terminorum dimensionem nos ipsi varijs in locis eiusdem Regni, per quæ transire contigit, ad astrolabiorum & aliorum, quibus Mathematici vtuntur, instrumentorum normam, adiuncta Eclipsium fide, è Sinensium fastorum, in quibus nouilunia simul ac plenilunia ad amissim describuntur, & maximè cosmographicorum planorum auctoritate, quam accuratissimè licuit, excussimus. Et quidem ab Austro in Boream, vbi nostrorum hætenus defudauit industria, nihil est quod addi posse videatur. Si verò in longitudine posteri nostri, cum in eas partes Euangelium, Deo volente, inuexerint, accuratius aliquid explorarint, quod erit vt arbitror discrimen exiguum, eorum auctoritati libens cedo, & posteriores curas prioribus iudico præferendas.

Ex

Amplitudo
Regni Sinarū.

Longitudo
regni Sinarū.

Ex his colligitur, hanc in vno regno amplitudinem, maxima ex parte intra zonæ temperatoris, benignus calum contineri, eaque omnia climata, quæ ab extremo eius, quod à Meroe Nili Insula nomen accepit, ad Romanum vsque excurrunt, continua excursionem complecti. Hæc tam ampla limitum circumscriptio, ad Boream tamen angustior est, tertia ferè parte, quam nonnulli nostri temporis Scriptores eam protenderunt, qui ad tertium supra quinquagesimum gradum eam protulerunt.

Verùm ne cui hæc etiam ipsa limitum laxitas, si non incredibile post oculos testes, tamen magnam aliquam partem deserta incultaq; videatur, adscribam hic quod in quodam Sinarum volumine excuso, anno Domini 1579. cui Sinarum Regni descriptio titulus est, scriptum reperi. Id cum fide conuersum sic se habet: In Sinarum regno duæ sunt Prouinciæ curiales ac Regiæ, Nanquinum, quod Regiam Australem, & Pequinum, quod Borealem sonat, præter has alia sunt tredecim. In his quindecim prouincijs, (regna eas iure dixeris) alia diuisione centum quinquaginta octo regiones aut potius prouinciæ minores (ipsi Fu vocant) numerantur. (Quarum pleræque duodecim quindecimue Vrbes benè magnas, præter Villas, pagos, castella & oppida, compræhendunt.) In his regionibus 247. Vrbes maiores titulo Cheu insigniunt, tametsi à reliquis Urbibus sæpe dignitate potius, quam celebritate vel amplitudine distinguuntur, Vulgares Vrbes reliquæ, quas ipsi Hien vocant, mille supra centum & quinquaginta duæ continentur. Adultorum porro capita à quibus vectigal Regi singulatim penditur, 58. milliones (vulgus Su vocat) quingenta quinquaginta millia octingenta & vnum, eo tempore quo liber excusus erat, numerabantur. Sed in his neque muliebris sexus includitur. Et è virili pueri, Adolescentesq;, Eunuchi,

Descriptio amplitudinis.

Urbium numerus.

Adultorum capita.

mili-

milites, propinqui Regis, Magistratus litteratique & alij permulti excipiuntur. Et militum quidem, tametsi alta & decrepita ferè pax est (exceptis Tartarorum insultibus) supra decies centena millia, stipendio Regio aluntur, & perpetuò sunt in armis, qui numerus vt nemini supra fidem videatur, aduerto tres ad Boream prouincias, qualis est vna quæ Leatum vocatur, propè dimidiatas, sub vexillo ac stipendio regio militare.

Regna vectigalia.

Regna finitima Sinarum, Imperio vectigalia ad ortum tria, ad occasum tria supra quinquaginta, ad austrum supra quinquaginta quinque, ad boream verò tria eodem volumine numerantur. Aduerto tamen hodie, longè pauciora debitum vectigal persoluere, ea verò quæ hodieque persolunt, plus è Sinarum regno efferunt quàm afferant, ideoq; nihil admodum à Sinis laboratur, in vectigalium fide permaneat nec ne.

A munitionibus laudatur.

Ad huius regni amplitudinem, ac celebritatem accedit, quod vndique vel natura vel arte cingitur aptis ad se tuendum munitionibus. Ad austrum simul & ortum mari alluitur, eoq; tot Insulis distinctè, vt classibus ad continentem aditus sit vbiq; perdifficilis. Ad Aquilonem ardua præcipitia, continuò quinque leucarum supra quadringentas eoque fortissimo muro coniuncta. Tartarorum propè continuos insultus excludunt, ab occasu quia quiloni vicinior est, conterminus visitur arenæ sitientis ager, qui multorum dierum penuria aduenarum exercitus ab Sinarum regno aut deterret, aut sepelit. Occasus australior saltibus & montibus frequens notatur, & exigua admodum regna finitima habet, quæ Sinæ negligunt, indigna suo vel metu vel cupiditate arbitrati.

Quarum rerum sit ferax Sinenſis ager.

CAPVT TERTIVM.

EX hac tanta huius regni amplitudine, non ab ortu ſolum in occaſum (prout noſtra excurrit Europa) verum etiam ab Auftro in Aquilonem, cōtingit, vt alibi nuſq̃ toto orbe terrarū, tanta ſit rerum naſcentiū varietas, quæ ſub eiufdem regni cælo producūtur; hinc enim climatū diuerſitas, & ex ea diuerſarum rerum feracitas pendet, nam alia ſub torrido, alia ſub gelido, alia denique ſub Ioue temperato feliciter educuntur.

Sinæ ipſi in ſuis chorographiæ voluminibus, fuſè quæque Prouincia ferat, enumerant, quæ omnia hîc perfequi eſſet ab inſtituta breuitate alienū. Illud in vniuerſum cum fide dici poteſt, quod ab omnibus ſcriptoribus aſſeritur, omnia quæ ad humanum cultum & victum, imò & delicias faciunt, nō aliunde importari, ſed domi abundè naſci. Quin etiam auſim aſſerere, omnia propè quæ in Europa videmus, in hoc regno reperiri. Et ſi quæ deſunt, longè pluribus alijs quibus Europa caret, compenſari.

Sina omnium rerum ferax.

In primis igitur omni triticio abundat apparatus frumentum, hordeum, milium panicum, ſiliginem, & alia id generis copioſè ſuppeditat. Oriza porrò, quæ quotidianus eſt eorum ferè cōmeatus, longe Europam ſuperat. Legumina verò, ſed maximè phaſeoli, quibus etiam ipſa iumenta armentaſq; veſcuntur, & id generis in varijs prouincijs ſecundam ac tertiam quotannis ſementem ac meſſem patiuntur, ex quo non minùs agri cæliſq; feracitas & clementia, quàm gentis induſtria colliguntur.

Frumentum.

Legumina.

Fruſtuum quoque ac pomorū ſpecies, ſi oliuam excipias & amygdala, è primarijs nullæ deſunt. Importatę à noſtris ficulneæ, nolunt ſe ab Europæis ſuperari. Præter hæc alia ſunt poma noſtris incognita, qualia in Cantonienſi Prouincia ali-

Fruſtus.

isq; Australibus sunt, quæ nomine ab Sinis accepto Licys & Longanas appellamus, quæ mitissima sunt in paucis, nec vquam alibi generantur. Indicæ quoque illæ è palma nuces, & alia Indica poma ibidem visuntur. Alia quoque species est, quam ficum Sinensem, Lusitani Sucufina vocât, suauissimum simul ac speciosissimum pomum. ficum ideò solum Lusitani vocant, quod ijs quoque passis vesci licet, aliàs enim nihil habet omninò simile, propiusque accedit ad malum perficam grandem, sed rubeam ac sine lanugine vel nucleo. Aurea verò mala & citrea omneq; spinosi nemoris pomum, omnem ubiq; terrarum in eo genere vel varietatem vel suauitatem longo superant interuallo.

Ficus.

Aurea poma.

Herbæ.

Idem quoque constanter videor de olerum varietate ac præstantia, deque hortensium herbarum apparatu posse confirmare, horum enim apud Sinas, quam apud nostratès, vsus est frequentior. Complures quippe de vulgo reperias, qui per vniuersam vitam alia nulla re vel tenuitatis, vel etiam religionis causa vescuntur.

Flores.

Nec omnium porrò florum varietas desideratur, imò non pauci nostris incogniti, non sine voluptate conditorisq; laude visuntur. Verùm Sinæ ferè magis eorum specie, quàm odore delectantur; atque ita planè inaudita est apud eos (nisi ex quo cum Europæis commercia miscuere) ars odoriferos succos è floribus aut herbis lento igne educendi.

In quatuor ad austrum prouincijs, nobile illud apud Indos folium quod Betre, & arbor quam Arequeiram vocant, reperitur. folium illud suauiter mordicàs, magna sua voluptate, viuæ calci mixtum, totos ferè dies Indi mandunt, asseruntq; calore illo stomachum non parùm adiuuari.

Oleum.

Oleum ex oliua, vel in edulia, vel in lucernas variè supplet, sed omnibus præstat illud, quod è sesamo educitur, nã & odoriferum est, & ubiq; ferè abúdat. Horum vina longè nostris sunt infe-

inferiora, tamen si contrarium ipsi sibi persuadent. Cum enim
vua rarior sit, nec admodum mitis, neglectu quodam ex ea Vina.
vina non exprimunt, sed ex oriza conficiunt alijsq; rebus, unde
fit vt nusquam desit. Eo vino mirè sibi placent, & sanè nec
insuaue est, nec ita vti Europæum adurit.

Suilla vulgò vescuntur, sed tamen aliæ quoq; carnes abun- Carnes.
dant. Bubula, ouilla, caprina multa est. Gallinæ, Anates, An-
feres vbique innumeræ. Quin etiam equis, mulis, asellis, cani-
bus æquè ferè vt reliquis carnibus vescuntur, atque ita venales Equis vescun-
tur Sinenses.
in macellis exponuntur. quibusdā tamen in locis superstitione vel
agricultura, Bobus & bubalis parcit, ferina, sed maximè ceruo,
lepore varijsq; altilibus abūdat, viliq; omnia pretio cōparātur.

Equi & alia id generis iumenta, tamen si Europæis venusta-
te cedant, numero tamen, & pretij vilitate vecturæq; facilitate Equorum
multitudo.
præstant, sicubi flumina obuia non occurrant, nam ferè vni-
uersa Regio ita fluuijs peruia est, vt peruadi ferè tota possit, siue
ea flumina natura, siue ars fecerit. Ex quo incredibilis omnis
generis nauigiorum multitudo vltro citroq; nauigat, eaque
tanta, vt è nostri temporis Scriptoribus vnus asserere non du-
bitauerit, nihilo pauciores in aquis, quàm in continenti com-
morari, quod etsi supra fidem est hyperbole, talis tamen est Nauium co-
pia.
vt Sinensia solum flumina nauiganti, minimè supra modum
esse videatur. Ego aliud asserere fortè maiori fide ausim, non
incredibile videri, tot in hoc vno regno nauigia, quot in reli-
quo terrarum orbe posse numerari, si deijs solum agatur, quæ
ab aqua potabili deferuntur, nam ea quæ apud Sinas maria
permeant & pauciora sunt, & cum nostratibus nullo mo-
do conferenda. Sed ad equos redeo. Eos Sinæ domare mi-
nimè norunt, castrati omnes mansuescunt, quotquot ad vsus Equi ad prælia
inepti.
quotidianos adhibentur. Equi porrò militares sunt propemo-
dum innumerabiles, sed ij ita degeneres atque imbelles, vt ne
hinnitū quidē equi Tartari sine fuga ferant, vnde inepti ferè

ad prælia esse solent, præterquam quod, cum ferreis calcibus muniti non sint, silices aut rupes in præruptis itineribus vngulæ teneritudo retinere diutiùs non potest.

Piscium varietas.

Magna est in tot fluminibus piscium varietas & copia, nam præter pisciosissimum mare, ad austrum solemq; nascentem, & ea quæ dixi flumina, sunt ingentes lacus, quos ob latitudinem & profunditatem, exigua propè maria dixeris. Et præter hæc suburbana viuaria, haud paulò frequentiora quàm apud nostrates, è quibus in vsus mercatusq; quotidianos nullo non die piscis educitur, qui etiam nunquã deficit, piscâtesq; frustratur.

Nemora.

Sinensia nemora, Leones minimè alunt, sed magno numero Tygres, Vrsos, Lupos, Vulpes. Elephantes non nisi Pequini in aula ad pompam multi educantur, ijq; aliunde addicti, nec toto regno vsipiam visuntur.

Linum.

Linum minimè norunt, è gossipio vulgò ad amictũ pannus textitur, cuius semen tamen ante quadringétos annos est ab externis importatum, ita tamen regio illius ferax fuisse reperia est, vt hodie orbi vniuerso sufficere posse videatur.

Bombyx.

Operis bombycini tanta est copia, vt planè cum nostra Europa (nisi fortè superior est) certare posse videatur. Ex ijs bysinos, atq; damasceni operis pannos, quin etiam ad Europæ imitationè hodie quoq; holosericos texunt, aliaq; opera conficiunt, quæ apud nos in vsu habentur; sed in pretio tamen, tertiam partem ac sæpè quartam viliùs distrahuntur.

Cannabus.

E cannabo alijsq; quibusdam herbis, varij panni texuntur, maximè in æstiuos vsus, tamen si ex ouium lacte, caseos non exprimant, & lacte non admodum vescantur, eoq; solo quod turgidæ boues præbent, lanam tamen tondent, & in ea vtenda à nostris longè superantur, nondum enim ex ea pannos laneos intexunt, qui tamen apud Sinas in pretio importati habentur: è lana conficiunt tenuiores æstiuo temporis pannos, quibus vulgus ad pileos vtitur, & pro tapetibus, in qui-

Lana.

bus

bus vel de nocte iacēt, vel vrbanos ritus suos, de quibus infra, peragunt, horum ad Boream frequentior est vsus; qui tamen si longius abfit ab Arctico polo, quam Europa nostra habitetur, frigus tamen haud paulò videtur acrius, nam & flumina per magna lacusq; gelu concrefcunt, cuius rei causa nondum satis est nobis explorata, nisi eam in Tartariæ niuales montes non remotos referamus, ad quæ frigora propulsanda, non infimis vulpium & Scythicarum mustelarum pellibus abundant.

Metalla apud Sinas omnia, nullo excepto, reperias licet. Præter æs cuprumq; vulgare aliud cōficiunt, candidū instar argenti, quod nihilo carius est ære flauo. E liquefacto verò ferro aliquanto plura opera quam nostri conlant, vt lebetes, ollas, campanas, ac tintinnabula, mortaria, Cancellos, fornaces, bellica vel tormenta vel instrumenta, aliaq; complura, omnia nostratis haud paulo viliora.

Metalla.

Aurum nec ignobile est, tamen nostrate pretio longe inferioris. Argenti ad monetam vsus est, quæ pondere non etiam sigillo impresso distinguitur, atque ita in omni commercio ad stateram pretium omne expenditur. quod est per se perincommodum, & addita ipsius argenti nobilitate vel ignobilitate, quæ pretio addenda est vel detrahenda, quod etiam incommodius, nam adulterina fraus nō est infrequens. Pluribus tamen in locis quadrantium ex ære vsus, qui in ærario publico ad vsus minutiorez excuduntur, argentea quoque vasa, nec non aurea à potentioribus in vsum adhibētur, sed in hac re parciore est Sinarum luxus Europæo. Muliebris tamen mundus etiam apud Sinas maximè in capitis ornatu auri argentiq; multum absumit. Vulgaris porrò ad mensas supellex fictilis est, quam Europæi ferè nescio qua ex causa Porcelanam vocant, cui parem inter fictilia vasa nō reperias, siue tenuitatē siue nitorem spectes. Nobilissima fingitur in Kiamsinensis Prouinciæ agro, in quo massa lutea est, è qua fingi solet.

Aurum.

Argenti vsus.

gnum finitimasq; Prouincias ac remotas in Europam vsq; distrahitur, & vbiq; habetur in pretio ab ijs, qui nitorem inter epulas pluris, quam pompam faciunt. Eduliorum etiam feruentium vim patitur, nec vnquam findi solet, imò quod mirere, frustra inter se filo æreo assuta liquorem continent, nec transmittunt.

Aedificia Sinen-
sium.

Vitrum quoque Sinæ conflant, sed in eo longè ab Europæis vincuntur. Aedificia vulgò lignea sunt, etiam regia palatia, ita tamen, vt parietes è lateritio plerumque opere consurgant, qui habitationem solùm discriminant, nam tectum columnis ligneis vt plurimum sustinetur. Hinc, & ex nauigiorum multitudine facile colligi potest, arborum quanta sit vbique copia, nemorumq; felicitas, plerumque intra eas lignorum species quæ in Europa visuntur; Quercus est infrequens, sed eius vicem supplet æterna quædam & durissima ligni species, quam ideò ferrum Lusitani vocant, nam & ipso colore accedit, & quernam de quercu facile coronam refert. Cedrum quoque videbis, funestam Sinis arborem. Ea maximè ad sarcophagos cadauerum vtuntur, quæ ab Sinis tanti habentur, vt sæpè in funebrem loculum, supra mille aureos non malè collocatos putent. Arundinum quoque genus est, Lusitani Bambu vocant, cuius durities ferrea propè est, eaque rotunda vix ambabus manibus cingitur, si maxima est, ac tametsi est inanis, suisq; nodis articulisq; distincta, sua tamè firmitate pro ædium minorum sæpè postibus statuitur. Lanccarum etiam hastilia extenuioribus fiunt, & in sexcentos alios vsus, quorum longa esset narratio, adhibetur. Hæ arundines non nisi in prouincijs australibus gaudent, sed earum tanta est copia, vt regno sufficiant vniuerso, vixque alterius ligni vsus vilius comparetur.

Arundinum
genus.

Focus quibus
rebus alacur.

In focus non lignum solùm, carbones, arundines, stipulamq; suppeditat, sed bituminis genus est, quale apud Belgas maxi-

maxi-

maximè in Episcopatu Leodiensi eruitur, ipsi Mui vocant, quod in omnem eius generis vsum accommodatissimè adhibetur, neque fumo molestiam facessit. In Borealibus tamen Prouincijs copiosius est ac præstantius, natura scilicet necessitatem adiuuante. E terræ visceribus eruitur, quæ longo tractu distracto eius vsum perpetuant, pretijq; moderatione copiam arguunt, & tenuissimo cuique materiam vel in culinam, vel in hypocausta subministrant.

Medicas herbas alit, quas aliæ regiones nõ nisi importatas norunt, maximè Rhabarbarum, & Muscum, quæ ab Occasu Saraceni Asiæ vniuersæ, & exinde Europæ inferunt incredibilem commercij lucro; cum hic vilissimo pretio distrahantur. Nam Rhabarbari libram obolis decem emptam, senis septenisque aureis in Europa diuendes. Hic etiam nascitur celebre multorum morborum pharmacum: Lusitani lignum Sinicum, alij Sanctum vocant, ad illius, quod ex orbe nouo aduehitur medendi similitudinem, & ita nascitur, vt nullo colente è desertis locis, solo labore, nullo pretio eruatur, indeq; incredibilem lucro emolumentoq; distrahatur.

Herbarum
medicarum
vsus.

Salem non in Maritimis solum Prouincijs conficiunt, sed etiam in continente aquas inuenies, è quibus nullo negotio concrescit. Itaq; vbique abundat, ac nihilominus ex eo, quod sal in omnes propè humanos vsus adhibeatur, fit, vt in regios thelauros è salis commercio copiosum vectigal inferatur; & negotiatores qui in sale negotiantur, dant operam sint in primis copiosi. Saccari apud Sinas frequentior est vsus quam mellis, tametsi æquè vtrumque abundat. Cera verò non ea sola quam apes concinnant, sed alia est non candidior solum, sed etiam præstantior, nam & minus glutinosa est, & accensa clariùs splendet. Ea è vermiculis quibusdam conficitur, quos in hunc vsum in arboribus educant.

Sal.

Saccarum.

Cera qualis
conficitur.

Aliam

Aliam quoque conficiunt ex arboris cuiusdam fructu, quæ superiori minimè est in candore inferior, sed tamen in splendore longo cedit interuallo.

Papyrus.

Quoniam papyri vsus apud Sinas latius, quam apud nos patet, tita variè conficitur, sed tamen quælibet eius species longè ab nostra superatur, nam nulla Sinarum charta præli patiens aut scriptionis ex utraq; parte, itaque folium vnum è nostratibus Sinicis duobus æquiualeat, facile quoque laceratur, neque fert ætatem. Folia quædam quadrata conficiunt, quæ in vnus alteriusue passus longitudinem vel latitudinem protenduntur, & ea quæ è gossipio fit, candore suo ne à nostrate quidem superatur.

Lapides.

Omitto necessaria multa, marmora varijs distincta coloribus, pytopos aliosq; lapillos & gemmas, colores ad pingendum non ineptos, odorifera ligna & bitumina, aliaq; texcenta. Sed tamè prætermittere nec possum nec debeo duo triaue nostris incognita. Ac primùm sit frutex quidam, cuius frondibus celebrisilla Sinarum Iaponumq; ac finitimarum gentium potio quam Cia vocant, decoquitur. Eius vsus apud Sinas omninò esse non potest antiquissimus, nam in vetustis eorum voluminibus, nullus ad eam significandam hieroglyphicus Character (quales sunt omnes Sinarum litteræ) reperitur. Vnde fortasse nostros etiam hac fronde, saltus minimè carere, licet suspicari. Hæc folia verno cælo legunt, eaq; in vmbra exsiccant, & ad quotidianam decoctionem asseruant, quam propè continuò in potum adhibent, non sub mensas solùm, sed quoties in ædes hospes amicum visurus ingreditur, hac enim potione inuitatur, eaque secundò ac tertio, si moram aliquam fecerit colloquendo. Calida semper bibitur aut potius sorbetur, & palato non est temperata quadam amaritudine insuaui, sed reuera salutaris & ad multa frequentior illius vsus. Nec vna est huius frondis præstantia, alia aliam solet superare, atque ita libram

Potio ex frutice celebris.

yno aureo, & sæpè duobus ac tribus, si præstantior habita fuerit, comparabilis; apud Iapones præstantissima decem ac sæpè duodecim aureis vænit; apud quos etiã illius vsus aliquantò differt ab Sinensi. Nam Iapones folia hæc in puluerem redacta feruentis aquæ cyatho immiscent, quantum duobus aut tribus cochlearibus continetur, eamque potionem ita permixtam epotant. Sinæ verò in aquæ feruentis vasculum aliquot eiusmodi folia iniiciunt. inde calida, posteaquam horum vim imbibit, eporatur, ipsa verò folia relinquuntur.

Alterum est bitumen quoddam (consimile lacti) ex arboris cuiusdam cortice expressum, ac instar picis glutinosum, ex eo conficiunt Sandaracham quandam, hoc Lusitani Ciaconem, Sinæ Cie vocant, eo mensas, lecticas, supellectilem, domos ipsas, & nauigia inficiunt, varioque ad libitum colore; quæ omnia deinde ad instar speculi splendent, & nitore suo oculis, leuitate etiam manibus, cum æquali maiestate, blandiuntur, & multam ferunt ætatem. Hinc fit vt Sinarum Iaponumque ædes ita splendeant, intuentibusque arrideant: hoc enim velut pigmento, cuiuslibet ligni colorem cum splendore mentiuntur. Hanc etiam ob causam Sinæ minus, quam reliqui populi apud quos est huius bituminis vsus, mappis inter edendum, mensas non insternunt, nam splendentes ac velut crystallinæ mensæ, si quid ex eduliorum adipe de splendore deperdiderint, exigua purioris aquæ insperione leuiter affricta instaurantur, læuis enim illa duraque superficies, cuiusuis rei permissionem excludit. facile fortasse arboris huius esset cum Europa commercium, magno sanè bono, sed hætenus inuentus est nemo, qui ad hanc rem, dignam sanè cuiuspiam industria, animum applicarit. Præter hoc quod dixi bitumen, oleum esse reperio expressum è pomo alterius arboris, superiori non admodum abfimile, eius decocti vsus est idem, sed splendore inferior, copiã verò superior.

Bituminis genus, ad varios vsus.

Mensas non sternunt.

Aromata va-
ria.

Hæc eadem regio aromatis minimè caret, vel innatis vel importatis. Cinnamomum & zinziber vernacula sunt, ideoq; copiosiora, posterius quidem nusquam nobilius aut feracius. Piper, nux, aloe, similiaq; permulta, vel ex Insulis non procul Malucis, vel è vicinis regni importata, quantum copia crescunt, tantum opinione pretioq; decrescunt. Abundat etiam nitro, cuius vsus minus frequens in puluere ad bella tormentaria (ignitis enim huiusmodi machinis parcius & ineptius vtuntur) quam in ludis festisq; publicis, quæ ingeniosissimis ad inuentium admirationem ignibus apud Sinas celebrantur; nihil enim est, quod non his ignibus artificiosissimè mentiantur. Arborea, poma, prælia, igneosq; in gyrum globos felicissimè imitantur, sumptu non paruo. Visi sunt nobis Nanquini tum degentibus, primo anni mense, qui apud illos in primis festus est, tantum pulueris insumpsisse, quantus bienni prælio eoq; continuo suffecisset.

Nitri vsus ma-
gis ad festos
ludos, quam
ad prælia ad-
hibetur.

De artibus apud Sinas Mechanicis.

CAPVT QVARTVM.

CVM & publica omnium fama, experientiaq; teste, constet, hanc gentem in paucis esse industriam, facile ex superiori capite colligitur, artes omnes illiberales apud eam reperiri, cum materia nulla desit, merces quoque ipsa ingenia pelliciat, quæ duo, artes solent in summo collocare, de ijs hoc capite nonnulla attingam, in quibus à nostris opificibus discrepare videntur. Ac in primis ex eo, quod Sinæ in quotidiano sumptu ferè parcius viuunt, euenit, vt opifices, opera sua non ad artis perfectionem, sed ad emptorum accommodent voluntatem, ideo ea non adè elaborant, vt precio moderentur. Inde fit vt operum suorum adulterent bonitatem, externa quadam venustate contenti; quod ipsum etiam libentius faciunt, cum Magistratum rebus insudant; nam & pretium ab

Opera opifi-
cum.

ijs exsoluitur sæpè pro arbitrato, non pro merito, & inuiti ad opera euocantur.

In architectura sunt omninò nostris inferiores, non minus in ædificiorum splendore, quàm annorum perpetuitate: quàm in re dubium est, vtri alios superent. Sinæ quippe, extruendas ædes, humanæ vitæ breuitate metiuntur, sibi enim, non alijs ædificant: nostri verò pro innata libidine adspirant æternitatem. Hinc fit vt neque animo concipere, neque sibi persuadere possint, ædium nostrarum siue publicarum, siue privatarum splendorem; & si quando audiunt, moles nostras plura sæpè ferre sæcula, imò nonnullas annos mille, alias bis mille durare, obstupescunt; cuius durationis causam rogati, eam referimus in alta solidaq; fundamenta, quorum profunditas reliquàm molem superstruètam sustinere possit. Sinæ contra vel nulla effodiunt, sed solùm in concusso solo lapides prægrandes locant, vel si quæ fodiunt, vix aliquot cubitos solent penetrare, quantumuis moles, turres uè futuræ sint excelssimæ, atque ita rarò vnus sæculi ætatem ferunt, etiam ipsa mænia, quin sæpius opus sit instaurari. His accedit, quod, vt supra comemoravi, magnam partem lignæ domus sint, vel ligneis columnis sustineantur, qua in re commoditas est non exigua ex eo, quod ferè parietes intacto edificio reliquo possunt innouari, neque enim tecta parietibus sed columnis innituntur.

Architectura.

Typographiæ apud Sinas antiquior est aliquanto, quàm apud Europæos, nam à quinque retrò seculis certum est, ab ijs vtu receptam, neque desunt qui asserant, prius eo Sinas fuisse vsos, quam in hanc mortalitatem immortalis sese Deus abiecisset. verùm à nostra differt non parum, quæ hieroglyphicis eorum Characteribus ob multitudinem esset perdifficilis, quanquam hodie in breui aliqua, Characteres tabulæ læui ac enodi è pyro ferè maloue vel zizyho, insculpunt.

Typographiæ
antiquitas.

In hac tabula exscriptum folium, sed vniuersum leuiter

Libros imprimendi ratio.

conglutinant, inde magno artificio, iam siccam papyrum ita eradunt, vt non nisi in tenuissima facie transparentes characteres remanere videantur, tum stylis ferreis ita tabulam illam exsculpunt, vt sola characterum vel picturæ lineamenta emineant. Deinde incredibili facilitate, ac celeritate, folia pro arbitratu imprimunt, eaque sæpè typographus vnus, die vno, quingenta supra mille expedit. In inculpendis quoque tabulis ita expediti sunt, vt nihilo plus mihi videantur temporis in sculpenda, quam nostri in componenda vna emendandaque consumere. Hæc excudendi ratio ad Sinicos characteres ferè grandiusculos accommodatior est, quàm ad nostros; neque enim è tenuissimis nostris elementis exsculpi lignæ tabulæ commodè posse mihi videntur. Cæterum vnum est in hac re mirè commodum; cum enim tabulæ, semel inculptæ, domi asseruentur, quoties liberit, licet aliquid detrahere vel addere, non vnum solum verbulum, sed periodos etiam integras, dum tabulæ non nihil sarciuntur; neque cogitur typographus, vel auctor cum primum excudit, simul ac semel ingentem librorum multitudinem typis edere, sed quoties voluerit, aut opus fuerit volumina pro arbitratu plura paucioraue excuduntur; quod nobis sæpè contingit, nam libros de rebus ad nostram religionem spectantibus, scientijsue Europæis Sinicè à nostris editos, domi excudimus, domesticorum famulorum operâ. Tanta igitur huius typographiæ facilitas est, vt quisemel viderit, mox ad idem audendum se accingat. Ex hac commoditate nascitur tanta Sinensium librorum multitudo ac vilitas, quantam non facile est ei, qui non viderit, explicare.

Exculpendi
ratio in mar-
more & ligno.

Alia quoque est ratio in marmore lignoue semel exsculpta imprimendi. Epitaphium aliquod, exempli causa, picturæue plano marmori inculpta, superposito humentis chartæ folio laneoq; panno medio, tamdiu malleolo percutitur, dum in

vacua

vacua picturæ Characterum ué lineamenta subtilis sese papyrus infinet; Inde leui manu atramento alioúe colore quolibet, folium illud inficitur, eaq; sola lineamenta in suo candore perseverant, ac prototypi formam referunt non ineleganter. Verum hæc ratio crassiora lineamenta exigit, nec ad subtilioris laminæ ductus, adhiberi potest.

Picturæ (cuius frequentem in artificijs adhibent usum) gens est additissima, sed omninò ab Europæa ac multo etiam magis in statuaria fusiliq; opere superatur: magnificos fornices hominum animantiumq; figuris insignit, templaque sua inanium Deorum simulachris & ære campano nobilitat. Et quidem si rectè conijcio, videtur mihi gens, alioqui ingeniosissima, horum artificiorum ideò rudis esse, quod illi nullum unquam cum exteris gentibus commercium fuerit, quo naturam, nulli aliàs inferiorem gentium omnium, arte adiuuaret. Picturas oleo vel umbris insignire genti ignotum, ideoque demortuis similiores quam uiuis. In statu is etiam infeliciores mihi esse videntur, in quibus effingendis, omnia Symmetriæ præcepta oculo solo metiuntur, qui sæpè fallitur, erroremque in magnis corporibus non paruum committit, sed non ideò ab insanis monstrorum molibus abstinere ex ære marmore ac luto educendis. Æra campana omnia ligneis malleis pulsantur, nec videntur posse ferreos tolerare; atque ita nec sono possunt cum nostratibus comparari.

Instrumentorum apud eos musicorum varietas est & copia, sed organis carent atque clauichordijs & omni huiusmodi instrumento. fides instrumentis omnibus adhibent è cruda bysso retortas, ex animalium fibris ne confici quidem posse norant. Instrumentorum tamen concinnandorum symmetria nostræ respondet. Musica porrò ars omnis in vnius vocis sono consistit, vocem diuersarum discordem concordiam planè ignorant. Et tamen ipsi de sua musica sibi maximè blandiuntur,

Pictura.

Statua.

Æra campana.

Musicorum instrumentorum varietas & copia.

Ars Musica.

tur, quæ nostrorum aurium iudicio superbissimo, absona omnino iudicatur. Et quanquam ipsi sibi primas de musicis concentibus arrogent, nostratia tamen organa & cætera, quæ hactenus audierunt instrumenta, admirantur, idemq; fortasse de nostrarum vocum harmonia iudicabunt, cum eius artificium sonosq; perceperint, quos hactenus templa nostra non audierunt, omnium quippe rerum fere muta sunt rudimenta. Id ut suspicor facit ingenua Sinarum indoles, quæ facillè peregrina suis præfert, ubi reuera iudicat præferenda. Eorum enim superbiam à meliorum ignoratione, vicinarumq; gentium barbarie ortam reor.

Horarum dimensiones variaz.

Horis metiendis vix habent instrumenta, quæ habent, vel aqua vel igne mensurantur. Aquea sunt velut ingentes clesphydræ, Ignea ex odorifero cinere confecta, tormentorum nostrorum fomites imitantur. Pauca etiam alia conficiunt rotulis ab arena velut aqua circumactis, sed omnia ad nostratia artificia, sunt umbra, & ferè multum peccant in ipsa metiendi temporis symmetria. E sciotericis solum norunt illud, quod ab æquatore nomen accepit, sed neque illud pro ratione locorum didicerant collocare.

Comædiarum usus frequens.

Spectandis comædijs sunt addictissimi, eaq; re nostrates superant, atque ita innumerum adolescentum multitudo hoc exercitio distinctur, eorū alij quaquaversum libuerit, toto regno peregrinantur, alij in nobilioribus emporijs commorantur, & in publicas priuatasq; celebritates adhibentur. Sed omnino regni fax est, nec alia facillè vitijis fædior reperitur, pleriq; enim ab his archimimis, pueruli pretio comparati choros ducere, mimos exercere, vocem inflectere, à teneris edocentur. Omnes hæ comædiæ antiquæ ferè sunt, vel historiæ vel fictiones, & omnino paucæ recens scribuntur. Epulis quoque ferè celebrioribus adhibentur; ipsi mimi cum euocantur, ad quamlibet è vulgatis agendam adueniunt comparati, itaque

comæ-

comædiarum volumen conuiuatori, quam spectare voluerit, electuro ferunt, ipsiq; conuiuæ inter edendum ac potandum spectant tanta sua voluptate, vt cum horis sæpè decem epulentur, tantundem temporis, expleto sæpè epulo spectando infumant, dum vna comædia ex alia trahitur. Canendo ferè omnia pronunciant & vix quicquam vulgari loquendi modo effertur.

Sigillorum apud Sinas vsus est nobilis & frequens, nec ijs solum literas suas muniunt, sed & scriptiones, poëmata, picturas aliaq; complura, nec in his aliud insculpitur præter nomen, cognomen: gradum, dignitatemq; auctoris, non vnum adhibent, pluribus sæpè suorum operum principia finesq; insigniunt, eaq; non in cera aut re simili quapiam imprimunt, sed rubeo solum colore inficiunt; hinc fieri solet vt Viri primores vas habeant in mensa sigillis plenum, quæ varia sua nomina (nam Sinæ singuli pluribus nominibus appellantur) insculpta habent, eaq; materia ferè nobiliore constant, ligno, marmore, ebore, ære, crystallo, corallio, alijsq; lapillis nobilioribus. Eorum quoque artifices plurimi reperiuntur, neque huiusmodi opificium apud Sinas est illiberale, ex eo maximè quod sigillorum characteres à vulgatis differant, & antiquitatem, cuius apud omnes gètes magna est veneratio, sapiant, ideoq; eorum artifices non illiteratos esse necesse est.

Sigillorum vsus varius ac frequens.

Alia quoque ars est huic absimilis, conficiendi scilicet ad omnem scriptionem atramenti, id exiguis velut panibus concinnant, ex olei fumo. Et quoniam ipsi suis characteribus venustè pingendis addicti sunt præ reliquis gentibus, ideò fit vt non elegans tantum scriptor ab ijs æstimetur, & passim omnibus officijs colatur, sed etiam ipsi scriptorij atramenti opifices non illiberales habeantur. Eo vtuntur in marmorea lamina eaq; apprimè læui, cum aliquot aquæ guttulis, scriptorios illos paniculos affricant, laminamq; inficiunt, deinde penicillo è

Atramenti conficiendi ratio.

Tribus rebus ad scribendam vtuntur,

pilis

pilis leporinis, quo ad scribendum vtuntur, atramentum excipiunt. harum quoque laminarum artifices permulti visuntur, qui magno sæpè pretio nobiliora saxa leuigant, & cum venustate concinnant. Denique tria hæc quæ ad scribendum adhibentur, plerâq; insigni ornatu constant, & in pretio habentur, eò quod in rem suapte natura grauem, qualis est scriptio, à viris æquè grauibus in vsum adhibentur.

Flabellorum
vſus.

Aliud quoque est opificium parum à nostris vsurpatum, id in conficiendis ad conciliandum æstiuo tempore ventum, flabellis versatur, quibus omnis hominum conditio & sexus, vti solet. In publicum nemini sine flabello prodire fas est, tametsi cælo frigido ventos arceri quàm euocari melius esse videatur; sed Maiestatis potius alicuius maiorem, quàm necessitatis habentrationem. Ea variè conficiuntur, nam si materiam spectas, ex arundine, ligno, ebore, ebenu, adiuncta papyro, bysso & odorifero etiam quodam stramine constant: si formam, alia sunt rotunda, alia ouata, nonnulla etiam quadrata. Quæ sunt ex vsu porrò primorum virorum, è charta candida eaq; inaurata, pereleganter sunt confecta, pro arbitrato vel compllicantur vel explicantur. In ijs exscribi sibi sæpè iubent nobilem aliquam sententiam, aut poëma. Et hoc est vulgatissimum munusculum, quod sibi inuicem in benevolentia testimonium mittunt. Nosq; ipsi plenam cistulam, amicorum donaria, domi hodie habemus, quæ alijs deinde simili benevolentia remittamus. In ijs porrò conficiendis, innumeri vbiq; opifices occupantur. Mihi semper visum est, hunc apud Sinas flabellorum vsum cum nostris chirothecis comparari posse, & licet vſus vtriusq; primarius, contrarius esse videatur, nam illorum in propulsando æstu, harum in arcendo frigore consistit, tamen vſus vel maiestatem vel munuscula potissimum spectare videtur.

In his paucis Sinæ ab Europæis discrepant, in alijs longè pluribus

pluribus in tanto terrarum interuallo mire conueniunt, maximè in vescendi, sedendi, dormiendiq; ratione, in qua ipsi soli cum Europæis, è tot alijs gentibus, nescio qua ratione conspirarunt, nam & mensas, & sedilia, & lectos adhibent, quibus omnibus finitimi omnes & reliqui populi minimè vtuntur, sed in ipso solo storeis instrato sedent, vescuntur, ac dormiunt. quod sanè notatu dignissimum videtur, & vnde facile plurimarum rerum similitudo, quam ne longior sim omitto, colligitur.

De artibus apud Sinas Liberalibus ac Scientiis, deque Litteratorum gradibus.

CAPVT QVINTVM.

PRIVS ad huius Imperij administrationem quàm veniamus, omninò necesse est, vt de gentis litteris, scientijs, earumq; gradibus pauca præmittamus, in quo magnam partè huius Reipublicæ regendæ ratio consistit; quæ à reliquis orbis terrarum vbiuis gentibus, in hac parte magno discrepat interuallo. Ac tametsi huic regno Philosophi non imperent, dici tamen debet Reges ipsos à Philosophis gubernari. Eorum scribendi componendiq; ratio, quæ Hieroglyphicis illis Aegyptiorum figuris similis est, non parum à loquendi consuetudine discrepat. Nullus enim omninò liber vulgato idiomate scribitur. Et si quis fortasse ad familiarem cõsuetudinem propiùs accedit, is neque materia, neque opinione sese supra vulgus extollit. Et tamen omnes ferè vtriusque sermonis voces communes sunt familiari colloquio, & grauiori scriptioni. in sola porrò vocum compositione hæc diuersitas tota consistit.

Scribendi apud Sinas ratio & loquendi.

Cuiuslibet autem apud Sinas sermonis voces, ad vnã omnes monosyllabæ sunt, & ne vna quidem dissyllaba vel polysyl-

Vocum ac dictionum vsus
laba

laba reperitur, quanquã sunt duarum ac sæpè trium vocalium
 in vnam syllabam coëuntium non pauca diphthongi. Dipht
 hthongos voco nostro loquendi more; nam neque vocalium,
 neque consonantium apud Sinas vlla mentio, sed vt rerum, ita
 vocum singularum suus est hieroglyphicus character, nec pau
 ciores litteræ quam voces numerantur; idemq; est apud eos
 dictio, syllaba, elementum. Si tamen in hoc opere voces Sini
 cas plurium aliquando syllabarum legeris; sic habeto Sinicè
 singulas syllabas, singulas voces esse, sed quia ad rem vnam
 significandam institutæ sunt, à nobis latino more in vnam vo
 cem esse compactas. Ac tamen si pro rerum multitudine fit
 numerus characterum, eos tamen inter se componunt, vt se
 ptuaginta octuagintaue millia nõ excedat. Et ex ijs qui decem
 millia nouerit, eos qui ferè necessarij sunt ad scribendũ chara
 cteres est affecutus: nam omnes omninò nosse nec opus est,
 nec est in vniuerso fortasse regno qui nouerit. Horum etiam
 characterum plurimum idem est sonus, figura non ea
 dem, imò etiam significatio non vna. Vnde fit vt aliud nul
 lum idioma æquiuocum æque reperiatur, neque à loquentis
 ore scriptio vlla excipi potest ab audientibus exscribenda, nec
 liber vnus ab audientibus cum prælegitur intelligi, nisi librum
 eundem præ oculis habeant, vt æquiuocos vocum sonos, quos
 aurium iudicio minimè distinguunt, oculorum fide figuras
 intuentium, internoscant. Imò etiam inter loquendum non
 raro euenit, vt alter alterius conceptum accuratè alioqui pro
 ferentis & politè loquentis minimè assequatur, ipse non repe
 tere solum cogatur, sed etiam scribere, ac si non sit ad ma
 num scriptorius apparatus, vel aqua supra mensam, vel digito
 in aëre audientisue manu, characteres effinguntur, idq; ma
 ximè inter litteratos & eloquentes alioqui viros accidit, quo
 putius ornatiúsq; & ad librorum scriptionem propius collo
 quuntur. Hanc æquiuocationem vt cumque tollunt accenti
 bus

Acquivoca ra
 tio in loquen
 do.

lib. 1. c. 1.

bus ac tonis quinq; , quos utiq; subtiles non ita pronum est internoscere, his sonorum suorum paucitati utcumq; subueniunt, nam syllabam apud nostrates vnã, sæpè hac tonorũ varietate quintuplicè faciunt significatione inter se toto celo differentem: nullaq; est omninò dictio, quæ non vno ex his accentibus efferatur. Vnde loquendi & intelligendi difficultas augeatur, ita vt nulla mihi toto terrarum orbe lingua, aduenis æquè difficilis ad discendũ esse videatur. Sed ea tamen & diuino fauore & improbo labore ab ijs superatur, qui se totos huius gentis salutem consecrarunt, qui loqui solum, sed & legere ac scribere, quotquot hætenus è nostra societate hinc sunt, didicerunt.

Huius rei causam ego quidem esse suspicor, quod ab omni sæculorũ memoria, gens hæc scripturã expolire magis, quam sermonem procurarit, ex eo quod omnis eius eloquentia ad nostra vsque tempora in sola scriptione, non etiam in pronunciatione consistat. Qualem Isocratis fuisse apud Græcos legimus: hinc fit vt familiares etiam nunciij non verbo, sed scripto etiam intra eandem Urbem ferè transmittantur.

Hic porò scribendi modus, quo singulis rebus singulos appingimus characteres, etsi memoriæ sit permolestus, tamè adfert secum insignem quandam nostrisq; inauditam comoditatem. Nam nationes alioqui sermone inter se diuersissimæ, si cõmunibus in scribendo characteribus vtantur, librorum litterarumq; cõmercio cõmunicant, tametsi alia aliam minimè assequatur colloquendo. Ita Iapones, Corai, Caucinciæ: Leuhiaei cõmunes habent libros, tametsi eos efferendo, ita inter se discrepent, vt alter alterius, ne verbum quidem intelligat, eundem tamen omnes librorum sensum assequantur, præter suum idioma aliudque nullum norint. In ipso quoq; regno Sinarum Prouinciæ singulæ ita ferè sermone inter se discrepant, vt nihil habeant omninò commune. Et tamen librorum ac litterarum est omnibus commune commercium.

Sermo vniuerso regno communis.

Præter hunc tamen cuique Prouinciæ vernaculum sermonem, alius est vniuerso regno communis, quem ipsi Quonhoa vocant, quod curialem vel forensem sonat. Id ex eo euenit quod Magistratus omnes, vt infra dicam, in ea Prouincia, in qua publicum munus gerunt externi sunt; ac ne peregrinum sermonem ediscere cogentur, curiale est toto regno idioma, quo non forensia solum negotia peraguntur, sed vel politiores omnes, vel aduenæ cum indigenis in qualibet prouincia colloquuntur. Et hunc solum nostri sermonem ediscunt, neque enim cuiuslibet Prouinciæ sermo vsquam necessarius, sed neque vrbanius est, aut à politioribus in colloquium, nisi fortè à contribulibus domi familiariter vel foris ad patriæ memoriam adhibetur. Eumq; sermonem ipsi pueri ac mulieres omnes norunt frequentia ipsa difficultatem superante.

Audio apud Iaponios supra characteres hos, qui ab Sinis eò penetrarunt, alphabeti, elementorumq; paucorū, more nostro vsus reperiri, quo ipsis suum idioma scribere sine infinita illa Sinensium characteru n farragine licet; idem fortasse vicinis, quas supra memorauī gentibus commune, verum apud Sinas eiusmodi elementorum nullus vsus, sed neq; vestigium; atque ideò Characteres ipsi suos, ac figuras, à prima pueritia ediscunt, ad extremam propè senectutem, quotquot litteras profitentur. Id tamen procul dubio scientijs melioribus, temporis multum detrahit, idem tamen eorum animos non omninò inutiliter distrahit, auertitq; à iuuenili licentia, in quam omnes quidē sed ociosi maximè propendemus. Ex hoc etiam characterum pingendorum pro litteris, modo nascitur insigne quoddam apud Sinas scriptionis genus, quo genere non paucis solum dictionibus, sed syllabis, ea dicunt quæ nos longis ambagibus minus etiam significanter fortasse diceremus.

Sinica scriptionis situs.

Sed quoniam de characteribus pingendis agimus, omittendum etiam non est, Sinica scriptionis situm è diametro nostræ aduer-

aduersarium; nam ad dexteram à summo ad imum, manum ducunt: nos à sinistra in dexteram, in latum progredimur.

E nobilissimarum scientiarum varietate in solius prope Philosophiæ moralis notitiam deuenere, naturalem quippe varijs erroribus potius obscurarunt quam illustrarunt. Ethica porro ipsa præcepta, ex eo quod de Dialectica nihil attigerunt, nullo doctrinæ ordine sed confusis fere sententijs atque ratiocinationibus tradunt, quantum duce illo quod à natura infundi solet, lumine assequuntur. Maximus inter omnes Philosophus Sinensis Confutius appellatur, quem inuenio quingentis quinquaginta vno annis ante Christi Seruatoris nostri in terras aduentum in hanc lucem prodijisse, & annis amplius septuaginta ita vixisse, vt non exemplo minus, quam scriptis & congressibus omnes ad virtutis studium incitaret. Ex qua viuendi ratione consecutus est apud Sinas, vt mortales omnes quotquot vbique terrarum virtute præstiterunt, vitæ sanctimonia excessisse credatur. Et sanè si eius dicta factaq; quæ leguntur attenderis, paucis è nostratibus Philosophis Ethnicis cedere, multos etiam eum superare fatebimur. Eam ob rem tanta est viri opinio, vt nullum eius pronunciatum ab Sinensibus litteratis, hodieq; in dubium reuocetur, sed ab omnibus æquè in Magistri communis verba iuratur. Nec litterati viri solum, sed ipsi quoq; Reges eum per tot retro secula, sed mortalium tamen, non etiam numinis alicuius ritu venerantur, Et gratum animum acceptæ ab eo doctrinæ sese exhibere profitentur. Nam & per tot temporum interualla, illius in hanc diem posteri magno sunt apud omnes loco. Et à Regibus familiæ capiti, honoris non exigui titulus hæreditario iure est attributus, quem census permagni & immunitates consequuntur.

Non Philosophiæ solum Ethicæ, sed Astrologiæ quoque ac mathematicarum disciplinarum mathematicarum non mediocrem

Philosophiæ
moralis stu-
dium quale?

Confutius au-
thor Philoso-
phiæ moralis
apud Sinas.

Philosophi
disciplinæ
mathematicarum

Mathemati-
carum disci-
plinarum periti

sunt notitiam assecuti. In Arithmetica tamen ac Geometria feliciores aliquando extitere: sed hæc etiam omnia vel consecuti, vel etiam tradidere perturbatè. Constellationes ipsi diuerso à nostris modo partiuntur. Et in stellarum numero supra eas, de quibus Astrologi nostri meminerunt, quadringentas addidere, in numerum enim tenuiores quasdam vocant, quæ non semper apparent. Verum hi Astrologi nihil admodum de cælestibus phænomenis ad rationis calculos reuocandis adlaborant. Magnam partem in prædicendis Eclipsium momentis, & Planetarum ac stellarum motibus occupantur. Sed hæc etiam omnia mille scætant erroribus. Deniq; omnem ferè suam de sideribus cognoscendis scientiam, in eam quæ à nostris Iudiciaria est appellata, referunt, arbitrati, quæcunque in hoc elementari orbe fiunt, ab sideribus dependere. In his tamen Mathematicis disciplinis, aliquid ab Saracenis, qui ab occasu venerant, acceperunt, sed nihil illi demonstrationum auctoritate confirmant, sed solum tabulas quasdam reliquerunt, ad quarum normam fastos suos, Eclipses vtriusq; planetæ, & omnium motus reuocantur.

Astrologia iudiciaria quibus concessa.

Auctor illius familiæ quæ hodie rerum potitur vetuit, ne quisquam hæc Astrologiæ iudiciariæ præcepta ediscat præter eos, qui sunt hæreditario iure in eam rem designati; veritus ex hac siderum notitia, qui eam sit consecutus, res nouas in regno moliendi facultatem accipiat, & opportunitatem consequatur. Qui tamen hodie regnat, varios magno censu Mathematicos alit, eosq; vel intra palatij fines Eunuchos, vel extra regios Magistratus, quorum duo sunt hodie in Pequinesi regia, tribunalia; alterum Sinarum, qui à suis acceptam fastos Eclipsesq; subducendi rationem profitentur; alterum Saracenorum, quod eadem ad importatam ab occasu disciplinam eadem reuocat, ac vtriusque deinde tribunalis iudicium inter se conferunt, & alterum ab altero adiuuatur. Vtrique etiam

etiam in modico colle aream ad contemplanda sidera habent, Contemplantur sidera.
 in quo Mathematicas machinas inusitata magnitudinis fusili
 are construxerunt, quæ antiquitatem aliquam præ se ferunt.
 In eo colle semper vnus aliquis Collegarum, nocturnis horis
 excubat, si quid fortè cælum inusitata siderum, vel alicuius
 Comete nouitate portendat, quod si contigerit, die insequen-
 ti, misso Regem libello admonent, ac simul exponunt, quæ
 sinistri, quæ lati ominis significatio videatur. Nanquinen-
 sium Mathematicorum area, in edito colle intra Urbem eminet, &
 Mathematicorum instrumentorum moles, Pequinen-
 sium superat elegantiam, quia eo tempore in ea Vrbe Reges con-
 templantur.

Pequinen-
 sium Astrologorum ius est, in solis ac lunæ defe-
 ctionibus, toto regno, prædicendis, & lege lata, Magistratus
 simulacrorumq; Ministri, vbiq; iubentur certum in locum
 cogi, officiorum suorum cultu insignes, & planeta laboranti
 subuenire, quod æreis cymbalis ad numerum pulsatis, & sæpè
 flexis poplitibus se facere arbitrantur, toto eo tempore, quo
 planetas illos deficiendo laborare credunt. Audio ve-
 reri eos, ne à serpente, nescio quo, per id tempus sorbean-
 tur.

Astrologorum
 officium.

Artis medicæ præcepta non parum à nostratibus di-
 screpant, verum non aliter ac nostri venæ pulsus explorant.
 Et sanè sunt in medendo non infelices, Pharmacis porrò v-
 tuntur simplicibus, herbis, radicibus, alijsque huiusmodi;
 itaque ars tota Sinensis medica herbariæ ferè nostræ præce-
 ptis continetur. Huius artis nullus est publicus ludus, sed
 quisque priuatim à quolibet Magistro eruditur. In vtraque
 regia, arti medicæ gradus præuio examine conceduntur, sed
 ita quasi per transfennam nulloq; defectu, nihil vt amplius au-
 ditoritatis opinionisue consequatur, qui eo gradu insignitur,
 quam

Artis medicæ
 usus.

quam qui eo caruerit; ex eo quod nemini agris mederi interdicitur, siue peritus artis medicæ fuerit, siue imperitus. Denique hoc omnibus exploratum est, neminem vel Mathematicis, vel medicis præceptionibus, insudare, qui quidem in Ethica eminere se posse sperauerit. Atque ita nemo fere ijs dat operam, nisi quem vel rei familiaris vel ingenij tenuitas, à sublimioribus disciplinis deterruerit, vnde fit vt vix vllò sint in pretio, nam honos alit artes, omnesq; accenduntur ad studia gloria, spe præmiorum.

Philosophiæ
moralis au-
thoritas.

Idè contra in Ethica scientia videre licet, ad cuius celebriores gradus quisquis euehitur, nã ille Sinicæ felicitatis apicem sibi videtur consecutus. De his fusius paulo agendum mihi cenfeo, non enim id lectori minus iucundum fore arbitror, quam nouum. Sinensium ille quem dixi Philosophorum Princeps Confutius, quatuor antiquorum Philosophorum volumina concinnauit, ipseq; quintum suo Marte conscripsit. hos libros quinque doctrinas appellauit. In his Ethica benè viuendi & Reipublicæ gerendæ præcepta, veterumq; exempla, ritus, ac sacrificia, quin & varia veterum poemata, aliaque huiusmodi continentur. Præter hæc quinque volumina è duobus tribusue Philosophis, Confutio scilicet, eiusq; discipulis in vnum volumen redacta sunt, varia nullo ordine præcepta, similia, sententiæ de moribus è recta ratione instituendis, seq; ipso, inde familia, denique regno ad virtutem componendo. Id volumen, quia libris quatuor continetur Tetrabiblion appellarunt. Hi nouem libri sunt bibliothecarum Sinensium antiquissimi, & è quibus propè reliqui prodierunt, hieroglyphicos item maximam partem continent characteres: & sanè Philosophiæ moralis præcepta, non parum Reipublicæ profutura præscribunt. Itaq; lex ab antiquissimis Regibus lata est, multorum sæculorum vsu confirmata, ut qui litteratus apud Sinas & esse & haberi velit, ex his libris suæ doctrinæ fundamenta habeat

habeat necesse est, in quibus non satis est, genuinum textus ut sensum assequantur; sed etiam quod difficilius, subito de singulis possint sententijs aptè scribere, ideò singulis Tetrabiblion illud, de quo supra, ediscendum, ut id præstare possint.

Nullus porro ludus est aut academia publica (quod è nostris scriptoribus aliqui asseruere) cuius Magistri hos sibi libros susceperint exponendos, sed quisque Præceptorem sibi pro arbitratu deligit, à quo domi suæ suoque sumptu instruatur. Horum porro domesticorum Ludimagistrorum ingens est multitudo, tum quod ab vno plures, characterù Sinensium vitio, vix possint erudiri, tum maximè quod in more positum sit, ut dixi, quemque domi suæ filiorum duntaxat ludum aperire, tametsi vnus altèr ueneretur, ideò credo, ne aliorum commercio à studendi contentione auertantur.

Ludimagistri

Tres litterarum gradus.

Examen triplex pro gradu consequendo Baccalaureatus.

In hac scientiâ tres litterarum gradus ijs, qui ex eorum numero examinandos sese præbent, aptique fuerint iudicati, conferuntur. Id porro examen in sola ferè scriptione consistit. Primus litteratorum gradus confertur in singulis Urbibus, eo in loco, qui ludus appellatur. Eum confert insignis aliquis litteratus ab Rege ipso in eum finem nominatus. Is ex officio Tihio, gradus verò ipse Sieucaï dicitur, & Baccalaureatum nostratè repræsentat. Tihio igitur omnes suæ prouinciæ Vrbes peragrat, eum gradum collaturus, cui triplex examen præmittitur. Vbi Cancellarius ille, ut nostro more loquar, aduenit, quotquot ex ea Vrbe eiusque finibus ad illum gradum adspirant, repente concurrunt, seque examini subiiciunt. Primum instituitur à Ludimagistris illis, qui Baccalaureis, cum gradum affecutifunt, præsent, dum vltiorem adipiscantur. In hoc examen admittitur quilibet, & sæpè cõtingit, ut quatuor quinqueue millia ex vna vrbe numerentur. Hi Ludimagistri stipendio regio aluntur in hunc finem. Hi deinde ad quatuor vrbes præfectos (qui omnes sunt litterati, alius enim nemo

Examen Cancellarij.

Rempubicam attingit) à Ludimagistris remittuntur, qui denud examinatos Cancellario præsentant, sed ex vniuerso numero non amplius ducentos, quos ex meliori scriptione dignissimos iudicauerint. Cancellarij tertium est examen, & omninò reliquis austerius, nam è ducentis viginti trigintæue, non plures, pro regionis magnitudine, quos eodem examine dignissimos inuenerit, Baccalaureos appellat, & præteritorū annorū Baccalaureis aggregat, qui omnes non infimā vrbis partem dignitate repræsentant; nam ab omnibus coluntur spe futuræ, ad quā accedunt, dignitatis. Talarem, pileū, & ocreas dignitatis insigne peculiare induunt, eoq; cultu alium nisi Baccalaureū prodire est nefas. In Magistratum congressibus honoratius assident, & grauiores vrbانيتatis ritus ijs exhibent, quibus vulgo vti non licet. Multis quoque inūnitatibus gaudent, & præter Cancellarium suosq; illos quatuor Ludimagistros nemini ferè subsunt, nec facile cæteri Magistratus de illorum causis delictis iudicant.

Baccalaureorum habitus, eorumq; priuilegia.

Examen aliorum antiquiorum Baccalaureorum seuorum.

Cancellarij munus nō solum in nouos se Baccalaureos extendit, sed antiquiores etiam superiorum annorum illo gradu insignitos, incudi reddit, & quid vel profecerint, vel defecerint, seuera trutina explorat. Ergo pro scriptionis bonitate quinque ordines instituit. Ijs qui primo censentur, præmio, potestatem facit munia quædam publica, sed non maxima, sine superiore gradu gerendi; in secunda classe recensitos, præmio quoque, sed inferiore donat. Tertios nec præmio, sed nec pœna dignos censet; Quarti publicè vapulant, fociordia pœnam luentes; Postremi tandem Baccalaureatus insignibus exuuntur, & in vulgi ordinem reijciuntur. Id faciunt ne postquam in Baccalaureos recensiti fuerint, in otio delitescant, & quæ didicerint, obliuioni tradant.

Alter autem Sinensium litteratorum gradus Kiugin appellatur,

latur, & cum nostrorum Licentiatorum ordine comparatur. Alter gradus Licentiatum
 Is non nisi tertio quoque anno in Prouinciæ metropoli sub octauam lunam, maiori etiam maiestate confertur. Sed non ijs omnibus, qui eo digni cęsentur, sed q̄ inter illos certo numero dignissimi, pro Prouinciarum dignitate ac celebritate plures paucioresue. Nam in vtraque Regia Pequinenti scilicet atque Nanquinenti quinquaginta supra centum ex omni Baccalaureorum numero Licentiatu renunciantur; in Cequiana, Quiam Sinensi, atque Fuquiana quinque supra nonaginta, in reliquis pro litteratorum numero ac Prouinciæ dignitate aliquanto pauciores.

In hoc examen soli Baccalaurei, nec tamen omnes admittuntur, sed ę singulis Prouinciæ vrbibus aut ludis, vt iam dixi, ab Cancellario illo Baccalaureorum minimum triginta, summum quadraginta ex omni numero ad scriptionem excussi, seliguntur. Et tamen hac ratione in prouincijs celebrioribus sæpę numerus eorum, qui ad Licentiatorum ordinem adspirant, ad quatuor millia excrescit. Igitur anno illo qui Licentiatu initiandis tertius quisque recurrit, qualis exempli causa fuit annus Domini 1609. & proximę recurret 1612. paucis ante octauam lunam diebus, quę sæpę in Septembrem mensem incidit, Magistratus Pequinentes selectissimos ex vniuerso Regno Philolophos ad centum Regi offerunt dato libello, vt ex ijs triginta in singulas nempe prouincias binos, nominet, qui huic Licentiatorum discussioni præsent. Eorum porrò alterum ę Regio Collegio, quod Hanlinyuem vocant, esse necesse est, cuius Collegæ toto regno celeberrimi esse perhibentur. Eos verò Rex omninò non nominat nisi sub idem temporis punctum, quo citatissimo itinere in designatam prouinciam poterunt peruenire, adhibitis quoq; permultis excubitoribus, ne quem ex ea prouincia vlla ex causa prius alloquantur,

Soli Baccalaurei ad examen Licentiatu admittuntur.

quàm Licentiati sint renunciati. Ex eadem quoque prouincia, ab Magistratibus Philosophi celebriores euocantur, à quibus Regij illi examinatores duo, in hoc examine primaq; scriptio- num discussione, cum fide adiuuentur.

Palatium pro
examine ex-
structum.

In qualibet porrò metropoli, palatium ingens pro hoc examine duntaxat extructū cernitur, altissimis muris cinctum. In eo domiciliorum stationes permultæ, & ab omni tumultu femotæ, in quibus examinatores, quos dixi, dum scriptiones discutiunt, commorantur. Præter has, in medio palatio sunt cellula supra quater mille, quæ præter exiguam mensam & scabellum, & vnum hominem capere vltra nihil possunt, ex his cellulis nemo cum vicino colloqui, sed nec videre quenquam potest.

Vbi examinatores & Urbani & Regij, quos dixi, in Metropolim aduenerunt, prius in eo palatio, in sua quisque statione includuntur, quàm cum vilo colloqui possint, imò à mutuis inter se colloquijs excludantur, toto eo tempore, quo in scriptio- num discussione laboratur. Quin etiam id temporis nocturnæ diurnæq; multorum militum & Magistratuum excubiæ, explorant & arcent omne litterarum ac sermonum cōmercium eorum, qui intra palatij fines degunt, cum ijs, qui extra eos commorantur.

Tempus exa-
minis.

In hoc porrò examen tres & ijdem vbiq; dies toto regno deputantur, nonus nempe ac 12. ac 15. octauæ lunæ dies. Et ab illucescente aurora in primam noctē tempus scriptioni conceditur, januis studiosè occlusis. Scribentibus porrò leuis refe- ctio pridie comparata sumptu publico præbetur. Cum in pa- latij fines Baccalaurei admittuntur, feuerissimè explorantur, secum aliquem librum aut scriptionem deferant nec ne. Et solum finuntur penicillos aliquot quibus ad scribendum vtuntur, & scriptoriam laminam, de qua supra, atramētum, char- tamq; deferre. Eorum porrò vestes penicilli, laminæ scripto-

Fraus in exa-
mine depræ-
hensa punitur.

riæ, ne quid per fraudem contineant, explorantur: si fraus aliqua depræhensa fuerit, non excluduntur solum, sed etiam acerrimè puniuntur.

Posteaquam in palatium admissi Baccalaurei, & fores clausæ, & publicis sigillis obfirmatæ, Duo illi ab regia examinis præfides, tres è Tetrabiblio illo sententias in publicum exponunt suo arbitrato selectas, quas singuli totidem scriptionum sibi thema proponunt; è qualibet item quinque illarum doctrinarum quaternas sententiæ, aliarum totidem scriptionum thema proponunt. Easq; sibi quisq; deligit, quæ ex ea, quam proficitur doctrina, eruuntur. Septem has scriptiones oportet esse non verborum solum luminibus, sed sententiarum quoque pondere graues, obseruatis accuratè Sinensis facundiæ præceptionibus, nec vllam scriptionem oportet quingentos numero characteres superare, quorum singuli singulas dictiones nostras exæquant.

Examini
modus.

Scriptio
magistra

Die altero, qui biduum ad examinandorum quietem consequitur, eundem in modum reclusis, tria proponuntur, quæ olim ex Veterum annalibus eruta contingere, vel alia quædam, quæ imposterum poterunt euenire, ternis singuli scriptionibus sententiam suam dicunt, aut Regem dato libello monent, quid eo in casu faciendum è Regni bono videretur.

Tertio similiter die tres ijs lites, ex ijs proponuntur, quæ in gerendis Reipublicæ muneribus discernendæ exigi possunt, ternis itidem scriptionibus singuli sententiam suam explicant, quam in ea lite dijudicanda ferrent.

Acceptis in hunc modum suo singulis die scriptionum argumentis, & ad memoriam transcriptis, Baccalaurei in designatam sibi ab ijs, quorum interest, cellam ad scribendum ingrediuntur, & magno vbiq; silentio à singulis scribitur. Scriptioes singulorum in libello in eum finem parato, à singulis transcribuntur, adscripto suo, Parentis, Aui, & Abau ad fi-

Cellam ad scribendum idoneam.

nem scriptorum nominibus, & libellum ita obfirmant, ut non nisi à deputatis possit aperiri. Id singuli cum singulis libellis fecerunt, eos deputatis offerunt: illi, prius in examinatorum quàm manus veniant, libroriorum, qui iam parati adsunt, manu transcribuntur: ac ne fraus esse possit, rubeo colore exempla pinguntur, ipsa porro autographa atramento descripta erant. Transcripta hæc non autographa, sine auctorum nominibus examinatorebus discutienda traduntur; ipsa verò autographa, numeris signata, quæ transumptis respondent, interim asseruantur. Id fit ne qui discutiunt scriptiones, auctorum nomina, vel ipsam pingendi rationem internoscant.

Scriptiones
examinantur.

Priores illi ex urbanis Magistratibus selecti examinatores, scriptiones omnes excutiunt, & pessimam quamque ita rejiciunt, ut regijs examinatorebus duplum offerant eius numeri, ad quem excrescere Licentiariorum numerus potest. Ita si centum & quinquaginta renunciari oportebit, scriptiones trecentæ seponuntur, & ad Regionum examinatorum stationem postremo scrutinio excutiendæ transmittuntur; E quibus optimas quasque, quantum pro numero Licentiariorum satis, segregant. Ex eo inde numero primas, secundas, & tertias deligunt, & in ordinem accuratè componunt. His peractis omnes simul examinatores, transumpta cum autographis, appositis numeris, agnita conferunt, & auctoris in autographo nomen legunt: hæc nomina cubitalibus litteris descripta, in ingenti tabula exponunt, octava ferè luna exeunte, magno Magistratuum concursu, applausuq; eorum, qui Licentiatos renunciatos vel sanguine, vel necessitudine contingunt.

Hic porro gradus priore longè superior ac celebrior, alijsq; nobilioribus gaudet immunitatibus, & peculiari dignitatis ornatu. Imò si ad supremum gradum adspirandi deponunt cupidita-

pidita-

piditatem, non infimorum in Republica munerum capaces existunt.

Hoc actu ad exitum in hunc modum perducto, Regij examinis Præsides, librum euulgant, quo totius examinis successus, Licentiatorum nomina, & insigniores de qualibet proposita materia scriptiones hac ratione in regnum vniuersum immittuntur. Sed maximè illius scriptiones typis illis excuduntur, qui primum inter Licentiatos nomen est sortitus. Is Sinico Quiayuen appellatur. Hic porrò liber eleganti inprimis caractere excuditur, totoq; regno spargitur, eiusq; aliquot exemplaria Regi offeruntur, & reliquis palatinis.

Liber trāsacti
examinis ex-
cuditur.

In hoc examen minimè admittuntur, qui sunt alterius prouinciæ Baccalaurei. Solum in vtraq; Regia pauci ex alijs prouincijsex peculiari priuilegio, quod in ludū regium, cuius collegæ sunt, adsciti sunt, postquam Baccalaureatum obtinuerunt, in id Collegium, per soluto Camera regię certo aureorum numero, adsciscuntur.

Tertius apud Sinas litteratorum ordo Cin-su appellatur, & Doctoratum nostratē planè repræsētat. Hic etiam tertio quoque anno confertur, sed solum in Regia Pequinenſi: & Doctorū initiandorū annus semper est is, qui Licentiatorum actum proximè inſequitur. Eum porrò non nisi ex vniuerso regno trecēti, cōsequitur, tametsi ē singulis prouincijs Licētiati, quoties aleam examinis subire voluerint, ipso iure admittantur. Instituitur hic actus secunda luna ijsdem, quos supra memorauimus diebus, forma quoque eadem, nullo planè discrimine, nisi quod pro ratione gradus atque dignitate crescit etiam in explorando diligentia, ne qua forte fraus fauorū subrepat, ipsi quoque examinatores ē grauiſſimis regni Magistratibus, quos Colaos vocant, de quibus infra, examinis præsēs nominatur.

Tertius gra-
dus Doctora-
tui nostrati
respondet.

Finito examine, renunciatisq; Doctoribus, eo ipso in palatio, in quo etiam Licentiatos renūciari mos est, simul omnes in palatio regio, coram præcipuis totius aulae Magistratibus, quin etiam ipse Rex olim aderat, proposito themate, scriptiōnem componunt, cuius iudicio, Magistratum, quos ipsi gesturi sunt, ordo renunciatur, in tres classes distributus. Huius examinis magna est celebritas, quæ tota in breui scriptiuncula consistit. Qui primum in Doctorum examine locum obtinuit, illius tertius locus in hoc secundo examine extra aleam versatur. Qui verò in hoc examine primas ac secundas obtinet, insigni per totam vitam dignitate insignitur, præterquam quod maxima quæque in Republica munera gerit. Ea dignitas aptissimè cum Ducis apud nos Marchionisue titulo conferretur; si ea in posteros hæreditario iure transferretur.

Immunitates
Doctorum.

Doctorum
habitus.

Hi mox Doctores propria veste, pileo, & ocreis, ac reliquis etiam Magistratum insignibus gaudent, & ad publicos Magistratus opimiores ac nobiliores euehuntur, eo semper ordine, ut nusquam Doctores ab Licentiatis superentur, habentur quoque in Primorum regni numero, & reliquis Licentiatis, quibus fors non æquè cecidit, suis pridie Collegis, ita repente superiores existunt, ut credi vix possit, nam ubique potiores partes illis cedunt, & speciosioribus eos titulis compellant.

A gradu Do-
ctoratus eiecti

Hi autem Licentiatii qui à Doctorum numero reiecti sunt, si spem Doctoratus impofterum consequendi deposuerint, ad gerendam Rempubicam admittuntur, & licet infra Doctores, non tamen infimos vel in regia vel foris gerunt Magistratus. Si fortunam denuò tentare placuerit, domum repetunt, sedulo se scribendo legendoq; exercent, toto insequente triennio, dum redeunte annorum circulo, in examinis arenam iterato descendant. Id quoties libuerit, tentare licet. Et euenit non raro, ut aleam decies subeant, repugnante semper for-

tuna

tuna, qua spe lactati, vitam absq; munere publico vniuersam terunt. Dum aut summi, aut nihil esse volunt.

Huius quoque non leuis atq; inferioris ordinis renunciati successus, suo priuatim volumine ab Examinantibus excuditur, adscriptis vt supra, nominibus & insigniori quaque scriptione. Præter hunc librum, alius etiam quotannis editur, quo Doctorum omnium nomina, patria, parentes, officia, & quo in loco ea gerant, describuntur. Ita qui annum hoc volumen inspexerit, sciet quam quisque dignitatem à primo Doctoratus anno ad obitum vsque, & vbi gesserit, quibus gradibus honorum vel ascenderit, vel descenderit, quod apud Sinas pro cuiusque meritis est quotidianum.

Et est in hac graduum consecutione illud admiratione dignum, quam eiusdem anni Collegæ inter se necessitudinem contrahant, Nam non Licentiati minus quam Doctores, quibus fortuna vt faueret in eandem annum conspirauit, sese loco fratrum per vniuersam vitam habent, seq; mutuo & propinquos suorum Collegarum in omnibus rebus adiuuant, vnanimi semper animorum consensione Cum ipsis quoque examinantibus etiam arctius vinculum nectunt, quale solet inter Parentes ac filios, vel Discipulos ac Magistros, debita semper veneratione, tametsi sæpè contingat, ipsos Discipulos altius Magistro, per singulos honorum gradus ascendere.

Animorū consensio inter eos qui gradibus sunt insigniti.

Hos etiam honorum gradus iisdem annis ac locis, iisdemq; titulis, ijs qui militiam profitentur, concedimus est. Tempus solum in sequentem lunam differri solet. Verum ex eo quod apud Sinas ars militaris iacet, longè inferiore conferuntur apparatu. Et ita pauci ad eos adspirant vt omnino res misera videatur. Militare hoc examen triplex quoque est. In primo, equestri cursu incitati, sagittas nouem expediunt: In secundo, totidem sagittas in eundem scopum pede fixo collineant. Et qui vt minimum quatuor sagittis ex equo, & duabus e solo

Militare examen.

scopum attigerunt, in tertium examen admittuntur. In quo de rebus militaribus, proposita quæstione, iubentur scripto respondere. Iudices deinde collato inter se triplici hoc examine, in vnaquaque prouincia, ex vniuerso numero Licentiatos ferè quinquaginta renunciant. Quo anno verò Pequini Doctores nominantur, militares quoque ex omni Licentiatorum totius regni numero selecti, triplici etiam examine præuio, omninò centum militari Doctoratu insigniuntur.

Doctores ex hoc Collegio faciliùs quam Licentiatu non tamen sine largitionibus ad aliquam præfecturam militarem designantur. Vtrique, cum primum renunciantur, siue ij de Philosophico siue de militari sint senatu, supra ædium suarum limen ad familiæ commendationem, titulum inscribunt litteris cubitalibus, quo significatur, quam quisque dignitatem sit adeptus.

Examinum
Præfides.

Illud ad extremum prætereundum non est. Omnium examinum arbitros ac Præfides, siue de re militari, siue de Mathematicis disciplinis, & arte medendi, & longè magis de rebus Ethicis discussio instituat, è Senatu Philosophico deligi, nec vllum vel Ducem, vel Mathematicum, vel Medicum illis adiungi; quod non parum Europæis nostris mirum, & fortasse ineptum videbitur. Tanta enim est eorum, qui Ethica disciplina præcellunt, apud Sinas opinio, vt omninò videatur aptam de omni re posse ferre sententiam, tametsi extra suæ professionis limites longius euagetur.

De Sinensis Reipublicæ administratione.

CAPVT SEXTVM.

DE hoc argumento non plura attingam, quam quæ ad huius commentarij finem omninò necessaria esse iudicauero;

cauto; Si enim id pro dignitate perfequi in animo esset, non nisi quamplurimis capitibus, aut etiam libris res tota clauderetur. Imprimis igitur in hoc regno ab omni temporum serie, sola ea gubernatio ad Rempublicam gerendam probata est, quæ in vnus Imperio Monarchicâ sustinet maiestatem, Aristocratice porro vel Dimocratice, vel alterius cuiuslibet Policratiæ, vel ipsum nomen apud Sinas est inauditum. Olim quidem sub vno Monarcha non pauciores erant inferiorum tituli, quàm apud nos Ducum, Marchionum, Comitum, atque cæterorum huiusmodi. Verum ab annis proximè mille octingentis hi peculiarium dominiorum tituli, potestasq; est omninò sublata.

Administratio
Reipub. Mo-
narchica.

Ac licet ab omni memoria, ciuiles tumultus bellaque minimè defuerint, siue priusquam hæc ratio mutaretur, siue ex, quo mutata est, tamen etiam hoc Imperium esset in varia regna minora diuisum, quod nunc in Iaponicis Insulis esse audiuius; nunquam tamen prius ab externis populis legitur vniuersim esse subactum, quàm anno nostræ salutis 1606. è Tartaria Dux nescio quis, regnorum domitor, in hoc regnum sese cum exercitu victore immisisset. Eum Ducem nonnulli è nostris, nec leuibus, meo iudicio, coniecturis Tamerlanem, vel è successoribus eius aliquem fuisse arbitrantur. Eum enim Sinæ Tiemor appellant, eumq; scribunt subacta primum Perside ac Tartaria, ad Sinas sibi adiungendos animum adiecisse. Quisquis is fuerit, Tartarum appellabo. Is immisso exercitu, breui sibi Sinas omnes subegit, & acceptam tanti regni Tyrannidem eius posterius ad annum vsque 1368. propagarunt: quo tempore cum jam Tartari imperij vires deficere cepissent, neque jam vltra Sinæ externum imperium, & Barbarum ingenium ferrent, varijs in prouincijs sub diuersis Ducibus iugum excusserunt.

Qui ceteros duces, rebus præclare vel virtute, vel dolo gestis superauit, fuit vnus è familia Ciu, quem Sinæ postea Hamvu, insignem Ducem, aut armorum potius diluuium appellarunt. Is pellectis ad se auxiliaribus aliorum quorundam strenuorum Ducum copijs, breui è gregario milite tantum viribus excreuit, vt non Tartaros solum, Regem, ac Duces imperio exutos expulerit, sed non minore fortuna reliquos etiam rebelles, toto regno superarit, & vnus Sinense Imperium occuparit, quod etiam eius posterì in hanc vsque diem felicissimè propagarunt. Hinc suæ Monarchiæ magnæ claritatis nomen, vt supra dixi, Tam in indiderunt.

Imperium Sinense.

Sinense porrò Imperium à Parente in filios, vel ad propinquos regios, more nostro, deriuatur. Duo solum trèsue Reges antiquissimi, regnum, morituri, non filijs quos ad regendum ineptos iudicabant, sed alijs, tametsi nullam haberent inter se sanguinis necessitudinem, commendarunt. Accidit quoque non semel, vt is qui impotentius imperitabat, ab impatiēte iugi populo, fascibus exueretur, & in eius locum eum qui viribus, ac virtute, populiq; gratia emereret, subrogarent, ac pro legitimo deinceps Rege venerarentur. Hoc verò in laude apud Sinas ponendum, quod complures honestam potius mortem eligere optant, quam in intrusi Principis verba coniurare. Etenim apud Sinenses Philosophos celebre dictū. Matrona casta duos nescit Maritos; nec fidelis cliens duos Dominos.

Leges Reipublicæ nullæ antiquæ.

In hoc Imperio nullæ sunt leges antiquæ, quales apud nos duodecim tabularum, iurisq; Cæsarei, quibus perpetuò Reipublica gubernetur. Sed qui primus è familia quapiam regnum capit, is nouas pro arbitrato leges condit, quas ex eadem familia posterì obseruare coguntur, nec facile immutare permittuntur. Quapropter leges illæ quæ hodie ab Sinis obseruantur, non sunt Humvuo antiquiores, omnes ille aut condit,

dit, aut à veteribus acceptas, confirmauit, Eum sibi maximè scopum præfigens, qua ratione regno pacem, sibi ac posteris Imperium quam diutissimè propagaret.

Ex eo quod huius regni fines ita longè lateq; proferantur, & ex ignoratione transmarini Orbis, arbitrantur Sinæ Regem suum orbi vniuerso imperare, ideoq; specioso illum nomine Cæli filium Thiencu dicunt, & hodie, vt olim semper, appellant, quia porrò cælum ipsi pro supremo numine colunt. idem est cæli ac Dei filium nominare. Vulgo tamen non hoc nomine, sed Hoamsi appellatur, hoc est, supremum Imperatorem aut Monarcham. Cæteri verò Reges longè inferiore titulo ab Sinis Guam appellantur.

Rex Sinarum
cæli filius ap-
pellatur.

Humouus ille quem dixi, non virtute solum bellica, sed ingenio quoque & solertia, insignis fuisse perhibetur. Id persuadent statuta legesq; complures, quibus Rempublicam Sinensem stabiliuit. Ex ijs nobiliora quædam seligam, memor semper institutæ breuitatis. Quod (vt ex annalium serie constat) omnes familiæ Regiæ, propinquorum regionum, vel regni procerum factionibus imperio exciderunt, propterea quod regni habenas magnam partem moderarentur, statuit, ne quisquam è regio sanguine publicum deinceps munus attingeret, siue illud vrbicum esset siue militare. Illis porro Ducibus, quorum auxilio regnum à Tartarorum Tyrannide liberaret, eorumq; posteris militaret, hæreditario iure attribuit præfecturas. Ne verò regium genus ab omni publico munere se reiectum ferret impotentius, Regum filios, titulo Guam, id est, Regulorū appellatione insigniuit, annuosq; census amplissimos assignauit. Sed eos non in prædijs agrisque, ne clientes obtinerent, sed in annuo stipendio, quod ex ærario regio ab Magistratibus penderetur, collocauit. Voluit etiam vt eos Magistratus pro Regulis, omnes venerentur, sed nemo illis subderetur. Regulorum deinceps filios ac Nepotes varijs titulis

Humouuij
Imperatoris
& statuta.

ita honestauit, vt paulatim decreſcerent cum annuo cenſu, prout à regio trūco longius per ætatum gradus deſcendiſſent. Cum verò ad certas ætates perueniſſent, non amplius ijs ex ærario publico præberetur, quam quantum ad vitam comòde tuendam, ſine vllo vel opificio vel negotiatione eſſet ſatis. Prouidit etiam vt Regij ſanguinis puellę pro dignitate ac Regij trūci propinquitate, collocarentur, & ſpecioſis plus minusue titulis optimoq; cenſu eundem in modum dotarentur.

Socijs porrò ducibus, regniq; liberatoribus, annuos cenſus liberaliſſimè, & honorù titulos ſpecioſiſſimè impertiuit, militares item Præfecturas, aliasq; immunitates largitus eſt, ſed Vrbanis Magiſtratibus nõ ſecus ferè ac reliqui ſubduntur. Ex ijs immunitatibus vna eſt primogenitorum, apud noſtrates inaudita. In lamina ferrea ad inſtar pateræ exſculpta viſuntur præclara illa facinora, quæ à familia capite ſub Humvuo Rege ad regni liberationẽ patrata ſunt. In horù gratiã, delicti cuiuslibet impunitatẽ, etiam morte plectẽdi, impetrabit etiam tertio, ſi eam laminã Regi obtulerit; qua vita Rex quoties condonat, in ea cælari iubet indicium quoddam, ex quo intelligatur, quoties ea lamina veniam impetrarit. Id porro intelligendum eſt, excepta perduellione, eius enim conuicti, omni mox dignitate ipſi totaq; poſteritas in perpetuum exuuntur. Eius generis honores & cenſus, cum ea quam dixi temporis iminutione, Geni Regij ac ſoceri obtinent, & alij etiam nonnulli, qui de Sinenſi Republica regioũ ſtatu in ſigni facinore beneficii fuiſſe reperiuntur.

Ad regendam porrò Rempubicam, totiusq; Regni gubernacula, ſoli Doctores aut Licentiati in examinibus renunciati adſciſcuntur, nec eam ad rem ipſi gratia vel Magiſtratuũ vel ipſius etiam Regis indigent, omnia enim Reipublicæ munera ab explorata cuiusq; ſcientia, virtute, prudentia, ſolertiaq; dependent, ſiue nunc primũ gerere incipiãt, ſiue iam alios geſſerint

Immunitates
Ducum regni-
que liberato-
rum.

Reipublicæ
gubernatores
ſoli Doctores
& Licentiati.

rint Magistratus. Id porro Humvui leges ita præcipiunt, & magnam partem obseruatur, excepto eo, quod humana malitia à Gentilibus minimè religiosis quotidie contra iura legesque peccatur.

Magistratus omnes, siue Philosophici, siue militaris fuerint Senatus, Sinenſi lingua Quonfu (Præsides dixeris) appellantur. Sed honoris iisdem non officij causa Lau ye, vel Lau sie nuncupantur. Id Dominum ac Parentem sonat. Lusitani Magistratus illos, à mandando fortasse, Mandarinis vocant, quo nomine iam etiam apud Europæos Sinici Magistratus intelliguntur.

Et si dixerim initio, Monarchicam esse huius regni administrandi rationem, tamen è dictis facile constat, & è dicendis constabit, Aristocratiam non parum admisceri. Quamquam enim omne, quod à Magistratibus statuitur, necesse sit, ab Rege libellis ei datis confirmari; nihil tamè vlla in re decernit prius, quam à Magistratibus ante sollicitetur aut moneatur. Si porro priuatus quispiam Regi libellum obtulerit (quod idè pauci faciunt, quia omnes ab certo Magistratu excuti prius & approbari necesse est, quam ad Regem transmittantur) si Rex annuere se velle præ se ferat prima concessione, ita ferè subscribit; Excutiat hunc libellum tribunal, cuius interest, meque moneat quid faciendum videatur. Indubitatum illud omninò haberi debet, quod ego studiosè explorauit, ipsi Regi omninò non licere cuiquam pecuniarium munus largiri, aut Magistratum conferre, aut augere, nisi ab aliquo Magistratum fuerit rogatus. Id porro non ita intelligendum, quasi Rex priuata autoritate ijs, qui intra palatij fines comorantur, munera largiri non possit; facit enim id frequèter ex antiqua consuetudine, ac velut lege, qua cuique licet è sumptu domestico amicos cohonestare, sed id inter beneficia publica minimè ponitur. Siquidem Regis hæc dona, non è publico, sed ex priuato censu fiunt.

Magistratum
nomina.

Monarchie
admixta Ari-
stocrazia.

Vectigalium
redditus.

Vectigalium redditus, atque tributorum, qui sine dubio centum quinquaginta milliones, vt vulgus vocat, excedunt, in singulos annos, non in palatij ærarium inferuntur, nec eos Regi expédere suo arbitratu licet, sed omnia, siue argentú, gentis moneta, siue oriza eiusdem cõmeatus, in æraria & horrea publica toto regno congeruntur. Ex ijs Regis, Coniugum, filiorumq; sumptus, nec non Regionum propinquorum, & Eunuchorum, & vniuersi famulatus regij, suppeditantur, regio semper splendore & copia, nihil tamen plus minúsue quàm legibus præscribitur. Inde Magistratum Militumq; stipendia, & cæterorum toto regno curialium ministrorum soluuntur, quæ summa maior est, quàm no strates sibi persuadere possint, hinc etiam ædificia publica, Regis palatium & Regionum propinquorum, Urbium, muri, arcium, propugnacula, bellicus denique omnis apparatus instauratur; nec in hac regni amplitudine vnquam deest, quod erigas aut instaures. Et quod incredibilius videtur, annis quibusdam contingere solet, vt ne hac quidem tam ingens vectigalium summa sumptú exaquet, sed noua etiam tributa imponi necesse sit.

Magistratum
ordines.

Verum ad Magistratum ordines priuatim descendamus quorum in vniuersum duo esse genera reperio. Alterum est eorum, qui non solum in Regia, Magistratus aulicos gerunt, sed ex ea velut ex specula regnum moderantur vniuersum. Alterum est Prouincialium Magistratum, qui singulas vel prouincias, vel vrbes gubernant. Vtriusq; ordinis quinq; aut sex volumina iustæ magnitudinis, toto regno venalia extant, & in vrbe regia Pequinensi bis, mensibus singulis, recuduntur, quod ex eorum ratione typographica perfacile est. In his voluminibus aliud legitur nihil, præter nomina, patriam, & gradum eorum, qui toto regno id temporis magistratus gerunt. Toties porrò recudi omninò necesse est, nam in tanta eorum multitudine, quotidianæ sunt vices, nam alios mori, alios pritari,

Voluaminibus
quinque aut
sex continen-
tur.

alios

alios demitti ad inferiora munera, aliorum denique parentes diem suum obire contingit; ex quo postremo casu fit, vt ad luctum triennem, domum necessario, abdicato quolibet ex templo Magistratu, reuertantur, de quo infra suo loco: Et ad eorum qui desunt loca supplenda, nunquam non in Regia Pequinenſi permulti fortunam præstolantur. Ex hac tanta multitudine, solum eos Magistratus attingam, quos ad insequentium librorum intelligentiam necessarios esse iudicabo. Militarem porro Senatum vniuersum silentio inuoluam, ne præscriptos institutę breuitatis fines excedam.

Dicam primum de Curialibus, deinde de Prouincialibus officijs. Curialia ergo tribunalia primaria sex numerantur. Primum Li-pu vocant, pu enim Sinis idem est ac tribunal Li-pu Magistratum tribunal. Id supra cætera tribunalia eminent, ex eo, quod eius interfit, omnes omninò totius regni Philosophici ordinis Magistratus, qui potiores habentur, nominare. quæ nominatio prima scripturum præstantia, cuius iudicium est penes hoc tribunal, definitur. Et ab humilioribus omnes officijs initium sumentes, ad vnum omnes, paulatim per præscriptos legibus honorum gradus ascendunt, si quidem in inferioribus virtutis ac iustitiæ specimen dederint: contra si fecerint, vel ad humiliores Magistratus abijciuntur, vel omninò priuantur. Certum enim est, eum qui litterarum gradus obtinuit, ad ipsam vsque senectutem continuo ascensu ad summa quæque adspirare, neque vnquam nisi sua culpa reijci à regenda Republica. Porro si eum reijci omninò ex culpa contigerit, vna cum Magistratu spem quoque ad Rempublicam regendam redeundi deponit.

Alterum tribunal Hopu vocant, q̄ apud nos Ærarij aut quæsturæ nūcupatur. Huius interest regia vectigalia exigere, stipédia persoluere, sumptus publicos facere, aliaq; huiusmodi.

Tertium Lypu vocant, nos Rituum tribunal possumus ap-

Officia Magistratum sex.
Primum Tribunal.

Secundum Quæsturæ tribunal.

Tertium Rituum tribunal.

pellare. ab hoc sacrificia publica, fana, fanorumq; sacerdotes, Regia coniugia, Ludi litterarij, examina, vt rite & ex ordine fiant, publicè festiui dies, gratulationes certis temporibus & euentis communes; Regi exhibendæ, tituli benemeritis deferendi, Medici, Mathematicorum Collegia, Legationes excipiendæ, remittendæ, earum ritus, munera, litteræque curantur. Indignum enim Rex arbitratur sua maiestate, per seipsum litteras cuiquam scribere, vel intra vel extra regni fines.

Quartum
Militare Tri-
bunal.

Quartum tribunal Pimpu, id est, militare vocant. Huic omnes militares præfecturæ subsunt; nam & auferuntur ignauis, & strenuis conferuntur, & p facinorum magnitudine, dignitatis ab eo datur incrementum. Huius etiam interest, rei militaris examina curare, gradusq; conferre.

Quintum
Aedificiorum
tribunal.

Quintum Cumpu vocant, nos ædificiorum publicorum tribunal possumus appellare. Huius munus est huiusmodi moles delineare, palatia scilicet, vel Regis, vel Regiorum propinquorum, aut Magistratum; nauigia quoque confici curat, quæ in vsus publicos, aut classes necessaria sunt; pontes item, Urbiumq; muros facit ac reficit, omnem deniq; alium curat apparatus.

Sextum
Criminum
tribunal.

Sextum porrò, quod à repetendis criminum pœnis Himpu vocant, de criminibus inquirat ac iudicat. Publicæ quoque toto regno Custodiæ huic tribunali subduntur.

Tribunalis
cuiuslibet v.
nus præses.

Omnia totius regni negotia ab his tribunalibus pendent; quapropter in vnaquaque prouincia, & ciuitate sibi subiectos habent Magistratus atq; Notarios, à quibus de singulis, magna fide admonentur; atque ita non parum tanta negotiorum mole distinentur; sed multitudo, Collegiorumq; illorum ordo leuius hoc onus facit. Nam in primis vnus est totius tribunalis præses, quem Ciam ciu vocant; is assessores habet duos, à dextris alterum, alterum à sinistris; hi Cilam appellantur: horum trium

trium dignitas in Vrbe regia, regnoq; vniuerso inter supremas numeratur. Secundum hos tribunal quodlibet in varia eius officia distribuitur; quibus singulis plures præsunt Collegæ. his accedūt Notarij, Curiales, apparitores, alijq; famuli cōplures.

Præter hæc tribunalia, aliud est toto regno & aula maximum, Colaos vocant, ij ferè sunt tres quatuorue, nonnunquã sex; qui nihil peculiatiter sibi cōmissum habent, sed Reipublicæ inuigilant vniuersæ, & in omni negotio Regi sunt à secretis. Hi quotidie in Regium palatium admittuntur; & cum Rex hodie definiendis publicè regni negotijs (quæ olim ipse cum his Colais definiebat) non interfit, in palatio totos dies hærent; & libellis, ad Regem magno quotidie numero missis, pro arbitrato respondent. Cum hoc responso ad Regem redeunt, à quo pro nutu approbantur, antiquaturue, aut immutantur. quod vltimum responsum Rex sua manu libellis adscribit, vt deinde quod iusserit, executioni mandetur.

Præter hos quos dixi Magistratuum ordines, aliosq; complures, quos attingere non libet, idèd quod à nostratibus vix discrepent, alij duo sunt ordines, nostris ferè inauditi. Prior Choli, posterior Zauli dicitur: in singulis ordinibus supra sexaginta numerantur, selecti omnes Philosophi, Viri cordati ac prudentes, qui iam Regi ac regno fidem suam prius egregiè probarunt. Hi duo ordines Curialibus & Prouincialibus ab Rege magni ponderis negotijs extra ordinè adhibentur, cum magna semper ac regia potestate, quæ venerationè illis auctoritatemq; conciliat: sed præ reliquis peculiare illorum munus est, quale apud nos Syndicorum. quod in eo versatur, vt libellis, quoties voluerint, Regem admoneant, sicubi contra leges in vniuerso regno peccatur: qua in re non solum Magistratibus minimè parcunt, etiam si supremi fuerint, sed ne cū ipso quidem Rege, aut regia domo dissimulant; hoc mihi munus non multū à Lacedæmonijs Ephoris discrepare videretur,

Magistratus
extraordina-
rius.

si plus aliquid possent hi monitores quàm loqui, aut potius scribere, & si non à Regis admoniti nutu depèdere cogerentur. Verùm hoc suo munere ita exactè funguntur, vt externis gentibus stupori esse possint & exemplo. Nullis enim ullo unquam tempore Magistratibus, imò nec ipsi Regi (tanta eorum est libertas & integritas) parcunt. Et quanquam non raro stomachari Regem, & in eos atrociter etiam sœuire contingat (plerumque enim vbi acrior est doloris sensus, libellorum suorum aculeum figunt, Magistratuum maximorum ac Regis nullo delectu vitia carpentes) nunquã tamen à monendo carpendoq; desistunt, quam diu malo communi remedium opportunum minimè adhibetur.

Hoc ipsum etiam reliquis Magistratibus per leges licet, nec Magistratibus solum, sed priuato etiam cuique: illorum tamen quos supra commemoravi, libelli pluris fiunt, quoniam ex officio peculiari illud præstant. Libellorum ad Regem transmissorum exemplaria, regiaq; responsa à compluribus excuduntur. Hinc fit vt quàm celerrimè per omnes regni angulos aulica negotia peruagètur. Nec desunt, qui hos deinde libellos in libros compingant: & si quid posteritatis memoria dignum detur, in regni annales transcribitur.

Paucis abhinc annis cum vellet Rex, qui nunc imperat, natu secundum, sibi & Reginae charissimum filium, excluso primogenito, contra leges in Principem inaugurari, tantus libellorum numerus conscriptus fuit, quibus factum Regis reprehendebatur, vt furore incitatus Rex, supra centum vel officijs priuârit, vel humilioribus addixerit. Nec tamen hoc metu territi sibi temperarunt, sed die quadam omnes, qui tum aderant, Magistratus in vnum conspirantes, sese in Regium palatium contulere, & munerum suorum insignia deponentes, miserunt, qui Regem moneret, si in hoc negotio contra leges instare pergeret, se omni impostero Magistrate sese abdi-

abdicare, priuatosq; domum repetere; ipse regnū suum quibus vellet comendaret. quo audito Rex ab ea re velinuit^o abstinuit.

Nuper etiam cum Colaorum maximus, minus legitime suo munere fungeretur, intra bimestre centum ferè libellis ab his Regijs monitoribus est accusatus, tametsi non nescirent eum Regi gratiosum in paucis: nec diu post extinctus est, & quidem (ut fama est) præ doloris magnitudine.

Præter hos in aula Magistratus, sunt etiam ibidem non pauca Collegia in varios fines instituta, sed omnium nobilissimum est, quod Hanlin yuen appellatur; in illud nonnisi selecti Doctores inductis supra examinibus, adsciscuntur. Qui in regio illo Collegio versantur, nihil omninò publici muneris attingūt, & eos, qui Rempublicam regunt, superant dignitare. Vnde magno studio ad illud Collegium aspiratur. Horum munus est scriptiones regias componere, regni annales concinnare, leges ac statuta scribere. Ex his Regum ac Principum Magistri eliguntur. Toti studijs incumbunt, & in ipso Collegio suos habent honorum gradus, quos scriptione consequuntur. Inde ad grauissimas dignitates, non tamen extra curiam, assumuntur. Nemo ad Colai grauissimum munus eligitur, nisi ex hoc Collegio. Magnum etiam quæstum faciunt scriptionibus in amicorum gratiam condendis, huiusmodi sunt epitaphia, inscriptiones, ac similia, quæ omnes ab ijs certatim impetrare gestiunt; quæq; hoc solo nomine, quia ab illis proficiuntur, elegantissima habentur. Examinibus demum Licentiatorum & Doctorum, (à quibus pro Magistris habentur, & muneribus donantur) præsidēs sunt & arbitri.

Hi omnes Pequinensis aulae Magistratus, exceptis Colais, Nanquini quoque reperiuntur, sed inferiores omninò ex Regis absentia. Huius rei causam hanc fuisse scribunt. Humvus regni sedem Nanquini fixerat: Eo mortuo, è nepotibus eius vnus Yunlo dictus, qui in borealibus prouincijs cum exercitu

Collegia varia

Doctores Collegij Regij.

Nanquinum olim sedes regia, nunc Pequinum.

regni fines à Tartaris recens pulsus cum Reguli dignitate tuebatur; is inquam, cum aduerteret Humvui primogenitum regni hæredem, parum industrium ac strenuum, statuit illi regnum eripere, sibi comparare. Cum itaq; Boreales prouincias sibi facile adiunxisset, Nanquinum venit cum exercitu, & quà vi, quà dolo, largitionibusq; reliquas sibi prouincias aggregauit, & patrum Nanquino expulit. quo facto vniersum sibi regnum, nullo renitente, subiecit. Et quoniam in aquilonaribus prouincijs plus habebat virium ac fidei, & Tartaros inde ad recuperandam regni tyrannidem credibile erat erupturos, ijs in partibus confidere statuit; & quidem ea in Vrbe, in qua Reges Tartari, cum Sinis imperitabant, morabantur. Eam Urbem ipse Pequim, id est, Borealem Curiã, ad similitudinem australis, quæ dicitur Nanquim nominauit. Eam mutationem vti moderatius ferrent Nanquineses, eosdem ijs Magistratus ac immunitates, quibus prius fruebantur, reliquit.

Venio nunc ad publicam in prouincijs administrationem.

Administratio
Prouinciarum
& Urbium.

Vrbes quæ curialibus prouincijs, Pequinesi ac Nanquinesi sunt attributæ, eodem, quo cæteræ prouinciarum reliquarum Vrbes, ordine gubernantur; sed tamen appellationes ad suam cuiusq; curiam diriguntur. Cæterarum tredecim prouinciarum regimẽ pendet à Magistratu quodam, quem Pucinsu, & ab altero, quẽ Naganzasu vocant; prior de causis ciuilibus, posterior de criminibus iudicat: horum sedes est in Prouinciæ Metropoli cum maximo apparatu. In vtroq; porro tribunali varij sunt collegæ, & ipsi quoq; Principes Magistratus, qui Tauli appellatur; hos sæpè contingit extra metropolim morari, ideò quod aliquot Urbibus præsent, eosq; deceat non procul à commisso sibi munere abesse.

Prouinciæ in
varias regio-
nes distributæ.

Prouinciæ omnes, vt supra dixi, in varias regiones distributæ sunt, quas ipsi Fu appellat; regionis cuiusq; proprius est gubernator,

bernator, quem Cifu vocant. Regiones porro iterum in Ceu & Hien subdivise, ac si dicas, oppida nobiliora & vulgaria; nec ea minora nostratibus Urbibus non maximis. Singula suum quoque habent Præfectum illum Ciceu, hunc Cihien vocant; Ci enim apud Sinas gubernare innuit. Hi omnium Urbium ac regionum præfecti, suos habent collegas, ac velut assessores, numero quatuor, qui eos, velut auditores, ac iudices, in cognoscendis ditionis suæ causis adiuvant.

Verum hinc breuiter notandum arbitror, confutandumque errorem, qui in aliquos scriptores irrepsit. Nam ex eo, quod Gubernator, eiusque curia nomen accipiant ab Urbis, in qua residet, nomine; verbi gratia in Vrbe Nanciam, ipsa regio tota, eiusque gubernator, & curia eodem nomine appellentur Nanciamsu; arbitrati sunt hinc aliqui, has apud Sinas solas Vrbes esse, quæ fu appellantur, reliquas Ceu & Hien oppida vel pagos haberi. quod omnino falsissimum esse, non è locorum dumtaxat amplitudine & frequentia colligitur, sed ex ipso etiam publicæ administrationis modo. Nam illa ipsa vrbs, in qua totius Regionis præfectus comoratur, nomen etiam Hien obtinet, & proprium habet gubernatorem, quem Cihien vocant; suos item, instar reliquarum, Collegas & assessores. Ipse vero Regionis præfectus in hac sua sede nihilo plus habet auctoritatis, quam in reliquis ditioni suæ attributis. Id autem ius est primæ ad eum appellationis, cum causa ab Ciceu & Cihien iudicatur, ad eum velut superiorem in prima appellatione remittuntur. Secunda enim appellatio eaque in grauioribus causis dumtaxat, ad Metropolis summos Magistratus Pucimsu & Naganzasu, eorumque Collegas, pro ratione causæ remittuntur. Imo ipsæ quoque Metropoles suum habent Cifu & Cihien, non minus quam eis subordinatæ regiones. Inter omnes verò istos Magistratus incredibilis est bene ordinate Reipublicæ Symmetria,

Confutatur error circa Regionum ac urbium appellationem.

Alij duo Magi-
stratus alijs
Magistratibus
superiores.

¶ Quoniam verò omnis Reipublicæ administratio in prouincijs, in Regiam Pequinensem est referenda, idè in qualibet prouincia, præter hos Magistratus, alij sunt duo, dictis superiores, ex Vrbe regia transmissi: Eorum alter in Prouincia sedem figit, & Tutam appellatur. Alter quotannis ab Vrbe Regia mittitur, & Cia yuen nominatur. Prioris auctoritas, quia magna est in Magistratus omnes ac subditos, & qui rei bellicæ præest, & primaria Reipublicæ munera attingit, cum Proregibus nostris posse videtur comparari. Posterioris dignitas est velut commissarij ac Visitatoris. Is tamen, quia ex Regis mandato totius prouinciæ causas reuidet, vrbes arcesq; visitat, de Magistratibus omnibus inquirat, & aliquos etiam è non maximis plectit, & in ordinem redigit, de reliquis Regem monet, quo quisque modo suo munere perfungatur: & quia vnus ex omnibus Magistratibus in prouincijs capitales pœnas exequitur, idè eum omnes merito venerantur ac metuunt.

¶ Præter hos Magistratus, alij quoque sunt complures, qui varia in vrribus, ac etiam pagis & oppidis munia exercent. Et præter hos complures militum præfecti ac Duces, in toto regno, sed maximè in locis maritimis & conterminis, vbiq; excubant, pro muris, portis, pontibus, arcibus, ac si omnia bello arderent, cum pax vbiq; sit altissima; nam & suos delectus habent militumq; lustra & palæstras prope quotidianas.

Nouem ordines Magistra-
tuû totius Re-
gni.
Stipendium
Magistratus.

¶ Omnes omnino totius regni Magistratus ad nouem ordines reducuntur, siue Philosophicum spectes, siue militarem Senatum. Pro horum ordinum ratione stipendium ex ærario publico, cuiq; vel pecuniarium vel oriza singulis mensibus penditur. quod reuera exiguum est in tanta Magistratuû maiestate; neque enim vllius stipendium, vt è supremo fuerit ordine, ad mille aureos in annos singulos excrescit. Et in hoc stipendio omnes qui eodè ordine cœsentur, sunt planè pares, siue ij sint Philosophici, siue militares; nam in re bellica supremus ordo

ordo par accipit stipendium cum supremo litteratorum ordine. Id autem intelligas velim de statuto cuique ordini per leges prouentu, nam quod extra ordinem lucris acquiritur, longè maius est, quàm quod stipendio persoluitur. Nihil autem de alijs ago, quæ cuique sua industria, cupiditas, fortuna, largitioque ratione dignitatis parit, nam his ad magnas opes ferè perueniunt.

Omnes quoque Magistratus, siue Philosophici, siue Militares, infimi, uxta ac summi, eodem pileo insigniuntur; is est è vel onigro, & vtrisque duas velut alas habet, ferè supra aures, ouatæ figuræ; eæ ita pileo adhærent, vt tamen facilè excidant: hoc aiunt modo se ad modestè rectaque incedendum cogi, & à capite leuiter inflectendo prohiberi, quod si fecerint, Magistratum violant maiestatem. Idem est etiam vestitus omnibus; eadem oreæ, quarum est peculiaris figura & materia, è pelle nigra eleganti. Insigne quoque Magistratum omnium est cingulum quoddam ipso corporis ambitu laxius, & quatuor plus minus digitos latum; id insigni opere, quæ circularibus figuris, quæ quadratis, exornatur. In pectore quoque & à tergo duos quadratos pannos opere phrygio eleganter intextos assuunt: sed in his quadrangulis, aut cingulis, magna est varietas, & pro varietate maiestas. Ex his enim intelligitur à peritis, è quo sint Senatu, Philosophicône an militari, & in eo quam quisque obtineat dignitatem. Nam in pannis illis peristromatum opere, quadrupedum, aut volucrum, ac florum etiam figuræ effictæ visuntur. Zonæ verò illæ Senatoriæ è materiæ dignitate, indicant maiestatem. aliæ enim è tornatili stipite, è cornu aliæ, ex vnicornu quædam, vel è Calamba ligno in primis odorifero, nonnullæ ex argento aurouæ, sed omnium nobilissimæ è marmore quodam pellucido, cui Iaspis nomen imposuimus, sed omninò Iaspis non est, ac fortè Sapphiro marmoris similis, ipsi Yu ce vocant: ab Saracenis

Ornamentum pilei omnium Magistratuum.

Vestitus.

Insigne Magistratum cingulum.

Zonæ Senatoriæ.

Vimbellæ var-
riæ Magistratuum.

Magistratus
distinctio ex
apparatu pu-
blico.

autem ab occasu, è regno Cascar, negotiatoribus importatur, & ab Sinis habetur in primis in pretio. sed de eo erit infra aliquis dicendi locus. Internoscuntur etiam apud Sinas Magistratus ex vimbellis ad arcendum solem expansis, quibus tecti solent in publicum prodire: alias enim è caruleo colore habent, alias è flauo; alijs binæ gestantur ad pompam, alijs ternæ, alijs non nisi vna uti licet. Distinguuntur etiam ex apparatu, quo in publicum prodeunt: nam infimi quique equitant, maximi gestatoria sella in baiulorum humeris vehuntur. sed & in baiulorum numero est Maiestas; alijs enim non nisi quaternis uti licet, alij etiam octo adhibere possunt. Sunt etiam alia per multa dignitatis ornamenta, magistratuumq; insignia, vexilla, catenæ, thuribula, satellitium frequens, cuius clamoribus arceatur in vicis turba. & tanta est eorum veneratio, ut in vicis etiam frequentissimis nemo compareat, sed secedant ad hos eiulatus omnes, idque pro Magistratum dignitate magis minus factitatur.

Memorabilia
quædam qui-
bus Sinæ ab
Europæis di-
scipant.

Prius hoc de Reipublicæ Sinensis administratione caput quàm claudam, operæ pretium facturum videor, si nonnulla singulatim commemorauero, in quibus ab Europæis Sinæ discipant. Atque in primis illud admirabile videri potest: tametsi hoc regnum & limitum amplitudine, & gentis frequentia, & cōmeatum copia, omniq; materia redundet, è qua nauigia cæteraq; omnia bellica armamenta conflantur, quibus auxilijs facillè vicina saltem regna sibi aggregarent; neque Rex tamen, neque subditi de eo laborant, nec ijs in mentem venit: sed suis contenti, aliena nec ambiunt quidem. qua in re mihi videntur longissimè ab Europæis gentibus dissidere, quas sæpè videmus proprijs regnis exturbatas, dum ad aliena aspirant, quæ in expleta dominandi libidine omnia deuorant, nec à maioribus accepta norunt conseruare, quod Sinæ multis annorum millibus potuère.

Hinc

Hinc ego quidem arbitror commento simillimum, quod Error quorundam scriptorū scriptores nostri non pauci de Sinis cōmemorant; eos sub Imperij sui exordia, non vicina solum sibi regna subiecisse, sed etiam in Indiam vsque peruenisse. Cum enim Sinarum annales à quater mille annis ad hæc tempora studiosissimè euoluërim, ne vestigium quidem tantæ rei reperio, nec vnquam eos audio hanc imperij latitudinem ostentantes: quin potius cum hoc ipsum è nonnullis litteratis sæpè quæserim, in eo conspirant omnes, id nec vnquam fuisse, nec esse potuisse.

Hic error scriptorum (vt eorum auctoritatem tueamur) Error excusatur. inde potuit irrepere, quod nonnulli Sinicæ gentis in exteris locis vestigia reperiantur, ad quæ eos sua voluntate, non Regis auctoritate nauigasse, credibile est, vt hodie in Philippinis insulis est cernere.

Alterum quoque notatu dignissimum, vniuersum regnum, Philosophorū potestas ac auctoritas. vt supra dixi, à suis Philosophis administrari, & in ijs merum mistumq; imperium reperiri. Hos, milites ac Duces omnes magna animi demissione ac ritu singulari venerantur, eisq; subiiciuntur: & non rarò contingit illos ab his non sæcus vapulare, quã apud nos pueri à Ludimagistro. Ab his etiã Philosophis, omnia quæ ad rem bellicam, cui intersunt & præsumt, gubernantur, eorumq; consilia ac sententiæ plus auctoritatis apud Regem habent, quam cæterorum rei militaris præfectorum, quos non nisi paucos, & rarò in bellicas consultationes admittere mos est. Hinc fit, vt ex ijs qui altos spiritus alunt, nemo ad res bellicas animum adiungat, & ad infimas potius Philosophici senatus dignitates aspiret, quàm ad maximos in re bellica Magistratus: vident enim Philosophos quæstu, & hominum opinione, & veneratione longo præire intervallo. Sed quod in hac re admirabilius exteris videbitur, est, Philo-

Philosophorū
amor in patriā
& Regem.

Philosophos illos nobilitate animi, in Regem ac Rempubli-
cam fide, periculorum ac mortis in patriæ causâ contemptu,
palmam sine dubio de illis ferre, qui rem bellicam ex proprio
instituto profitentur. Id inde fortasse habet originem, quod
studijs litterarum hominis animus nobilitetur, aut ideò quod
iam inde ab ipsis huius regni primordijs littèræ mansuetiores
pluris semper fuerint, quàm professio militaris; apud gentem
minimè cupidam imperij proferendi.

Magistratum
Superiorum
Symmetria.

Non minus admiranda est Magistratum inter se superio-
rum ac inferiorum symmetria; siue Prouincialium cum Cu-
rialibus, & horum cum ipso Rege; quam ipsi nō solo ad amuf-
sim parendi studio, sed externo quoque cultu profitentur.
Visitationes enim certis temporibus in morem inductas, ac
donariorum officia nunquam intermittunt. Inferiores quo-
que cum superioribus siue pro tribunali, siue alibi, vix nisi fle-
xo poplite colloquuntur, verbisq; eos compellant honorificis.
Idem præstant subditi Vrbiū præfectis ac Præsidib⁹; tametsi
constet, eos ante adeptum litterarum muneris gradum, initos-
que Magistratus, ex infima plebe esse progenitos.

Dignitatum
mutatio.

Nemo etiam vltra triennium dignitatem vllam gerit, nisi
denuo ab Rege confirmetur, sed ferè ad maiorem euehitur,
verum non in eodem loco; quod ideò fit, ne quis amicitias
facile contrahat, & à iustitiæ rigore auertatur, aut prouinciæ
alicuius animos admodum sibi conciliet, potissimum si sum-
mas gesserit dignitates; cuius fauore fretus, res nouas molia-
tur, quod superioribus sæculis contigisse commemorant. Pri-
maria quoque Prouinciarum, Regionum, ac Vrbiū Capi-
ta, quæ supra nominavi, Pucinsu, Naganzafu, Cifu, Ciceu,
Cihien, & similes Magistratus oportet tertio quoque anno li-
mul omnes in Regia Pequinensi assistere, Regique solemnibus
clientelæ officia deferre. Eoque ipso tempore de Magistrati-
bus toto regno per prouincias sparsis inquiritur; siue ij sint, qui
adesse

adefse coguntur, siue ceteri; idque summo rigore. Ex hoc examine deinde statuitur, qui in Republica conseruandi, qui amouendi, qui euehendi, qui deturbandi, qui etiam plectendi, nullo habito ad personas respectu. A me quoque obseruatum est, ne Regem quidem ipsum, audere quicquam ex ijs immutare, quæ in hac publica disquisitione à nominatis iudicibus sunt constituta. Qui porro plectuntur, nec infimi sunt, neopauci. Anno quidem nostræ salutis 1607. in quem incidebat huiusmodi disquisitio, quater mille Magistratus legitimos condemnatos. Eorum enim series in vnum volumen refertur, quod excusum toto regno publicatur.

E Magistratu
condemnati.

Damnati porro ad quinque classes rediguntur. Prima cupidos continet, qui largitionibus iura vendidere, qui è publico censu vel hominum priuatorum fortunis, quicquam sibi vsurparunt: hi ab officijs excluduntur, & omnibus Magistratum insignibus & immunitatibus in perpetuum exuuntur. In secundam classem conijciuntur ij, qui atrocius ab reis supplicia exegerunt: hi quoque suis dignitatibus, eorumque insignibus aut priuilegijs exuti, domum priuati remittuntur. Tertia classis numerat Seniores & Valetudinarios, Remissiores etiam in pænis exigendis, aut munere suo peragendo: his vsus insignium & immunitatum, licet priuatis, per totam vitam permittitur. In quarta classe censentur præcipites, & parum considerati in sententijs ferendis, quibusq; in publicorum munerum administratione ratio consiliumq; defuerunt: hi ad humiliora munia destinantur, aut in ea loca remittuntur, vbi facilius esse Reipublicæ administratio iudicatur. Vltima classe comprehenduntur ij, qui se, aut suos, vniuersamque familiam minus cautè regunt; & indignam Magistratu viuendi rationem ducunt; hi & officijs & immunitatibus in perpetuum priuantur. Eadem de Curialibus quoque Magistratibus, sed quinto solum quoque anno, instituitur inquisitio. Quæ ratio

Magistratus
damnati ad
quinque clas-
ses rediguntur

quoque cum rei bellicæ Præfectis eodem tempore ac ordine, nec dissimili austeritate obseruatur.

Natus in Pro-
uincia ad Ma-
gistratum adi-
tum nullum
habet.

Domesticis è
domo exire
non licet.

Aduenis nul-
lus in regnum
ingressus con-
ceditur.

Aduenis redi-
tum in patriam
interdicunt.

Nemo in uniuerso regno, ea in prouincia, in qua natus est, Magistratum gerit, nisi fuerit præfectura Militaris. Id ideo fit, ne priores, qui ius administrant, sanguini & amicitia succumbant; posteriores uero ut amore patriæ incitati, fortius eam tueantur. Domino Magistratum gerente, filiorum aut domesticorum famulorum nemo domo egreditur, ne largitiones procurret; sed obsequium quodlibet externum, à famulis Magistrati publicè attributis, præstatur: ipse uero domo egressus, sigillo fores munit, siue priuatas, siue publicas, in quibus iudicia exercentur; ne cui è domesticis, se inscio, exitus pateat.

Aduenam etiam nullum intra regni fines uiuere sinunt, qui reditum in patriam meditentur, aut qui cum externis regnis quicquam cõmercij habere intelligatur. Quin etiam nulli omnino aduenæ in regni interiora permittunt aditum. cuius rei tamen nullam legem uiderim, qua id interdicitur, à multis tamen sæculis consuetudinem hanc, metu quodam seu horrore erga exterarum gentes, irrepsisse animaduerto. Id autem non de aduenis illis solum intelligi uelim, quos longa terræ maris uel spatia Sinis ignotos reddiderint, aut de ijs, quibuscum inimicitias exercent, sed de amicis etiam suoque regno uectigalibus: quales sunt Coriæ contermini, & ferè Sinarum legibus utentes. talem ego nullum hætenus in hoc regno uidi, præter mancipia quædam, quæ belli Dux, nescio quis, inde secum adduxerat, postquàm annos eo in regno plures resedisset. Porro si quis externus clam in Sinarum regnum penetrarit, cum neque seruitute, neque morte plectunt; sed reditum ei in patriam interdicitur, ne forte apud suos res nouas in Sinensis regni perniciem moliat. Hinc seuerissimis pœnis animaduertunt in eos, qui cum externis absque Regis uoluntate quicquid cõmercij habent. Et si necessitas postulat aliquem extra regni fines cum man-

datis

datis mitti, nemo ferè est qui adduci possit. Proficiscentè vni-
 uersa familia, quasi ad mortem raptam, deplorat: redeuntem
 verò Magistratus aliquo dignitatis munere in præmiū afficit.

Arma nemo gestat in Urbibus, ne ipsi quidè milites aut rei
 militaris Duces ac præfecti, nec etiam litterati; nisi cum ad de-
 lectus, aut palæstras suas, aut in prælia prodeunt: aliqui tamen
 nobiliores Magistratus cum armis comitantur. sed neq; domi
 suæ quisq; arma habet, nisi fortè ferrugineā aliquā sicam, qua
 nonnunquā in itinerib; vtuntur contra latrocinia. vsque ad cò
 armatos horrent & fugiunt. Inde nullæ apud eos factiones
 aut rixæ, nisi quæ vnguiū impressione aut capillitij laceratione
 dirimuntur: nulla iniurias plagis aut morte rependendi libido
 est; sed qui alterum fugit, & ab iniuria inferenda abstinet, is à
 prudentiæ fortitudinisq; laude commendatur.

Arma nec fo-
 ris gestant, nec
 domi habent.

Extincto Rege (ne factiones exoriatur) nulli, excepto regni
 herede, alij filio aut ppinquo Regis licet in vrbe regia còmora-
 ri: quin imò Capitale est, per varias vrbes diuisis, pedem effer-
 re. Ortæ inter illos lites ab vno è nobilissimis inter ipsos diri-
 muntur; à quo etiā gubernatur. Sed si quid eis negotij cū alio,
 qui Regis propinquus nō sit, ortū fuerit, Magistratuū publico-
 rum tribunalibus & pœnis, vt quiuis è plebe, subiiciuntur.

Lex post ob-
 tum Regis.

De Sinarum ritibus non nullis.

CAPVT SEPTIMVM.

ANtiquum sibi Sinarum regnū cognomen indidit ab vr-
 banitate ritibusq; politioribus: quin etiam Vrbanitas nu-
 meratur vna è quinq; virtutibus, quæ aquè eos velut car-
 dines cæterarū prædicantur; quarū officia suis voluminib; fusè
 còmendant. Huius virtutis munus esse aiūt in mutua venera-
 tione, & in negotijs pertractandis circūspectione. In his verò
 vrbanitatis ritib; ita multi sunt, vt totū ferè tēpus in ijs conte-
 rant, & qui plus aliquantū sapiūt, doleāt, se nō posse ab hoc ex-
 terno fucatoq; splendore, quo etiā Europæos lōgo post se inter-
 uallo relinquūt, se expedire.

Vrbanitatis
 obseruantissi-
 mi Sineses.

Dicam

Salutantium
ritus.

Dicam igitur primùm, quo ritu salutationis officia venerationisq; signa mutuò exhibeant; deinde de alijs vrbauitatis ritibus, maximè sicubi à nostris discreparint. Nihil apud Sinas Vrbauitatis, aut cultus habet, caput aperire; sed neque motu pedum, & longè minus amplexu, aut manus osculo, vel cuiuslibet alterius rei, quam offerunt, venerationem profitentur. Maximè vulgaris inter eos vrbauitatis ritus hoc modo peragitur. In superioris togæ manicas, quas gestant laxissimas, collectæ manus (quod Sinæ faciunt, nisi quid operis tractent, aut flabello ventum concilient) ambæ vniuntur, & vnà cum manicis primùm in altum modestè eriguntur, inde deprimuntur, altero ex aduerso alterius consistente, & hanc syllabam geminante, zin, zin; cuius vocis significatio nulla est, nisi vrbauitatis ritus; & Vrbauitatis interiectio nostro more posset appellari.

Se mutuò visitantium ritus.

Cum alter ab altero officiosè visitatur, & etiam sæpè cum per vicos amici amicis obuij sunt, manibus intra manicas, vt supra vnitis, totum corpus inflectentes, caput quantum licet ad solum vsque demittunt; quod venerationis officium, ab vtroque, vel etiam simul à pluribus eodem tempore exhibetur; hunc ipsi ritum zo ye vocant; In hoc exhibendo superior inferior gradu, vel visitantem visitatus semper ad dextram locat (in borealibus verò prouincijs læua dextræ locum occupat) sæpenumerò etiam cum expleto ritu hoc, in pedes eriguntur, vices permutant, & è sinistra in dextram, & vicissim transeunt; quod ideo fit, vt qui honoratiore loco exceptus fuit, honorem alteri rependat. Hoc vrbauitatis officium, cum per vicos exhibetur, vterque, alter alteri ad latus, ad septemtrionem vertitur; domi verò ad aulæ caput, ex aduerso januæ; sed & tum ferè ad eandem cæli partem respiciunt. In more enim est apud illos antiquo, Palatia, fana, cæteraq; ædificia benè constituta, aut saltem in priuatis ædibus aulas, excipien-

cupiendis hospitibus deputatas, limen ad austrum habere, & eos, qui ex aduerso Ianuæ confident, ad austrum conuerti. Vnde quoniam hi ritus in prima aula iuxta limen exhibentur, vultu ad aulæ caput conuerso, septemtrionem spectant.

Si quando maius aliquod venerationis officium placet exhibere, aut quia sese tum primùm salutant, aut quia diutius abfuere, vel si alter alteri quippiam gratulatur, aut grates agit, siue cum solemnior aliquis dies incidit, aut alia qualibet ex causa; tum post exhibitam eam, quæ supra commemorata est, inclinationem, vterq; in genua prouoluitur, & frontem ad solum vsque demittit. tum in pedes erecti, iterum inclinantur, & genuflectunt, vt supra, idque tertio & quarto. Sed cum hic superiori, parenti, Magistro, aut alij Viro Principi ritus exhibetur, is ad aulæ caput stans, aut etiam sedens, honorem excipit, & solum ad singulas alterius inclinationes ac genuflexiones, manibus vnitis, vt supra, non nihil inclinatur, eo ipso in loco, in quo stat aut sedet. Et sæpè qui modestius hunc honorem excipit, non in aulæ capite ad septemtrionem, sed ad latus, ad ortum scilicet, consistit. Hoc eodem cultu ipsi sua simulacra, vel domi vel in templis, coram ara venerantur. Famuli verò cum Heros suos, aut infimâ plebs honoratiores, salutât, primo cultu in genua prouunt, & ter fronte solum leuiter quatiunt; quem eundem sæpè ritum simulacris suis exhibent: porro si cum ijs herus colloquatur, ad eius latus adstant, & ad singula responsa, in genua prouoluuntur. id alij quoque è vulgo faciunt, cum magnates conueniunt.

Præter hos, quos dixi ritus, non admodum à nostris alienos, alios inter loquendum scribendumq; vsurpant, in quibus à nobis non parum discrepant; & inde etiam non mediocris huius linguæ difficultas excreuit. Cum enim alius alium compellat, nunquã secunda persona vtuntur; sed siue præsentem cõpellent, siue de absente loquantur, varijs vtûtur loquedi formulis.

Alij ritus salutantium.

Famulorum salutaciones.

Ritus compellendi se & alios.

cum de seipsis loquuntur, nulla ratione primæ personæ pronomine uti licet, nisi fortè hero, cum famulum alloquitur, aut alteri superiori, cum alio infimo sermonem miscenti. Tot verò seipsum deprimendi formulas habent, quot alium extollendi: quas inter, pænè modestissima, seipsum compellendi, formula est; seipsum proprio nomine appellare, pro eo, quod nos pronomine Ego, uti solemus. Ac si fortè de Parentibus, fratribus, filijs, corpore etiam, ac membris, domo, patria, epistolis, ipsis etiam morbis alienis sermo incidit, nomine utuntur aliquo honoratiore: è contra si de ijsdem rebus proprijs agant, illas voces adhibent, quæ modestiam sonant. quas omninò loquendi formulas necesse est familiares sibi facere, non ideò solùm, ne inurbanus & rusticus habere, sed etiam, ut id de quo agitur aut scribitur, assequare.

Propinquorū
& familiarium
ritus in visita-
tionibus.

Cum semutò propinqui & familiares officij causa interuifunt, ad rependendum visitationis officium adstringunt visitatos. In his porro visitationibus hæc ferè ratio obseruatur. Qui visitat, ad ingressum, libellum profert, in quo nihil aliud legitur, præter visitantis nomen cum modestis epithetis, pro ratione visitantis aut visitati: eum libellum ianitor ad Herum defert. porro si plures ab vno, vel vnus à pluribus visitatur, semper pro numero visitantium aut visitorum sunt libelli. Hi ferè duodecim paginis è charta candida constant, & sesquipalmum oblongi sunt; in prima facie media, è papyro rubea, ad duorum digitorum latitudinem fragmentum affigitur libelli longitudine: & plerumque libellus hic chartaceo sacculo, cum eodem rubeo additamento in externa facie, includitur. In his tanta est varietas, ut omninò necesse sit, domi viginti ferè thecas paratas ad omnem vsum habere, cum varijs titulis; ita continuus est eorum vsum. quin etiam cogimur Ianitori commendare, ut in commentarium referat, hospitem nomina, ac domos eorum, qui
visita-

visitaturi aduenerunt; ne intra tertium diem, mutæ visitationis officium è memoria excidat: quem morem ab ijs omnibus obseruari necesse est, qui frequentius visitantur. Porro quemadmodum, si qui visitantur, domo abfuerint, aut ad excipiendos hospites exire non potuerint, ij qui visitant, libellum domi ad ianuam deponunt, velut testem impensæ visitationis, ita cum eam rependunt, sufficit ad ianuam huiusmodi libellum deponere. hac enim ratione ipsi sibi satisfactum arbitrantur. Quo honoratior est qui visitat, eo maiori caractere nomen suum per librarium adscribit, & aliquando accidit, vt latum digitum excedat, & decem litteris versum vnum à libello summo ad infimum expleat. Ea enim, vt dixi, ratione Sinæ suos characteres exscribunt.

Cum sibi mutuò munuscula, quæ sunt apud eos frequentissima, & non impari munere remuneranda, transmittunt, aut etiam deferunt, eodem quoque libello vtuntur; in quem præter proprium nomen, vt supra, referunt etiam seriem munerum, quæ transmittunt, singula singulis versibus concinnè describentes. Munera quæ mittuntur, absque vlla inurbanitatis nota partem reijci possunt, aut remitti, nulla offerentis offensione; quod cum fit, simili libello vel gratiæ referuntur, vel munera modestè remittuntur, vel ea, quæ accepta sunt, adscribuntur, aut series eorum, quæ rependuntur, exprimitur; idque non sine varia rituum, quos longum esset commemorare, vrbantate. Est etiam apud nos insolens, quod Sinæ solent pecuniaria munuscula conferre; nam aureos sæpè decem, alias quinque, nonnunquam etiam pauciores, superiores inferioribus, & contra transmittunt.

Qui Magistratum aliquem gerunt, aut litterarijs gradibus honorù sunt insignes, quoties hæc visitationum officia peragunt, peculiari muneris sui habitu induuntur, qui à quotidiano

Ritus in muneribus transmittendis.

Munuscula pecuniaria.

Visitationes Magistratum & litteratorù quo habitu fiant.

differt non parum. Qui his honorum titulis carent, & sunt nihilominus Viri graues, proprium etiam habent ad visitationes indumentum, illudq; à quotidiano diuersum, nec sine alterius offensione aliter fieri potest. ea causa nos ipsi quoque, ne primariorum virorum congressibus arceamur, eo ipso cultu, cum opus est, induimur. Quod si fortè alter in alterum casu incidat, qui hoc vrbانيتatis, vt vocant, habitu minimè sit indutus, nullo modo salutationum officia solitis ritibus exhibent, donec alter eodem cultu induatur; atque ita quoties in publicum prodeunt, famulorum manibus vrbانيتatis toga gestatur: quod si id fieri non potuerit, tum qui hoc visitationum paludamentum induerat, eo exiit, & in quotidiana veste saluatorios ritus explent, quos suprà commemorauimus.

A famulis vrbانيتatis toga gestatur.

Si plures fuerint qui domi visitantur, inter eos primarius hospitis sedem, aut sedes singulas vtraq; manu accipit, & suo loco statuit in honoratissimo aulae situ, inde proprijs manibus eas excutit, tametsi nullus sit in eo puluisculus. Et si sedes iam in suo sint ordine collocatae, singulas tamen ambabus manibus contingere, & velut aptius collocare mos est. id deinde singuli, qui visitantur, etiam praestant in eundem planè modum. Tum inter hospites, si plures fuerint, honoratior eius, quem visitat, sedem eodem modo accipit, & ex aduerso sedis suae illam locat, & eodem modo puluerem aut excutit, aut excutere se fingit. Idem deinde ceteri faciunt, si plures fuerint, aetatis ordine, vel dignitatis. Quod dum fit, is cui hoc officium exhibetur, ad latus adstat, manibus intra manicas receptis, & leuiter eleuatis, ac depressis, gratias agit, & exhibitum honorem modestè recusat.

Ritus sedium collocandarum ad sessionem.

Vrbانيتatis ritus circa Proedriam.

Hospites inter se multum temporis terunt, circa Proedriam seu principem honoris sedem: sed his tandem legibus statur. Inter eos, qui sunt sibi mutuo ciues, aetatis ratio habetur. In vtraque aula dignitas potior est. Externi, maximè qui è locis re-

motio-

motioribus adueniunt, primum locum tenent. Vnde fit vt in omni ferè congressu nostris prima sedes hoc titulo assignetur; nec tergiuerfari, aut modestè recufare quicquam contra receptam consuetudinem nobis prodest.

Postquam cuncti confedere, mox è domesticis famulis vnus, isque politior, & talari indutus prodit, manibus elegantem gestans tabulam, in qua tot sunt scutellæ, quot hospites, in ijs scutellis est illa potio Cia, de qua supra, cui semper aliquod menfarum secundarum aut bellariorum frustulum immiscetur, cui sumendo argëteum cochlear exiguum adiungitur. famulus ab honoratiore initium sumens, suam cuiq; scutellam porrigit ad herum vsque, quem reliqui visitant: nam is semper in infimo loco sedet. Si diutius confederint, famulus in eundem modū iterum ac tertio & sæpius etiam redit, sed illud bellariorum frustulum toties variatur, quoties reditur.

Ritus bellariorum porrigendorum.

Hospites, finito congressu, antequam ex aula egrediantur, iuxta limen, vt initio, ritu suo inclinationes repetunt: tum eos herus ad vsque domus limen insequitur, vbi iterum inclinatur. tum rogat hospites herus, vti velequum, vel gestatoriam sellam, qua venerant, conscendere velint, quod ij facere recusant, & herus domus rogant, vti se in domum recipiat: tum ille ad limen versus, iterum inclinatur, & hospites simili ritu honorem rependunt. Denique iam limen ingressus, tertio inclinatur, hospitesq; eodem ritu respondent. Tum herus domus in limine se hospitem oculis subtrahens, moram ijs concedit equitandi, aut in sella confidendi; & repente egrediens abeuntes salutat, hanc vocem zin vsurpans, & ambas intra vestem manus eleuans, ac deprimens: quod hospites ipsi ad amussim imitantur, & abire pergunt. Denique herus domus famulum mittit, qui abeuntium assequatur vestigia, & suo nomine salutat: Idem ipsi hospites faciunt, & per famulos suos resalutant.

Ritus abeuntium à congressu.

Conuiuia Si-
narum.

Nunc de Sinarum conuiujs agam, in quibus non minus sunt officiosi, quàm frequentes, non pauci etiam ferè quotidiani. Omnia enim prope sua negotia, non illa solum, quæ ad humanæ vitæ rationē, sed quæ ad Religionem etiam spectant, epulantes tractant: & inter eximia beneuolentiæ argumenta ponunt conuiuia. Quæ ab ipsis non commestationes, sed, Græcorum more, computationes non immeritò vocantur: licet enim eorum scyphi ac pateræ non plus vini, quam nucis putamen, capiant, frequentissimè tamen haustus iterant.

Bacillis tereti-
bus inter ve-
scendum vtun-
tur.

Inter vescendum nec fuscinulas adhibent, nec cochlearia, nec cultros; sed bacillis vtuntur teretibus, sesquipal-
mum longis, quibus mira dexteritate quodlibet edulij genus ori admovent, digitis omnino nihil contrectantes. sciendum tamen, omnia in mensas inferri frustatim discissa, nisi si quid fuerit natura mollius, vt oua, pisces, aliaq; huiusmodi, hæc enim ipsis bacillis diuiduntur. Potu vtuntur feruenti, etiam in summo æstu; siue ille vinum sit, siue decoctio Cia, siue aqua. Et sanè videtur id stomacho prodesse non parum, nam & Sinæ ferè diuturnioris sunt vitæ, & ad annum septuagesimum, ac sæpè octogesimum viribus non admodum destituuntur. Hinc quoque euenire arbitror, quod Sinarum nemo calculari morbo laboret, qui nostros Europæos sæpè torquet, ex eo credo, quod perpetuò frigidam potent.

Calculo non
laborant.

Ritus inuitan-
di ad epulum.

Cum quispiam ad solemne epulum inuitatur, pridie, vel etiam pluribus diebus ante conuiuij diem is, qui alterum inuitat, libellum mittit ex ijs, quos supra descripsimus, In eo, præter inuitantis nomen, vt supra, sollempni formulâ paucis verbis comprehensâ, eleganter & vrbane ait, qui euocat, tene se ex oleribus apparasse conuiuium, & scyphos suos eluif-
se, vt dicto die, & hora (quæ ferè sub noctem est) doctri-

nam eius, quem inuitat, audiat, & ab eo aliquid discat: inde rogar, vt ne hoc se fauore dedignetur. In externa facie libelli ad eius longitudinem additamentum è rubea charta affigunt, vt suprà, in eo honoratius inuitati nomen (nam Sinæ pluribus nominibus singuli compellantur, vt infrà) cum varijs pro eius, qui vocatur, dignitate titulis. Hic singulos inuitandi mos est. Ipso die conuiuij similem libellum matutinis horis mittunt ad singulos; sed in eo solum rogantur, vti festinent, & præstito tempore adesse ne grauentur. Sub horam denique conuiuij tertium mittunt, quem ideo se mittere aiunt, vt venientes ex itinere excipiat.

Cum in conuiuij domum ventum est, solitis salutationum ritibus, vt suprà, expletis, in prima aula confident, & suum illud Cia bibunt: inde ad conuiuij locum itur. Solet is splendide adornari, non peristromatis, quorum apud eos nullus est vsus, sed picturis, floribus, vasis, & huiusmodi antiqua suppellectile. Singulis sua mensa assignatur cubitos aliquot longa lataque, sed ferè longior; nonnunquam etiam vni duæ mensæ assignantur, altera ante alteram. hæ mensæ pretioso aliquo panno dependente, vt ferè aræ nostræ solent, exornantur omni ex parte. Ipsæ quoque sedes pellucido illo suo bitumine non splendent solum, sed etiam varijs picturis & auro condecorantur.

Locus conuiuij, eiusq; apparatus.

Ante accubationem epularem, Conuiuator vnã è pateris ex auro, argento, marmore illo, de quo suprà, vel consimili materia elaboratam, vino plenam in suo disco vtraque manu tenet, & eum, qui principè locum est habiturus, inclinatione profunda salutat. Inde ex aula in atriu egreditur, & inclinatione prius exhibita, hanc vini paterã, vultu ad austrum cõuerso, cæli Dño offerens, in solum effundit; & inclinatione repetita, in aulã redit, aliamq; paterã accipiens, eundè illũ cõuiuij Princi-

Ritus conuiuiales.

Principem, vna inclinatione salutatur, eo in loco, in quo salutatorij ritus exhiberi solent, tum simul ad eam mensam in aulae medio sitam, in qua videlicet sessurus est idem conuiuij princeps, accedunt. In medio latere, quo mensa longior est (is enim locus honoratissimus ab Sinis, non vt apud nos mensae caput) pateram in suo disco vtraque manu venerabundus locat, tum bacillos conuiuiales à famulo accipit, & ad paterae latus ponit. ij bacilli ex ebene ferè, vel ebore constant, alia uero materia duriore, quae sordes non facile contrahit; & ea saltem parte, qua fercula tanguntur, argento aurove celari solent. Inde sedem accipit, & in media mensa locat, manicis, vt supra, leuiter euerrens; tum in mediam aulam regressi simul denuo inclinantur. Eodem ritu conuiuator singulos deinde hospites cohonestat: eum qui secundum locum occupat, ad sinistrum latus, qui tertium, ad dexterum statui mos est. Ad extremum, qui principem locum occupabit, à domestico famulo, inuitatoris pateram cum suo disco accipit, & vinum infundi iubet, & vnà cum reliquis hospitibus, & conuiuatore, suo ritu inclinatur, pateramq; in eius mensa in disco locat. Conuiuatoris autem mensa in inferiore aulae parte ita statuitur, vt austrum, & aulae ianuam, vbi confederit, à tergo habeat, à fronte verò primariam mensam. Deinde bacillos sedemq; disponit eo ritu, quem sibi inuitator exhibuit. Deniq; singuli ad pateram, bacillos, sedemque denuo, velut aptius vtraque manu statuendam, accedunt. quae omnia dum fiunt, is cui honorarius ille ritus exhibetur, exhibenti ad latus adstat, & manibus intra manicas receptis, leuiterq; concussis, honorem eum deprecatur, & modeste inclinatus, gratias agit.

Nec ante nec
post cibū sum-
ptum manus
lauant.

Quoniam nihil edulij Sinæ manu tangunt, ideo nec sub initium, nec sub conuiuij finem, manus lauant. Expletis his ritibus, simul omnes postremam inuitatori inclinationem exhibent, & alteram hospites inter se, tum ad mensam suo quisque

que loco assidet. Quoties bibitur, inuitator pateram in disco Bibendi ritus & modus. vtraque manu capit, & eam leuiter erigens, ac mox depri-
mens, reliquos ad bibendum inuitat; eodem tempore singu-
li ad inuitatorem conuersi, idem faciunt, & simul omnes bi-
bere incipiunt, quod sorbendo ita lentè faciunt, vt ad exhau-
riendam pateram non rarè quater quinquiesue eam ori ad-
moueant. Eum potandi ritum, sorbendo videlicet, semper
obseruant, etiamsi aquam biberint; & nihil vnquam conti-
nuatis haustibus more nostro exhauriunt.

Prima patera exhausta, paulatim fercula inferuntur. E Omnes simul fercula attingunt. quibus simul omnes (præunte suo ritu inuitatore, bacillis v-
traq; manu acceptis, iisdemq; erectis depressisq;) quoties vnū
attingunt, vnum alterumue ex eo frustulum carpunt, & ori
admouent. In quo id obseruatur studiosè, ne quis prius in
mensa bacillos reponat, quam is, qui primum in conuiuio lo-
cum obtinet, id fecerit; quod vbi fecit, mox ministri in sin-
gulorum pateram vinum calidū infundunt, facto initio à con-
uiuij principe. tum eodem ritu iterum, ac deinde sæpius edi-
tur ac bibitur, sed in bibendo plus temporis, quam in edendo
consumitur. Toto porro conuiuij tempore vel de rebus letio-
ribus sermo ingeritur, vel comædia spectatur, aut cantor ali-
quis musiciue instrumēti pulsator auditur; Nam hi sæpè etiam
non vocati se conuiuio ingerunt, spe premij, quod ijs perfol-
ui solet, euocati. Sermocinatio inter epulan- dum.

Omnibus ijs vescuntur, quæ apud nostrates in fercula ad-
hibentur; nec ea malè condiunt; sed de singulis ferculis pa-
rum infertur. in varietate statuunt conuiuij maiestatem; men-
sas enim opplent discis mediocribus, & alijs exiguis; nec pisces, Ciborum ap- paratus & va- rietas.
vt nos, à carnibus separant, sed sine discrimine permiscēt.
nullum porro ferculum semel appositum toto conuiuio tolli-
tur; itaq; mensas non opplent modo, sed discos alijs alios ita
superponunt, vt castellorum speciem referant. Panis nullus

Panis nullus apponitur. in conuiuales mensas infertur, sed neque oriza, quæ apud Sinas in panis nostri vicem succedit, nisi fortè in quibusdã epulis minus solemnibus sub mensam extremam: si porrò infertur oriza, prius à vino abstinetur; neque enim vinum ab Sinenis bibitur, etiam in quotidiana refectione, ante orizæ sumptionem. Varios etiam in conuiuia ludos ingerunt, in quibus qui perdidit, potare compellitur, magno cæterorum applausu, festisq; clamoribus.

Vinum nõ bibitür ante orizæ sumptionē. Sub finem conuiuij, pateras permutant, quæ etsi singulis æquales apponantur, nunquam tamen ad bibendum supra vires quisquam compellitur, sed amicè tantum inuitatur. Sinense vinum ad instar ferè cereuisiæ nostratis decoquitur, nec admodum fumosum est; ebrios tamen reddit strenuos potatores; sed leuius fertur die insequenti. In edendo sunt omnino moderatiores, & sæpè accidit, vt quis ab Vrbe discessurus, vno die septem vel octo conuiuijs intersit, vt amicis omnibus satisfaciat: huiusmodi verò non sunt è celebrioribus; hæc enim totam noctem absument, & in auroram insequentem protrahuntur, ferculorum denique reliquiæ inter hospitem famulos liberaliter diuiduntur.

Poculis nunquã certatur. Quod ad cæteros ritus attinet, ij mihi nunc videntur esse præcipui, qui circa Regum venerationem versantur. Rex pluribus externis officijs colitur, quàm alius quiuis in vniuerso terrarum orbe princeps, siue is profanus, siue sacer fuerit. Hunc nemo alloquitur, præter Eunuchos illos, qui in palatij penentralibus famulatur, Regiosq; propinquos, qui intra eiusdem palatij fines commorantur, quales sunt filij ac filiæ. Omissio porro cultu omni, qui Regi ab Eunuchis præstatur, velut minus necessario ad institutum, omnes omnino extra palatium Magistratus (nam inter Eunuchos sunt etiam sui ordines & officiorum gradus) Regem non nisi libellis supplicibus conueniunt: sed hi libelli tot venerationis formulas

In edēdo moderati.

Ritus circa Regum venerationem.

continent, vt non nisi ab exercitatis componi possint, nec eos
 quilibet litteratus sciat concinnare.
 Anno quolibet ineunte (cuius initium est nouilunium il-
 lud, quod præcedit aut sequitur proximè nonas februarias,
 vnde Sinæ Veris initium sumunt) è singulis mittitur provin-
 cijs legatus ad Regem officiosè visitandum. quod idem so-
 lemnius præstatur in modum clientelaris obsequij tertio quo-
 que anno, vt suprâ commemorauî. Porro singulis in Urbibus
 primo quoque lunæ renascentis die, Magistratus omnes, in
 vrbe sua quisq; in vnum locum conueniunt, in quo regius est
 thronus, regiaq; insignia, cælati dracones, & inaurati, cum
 alijs ad elegantiam cælaturis; coram eo sapius inclinantur, &
 genua incuruant gentis ritu, & peculiari quadam compositio-
 ne corporis, ad modestiam venerationeq; aptissima: quo tem-
 pore Regi vitæ annorû decem millia succlamant. Idem quoq;
 cultus vbiq; Regi exhibetur eo die, qui primus eum nascentem
 vidit, in singulos annos redeunte, quo die Requinenses
 Magistratus, & alij à provincijs legati, nec non regij propin-
 qui varijs titulis insignes extra curiam eo adueniunt, Regi vi-
 tam gratulaturi, & gratulationem grauissimis muneribus tes-
 taturî.

Legati Regem salutatû è Provincijs mittuntur.

Thronum Regium veneratione.

Diem Regis Natalem veneratione.

Præter hos, quotquot à Rege nominati Magistratum ineunt, aut alio aliquo munere donantur, per leges ire iubentur, quod ante primâ lucem fit, ad regium tribunal, gratiam habituri. Ibiq; præeuntibus ac monentibus rituum Præfectis, officia regio solio (Rex enim tunc non comparet) exhibent accuratè; nec impunè à quoquam velleuiter erratur. quod cum faciunt, peculiari cultu è purpureo panno damasceno, & tiaris in capite argenteis, sed inauratis insigniuntur. Vtraq; vero manu eburneam tabulam quatuor digitos latam, palmos duos longam gestant, ea os tegunt, quoties quippiam coram Rege proloquuntur.

Regis habitus,
cum ad tribu-
nal prodibat.

Rex porro, cum olim in tribunal prodibat, è loco superiore ad ingentem fenestram comparebat, & manu eburneam quoque tabulam gestabat, ad vultum contegendum, nec non & aliam in capite tabulam medio cubito latam, integro longam, supra regium diadema frontemq; è qua tabula lapilli complures magniq; pretij ita in fila inducti dependet, vt frontem ex omni parte ac faciem tegant, & intuentium oculis etiam presentem subducant. Color regius cæterisq; interdctus, flauus est, è quo vestis eius contexta est varijs ex aureo filo draconibus. nec in veste solum regia dracones, sed in palatio vniuerso, vasisq; aureis & argenteis, & reliqua supellectile, vel calati, vel depicti visuntur; quin ipsa etiam tecta & tegulae flauum colorem, & dracones spectandos exhibent; quod ansam fortasse præbuit aliquibus asserendi, palatij regij tegulas esse aureas a reasue: at reuera fictiles sunt, vt ego meis manibus attrectaui, sed flauo colore imbutæ, & singulae singulis clavis, trabalibus ferè; in tecto ipso defixæ; sunt enim nostratibus haud paulo maiores: quorum clauorum caput est inauratum; ne quid appareat in regio palatio, quod regium colorem non præferat. Si quis eum colorem, aut dracones in proprios vsus adhiberet, perduellis haberetur; nisi fortè regio esset sanguine prognatus.

Color Regis in
vestitu flauus.

Draconibus
omnia nitent
in palatio.

Palatij Regij
portæ quatuor

Palatij regij portæ sunt quatuor ad totidem mundi partes ex aduerso distributæ. quotquot ex itinere has portas prætergrediuntur, ex equo descendunt, si equitent; aut è sella, si eagestentur, ac pedites incedunt, donec eas fuerint prætergressi. id omnes faciunt, sed maximus quisque accuratius, & è loco remotiore: & non Pequini solum, sed in Nanquinenfi priscorum Regum palatio religiosius, tametsi iam plures annos nullus Regum in id sese receperit. Portæ ad austrum, siue externæ, siue internæ sunt triplices, media regem ingredi vel egredi sollemne est; reliqui dextra leuaque admittuntur:

Palatiũ vene-
rantur præter-
cuntes.

ideo

ideo media illa ianua nunquam, nisi egressuro vel ingressuro Rege, patet.

Nulla est apud Sinas alia temporum nota, siue in libris, qui lucem aspiciunt, siue in alijs quibuslibet publicis instrumentis, nisi quæ ab eius, qui regnat, inauguratione deducitur, sicut apud nos ab humane salutis initio Christo nascente fieri sole-
ne est. Nonnunquam certis ex causis solet primariorum Magistratum parentibus Rex titulum conferre scriptione quadam, Regis nomine à Regijs Philosophis facta, eam rem Sinæ tanti faciunt, vt stupori sit, nam & ad impetrandum nulli sumptui parcunt, & vt rem sacram, in familia conseruant. Nec minori sunt in pretio alij nonnulli tituli duobus tribusue characteribus expressi, quos viduis Rex confert, quæ secundas nuptias ad senectam vsque reuenerunt, aut senibus, qui seculum integrum vitam protraxerunt, & alijs in casibus huiusmodi. Has inscriptiones supra limen exponunt. Nec id solum Reges solent, sed etiam Magistratus ipsos amicis præstare mos est. Iphis quoque Magistratibus de Republica benemeritis publico sumptu arcus è marmore enguntur, quales apud nos assolet in triumphis. Idem exhibent Vrbes cui suo, qui insignem aliquam dignitatem, aut in litterarijs examini-
bus primas obtinuerit, aut in euentis huiusmodi magno apparatu.

Quicquid pretiosum aut affabre factum in vniuerso regno habetur, quotannis ad Regem transmittitur Pequinum magno sumptu & copia. Magistratus item qui in regia commorantur vrbe, minore in publicum prodeunt apparatu: nã excep-
tis primatibus, cæteris equo, non sella gestatoria vehi licet. quibus autem sella per leges licet, baiulorù numerus ad quatuor restringitur. Extra curias haud paulo inferiorum Magistratum ordines maiore in prouincijs apparatu prodire permittuntur. Eam Sinæ modestiam in regia veneratione repo-

Tempora Si-
narù ab inau-
guratione Re-
gis deducuntur.

Titulum à Re-
ge collatù ma-
ximi faciunt.

Pretiosiora ad
Regem mittuntur
ex vniuerso
regno.

Sella gestato-
ria.

Ritus Sepulchrales.

nunt, & viciniore maiorem deferendam arbitrantur. Quater annis singulis, sub quatuor anni tempestates, Curiales omnes Magistratus ad priscorum Regum & Reginarum sepulchra conueniunt, & suos ritus ac donaria deferunt: sed primarius Humvuo regni recuperatori honor defertur. ad hunc ritum se aliquot diebus prius comparant, indicto iustitio & ieiunijs, quæ intra domesticos parietes religiosè obseruant.

Honor erga Magistratus.

Secundùm Regem proxima venerationis officia suis Magistratibus impendunt. id maximè produnt solitis loquendi formulis, & officiosis visitationibus; ad quas non admittuntur, nec adspirant, nisi qui aliquod in Republica munus gerunt, aut alibi gessere. ij enim in patriam reuersi, etsi propria culpa officijs excidere, solemnè tamen sæpè Magistratum cultu insignes prodeunt: & vrbanè eos Magistratus colunt, visitationumq; officia rependunt; & eorum intuitu multa concedunt, præsertim qui primos in litterarijs gradibus, publicisq; functionibus honores habuere.

Honor erga Magistratus bene meritos.

Si qui Magistratus egregiè suo defuncti munere, deq; Re- pub: bene meriti, ad aliud munus euehantur, aut alia qualibet ex causa ex vrbe discedunt, magnis publicè muneribus afficiuntur, ocreasq; suas, Magistratus insigne, ad perpetuum beneficij monumentum rogati relinquunt, quæ publico scrinio incluse, vnà cum varijs in eius laudem versibus ac scriptioibus asseruantur. Alijs, qui sunt insigniores, loco aliquo publico, marmor erigunt, in quo eorum in Rempublicam merita eleganti scriptioe insculpta, ad posteritatis memoriam perseverant. Nec desunt, quibus templa magno publicè sumptu extruantur: arisque statuæ imponantur, ad eorum imaginem, quantum industria fert artificis, accedentes. tum census annuus, & certi homines deputantur, qui perpetuos odores, & semper viuentes lucernas accendant.

Eam

Eam ad rem ingentia ex aere campano thuribula statuuntur, ad eundem ritum, quo ipsi sua idola venerantur. Sed hunc tamen cultum à Numinis latria norunt separare: nam à Dijs multa petunt, his vrbanos tantum ritus in beneficiorum memoriam periti exhibent. nihil tamen dubium, quin è vulgò plures cultum vtrumq; permisceant. Ad hæc templa (quorum plenæ sunt omnes urbes, quæque sæpè amicorum studio indignis etiam eriguntur) certis temporibus itur, inclinationes & genuflexiones exhibentur, edulia offeruntur, aliaque huiusmodi peraguntur.

Omnes Sinarum libri, qui de moribus agunt, toti sunt in excitandis filijs ad parentum obseruantiam, maiorumq; venerationem. Et sanè si externam illam pietatis faciem intueamur, nulla gens alia totæ terrarum orbe cum Sinis comparari potest, quod aliquibus indicijs comprobabo. Solemnem in affidendo maioribus, ritum obseruant, vt nulla ratione in æquali situ, & longè minus ex aduerso consistant, sed ad latus alterum; quem ritum etiam discipuli cum Magistris obseruant. Magna etiam veneratione cum ijs colloquuntur. qui tenuioris fortunæ sunt, ad obitum usque eos, etiam sudore suo, quantum licet, lautè copiosèque alunt. Sed in nullo sunt religiofiores, quam dum ijs parentant, tam in lugubri veste induenda (in qua etiam à cæteris nationibus discrepant) quam id feretro quoque ac sarcophago è materia pretiosiore concinnando: in apparatu sepulturæ, quem veriùs pompam dixeris, pro facultatibus fortunisq;, & sæpè supra vires assurgunt.

Liberorum educationis.

Sepulture apparatus.

Lugubris Sinarum vestis non pulla, sed candida est. In luctu parentum filij cannabina veste asperissima induuntur, primis saltem mensibus; & ipsa forma talaris tunicæ, pilei, calceorum satis absona, primoq; aspectu miserabilis: fune quoq; prope nautico renes cingunt, ad eum modum, quo Patres è D.

Lugubris habitus.

Fran.

Tēpus luctui
defunatum.

Francisci familia solent. Inuiolabili consuetudine receptum est, vt luctus Patris aut Matris, in trienniū protrahatur. Cuius rei causam in suis libris reddunt hanc, ut suis parentibus, qui primo ætatis triennio eos vlnis gestauerunt, tantoq; labore educarunt, vicem rependant. In cæterorum propinquorum luctu contractior est lugendi mora, prout quisque vicinior, aut remotior sanguine cuique fuerit: aliàs enim annuo spatio aliàs trimestri terminatur.

Funera Regia.

In Regis, aut Reginae, quæ quidem legitima est, funere legitimum lugendi tempus etiam est trienne, quaquauerfum patent regni fines. Sed nunc regia indulgentia, quæ publico edicto innotescit, pro mensibus dies computantur, atque ita mensem vnum, regnum vniuersum, mœrorem de Regis morte conceptum, lugubri cultu profitetur. Funebres Sinarum ritus iusto volumine continentur, atque ita, cum aliquis è familia diem suam obit, superstites, ad quos funus spectat, cum librum consulunt, vt ad rituum præscriptum funebri pompa procuretur. eo in volumine non solum præscribuntur, sed etiam spectandæ proponuntur, vestes, pilei, calcei, zonæ, cæteri q; ritus vniuersi.

Ritus funebri
in obitu viri
primarij.

Cum vir aliquis primarius viuere desinit, de mortuū filius, aut sanguine proximus, cæteros propinquos, & familiares libello admonet, mœsta verborum sollemnium formula concepto, idq; infra tertium quartumue ab obitu diem. quo tempore sarcophagum fabricant, & eo cadauer includunt: tum aulam candido panno, vel storeis insternunt ac vestiunt, in cuius medio aram extruunt, in ara sarcophagum locant, & de mortui effigiem. Ad eam aulam intra præstitutos dies, quos apud viros primarios quatuor quinqueue esse mos est, propinqui omnes amiciq; conueniunt, ipsi quoque funebri veste induti: alius post alium qualibet hora diei ventitant, & in ara odores, binosq; cereos defuncto locant. qui vbi ardere ceperint,

rint, quaternis inclinationibus ac genuflexionibus, de quibus supra fusè, de mortuum cohonestant: sed primum thuris tantillum in thuribulo ignito componunt è regione sarcophagi imaginisq; propositæ. Interim dum hi ritus exhibentur, defuncti filius vnus, aut plures, ad latus adstant in funebri veste candidati, modestè quidem, & flebiliter lamentantes. Post sarcophagum omnis mulierum domesticarum turba, & ipsæ quoque cultu lugubri, sed cortina tectæ, inconditè plangunt & eiulant. Sollemne quoque est, & ab Idolorum sacrificiis in morem inductum, papyrum in certum modum concinnatam, imò etiam sericos pannos albi coloris exurere. quod faciunt, arbitantes, se vita functis vestem ministrare, in benevolentia obseruantiaq; testimonium.

Non raro filij parentum cadauera, feretro inclusa, ad tres quatuorue annos domi asseruant: suo enim illo pellucido bitumine ita rimas illinunt, vt minimè fatorem transmittant, quo tempore in singulos dies cibum illis, potumq; offerunt, non secus ac si superessent: nec filij eo tempore in sedilibus solitis, sed in humili scabello confident, eoq; veste alba contento: Somnum in lecticis minimè capiunt, sed in stramineis culcitris supra nudam humum collocatis, iuxta cadaueris sarcophagum: carne vesci nefas aliove edulio bene condito; vino minimè vtuntur, nec balneis, quin etiam ab vxorum consuetudine abstinent, conuiujs interesse non licet, nec intra certos menses in publicum egredi, quod dum faciunt sellam gestatoriam lugubri etiam panno inuoluunt, aliaq; multa faciunt, quæ persequi longum esset. Ex ea tamen, quam diximus, austeritate semper aliquid remittunt, prout ad triennium tempora pronius deferuntur.

Quo die funus effertur, propinqui & amici alio libello inuitati, denuo conueniunt, omnes in funebri veste candidati, ad funebrem pompam cohonestandam. Ea in supplican-

Funera domi multos sæpè annos inclusa venerantur.

Funeris elatio & pompæ descriptio.

tiam morem instituitur. Variæ statuæ virorum ac mulierum, Elephantū, tigriū, ac leonū, papyraceæ omnes, sed vericolores & inauratæ præeunt, quæ omnes coram tumulo deinde incenduntur: Funus etiā comitantur longa serie idolorū ministelli, & profanarum precū recitatores: hi varios ritus ex itinere peragunt, & tympana, fistulas, cymbala, tintinnabula, & alia musica instrumēta pulsant. Ingentia etiā ex ære campano thuribula baiulorum humeris gestata præeunt. Deinde feretrum sequitur magna pompa exornatum; nam sub ingenti conopæo variè cætrato, & byssinis pannis insigni à quadraginta, & sæpè quinquaginta vespillonibus effertur. Illud sequuntur filij, pedibus incedentes, sed innixi baculo, velut iam præ luctu fatigati. Deinde mulieres, intra candidam cortinam gestatoriam ita inclusæ, vt spectari non possint. Aliæ quoq; mulieres sanguine remotiores sellis gestantur funebribus. Tumulos porro omnes necesse est esse suburbanos.

in obitu
Sed coram
sibi non
conuenit

Filij absentes
in obitu parē-
tis reuerti co-
guntur.

Si filios abesse domo contigerit sub parentum obitum, in eorum aduentum tota lugubris pompa differtur. Porro cum de Parētis obitu certior factus est filius, si vir fuerit primarius, eo ipso in loco, in quo eum tum adesse contigerit, parenti cænotaphium excitat, & amicorum complorationes excipit. Deinde in patriam primo quoque tempore reuertitur, & eosdem ritus denuo instaurat, eo quem supra cōmemorauimus ordine. Reuerti autem etiam per leges cogitur filius, quantūuis magnam gerat in Republica dignitatem, etiam Præsidium tribunalium, quos supra Ciamsciu vocari diximus, imò etiam Colaorum, domique triennem luctum explere, nec ante ad priorem Magistratum admittuntur. Sed id de solo parentum luctu, non cæterorum propinquorum velim intelligi. Ab hac porro lege, etiam in parentum funere, Magistratus militares excipiuntur.

omne
de
sibi

Si aliquem extra patriam extingui contigerit, is cui funus
curan-

curandum incumbit, nullū non lapidem mouet, nec vlli sumptui parcit, ad cadauer in patriam remittendū, aut reuehendū; quo in autum tumulum inferatur. Eum tumulum familia quaelibet peculiarem habet, in aliquo colle ferè suburbano, cum ingentibus è marmore sepulcris, & varijs ex aduerso statuis animantium, & hominum. Epitaphia quoq; marmorea, sanè magnifica, eriguntur: in ijs eleganti charactere & scriptione præclare à maioribus ibidē humatis gesta describuntur. Ad hos tumulos quotannis propinqui conueniunt, diebꝰ ad eam rem deputatis. Ibi ritus suos exhibent, suffitus accendunt, donaria explicant, & epulū funebre instituunt, pro regionis consuetudine, iam ab omnibus sæculis recepta.

Defunctū extra patriā, domum reuehūt.

Loca sepulcræ.

Epitaphia.

Non paucis etiam ritibus connubia contrahuntur atque sponsalia. vtraque in teneris annis peraguntur; nec sponsum à sponsa volunt ætate admodum discrepare. Contractus hos parentes vtrinq; componunt, nec ad eos filiorum consensum exigunt. quos tamen filij aut filia nunquā non admittunt. Primates omnes cum primatibus connubia miscent, & familiarum paritatem exigunt, in legitima coniuge eligenda. Quod ad cæteras pellices spectat, quas quisq; habet pro arbitratu, formæ venustate præferuntur, nec generis nobilitatem aut fortunas attendunt: nam hæ ferè pretio centum aureorum, & sæpè longè inferiore comparantur. Plebei ac tenues vxorem sibi pretio quærunt, & quoties volunt, eam vendunt. Rõx verò, Regisq; proles in connubijs posthabita sanguinis nobilitate, solam corporis venustatem spectat. Sed nec primates ad hæc aspirant connubia: tum quod Regiæ coniuges & parum possunt, & inclusæ palatio, suorum conspectui æternū eripiuntur; tum etiam quod delecty à connubialibus Magistratibus habito, è multis paucæ ad Regias nuptias euehuntur. Vxor Regis vna primaria est, quæ sola legitima dici potest: præter hæc Rex, & Regni hæres alias nouem paulò inferiores ducit,

Connubiorū & Sponsalium ritus.

Regis connubia.

ac deinde alias triginta sex, quæ omnes coniugali titulo gaudent. His accedunt aliæ numero maiore pellices, quæ nec Regina, neque coniuges appellantur. Eas inter, quæ filios pariunt, gratiosiores euadunt, & maximè parens primogeniti, qui regni successor appellatur. Id non apud Regem solum, regiamq; familiam familiare, sed apud reliquos toto regno.

Primaria illa coniunx, sola mensæ cum marito assidet, reliquæ omnes (maximè extra regios propinquos) ancillæ sunt patrisfamilias, & legitimæ coniugis pedissequæ, quibus in alterutro præsentia stare, non sedere permittitur. Earum filij non suam parentem, sed primariam vxorem matrem suam vocant, & eam solam cum extinguitur, triennio lugent, eiusque funus, non propriæ genitricis, curaturi, officijs se se abdicant.

Coniuges non cognomines.

In connubijs religiosissimè obseruatur, ne quis vxorem omninò ducat sibi cognominem, tametsi nulla sanguinis inter vtrumq; intercedat necessitudo. Sinarum porro cognomina haud paulò pauciora sunt, quàm apud nostrates: neq; enim mille numerantur. nemini verò licet nouum aliquod cognomen effingere, sed ex ijs, quæ antiquo vsu recepta sunt, vnum habeat oportet; & quidem illud à maioribus patrum, non matrum serie deductum, nisi fortè quis in alienam fuerit familiam cooptatus. Affinitatis & consanguinitatis gradus in diuerso cognomine nihil attendunt, atq; ita proles suas connubio iungunt cum maternis propinquis, in quolibet ferè gradu.

Gradus affinitatis & consanguinitatis nulla ratio.

Sponsæ nulla dos.

Sponsa nullam secum dotem defert: ac tametsi quo die in Mariti domum pergit, multam supellectilè secum ferat, tanto apparatu, vt copiosiores ea vicos oppleant, omnis tamen illa supellex Mariti sumptibus comparatur, qui aliquot mensibus prius magnam pecuniæ summam dono submittit.

Natalis dies.

Natalis cuiq; dies apud Sinas quot annis festus est, & munusculis

sculis, epulis, alijsq; lætitiæ signis celebratur. Id maximè fit expleto anno quinquagesimo, ex quo tempore inter senes computari solent, ac deinde decimo quoque anno. Ad has celebritates filij, si è litterario sunt ordine, ab amicis exigunt varia poemata, scriptiones, atque emblemata magno artificio conscripta, quibus parentum encomia continentur; ex his etiam aliqui libros edunt, & ipso natali die aula domestica parietes ornant, aliosq; varios ritus exhibent ei, cuius annis gratulantur.

Sollemnis etiam est Sinis dies ille, quo filij virilem pileum per ætatem sumunt, non secus, ac Romani olim iuvenes cum virilem rogam, prætextam exuti, induebant. Ea ætas est annorum ferè viginti, nam ad id vsque temporis solutam castitatem aluerunt.

Pileum virile sumunt circa annum vigesimum.

Sed maximè sollemnis toto regno celebritas, quæque ab omnibus æquè sectis colitur, est anni recurrentis initium, primo nouilunio, & iterum primo plenilunio: tum enim Luccernarum est festiuitas, ideo quod in singulis ædibus ingeniosas aliquas lucernas accendit vnusquisque, varia arte extructas è papyro, vitro, velo, quibus venalibus per eos dies plenum est forum, è quibus eam sibi eligit, quæ cuiq; maximè artiferit. & sæpè aula ipsa ardere videntur, dispositis quaquaversus lucernis. Imò per eos etiam dies, nocturnis horis varie concurritur, & lucernæ in draconis morem sibi mutuo innexæ, à bacchantibus circumferuntur: multa itidem sulphureo puluere ludicra, & festi ignes disploduntur, ijsq; domus ac vici ardent in signi spectaculo.

Maxima celebritas totius anni.

De Corporis Lineamentis, cultu, habituque, & alijs apud Sinas consuetudine receptis.

CAPVT OCTAVVM.

Sinica gens ferè albi coloris est, nam nonnulli è prouincijs

Color albus.

Barba rara.

australibus ob vicinitatem zonæ torridæ subfusci sunt. Barba illis rara est, quibusdam nulla, pilis hirtis, & absq; cincinnis; serò etiam erumpit, nam triginta, serò annorum iuvenes cum nostratibus, dum viginti attingerunt, conferri possunt: barba, vt & capillitium vniuersum, atrii coloris est, & apud Sinas turpis est rufa cæsaries. Oculos habent angustiores, oualis figuræ, nigros, atque prominentes. Nasus admodum exiguus vix prominet, aures mediocres; in prouincijs quibusdam faciem habent serè quadratam. Multi à Cantonensi & Quam si prouincijs in vtroque digito minimo pedis, binos vngues habent, quod apud Cocincinenses eorum conterminos omnes videre est, fortasse olim, sex in singulis pedibus digitos numerabant.

Mulierum statura humilis.

Mulieres omnes sunt humilioris stature, & magnâ partem muliebris elegantia statuunt in pedum paruitate, qua ex causa à prima pueritia pedes arctissimè fascijs obuoluunt, ne succrescant liberè; atque ideo, in incessu truncas propè iudicâris, has fascias per vniuersam vitam adhibent. Id videtur sapientis alicuius inuentum fuisse, vt eas domi contineret, ne facillè per vicos cursarent, quod fœminas decet in primis. Viri pariter ac fœminæ capillitium alunt, nec vnquam tonsorem adhibent, pueri tamen ac puellæ in prima ætate circumraduntur, & solum in vertice comam nutriunt, idq; ad annum serè 17. deinde crescendi ad libitum faciunt facultatem, sed passos crines ad annum vsque vicesimum supra humeros solunt, dum virili pileo insigniuntur, vt supra. Pleriq; etiam sacrificuli octauo quoque die caput, & barbam radunt. Adulteriam, crinem colligunt pileolo è fetis equinis, vel capillis humanis, aut etiam filis sericis intexto in retis morem: in vertice pertusus est pileolus, è quo capilli, quia longiores, educuntur, & elegantem in nodum colliguntur. Fœminæ hoc pileolo non vtuntur, sed capillitio in nodum quoque collecto, ornatum

Capillitium æterque sexus alit.

Sacrificuli caput radunt & barbam.

natum ex auro argento ve aelapillis, & denique floribus componunt. in aures gestant, sed annulis digitos non ornant.

Viri pariter ac feminae tunicas talares induunt. Eas viri ad pectus duplicatas, intimam partem fascia, sub axilla sinistra, supremam sub axilla dextera subligant; femine in medio pectore vinciunt. Vtrisq; manicae laxiores longioresq; communes sunt, quales in Italia Venerorum esse solent, sed feminis manica ad manus patent, Viris arctantur, nec nisi quantum educendis manibus satis est, aperiuntur. Pileos viri eleganti opere varie concinnant, optimi habentur, qui e fetis equinis co-

Tunicas talares induunt, sed non

Pilei.

textuntur. hyberno caelo e lana pileos, aut etiam ex holoserico gestant. In calceis maxime a nostris discrepant. Viri eos by-

Calcei.

sinos, & holosericos, varijs e filo serico mirandis, & flosculis ita concinnant, vt etiam nostratium Matronarum elegantiam superent. Calceos e pellibus, non nisi fax vulgi gestant, & in soleas etiam vix pelleram adhibent, sed eas e confarcinato panno confuunt.

non vix

Litteratorum pilei quadrati sunt, alijs non licet nisi rotundos gestare. Singuli marutinis horis dimidiata minimum in

Litteratorum pilei.

pectendo componendoq; crine consumunt, quod nostratibus esset permolestum. Solent etiam pedes ac tibias longissimis fascijs obuoluere. inde fit vt tibiabus semper laxissimis vtantur. Indusia nostro more non habent, sed eius loco in-

Tibialia.

timam tunicam ad carnem e candido panno gestant, & corpus saepe lauant. A famulo umbellam grandiore sibi contra solis radios, & imbres gestari faciunt, tenuiores ipsi sibi minorem ferunt.

Indusia.

Umbella.

Agam nunc de consuetudine apud Sinas recepta circa propria singulorum nomina, que nostris plane inaudita videbitur. Cognomen habent, vt dixi antiqui & immutabile, sed nomen non item, nam sibi nouum fingunt, & semper aliquid significat, quod etiam cognominibus conuenit. Id nomen vnico caractere

Nomina & cognomina Sinarum.

scri-

Fœminæ proprium nomen non habent.

-scribitur, & vna, quod idem est, syllaba effertur, è duabus tamen syllabis constare potest. Primum parens filio indit, sed solum si masculus fuerit: nam fœminæ, neque puellæ, neque adultæ nomen apud Sinas habent, sed patrio cognomine, & numero quem inter sorores habent, nascendi ordine appellantur. Hoc nomine masculi à parentibus & maioribus dumtaxat compellantur. Cæteri eos ex numero quem inter fratres habent, nascendi ordine nominant, qua ratione modo de puellis diximus. Ipsi verò in visitatorijs & munerum libellis, & in reliquis scriptionibus ac litteris, seipos proprio nomine inscribunt, quod à parente primum acceperunt. Cæterorum porro, qui æquales, aut superiores fuerint, si aliquis eum hoc proprio nomine compellaret, aut eius parentem, aut propinquum suo, non inurbanum esset solum, sed etiam iniurium.

Varijs nominibus pro ætate afficiuntur.

Cum primum studia puer aggreditur, aliud ei nomen præceptor imponit, quod ludi nomen appellatur, hoc nomine à condiscipulis, ac Magistro dumtaxat appellari solet, ac potest. Cum virili iam pileo induitur, & vxorem quis ducit, à viro aliquo primario nouo nomine paulo honoratiore cohonestatur; quod nomen ipsi Litteram vocant, hoc eum possunt omnes deinceps appellare, ijs dumtaxat exceptis, qui ei famulantur, aut subditi sunt. Denique cum iam omnino adoleuerit, nomen accipit à viro graui honoratissimum, quod ipsi magnum vocant. Eo nomine possunt eum omnes, nullo excepto, & præsentem, & absentem compellare; Sed tamen illum parentes ac maiores tanto honore non dignantur, sed priori nomine, quod litteram vocari dixi, compellant.

Nomen Religionis.

Si quis etiam sectam aliquam recens profiteretur, à Doctore, qui eum induxit, nouo nomine compellatur, quod religionis nomen vocant. Porro cum alius alium officij causa visit, tamen si cognomen & nomen illud minus libello inscribat hospes,

spites, à visitato tamen, & vicissim interrogatur, quod sit eius nomen honorificum, vt eum, si opus fuerit, possit sine iniuria compellere. Atque ideo aliud nomen grandius, quo ipsi nos compellent, oportuit nos accipere, supra id, quod in Baptismate accepimus.

Antiquitatis
studiosissimi

Antiquitatum sunt studiosissimi, statuis antiquis carent, Tripodes ex ære campano propter ferruginem, vetustatis testem, in pretio habent, vt etiam vasa antiqua è Creta, aut marmore, quod supra Iaspidem vocauimus. Picturas illustrium pictorum rebus omnibus anteponunt, quæ solo atramento, non alijs coloribus, lineamenta describunt: illustrium quoque scriptorum Characteres, & inscriptiones in charta pannoue descriptæ, ipsorum scriptorum sigillo munitæ, ne fraus esse possit. neque enim antiquitatis imitatores astutissimi desunt, qui ab imperitis emungunt, in rebus vilissimis, quos deinde depræhendunt malè collocatos.

Magistratus omnes proprium habent sui muneris sigillum, ab Humvuo Rege illi traditum, quæcunque iuridicè scribunt, obsignant colore rubro dumtaxat. hoc sigillum summo studio conseruant: Si enim illud perdidierint, non solum Magistratu excidunt, sed etiam acerrimè puniuntur. Et ideo quoties domo egrediuntur, secum illud deferunt intra scrinium: clavis & alterius sigilli fide munitum, illudque à suo conspectu nusquam remouent: domi verò dicuntur nocturnis horis illud sub ipso cervicali asseruare.

Sigillorum
custodia singu-
laris.

Viri graues minimè pedibus per vicos incedunt, sed sella gestatoria vehuntur ex omni parte oclusa, nec à prætereuntibus spectari possunt, nisi partem anteriorem aperuerint; qua in re à Magistratibus differunt, ipsi enim sellis euehuntur omni ex parte patentibus. Matronas quoque sella vehi mos est oclusa vndique, sed ex ipsa figura facile à viribus sellis distinguuntur. Rhedas carpentaque per leges habere non licet.

Sella spectato-
ria.

Urbes nonnullæ in fluminibus extructæ & lacubus.

Nauigia Magistratuum elegantissima & vastissima.

Urbes nonnullæ, in medio fluminum & lacuum extructæ visuntur, vt in medio mari Venetia. In his Urbibus Cymbæ perelegantes per vicos nauigant. Et quoniam vniuersa regio fluuijs canalibusq; distincta est, ad iter nauigijs vtitur frequētius, quam nostrates, & sunt ferè commodiora & elegantiora. Sed ea, quibus Magistratus, quod semper publico sumptu fit, vehuntur, ita magna sunt, vt integram familiam nullo suo incommodo vehant, ac si domi suæ versarentur: in ijs enim variæ sunt stationes, aula, culina, cellæ, cæque ita eleganter exornatæ, vt principum virorum ædes, non nauigia esse videantur. Ita sæpè contingit, vt ad instituendum solemne epulum, in huiusmodi se nauigia recipiant, quoniam eodem tempore, per flumina lacusq; non sine voluptate vagantur. Intus splendido illo bitumine, Ciaram Lusitani vocant, omnia collucent, varijs distincta coloribus, ipsæque cælaturæ suis locis aptè inauratæ, oculis blandiuntur, vti naribus varij suffitus & odoriferæ mixtionēs.

Veneratio ex-
ga Magistros.

Magistros omnino religiosius, quam nostri, venerantur, ac tametsi alter alteri per vnum diem sese pro discipulo subiecerit in qualibet scientia vel arte, per vitam deinceps vniuersam eum Magistrum appellat, & pro Magistro colit: nam illi non nisi ad latus in quolibet congressu assidet, & Magistratibus eum titulis ac ritibus cohonestat.

Alex, chartarum, & Latruncolorum vsus.

Alex ludus, atque chartarum, quæ etiam in has partes vsus inuexit, plebeius est & vulgaris. grauiores fallendo tempori, & ludicro etiam quæstui adhibent Latrunculos, nostris non omnino absimiles. In his discrepant. Regius enim calculus nunquã egreditur quatuor cellulas suo loco viciniore, sed neque litterati duo Regis assessores. Regina carent. Alios porro duos habent calculos non parùm ingeniosos, quos ipsi pulueris bellicil ebetes vocant, ij equos duos præeunt, & pedites subsequuntur, qui in his duabus cellulis vna cellula præcedunt: In-

cedit

cedit hic calculus eo fermè modo, quo turriti nostrates elephanti: inimici tamen exercitus ductorem Regem non petit, nisi inter ipsum & Regem, qui petitur, alius sit calculus, vel proprius, vel collusoris. hinc fit, vt tribus modis ictum vitare possit Rex appetitus, primum exigua, vt ita loquar, corporis declinatione, & honesta fuga in proximam cellulam vel stationem, deinde oppositu alterius calculi; postremo si penitus nudet latus, iubeatq; facessere militem suum, à quo tegebatur.

Grauiissimum inter eos ludi genus est huiusmodi. In alueo trecentarum cellularum plures, ducentis calculis colludunt, è quibus alij candidi sunt, alij atrii. his calculis alter alterius calculos procurat in medium alueum relegare, vt reliquis deinde cellulis dominetur. ad extremum qui plures in alueo cellulas sibi subiecit, victor appellatur. Hunc ludum auidissimè arripiunt Magistratus, & sæpè maximam diei partem ludendo consumunt; nam inter ludendi peritos, horam integram ludus vnus tenet. Qui huius ludi peritus est, tametsi alia nulla re insignis fuerit, ab omnibus colitur, & euocatur. Imo nonnulli etiam eos solitis sibi ritibus magistros legunt, vt ab ijs accuratè huius ludi rationem ediscant.

Aliud genus ludi grauiissimum.

In plectendis delictis remissiores videri possunt, maximè in furto, nisi bis interuenerit: neque enim vnquam morte plectitur. In secundo furto, cauterio simul, & atramento duos characteres brachio inurunt, quibus innuitur iam iterato furatum; cum tertio depræhenditur, in ipso vultu eodè cauterio inuritur; si denuo depræhendatur, pro ratione delicti, & quoties eum depræhendi contigit, acrius remissiusue vapulat, aut ad triremes damnatur, spatio temporis à legibus præstituto. Ideo latrunculis omnia plena sunt, maximè ex infima vulgi sæcc.

Pœna delictorum remissior.

Furtum quomodo puniatur.

Excubias.

Fures nocturni permulti.

Singulis in urbibus noctu per vicos plura hominum millia excubant, & certis interuallis peluim pulsantes, per vicos obambulant, ac licet ipsi vici noctu ferè cancellis ac repagulis occludantur, non rarò tamen domos integras nocturni fures deprædantur: id ex eo contingit, quod ipsis excubitoribus excubias addi oporteret, quoniam ipsi vel fures sunt, vel furum socij: Cum à nobis audiunt habitatissimas in Europa ciuitates nullas aduersus fures vrbanos, sed aduersum hostes externos excubias disponere, obstupescunt. Ipsæ etiam vrbes, licet in altissima pace, medioq; in regno sint, quotidie sub noctem occluduntur, & claues ad vrbis præfectum deferuntur.

De ritibus apud Sinas superstitiosis & aliis Erroribus.

CAPVT NONVM.

Admonitio ad Lectorem.

Capite insequenti de superstitiosis ritibus cuiuslibet sectæ proprijs agetur; nunc verò aliquos ex ijs attingam, quos omnes amplectuntur. Sed primum eos rogo, qui hæc duo capita lecturi sunt, vt ex ijs, quæ dicentur, ansam arripiant condolendi. Deumq; pro huius gentis salute deprecandi potius, quàm stomachandi, aut de remedio desperandi, memores, hos populos tot iam retrò lapsis annorum millibus ita Gentilitatis tenebris obuolutos, vt nullum vnquam, aut fortasse vix vllum Euangelicæ lucis radium aspexerint. Cui nihilominus ab innata genti solertia, diuinaq; bonitate, tantum adhuc superest luminis, quod à natura accepimus, vt facile miseriam suam agnoscat, ac fateatur, sed adhuc modum ignoret, quo sese possit expedire.

Superstitio in obseruandis horis, fastis nefastisq; diebus.

Nullus toto regno superstitiosus ritus ita latè peruasit, sicut is, qui in obseruandis diebus horisue fastis nefastisq; versatur,

vt ad temporum normam negotia sua omnia moderentur. In eum finem duplex fastorum index quotannis excuditur, ab Regijs astrologis auctoritate publica conscriptus; vnde tantam hæc impostura veritatis opinionem sibi arrogat. Horum fastorum libelli tanto numero distrahuntur, vt eo nullæ non ædes oppleantur. In his in dies singulos adscribitur, quid faciendum, à quo abstinendum, aut in quam horam differendum quodlibet ex ijs negotijs, quæ intra annuū spatium cuique possunt occurrere.

Præter hos indiculos, alijs sunt abstrusiores etiam libri, & fallaciores magistri, qui alia nulla re quæstum quærunt, quam dierum horarumq; electione ijs præscribenda, à quibus consuluntur: & ne cui desint prædictores, pretio etiam vilior mendacia distrahuntur. Nec raro contingit, vt molem aliquam extructuri, in multos dies operis initium; aut iter facturi, viæ principium differant, eo solo intuitu, ne à coniectorum præscriptione tantillum recedant. Et quanquam sæpe v-
sufuenit, vt eo ipso die copiosus imber decidat, aduersus ventus aspiret, nulla tamen aëris iniuria prohibentur, quin eo ipso die, horaue, quam fortunatam fore arbitrantur, opus aggrediantur. Siquidem ad iter inchoandum quatuor saltem passus progrediuntur, aut ædificandum duas terræ sportas effodiunt, ne præscripto tempore opus suum inchoasse minimè videantur: atque ita, quæ gentis cæcitas est, sibi omnia ex animi sententia cessura arbitrantur.

Non inferiore cura laborant, ex ipso nascendi puncto vitæ totius seriem fortunamq; præscire: qua ex causa nemo est, qui non id momentum exquirat, & annotet accuratè. Huius artis varij se Magistros iactant. Nec pauciores, qui è stellarum cursu, vel numeris quibusdam superstitiosis futura se prædicturos asseuerant. Alij ex lineamentis in facie, manibusue conspectis idem spondent. Alij ex somnis, alij ex quibusdā ver-

Rerum futurarum inquisitione multa & curiosa.

bulis, quæ inter colloquendum eliciunt, alij è situ corporis, sessioneq; sola, & innumeris alijs modis futura coniectant: idque faciunt ita certò, vt omnem dubitationem excludere videantur. tot verò irrepunt doli, & quotidie nouæ nascuntur fraudes, vt in errorem creduli facile inducantur. Nam collegas sæpè suos circumforaneos ignotos in audientium concionem immittunt, à quibus palàm asseritur, sibi eo prædicente ex ordine omnia contigisse: alias alijs circumforaneis præterita multa reuelantibus, in posterum collegæ annunt magno cum applausu. Vnde fit vt plures in fraudem inducti ab ijs, fortunam suam explorent, & audita pro oraculis excipiant. Alià etiam fraude opinionem sibi comparant veritatis. Manuscripti reperiuntur indices, quibus integræ ciuitatis, per vicos ædesq; distributæ familiæ, breuiter describuntur. Eos hi circumforanei exscribunt, aut comparant non magno pretio, atque ita licet externi sint, horum commentariorum fide narrent singulis, quam familiam hæcenus aluerint, quid ijs plures iam annos contigerit, aliãq; huiusmodi; deinde collecta ex præteritis fide, futura prædicunt; tum in alia se loca conferunt, fidem suam fortunæ cõmittentes. Tantum porro multi prædictoribus his tribuunt, vt ipse metus fidem faciat, nam si prædictum ijs fuerit, tali eos die morbo corripiendos, is vbi aduenerit dies, in morbum incidunt, ac vti metus afflicti, cum ægritudine, & aliquando etiam cum morte colluctantur. E quibus euentis impostoribus auctoritas non parum accrescit.

Dæmones & spiritus familiares consulant.

Nec nulli dæmones ipsos consulunt, & familiares, vt vocant, spiritus apud Sinas sunt nõ pauci, eaq; res plus numinis, quam dæmonũ fraudis vulgò habere creditur, sed ab his ad extremũ omnes in fraudẽ inducuntur. Eorũ oracula infantũ vocibus, aut etiam brutorũ excipiuntur, Præterita ipsi & absentia more suo euulgant, vt non absimilẽ vero faciant eam, qua futura prænunciant, falsitatẽ. Sed neque hæc sine fraude pronunciantur.

Hæc

Hæc porro omnia cū nostris etiam Ethnicis cōmunia fuisse legimus, vnū est quod Sinarū proprium dici potest. Id in eligenda area, ad ædes priuatas, & publicas extruendas, aut ad caduera humana, eamq; aream conferunt cum capite, cauda, pedibus variorum draconū, quos huic nostro solo substratos viuere fabulantur; à quibus omnē aduersam prosperamq; fortunā non familiarum solū, sed vrbium, prouinciarū, totiusq; regni credunt dependere. Et ideo in hac, velut recondita scientia, multi etiam viri primores occupantur, & procul, cum opus est, euocantur; maximè cum publicæ quedā turres, molesue, aut machinæ in eum finem extruuntur, vt prospera fortuna accersatur, & infortunia publica exterminentur. Non secus enim, atq; Astrologi ex inspectis syderibus, ita hi Geologi ex montium, fluminū, agrorumq; situ, regionum fata metiuntur, aut verius mentiuntur. Et sanè nihil absurdius inueniri posse dicas. Nam ex ianua in hanc aliamue partem obuersa, è deductis per atrium ad dextrā, aut læuam imbribus, ex fenestra ex hac vel illa parte aperiri solita, ex eo quod è regione tectum sit alio altius, eque similibus nugis, familiæ salutem, opes, honores, omnemq; fortunam dependere somniant.

Alia superstitio absurdissima.

His Astrologis, Geologis, Auguribus, coniectoribus, & vno verbo impostoribus, pleni sunt vici, plenæ tabernæ, plena fora. Vbiq; vanis pollicitationibus prosperam fortunam venalem exponunt, & sæpè oculis capti, non vilissimi solum homunciones, sed etiam mulierculæ, vt ad litteram Euangelicam illud impleatur; Cæci sunt, & duces cæcorum. Nec solum his priuatim omnia redundant; ipsæ vrbes, metropoles, aulæ hac luescatent, & hac vna re quæstum faciunt, numerosam familiam lautè sustinent, & plurimi magnas sibi opes parant. Eos enim summi & infimi, nobiles & plebei, Litterati, ac illiterati colunt; quin etiam Rex ipse, & vniuersi Magistratus, regniq; optimates.

Omnia plena impostorum.

Ex his facile colligere licet, quot ex auium garritu auguria, quàm solliciti primi matutinis horis occurfus, quàm ſuperſtitioſæ ſolarium radiorum vmbra priuatis tectis exceptæ. Hoc vno verbo dicere ſufficiet, quicquid infortunij priuatim ſingulis, & publicè vrbibus, prouincijs, regnoq; vniuerſim acciderit, id omne aduerſo ſuo fato, aut rei cuiſiam arrogant, in domibus, vrbe, metropoli, aut regia perperam collocatę; pro eo quod eos oportebat in tot ſcelera, quibus è cælo priuatim & publicè vindictam euocant, ſuorum infortuniorum cauſam iuſtiſſimè deriuare.

Adſcribam nonnulla quæ Sinæ leuiora ducunt, imo verò (ſi Deo placet) in laude ponunt, vt de cæteris fiat coniectura, iterum obteſtans eos, qui noſtra hæc legunt vt tanto impenſius Deum pro Gentis huius ſalute deprecentur, quanto denſioribus ignorantis tenebris eſt inuoluta, minus quidem propterea damnanda, haud paulo tamen minus miſeranda.

Permulti ſunt qui, quod muliebri confortio carere minimè poſſint, ſeipſos viris copioſis in ſeruos tradunt, vt ex ancillis domeſticis vnam ſibi copulent coniugio, vnde fit, vt etiã liberi perpetuam contrahant ſeruitutem. Alij cum ad cõmendam ſibi vxorem habeant nummorum ſatis, eam ſibi pretio comparant, ſed creſcentem deinde familiam cum vltra ſuſtinere non poſſint, filios ac filias in ſeruitutem diſtrahunt eo fere pretio, quo ſus aliquis aut triſte iumentum vænit, quod ad duos tresue aureos excreſcit, id quod etiam faciunt extra carioris annonæ anguſtias; & in perpetuum filij à parentibus ſeparantur, liberumq; fit emptori, qua maxime in re velit ſeruo vtī. Hinc fit vt hoc regnum ſeruis redundet, non ijs belli iure captis, aut aliunde importatis, ſed vernaculis & ciuibus. Non pauci etiam extra regni fines ab Luſitanis Hiſpaniſq; exportantur in perpetuam extra ſolum patrium, ſeruitutem. Tametſi hoc maxime medio Deus vtitur, vt Sinas

Seruitus multa.

Liberos venales proponunt.

Copia ſeruatorum vernaculorū unde?

complures ab dæmonum seruitute in Christianam transferat libertatem.

Sed hanc venalium liberorum negotiationē duo leuiorem reddunt; multitudo scilicet plebis tenuioris, quæ nō nisi summo sudore ac industria se sustinet, & ipsa seruitutis ratio omnino mollior ac tolerabilior apud Sinas, quam aliam vllam nationem: & quia se quisque redimere potest eo pretio quo venijt, quoties ei facultas fuerit. Grauius omnino malum, quod sequitur. Nam in quibusdam prouincijs infantes, potissimum fæminas, aquis præfocant, quod eas educare se posse desperent. id quod etiam apud non infimam plebem inualuit, eo metu deterritam, ne inde vrgente inopia, venales liberos exponere, ignotisq; tradere cogantur. hi ne sint parum pij, crudeles fiunt. Sed hanc sæuitiam inter eos minus atrocem fecit error ille, qui animorum metempsychosis appellatur: dum enim animos mortalium ex alijs corporibus in alia transmigrare arbitrantur, immani sæuitiæ prætextum pietatis astruunt, dictitantes se liberis prodesse, dum eos mactant; hæc enim illos ratione tenuioribus suæ familiæ angustijs eductos, in pinguiorem fortunam citius nascituros. Hinc fit, vt hæc liberorum carnificina minimè remotis arbitris, sed conscijs omnibus peragatur.

Sed ad hanc barbariem accedit etiam alia immanior, qua sibi complures violentas manus inferunt, vel bonorum desperatione malorumq; perpeffione fatigati; vel vt inimicis suis impotenter sanè, non minus stolidè, ægrè faciunt: multa enim in annos singulos hominum millia ferunt, virorum ac mulierum seipsos in campis, vel pro aduersarij foribus, iniecto in fauces nodo, præfocare, aut in flumina insilire, haustuque leuibus aliquando ex causis veneno sibi vitam eripere. Nam ex eo quod Magistratus deinde seuerè in eos animaduertant, qui causam dedisse desperationi à demortui propinquis accusan-

Infantes fæ-
mellas aquis
præfocant.

Metempsycho-
sis error.

Multi sibi met
violentas ma-
nus inferunt.

tur, fit vt alia ratione se vindicare non posse existiment. Attamen sunt non pauci sapientiores Magistratus, qui nullius causam, lege lata, suscipiunt, qui violentas sibi manus intulerit, hinc multorum vita conseruatur.

Infantum castratio immanis.

Aliud immanitatis genus in borealibus Prouincijs in infantes masculos exercent, quos castrant quam plurimi, vt inter Regios famulos adnumerari queant; nam præter hos alij Regi non famulantur, nec à consilijs sunt, nec cum eo colloquantur, quin imò tota ferè Regni administratio in horù femiuirorum manibus versatur. Ex ijs porro intra palatij regij fines ad decem millia numerantur, omnes ferè plebei tenues, illitterati & in perpetua seruitute educati, hebetes deniq; sunt ac stolidi, nec minus impotentes ac inepti ad rem quamlibet grauem animo concipiendam, nedum perficiendam.

Castigandi ratio pro delictis

Leges porro infligendarum pœnarum pro delictis, etsi ultra ius non sunt asperæ, nihilominus arbitror non pauciores à Magistratibus mactari contra leges, quam qui debitam legibus vitam amittunt, quod ex inolita huius regni consuetudine oritur. A Magistratibus enim quibuslibet subditi nulla præuij iuris aut sententiæ forma vapulant, quoties in mentem cuique venerit in hunc modum. In publico tribunali proni toto corpore procumbunt, nudatisq; cruribus supra genua infra nates, arundine durissima per medium secta, digiti crassitiæ, quatuor lata, duas vlnas longa verberantur à ministris, fuste vtraque manu correpto atrocissimè, tametsi ictibus non plus decem, summum triginta plectantur, nam sæpè primo ictu laceratur cutis, & nonnullis carnis frustula diffiliunt, ex qua verberatione multi pereunt; multiq; vitam largitionibus redimunt exigentium contra ius fasque arbitrato; tanta enim Magistratuum dominandi libido est, vt vix quisquã rerum suarum Dominus esse queat, sed omnes in continuo metu versentur, ne qua sibi calumnia, sua bona eripiantur. Ad hæc
sicut

sicut hæc gens superstitionibus, vt supra dictum, deditissima est, ita veritatis parum amans; etenim non nisi magna cautela & circumspeditione opus est, vt alter alteri se credat.

Hoc eodem metu percussa hoc seculo Reges à publico abstinent, & cum olim è palatio egrediebantur non nisi mille industrijs tuti id audebant, nam vniuersa Regia in armis erat, dispositis per eos vicos excubijs, qua transitus erat, & per alios vicos, quibus in priores iter esse poterat, nec solum videri se nõ sinebar, sed neq; sciebatur qua lectica veheretur, nam plurimæ gestabantur. Dixisses eum non inter clientes, sed inter hostes regij sanguinis cupidissimos iter facere.

E regio sanguine prognati tametsi omnes sumptu & ærario publico, quod supra dixi, sustineantur, tamen cum iam ad sexaginta millia excreuerint, & continuo augeantur maximo sunt oneri Reipublice: nam cum ab omni munere publico remoueantur, otiosi sunt omnes, & laxiori vitæ dediti, & quoties possunt, impotentius insolefcunt. Ab his sibi Rex cauet nihilo secius quam ab hostibus, nam habent ipsi continuos excubitores, nec ab nominata cuilibet ad habitandum Vrbe egredi possunt, iniussu Regis, si fecerint, atrocissimis penis subiacent. nulli tamen ex ijs licet in Regijs vrbibus Pequino & Nanquino commorari.

Insolentia eorum qui sunt è regio sanguine.

Nemini mirum videbitur, eos, qui ciuibus ac propinquis se non credunt, deaduenis diffidere, siue ij è vicinis, siue ex remotis regionibus aduenerint, quarum aliam nullã notitiam habuerunt, nisi subobscuram & falsam, quam à quibusdã accipiunt, qui ad suum regnum clientelaris obsequij officia delaturi adueniunt. Ex aduenarum libris quicquã ediscere Sinas pudet, opinantes omnem scientiam apud se solos reperiri, externos omnes pro illitteratis ac barbaris habent & appellant. Et si quando in suis scriptionibus exterorum incidit mentio, ita de ijs agunt, quasi nihil dubium sit, eos à brutis nihil

Exteri à Sinensibus contemnantur.

admodum dissidere. Characteres porro omnes, quibus hoc exterorum nomen exponit, ex animantium ferè litteris componuntur, nec ferè eos honestiore nomine, quam demoniorum dignantur.

Legati suspiciose & ignominiose tractantur.

Porro si legati è vicinis regnis ad clientelaria officia Regi deferenda, vestigalve persolendum, aut aliud quodlibet negotium tractandum aduenerint, vix dici potest, quam suspiciose tractentur. Nam eos tametsi ab omni seculorū memoria amicos habuerint, captiuos nihilominus toto itinere ducunt, nec eos quicquam videre sinunt. Multis clauibus intra palatij exterorum septa, veluti brutorum stabula, recluduntur. Ad Regis aspectum nunquam admittuntur; cum paucis è Magistratu, sua negotia tractant. Cum externis autem extra regni fines nemo, nisi certis temporibus ac locis, agere permittitur, qui secus fecerint absque publica facultate, grauissimis pœnis plectuntur.

Ducum & militū custodia.

Duces ac Milites, qui belli pacisue tempore suis locis excubant, ipsi quoque excubitores suos habent, ne quid rerum nouarum moliantur. Numerosos exercitus nunquā vni Duci tradunt. Omnes sunt in Senatus Philosophici potestate, ab hoc exercitu stipendia penduntur, & commeatus suppeditantur, atque ita non in iisdem manibus milites sunt, & militaris apparatus, vt hac rarione securior sit cuiusque fides. Nulla gens equè vilis atque iners est, quàm militaris, miseri sunt omnes qui arma tractant: quos neque amor patriæ, nec in Regem fides, nec honoris cupiditas ad arma vocat, sed sola spes vitæ sustinendæ, non secus ac fit illiberali quolibet opificio. Maximam partem regia sunt mancipia, vel proprijs vel maiorum suorum sceleribus perpetuam seruitutes seruitutem. Iidem quo tempore à bellicis exercitationibus vacāt, infima quæquæ officia, baiulorum, mulionum, & inhonestiora etiam seruitia exercent. Soli Duces ac Præfecti aliquā inter

Militum conditio vilis & misera.

inter ceteros auctoritatem adipiscuntur. Eorum arma, siue Arma militum
 quibus se tuentur, siue quibus hostes offendunt, omninò sunt fucata.
 parum noxia. Et solum fucatum aliquem praeferunt apparatus,
 ne in militaribus lustris inermes appareant. In quibus lustris, Milites vapu-
 à Philosophicis Magistratibus, & milites, & ipsi Duces mo- lant.
 do, quem supra explicui, vapulant instar puerorum in ludo
 litterario, nullam dignitatis & conditionis habita ratione.

Claudam hoc caput duplici Sinarum, vt aptè loquar, Duplex Sinarum
 infania, quae in omnes aequè regni prouincias penetrauit, infania, argen-
 & multos maximè magnates inuasit: argentum alia inten- ti conflagandi
 dit ex alio aliquo metallo elicere; alia ad vitam, exclusa cupiditas &
 morte, adspirat immortalem. Ambarum rerum praecepta immortalitatis
 à veteribus quibusdam, quos ipsi in sanctorum numero ha- studium.
 bent, inuenta primum, deinde etiam tradita fabulantur,
 quos post multa praeclare & utiliter gesta, in caelum euolasse
 cum anima simul & corpore, postquam hic viuere piguit,
 mentiuntur: hoc seculo vtriusque scientiae, verius imposturae,
 volumina in immensum excreuere, alia typis excusa, alia ve-
 ro manuscripta. Sed haec plus sibi auctoritatis peperere.

Ac de priori quidem infaniae genere, nihil aliud dici potest
 aptius, quam cupidissimos illos alchimistas, suas etiam in fu-
 num conflare fortunas, nedum quas ambiebant adipisci. Di-
 tissimi enim quique post exhausta multa aureorum millia in
 huius fraudis apparatu, quotidie in conspectu omnium ad ex-
 tremam inopiam rediguntur, qui vero sunt in hoc genere fe-
 licissimi, adulterinum argentum ita conflagant, vt in errorem
 imperitiores paucos inducant, praeterquam quod omni litte-
 rarum & virtutis exercitio praetermissa, dies noctesque forna-
 ces afflant, vt in nouam aliquam fraudem vel alios inducant,
 vel ipsi inducantur, libros etiam magno sumptu transcriben-
 tes, & varia huius artis instrumenta comparantes.

Fornacis huius & vulcanicae fraudis non desunt innumeri Fraus Alchi-
mistarum.

Cyclopes: alij corporis cultusq; nitore veritatem mentientes, alij etiam mendici sub habitu sordido, falsitatem occultantes. horum continuum est exercitiū, qua lucri spes afflauerit, circūferri, & artis huius cupidos vanis pollicitationibus in fraudem inducere. Omnis porro horū circūforaneorū industria in hoc consistit, vt aliquo artis præludio persuadeant, se id, q̄ speratur, posse perficere, tum enim loculos ad facem emungunt, vt ea, quæ sunt ad apparatus necessaria, omnemq; vulcaneam supellectilē comparent; sed quo die munus creditur auolant harpyiæ, nec ultra comparent; nihil autē relinquunt, nisi ficos iam loculos, & in vsurariorum manibus pignora debitorum. Et habet hic insanie morbus hanc phrenesim, vt tamen ad hunc modum iam sepius quis fortunarum suarū insignem iacturam fecerit; non ideo sapiat aut contineri possit, quin ab alio aliquo astutiore circūforaneo similibus se denuo pollicitationib⁹ deludi sinat; atq; ita vitā vniuersā cōplures in hac spe perdūt curis pallidi, & euentis tristes, nec se tamē vnq̄ ab ullo vel p̄p̄inquo vel necessario ad mentē reuocari sinunt.

Ad immortalitatem exclusam morte adspirant.

Alter insanie morbus non nunquā cum priore reperitur annexus. Et quoniam ad immortalitatē suapte natura, studium grauius adspirat, ita etiam viros primores & in sumis Magistratibus constitutos inuadit. hi posteaquā in hac vita, quas sperare poterant opes, dignitatesq; fuere consecuti, nihil aliud sibi deesse putant ad beatitudinē, nisi qua ratione hæc vna cum immortalitate coniungāt, atq; ideo conatus omnes ac studia in vnam hanc rem conferunt. Et quidē in hac regia Pequinensi in qua degimus, pauci sunt omnino magistratus, Euruchi, cæteriç; primores, qui nō hoc insanie morbo laborent. Et quoniā non desunt discipuli, ita neq; Magistri superioribus tantò cariores, quantò immortalitatis per se maius est studium, & acrioribus igniculis excitat ambientes: quem verò semel hæc insania corripuerit, nihilo facilius superiore curatur. Ac tamen quotidie

hi immortalitatis venditores mortalitatis debitum exsoluant, non est hoc tamen fatis ad miseros mortales ab hoc præpostero immortalitatis studio reuocandos: arbitrantur enim se feliciori fortasse fortuna vsuros, & quod alijs nocuit, sibi fortasse profuturum, neq; omnino adduci possunt vt credant, id extra humanæ industriæ facultatisq; limites constitutum.

In Sinicis Annalibus legi, Regem ex antiquioribus vnuni hac infania vsq; adeo correptum, vt non sine mortalis vitæ detrimento vitam procuraret immortalem; id quod sæpe contingit, vt dum ad longiorem vitam aspirant, breuiorem efficiant. Is quorundam impostorum arte iam sibi poculum parauerat, quo hausto planè se immortalẽ fore arbitrabatur, nec ab intimo suo amico ab eo exhauriendo rationibus sanisque consilijs deterrebatur. Quod vbi aduertit amicus, cum Rex forte vultum tantisper auertisset, poculum clam arripuit, & impigrè exhaustit. Excanduit extemplo Rex, & iam stricto mucrone mortem intentabat, quod sibi immortalitatis poculum eripuisset. Amicus verò intrepidè respondit: Exhausto immortalitatis poculo etiam vitam eripi mihi posse putas? Et sanè si eripi potest, nullum crimen admisi, neq; enim ego tibi immortalitatem eripui, sed fraude liberaui. Quibus dictis Rex illico acquieuit, & amici prudentiam, qua ab errore reuocabatur, collaudauit. Verum etsi nunquã defuere Sinis viri sapientes, qui hanc ex animismortalium, vtramq; animorum agritudinem, quam insaniam vocati, detergere laborarunt; nunquam tamen efficere potuerunt, quin quotidie latius serperent, & hoc nostro sæculo præteritorum temporum memoriam superarent, diffusamq; in plures luem mali contagione euulgarent.

Rex quidam
ab hoc immor-
talitatis studio
deterretur.

Varia

Varie apud Sinas falsa Religionis secta.

CAPVT DECIMVM.

Numen vnum
adorant.

Spiritus tute-
lares colebant.

Non paucos
in lege Natu-
ræ salutem in-
uenisse.

EX omnibus Ethnicorum sectis, quæ quidem in Europæ nostræ notitiam deuenerunt, hæcenus nullam legi, quæ in pauciores errores incidit, quam Sinarum gens prioribus antiquitatis suæ seculis legitur incidisse. In illius quippe libris lego, Sinas iam inde ab initio supremum & vnū numen adorasse, quod ipsi Cæli Regem appellabant, vel alio nomine cælum & terram: ex quo apparet, veteres Sinas opinatos fortasse Cælum ac terram animata, eorumq; animam pro supremo numine coluisse. Infra hoc numen colebant etiam varios spiritus montium, fluminum, & quatuor mundi partium tutelares; in omnibus actionibus rationis dictamen audiendum dictitabant, quod lumen rationis à cælo se accepisse fatebantur. De supremo vero illo numine, deque spiritibus illius ministris, nusquã legimus Sinas ea vitiorum monstra euulgasse, quæ nostri Romani, Græci, Ægyptij, vitiorum patrocinium in dijs quærentes euulgarunt. Ex quo sperari meritò potest de immensa Dei bonitate, non paucos è veteribus apud Sinas in lege naturæ salutem inuenisse, adiutos peculiari illo auxilio, quod nemini facienti quod in se est, vt aiunt Theologi, solet Deus denegare. Et hoc ex eorum annalibus ab annis quater mille & eo amplius licet non obscure colligere, in quibus multa leguntur ab ijs bene gesta, in patriæ boniq; communis emolumentum. Idem colligitur è sapientissimis voluminibus, quæ in hæc vsque tempora perseuerant, antiquorum Philosophorum, quibus homines ad virtutem saluberrimis erudiunt institutis, qua in re celeberrimis nostris Philosophis cedere non videntur.

Quia vero natura corrupta sine auxilio gratiæ semper in
peius

peius ruit, labentibus deinde sæculis primum illud lumen ita obscuratum est, vt si qui forasle ab inanium Deorum cultu abstinent, ex ijs pauci sint, qui non in Atheismum lapsu grauiore degenerent. Hoc porro capite triplicem apud Sinas Ethnicorum omnium sectam persequar. Nam de Saracenis, Iudæisq; & etiam Christianorum apud Sinas vestigijs alius erit ex instituto dicendi locus.

Tres igitur Sinarum libri orbis terrarum sectas numerant: nam alias minimè norunt. Prima est Litteratorum, altera Sciequia, tertiam Laucu vocant. Ex his tribus aliquam Sinæ omnes, & reliqui populi contermini, qui Sinarum characteres habent, profitentur. ij vero populi sunt Iapones, Coriani, Leuquici, Et Cocincinenses. Litteratorum secta Sinarum est propria, & in hoc regno antiquissima; hæc Rempublicam gubernat; pluribus libris abundat, & supra cæteras celebratur, Legem huiussectæ non eligunt Sinæ, sed vna cum litterarum studijs imbibunt, nec ex ijs, qui in litteris incumbunt, aut litterarios honores adipiscuntur, ullus est, qui non eam profiteatur. Auctorem seu Principem Philosophorù Confutium, de quo suprà, agnoscunt. Hæc porro secta Idola non colit, sed nec habet. Vnum Numen veneratur, ideo quod ab eo conseruari gubernariq; hæc inferiora omnia arbitretur. Spiritus etiam sed inferiore cultu, & contractiore dominio colit. Germani litterati conditi orbis nec modum, nec auctorem, sed neque tempus docent. Germanos ideo dixi, quia nonnulli minus celebres, somnia quædam proponunt, sed nugacia, nec vero similia, quibus etiam ideo nulla fides adhibetur.

In hac lege de præmio bonorum ac malorum sermo est, sed ferè arbitrantur id in hac vita dari, & vel in auctorem, vel in eius posteros, pro meritis, redundare. De animis immortalibus antiqui vix videntur dubitasse, nam de vita mortali

Tres Sinarum sectæ.

Prima Litteratorum secta Sinarum propria.

Vnum Numen colit, Idola nõ veneratur.

Præmia malorum & bonorũ dati in hac vita solum credunt.

functis, & in caelo degentibus, diu etiam post mortē, sepē ser-
monem inferunt, sed de impiorum apud inferos panis nullus
sermo. Recentiores porro litterati animos vna cum corpori-
bus, aut paulo post extingui docent, vnde neque probis cæ-
lum, nec improbis inferorum cruciatus assignant. Quibus-
dam hoc nimis durum videtur; ideo asserunt solos proborum
animos esse superstites, ex eo quod hominū animos dicant ex-
ercitio virtutum roborari, & ita vniri, vt ætatem deinde fe-
rant, quod cum improbi non possint, eorum mentes mox,
vt è corporibus exierint, euanescere, & velut in fumum re-
digi.

Vniuersitatem
hanc credunt
ex vna substā-
tia constare.

Opinio tamen hoc tempore celebrior videtur mihi ex Ido-
lorum secta deprompta, & quinque retro sæculis inuenta. Ea
asserit vniuersitatem hanc ex vna eademque constare substan-
tia, illiusque conditorem vna cum cælo ac terra, hominibus
ac brutis, arboribus ac plantis, & quatuor denique elemen-
tis continuum corpus vnum constare, cuius magni corporis
singulæ res singula sunt membra. Ex huius vnitatis substan-
tiæ docent, quo amore inter se singula vniri deceat; &
quemlibet ad Dei similitudinem deuenire posse ex eo, quod
vnum sit cum eo. has ineptias nos non solis rationibus, sed &
antiquorum suorum Sapientum testimonijs confutare con-
tendimus, qui alia omnia tradiderunt.

Nullū templū
Numini ædifi-
cāt, omnemque
ritū illud co-
lendi excludūt

Tametsi Litterati vt diximus, supremum vnumque nu-
men agnoscant, nullum tamen ei templum extruunt, & ali-
um nullum locum deputant ad eum venerandum, nullos
etiam, quod consequens est, Sacerdotes aut Religionis mi-
nistros habent, solemnes ritus nullos ab omnibus obseruan-
dos, præcepta etiam nulla, quæ violare sit nefas, sed neque
sacrorum præfectus est vllus, cuius munus in explicanda e-
uulgandaque lege, plectendisque ijs, qui contra eam pec-
cauerint, consistat. Ideo nihil illi vel priuatim vel publicè
recitant

recitant aut canunt. Imo asserunt solum huic caelorum Regi sacrificandi, eiusq; colendi munus ad Regem spectare. Et si quis hæc sacrificia vsurparet, pro perduelli & Regij muneris occupatore plecterentur. In hunc finem Rex duo habet templa sanè magnifica in vtraque Regio, Nanquinesi & Pequinesi. Cælo dicatum est vnum, terræ alterum. in his olim ipse per se litabat, nunc in eius locum Magistratus grauissimi succedere, cæloque & terræ boues & oves magno numero mactant, aliosque multos ritus exhibent. Spiritibus cæteris montium, fluminum, & quatuor regionum huius vniuersi, soli litant Magistratus primarij regniq; primores, nec priuato cuiquam hic cultus licet. Huius legis præcepta libro Tetrabiblio illo, & quinque doctrinarum voluminibus continentur, nec alij sunt codices probati, præter aliquot in eadem volumina commentarios.

Sacrificandi munus ad solum Regem pertinet.

Nihil porro in hac secta celebrius est, quodque latius inter omnes, ab ipso scilicet Rege ad infimum quemque pertingit, quam iusta funebria, quibus quotannis Parentibus auisque parentatur, de quibus supra. In his obseruantiam suam statuunt, mortuis scilicet obsequentes maioribus, vt aiunt, ac si essent superstites. Nec tamen arbitrantur, ap-
 positis mortuos vesci ferculis, aut ijs etiam indigere, sed id genus officij ideo se exhibere asserunt, quod alia ratione nulla amorem in eos suum sibi testari posse videantur. Imo etiam asserunt non pauci, ritus hos fuisse institutos, magis in viuorum gratiam, quam mortuorum; vt scilicet filij & alij rudiores doceantur, qua ratione viuus parentibus obsequendum, quos viderint etiam vita functos à grauissimo & sapientissimo quoque tot officijs honestari. Et quoniam in ijs nullam numinis partem agnoscunt, nec ab ijs quicquã aut petunt aut sperant, id videtur ab omni sacrilegi cultus scelere

Cur mortuis fercula apponant.

alienum; & etiam fortasse ab omni superstitionis labe purum. quanquam salutaris omnino videtur, hæc in donandis elemosynæ nomine pauperibus ad fidelium salute, his qui Christi sacra susceperint, commutare.

Fanum ad honorem Confutij sectæ Philosophicæ auctoris.

Proprium Litteratorum fanum est ipsius Confutij Philosophorum Sinensium Principis, id ei per leges in qualibet vrbe construitur, eo in loco, quem supra Litterarium ludum vocari diximus. Id magno sumptu confurgit, & contiguum habet palatium eius Magistratus, qui primum litterarum gradum consecutus præest. In celeberrimo famo loco statua illius visitur, aut eius loco nomen cubitalibus litteris aureis in pereleganti tabula descriptum; ad eius latus statuæ adstant quorundam eius discipulorum, quos Sinæ in Diuos, sed inferioris ordinis, retulere. In hoc fanum nouilunio ac plenilunio quolibet, conueniunt Magistratus omnes urbani, cum renunciatis Baccalaureis, Magistrum solitis inclinationibus, ac genuflexionibus, cereis etiam, ac suffitu veneraturi. Iisdem natali eius die quotannis recurrente, & alijs quibusdam temporibus ex more deputatis, fercula illi offerunt magno apparatu, gratiam se habere protestati doctrinæ, quam in eius libris repererunt; cuius maximè adminiculo doctrinæ gradus ipsi suos, & opimos in Republica Magistratus consequuntur. nullas porro ei preces recitant, nec ab eo quicquam petunt aut sperant, ad eum modum quo de vita functis iam explicatum.

Fana singularia spirituum.

Alia quoque eiusdem sectæ fana visuntur tutelaribus spiritibus urbium singularum, & tribunalis cuique Magistratui propria. In eo sacramento se solemniter astringunt, ad ius fasque seruandum, & officij sui partes legitime exequendum, id à quolibet Magistratu fit, cum primum dignitatem adit, quod hic sigillum accipere vocamus. His etiam fercula offerunt, & odores incendunt; sed non eodem, quo supra cultu, nam in

his

his agnoscunt periueros plectendi, probosq; remunerandi diuinam quandam inesse facultatem.

Huius litteratorum sectæ scopus, in quem omnis eius institutio collimat, est pax publica; & Reipublicæ quies, Oeconomica etiam familiarum, & priuata singulorum ad virtutem compositio. quem in finem accommodata sanè præcepta tradunt, eaq; omnia innato nobis lumini, Christianæq; consona veritati. Celebrantur ab ijs quinq; combinationes, quibus omnis humanorum officiorum disciplina continetur. Eæ sunt patris ac filij, mariti & vxoris, domini & clientis, fratrum inter se maiorum ac minorum, sociorum deniq; aut æqualium. has combinationes ipsi soli se affectos putant, & eas ab externis populis aut nesciri aut negligi arbitrantur.

Litteratorum
sectæ finis ac
scopus.

Celibatum damnant, polygamiam permittunt. Explicatissimum habent in suis libris alterum præceptum Charitatis; Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris, &c. Mirum quam altè euehant liberorum in parentes pietatem & obseruantiam, nec minus clientum in dominos fidem, & minorum erga maiores venerationem. Porro quia nihil eorū vetent aut iubeant, quæ de altera vita ad salutem necessario credenda sunt, multi cum hac sua secta reliquas duas miscent, & magnam sibi videntur assumpsisse religionē, si nullam respuerint falsitatem, hanc illi sectam esse negant, sed academiam quandā ad Reipub: moderamen institutam. Et sanè tantum abest, ut huius academix statuta (sublatis perpauca) à Christi religione difsideant, vt etiam ab eadem plurimum adiumenti capiat & perficiatur.

Altera Sinarum secta Sciequia vel Omitose appellatur; apud Iapones verò Sciacca & Amidabu nuncupatur. Characteres utrisq; sunt ijdem. Eadem etiam Totoqui lex ab Iaponibus dicitur. Lex hæc ad Sinas peruenit ab occasu, importata è regno cui Thiencio, vel Sciato nomen est, quæ regna hodie

Altera
Sinarum secta.

die vno Indostanis nomine appellantur, intra flumina Indum & Gangem sita. Peruenit autem salutis humanæ anno quinto & sexagesimo. Et scriptum reperio Regem ipsum Sinarum & legatos misisse, somnio inductum vt id faceret. Ex eo regno libros in Sinarum regnum attulere Legati, & interpretes adduxere, à quibus deinde hi libri in Sinicum sermonem translati sunt: huius enim sectæ authores, non aduenerunt, siquidem superstites tum non fuerint. Ex quo cum constet, hoc dogma ab Sinis ad Iapones migrasse, non satis intelligo, quam verè Iaponienses huius dogmatis sectarij asserant, eò ipsos Sciacca & Amidaba penetrasse, & è Regno Siam originem habuisse, hoc enim regnum nullo tempore Sinis ignotum, manifestum fit ex ipsis huius dogmatis sectariorum libris, longè ab eo distare, quod ipsi Thiencie vocant.

Quo tempore
hac altera le-
ctæ Sinas pe-
netrauit.

Ex his patet hoc dogma eo tempore ad Sinas penetrasse, quo Euangelium a Apostolis præconibus mundo innotescebat; In india superiore, quæ est illud ipsum Indostanis regnū, & alia conterminatum D. Bartholomæus Apostolus legem Euangelicā euulgabat: Apostolus vero Thomas in India inferiore ad Austrū Euangelicos radios inferebat. Vnde videri possunt Sinæ Euangelicæ veritatis fama permotos, eam ab occasu expectasse, sed vel Legatorū errore, vel locorum ad quæ perueniebant maleuolentia, pro veritate falsitatē importatā accepisse.

Dogmata &
ritus huius le-
ctæ Sciequæ
& Omitolæ.

Auctores huius dogmatis videri possunt nostratium Philosophorum nonnulla dogmata consecuti, nam quatuor asserunt elementa, Sinæ autem satis ineptè quinque adstruunt; Ignem, aquam, terram, metalla, & lignum, ex quibus hunc elementarem orbem, homines, bruta, plantas, & cætera mixta constare opinantur. Multiplices cum Democrito & alijs, mundos fabricat, sed maximè animorum transmigrationem è Pythagoræ disciplina videntur mutuati, aliaq; per multa cõmentaria huic addidere ad faciem falsitatis. Hæc autem non solum
à Philo-

à Philosophis nostris, sed etiam ex Euangelica luce videntur umbram quandam accepisse. Certum enim Triadis modum inducit, quo tres Deos, in vnum deinde numen coalescere, fabulatur. Probis in celo præmia, improbis apud inferos pœnas de seipso repetentis virtutem celebrat. Celibatam ita extollit, vt nuptias repudiare videatur. Domo ac familiaribus valefaciunt, & in varia loca stipitem emendicantes, peregrinantur. Magnum huius sectæ profani ritus, cum Ecclesiasticis nostris affinitate n̄ habent. Recitantium cantus à nostro quem Gregorianum vocamus, nihil dicas discrepare. In suis etiam fanis imagines exponunt. Eorum sacrificuli vestes induunt nostris omnino simillimas, quas Ecclesiastico vocabulo pluuialia vocamus. In ter recitandum sæpè nomē quoddam repetunt, quod etiam ipsi fatentur ignorare; illud Tolo me sonat, videntur fortasse sectam suam Apostoli auctoritate voluisse cohonestare.

Sed hanc veritatis umbram teterrimæ mendaciorum nebule extinxerunt. Terram enim ac cælum, præmiorum pœnarumque locum confuderunt, in neutro quippe animas æternitati addixere, sed eas post aliquot annorum spatia denue renasci iubent, in aliquo ex ijs quos plures statuunt terrarum orbe, ijsque tum præteritorum scelerum pœnitentiam indulgent, si se correxerint, & id genus alia, quibus hoc miserum regnum mirè affligerunt. Carnium vsum & reliquorum viuientium à mensis remouent, sed pauci hanc sibi abstinentiam indicunt, & facile his cæterisque peccatis reos absoluunt, si se aliqua stipe donauerint, imo suis se recitationibus, quos voluerint ab inferorum tormentis eripere se posse promittunt.

Hanc sectam legimus initio magno applausu inuehi captã, ex eo maxime quod animum imortalem & alterius vitæ præmia clarè proponeret. Sed ut rectè Sinenses eius temporis

Huius sectæ
confusio.

litterati

Authoritas se-
ctæ labefacta.

litterati notant, quanto propius reliquis hæc secta ad veritatis speciem accedit, tanto suis imposturis fædiorem luem sine sensu euulgauit. Sed nihil æque auctoritatem eius sectæ labefactauit, quam id quod sæpè Litterati Sectarijs obijciunt, eum Regem & Principes qui primi hæc dogmata complexi sunt, morte violenta miserabiliter perijsse, ceteraq; omnia in peius ruisse, & pro bona fortuna quam plenis buccis promittunt, in varia infortunia publicasq; calamitates incidisse. Ac his inijs ad hæc vsq; tempora, vario velut sæculorum æstu hæc secta excreuit ac decreuit, sed tamen librorum semper multitudine aucta est, siue ij ab occasu recens adueniebant, siue in ipso Sinarum regno, (quod vero similius est) nascebantur, hoc fomite semper hoc incendium vixit, nec vnquam extingui potuit. Sed ex ipsa librorum varietate tantæ paulatim doctrinæ tricæ implexæ sunt, vt eas ne ipsi quidem qui eam profitentur valeant extricare. Antiquitatis porro vestigia hodièq; supersunt, in fanorum multitudine, & pleraq; sumptuosa. In quibus immania Idolorum monstra ærea, marmorea, lignea, luteaq; visuntur, his fanis contiguæ turres assurgunt, è lapide, vel latere, in ijsq; æra campana ingentia, aliaq; magni pretij ornamenta hodièq; conseruantur.

Sacrificuli hu-
ius sectæ.

Huius sectæ sacrificuli Osciami appellantur, cæsariem ac barbam continuò radunt, contra receptum gentis morem, partim vt dixi peregrinantur, partim in montibus ac speluncis asperissimam vitam degunt, maxima verò pars eorum, qui ad duos trësue milliones, vt Arithmeticè loquat, accedunt, in fanorum canobijs degunt, assignatisq; iam olim prouentibus & eleemosynis sustentantur, tamen sua quoque industria sibi victum parent. Hi sacrificuli & sunt & habentur, vilissimi, simul ac totius regni vitiosissimi. omnes enim ex infima plebecula trahunt originem; nam à puero Osciamis antiquioribus in seruos venditi, discipuli è seruis fiunt, & Magistris in officio

Sacrificulorū
origo & mores

officio beneficioq; succedunt, quam illi rationem ad seipfos propagandos inuenerunt. vix enim vllus reperitur, qui sua se voluntate, sanctioris vitæ studio ad impurissimos illos cænobitas adiungat. Ex imperitia quoque & illiberali educatione Magistris simillimi, & quæ naturæ ad malum pronitas est, indies peiores euadunt. ita ipsi neque politiores ritus, aut litteras assequuntur, nisi forte nonnulli, sed ij perpauci, qui natura propensiores in litteras, nonnihil propria fere industria consequuntur. Vxoribus licet careant, in venerem tamen adedè proni sunt, vt à turpi mulierum consuetudine nisi grauissimis pœnis arceri queant.

Osciamorum cænobia in varias stationes diuiduntur, pro magnitudine singulorum, in singulis stationibus vnus est illius administrator perpetuus, cui sui discipuli quos quisq; sibi in seruos coëmit, quot vult aut potest educare, hæreditario iure succedunt. Superiorem in ijs cænobijs nullum agnoscunt. In propria sibiq; designata statione, quisq; quot potest cellulas extruit, id quidem toto regno, sed in aula maximè, eas deinde cellulas habitandas pretio quæstûq; magno locant aduenis, qui ad sua negotia conueniunt, ynde fit, vt hæc cænobia publica potius hospitia magno aduentantium tumultu inquieta videantur, in quibus nihil minus quam Idolorum cultus procuratur, aut nefaria secta explicatur.

Cænobia Osciamorum.

Horum conditio, quantumuis vilis & abiecta, non impedit, quo minus à multis ad exequias, aliosque ritus nonnullos quibus animantia fera, volatilia vel terrestria, vel etiam aquatica, libertate donantur, lucelli alicuius faciendi gratia, euocentur. Ea quidam religiosiores huius dogmatis sectarij viua coëmunt, vt ea denique in aerem, campos, & aquas, libera dimittant, arbitrati ea re se multum promereri.

His porro nostris temporibus, non parum hæc secta reuixit, cui templa multa instaurata vel erecta; eius cultores ferè

sunt Eunuchi, faminæ & rude vulgus, præ omnibus vero quidam, qui se religiosiores huius dogmatis obseruatores profitentur, quos Ciaicum, hoc est, ieiunatores dixeris, nam domi suæ per vniuersam vitã carne & piscibus abstinent, & idolorum turbam statim adhibitis precibus domi colunt, & ne vsquam lucri spes absit, in aliorum ædes præmio ad recitandum inuitati euocantur.

Tertia Sinarũ
secta Lauzu.

Ab hac cænobiorum ratione faminæ à viris separate, non excluduntur, eæ capillitium quoq; radunt, & nuptias repudiant: has Sinae sua lingua Nicu appellat, sed eæ nec multũ simul veniunt, & sic cũ viris conferatur, multitudinem longè superatur.

30. adonũ
auronũ

Venio nunc ad tertium profanæ Religionis dogma, q; Lauzu appellatur, à Philosopho quodã, qui eodẽ cum Confutio tempore floruit, originẽ traxit. Eum fingunt annis 80. in parentis aluo gestatũ, priusquã nasceretur, qua ex causã Lauzu, id est, Philosophus senex appellatur. hic dogmatis sui librum nullũ reliquit. nec videtur nouum dogma instituere voluisse, Sed eum extinctũ, sectarij quidã Tausa vocant, sectæ caput appellarunt, & varios libros è varijs sectis & commentis stylo per-eleganti concinãrunt. Degunt hi in suis quoq; cænobijs cælibes, discipulorũ emptores, æquẽ abiecti, & improbi, ut ij, de quib; suprà diximns. Capillũ minimè radunt, & eundem instar laicorũ nutriunt, hoc solo ab ijs distincti, quod ad nodũ, quo crinẽ in vertice colligunt, pileolũ ligneũ gestant. Alij sunt etiã qui coniugio illati, domi suę religiosiorem sectæ obseruationem profitentur, statasq; sibi preces alijsq; recitantes.

Dogmata ter-
tia sectæ.

Afferunt isti, se inter reliqua inanum Deorum simula-cra, Cæli quoq; Dominũ venerari, sed corporeum illũ, & cui indigna multa contigisse, ipsi etiã in suis libris, delirant, quę deliria narrarem, nisi essent ab instituto meo aliena, sed ta-men ex vno cætera licebit coniectare. Fabulantur Cæli Regẽ, qui nunc regnat cognomine Ciam appellari, nam qui prius impera-

imperabat, Leu dicebatur. hic die quadã in terras venerat super Candido Dracone obsequitans, Eum Ciam, quem coniectorem fuisse dicunt, conuiuio exceptit, interim vero dum Leu epulabatur in Candidũ Draconẽ conscendit, à quo in cælum euectus caeleste regnum occupauit, & reuerri conantem Leu in perpetuum exclusit, sed tamen à nouo cæli Rege impetrauit, vt monti cuidam in hoc regno præsideret, vbi eum viuere nunc asserunt antiqua exutum dignitate, atque ita illi ipsi se regni alieni inuasorem ac tyrannum pro Deo venerari profitentur.

Præter hoc cæli numen, triplex aliud effingunt, quorum vnum ipsum Lauzu sectæ caput faciunt: atque ita hæc duæ sectæ ternarium Deorum suo quæq; modo sibi fingunt, vt appareat ipsum falsitatis parentem, auctorem vtriusq;, nondum ambiciosam de diuina similitudine cupiditatem deposuisse. Hæc etiam secta de præmiorum ac pænarum locis agit, sed in loquendi modo discrepant non parum à superioribus. Hi enim suis paradisum spondent ex anima simul & corpore constitutis, & in suis templis quorundam effigies exponunt, quos hac ratione in cælum euolasse fabulantur. Ad eam rem consequendam exercitationes quasdam præscribunt; positas in vario sedendi situ, certisq; precationibus, imo etiam Pharmacis, quibus spondent vna cum suorum Diuorum fauore vitam posse sectarios consequi immortalem in cælis, aut vt minimum vitam in mortali corpore longiorem. Ex quibus facillè sectæ vanitas, & delirantium improbitas colligitur.

Huius sectæ sacrificulorum peculiare munus est Dæmones impijs precationibus è domibus pellere. Idq; duobus modis tentare solent; nam horrenda Dæmoniorum monstra in flaua papyro atramento delineata, domorum parietibus affigenda tradunt, inde tam inconditis clamoribus domos complent, vt ipsa dæmonia esse videantur.

Triplex aliud numen præter vnum cæli numen effingunt.

O

Officia sacrificulorum tertia sectæ.

Aliud etiam sibi munus arrogant, nam è sicco cælo imbres elicere, aut nimios continere, alia quoque priuata & publica infortunia se posse promittunt. Et quidem si quod spondent re ipsa præstarent, haberent qui se decipi sinunt, quo culpam eleuarent; sed cum omnia impudentissimi impostores mentiantur, nescio quid homines non stupidi prætexere possint aut causari. Et sanè, nisi quæ narrant, omnia vno mendacij nomine inuoluamus, videtur, ex ijs aliquos magicæ artis præstigias affecutos.

In Regijs cæli ac terræ fanis hi sacrificuli resident, & regijs sacrificijs adsunt, siue ea Rex ipse per se, siue per nominatos Magistratus exequatur, qua re vna non mediocrem auctoritatem adipiscuntur. horum sacrificiorum musicos concentus ipsi ex omnibus instrumentis apud Sinas receptis conciniant, quæ si simul pulsentur, absõna Europæis aureis videntur. Euocantur etiam ad exequias, ad quas pretiosis induiti vestibus procedunt, tibias & alia musica instrumenta pulsantes, nouas etiam ædes consecraturi, & supplicantium pompam per vicos ducturi accersuntur. Has pompas communi viciniæ sumptu vicorum capita certis temporibus instituunt.

Origo tertiæ
sectæ à Mago.

Hæc secta prælatum agnoscit, cui cognomen est Ciam, quam ille dignitatem hæreditario in posteros iure à mille iam annis ad hæc vsque tempora transmisit. Et videtur hæc dignitas originem traxisse à Mago quodam, qui in spelunca quadam Quiamsinensis prouinciæ degebat, in qua hodieq; illius posterii degunt, & artis suæ præstigias, si vera sunt quæ narrantur in liberos deriuant. Hic eorû Antistes, maximam partem Pequini degit, & à Rege colitur. nam ab eo in intimum palatium penetralia consecraturus admittitur, si forte suspicio est, à malignis ea spiritibus infestari. Per Urbem patiente sella gestatur, & reliquum apparatus præfert, quem summi

summi Magistratus solent, prouentumq; annum ab Rege opimum accipit. Verum è quodam Neophyto nostro accipi, horum temporum prælatos ita imperitos esse, vt ne sacrilega quidem sua carmina, ritusq; norint. Eius porro velut præfulis facultas in plebem nulla est, sed in solos Tausus dogmatis ministellos, & in eorum cænobia supremam exercet potestatem. Ex his porro cænobitis pleriq; vt longioris vitæ præcepta confectantur, ita Alchimisticis conflationibus insudant exemplo sanctorum suorum, quos ipsi artis vtriusque præcepta tradidisse commemorant.

Atque hæc sunt tria fere Gentilicæ superstitionis capita. Sed neque in his humani generis vanitas conquiescit, singuli enim fontes labentibus paulatim seculis, à fraudum Magistris in tot Mæandros deriuati sunt, vt sub triplici nomine trecentæ mihi sectæ inter se discrepantes numerari posse videantur. sed & hæc quotidianis incrementis augentur, & in peius ruunt, corruptioribus indies legibus, quibus inuentores malorum viuendi licentiam se laxare profitentur.

Triplicis hæc secta incrementis augetur indies.

Huius familiæ, quæ nunc imperat caput, Humuvus lege lata sanxit, vti tres illæ leges ad regni auxiliū conseruarentur, quod fecit vt sectariorū omnium animos sibi conciliaret, sed ea tamen cōditione vt Litteratorū dogma Reipublicæ administrationem gereret, ac cæteris præesset. Hinc fit vt nulla sectarum aliam extinguere meditetur. Reges quidem singulas sectas colunt, & eas adhibent ad res suas cum opus est, singularum templa sæpe instaurat, vetera & noua erigit. Regiæ vero vxores in idolorum sectam sunt omnino propensiores, & in eorum ministros multas eleemosynas conferunt, integraq; alunt cænobia extra palatij fines, vt eorum precibus adiuuentur.

A Regibus & Reginis secta coluntur.

Vnum incredibile videri potest, simulacrorum nempe in hoc regno multitudo non in fanis solum visitur, quæ sæpe

Idolorū multitudo visitur.

aliquot millia colenda exponunt, sed priuatis etiam in ædibus ferè singulis, loco iam gentis more ad eam rem deputato, in foro, in vicis, in nauigijs, palatijsq; publicis, hæc vna abominatio pæne primo se spectandam offert. Et tamen omnino certum est per paucos esse, qui portentosis simulacrorum commentis fidem habeant, sed hoc solum sibi persuadent, vt si nihil ex hoc externo idolorũ cultu boni accipient, nihil sibi tamen inde mali posse prouenire.

Porro his temporib⁹ sapientissimi cuiusq; hæc est receptissima sententia; tres has leges in vnã coalescere, ac simul omnes obseruari posse ac debere. quare nõ ipsi se minus quã ceteros perturbatissime in fraudem inducunt, arbitrati has de Religione quæstiones eo vtilitati publicæ vtiliores, quo plures fuerint de ea loquendi modi. Et ad extremũ alia omnia quã quæ sperauerant consequuntur, dum enim tres illas leges se simul omnes obseruare posse confidunt, ex leges esse reperiuntur, cum nullam syncerè persequantur; atq; ita non pauci tandem suam ingenue irreligionem agnoscunt, & qui falsa credulitate se ipsos fallunt, æquè omnes maximam partem in errorum profundissimo Atheismo versantur.

De Saracenis ac Iudæis ac fidei demum Christianæ apud Sinas vestigijs.

CAPVT VNDECIMVM.

SVperiori capite Gentilicos Sinarum ritus ac sectas, genti proprias, aut iam pro proprijs habitas, exposuimus nunc de ijs agam, quæ ab Sinis externæ & peregrinæ habentur, aliquã vero vnus ac veri Numinis notitiã habuerunt. De Saracenis primũ, de Iudæis deinde, ad extremũ de veritatis Christianæ vestigijs loquar, & quidẽ eo consilio vt illatã hoc nostro seculo in Sinas Euangelij lucem cum antiquitatis serie sequentibus libris nulla deinceps interruptione coniungam.

In

In Sinarum regnum ab occafu è Perfide, quo nomine Mogores & alia regna quæ perficum Idioma callent compræhendendo, multi varijs temporibus Mahometanæ impietatis feftatores penetrarunt. Et quidem eo maximè tempore, quo Tartari Sinis imperitabant magno numero videntur irrupiffie, tum enim aduenis ab ea parte liber erat in hæc regna ingreffus. Quin etiam ad hanc vſque diem quotannis pauci Legationem è Perfide mentiti negotiatores cõmeant, & ex ijs aliqui ſemper alijs feſe Saracenis clam aggregant, quanquã magna cura Magiſtratum omnes in patriam remittuntur. Sed de his infra latius cum de vnus è noſtra Societate peregrinatione in Catayum, id eſt, Sinarum regnum agendi erit locus.

Saracenorū
ingreffus in
Sinās.

His igitur Saracenis qualibet tandem via aduenerint (externi enim ſunt omnes, exceptis omnino perpaucis) plena hodie ſunt omnia. nam liberorum ferie in eam multitudinem excreuerunt, vt hodie permulta familiarum millia numerentur in ſingulas fere prouincias & primarias quasque vrbes diſperſa. In his templa ſua habent magno ſumptu extructa, in quibus preces ſtatas recitant, liberos circumcidunt, & alios ritus ſuos peragunt. Sed quod quidem hætenus ſcire potuimus, neque ſuas ineptias euulgant, aut euulgare laborant, ſed viuunt omnino quoad cætera Sinicis legibus, niſi quod porcina abſtinent, & ſuorum dogmatum ſunt etiam non parum imperiti, & ab Sinis ferè contemnuntur. Nunc tamen pro indigenis habentur, nec ſiniſtram de ijs ſuſpicionem, vt de cæteris aduenis concipiunt. Imo ad Litterarum ſtudia & gradus publicos etiam Magiſtratus nullo discrimine admittuntur. Ex ijs autem plurimi ſi Sinenſium litterarum gradum aſſequuntur, etiam legem auitam deſerunt, nec de ea quicquam retinent præter ſuillæ carnis abſtinentiam, à qua natura abhorrent potius, quam religionis intuitu abſtinent.

Saracenorū
multitudo.

Saraceni ad
gradus admittuntur.

Iudæorum in-
gellius.

Annis quoque superioribus Iudæam etiam factam in hæc regna confluisseprehendimus, id maximè constitit ex eo quod nunc sum narraturus. Cum iam Societas nostra annis aliquot in Pequinensi Regia sedem fixisset, vt infra suo loco narrabitur, Iudæus quidam natione & professione ad P. Matthæum Ricium visitandū venit, fama illius permotus, de quo ac reliquis socijs multa legerat in libro quodam de rebus Europæis à Sinensi quodam Doctore conscripto. Is in Prouincia Honan, in eius metropoli Chaifamfu natus Ngai cognomēto dicebatur, & iam in Licentiatorum ordinem adscriptus ad solita Doctōratus examina Pequinum aduolarat. Iudæus igitur quoniam eo in libro legerat, nostros minime esse Saracenos, & aliud nullum numen nosse, præter cæli terræq; Dominū, nihil omnino dubitauit, nostros esse legis Mosaicæ professores. Ingressus igitur ædes nostras alacri vultu, se legem cum nostris vnā profiteri aiebat. Et sanè naribus, & oculis, & reliquis oris lineamentis, externam speciem Sinis ab similem omnino præferbat.

Iudæus cum P.
Matthæo Ri-
cio vclatur.

Ergo eum P. Matthæus Ricius in ædem sacram deducit, in aram exposita erat effigies Deiparæ & pueruli IESV, quem S. Ioannes Præcursor flexis genibus adorabat. Erat enim is dies D. Ioanni Baptistæ sacer, & quoniam Iudæus nihil omnino de nostra professione ambigebat, nihil dubitauit eam esse Rebeccæ effigiem, puerulos vero Iacob & Esau, & ita supplex imaginem est veneratus, præfatus primum se imaginē nullam venerari solere, sed hos tamen se gentis suæ parentes nō posse nō honorare. Ex utroq; aræ latere quatuor Euangelij scriptorum effigies expositæ erant, sciscitatur ergo Iudæus, essentne hi quatuor è duodecim eius filijs, qui in ara visebantur, annuit Pater, arbitratus eum de duodecim Apostolis loqui, alter enim de altero, id quod non erat sentiebat. Inde hominem in cubiculum seductum interrogare cepit accuratius, qui esset, & paulatim

latim intelligere cæpit antiquæ legis esse professorem, Ipse porro Iudæi nomen ignorabat, sed se tamen Israelitam esse fatebatur. Unde conijcere licet decem tribuum dispersionem in Orientis extremos fines penetrasse. Regia deinde Biblia Plantinianis typis excusa vidit, & ut aperuit Hebræos Characteres agnouit, tametsi eos legere non poterat.

Ex hoc audierunt nostri, in ea quam dixi metropoli, decem duodecimque Israelitarum esse familias, & Synagogam perelegantem, quam nuper decem aureorum millibus instaurarant. In ea se quinque libros Moysis, videlicet pentateuchum voluminibus inuolutis magna veneratione annos iam quingentos aut sexcentos asserrare. Asserebat etiam in Chequianæ provincie Metropoli Hamcheu nomine longè plures esse cum sua quoque Synagoga, familias. Et alibi quoque non paucos, sed sine Synagoga degere, eo quod paulatim extinguantur.

Multas ille ex veteri instrumento narrabat historias, quales de Abrahamo, Iuditha, Mardocheo, Hestere narrantur, sed in afferendis nominibus à nostris sono non parum differebat, ac fortasse propius ad antiquitatem accedebat. Hierusalem enim Hierusoloim, & quem Messiam vocamus, ille Mosciam appellabat, Asserebat aliquos inter suos contritules Hebræi sermonis esse non imperitos, & inter eos fratrem suum, se vero quoniam à puero litteris Sinensibus insudarat, id studij genus neglexisse, nec obscure significabat, se ex eo quod Sinensia studiosius amplecteretur, Litterarum instituta, ab Archisynagogo suorum cætibus indignum prope iudicatum, de quo nihil admodum laborabat, si Doctoratus gradum adipisceretur, hoc enim ipsum etiam Saraceni faciunt, neque enim tum sectæ præfulem verentur.

Idem de Christianorum quoque reliquijs patrem certiorum fecit, de quo mox: nunc solum de Iudæis, Triennio ergo

Christianorū
vestigia explo-
rantur a no-
stro.

post, neque enim citius licuit, P. Mattheus Ricius unum ē nostris fratribus Sinam natione, in eam metropolim misit, ut inuestigaret, quam vera Israclita ille retulisset, ac de Iudæis quidē omnia reperit, ut dixerat, Exscribi etiam sibi fecit in ualibrorum, & fines quos in sua Synagoga asseruabant, hæc deinde cum pentateucho nostro contulimus, & eadem esse reperimus, & eosdē characteres, nisi quod antiquo more punctis carerent. Per eundem Fratrem nostrum, Pater Matheus Ricius litteras ad Archisynagogum Sibiricē scriptas transmiserat, quibus assererat se Pequinū omnes omnino veteris instrumenti libros domi habere, sed & noui testamenti codices, qui res à Messia gestas continebant, eum enim iam aduenisse affirmabat. Hic institit Archisynagogus asserens, Messiam post decem annorum millia non ante venturum. Idem rescripsit quoniam de eius virtute multa famæ testimonio inaudissent, si à sūlla abstinere vellet, & ad se migrare, se illi Archisynagogi dignitatē delaturos.

Tres Iudæi à
nostris Patri-
bus in fidei no-
stræ mysterijs
erudiuntur.

Postmodū alij tres ex eadem ciuitate Iudæi Pequinum uenerunt, ita ad Christi fidem suscipiendā comparati, ut si per negocia dies ibi paucos subsistere licuisset, baptismo initiari potuisse viderentur. Ex his vnus erat prioris ex fratre nepos, hos Patres nostri perhumanè exceptos multa docuerūt, quæ ipsi etiam eorum Rabbini ignorabant. Et de aduentu Messia edocti eius effigiem, in ara expositam singuli adorarunt, quo ritu solet ab ipsis Christianis fieri. Doctrinæ Christianæ compendium, & alios de nostræ fidei rebus libros iam Sinicè loquentes à nostris acceperant, & ad suos detulerunt. Hi tres de sua lege multa querebantur, eam ad interitum vergere patrij iam sermonis ignorantia, & breui se futuros omnes aut Saracenos aut Ethnicos. Dicebant Archisynagogum illum iam ætatis vitio perijsse, filium hereditario iure Parenti suffectum iuuenem, & suæ legis esse omnino imperitum. Que-

siq

reban.

rebantur etiam turpe sibi videri in pereleganti templo nullam se imaginem habere, sed neque domi in priuatis oratorijs. q̄ si Christi Seruatoris effigiem sui, in suo templo conspexissent, magnopere ad Religionis studium incensum iri. Maxime vero querebuntur interdici sibi eius animalis esum, quod ipsi sua manu minimè mactassent, id si in hoc itinere obseruassent, iam fame illos perituros fuisse. Infantes etiam octauo die circūcidere, videri vxoribus suis Ethnicisq; propinquis institutū esse barbarum & crudele, quod si per legem nostram ommittere liceret, facile se eam suscepturos, nec admodum in suilla carnis abstinentia pugnatos. Atque hæc ferè sunt quæ de Iudæis hæctenus explorata comperimus.

Nunc ad Christianæ veritatis reliquias colligendas & persequenda vestigia eo me libentius accingo, quod id Europæis nostris scio fore gratissimum. Ex eodem Iudæo, alijsq; indi-
 cijs, id annis superioribus accepimus. Cum iam apertè P. Mat-
 thæo Riccio constitit Licentiatū illum Sinensem esse legis an-
 tiquæ professorem, ad aliquod apertius quàm quod eatenus
 habebamus, rei Christianæ vestigium deprehendendum ani-
 mum applicuit, Et quidē quamdiu hoc eos nomine appella-
 uit, nihil assecutus est, sed paulatim varijs eos legis dogmatis
 describens, vbi de Cruce sermonē miscuit, q̄ maximè opta-
 bat, est assecutus. Apud Sinas Crucis nullus est vsus, & ideo ne-
 que nomen, quā ob rem nostri, nomen illi Sinicū imposuerūt,
 illud à caractere, qui denariū numerū significat & perfectam
 Crucem hoc signo ✠ exprimit, mutuati. Et fortasse non sine
 numine accidit, vt idem hodie nostri Crucis nomē imponeret,
 quod veteres olim apud Sinas eadē sermonis penuria cōpulsī
 iam ante indiderant. Vtriq; enim Scie-cu, id est, denarij nume-
 ri characterem appellarunt: nec in eo sacrarū litterarum ex-
 emplo, à quibus littera T designatur, discesserunt, perfe-
 ctioem etiam Crucis figuram mutuati.

Vestigia Chri-
 stianæ verita-
 tis deprehē-
 duntur à P. Ri-
 cio.

Cruci nomen
 impositum.

Crucis adora-
tores.

Cum igitur de Cruce hoc nomine appellata sermo illatus
esset, Israelita ille narravit, In metropoli Caifum fu eius patria
& in alio emporio celeberrimo Lincino nomine Prouinciæ
Sciantum, & in Sciansi prouincia externos quosdam viuere,
quorum maiores è regnis aduenerant, eos esse Crucis adora-
tores, eamq; solere in cibo potuq; digito exprimere, sed ne-
que se neque illos arbitrari scire, cur eum ritum adhibeant.
Hoc Israelite testimonium cum eo consentiebat, quod iam
diu ex varijs Patres audierant de eodem Crucis exprimendæ
ritu varijs in locis vsurpato. Imo infantibus in fronte chara-
cterem eundem salutaris signi atramento exprimi cõtra pue-
rilia infortunia. Cum his quoq; consentit id quod Hierony-
mus Rufellus in commentarijs ad cosmographiam Ptolomæi
cum de Sinis loquitur, annotauerat. Et quoniam de Cruce
apud Sinas agimus, omitti minimè debet aliud eius vestigium.

Vestigium Cru-
cis aliud.

Didit vnus è nostris Patribus in antiquarij manibus venalem
nolam ex ære campano perelegantem, in cuius apice sacra æ-
dicula insculpta erat, & ex aduerso ædiculæ Crux, in circui-
tu vero græci aliquot Characteres. Comparare sibi eam vo-
luit qui vidit, sed in pretio minimè conuentum, nec vnquam
postea ad exscribendos illos characteres antiquarius ille
comparuit.

Addebat idem ille Israelita, illos ipsos Crucis adora-
tores doctrinæ partem quam ipsi præcationum loco recitabant,
è suis ipsorum libris desumi & vtrisque esse communem, for-
tasse Dauidicum psalterium intelligebat. Hos assererat fu-
isse permultos in Aquilonaribus maximè prouincijs, & litte-
ris, armisq; ita floruisse, vt suspicionem Sinis natura facilli-
mis rerum nouarum fecerint. Eam suspicionem arbitrabatur
ab Saracenis Christiani nominis hostibus toto terrarum orbe
acerrimis, excitatam ante annos non amplius sexaginta. Ea
suspicio eo peruenit, vt cum ab Magistratibus manus injici
sibi

fibi timerent, omnes hac illac diffugere, & alij se Saracenos, alij Iudæos, Plerique Idolorum cultores mortis metu professi sunt. eorum templa in Idolorum fana cōmutata sunt. Et templum quidem Crucis apud suos, ipse suo nomine quo nunc ex quo fanum est dicitur, appellabat. Ex eo tempore tanto sunt metu consternati, vt nihil magis occultent, quam se ex ea gente prognatos. Vnde factum est, vt cum frater noster eo se contulisset ad Christianorum reliquias explorandas & familiarum nomina ab Iudæo commemorata secum deferret, nemo ex ijs fuerit, qui se talem profiteretur, ideo fortasse, quod frater noster ex vultu Sina esse nosceretur, & suspicarentur, fortasse eum exploratorem esse ab Magistratibus transmissum, nec hactenus per nostrorum paucitatem Europæus eò Sacerdos mitti potuit, quanquã opus erit per otium ibi sedem figere ad vanos metus eximendos, quod aliquando Deo bene volente præstabitur.

Has tres barbarorum sectas, vt Sinæ appellant, vno nomine confundunt, earumq; Sectatores Hoei Hoei vocant, cuius nominis Ethymologiam hactenus ignoramus. Peritiores tamen eos hac ratione distingunt: Saracenos vocant Hoei suilla carnis abstinentes. Iudæos Hoei, qui etiam neruos à mensis excludunt, hunc enim hodieq; obseruant ritum à percusso femoris Israeli neruo in gentem introducto. Crucis vero adoratores Hoei vocant, qui animalibus vngulæ rotundæ vesci refugiunt. Nam eum & Sinæ omnes ac Saraceni Iudæiq; equos, mulos, asinosq; à mensis minimè remoueant, ipsi fortasse gentis suæ consuetudine ab ijs vescendis abhorrebant. Asserebat etiam alijs eos nominibus appellari. Nam etiam Sinæ eos Hoei vocant Crucis cultores. Saracenos vero non Sinæ solum, sed etiam Iudæi Hoei vocant trium legum professores, pro eo quod è Iudæis, Christianis, Ethnicisque farraginem compegerunt. Saraceni porro Crucis adoro-

Quibus nominibus Sinæ Saracenos, Iudæos, & Crucis adoratores cōpellent.

Saraceni Cru-
cis adoratores
Iesuinos vo-
cant.

ratores præter vulgare gentis vocabulum, quo Christianos omnes Iſai, id est, Iesuinos vocant, etiam in hoc regno antiquos illos Crucis professores Terzai appellant, cuius appellationis causam nescio, nisi quod ex Armenio quodã audiui, Armenios Christianos in Perfide eodẽ nomine nuncupari. Vnde fortasse conijeere licet hos Crucis veneratores ex Armenia originem traxisse, & ab occasu varijs fortasse temporibus, & eo maxime cum Tartari magnis exercitibus in Sinarum regnum irrupissent penetrasse, quo etiam tempore Marcum Paulum Venetum constat huc peruenisse,

Hæc maximè sunt quæ ex ipso Sinarũ regno vestigia deprehendimus, sed tamen rei Christianæ in his regnis originem altius etiam referre possumus ex ijs, quæ ex orã Malabari-cæ codicibus Chaldæis colligi curauimus, quã oram D. Thomæ Apostoli opera Christo adiunctã clarius est quam vt in dubium etiam à pertinacibus reuocari possit. In ijs ergo codicibus legimus clarissimè ab eodem Apostolo Christi fidem in Sinas inuectam, & plures eo in regno Ecclesias constitutas. Et ne cuires tanta, dubia fortasse videatur, testimonia ipforum codicum è Chaldæo ad verbum Latine reddita hic adscribam; quæ P. Ioannes Maria Campori è nostra Societate eius vineæ cultor annos iam plures & sermonis Chaldæi benè peritus, iussu Reuerendissimi Archiepiscopi Patris Francisci Roitz, eiusdem Ecclesiæ pastoris è nostra Societate transtulit, & propria manu nostrorum rogatu transcripsit, vt in hos Commentarios infererentur, ne quando periret tam insigne antiquitatis mōnimentum. Id igitur ita se habet.

In Breuiario Chaldæo Ecclesiæ Malabaricæ D. Thomæ vocatur Gaza, id est, thesaurus, in officio D. Thomæ Apostoli in secundo Nocturno in vna lectionũ sic habetur ad verbum: Per D. Thomam euauit error idololatriæ ab Indis. Per D. Thomam Sinæ & Æthiopes conuersi sunt ad veritatẽ. Per
D. Tho-

Fides Christia-
na ab Aposto-
lo Thoma in
Sinis inuectam.

D. Thomam Baptismi Sacramentū acceperunt & filiorū adoptionem. Per D. Thomam crediderūt & confessi sunt; Patrem & Filium, & Spiritum sanctū. Per D. Thomam accepta serua-
uerunt fidem vnus Dei. Per D. Thomam doctrinæ viuificæ splendores orti sunt vniuersæ Indiæ. Per D. Thomam regnum calorū volauit & ascendit ad Sinas.

Deinde in quadam Antiphona sic habetur: Indi, Sinæ, Persæ, & ceteri Insulani, & qui in Syria, Armenia, Græcia, & Romania, in commemoratione D. Thomæ offerunt adorationem nomini tuo sancto.

In summa vero Canonum Synodaliū parte secūda sermone sexto capite decimonono de canonibus constitutis super Episcopos & metropolitanos simul habetur Canon Theodosij Patriarchæ in hæc verba:

Hæc sex sedes capita Prouinciarum & Metropolitæ videlicet Hilam, Nziuin, Prath, Assur, Bethgarmi, & Halah, qui digni habitū sunt, vt ordinationi Patriarchæ interueniant, nec absunt vt alij quarto quoque anno apud Patriarcham conueniant. Sic etiam Episcopi magnæ Prouinciæ nimirum reliqui Metropolitæ, Chinæ, Indiæ, Pales, Mauzeorū, Xam, Raziqueorū, Herionæ (hæc est Cambaia) & Smarcandiæ (hæc est Mogor) qui longissime absunt, nec vastissimi montes & turbulentissima maria permittunt eis transitum ad libitū, mittant litteras consensionis (id est communionis) ad Patriarcham semel sexto quoque anno. Quando vero Lusitani Cocinum appulerunt, regebat hanc Ecclesiam Malabaricorum montium D. Iacobus, qui sic scribebat Metropolita Indiæ & Chinæ, vt constat etiam ex eiusdem manuscripto noui Testamenti codice, vbi in calce sic habetur: scripsit hunc librum D. Iacobus Metropolita Indiæ & Chinæ. Eodem modo D. Ioseph post prædictum D. Iacobum, qui Romæ diem obiit sic subscribebat.

bat. D. Ioseph Metropoli totius Indiae & Chinae, & hic est antiquissimus titulus Episcoporum huius Ecclesiae.

Atque hæc pro instituta breuitate sint de vniuerso regno factis, donec integrum his de rebus volumen, quod Deo volente aliquando fiet, euulgetur. Nunc de Christianæ

religionis ingressu, quod in hoc opere ma-

ximè spectauimus sermonem ag-

grediamur.

DE CHRISTIANA

EXPEDITIONE APVD SINAS

AB SOCIETATE IESV SVSCEPTA.

Liber Secundus.

B. Franciscus Xaverius Christianam apud Sinas expeditionem aggreditur, sed non ingreditur.

CAPVT PRIMVM.

Niurius in primum huius expeditionis auctorem Franciscum Xaverium, adeoq; in expeditionem ipsam videri possem, nisi ab eo qui primus eam tentauit, & velut morte sua corporisq; depositione adiit possidendam, ac è cælis ipsi deniq; vbi plus poterat, ianuam locijs, vti non temere credimus, aperuit, quam tot seculis oclusam, tanta viuens animi contentione recludere minimè potuisset, nisi, inquam ab eo primordia caperem enarranda. In eam enim amplitudinem regni vastissimi, in eum agrum gentis ad Euangeliū aptissimæ, in spes magnas fidei dilatandæ primus ille è nostra Societate Franciscus Xaverius inhiauit. Ac tametsi id in eius vita describenda aliquot auctores scripserint, hic tamen arbitror breuiter repetendum, totamq; huius rei seriem, ex ipsa nostræ Societatis historia, cuius primus tomus nuper prodijt, totidem verbis adscribendum, ne inutilis aliter scribendi labor, aut temerarius videatur.

B. Franciscus
primus expedi-
tionis Sinensis
author.

Agebat in Iaponia Xaverius, & frequens in disceptationibus audiebat Idolorum Sacrificulos, vbi acrius premerentur, ad Sinatum auctoritatem recurrere. Ex eo enim quod Iapo-

R

nes

nes in rebus quæ ad factorum cultum ac religionem, quæq; ad Reipublicæ administrationem spectant, omnibus, prudentiæ ac sapientiæ primas Sinis deferunt. Inde fiebat vt identidem vulgo iactarent, si vera esset religio, quam Christiani colerent, vtique futurum fuisse, vt eam Sinæ tanta præditi sapientia susciperent. Quocirca ad eos protinus excurrendum sibi esse Xauerius censuit, vt expugnata Sinarum superstitione, ea deinde facilius, illato Euangelio, Iapones liberaret.

B. Francisci
Xauerij profes-
sio è Iaponia
ad Sinarum fi-
nes.

Ergo cum è Iaponia in Sinarum fines ex itinere in Indiam nauigaturus, peruenisset; In Sanciana Insula, in qua id temporis nondum Amacensi oppido constituto, Lusitani cum Sinis cõmercia contrahabant, per opportune Iacobum Pereira nauarchum experientem, & industrium, nec minus diuitijs nobilem, suiq; studiosum, qui propediem Indiam versus nauigationem adornabat, offendit. Cum hoc de profectioe sua Sinensi, suoq; ad Regem introitu consilia contulit. Ea erant eiusmodi: vt quoniam acceperat præreginos omnes præter Legatos Sinarum aditu prohiberi; in Indiam reuersus, à Prorege Goanoque Antistite legatione curaret ad Regem, cuius ipse Legationis comes inueto sic aditu & admissus ad Regem, vel palam si per eum liceret, vel certè dissimulanter Euangelium Sinis inferret. Ita sanctus Pater nõdum satis cognito eius regni statu, euentus suos cæterorum ferè regnorum aestimatione metiebatur. Probauit Xauerij cõsiliũ Pereira vir prudens, & simul addidit cõmodissimum esse, si cum legatione munera iungerentur. Ad eam rem suam ipse operam, fortunas, ac nauim liberaliter offert, decretisq; in idiplum aureorum triginta millibus, certum cum eo hominem Goam destinat. Nihil de celeberrimis illius nauigationib⁹ attingo, quod alienum ab instituto.

B. Franciscus
Goam perue-
nit.

Goam igitur ubi peruenit, totus in eo versabatur, vt Alfonso Noronia Indiarum Proregi Ioanniq; Albuquerque Antisti-

ti, suis & Pereriæ consilijs apertis Sinensem legationem vrgeret, cuius ipse comes ac socius in regnum illud iam vndique septum & peregrinis omnibus interclusum liberè penetraret. Eius legationis princeps declaratus est Iacobus Pereria vir singularis auctoritatis, & ad Xauerij voluntatem ac studium quodammodo factus. Is quanquam Malacæ substiterat, in Insulam Sundam interim nauigaturus, dum Xauerius rediret, tamen eius Procuratores in adornanda profectioe illa, comparandisq; pro dignitate munerib⁹ totoq; Legationis apparatu, nullis impendijs sumptibusq; pepercere. Xauerius autem tali comitatu merito letus, confectis & ipse rebus omnib⁹ intra mensem, quæ ad maturandam profectioem pertinebant, acceptisq; è Procuratore Episcopoq; diplomatis, & conciliandæ fidei litteris ac muneribus ad Regem Sinarû, ocius ad ordinandam accuratè Societatem, ne quid per eius absentiam detrimenti caperet, animum contulit.

Anno igitur 1552. decimo octauo Kalendas Maias, Goa discessit Malacam versus. Eo cum appulisset, Aluarum in primis Taidium decumbentem inuisit, eiq; deinceps omnium sedulitate officiorum adfuit. Vetus erat is Xauerij amicus, iamque Malacensis designatus arcis præfectus, eidem maritimam eorum tractuum præfecturam Xauerius ipse à Prorege impetratam Goa detulerat. Itaq; tametsi nulla erat causa, nullum ius, tamen, si qua forte hominem transuersum libido ageret, poterat legationi moras iniicere. At Xauerius qui sciebat quanta res ageretur, Diabolum nequaquam quieturum intelligens, semper timuerat ne quid tam felicibus captis obstaret. Hoc igitur impensius hortabatur domesticos, vt eam expeditionem Deo precibus quam accuratissimis commendarent, hoc item officiosius Aluarum de mereri studebat. Cæterum nec timorinans fuit, nec beneficia vlla quicquam aut officia valere. Sensit P. terè primo congressu Aluarum legationem

Franciscus Xauerius Malacam peruenit.

illam Pereriæ decretam tam honorificam ac quæstuosam animo non satis æquo tulisse.

Francisci prudentia.

Pereria nondum ab Sunda, quo negotiorum abierat causa, reuerterat; sed vt mox adfuit, sedulo enim Xauerius monuit, quam se modestissimè gereret, nec summo vellet iure contendere, sed totam rem Aluari potestati permitteret, vt hac illum modestia deliniret. Is autem Pereriæ inuidens incrementis, vt qui iam pridem ei erat infensus, ne legationem illam obiret, impendentem Vrbi obsidionem falso causatus; & infrequentiam coloniæ, Pereriæ nauim ipsumq; omnino Pereriam portu excedere omnino vetuit, ipso ad se nauis gubernaculo afferri iusso.

Franciscus expeditionem Sincensem vrget.

Xauerius autē pro causæ grauitate sollicitus, allegare Principes Ciuitatis amicosq; cōmunes ad Aluarum, orare per sese omni animi demissione, ne cursum moretur Euangelij, obtestariq; per Christum, ne se cum Legato quem Prorex Indiæ destinasset, Sinarum profectioe prohibebat. Verum vbi nihil proficiunt preces, caput sensim intermiscere terrorem, explicans, quanta ipse sibi damna conscisceret. Primum igitur Franciscus Suarius Malacensis Pastor & Vicarius idem Episcopi, ad illum cum litteris Goani Antistitis accessit, grauiterque admonuit, videret etiam atque etiam, quantam rem disturbaret, neq; cōmitteret vt Antistitis obsistens imperio iram in se diuinam atq; etiam Regis accenderet. Sed nihil Episcopi litteræ & Vicarij valuit denuntiatio, nisi vt obfirmatus animus obduresceret magis. Tum Franciscus ipse Aluarus qui Malacensem præfecturam nondum Aluaro Taldio per tempus cesserat, eundem conuenit simul cum litteris Regis Lusitani, in quibus sui consilij esse testabatur, cum Xauerium in Indiam mitteret, vt Euangelium per omnes Orientis oras promulgaretur, simul cum Proregis decreto, quo si quis legationem Sincensem impediret, reum perduellionis faciebat.

Hæc

Hæc coram multis recitata cum audisset Aluarus, stomachabundus ab Sella surrexit, solumq; pede percutiens; Quid mihi negotij cum Proregis decretis clamat; cum sciam magis è Regis re futurum, hæc si legatio non mittatur. Tum igitur Xauerius qui nunquam ad eum diem publicè se pro Apostolico Nuncio gesserat, vt præsentem ei terrorem iræ cælestis incuteret, illud esse tempus existimauit, quo modestiæ Christianæ magnanimitas proderetur. Pontificis diploma diu reconditum, quod Apostolicus Nuncius creabatur, & Anathema grauissimum infligebatur ijs, qui eius in augenda religione conatibus obstitissent, inuitissimus quidem, sed profert tamè, non tam vulneris imponendi quam deterrendi gratia. Eius denunciandi negotium Suario tradit, qui continuo Aluarum adit, nec magis ludicis quam Patris officio, dirum Anathema vbi proposuit, orat per Christi mortem & obtestatur, ne in tam graues mortiferasq; plagas cum dedecore probroq; coniuncta sciens ac prudens se ipse præcipitet, neue tam grandi & inexpiabili scelere se obstringat, pro quo pænas sua opinione maiores Numini sit daturus. At ille quem ipsa iam pugna pertinacius fixerat, ne intentato quidem tam graui vulnere auctoritateue Romani Pontificis ab obstinata voluntate discessit. Quin potius (vt nunquam potest scelus sine scelere defendi) sancto viro conatur infamiam aspergere, tanquam sanctitatem & Apostolicas ementiens litteras decludendis gentibus nomen sibi celebre venaretur. Ita consilium omne Xauerij & diuina illa instituta legatio vnus hominis vitio euerfa est. Tum vero Xauerius tam proiectæ infestus audaciæ, vt suæ statueret seueritatis exemplum, cæterosq; redderet tardiores ad impediendos conatus pro Euangelico, proque animis laborantium, pronunciandum curauit Præfecto Maris, eiusq; administris ac Satellitibus nominatim Pontificia auctoritate interdictum esse sacris: non vt eis nouum vulnus infligeret, sed

Aluarus maris Præfectus aduerfatur expeditioni.

Franciscus Pontificis Diploma profert.

Aluarus conatur Francisco infamiam aspergere.

Franciscus cura pronūciari interdictum.

vt memoriam inflicti reuocans medicaminis admoneret. Ea de causa ad Gasparem Goanni Collegij Rectorem ex Sancia-
no litteras dedit, vt ex Episcopi auctoritate pronuncian-
dum idem rite curaret.

Nihil autem ex omnibus ærumnis atq; molestijs quas per-
pessus erat in omni vita Xauerius acerbius ei accidit, quam q;
per eum, à quo minimè oportebat, tanto rei Christianæ dam-
no ad nihilum profectio illa recidisset: non enim diuinæ glo-
riæ & saluandarum zelus animarum hebes ac stupidus est, sed
eorum in quibus verè est, vrit depascitq; præcordia. Mæstus i-
gitur non tam sua, quam Præfecti vice, suomet scelere pericli-
tantis ingemuit, elata voce canens violatorem illum humani
diuinique iuris breui suæ cupiditatis ambitionisque supplicium
non pecunia solum & honore, sed etiam corpore luiturum.
Neque aliter cecidit. nam paulo post Aluarus lepra teterrima
coopertus, cumq; alia multa in omnium oculis deliquisset, &
eadem audacia qua Xauerij auctoritatem, Proregis contem-
pisset imperium, confestim quasi deficere moliretur ab Rege
comprehensus, oneratur catenis, & vt erat vinctus, Goam in-
de in Lusitaniam ad Regem pro meritis multandus abripi-
tur. Ibi vltore Deo fortunis omnibus spoliatus, notatus igno-
minia, æternis tenebris addictus, supra lepram foedissimam
ab Amicis demum ac propinquis ob apostema intolerandi fa-
toris derelictus interiit.

Iam vero tamen tanto præsidio ac spe legationis subito
destitutus, in consilio tamen fortiter perseuerans; quòq; ma-
gis decissent humana præsidia, hoc Deo fidendum amplius
intelligens, eam penetrandi ad Sinas rationem excogitat. Si-
næ alicuius colligere, seu mercari gratiam statuit, per quem in
continentem furtim abijciatur. Nam quia fama acceperat
in Sinarum regno peregrinos, qui sine fide publica eo pene-
trassent, æternis tenebris vinculisq; mandari, hos inter vin-
ctos

Dei vindicta
in Aluarum.

Franciscus ali-
ud excogitat
consilium pe-
netrandi in
Sinæ.

Stos Xauerius, quæ erat eius incensa in animos charitas, optauit, vt his primum tradita Christi lex per eos deinde missos è tenebris, ad proximum quemq; manaret. Et ipse tandem è vinculis aliquando missus, si Deo cordi foret, Christi legem doctrinamq; diffunderet.

Ergo spem ingressus quod Christianus homo prohiberet, id per Ethnicum consequendi, vno socio sibi relicto cum interprete Sina conscensurus urbem egreditur, Multas interim Vrbi illi clades calamitatesq; denunciâns. Prosequebantur abeuntem officiosè permulti, quorum è numero Vicarius modestè suggestit, vti præfectum salutaturus adiret, ne sermonem hominibus daret, si prætermisso salutationis officio velut alienior, iratiorq; discederet. Cui Xauerius: Egone vt hominem à fidelium cõmunionem seiunctum salutandi causa cõueniam? Nunquam ego illum, nec ille me in hac vita videbit, ac ne post mortem quidem, nisi tum, cum eum apud Christum Iudicem in valle Iosaphat aecusauero.

Hæc vbi & similia dixit, Templum quod erat è regione respiciens genua flexit, supinisq; manibus, humentibus oculis Numen ei placare Diuinum homo mitis & misericors cepit, verbis quæ circumstantes exaudiebât amantissimis. Tum deiecto in terram vultu meditabundus aliquam diu perstitit; post hæc erexit se ore ardenti & pleno maiestatis, nec vllum verbum effatus, in conspectu omnium exiit calceos, & ex Evangelico præcepto puluerem excutiens, omnes qui ea spectabant terrore lachrymisq; compleuit. Quin etiam deinde socios iussit omnes Malaca discedere. Pererię verò Legato ne mutuo conspectu, vt fit, vtriusq; mœror augetetur, è navi salutem per litteras misit, ea illum consolatione permulcens, futurũ breui vt contumeliam illam quam damno implicitam pertulisset, alia vicissim emolumenta & noua decora cõpensarent: Id quod ipsemet cõmendatitijs suis ab Rege litteris impensè curauit.

Francisci vari-
cinatio grans

Franciscus Numen diuinum placat.

ab hoc enim ille deinde magnis & fortunis & honoribus est auctus. Huius in naui, quam ipso retento Pereria Alvarus demum misit, è suis hominibus manipulo maxime fido imposito Xauerius Iulio mense soluit, & ad Sincapuranū fretum delatus, cum aliquamdiu substitisset, indeq; denuo Pereriam consolatorias per litteras salutasset, nauigatione repetita secundis ventis non multis postquam Malaca soluerat diebus, fines Sinarum attingit.

Franciscus Sinarum fines attingit.

Sancianus Insula.

Sancianus est Insula inculta atque deserta, leucas à continenti triginta, quo per id tempus commercij causa cōmeare soliti Lusitani Sinæq; Illi raptim sibi tuguria è ramis olim vel stramine construebant. Huc postquam peruenit Xauerius, totus in suam expeditionem conuersus, percunctabatur ex Sinis Lusitanisq;, ecqua tandem via reperiri posset insinuandi se in eas vrbes, hominumq; colloquia. Cumq; illi omnia regni claustra acribus septa custodijs, nullum omnino aditum qua adspirarent, relinqui aduenis respondissent, Edictis seuerissimis interpositis, si vel peregrinis, præfectorū iniussu, continentem attingeret, vel indigena peregrinum introduceret. Xauerius ad hos terrores impavidus, cum alia nulla rei conficiendæ pateret via; consilium esse suum exposuit, omni ope atque arte moliri, contemptis periculis, vt in vrbem aliquam Sinarum clam deuectus, ipsemet Prætozem adiret, negotiumq; transigeret. Quod consilium cum nimis audax ac pene temerarium Lusitanis esset visum, non defuerunt, qui ab eo reuocare hominem, ne se in apertum vel vitæ vel seruitutis discrimen offerret, totis viribus conarentur. Quibus tamen Xauerius respondebat intrepidus, nihil se tam malle, quam vt Sinarum salutem, de quorum indole ingenioq; tam multa audisset, suo repræsentaret interitu, nec metuenda sibi esse pericula, vincula, seruitutē, atq; adeo peracerbā necem; vbi de liberandis animis ab æternæ mortis, seruitutisq; periculis ageretur.

Francisci animus impavidè insinuandi se in aliquam vrbem Sinarum.

Francisci zelus animarum.

Has inter curas febrī correptus, & per dies quindecim afflicto, ut primum melius habere cepit, ad pristina studia laboribusque se retulit, nihilo segnius idoneum aliquem mercatorem querens, a quo transmitteretur in Sinas. Ergo Lusitanos primum, deinde Sinas omni artificio sibi deliniendos ratus, multas rei celandæ vias in medium protulit, obtestatus, sibi ut in tam honesto studio morem gererent; sed in tanto fortunarum capitisque discrimine aures omnium munierat metus: nec qui se periculorum socium adiungeret reperiebat. Augebat rei desperationem ingrauescens comitum morbus, & Antonius interpres Collegij Hoensis alumnus ipsa loquendi desuetudine patrij sermonis oblitus, nulli iam vsui poterat esse Xaverio: Quibus incommodis quanquam spes eius infringi debilitarique poterat, ea tamen excitabatur & reirescebat aliunde.

Franciscus febrī corripitur, ea liberatus negotium suū vrget.

Francisci constantia.

Interim difficulates superante constantia, alius interpres non modo lingua sed etiam domesticarum litterarum peritus sua sponte comitem itineris sese obtulit. Inde Mercatorē Cantonensem paulo fidentiore nactus, spe ac pollicitationibus ad audendum impellit, magnoque piperis pondere, quod erat aureis amplius ducentis à Mercatoribus Lusitanis in elemosynam acceptum cum illo transigit, uti se cum interprete libellisque suis atque sarcinulis exponat. Ille vero quo occultiora essent omnia, neque nautarum dubiæ fidei committeret caput, ita rem gubernandam susceperat, ut liberis suis seruisque fidelissimis pro remigibus vteretur, & intempesta nocte Xaverium lembo transmitteret, vltro etiam illi pollicitus, apud se bidui triduiue receptum, donec è latebris tuto emeris causam sui aduentus suo periculo præfecto Cantonis exponeret.

Geminum in ea re aggrediendâ denunciabant amici periculum: alterum, ne Sina Mercator pernumerata mercede receptum cum socijs inermibus peregrinum, vel è naui deturbaret in mare, ne quid emanaret indicij, vel in solitudine ali-

qua scopuloq; relinqueret; Alterum, ne aduenam sine fide publica sese insinuantem Praefectus vrbs flagris atrociter casum, aut supremo supplicio afficeret, aut perpetua seruitute vinculisq; multaret. Xauerius tamen pericula longe plura, vt ad socios scripsit, longeq; grauiora considerans, ne vel prouidentiae Diuinæ diffidere, si prouinciã eius instinctu susceptam hominum terrore desereret, vel Christi discipulus videretur indignus, si tam aperte denunciarentem (Qui perdidit propter me animam, inueniet eam) non audiret: vel demum regno Dei non esset aptus, si manu ad aratrum apposita retro respiceret.

X Sed dum noua animo concepta fiducia suum iter adornat, nouae difficultates oboriuntur; recens eius interpretis seu occulta Lusitanorum arte vt Xauerium retinerent, seu terrore periculorum inductus, nec opinantem illud subito deserit: Perstat tamen in sententia Pater, & cum veterè interprete, quanquam non satis idoneo proficisci constituit. Adoriuntur deinceps eum ex composito Lusitani, non tam illius quam sua causa solliciti. Circumfusi pro se quisq; rogant, si suo non tangatur, at alieno periculo moueatur. Sinarum Praefectos, si Sinas conetur irrumperè, vnius irritatos audacia nomen omne Lusinatorum ad supplicium vocaturos. Quod si certum fixumq; sit aleam tentare fortunæ, tam diu certe cunctetur, dum opportuna profectio naues suas periculo subtrahat. Quibus ille quod ad ipsorum incolumitatem ac mercimonia pertineret, omnem illis timorem dempsit, persanctè pollicitus, non ante se, quo tendebat iturum, quam ipsi sese recepissent in tutum.

Ira maturantibus illis, suum Xauerius quoq; iter, ac transmissionem in id tempus apparabat. Sed ecce nouum etiam ante denunciatum ab amicis incòmodum: Mercator quocum decidit seu horrore supplicij, seu inuidi hostis instin-

tu;

Lusitani conatur
Franciscu
ab incepto di-
mouere.

Et cum diu Xauerius cupidus expectaret, non comparebat, nec promissis stetit. Ita paulatim cum sanctum Dei præconem cuncta deficerent, vnus non deficiebat animus, & erga Deum fiducia, quin potius hæc, ad humanorum diminutionem præfidiorum amplificata, eorum loco omnium succedebat. Accessit & illud solatij, quod cum audisset Sionis Regem Legationem ad ipsum Regem Sinarum in annum insequentem meditari, statuebat si Cantonienſis ille portitor cōdicto tempore non occurreret, ad nauigare Sionem, omniq; ope conniti, vt cum regio Legato penetraret.

Francisci fiducia in Deum.

Iam Lusitanæ naues ferè omnes vela fecerant, ac socium suum longo implicitum morbo, ne sibi in tam ancipiti re impedimento foret, in Indiam tempestiue remisit, ipse cum interprete Sina, alioq; puero in Sanciano remansit, erga reliquos inquilinos vsitata obtinens munera charitatis, incredibili ardore agendi, quam plurima patiendiq; pro Christo, Mercatorem adhuc illum opperiens, quo cum pepigerat, inque omnia occasionis momenta vigilanter intentus.

Francisci charitas erga inquilinos Sancianos.

Sed videlicet Deo magis cordi fuit, præmium inde quasi perfecti operis Xauerio reddere quam vt perficeret. Nondum satis forsitan ea regna ad Euangelij sationem erant idonea, reseruabat illud decus eius posteris Deus: Et tot ab eo susceptos exantlatosq; labores æternis maluit condecorare præmijs, quam aperire cursum ad nouos. Ita duodecimo Kalendas Decembris secundum rem diuinam quam pro mortuo fecerat, noua febris corripitur, cum eaque progressus ad nauim, ægros de more conuulsit, diuersaturus utique inter eos, nisi maris nauisq; iactatio terram repetere coegisset. Hic igitur iacentem in publico Lusitanus astuantemq; summis ardoribus conspicatus misericordia captus, in suum tugurium curandū, & pro sua tenuitate tractandū suscipit. Erat id tugurium ex ijs marginalibus, quæ ad extremam litteris oram Lusitani adhuc eo

Franciscus noua febris corripitur.

Franciscum Lusitanus ægrotum suis humeris in suum tugurium portat

tempore ab Sinis ædificatione prohibiti subito, vt dixi excitabant, & in discessu disturbabant ventis & frigoribus peruium.

Hic hospes hospitem rogat venam sibi patiatur incidi, nec abnuuit obsequens æger, cunctis se professus in rebus quæ ad curationem sui corporis pertinerent, tametsi non erat nescius, quales tandem ea Insula Medicos ferret, in medentium potestate fore. Misso sanguine non sine conuulsione & contractione membrorum fastidium sibi subsecutum est ingens. cibus porro idoneus ægroto præter paucas amygdalas serius à Nauarcho Lusitano traditas, erat nullus. Eo enim iam creuerat cibi horror, vt prorsus omnia respueret, totoq; biduo nihil gustaret. Iactabatur pestifera febris subsidjs omnibus destitutus, & morbus vrgebat in horas, cum tanta animi æquitate. Xauerius & morbum & incommoda perferebat, nulla vt exciperetur ex eius ore querela, nulla vox alienam implorantis opem. Illud vnum placide non ferebat, vulgari se & cõmuni Ieti genere in lectulo mori, sibiq; optatissimam martyrij palmam è manibus quodammodo rapi; quo tum insigni beneficio cum se profiteretur indignum, ad diuinæ prouidentia rationem animum denique suum ipse composuit. Atque vt in morbis grauioribus natura ferè cuiusque se prõdit, sic ægro tante Xauerio singularis eius virtus ita se extulit, vt eadẽ pro-

Francisci mor-
bus aufegcit.

Francisci pa-
tientia.

Francisci ser-
mocinatio cõ
Deo.

Franciscus ani-
mam Deo red-
didit suam.

pemodum faceret moribundus quæ consueuerat sanus. Nunc defixo in cælum obtutu, cum Christo sermocinans, nunc è psalmis pium aliquid suauè recinens, & eas subinde voces ingeminans, IESU fili Dauid, miserere mei: Mater mei, memèto mei; quibus alijsq; consimilibus vocibus duos extraxit dies.

Xauerius autem, vt affuit hora migrandi, tum vero preces intendere, & arrepto Crucifixi Domini signo crebros ante Deum gemitus edere, & inis è præcordijs mixta precibus suspiria ducere. Cum autem gemendi præcandiq; finem nullum faceret, voce pariter atque anima destitutus, extremum spiri-
tum

tum edidit quarto Nonas Decembris, anno post Christum natum 1552. ætatis quinto circiter & quinquagesimo, Indice suæ peregrinationis vndecimo, in ipsa cura ac meditatione Sinarum. Quideius deinde mortem consecutum, quam læta oris facies, quam admirabilis incorrupti corporis in viua calce sepultura, quot prodigijs Goam vsque sanctum cadauer re-renauigarit, ijs narrandum relinquo, qui res eius gestas sunt persecuti. Quæ ratione nunc è cælis Sinicam expeditionem disponi ac aperiri à Deo per Socios ac filios suos impetrarit, quod instituti nostri est, narrare posthac aggrediamur.

*Huius expeditionis principia iterum ab Societate
IESV instaurantur.*

CAPVT SECVNDVM.

TAMETSI non defuerunt ex alijs sacris ordinibus post obitum B. Xauerij Viri pietate ac reliquis animi dotibus insignes, qui hanc expeditionem Christianam tentarunt, è D. Francisci maximè, Diuiq; Dominici familijs; qui vel ab Indijs orientalibus Lusitana, vel ab occidentalibus Hispana nauigatione appulerant: quia tamen effectum fortiri incensa eorum studia (Deo fortasse illos alio vtilius auocante) minimè potuerunt, de illis dicere supersedeo, memor quippe instituti, ac eorum, qui hanc è Societate IESV expeditionem Christianam susceperunt.

Cui cum funes cecidissent in præclaris, præclaram illam hæreditatem ab optimo Parente proprij corporis etiam depositione semel initam, filij nunquam dimiserunt, sed fecisse mihi videntur, non secus atque ij. qui fortissimæ arcis obsidionem aggressi, expeditam ad omnem rei bene gerendæ occasionem muniunt stationem. Sedem igitur Societatis in limine huius regni peropportuno loco extractam statuerunt, quæ ex ipso

situ videbitur, qui necessario sub oculos ponendus, ne lector locorum imperitus, sæpius in historiae progressu aberret.

Lusitani Sinarum fines attingunt.

Sinarum gens suspiciosa.

Lucri cupiditas Lusitanos in Sinas admittit.

Cum Lusitani primum immensa maria emensi, seculo superiore in vltimum Orientem penetrarunt, Sinarum denique fines attigere, & illius regni opibus exploratis, omni conatu cum ea gente miscere cōmercia procurarunt. Non erat res ita proclivis; Sine quippe præ omni gente, suspicionū etiam vmbriis territantur, id ex eo maximè tempore, quo erepto imperio Tartaris, vt dictum est libro superiore, seruière. Innatum gentis metum augebat Lusitanarum classium apparatus, bellicorum tormentorum fragor, nauium ad eam diem Sinis inuisa magnitudo. Confirmabantur hæc omnia Mahometanorū, qui plurimi sunt in Emporio Cantonienſi testimonijs. In eam enim oram ad australem Sinarum plagam appulerāt Lusitani: afferebāt hi, gentem hæc Francos appellari, sic enim Saraceni Europæos vocant. Sinæ vero quoniam liquida R. omnino carent, nec vnquam duas consonantes sine vocali media norunt, Falancos in hodiernam diem in prouincia Cantonienſi duntaxat nuncuparunt, quo etiam nomine nostratia tormenta bellica vocauère. Afferbant inquam Francos natura pugnares ac robustos, gentium domitores, imperij sui fines solis vniuersi finibus definire. Testem nuper Malacam, testem denique Indiam vniuersam Europæorum armis commercij prætextu subactam. Hæc suspicio non vana, tametsi Legatione Lusitanos arcuerit, ex quo euulgata est, euicit tamē lucri cupiditas, ne à commercio excluderentur. Quæstus enim non ærario solum publico, sed priuatis etiam peculijs ex hac negotiatione tantus est, vt Magistratus, dissimulato metu, eam nunquam excluderint omnino, sed sensim admiserint; verum ea lege, vt quamprimum, dissoluto mercatu, omnes in Indiam cum suis rebus redditum maturarent. Tenuit ea ratio annos plures, dum paulatim ab metu confirmati, in Insula maiori peninsu-

peninsulam exiguam ad habitandum negotiatoribus concesserunt. In ea peninsula idolum erat, quod hodieq; visitur, cui nomen Ama: Inde locus Amacao, ac si dicas Amæ Sinus appellatur. Hic deinde scopulus verius quam peninsula habitari captus, non à Lusitanis solum, sed ab omni vicinarum gentium colluue; propter nobile commercium rerum omnium, quæ vel ab Europa, vel ab India Molucisq; Insulis, nauibus Lusitanis vehabantur, frequentatus, quin etiam magis argenteorum numerorum cupiditas, ipsos Sinas ad cohabitandum inuitauit. Inde annis labentibus vrbs paulatim extrui capta est, nec solum cum Sinis commercia, sed etiam connubia Lusitani contraxere, atque ita vniuersam peninsulam adibus priuatis opleuere, & è sterili scopulo nobile in paucis emporium assurrexit. Nec solum in ultimum orbem nauigatrix cupiditas negotiatores deportauit, sed ne latius paterent Imperij Lusitani fines, quam Christiana religio, non pauci eum in locum, vel Religiosi, vel alij Sacerdotes confluxere, qui Lusitanos conseruandos, vel indigenas ad Christum adducendos susceperunt, quem etiam in finem Lusitani Reges, locum Ciuitatis appellatione donatum auctoritate Pontificia, Præsule adornarunt, quo facilior, nec sine Ecclesiastica Maiestate, sacerorum administratio in extrema orbis plaga redderetur.

Peninsula Lusitanis concessa.

Comercia Sinarum cum Lusitanis.

Emporium ex Peninsula factum.

His ita premiffis, ad institutum redeamus. Eo in loco Societas nostra sedem perpetuam fixit, ac primam Dei Matri eodem ante reliquas omnes, quæ postea fuere non paucæ, excitauit. Erat enim locus instituto nostro peropportunus. Cum enim Societas nostra iam inde à suis initijs Indicam messem, quæ vel in Oriente, vel in Occidente albescebat, sibi cum reliquis messoribus demetendam suscepisset, visa est hæc area in medio tot naualium sita, minimè negligenda. Nam inde in Boream patebat orbis Sinicus verius, quam Imperium ad austrum Molucæ Insulæ; ad ortum Iaponia & Insulæ Philippinæ: ad

Prima Sedes Societatis Sinarum finibus Amacaensis.

Situs loci.

occa-

occafum vero Cochinchina, Camboja, Siaoum, aliaque per-
multa.

Ex hac igitur pugilum Christi statione, omiffis ijs, quæ in
reliquas orbis partes factæ sunt, excursionibus, ac potiffimum
illa nobiliffima, quæ magnam Iaponiæ partem in obfequium
fidei Christianæ captiuauit, In Sinarum quoq; regnum ferius
quidem, fed aliquando tamen vexillum Christianæ Crucis im-
portatum. Id qua occasione quoue euentu factum fit, aggre-
dior enarrare.

Qui Amacaensem Societatis nostræ sedem iam inde à pri-
mis principijs incoluerant, in Sinarum fines ingressum iam
sapè tentauerant, fed frustra, vel rei difficultate prohibiti, vel
quod in expeditione Iaponicâ intenti, quæ tanto fructu pro-
cedebat, non omni conatu rem Sinicam procurarent. Ergo
multis annis regio Sinica nondum ad messem alba videbatur.
Ad extremum, vbi arrisit ei, qui tempora & momenta posu-
it in sua potestate, perfecta res est optata potius quam sperata.
Alexander Valignanus è Societate nostra, Sacerdos Ita-
lus, ex Europa venerat, à Præposito Generali Indiæ totius Vi-
sitator renunciatus, iamque lustrata ea Indiæ parte, quæ Cis-
Gangem ab Europæis appellatur; ad eam quoque lustrandam,
quæ vltra Gangem sita est, nauigarat, tandemq; in Amacaen-
sem portum delatus, in Iaponiam transmittere cogitabat. Ve-
rum nauigationis legibus prohibitus, decem non minus men-
ses in Amacaensi nostrorû fede substiterat. Ibi re Sinenfi ex-
citatur.

Incitamenta
Sinicæ expedi-
tionis.

integro accuratius explorata, sopitum eius expeditionis ardo-
rem excitauit. Ex Imperij magnitudine, gentis nobilitate, al-
ta iam plurium seculorum pace, Magistratum prudentia,
Reiq; publicæ administratione non vane ratiocinabatur, gen-
tem Sinicam solertem, & studijs omnium bonarum artium
addictam, adduci tandem posse, vt viros aliquot litterarum
virtutisq; laude præstantes in suo regno viuere pateretur, &
maximè

maximè tales qui patrij sermonis litterarumq; iam non essent imperiti, neque hoc solùm, sed spem non vanam videri, aliquando fore, vt huic genti, sanctissimæ legis nostræ scita fortassis arriderent, cum ea politicam Reipublicæ administrationem, non modò non interturbent, verum etiam egregiè promoueant. Eò accedebat, fore, ut illa gens, suæ vanitatis fortasse pertæsa, cælestium bonorum desiderium conciperet, æternaq; spectaret.

His igitur alijsq; de causis omnino statuit, aliquot Sinensium litterarum, sermonisq; studio designare, vt ij iam essent comparati, si fortasse aliqua pateret rima, qua Euangelicus præco sese in eam planitiem intruderet. Non deerant autem ex ipsa Societate nostra viri longo rerum Sinensium vsu nobiles, qui Visitatoris sententiã improbarent, asserentes in tentandis Sinis Æthiopem lauari, ad quos B. Xauerius tam incensis studijs, tamq; profusa largitione penetrare minimè potuisset: cuius exemplum secuti etiam alij Religiosorum ordines, de re conficienda desperarant! Verum Visitator à suscepta deliberatione se dimoueri non est passus. quis enim ignorat, Superiorum animos, sapè luce diuina, cum opus est, ad res perspiciendas collustrari? Ergo cum in Amacaensi nostrorum sede, tanta erat operatorum paucitas, omnino neminem reperisset, quem huic muneri destinaret; ad Præpositum Prouincialem scripsit in Indiam) is erat id temporis Rodericus Vincentius Lusitanus) vti primo quoque tempore, minimum vnum sacerdotem rei operandæ idoneum, in hunc portum Sinarum mitteret. Ipse vero Visitator prius in Iaponiam quam solueret, scripto reliquit; quid ab eo, qui mitteretur, exigeret, & quam rationem in hoc Sinensi studio veller obseruari.

Nominatus est igitur in India Michaël Ruggerius Italus, Michael Ruggerius in Amacensem portum destinatus è regno Neapolitano, qui superiore, quam nominaretur, anno ex

no ex Europa venerat, & iam in ora Piscaria rem Christianam procurabat. Is igitur in Amacaensem portum anno Domini 1579. mense Iulio cum appulisset, & Visitatoris mandata perlegisset, animum applicare capit ijs, quæ facere iubebatur. Iubebatur autem Sinicum sermonem eum, qui curialis dicitur, & in vniuerso regno idem est, ediscere. nam præter hunc singulæ prouinciæ suam habent diuersum, vt ceteræ orbis regiones Idioma. Characteres item & legere & pingere hieroglyphicos iubebatur, neq; enim paucis alphabeti figuris, vt reliquus ferè orbis, suos conceptus scribendo exprimunt, sed tot figuras pingunt, quot sunt voces, resq; vocibus significatæ, vt libro superiore fusius explicatum est.

Sinensis idiomatis discendi difficultas.

Si tantum facilitatis res ipsa habuisset, quantum animi adferebatur, maiores breuiori tēpore progressus exiitissent. Sed idioma Sinicum non perdifficile solum est, & intricatum præceteris omnibus, de quibus quidem audierim, aut legerim; verum ipsa quoq; Magistrorum penuria difficultatem difficiliorem se ipsa reddebat. Nam ij Sinæ, qui Amacaensi in oppido iam Christi sacris initiati, Europæo iam habitu cultuq; vivebant, & qui ad commercia ex interiore continente ventitabant, vtriq; erant æquè prope Curialis linguæ, ac Lusitanæ imperiti. Negotiatores quippe prouinciale idioma frequentant. Curiale tamen si intelligant omnes, minus tamen politè eloquuntur. Characteres vero suos ne ipsi quidem vniuersos norunt, vulgus eos ferè, qui ad commerciorum formula; factis esse iudicantur. Itaq; quam minimè ineptus Magister Patri visus est Sina pictor, qui quod linguæ deerat, arte suppleret, quippe non raro contingebat, vt; cum hieroglyphici characteris vim Europæo sermone non posset Magister exprimere, ad mutæ picturæ remedia recurreret. Sed tamen improbo labore, quem incensus amor minimè sentit, omnia superabantur.

Neque

Neque hac dumtaxat ratione bonus Pater ad rem Sinicam proledebat. Sollemne Lusitanis negotiatoribus bis quolibet anno nundinarum, tempus est, ad ea scilicet comparanda, quæ Indica nauigatio mensē fere Ianuario, vel Iaponica exeunte Iunio solet euehere. Hæ nundinæ non in Amacaensi portu, nec in aliqua deserta Insula, vt olim, sed in ipsa Metropoli frequentantur. Nam ex oppido suo Lusitani Magistratum voluntate in Cantoniensis Prouinciæ metropolim biduo ferè aduerso flumine nauigant, & in eo portu sanè nobili in nauigijs pernoctant, diuinum tempus liberæ per vibem negotiationi deputatur. Sed hæc omnia tot vigilijs & cautelis, facilè vt appareat, antiquos etiamnum metus palpitare. Nundinarum tempus vtrumq; sigillatim bimestre, & sæpè longius. Hunc morem cōmemorauī, quia prima & hæctenus ferè sola Euangelij præconibus in regni penetralia penetrandi ianua fuit ex Lusitanorum, qui sanè magnam pietatis Laudem ubiq; referunt, vel industria, vel propensa in religionem voluntate.

Cum ijs igitur negotiatoribus P. Michael Ruggerius ad sua quoq; commercia cum Sinis ineunda, omnino ire constituit, eo maximè consilio vt exploraret, num ab aliquo fortasse Magistratu sedem in aliqua regni parte posset eblandiri. Initio magnam è recenti casu difficultatē sensit. Nuper enim cum alius è nostro ordine eò se ad sacra ex more, negotiatoribus per nundinarum diēs procuranda contulisset, ad Christi fidem adolescentulum profani Simulacrorū Sacerdotis discipulum ita pellexerat, vt volentem in Almacaense oppidum, sed clam tamen abduxerit. Id subodoratus Magister, apud Magistratus grauiter questus est, effecitq; adnitentibus etiam adolescentuli propinquis, vt Magistratus eum vi retorquerent non sine magna nostrorum molestia, vel apud eam gentem infamia, quasi malis artibus pueros seducerent, parentibusq; subducerent; quod apud Cantonienses, vt non est inusitatū, ita est in paucis criminibus capitale.

Nundinæ Amacaenses an-
sam præbent
penetrandi in
Sinæ.

P. Ruggerij sol-
lertia & comi-
tas in agendo.

Verum enim vero P. Ruggerij solertia, & in agendo comi-
tas hanc denique maculam eluit, obicemq; perfrigit. nam &
ipse cum nonnullis agere capit magna eorum voluntate, &
maximè cum supremo maris præfecto, Hai-tao vocant, sub
cuius ditione etiam aduenæ, quotquot in provinciam Canto-
niensem appellunt, eorumq; negotia, numerantur. Hanc Patri
necessitudinem conciliauit opinio virtutis atque litterarum;
quodq; intelligeret eum ab Lusitanis pro parente ac Magistro
coli: delectabat eum etiam aduenæ Sacerdotis studium, quem
audiebat Sinicos libros euoluere studiosè. Quoties igitur ad
eius tribunal vna cù Lusitanis itabat, cum ceteri genu flecterët,
qua ratione Magistratus omnes pro tribunali compellari so-
lent, eo iubente, Pater ad latus adstabat; quin etiam eum exe-
mit ceterorum lege, qui in nauigijs pernoctabant: nam in ipsa
vrbe locum ei designauit in eo palatio, in quo regni Sian Le-
gati, cum honorium Regi vectigal deferunt, excipi consueue-
re. quo in loco rei diuinæ operandæ possessionum accepit,
Sinensium libris noctes diésq; intentus; eò Dominicis, festisq;
diebus Lusitani ad rem sacram, sacramentaq; suscipienda cõ-
ueniebant. Id enim Patri liberè per eos diés dumtaxat lice-
bat, quibus commercia contrahebantur. nam ijs abeuntibus
ipse quoque ad suos redire iubebatur. Nec minor Patri fuit
necessitudo cum Supremo militum illius Prouinciæ Præfecto,
Zumpim Sinæ vocant, quem horologio donauit, quod rotu-
lis horas emetiebatur, & à quo vicissim, cum eum officij cau-
sa visitaret, per honorificè fuit acceptus.

Lusitani rem
diuinam & Sa-
cramenta fre-
quentant.

Non parum valuit hæc inita cum Magistratibus necessitudo
ad rem Christianam Sinis persuadendam: nam ex ijs, qui in
Amacaensem portum, comæatum, & alia minutiora conue-
hunt, non pauci, excussis gentilitatis tenebris, Euangelicam
lucem aspexere. Vnde cum Catechumenorum numerus ex-
creuisset, pia Lusitanorum liberalitate domus ijs imbuendis

apta, in proximo colle post ædem nostram sacram excitatur ex oratorio à D. Martino appellata. In ea domo indigenas imbuebat liberius, non perturbato inferiore domicilio, vbi Lusitanorum maximè salus procurabatur. Liberius etiam ibi Sinensibus libris, adhibitis interpretibus, infudabat.

Domus pro Catechumenis à Lusitanis extruitur.

Iam hoc nouale spem amplioris messis dabat, sed duo erant quæ agri illius culturam disturbabant: vtrumq; ex Operariorum paucitate nascebatur. Nam cum occupationes nostris Ministerijs annexæ cū gente Lusitana essent permultæ, oportebat quoq; P. Michaëlem necessario in his occupari, & à Sinensi studio negotioq; auocari. Deinde cum in Cantoniensem Metropolim ad nundinas, vt dixi, nauigabat, Amacai bene cæpta, nullo prosequente, interrumpabantur, magno rei Christianæ damno. nam subinde vtrumq; nundinarum tempus cōtinuatum, dimidiatum annum exæquabat. His incommodis accedebat, quod non satis expedite aliquod idioma sola speculatione sine exercitio comparari potest, quod patri accidebat, qui solus in hoc studium incumbebat.

Amacai operariorum paucitas cæpta disturbat.

De omnibus monitus per litteras in Iaponia Visitator, ex India P. Mattheum Ricium in huius expeditionis sociū euocauit. Ex Europa venerat is eadem nauigatione cum P. Ruggerio, & tum Goæ Theologicis studijs finem imponebat. Is vbi appulit eandem spartam ornare, & idem cum socio iugum ducere cepit, & absenti P. Ruggerio suffectus, inchoatum opus prosequatur. Idque eò commodiùs, quod iam vetuerat Visitator eos, qui rem Sinicam procurabant, ad alias occupationes auocari. Hic porro est Mattheus Ricius, cui præ cæteris, qui cum eo impigrè ad laborarunt, expeditio Sinica in acceptis referri debet.

P. Mattheus Ricius ex India Amacai euocatur.

Intra eundem annum tertio Patres in Sinarum regnum admissi stationem tamen in eo nondum impetrarunt.

CAPVT TERTIVM.

Quatuor Prin-
cipes Iaponen-
ses Romam p-
fisciscuntur.

Sodalitiū no-
mini Iesv sacro
instituitur.

ANNO humanæ salutis 1582. è Iaponia rediens Pater Valignanus Visitator, quatuor illius Insulæ Principes secum adducebat, qui à Regibus ac Dynastis nonnullis Romam eo consilio mittebantur, vt debitam Pontificiæ sedi submissio- nem Christiano ritu præstarent, quod etiam fecere, & in patriam deinde salui rediere. Quo vero tempore commodam nauigandi occasionem in Amacaensi Collegio præstolabatur, nihil antiquius habuit, quam vt rem Sinicam omni conatu, p- moueret. Nam in eum finem sodalitiū erexit in æde nostra sacro IESV nomin insignitum, & id sodalitiū sanctissimis legibus instituit aptissimisque ad Neophytorum salutem pro- mouendam. Vetuit porro, vt ea res feliciorē haberet suc- cessum, Lusitanos homines in sodalitiū illud adscribi, sed Sinas dumtaxat vel Iaponios, ceterarumque nationum in fide tyrones. Ea res quotidianis aucta incrementis, Dei gloriam in ea ciuitate magnopere sanè promouerit. Administrari por- ro semper sodalitiū voluit ab vno ex ijs Patribus, qui iam es- sent expeditioni Sinicæ attributi. quem etiam fungi voluit a- lio munere, à quo in ijs Regionibus Pater Neophytorum ap- pellatur. Sub cuius cura Neophyti omnes aut Catechumeni esse consueuerunt: vt eorum non solum salutem promoueat, sed etiam negotia auctoritate sua dirigat, & consulat pauper- tati. Hæc domi nostræ gesta, dum ingressum ad maiora drui- na bonitas aperiret, quod eodem ferè tempore contigit in hunc modum.

Prouinciæ Cantoniensis Prorex in primis sui ordinis habe- tur.

tur. cuius enim prouincia hæc in extremis regni finibus sita, quam longissimè distet à Regia Pequinensi, eaq; tota mari aluatur, non raro contingit, vt infestæ latronibus viæ pyratis maximè Iaponibus maria videantur. hinc statutum est, vt Cantonienſis Prorex in vicina quoque Quam-si prouincia potestatem exerceat, si quando casus illum aliquis ad numerosiorem delectum adstringeret, tum enim ex illa quoque prouincia militem legere summo iure potest. Tametsi ea, quam dixi, Quam-si prouincia suum quoq; Proregem habeat, instar cæterarum, hæc etiam ex causâ Cantonienſis Prorex, minimè in sua metropoli, quod reliqui faciunt, sed Sciauquini sedem habet, quæ ciuitas alteri prouinciæ contermina cõmodiorem viâ est habere stationem.

Hoc igitur tempore supremum hunc Magistratum gerebat è prouincia Fuquiiana oriundus nomine Cinsui, vir sagax, idemq; numõrum cupidus. cum itaq; cuperet aliquid ab Amacaensibus emungere, hoc vsus est artificio. Diploma ad eos misit, quo diplomate iuebantur Episcopus, ciuitatisq; Præfectus eius se quamprimùm sistere tribunali; quod intellexisset ab his aduenas illos negotiatores gubernari, re in deliberationem vocata, parum tutum & è dignitate Lusitana visum quod iuebatur. Ne tamen edictum spreuisse & Proregis auctoritatem neglexisse viderentur, statutum est, vt nominatorum vicem alij duo supplerent. Episcopi vicem auctore P. Valignano Visitatore supplere iussus est P. Michael Ruggierus, eo consilio, vt tentaret, an perpetuam in eo regno posset stationem impetrare: in Præfecti locum Vrbanus Auditor nominatus Matthias Penella dicebatur. ad Proregem porro cõciliandum, ne forte inchoatum commercium inturbaret, sumptu publico non exiguum munus earum rerum, quibus Sinas delectari constabat, mittebatur. Panni holoserici (quos adhuc eo tempore Sinæ conficere nesciebant) vndulata vestes

Prouincia Cantonienſis.

I legi à Pro-
rege Cantonienſi
caus accipiuntur
cur

I
Pondere bono

Ingressus in Sinarum regnũ tentatur per duos è nostris legatos.

stes, CrySTALLINA specula, & id generis alia non pauca, quæ mille aureorum summam excedebant.

Legati à Prorege Cantoniensi accipiuntur.

Excepti sunt à Prorege maximo apparatu, ad incutiendum verius terrorem, quam Legatos cohonestandos comparato. Verum inspectis muneribus, quoniam in eum finem hæc omnia cudebantur, subito supercilium deposuit, vultuq; ad serenitatem composito statuit, vt in suo portu degerent, ad eum modum, quo hætenus fecerant, Sinensium Magistratum legibus obtemperantes, quæ verba solemnes esse formulæ videtur. nam Lusitani suis ibi legibus, & reliquæ nationes eorum nutu reguntur, etiam Sinæ, qui cum religione Sinensi habitu deposito Europæum induerunt. Reliqui Sinæ sub gregarijs Magistratibus viuunt, quos in eum portum Cantoniensis Respublica delegat. Sed ad Proregem redeamus. ad munus porro quod attineret, nolle se quicquam, nisi persoluto accipere, ac subito ex interprete singulorū pretio audito, argenti pondus pro tribunali pendit iussit. Id faciebat, quoniam largitiones in eo regno seuerissime puniuntur. clam tamen misit, qui renunciaret, id argenti pondus ideo appendi iussum, vt alia totidem sibi denuo compararent, & ad se illi ipsi deferrent.

Legati argenti pondere donati, honorificè à Prorege dimittuntur.

Non prætermisit P. Rugerius, id, cuius maximè causa venerat, vsus interprete, proponere: asserens se iam Sinensi fermoni, litterisq; operam dare. qua re Prorex maximè se delectari prætulit, spemq; fecit, cum aliàs rediret, id quod petebat obtinendi. Donatos deinde argenti pondere, vario comitatu, maximo magistratum militumq; comitatu, & vario tiliarum aliorumq; instrumentorum cantu, per publicos vrbis vicos ad suum nauigium magnificè remisit. rãtum potest apud omnes lucelli spes, sicubi videtur affulgere.

Augusto mense, vt fere solent, aduenerant ex India in Amacaensem portum onerariæ Lusitaniæ. ijs uehebantur à Societate non pauci; vel Amacaensi Collegio, vel expeditioni

Christia-

Christiane apud Iapones destinati. Vnus P. Matthæus Riccius, Matthæus Riccius Amacauin appellat de quo supra, Sinicam in spem vocabatur. Attulerat is secum horariam è rotis machinam, non inelegantē, Præpositi Pro- uincialis munus, ad rem Sinensem promouēdam. Et id tem- poris vrbs Præfectus Auditorem (comparatis iam è Proregis voluntate omnibus) ad eum remittebat, cui etiam vt prius P. Ruggerius comes addebatur, sed importunè, vel potius, vt ex euentu videbitur, opportunè cecidit, vt in grauem morbum incideret. Ergo Proregi per Auditorem renunciari iubet, se per morbum ex condicōto redire minimè potuisse, habere se tamen machinam perelegantem, quæ nullo pulsante, horas ære campano metiebatur, quæ res Sinensibus noua & inaudi- ta adhæc vsque tempora miro semper stupori fuit. Fecit Au- ditor quod erat rogatus, nam oblatis Proregi suis mercibus, interrogauit, quid esset causæ, cur Pater minimè ex condicōto venisset. Ægritudinem vetuisse cum dixisset, mœrorem præ- setulit. vbi vero de horaria machina inaudit, tanta eius cupi- ditate exarsit, vt mox ei, quem habebat à secretis, imperarit di- ploma suo nomine scriberet, quo Pater cum primum per æ- gritudinem posset, cum admirabili opere illo venire iubere- tur.

Diploma illud cum Amacai lectum est, plura etiam conti- Per Diploma Patres Amacao ad Prore- gem vocantur nebat: Patres enim auctoritate publica vocabantur, vt ædem vtramq; sacram & priuatam ea in vrbe excitarent. inde magni applausus, vel domi, vel foris velut in re diu expetita facti. Ipse verò visirator satis dubius, quid in re præsentī statueret, hære- re capit. sentiebat enim nondum satis esse P. Ruggerium in- structum ijs præsidijs, quæ ad rem tantam requiri videbantur. permagni enim refert initia benè cōstitui. Parum abfuit, quin hanc occasionem, nisi Patrum cæterorum consensus arripi- endam peruasisset, elabi sineret. Inter eos socios, qui in mes- sem Iaponicam mittebantur, aduenerat P. Franciscus Pafius,

P. Franciscus Pafius in partem laborum mittitur.

quemiam diximus ex Europa eadem navigatione cum superioribus Patribus Sinicæ rei addictis in Indiam appulisse. Vir insigni prudentia solertiaque & gubernandi laude præditus. Eum Visitator præ cæteris elegit vnum, qui præclaris animi dotibus sermonis impetitiâ supplere posse videbatur. Ei P. Ruggerium collegam assignavit. P. vero Matthæum Ricci-um D. Martini Catechumenorum Collegio præfecit, ad reliquos deinde duos accessurû, si spes euentum esset fortitura. Et quia Indicæ navigationis sese tempus per eos dies aperiebat, qua Visitator vna cum Dynastis illis Iaponibus in Indiam cogitabat, scripto reliquit, vt si fortè re infecta Patres redire cogerentur, P. Franciscus Pafius in destinatam sibi prius Iaponiam nauigaret, alij duo in aliam rei bene gerendæ occasionem intenti, suum nihil ominis institutum prosequerentur.

Duo socij ad Proregem Sciaquinum perueniunt.

Duo igitur socij Sciauquinum ad Proregem cum peruenissent, horariam machinam obtulerunt, cui accessit etiam vitrum trigonum, in quo mentitis cum voluptate coloribus obiecta referuntur. Ea quoque res Sinis insolens, opinionem diu habuit lapidis mirè pretiosi. Mirum, quantum Prorex utroque sit recreatus, & quanta benevolentia socios exceperit. Assignavit quoque non incômodam in Idolorum fano suburbano, cui Thien nin-zu nomen est, stationem. quo sæpè commeatum, & varia edulia submittebat, nec raro socios in suum palatium visitationis officio fungentes admittebat. In eo fano quatuor aut quinque plus minus menses commorati, à varijs Magistratibus Virisq; primoribus interuisebantur. Iamq; magnam in spem venerant, eam stationem fore perpetuam, nam etiam ab eo qui Proregi erat à secretis, vti P. Matthæo venire quoq; liceret, impetrarant. Et iam ille se in Amacaensi Collegio ad iter sedulo comparabat; Sed ecce tibi subito casu res omnis euerfa, spem visa est sustulisse potius, quam distulisse.

Prorex stationem socijs designat.

Nam dum res cum cursum tenerent, subitus ex aula nunci-
cuis

cuius Proregi tristis, eum officio, nescio qua ex culpa excidisse, nunciauit. Veritus igitur ne aduenarum in proregia vrbe statio successori minus arrideret, indeq; sibi maius malum accerferet. Socios ex vrbe ita dimisit, vt in Metropolim tamen diplomate suo munitos ablegaret; quo diplomate iubebatur, vt ijs Magistratus agrum ædi simul, ac ædibus in ea Metropoli designaret. Eam Metropolim Sinæ Quam-cheu vocant, sed Lusitani ex Prouinciæ nomine delusi, Cantonium appellarunt.

Socij à Prorege tristi quodã nuncio, dimittuntur.

Hæ rerum vices acerbè sane socios affecerunt, quod eam rem ad speratum finem perducere minimè licuisset. satis enim intelligebant, nullum in Exproregis diplomate præsidium fore, ne nihil tamen intentatum dimitterent, in Metropolim secundo flumine renauigarunt, nec minus accidit, quam quod fuerant suspicati, aberatum forte maris præfectus, quem supra diximus Hai-tau nominari, ad quem nominatim diploma dirigebatur, & vt adfuisset, nulla diplomatis habita ratione, ne exscendere quidem à riparum custodibus sunt permiffi. Ergo in Amacaense Collegium cum mœrore redierunt. Pater deinde Pafius ex Visitatoris voluntate in Iaponiam nauigauit; vbi annos plures strenuè desudans, deniq; Præpositus Proprouincialis utramq; missionem, Sinensem videlicet, atque Iaponensem, diu gubernauit. Et cum ea deniq; utraq; expeditio, Prouincia esset à Præposito Generali appellata, ipse illius Visitator renunciatus, in Amacaense Collegium venerat, rem in primis Sinensem curaturus. sed intra paucos menses extinctus, magnum sui desiderium reliquit. Nam ex ea excursionem suã primã, nescio an amoris plus, quam experientia, animũ adiecerat ad rem Sinicam promouendam, quod sanè fecerat è Iaponia sedulo semper & accommodatè.

P. Franciscus Pafius moritur

Videamus qua ex causã tertium in regni fines sine fructus utilitate sint nostri euocati. Apud Sinenses Magistratus vsu

Tertium sine fructu, socij in regni fines euocantur.

receptum est, vt omnium quæ scribuntur diplomatû, exemplar in Archiuo asseruetur, & quid in singulis executioni mandatum sit, ad calcem apponatur: vt quolibet in euentu constet; quid mandatum, quid peractum. Exturbato igitur Prorege, cum successor aduenisset, ac forte diplomatum volumen eo præsentate euolueretur, inuentum est exemplar eius diplomatis, quod abeuntibus socijs Exprorex tradi imperarat, quod cum effectum sortiri minimè potuisset, nihil ad calcem de more scriptum legebatur. Prorex itaq; in metropolim super ea re scribi iussit ad maris Præfectum, ad quem id diploma fuerat destinatum. Ille quoniam abfuerat, omnium inscius, scribit ad Governatorem Urbis, quem Ansanum Lusitani, Sinæ Hiam-xan vocant, quod sub eius ditione Amacaensis quoque portus contineatur. Sed ille quoque inscius, ad eos militum præfectos, qui Amacaensi portui præsunt, mandatum scribit, vti de ea re quamprimum inquirât. Ergo cum Episcopum adissent, in Collegium nostrum sunt amandati, quibus diploma, vt erat sigillo suo munitum, ostensum est, id illi sibi tradi summopere postulabant, indignum rati, Proregis quondam sui diploma in manibus esse aduenarum. Re in deliberationem à socijs vocata, per commodè incidit eo tempore, Visitatore absente, adesse Viros è nostra Societate primarios: Nam Æthiopiæ Patriarcha aderat Melchior Carnerus, qui Æthiopicæ expeditioni dissolutæ superfuerat, & Episcopatum Amacaensem in Pastoris absentia moderatus, aliquamdiu fuerat Collegij Rector: erat & idem Sinicæ missionis superior, P. Franciscus Capralis; aderat ExRector eiusdem Collegij P. Petrus Gomezius, & necdum abierat P. Franciscus Pafius, & alij multi, qui Iaponicam in prociectu nauigationem præstolabantur. Concilium erat omnibus, diploma illud Sinensibus illis militum Præfectis minimè restituendum, sed vrgendum, vt socij duo, illud ipsi in Metropo-

tropolim ad Maris Præfectum deferrent, & illius executionem postularent. In eam rem P. Ruggerius & P. Matthæus Ricius nominati, nec illi ipsi militum Præfecti abnuere, & quoniam ultra non poterant, in Anfanum urbem nauigandi fecere facultatem ac sponderunt, ibi vrbis Gubernatorem, Ci-hien vocant, eos vltius in Metropolim dimissuros.

Anfanum vbi focij peruenerunt, pro tribunali auditi sunt, sed eo euentu, vt Gubernator diploma sibi tradi postulet in Metropolim amandandum, quod cum Socij facere abnuerent, excanduit, arreptumq; diploma in terram abiecit; Proregis inquit officio deturbati, diploma prodesse quicquã posse arbitramini? in metropolim vero nauigandi prorsus renuit facere facultatem, sed omnino impetrauit, vt retro ad suos renauigarent. Abiere focij tristiores, quod aditum in ipso sibi limine oclusum aduerterent. In hospitium igitur suum reuerfi, audax sanè consilium inierunt. Ex hoc oppido in Metropolim nullo non die nauigat oneraria quædam non maxima, qua multi quotidie mortales se suaque transmittunt. In eam statuere, nulla ceteroquin alia facultate, se si admitterentur immittere, & inscio Gubernatore in metropolim nauigare. Tergiversabatur initio Nauarchus aduenas recipere. Sed Patrum interpres adolescens vtique solers, ostenso Proregis diplomate, Nauarcho imposuit. In oneratiã igitur vna cum sarcinis admissi, dum se iam vela facturos putant, eijciuntur. Nam ceteri, qui eodem nauigio in metropolim transmittabant, nauarchum ita terruerunt, vt mutato consilio, Patrum sarcinas in ripam eiecerit, ipsiq; coacti in hospitium, vnde venerant, redire.

Eo ipso tempore tristis Urbano Gubernatori nuncius de morte sui parentis aduenit, qua ex causa officio exutus, ipso momento, ex consuetudine Sinensi, ad triennem luctum domum priuatus repetebat. Inde factum est, vt nullo prohibete,

Anfanum perueniunt focij ad Gubernatorem.

Audax facinus focij aggrediuntur.

dies aliquot socij in eo oppido substiterint, omnemq; lapidem mouerint, ad Metropolim adeundam. Id deniq; paucorum nummorum largitione impetrarunt ab eo, qui Gubernatori suffectus erat, & ope Notarij, qui, ne aliquod sibi malū crearēt, eam facultatem ita texuerunt, vt non largitionem accepisse, sed Reipublicæ obsequium præstitisse viderentur. Socij itaq; inscij in metropolim velut captiui nauigarunt. Sic enim scribebatur hos sacerdotes aduenas Ansani repertos, quod haberent, videlicet nescio quod Exproregis ad Maris præfectum, diploma, ad quem mittebantur.

Perueniunt in
Metropolim.

Non ideo minus benignè ab Maris præfecto excepti, nec referato diplomate, rogantur ecquid velint? Responsum supplici libello iam rite confecto datum, quo libello continebatur; eos esse viros Religiosos, qui per tot maria, è patrio solo venerant, Sinensis imperij fama allecti, vt in ea ad extremum vsque spiritum degerent. Nihil se aliud postulare, quam exiguam aream, in case cæli Domino ædiculam excitaturos, nemini se porro oneri futuros, vitæq; necessaria se corrogata iam ab suis stipe, curaturos. De Christianæ legis euulgatione, nec in hoc libello, nec primis principijs vllus fiebat sermo, ne ea res necessariam in eo regno stationem impediret. neq; enim ita de se abiectè sentiunt Sinæ, vt arbitrentur se aliquid ab aduenis audire posse, quod non in suis libris habeant accuratius explicatum. A nouæ quoq; legis prædicatione mirè abhorrēt, experti quippe, seculis sæpe superioribus, ciuiles rerum nouarum tumultus ab ijs cæpisse, qui prætextu legis nouæ multorum ad rebellionem conspirantium cæcus cum Reipublicæ pernicie cogebant.

Socij impetrāt
ad tempus cō-
morandi facul-
tatem.

Supremus Maris Præfectus sociorū vota laudauit quidem, sed respondit tamen id in Superiorum Magistratum esse voluntate, & à solo Prouinciæ Visitatore, Cia iuen ipsi vocāt, vel à Prorege posse concedi. Causantē hæc Maris præfectum,

socij

focij rogarunt, vti ſaltem in ea metropoli tantisper cōmorandi ſibi faceret facultatem, in Palatio Legatorum regni Sian; vbi nundinarum tempore ſolebat P. Ruggerius commorari, donec nundinarum Luſitanarum tempus adueniret; interim ſe vel à Prorege, vel à Viſitatoꝛe impetraturos, vti ratam eam haberent ſtationē. quam rem præſentibus conceſſit quidem, ſed eo ipſo die renuaciarī iuſſit: Prouinciale enim luſtrum per eos dies ab Viſitatoꝛe inſtituendum, aiebat proinde vereri ſe, ne ſi eos ille, quo tempore negotiatoꝛes abſunt, in Metropoli reperiret, id minus moderate laturus eſſet. Illius cenſuram nulli non Magiſtratoꝛi eſſe formidabilem. Imperauit igitur, vti extemplo Amacum ſe referrent.

Conijci facile poteſt, quo mœore ſocios tam inexpectatus nunciuſ affecerit. Abiēre tandem, vbi nullam commorandi ſpem, adhibita omni induſtria, ſuper eſſe viderunt. Anſanum peruenerunt ac reſ peiōre in ſtatu, quem ante repererunt. Pro Vrbanis portis Proregis noui, cui cognomen Co, edictum expoſitum legebatur, quo edicto præter alia, quæ prouinciale bonum, attinebant, hoc, quod ad rem ſpectabat, de Amaceniſibus ſanciebatur: Primum querebatur multis, varias Amacai fraudeſ, & alia contra legeſ fieri, quorum omnium culpam in Sinas ipſos aduenarum interpreteſ reiiciebat, à quibus ipſi aduenæ ad ea ſollicitabantur, ac inſtruebantur: Sed præter cætera compertum ſibi eſſe, Aduenarum interpreteſ perſuaſiſſe externiſ quibuſdam Sacerdotibuſ, vti Sinarū ſermonem & caractereſ ediſcerent, & aream in ipſa metropoli peterent ad excitandam ædem ſacram, ſimul ac priuatam, quam rem aſſerebat regno ſuo pernicioſam, cui non expediret aduenas in interiora admitti. Minabatur denique ſe interpreteſ illoſ, niſi deſiſterent grauiſ ſupplicijſ mulctaturum.

Hiſ auditis, iſſque viriſ, quæ ipſiſ acciderant, integro mente quo negotium hoc exeurrit, & animaduerſa incredibili a-

uerſione

Amacum eo-
guntur reueſti

Edictum Pro-
regis noui.

uersione, qua Sinæ aduenas detestantur, spem prope omnem socij depoluerunt, sedis vnquam in regni penetralibus locandæ. Hoc potissimum Prorege Magistratum gerente. neque enim videbatur ille ipse facturus, quod tantopere improbat.

Sciauquinum Patres euocantur, & facultatem impetrant ædis extruendæ, sedisq; figendæ.

CAPVT QVARTVM.

DESPERATIS ad hunc modum rebus, satis admirabile videri potest quod subiungam; nondum à sociorum regressu hebdomada tota effluxerat, cum è Proregia vrbe Sciauquino in Amacaensem portum appulit è Proregis Satellitio famulus; deferebat is patentes illius gubernatoris litteras, qui vniuersam illam regionem ex officio moderatur, Ci-fu; Sinæ vocant, ijs litteris è Proregis auctoritate Patres è Societate IESV Sciauquinum vocabantur, aream e publico ad ædem simul, & ædes extruendum accepturi. Hæc sanè mutatio, dexteræ excelsi, & non humanæ industriæ tribuenda. Absit verbum illud: Manus nostra excelsa, & non Dominus fecit hæc omnia, sed cogitandum potius socijs, in futuris deinceps laboribus post mortales industrias spem supra spem erigendam, nec vnquam desperanda meliora. Prorex quidem, acerrimis verbis nuper eam rem publico diplomate improbat: Gubernator eius regionis Patres nostros ne viderat quidem: sed non est conciliū aduersus Dominum, in cuius potestate sunt tempora & momenta: quibus ab æterno statuerat hanc gentem sua luce collustrare, & in manu potenti, brachioq; extento occlusas tot sæculis fores Euangelij sui præconibus aperire.

Nam quod in eam rem fecisse Patres narrabatur, næ nihil humanis calculis rem subducendo proderat ad rei tantæ creationem,

Patres Sciau-
quinum vocan-
tur.

Admiranda
Dei consilia.

tionem, si non ea manus interuenisset, quæ omnia ex nihilo, potenter eduxit. Narrabant enim, Patres, se cum secundo Sciauquinum admissi ab Exprorege dimitterentur in Metropolitim, præsentibus aliquot Proregum famulis, certam pecuniæ summam ei spondidisse, qui à nouo Prorege reditum eis impetraret. E quibus vnus, isque infimi ordinis ex ijs militibus, qui pro foribus palatij excubabant, libellum Proregi obtulisse dicitur, velut sociorum interpretis nomine, quo libello stationem socijs ea in vrbe permitti, & aream ad ædem utramque dari postulabat. Mira res, qui aduenas sacerdotes eorumq; interpretes ita crudeli edicto exagitarat, libellum sibi ab abiectissimo satellite oblatum, non modo non reiecit, sed ad Gubernatorem regionis (dicebatur is Guam-puon è prouincia Cequiana) remisit expediendum; is patentes militi litteras dedit, quas ille ipse ad Patres detulit Amacaum.

Æstimari facilius quam dici potest, quo alacritatis sensu rem illam nostri acceperint. idq; eò magis, quò inopinata vehementius in animos velut insiliunt, & irritant omnino potentius. Videbantur enim sentire diuinam manum, & supra vim humanam cæleste consilium. Toties igitur nominati huius expeditionis pugiles, ea comparare cæperunt, quæ ad eam rem necessaria esse videbantur; Neque id sine labore, nam cù hoc negotium ex amicorum liberalitate penderet (ex ijs enim plerique, tribus intra paucos menses excursionibus largitatē exhauserant) hanc quoq; profectioem non secus ac reliquas in ventum abituram, non omnino temere verebantur. Accesserunt eodem multa illius anni naufragia, maximè vero Iaponiensis onerariæ in Insula Leuquiceo, in qua vna sunt prope vniuersæ ciuitatis opes, manum strinxerant eorum, quibus aliàs erat ex more profusus.

Verum & hoc incommodum, Deo prouidente, sublatum. Amacai degebat ijs temporibus Lusitanus Negotiator tam ac-

Incommodum
Patribus obij-
citur.

quirendis opibus, quàm largiendis fama celebris; Gaspar Vi-
gas dicebatur. Is qui hanc expeditionem in primis semper ad-
iuiuerat, & nunc eam calamitosissimo ciuitatis tempore mini-
mè dereliquit. nam pecuniarium eleemosynæ nomine subsi-
dium socijs eiusmodi contulit, vt huius expeditionis initijs
sufficere posse videretur. Et quoniam eius officiosè memini,
non omittendum duxi, quod is Goanam Probationis domū
Societati erexit, annuoq; censu stabiliuit, ac deniq; morti vi-
cinus in Societatem nostram adscribi perijt, & impetrauit.
Neque vero ille solum, sed alij quoq; amici, Collegijq; Rector
P. Franciscus Capralis multa contulere; quibus instructi, sol-
uerunt magna spe pleni, fore vt nunc tandem aliquando hoc
negotium optato fine clauderetur.

In Cantonienſi Metropoli, & nunc & cum prius Sciauqui-
no dimissi redirent, Hispanos repererunt. Nam cum è Philip-
pinis Insulis nouam Hispaniam peteret oneraria quædam, vi-
ventorū in Insulam Prouincię Cantonienſis acta, cui nomen
Nan tau, ibi naufragium fecerat. Cum porro omnes è salo in
solum euasissent, ab Sinis compræhensi asseruabantur, dum
statueret Prorex quid ijs fieri vellet. è quibus tres omnino ad-
uentus sui rationem reddituri in Metropolim fuerant aman-
dati. Nunc vero octo decemue è Sacra D. Francisci familia
religiosos repererunt, qui exijsdem Insulis Philippinis in re-
gnum Sinensi conterminū, Caucincina dicitur, ideo nauiga-
rant, q̄ auditū erat, illius Regem Christiano ritu eodem sacrā
velle excitare. Verum postea peius habiti redibant in patriam;
quo in reditu naufragium in Insula Sinensi Prouincię Cant-
onienſis, cui nomen Hainan, passi, à Sinarum classe compræ-
hensi, rebus omnibus exuti, & pro pyratis habiti, Magistrati-
bus sistebantur. Magna fuit horum Patrum exultatio, nec mi-
nima nostrorum, cum se eadem ex causa inter infideles repe-
rent. Eos nostri, quia liberi captiuos omni humanitatis of-
ficio

Eleemosyna
socijs subueni-
tur.

Benefactor Pa-
trum societate
ingreditur.

In naufragi so-
cij compræ-
hensi.

E D. Francisci
familia ali-
quot in Nau-
fragio capiun-
tur.

ficio recrearunt, quin etiam effecerunt, vt ex ijs aliqui Augustissimum Misse Sacrificium in Palatio Legatorum regni Sian, vbi nostri commorabantur, celebrarent, quod cum iam diu minime licuisset, magno caelestis gaudij sensu perfecerunt. Nec nihil in omnium liberationem contulere, cum enim à nostris assereretur, eos esse viros Religiosos, de quib⁹ id ne suspicari quidem liceret, cuius infimulabantur, rogareturq; vti lautius haberentur, Amacai omnia etiam cum fanore restituenda; breui factum est, vt egentes abundarent & captiui omnes liberarentur, in oppidum Amacaense amandati. Hæc in transitu, Discesserāt è Collegio socij Septembri mense ineunte anni 1583. & Sciaquinum duce Milite illo nemine vsquam iter retardante, quarto Idus eiusdem mensis peruenere. Mox in Gubernatoris palatium deducti, ab eo pro tribunali tum sedente, flexis genibus, & cæteri, perbenigne fuere accepti, interrogatiq; qui, & vnde, & quorsum? Hi opera Interpretis in hanc fere sententiam responderunt. Esse se viros Religiosos, qui vnum cæli Dominum pro Numine venerabantur: Venisse se ex vltimis ad occasum orbis partibus, itinere annorum trium quatuorve ad hoc Sinarum Imperium illius fama euocatos: cupere se in hoc locum aliquem, vbi procul à Negotiatorum tumultu, & rerum profanarum impedimentis (quæ Amacai omnino repererant) liceret sibi exiguas ædes ad habitandum & ædiculam ad numen colendum excitare, quod suum institutum ad extremum vsque diem certum erat retinere. Eum igitur enixè rogabant, ne sua vota reijceret, seq; in perpetuum, hoc tam insigni beneficio adstringeret, maximè quod sponderent, nemini se molestiam aut sumptum parituros. Vir erat natura comis, & ad bene agendum propensus; ergo subito amore socios est complexatus, & quibus in rebus potuit impensè semper fouisit. Respondit igitur in hunc fere modum. Nihil se dubitare de eorum, cuius in-

Franciscani
 nostrorum o-
 pera liberan-
 tur.

Socij Sciaquinum
 perueni-
 unt a Gubernatore
 examinantur.

tuitu, illorum se patrociniū suscepturum: Obirent igitur ciuitatem, loca omnia lustrarent, vnum eligerent, effecturum se, uti Prorex in eorum veniret voluntatem.

Turris exædificatur in agro Sciauquinensi.

Hoc eodem tempore Sciauquinensis regio communi vndecim vrbiū suarum sumptu turrim exigebat ex ijs, quas antiqua superstitio persuasit, sortem vniuersæ regioni prosperam importare. Et iam primū pauimentum, supra quod alia nouem erigenda erant, assurrexerat; & amænissimo quidem loco ad ripam fluminis magni, & commodè nauigabilis, à quo Proregum & Gubernatorum sedes Sciauquina sub ipsa vrbiis mænia opportunè alluitur, à quibus aberat turris milliario & amplius; verum eo vsq; & vltèrius etiam ager suburbanus habitatur non infrequenter, & confitis arboribus hortisq; cum voluptate spectatur. Eodem in agro erecta iam turri, magnificum templum delineabant: quo in templo, Gubernatori sex totos annos de vniuersa regione, litteratis ac plebe benemerito, grati animi testem, è gentis titu statuam statuebant.

Sedes Patribus à Gubernatore conceditur.

In eum locum nostri, ab eo milite, qui eos adduxerat, & alijs quos è superiore aliquot mensium statione sibi conciliauerant amicis deducuntur, isque ita cunctis arrisit, vt non omnino statuerint, aliud nihil vel lustrandum, vel petendum, quam illius agri partem, in quo turris florida (ita ob varietatem operis dicta) consurgebat: hanc itaq; sententiam suam die insequenti Gubernatori significarunt. Nihil illi gratius accidere posse visum; nam cum hæc vniuersa eo vel auctore confurgerent, vel auctori erigerentur, totum hoc opus velut rem suam promouebat. Itaq; visum ei est, loco non parum ornamenti accessurum, si aduenarum sacerdotum habitatione, re apud Sinas insolenti, cohonestaretur. Eos igitur domum remisit curam in se suscipiens vel libelli, quem Proregi daret componendi, vel rei impetrandæ.

Non procul ab eo fano, in quo prius sub Prorege alij socij fuerant

fuerant commorati, degebat iuuenis honestus & ingeniosus cognomine Ciu, nomine Ni-co; is quia vicinus, familiariter nostris vsus fuerat, & peculiaris amicitia vinculum contraxerat, eo maximè, quod eum Patres fide Christiana non mediocriter imbutum, in Christi sacra pelliciebant, sed inopinatus discessus rem discussit. huic tamen aram, in qua Deo optimo maxime quotidie litare consueuerant, asseruandam tradiderunt, vt quoniam Neophyti deerant, is minimè ineptus videbatur, qui minus aberat à Religione Christiana. Eum igitur, cum in hoc reditu primum visitarent, ab eo sunt cum vniuersæ familię gratulatione suscepti. Aram vero illam ipse in aula loco decenti statuerat, & supra aram, quod alia deesset effigies cubitalibus in tabula characteribus duobus, Dei nomen expressum legebatur, in hunc modum; Thien-chu, Cæli Domino. Et in eadem ara septem octoue foculi, vel thuribula odoriferos suffitus continebant. Ipse vero suis ante aram temporibus non plane ignoto Deo diuinos honores & stas preces exhibebat. Ea res cælestis gaudij dulcedine Patres compleuit, cum viderent iam tandem aliquando post tot ignorantia sæcula, repèriri vnum aliquem, qui veri Numinis nomen inuocaret. Iuuenis porro socios domo abire omnino non permisit, usq; dum ab Governatore Proregis responsum acciperent. Id Patribus accidit percōmodè, nam per eos dies in ara sua Missæ sacrificia pro felici tantæ rei successu peragebant.

Nec diu pependit responsum, quo enim die Exaltatæ Crucis celebritatem Ecclesia peragit, focij sunt ab Governatore accersiti, redditiq; certiores, postulata sua Proregem approbasse, iussi ergo in diem insequentem, in Turris aream se conferre, aduentumq; suum ibi præstolari, aream se extruendam cum primum voluerint ædi designaturum. Redditæ pro beneficio ab socijs Governatori gratiæ gentis ritu, percussio leuiter solo fronte tertio demissa. Inde Domum reuersi, Deo

Ara à quodam Neophyto asseruata.

Area socijs ædificandæ ædi designatur.

Optimo Maximo latius sua beneficia gratulati, nullum gratiis agendis finem dabant, quod tum demum tanta res tantopere expetita, tot annis procurata, impetrata videretur, ad eius vt sperabant gloriam, in hoc vastissimo oriente, ac Reipublicę Sinensis bonum immortale.

Die igitur insequenti eum in locum se socij contulere. Aderat quoq; Gubernator vna cum altero è Collegis: è ciuibus porro accersitus venerat quidam operum præfectus, qui post administratam quoq; alibi Rempublicam domi suæ tum priuatus degebat, & vna cum alijs ciuibus primarijs Turri extruendæ præerat. his non satis arridebat Patrum consilium, & iam gubernatorem monuerant periculum esse, vt alij deinde ab his aduenç ex Amacaensi portu accerserentur, à quibus ipsa Ciuitas publicum fortasse caperet detrimentum. Hinc Patres à Gubernatore quamprimum moniti, viderent ne socios aduenas in contubernium euocarent, & Sinensis Reipublicæ leges accuratè obseruarent. Socij autem modestè responderunt, se omnino imperata facturos. Designatus igitur in eo campo angulus ad ædem excitandam, qui cum angustus vtrumque videretur ad aream templi & ædium explicandam, Interpres id Gubernatori significauit. Ille vero, habitationi solum locum destinatum, Templum enim amplum & magnificum designari. Intellexere subito Patres, delusum Gubernatorem arbitrari, velle nostros illi fano quod in eius honorem extruendum erat, præesse: quem oportuit omnino de rebus nostris admoneri. Dictum igitur se idola minimè, sed vnum cæli Dominium pro numine venerari Substitit aliquantum admirabundus Gubernator, arbitratus fortasse aliam nullam reperiri numinis colendi normam præter eam, quę ab Sinis obseruatur. Cum alijs deinde aliquantisper collocutus, ait: Nihil admodum refert, fanum extruemus: in illud deinde quas voluerint Deorum effigies inferrent. Et nihilominus assignatæ areæ angustias aliquanto laxauit.

Ingens

Gubernator
delusus instru-
itur.

Ingens vt in re noua & hæcenus apud Sinas inaudita, concursus, nam tota illa turris area sic oppleta est, aduenas sacerdotes videre cupientium multitudine, vt eam ne ipsi quidem Gubernatores vel satellitio vel auctoritate perumperent. Vbi vero trigonum illud vitrum Gubernatori primario delatum munus oblatum, & icuncula. Deiparæ Virginis visa est, penè obtuti sunt. Quibus vero è vicino videre licuit, ijs tanta coorta est admiratio, vt in stuporem versi viderentur. Magistratus maximè qui aderant Gubernatori, quo admirabilius omnia efferebant, eo acrius curiosæ multitudinis desiderium acuebant. Gubernator ea in palatium deferendi, petiit sibi fieri facultatem, vt vniuersam familiam hæc nouitate recrearet. Ergo hæc socij & alia nonnulla illi submisere, precati, vt ea munuscula recipere ne grauaretur. Verum omnia deinde cum fide restituit, etiam sudariolum acupictum Europæo more perelegans, tametsi vna ex illius Vxoribus illius desiderio mirè flagraret. Tanta est Sinarum Magistratuum formido verius quam religio, quæ eos à largitionibus palam accipiendis maximè deterret: verebatur enim ne teste Ciuitate vniuersa infimularetur, quod pretiosissimis muneribus delinitus, aduenas sacrificulos in Sinense regnum admisisset, & perpetua statione donasset.

Concursus hominum ad arcam.

Ex eo quod intellexerant socii suam stationem parum nonnullis arridere, statuerunt sibi omnino festinandum, ne mora quicquam moliendi tempus & facultatem daret, ex templo igitur ædium fundamenta ponere statuerunt, & vt præsentibus instarent operi quam maximè, vicinam pretio domunculam conduxere; ibi erecta ara Dominicis aliisque festiuis diebus sacris operabantur, reliquo tempore ipso in loco è laterum congerie, quam operi parabant, vt cumque licuit, stationem adumbrare: vbi ad reliquos labores accedebat incredibilis omnium ordinum concursus, quem aduenarum sacerdotum fama,

Ædium fundamenta ponuntur.

Gentem Si-
nensem sibi
Patres concii-
liant.

fama, quæ insolentem oris speciem, & reliquam Europæarum rerum nouitatem supra verum de more sparserat, è locis etiam non proximis exciebat. his omnibus fieri omnino satis oportebat, idq; vnum vt facerent socij laborabant, quo auersam ab aduenis natura gentem, omni vrbaniæ genere conciliarent. Ergo trigonum illud vitrum, quod illi lapidem sine pretio pretiosum appellabant, Libros nostros, Dei Parentis effigiem & alia quibus nouitas splendorem dabat, cui libet optanti ostendebant.

Interim Urbani Baccalaurei alijq; litterati, ij maximè qui floridæ Turris operibus præerant, non satis æquo animo nostrorum aduentum in Urbem suam, & iniquiore locum eo in agro illis destinatum, ferebant, & externos fortasse rerum suarum testes futuros existimabant. Ergo in Vrbe mullitare primùm, deinde etiam tumultuari, facturos hîc externos istos quod eos in Amacaensi portu fecisse constabat, quo primum pauci negotiatores aduenerant, sed ij annuis incrementis in eam multitudinem excreuerant, vt iam exterminari non posse viderentur. His alijsq; sermonibus impetrarunt deniq; vt summus ille operum Præfectus, quem vna cum Governatore supra venisse diximus, Tan-suo-hu vocabatur, Patribus renunciari iuberet, vt ab inchoanda æde abstinerent, causatus cum diem ædificio nefastum in suis factis pronunciari, se aliû feliciorum postea electurum, quo ædibus suis ritè principium darent. Verum socij rem subodorati, responderunt, se illum diem scire non minus ac reliquos esse fortunatum. Et tamen superueniente imbre prohibiti, vellent nolent opus distulere. forte ita Deo disponente, ne quid turbatum ab aduersariis ciceretur, res enim postea, iis maxime volentibus adiuuantibusq; ita composita, vt & nostris commodius planè & ex voto ceciderit.

Ab inchoato
opere Patres
iubentur desistere.

Ne quippe à nostris sprete viri primarij viderentur, nihil eorum

eorum renunciacioni tribuentibus, P. Ruggerius vna cum suo interprete ad auctores tumultus se contulit, sui rationem redditurus. Ostendit igitur non eo se animo venisse, vt bene meritam de se Rempubicam & nominatim ciuitatem læderent, aut sinistri quippiam molirentur. His alijsq; facti æquiores, cum minime possent Gubernatoris concessionem infirmare, ad rem è partium voluntate componendam deuenère. Volebant igitur vti nostri loco sibi designato cederent, quod molium suarum ideam deformari dicerent: aliam offerebant aream plateæ viciniorē, quæ domus nostræ ianuam extra illius campi septa fieri permittebat; quod nostri summis votis expetebant, atque ita coemptis aliquot casulis assignataque campi parte non exigua, nostri tandem libentes acquievere, conciliatisq; iam animis etiam ab ijs nostri sunt adiuti. cum enim lateritium per eos dies opus intermisisset, multa laterculorum millia, & lignorum struem nostris commodarunt, vti opus denuo inchoatum citius consurgeret, & ad finem perduceretur.

Alia offertur
Patribus areæ
pro ædificio.

Delinearant nostri exiguam quidem, sed non inelegantem domunculam Europæo more. quæ quidem in alteram contignationem assurgeret, Sinensi ferè consuetudine, quæ vna contignatione tectum claudit; sed commune malum, initijs maximè, tenuitas nostra ædificium necessario sistebat. Nam Amacaensia subsidia vrbs calamitas abstulerat; Et Collegij Rectori huius quoque Missionis Superiori tutius videbatur, ab huiusmodi mole abstinere, ne quam tenerrimis ad suspicandum indigenis delineatæ arcis vmbra facerent. Et tamen ne periret, quod iam erectum erat, trigonum vitrum pignori dederunt, eius loco aut eos viginti acceperunt, quibus ea pars que excitata fuerat tecta, socijs ad habitandum hoc modo satis fuit, dum speratum aliunde subsidium adueniret.

Tenuitas so-
ciorum ædifi-
cium sistit.

His ita peractis, ad confirmandam, Magistratum aucto-

Statio sociorū
Diplomate Pro
regis confirma
tur.

toritate, suam in eo loco stationem animum adiecere. A Pro-
rege igitur primum amplissimum accepere diploma, quod
pro foribus appenderent. Eo diplomate narrabatur primum,
quarationē nostrī Sinatū fines attingissent, idque cum insigni
commendatione virtutis atque sanctimoniam laude, deinde si-
gnificabatur se Proregis auctoritate locum ad cōmorandum,
& suo sumptu viuendum designasse. Inde grauiissimis pœnis
propositis verabatur, ne quis quicquam nostris molestiæ in-
ferre auderet, id neminem plane impunè facturum.

functio illi
era aduicū
cipiāta. orq

Gubernatoris
beneuolentia
erga Patres.

Non ita multo post patentes literas officij sui sigillo mu-
nitas idem binas dedit: vnā donationem illius areæ contine-
bant, altera facultatem faciebant in Metropolim, Amacuum
& quo alio vellent per vniuersum regnum comēandi. Ipse
vero Gubernator frequens Patres visēbat, & alios Magistratus
primarios adducebat, grauiissimisque verbis in omni eos con-
gressu cōmendabat. Neomenia qualibet ex more in tribu-
nalitabant socij, & solitos ritus honorisque cultum illi exhibe-
bant, vbi vicissim multis beneuolentiæ signis ab eo excepie-
bantur. Vnde nostrī semper professi sunt, se illi sub hac prin-
cipia maximè multum debuisse, quam grati animi recorda-
tionem varijs munusculis subinde restati sunt. Huius proin-
de viri apud omnes authoritas, & in administranda Repub.
integritas, tantum valuit, vt multi de nostris pellendis nihil
ultra musstrarint. Nec solus hic fouendos tuendosque Patres
suscepit, reliqui Magistratus eodem euentu ab alijs sapē visē-
bantur. Vnus Prorex nostros in conspectum suum non admi-
sit. nam cum ad eum socij pro Tribunali confidentem gratias
de statione concessa reddituri adire voluissent cum muna-
sculis, ea nec attingit, nec ingredi permisit: Renunciari tamen
iussit, nihil opus esse, vel eos admitti, vel de muneribus
esse sollicitos, contenti viuerent loco sibi
designato.

Cum Sinis de Legis nostræ capitibus paulatim ab Socijs agi captum.

CAPVT QVINTVM.

IN his fere principijs, ne quam suspitionis vmbra legis nostræ nouitatē facerent Socij, non admodum dilucide de ea sermonem inferebant, sed potius quod ab excipiendis visitantium officijs vacuum tempus supererat, id ferè in vernaculi sermonis, scriptionis ac rituum gentis studio impendebant. Enixè interea laborabant, vti compendiosiorē ad docendum viam, vitæ sanctimonia, virtutumq; exemplo, Sinarum animos sibi conciliarent, & ad id sensim sine sensu disponderent, quod nondum verbo vel sermonis infantia, vel gentis vitio poterant sine periculo euertendæ rei persuadere. Et habitum quidem cum adhibebant, qui modestissimus apud Sinas habebatur, nec à nostro admodum discrepabat, talaris ea erat tōga, manibus laxissimis; quam rem Sinæ maximè comprobarunt.

Initia Sociorū
in docendis
Sinis.

Patrum vestitus,

Domus nostra duas habebat vtrinq; cellulas, & media erat velut aula quædam, eam in Oratorij morem cōcinnarunt, aram ipsam in medio statuentes, super qua Sacram Dei Parentis effigiem vlnis sacrum pignus filiolum gestantis collocarunt. Vt Deo quem nos colimus auctoritatem nostri conciliarent, Thien-cui, hoc est, cœli Dominū appellarunt; cum enim D consonantem nesciant, aptius illi nomen indere non potuerunt, quod apud Sinas magnificum diuinumq; videbatur. Et hæc appellatio ab his principijs orta in hanc vsq; diem perseverat, siue in congressu Deum, siue scriptis libris contingat appellari, quamuis deinde claritatis causa, alijs quoque nominibus appelletur, inter quæ celebriora, Supremus omnium moderator, Primum rerum omnium principium & alijs huiusmodi. Deipara vero, Magna Dei Mater appellatur.

Aram in aula
domus statunt.

Deo auctoritas
cōciliatur.

Cultus Sinen-
sum erga Dei-
param.

Christi effigies
imagini Dei-
paræ substitui-
tur.

Decem Deca-
logi præcepta
traduntur.

Liberalitas Si-
nensium erga
Patres.

Hanc porro Dei Parentis & pueruli IESV effigiem in ara collocatam, quotquot ad visendos Patres accedebant, siue ij Magistratum gererent, siue litterarum gradibus insignes essent, plebs quoque vniuersa, quin ipsi quoque simulacrorum sacrificuli, solitis inclinationibus ac genuflexionibus, solum fronte leuiter, gentis ritu quatientes, venerabantur sanè religiosè. Picturæ vero præstantiam, viua lineamenta coloresque admirandi nullum finem faciebant. Quanquam non ita multo post sublata Deo parentis imagini è primario altari, Christi Seruatoris effigiem, grauibus sane de causis substituere, visum est accommodatius. Primùm quidem, ne (ut fama iam sparserat) nos mulierem pro Numine venerari sibi persuaderent. deinde, vt sublime illud incarnati verbi mysterium commodius edocerentur.

Inde sua sponte veniebant non pauci de legis nostræ capitibus aliquid audituri: nam fere gens acris ingenio de suarum sectarum non immerito dubitat vanitate: hac de causa Decem decalogi præcepta Sinensi sermone Socij donauere, eaq; typis edidère, & volentibus tradidere; nec pauci asserabant ea se in posterum obseruaturos, quod ea viderent mirè cum lumine ac lege homini à natura indita conspirare. Cum opinione SS. Legis nostræ creuit veneratio. multi enim suffimenta sacros ad vsus sponte sua conferebant; nec nihil socijs alendis eleemosynæ nomine largiebantur. Oleum etiam ad concinandam lampadem, quæ coram ara splendebat, offerebant. Procliue admodum erat credere, nostros aliquot agros idolorum fanis assignatos, à Magistratibus impetrasse, Sed visum est aptius Christianam non vendere libertatem, hac enim ratione nostri peculiarem in modum in Magistratuum futuri fuissent potestate. Et valuit hoc quoque non parum ad SS. legem nostram ab omni cupiditatis specie vindicandam, iam enim ab ipsis principijs apud Sinas constat, legis diuinæ præcones

cones è Religione quæstum minimè procurare, & ex eo facilius semper nostris fuit in palatia Magistratum aditus, quod ij iam fati intelligerent, nostros nihil ab ijs nec opportunè nec importune postulare; quod omnino faciunt quotquot ab ijs in familiaritatem admittuntur.

Mutus hic legem Christianam euulgandi modus, qui pro verbis opera substituit, nihil habuit minus virium ad spargendam vbiq; sanctissimæ legis nostræ nouitatem. nam in posterum veniebant permulti, rerum fortasse nouarum desiderio euocati, redibant autem omnes rerum diuinarum stimulis tacti, nam liberius deinde Patres, hortatoribus ipsis velut Sinis, qui sciscitando instabant de orbis Christiani sanctissimis moribus, imo etiam de Sinensium simulacrorum vanitate disputabant, idque faciebant vel Interpretis opera, vel lingua licet impeditiore quam didicerant, non enim quod volebant, sed quod poterant efferebant, maximè vero in eo instabant, legem nostram vniuersam maximè cum innata homini luce consentire. E qua luce legem antiquissimi Sinarum Doctores suis libris tot prius sæculis, quam simulacrorum inanitas irreperet, commendauerant, eamq; legem minimè se tollere, sed adimplere, suppletes ea quæ lumine supra naturam illustrati, & ab ipso Deo homine edocti didicerant.

Hæc ferè applausu maiore quam fructu dicebantur, nondum enim Sinensis elatio ita detumuerat, vt in aduenarum Religionem transire nullo ciuium suorum exemplo posse videretur. Primus igitur qui in Sinarum regno Christi sacra suscepit, ex infima fuit fece hominum: Infirmus enim mundi elegit Deus, vt confundat fortia. Is insanabili morbo ad medicorum desperationem afflictus, in publico agro iacebat à parentibus crudeliter eiectus domo, quod vix seipsum sustinerent, id vbi rescitum à Patribus, hunc adeunt & interrogant, vellētne legem suscipere, quæ desperato iam corpore,

Legis Christianæ euulgandæ modus.

Pauper quidē, primus Christianis sacris initiatus apud Sinas.

animam in tuto felicitatis æternæ portu collocaret. Ad hæc igitur læto animo respondit, omnino sibi eam legē arridere, quæ huiusmodi misericordiæ opera suis persuaderet. Ergo à domesticis famulis extruitur illi rusticum, sed nitidum tamen mapale, ibi eum omni necessario sumptu nostri recreabant, ac simul fidei Christianæ capitibus imbuebant, postea vero quam satis instructus videbatur, Baptismum primus in Sinarum regno suscepit, ac ne perderet, quam acceperat innocentiam, Sinensis regni primitiæ, paucis post diebus ad cælum, uti iure sperari potest, euolauit. hoc maximè principio in rem tantam inchoauit Dominus, ut cum hac Ecclesia quoque sum retineret institutum. Ac ne meriti pars vlla seruis suis expij operis applausu forte detraheretur, permisit etiam, uti hoc opus obtrectatorum iaculis impeteretur, commenti sunt igitur nonnulli, aduenas illos, ex ipso hominis vultu cognouisse, eum in capite pretiosissimam gemmam habere reconditam, ideoq; hæc in viuentem beneficia contulisse, uti demortui cadauer ad eruendam gemmam in eorum esset potestate.

Opinio Patrū
creuit.

Magnam Religio Christiana in hac etiam principiorum sterilitate opinionem sibi non solum ex sanctimonia veritateque, sed etiam rebus exiguis non parum conciliabat. Videbant domi nostræ libros ex Europa complures, & ex ijs ingentia quædam volumina, iuris nempe Canonici codices, admirabantur typorum elegantiam, concinnam inuolucrorum etiam inauratorum speciem, ac tametsi nec intelligerent, nec legerent, quæ continebantur, ex ipso tamen ornatu non ineptè sanè nonnulla colligebant, ea nimirum quæ ijs in libris legebantur magni esse momenti oportere, in quibus orandis nullis sumptibus parcebatur; præterea apud Europæos litteras ac Scientias esse, & quidem in pretio, eosq; non solum cæteras post se relinquere nationes, sed ipsos etiam Sinas, quod

quod ipsi nullis, nisi oculis testibus, in animum prius induxissent. Videbant etiam socios Europæis scientijs minimè contentos, ad Sinensia volumina diu noctuq; euoluenda animum etiam applicuisse, in eum finem literatum vnum aliquem stipendio allectum domi habere, musæum suum suis etiam libris oppleuisse, vnde minimè dubitabant, Patres, apud suos, litterarum laude insignes haberi. Inde factum est, vt litterati viri non pauci plus aliquanto de fidei nostræ capitibus exigèrent, quam quod decem præceptorum formulis circumferabatur. Ergo Patres his rerum successibus ad audendum incitati, & aliquanto iam peritiores, vna cum domestico rerum Sinensium Magistro Doctrinæ Christianæ volumē ad ingenia nulli sectæ idolorum errores confutabantur, ea maxime quæ ductis è naturæ lumine rationibus persuaderi nequaquam difficile esse videbatur. nam reliqua priuatè Catechumenorum institutioni Patres reseruabant, quia nondum ab ipsis pro dignitate scribi, nec à Sinis cum approbatione legi posse putabantur. Id volumen illi ipsi typis suis euulgarunt, & admirabili applausu doctissimi quique acceperunt; sed præ omnibus Gubernator Patribus addictus, & admirator extitit singularis huius voluminis, cuius exemplaria prope innumera vniuerso regno sparsa, legis nouæ famam in vniuersam Sinensis imperij vastitatem intulerunt, eò faciliusq; penetrarunt, quo nondum auctores post tot annos penetrasse potuerunt. Quin etiam aptius longe in hoc regno scriptis fidei nostræ capita, quam verbis exponuntur, non ideo solum, quod Sinæ librorum sint veri helluones, maxime si quid contineant nouitatis, sed quia Sinica scriptio hieroglyphicis illis characteribus expressa peculiarem habet in exponendo vim atq; maiestatem.

Hæc vbi animaduertisset Gubernator, & Socios opinione

sua

Doctrinæ Christianæ volumē concinnant.

Doctrinæ Christianæ exemplaria sparguntur cum fructu

Patres publico
honore à Gu-
bernatore af-
ficiuntur.

sua Superiores comperisset, statuit eos etiam insigni apud Si-
nas ritu cohonestare. Solent enim summi quique Magistratus,
si quando benevolentiam suam, qua familiares suos persecuuntur,
volunt palam euulgare, magno apparatu & pompa Tabulam
insigni opere striatam, & coloribus illustrem mittere, in ea
tabula cubitalibus insculpta characteribus tribus quatuorue
inscriptio legitur, quibus eius qui cohonestandus suscipitur
laudes explicantur; ad latus, infra inscriptionem, alterum
minori characterem, eius Magistratus nomen ac dignitas scribitur,
qui amicum cohonestat, ad alterum vero latus annus legitur
illius inscriptionis, qui apud Sinas, ab eius qui regnat, in
inauguratione numeratur.

Voluit igitur Sciauquinis Gubernator socios, quos ipse
protegendos, ornandosque susceperat, eos hac honoris formula
commendare ideo, quia iam eo honore digni ob res hactenus
gestas videbantur; & ut populus eius auctoritatem secutus,
eos coleret ac veneraretur impensius. Binas igitur huiusmodi
domum nostram inscriptiones solito apparatu submisit. Alteram
volebat supra ædis sacræ limen, quod erat etiam ædi priuatae
commune collocari. Inscriptio illa erat in hunc modum.
Diuorum floris ædes. Alteram in ea volebat aula statui,
quæ amicos visitatores excipit, huius hæc erat sententia:
Gens ex occasu sacrosancta. Hæc suis locis collocata
magnam nostris apud omnes ordines auctoritatem peperere,
nemo enim erat qui non inscriptionem priorem in transitu
legeret, vel posteriorem in confesso. Ex quo fiebat, ut nemo
nesciret, quanti à grauissimo huius regionis Magistratu fierent,
cuius erat in vniuersa prouincia incredibilis opinio, non
ex officij litterarumque magis maiestate, quam ex opinione
virtutis ac Reipublicæ bene gestæ collecta.

Absente P. Michaelae Ruggerio graui calumnia

*P. Mathæus Ricinus liberatur, & Mathematicis operibus
in stuporem Sinas adducit.*

CAPVT SEXTVM.

LONGA Amacaensis subsidij penuria, in eas Socij venerant rei familiaris angustias, vt & non pauca debitorum nomina contraxerint, & familiam vltra sustinere non potuerint, ab interpretibus necessarijsq; famulis instructam. Ædificium enim iam diu stiterat eadem tenuitas, quæ maiora etiam indices mala minabatur. His vt occurreret P. Ruggerius omnino statuit ipse in Amacaensem portum excurrere, vt iam amicos euentu latiores, ad promouendam tot annis expetitam hanc expeditionem, inflammaret. Ergo à Governatore nauigium petit, & impetrat sanè magnificum, & quali sumptu publico vehi Magistratus solent, instructum etiam amplius triginta Remigibus, idq; ea facilitate ac beneuolentia, vt facile amorem in socios suum testaretur. Et quoniam inaudierat eo in oppido horarias cudi machinas, rogauit etiam atque etiam, vti confici sibi iuberet ab artificibus vnã, se sumptum deinde omnem cumulate redditurum.

P. Ruggerius
rei familiaris
angustijs suc-
currere cona-
tur.

Vbi appulit P. Michael, eandem temporum calamitatem reperit, nam è Iaponia nondum oneraria redierat, è qua vna ciuitatis illius incolumitas, ciuiumque fortunæ dependent. hinc factum est, vt oportuerit omnino reditum in annum insequentem differre, ne vacuis manibus reuersus, creditoribus desperationem iniiceret. Lusitanis porro ex insolita onerariæ mora trepidis ipsum Collegium (quod in hanc vsq; diem annuos redditus nullos habet) in eas deuenerat rei familiaris angustias, vt omnino nihil reperire potuerit, quo sumptum horariæ machinæ, quam Governator commendarat, cõfla-

P. Ruggerius
artificem mite-
tit ad Gubernatorem.

ret. Atq; ita visum est, illum ipsum artificem Sciauquinum ad Gubernatorem amandare; erat is Indus ex agro Goano, Canarinos vocant, colore fusco, quem Sinæ, vt rem nouam, satis admirantur. Redijt igitur cum hoc responso, & artifice, nauigium, Gubernator eius aduentum pergratum habuisse prætulit, delinitus maximè insigni rerum nostrarum munusculo, quæ alteri socio fuerant e Collegio nostro transmissæ. Mox igitur fabros artifice ferrarios adiutores duos dedit e peritissimis vniuersæ ciuitatis, a quibus opus hoc domi nostræ captum est atque perfectum.

Causæ odiorum
& calumniarum
in nostros.

Hos primatum fauores vulgi odia temperabant; iam enim Sciauquini ciues odisse nostros, imo & persequi non dubitarunt. Odiorum causas attingam vniuersim, calumniæ peculiare deinde commemorabo. Iam sæpe dictum est, Sinas ab aduenis quos timent abhorrere, quæ innata genti auersio aliquot sæculorum, vetito cum exteris commercio, ex desuetudine vires cepit. hæc odiorum causa Sinas omnes, sed maxime vulgus amplectitur, quin etiam Cantonienſis prouinciæ Incolas, quæ incultior cæteris prouincijs, olim Sinenſi adiecta imperio, ac hodie per ignominiam à reliquis inter barbaras numeratur. Reliquæ sanè superiores prouinciæ natura cultiores sunt longe, pluresq; litterarum gradibus insigniuntur, & primos Magistratus gerunt. Huic prouinciali genio fauit, hanc sæpe regionem, exteris nationibus terra mariq; conterminam, terra latrones, mari pyratas expertam, grauiam damna tolerasse, & nuper Lusitanorum aduentu minime lætam, videri sibi malum in ipsas fauces admisisse, quantumuis magnus ærario regio, priuatisq; negotiatoribus quæstus accesserit. De ærario negotiatoribusq; qui ex alijs fere prouincijs commeant, parum solliciti, queruntur omnia sibi rerum prætia, ex eo commercio accreuisse, ad alios comoda deriuari. Inde odij sui testem Lusitanis appellationem sanè ignominiosam

Lusitanos, demones appellat.

nosam imposuere. Eos enim vix alio quam demonum aduenarum nomine hodieq; appellant. Sciauquini vero ciues, suas etiam odiotum sibi causas inuenere. Verebatur enim ne cum nostris Lusitani negotiatores in regni penetrabilia ingrederentur, idq; sibi videbantur non vanè coniectare, è libero cum Amacaensibus nostrorum commercio, & è Magistratuum favore, quem in dies augeri videbant, & inuidebant. Verum nihil eos ita pungebat, quam mentiens fama, eam videlicet turrim quam ipsi tanto sumptu, ac sudoribus excitabant, ab aduenis sacerdotibus excitari; hi sermones aliam causam habuerunt nullam, nisi quod turris exstructio in idem fere tempus incidisset, cum ædium nostrarum exstructio. Verum hoc famæ satis fuit, vt turris quam floridam vocari volebant, nomen immutaret, Externa quippe turris vocabatur.

Hinc fiebat vt mira pellendorum Sociorum cupiditate inflammati, cum id non possent, multis iniurijs eos afficerent, quoties sese causa offerebat, vel pretextus quærebatur. Nihil porro erat molestius, quam quotidianis domum è turri lapidationibus infestari, nam cum eo quotidie ludibundi aliqui conuenirent, quem in finem etiam hæc moles ab Sinis excitatur, è vicina turri & celsa, nullus irritus in tectum lapis mittebatur. hæc lapidationes porro densiores hoc maxime tempore depluerunt, quod è socijs vnum domi superesse, & domesticam familiam non nescirent imminutam ad hæc permolestè ferebant, ædium fores, quæ exstructionis tempore cuilibet patebant, è societatis instituto, claudi. volebant enim è domo nostra Idolorum fanum facere, quod cuilibet semper patet, nec ludibundorum petulantias excludit.

Accidit vero die quadam, cum iam intolerabilis esset insolentia, vt è famulis domesticis vnus, ædium septis egressus, puerum interceperit lapidationis auctorem, eumq; in domum compulerit, minatus se eum ad Magistratus abducturum; Ac

Cupiditas nostros è statione capta pellendi.

Lapidibus socij peruntur.

Calumnia in
nostros gra-
uis.

currere ad pueri clamorem vicini aliquot Viri graues, & pro puero veniam peccati facile impetrarunt, vti eum P. Matthaeus iuberet liberum emitti. Ex hoc euentu vicini duo nostris infensissimi, calumniam texuerunt, vocato ad se pueri propinquo nescio quo, curialium negotiorum perito, persuaserunt vti fingeret, puerum à Patribus interceptum, triduo domi latuisse, pharmaco quodam non insolenti apud Sinas, loqui prohibitum ac vociferari, ideo consilio factum vti Amacum in perpetuam seruitutem puer, pretio vendendus mitteretur. Eius se rei vocatos testes fore. Non difficile fuit persuadere homini, qui se hoc facto sciret vniuersæ Ciuitatis gratiam comparare, quam sciebat aduenis sacerdotibus infensam, de ijs pellendis sepius cogitasse.

Edoctum ergo puerum, quem fratrem appellabat, secum per celebriores vrbis vicos in Gubernatoris tribunal abducit, & vt fabulae fides esset, passis vterq; erinibus eiulans, Cælum Magistratusq; obtestabatur vicatim, vti maleficium externorum dæmoniorum vindicarent. Ad Gubernatorem vbi peruenit, mira arte accusationem texens, omnino persuasit, maxime quod diceret, eos se habere totius rei testes, quibus ipsa vicinia notaq; probitas fidem dabat. Quid ageret in tam subito casu bonus Pater? aliud nullum nisi in inuocato Deo præsidium reperire sibi videbatur. Die insequenti cum iam libellum vna cum amicis texeret ad calumniam detegendam; subitus in domum apparitor Gubernatoris irrupit, qui Patrem ad tribunal ita perturbatè pertraxit, vt sine libello, adolescente Indo comite, qui melius aliquanto Sinice loquebatur, ire sit coactus.

Pater ad tribu-
nal perducitur

Vbi in Gubernatoris conspectum venit, sic ab eo compellatus est, vt qui iam credulam nimis aurem accusatori vtramque tradiderat. Querebatur enim acriter, eos tot à se beneficij affectos, & in Sinense regnum admissos, hanc vicem

& sibi & suis ciuibus rependisse. Interpres adhæc non planè imperitus iudiciorum Sinensium, laxas tunicæ manicas faxis oppleuerat, quas ad hæc Gubernatoris verba in eius conspectu exonerauit, & saxa in mediam aulam abiecit, obtestatus vti calumniæ falsitatem accuratius excutere ne grauaretur. Inde vterque, vt poterat, frequentes lapidationes, puerum comprehensum, eoq; momento dimissum, exponebat.

Concurrerat in tribunal ingens multitudo cupida videndi, qua pœna impius ille aduenarum sacrificulus tanti criminis, nemine dubitante, conuictus plecteretur. Verum Gubernator audita rei defensione, non difficilior fuit ad agnoscendam veritatem, quam facilior fuerat ad calumniatorem admittendum. Intellexit igitur subito hæc omnia accusatoris esse commentum. Veram cum is præsens omnia denuo confirmaret, & se grauissimis testibus omnia clarissimè probaturum assereret, voluit animi sui sensa patefacere (dubium videlicet se esse fingens) & ipsi quoque multitudini calumniam aperire, ne accusator, gratia, qua nostros apud se valere plurimum constabat, oppressus fuisse videretur. Vt afflictum Patrem interim solaretur, eum culpa eximens, vniuersam in Canarinum illum horariæ machinæ artificem reijciebat, iubebatq; Amacum extemplo remitti, se nunc instrumentum illud fieri sibi nolle. Deinde accersiri iussit, tres operum Præfectos, qui extruendæ turris opus eo die promouerant. Accusator vero repugnabat, volens vicinos illos vocari calumniæ scilicet auctores, quibus dicebat rem apprimè constare. Dimissa vero multitudine abiens, vetuit Patrem è palatio dimitti, qui sane toto eo tempore anxius, euentum rei Deo, Diuisq; omnibus, sed maximè Deiparæ commendat.

Interim vero accusator liber dimissus, vna cum Gubernatoris apparitoribus, operum præfectos conquirebat, & prece ac pretio etiam contendebat, vt i accusationem suo quoq; te-

Calumniæ de-
regitur.

Accusator cal-
umniam pro-
sequitur.

stimonio comprobarent; effecit autem ut ipsi apparitores, duos illos vicinos, mali capita, velut à Gubernatore nominatos, accerferent. Pater interea, nihil dubitabat, ab operum Præfectis se quoque in inuidiam facti vocandum, quibus sciret nostrorum aduentum stationemq; semper displicuisse, & inde occasionem, nostros è statione pellendi, arrepturos. Id erat quod maximè Patrem angebat, veritum ne tot annorum labores, præfens calumnia extingueret; & ex eadem Religio Christiana (quæ aliàs pro nomine IESU optati debet) magnum detrimentum acciperet.

Verum enim vero, contra euenit omnino quam putabatur, vocati enim vbi adfuere tres senes sane venerandis Gubernator redijt in tribunal, simul omnes flexis genibus præstolabantur, quid iudex & à quo quæreret. Ipse vero Seniorem è Præfectis operum compellans, sciscitatur; verum esset, nec ne, quod accusator dicebat; puerum illum à patre furto subductum? Negauit senex, sed contra commemorauit, vidisse se frequenti lapidatione à puero illo rectum aduenarum Patrum impetum, & è domesticis nescio quem subito in puerum impetu irruisse, & eum in ædes impulsisse, ad cuius clamorẽ excitis viris aliquot, qui fortè transibant, Patrè rogasse, uti puerum dimitteret, & hanc ei culpam condonaret; quod ipse in eorum gratiam libens præstiterat: subintulit Gubernator; Triduumne totum domi detentus est puer? Ille vero subridens ait. Sinico loquendi more, qui nostrati fere respondet in hunc modum: Nec toto illo spatio detentus est, quo tertio Apostolicum Symbolum recitari posset.

Nec plura: Gubernator in accusatorem excanduit, & ignominiosissimè compellatum, iussit atrocissimè cædi. Ergo à satellitibus nudatus, soloq; afflictus, adactis è Sinensi more in auersa crura durissimis arundinibus, crudelissimè vapulauit. Nec ei profuit Pater, demissa sæpius in terram fronte, supplicium

Innocentes nostri pronuntia-
tur.

Calumnia via
dicatur.

phicium ab Gubernatore deprecaretur. Ipse enim id vnum respondebat; id genus crimen nulla venia dignum esse, multisq; exaggerabat criminis grauitatē, quod innocentissimum hominem grauissimi criminis infimulasset, & in extremum capitis discrimen adduxisset. Et mox tres illi operum Praefecti cum Patre & Interprete libelli domum remittuntur; attenderent rebus suis, iam sibi omnia luculentē constare. Vicini porro illi qui fabam cuderant, ideo euaserunt, quod Gubernator eos ignotos adesse nesciret, neq; enim ipse illos euocari mandarat, ipsi ergo cum accusatori male cessisse negotium aduertissent, in eo tumultu ex aula pedibus manibusque reptantes, ne aduertērentur, matura fuga sese subdixerunt.

Redibat Pater euentu laetus, & Deo tacitus sua beneficia gratulabatur; quam rem admirati omnes, qui pro foribus stabant, multitudine exclusi Interpretem interrogabant, quem ea res exitum habuisset, quo narrante sepius, per omnes vrbis vicos breui constitit calumniae vanitas ab Accusatore conflata. Die insequenti misit Gubernator domum, grauissimum diploma pro foribus apponendum. Eo diplomate postquam de nostrorum aduentu ac statione ex Proregis voluntate rationem reddidisset: Dicebat rescire se nefarios homines contra ius fasq; aduenas perturbare; quocirca seuerissime interdicebat, ne quisquam imposte:um eos molestia afficere auderet: quod si quis hoc suum edictum violaret, sociorum Interpreti facultatem faciebat violatorē comprehendendi, sibiq; sistendi, se vero nulla remissione atroces ab eo penas exacturum. Quo edicto aliquantulum repressa est petulantium hominum audacia. Atq; hunc omnino finem habuit primus è multis qui deinde sunt consecuti, labor. In quo vt in cæteris hoc vnum notari velim, nostros exantlatis huiusmodi laboribus diuina prouidentia rem ita moderante, semper firmiores in sua statione remansisse, quantumuis eam excutere aduer-

Calumnia vanitas passim innorefcit.

Patres in statione confirmantur.

farij laborassent. Nunc igitur serenitate reddita, ad lætiora transeamus.

In aula domestica appensa præstabat cosmographica descriptio Characteribus Europæis. Eam Sinenses Litterati cum voluptate spectabant, & cum intellexissent, ea descriptione totius vniuersi faciem spectandam ac legendam dari, mira cupiditate exarserunt, eam Sinicis Characteribus legi posse. Sinæ quippe qui præ cæteris gentibus minimum ac prope nullum cum exteris nationibus commercium habuere, crassa sanè orbis ignoratione tenebantur. Nam tametsi non deerant eiusmodi cosmographicae tabulae, quæ vniuersum orbem se proponere titulo præferébant, vniuersam tamen aream suis illis quindecim prouincijs extendébant, & in circuitu depicto mari exiguas insulas inferebant, adscriptis eorum regnorum nominibus, quæ aliquando audierant nominari, quæ regna omnia in vnum collecta, vix minimam Sinenis Imperij prouinciam adæquabant. Vnde ipsi suum imperium, orbis totius nomine cohonestare nihil dubitarunt, Thien-hia nuncupantes, quasi dicas, quicquid sub cælo iacet. Cum itaq; Chinam suam in Orientis angulum retrusam audirent ac spectarent, opinione sua tam impari cæteri vniuerso, eam descriptionem, vt inauditam admirabantur, cupiebantq; inscripta legere, vt de illius possent veritate ferre sententiam. Gubernator igitur ipse, P. Matthæo Ricio auctor fuit, vt eam tabulam Sinicè loquentem faceret, auxilio interpretis adhibito, qua re sibi apud omnes magnam gratiam & authoritatem compararet.

Quamobrem P. Matthæus Ricus, Mathematicis disciplinis plus quam mediocriter eruditus, quas P. Christophoro Clauio Mathematicorum sui seculi, Principe & Doctore, aliquot annis Romæ audierat, ad eam rem, à suo Euangelicæ prædicationis instituto minimè alienam, animû adiecit, non ignorans.

Cosmographica
tabulæ 2.
pud Sinas.

ignorans non fuisse eandem sæculis omnibus vel nationibus cunctis, rationem, è diuina dispositione gentem aliquam ad Christi fidem pelliciendi. Hac esca sanè multi apud Sinas in Ecclesiæ lagenam sunt perducti. Scriptionem igitur illam maiore in campo, quo Sinici characteres, nostris maiores, commodè caperentur, extendit & annotationes non easdem, sed alias adiunxit ad ingenium Sinicum, & ad auctoris institutum accommodatè. Nam opportunis in locis, dum de variarū gentium ritibus ageret, SS. legis nostræ sacra, Sinis in hæc vsque tempora inaudita, ingessit: vt eius fama in vniuersum Sinarum orbem breui penetraret.

Non omittam etiam quod ad gratiam ab Sinis ineundam inuenit: Arbitrantur Sinæ calum rotundum quidem, sed terram tamen quadratam: in cuius medio Imperium suum situm esse pro certo sibi persuadent. Itaque ferebant molestus, Chinam suam à nostris Geographis in angulum vltimi Orientis fuisse retrusam. Et quoniam nondum facis capaces erant Mathematicarum demonstrationū, quibus facile probaretur, terram vna cum Mari globum esse, & in globo, nec finem nec principiū è natura figuræ circularis reperiri, Projectionem nostram nonnihil mutauit, & reiecto Insularum fortunatarum primo meridiano, ad Geographicæ descriptionis dextra læuaque margines fecit, vt Sinarum Imperium in media descriptione, non sine iptorum applausu ac voluptate spectaretur.

Error Chinesium in Mathematicis corrigitur.

Non alia res vlla illis sanè temporibus inueniri potuit aptior ad eam gentem ad Religionis nostræ mysteria accipienda disponendam. quod si cui paradoxum fortasse videbitur, causas breuiter aperiam, quæ experientia deinde teste patuerunt. Ex ignorata Orbis magnitudine eam de se conceperunt Sinæ opinionem, vt se solam China suspiceret, vel imperij magnitudine, vel Reipublicæ administratione, vel litterarum

Causæ cur nostri à Mathematicis disciplinis initium fecerint.

Sinenses eruditiores facti ex descriptione Cosmographica.

laude vnicam: cæteras verò nationes non vt barbaras modo, sed brutorum ferè loco habebat, nullum alibi Regem, nullam Rempublicam, libros alibi nullos arbitrati. Verum quoniam hunc tumorem ignoratio conflauerat, veritas deinde cognita dissipauit. Nam ea descriptione conspecta, tametsi rudiores aliqui initio in risum ac dicteria prorumperent, eruditiores tamen Parallelorum meridianorumq; vna cum æquatore ac tropicis animaduersa proportione, audita quoq; Zonarum quinq; symmetria, lectis tot gentium ritibus ac locorum nominibus, quorum etiam nonnulla cum priscais Sinarum descriptionibus consentiebant, omnino sibi persuaserunt, hanc esse veram germanam orbis vniuersi faciem ac figuram. Vnde de Europæis sumam in omni genere disciplinarum rerumq; aliarum opinionem conceperunt.

Aliud etiam non minoris, vt credo, momenti effectum, nam ex ea descriptione constabat, quam imensis prope terrarum, mariumq; interuallis ab Imperio Sinensi Europa distaret. vnde quem de nostris conceperant minuebant metum; facile colligentes, nihil esse quod sibi timerent à gente, quam natura tantis spatij à sua separaret. quæ res, si apud Sinas omnes æquè constaret, ne maximum ad Christi Religionem toto regno suscipiendam impedimentum sublatum nostris esse videretur; nulla enim alia te magis quam his suspicionum ymbris præpedimur. Hoc deinde opus Geographicum sæpius à Patre limatum, sæpius quoq; recudendum, & vtriq; aulæ cum simili stupore visendum datum, donec deniq; in ipsum Regis palatium eiusdem rogatu penetraret. sed de his postea suis locis.

Geographica descriptio Gubernatori offertur.

Quo tempore hoc opus confectum fuit, horarix etiam machine artifex finè dedit. Vtrumq; igitur opus P. Matthæus Gubernatori obtulit, incredibili eius voluptate, quam ipse officiosissimis verbis & in super munere demonstrauit. Geographiam

phicam quidem ille tabulã suo sumptu extemplo typis mandauit, & amicis intra Prouinciam obtulit, aliãq; complura exemplaria in alias prouincias distrahenda curauit. Horariam vero machinam, cum nemo domi moderari nosset, post aliquot menses nostris restituit in vsus domesticos, & amicorum voluptatem.

Sed nunc tandem ijs commemoratis, quæ absente P. Michaele contigerant, ad eum reuertamur. Cum igitur tandem aliquando è Iaponia in Amacaensem portum oneraria appulisset, è Lusitanorum liberalitate, nummi elemosynę nomine collati, Patri minimè defuerunt: nam ipsã Respublica & alij amici non illiberaliter donatum eum ad stationem suam remiserunt, quo subsidio æs alienum dissolutum, domus extructa est, & necessaria supellectile instructa. quæ tametsi erat angustior, erat tamen non inelegans, & ab Sinis Europæum opus contignatione, seu pauimento altero conspicuum, & dispositis fenestris illustre, magna voluptate spectabatur. Aedificij elegantiam adiuuabat etiam loci ac situs amœnitas. nam secundum flumen extructa, nauigia omnis generis, & vltra montes ac syluas intuentium oculis obijciebat. Vnde omnium iudicio nullus tota vrbe amœnior locus habebatur; quem ornabat etiam Europæarum rerum nouitas, & omnes ad spectandum alliciebat. Itaque domus nostra à grauissimis quotidie Magistratibus frequentabatur, non vrbanis solum, sed prouincialibus etiam, qui ex utraq; prouincia ad suum Proregem ventitabant, quæ res nostris auctoritatem, Sinis etiam fructum, & Religionis paulatim cupiditatem ingerebant.

Lubente deinde tempore, cum P. Matthæus ex Geographicæ tabulæ felici euentu animòs sumpsisset, sphæras astrologicas ex ære ac ferro; globos quoq; vel eos quibus cæli, vel quibus terræ facies in propria figura spectatur, permultos cudit. Gnomicas quoq; horarum indices vel domi depinxit, vel

Liberalitas Lusitanorum.

Aedificij structura & situs.

Domus nostrorum frequentatur.

Matthæo Ri-
cio autoritas
conciliatur.

in laminis sculpsit, & in amicos Magistratus distribuit. Quin
& ipse Prorex in partem venit. Quibus omnibus expositis
maximè, & ad vsum adhibitis, cursuq; solis ac syderum & ter-
ræ in vniuersi medio situ demonstrato, in eam deuenit homi-
num opinionem horum operum auctor, vti maximus ex vni-
uerso terrarum orbe Astrologus haberetur: ipsi enim ceteras
ex se nationes metiuntur, & harum rerum ignoracionem æ-
què apud omnes esse opinabantur.

Legationem Hispanis ad Sinarum Regem

Patres impetrarunt.

CAPVT SEPTIMVM.

Gubernatoris
affectus erga
nostros auge-
scit.

Cecidit subinde res per eos dies huic expeditioni perop-
portuna, nempe vt ille Gubernator, Sociorum protector
in maiorem dignitatem eueheretur, Ea Lin-si-tau appella-
tur, & duas tresue regiones eiusq; oppida omnia moderatur,
neque sedem è Sciauquina vrbe transmutat. Et quoniã Eth-
nici omnes, & hi priuatim auguria obseruant, supersticiosè
collegit ex hac aduenarum necessitudine, non modo nihil in-
fortunij sibi, sed prosperioris etiam fortunæ fauores proue-
nisse, vnde mirè lætus in hac sociorū amicitia, Deo ita dispo-
nente, est confirmatus, eamq; alacritatem inusitata humani-
tate præ se tulit, cum ad eum Patres gratulati cum suo ex mo-
re munusculo deuenêre.

Ad Philippi-
nas insulas fa-
ma nostrorum
Sinasium de-
fertur.

Prospera hæc rei Christianæ apud Sinas initia fama vul-
gavit; nec Amacaum solum, sed & in Iaponiam, & insulas
Philippinas longius deportauit, & communi sociorum ac re-
liquorum etiam lætitia excepta sunt eo fauentius, quo tot an-
nos tentatus à varijs in hoc regnum ingressus incassum toties
cecidisse narrabatur, qua ex causa iam pro desperato ab om-
nibus habebatur. Philippinarum Insularū pro Hispaniarum
Rege

Rege Gubernator, adhibito in consilium Maniliensi Archiepiscopo & vniuerso Senatu; statuit in eam rem aliquid etiam ex sua parte conferre. Maxime quod ex ea re sperabatur Hispanis etiam, nec solum, vt haecenus Lusitanis, aperiri posse cum Sinarum gente commercium, impetrato portu alio in Cantoniensi prouincia ad negotiationem exercendam. In eam rem missus est Amacaum illarū Insularum Regius Quæstor Ioannes Baptista Romanus, vir magno rerum usu spectabilis. Ei comes additus est è Societate nostra P. Alphonfus Sancius Hispanus. His traditæ sunt litteræ ad Collegij nostri Rectorem Amacaum, & ad socios Sciauquinum, in hanc fere sententiam.

Legati ex Philippinis insulis Amacaū mittuntur cū litteris.

Gratulabantur primum de felici in Sinarum regnum ingressu, quam rem tot iam annos Rex Catholicus & vniuersus orbis Christianus optarat. Eam ob rem se communi Religionis intuitu permotos, statuisse quoque hanc expeditionem pro viribus promouere. Mittebantur porro eleemosynæ nomine pecuniarum subsidium & alia donaria nonnulla, sed maxime horaria machina perelegans, quæ solis rotulis, nullis ponderibus agitata, horas metiebatur. Significabatur deinde annis superioribus Regem Catholicum magnifica ad Sinarum Regem destinasse munera, quæ Mexicum aduenisse constabat. Rogabant igitur, vti Socij à Cantoniensi Prorege Legationem ad Sinarum regiam impetrarent, qua occasione etiam ipsi in urbem regiam erant penetraturi, & ab Rege fortasse facultatem Christianæ legis toto regno euulgandæ impetraturi. Sumptus porro omnes Regis Catholici Quæstor, qui mittebatur, facturus scribebatur. Hæc litteris continebantur. Verum P. Alphonfus & ipse Quæstor instabant, vti ipsis ad ipsum Proregem adeundi & negotium tractandi facultas impetraretur.

Gollegij Rector P. Franciscus Capralis ad Socios Sciauquinum scripsit, vt hoc negotium ita tractarent, ne cæpta ex-

Legatio ad Si-
narum regiam
à nostris pro-
mouetur:

peditiò quicquam inde detrimenti acciperet. fecerè illi quod ab Superiore (nam ijs adhuc initijs Sinica Missio Collegio Amacaensi erat attributa) iubebantur, adhibitoq; ad eam rem è Proregis Palatio Curiali quodam, libellum scripsere, in quo nec suum nec domesticorum suorum nomen inscripserunt. Sed eum libellum prius quam Proregi darent, ad fautorem suum recenti dignitate auctum eo consilio detulerunt, vt eius in re dubia & periculi plena sententiam explorarent. Mirum, quantum supra spem ea res illi placuerit, ac libellum comprobarit, quem etiam, eo auctore, interpretis sui nomine inscripserunt. Ergo ille ipse gestatoria sella ex more vectus, ad eum Magistratum se contulit, cuius est libellos Proregi vel offerre pro arbitrato, vel reijcere, Libellum ei tradidit ac mandauit, vti nulla interposita mora eum Proregi offerret, eo rem contineri non utilem minus Sinensi Reipublicæ, quam honorificã. Nec Proregi displicuit, nam eum ex more ad Archithalassum, quem Hai-tau vocari supra dixi, in Metropolim misit cum mandatis, vti de ea re inquireret (nam externorũ negotia ad eum pertinere supra monui) & sententiam suam ad se remitteret. Id cum fit, signum est Proregi libellum non displicuisse, nisi si quid incommodi deinceps adferatur, nam cum libellis reijcitur, sine responso inglorius antiquatur, nec è curia egredi vltra consuevit.

Impedimenta
legationi Hi-
spanicæ future
o hijciuntur.

Iam protraxerant eo Socij negotium, cum Amacão noua mandata prioribus cõtraria peruenerunt. Nam interim dum hæc Sciauquini ab socijs agebantur, Amacaensis oppidi primores intellexerunt, Hispanos id maximè hac legatione spectare, vt cõmercia cum Sinis in eadem prouincia contraherent, quam rem Lusitani vrbis suæ cõmercijsq; ruinam certissimam arbitrabantur. In Insulis quippe Philippinis ingens erat argenti vis, quæ ex noua Hispania & Peruana prouincia quotannis appellebat, eam si in Cantoniensi prouincia coe-

mendis

mendis Sinarum mercibus expenderent, cariora omnia futura dum emerentur, & viliora foris dum venderentur. Quocirca publicis litteris moniti sunt Socij, ne hoc negotium longius promouerent, non ideo solum, quod ea res extremam vrbi perniciem erat allatura, quam certum erat Patres nolle bene meritæ de se toties vrbi procurare. Sed ideo quod legationem ad Regem Sinarum ab Hispanis adornari nulla ratione decebat. Id Lusitanis deberi, quibus Sinense cōmercium iam ab antiquissimis temporibus erat in ea lite, quam diremerat Alexander sextus Pontifex maximus, inter Reges Hispanos atque Lusitanos, fuerat attributum. Nam etsi nunc vtrūque regnum in eandem coronam coaluerat, Regis tamē Catholici cōmunis domini voluntate vnaquæq; natio suum retinebat, & antiqua iura permisceri erat interdictum. De muneribus vero ad legationem adornandam olim missis satis cōstare, ea iam in varios distracta in vnum non facile posse reuocari. Nam cum ingressus in Sinense regnum olim sæpè tentatus, conatus omnes eluisset, legatio etiam ipsa pro desperata iudicabatur; & ij quorum intererat illius iam dissiparant apparatus. hæc ab Amacaensi Magistratu socijs significata, cuius etiam autoritate Rector Collegij Amacaensis monuit, vti negotium vltra ne persequerentur.

Ea res anxios reddebat socios, vix enim regrediendi cōsiliū satis tutum apparebat, rebus iam eo vsq; perductis, statuerunt tamen, nihil vltra mouere, fortasse rem ipsam nullo procurante silentio inuoluendam. Sed ramen hunc exitum res consecuta est. Archithalassus Cantonienſis, cum libellum & mandata Proregis accepisset, dies aliquot substitit, dum libelli auctor, quem dixi Interpretis nomine scriptum, appareret. Sed cum de eo nihil audiret, iam enim Socij nihil vltra mouebant, scripsit ad Anfani oppidi Gubernatorē, sub cuius etiam potestate portus Amacaensis cōputatur, vt cognosceret,

ret, venisset nec ne in eum portum Legatus aliquis, qui Regi Sinarum se donaria deferre profiteretur. Ab eo Gubernatore missi, qui ea de re inquirerent, ij ab Hispano quæstore liberaliter donati retulerunt omnia satis apte ad negotium, quod agebatur, quibus etiam libelli veritas consentiebat. Verum ipse quoq; Amacaensis Magistratus Gubernatorem de re tota reddidit certiore, aliaq; omnia, quam quæ à quæstoribus dicta fuerant assererat. Dicebat enim eam gentem aliam esse à Lusitana, neq; expedire, gentis illius legationem admittere propter varias, quæ inde oriri poterant inter duorum regnorum aduenas, similitates.

Legatio Hispanica ad Sinarum regiam, sopitur.

Cum hæc utrimq; rationes ad Archithalassum peruenissent, ipse prolixum sane diploma euulgauit, & ad metropolis portas legendum exhibuit. Eius breuiter hæc erat sententia. Narrabat in primis huius negotij primordia & progressum, tum rationes utrimq; pugnantes sibi oblatas commemorabat. Inde grauiter de interprete libelli auctore questus, quod se suo tribunali sistere neglexisset, sententiam tulit, in hunc modum: Si legatio quæ adornabatur ab ea gente profecta erat, quæ alias nunquam ad legationem admissa fuerat, nihil esse, quod ultra laboraret, non fieri illi legationis instituendæ facultatem, siue illa gens esset eadem cum Amacaensibus aduenis, siue diuersa: Si vero antiquum habebat aliquod legationis iam olim inijtæ diploma, à Legatione non excludi, Ad extremum Ansani Gubernatorem suo diplomate monebat, ne ultra permitteret huiusmodi homines ad Proregem cum his libellis penetrare, sed potius eos grauiter plecteret, qui tentassent. Atque hac omnino ratione sopita sunt omnia sine expeditionis pernicie, quam adire poterat ex eo, quod cū aduenis extra regni limites aliquid haberent contra Sinenfis regni iura commune.

Sublato tandem hoc metu, Amacaensis Collegij Rector idemq;

idemq; Sinicæ missionis Superior P. Franciscus Capralis stauit inuisendam sibi domum Sciauquinam, vti quæ oculis testibus vidisset, ad Visitatorem in Indiam, & ad Præpositum Generalem Romam scriberet explorata. Id fauere Lin-si-tau. satis facile fuit. nam cum is domi nostræ frequens esset, rogatus exempro facultatem veniendi fecit, maximè quod ad socios visendos solum, & non ad cõmorandum venire velle diceretur. Venit igitur Sciauquinum nullo prohibente, ipsumque Lin-si-tau visitauit, & donaria illi obtulit, ab eoq; vicissim accepit. Omnia deinde liberrimè iustrauit, vel in ipsa vrbe, vel extra, reperitq; stationis illius statum etiam opinione meliorè. Baptismo etiam abluit ipse primos Neophytos, qui sollemniter in æde sacra salutare aquas capitibus exceperunt. Hi fuere duo, alter è Prouincia Fuquiana litteratus, qui Sinenses libros Patribus domi prælegebat, isque in Baptismo Pauli nomen accepit. Alter fuit, iuuenis ille, qui sacram aram dimissis Patribus conseruarat, & redeuntes hospitio exceperat, Is Ioannes est appellatus. Ea res minimè secreta fuit, sed publica, ne tamen ab Sinis improbata; quin potius familiares socijs gratulabantur, quod hos sibi discipulos aggregassent. Quorum exemplum postea secuti alij complures, qui sanctissima lege nostrâ imbuendos, ac deinde sacris etiam aquis eluendos se præbuerunt. Hoc Superioris ingressu non parum utilitatis huic accessit expeditioni. nam moniti Visitator atq; Præpositus Generalis, qui ad hanc sedem necessarijs subsidijs stabiliendam non temere animum applicarunt.

Franciscus socios Sciauquinum misit.

A. P. Caprali primi Neophyti baptizantur.

Alii duo Socii huic expeditioni destinantur, & in regnum admittuntur, in Prouinciam deinde Cequianam à nostris excurritur.

CAPVT OCTAVVM.

QVam P. Alexander Valignanus Visitator expeditionem

Bb

apud

P. Valignanus
rem Sinicam
stabilit.

apud Sinas Christianam instituerat, eam semper studuit promouere. quocirca cum in Europam vna cum Iaponijs Legatis vti destinarat minimè nauigasset, ideo quod totius Indiae Præpositus Prouincialis fuisset renunciatus, animum applicuit ad rem Sinicam stabiliendam. Et quoniam longo iam vsu, rem vbiq; Christianam tractauerat, aptissimis institutis ac præceptis etiam omnia moderabatur. Cum igitur lætissima hæc Sinensis rei principia, felicem videlicet ingressum, stationem perpetuam, extructam ædem, magnam Euangelicæ legi eiusq; præconibus auctoritatem comparari accepisset, gratiarum actionem in Deum, è cuius bonitate bona cuncta procedunt, effudit & hæc fere in huius expeditionis bonum procurauit.

P. Valignanus
duos socios in
Sinis ablegat.

Nominauit igitur P. Eduardum Sande Lusitanum, virum prudentiæ laude ad cæteras animi dotes insignem, in huius missionis superiorem, quam è Collegij Amacaensis potestate eximebat, & sibi vni ac Iaponicæ Propreposito Prouinciali subdebat. Is è Lusitania venerat in Indiam eadem cum ijs socijs nauigatione, qui hætenus rem Sinicam procurarant, & in Societate annos iam plures transegerat. Socium ei adiunxit P. Antonium Alraeidam item Lusitanum, qui eo ipso anno è Lusitania in Indiam nauigarat, iuuenem cætera conspicuum, sed rara inprimis virtute, & pio æstuantis animi feruore præditum. Impetrauit etiam ab Indiae Prorege Eduardo Menesio annum stipendium Regis Catholici nomine ad socios in hac missione subleuandos, quod stipendium vti in telonio Malacensi persolueretur, Sinis viciniore, cõcessum. Deinde socios illos varijs institutis præceptisq; instructos ad Sinas amandauit: ijs vero qui iam Sciauquini degebant, scripsit, vti enixè illorum ingressum, sed sine totius rei periculo procurarent, eos interim in Amacaensi Collegio motum aquæ expectaturos, & patribus Sciauquinis de rebus necessarijs prouisuros, ne to-

ties

ries Amacaum excurrerent, Sinisq̄ue suspicionem auerent. Appulerunt igitur in Amacaensem Sinarum portum exeunte Iulio anno salutis nostræ 1585. hæc maxime ex India Visitator, qui deinde suum retinens institutum frequentibus litteris ac præceptionibus amorem in socios suum testabatur, & animos dabat ad rem arduam alacriter & fortiter promouendam, hæc omnia ad posteritatis memoriam in Archiuio asseruantur, sed ea hîc commemorare longum esset, & ab institute narrationis scopo fortasse alienum.

Socij ex India Amacaum appellunt.

Acceptis Visitatoris litteris, socij à protectore illo suo Lin-sitau contenderunt, uti saltem è duobus alteri secum com-morandi faceret facultatē, verum ille præsentē Prorege sub-ueritus concessit duntaxat, uti ad eos visendos veniret, post dies deinde aliquot Amacaum rediturus. Et cecidit per eos dies opportunè Proregi ex aula Pequinen-si scriptum, uti ab Amacaensibus aduenis plumas aliquot elegantes compara-ret, & ad Regem quamprimum destinaret. Nauigium igitur non mediocre Amacaum amandauit, eoq̄; vectus est P. Michael Ruggerius ad ea quæ Prorex volebat procuranda; qui-bus è sententia perfectis, P. Eduardus Sande, P. Michaeli co-mes accessit. Sciaquinum posteaquam attigere, nouus ho-spes ad salutandum Lin-sitau se contulit, & ad eum delinien-dum stationemq̄; impetrandam non leue rerum nostrarum munus obtulit, sed nihil æque arrisit, ut vitrū illud trigonum, de quo iam sæpius, eius enim iam diu cupiditate tenebatur. Quæsiit ille ex Patre ecquando vellet Amacaum reuerti. Cui Pater: Ego inquit hic sedem cum socijs figere petoptarem, sin id mihi per te licet, redibo cum primum imperaris. Ille vero. Libellum inquit Proregi offeret, is illum ad me expediendum transmittet, & ego te voti compotem efficiam. Libel-lus instructus est quidem, sed minimè redditus, incertum an ab eo Magistratu retentus, cuius est libellos ad Proregem re-

Occasio offer-tur nostris in Sinas nauigan di.

Vni è socijs comorandi po testas datur.

cognoscere, an ab ipso Prorege fuerit reiectus. Cuius rei admonitus sociorum perpetuus fautor, ipse cum reliquis duobus comorandi fecit facultatem, sed ea lege vti posthac cauerent, ne quemquam alium in consortium euocarent. Prorex porro coemptis ex animi sententia mercibus, vltra pretium quod ab Amacaensibus ciuibus dono legebatur, socios donauit aliquot etiam argenti vncijs, vt eorum hac ratione laborem compensaret.

In hac Sociorum lætitia deerat ad explenda omnium vota P. Antonij Almeidae præsentia, quem Amacai tristem satis constabat ad destinatam stationem anhelare. Illius ingressum spe faciliorem diuina bonitas hac ratione perfecit. Qui priori Gubernatori altius vti diximus eucto, suffectus fuerat, erat & ipse Cequianus, & idem ciui suo similis, sociorum fautor egregius: eum oportebat in Aulam Pequinensem, ex officij ratione se conferre, ad obsequiosam Regi submissionem, quolibet triennio domi nostræ sollemni epulo exceptus est (hoc enim frequentes apud socios factitabant Magistratus) eo in epulo præse tulit Gubernator non ingratum sibi fore, si ad hoc iter sese vnus è nostris Pequinum vsque comitem adiungeret. Et quanquam postea monitus ab suis non satis tutum esse aduenas eo tempore in Urbem regiam inducere, quo ex vniuerso regno grauissimi commeant Magistratus, ab ea mente resiliit. Dixit tamen nihil ob stare, quin si vellent, in Cequianam prouinciam patriam suam se auctore penetrassent:

Nona & altera sedes in prouincia Cequiana socijs attribuitur.

Id socijs ex animi sententia cecidit. nam à Visitatore in mandatis acceperant, vti si fieri posset, nouam aliquam sedem erigerent eo consilio, vti plures minore suspicionis periculo eo in regno residerent, & si quis casus vnam sedem euerteret, nõ excuteret simul hanc expeditionem vniuersam tanto labore partam, & maiori postea restaurandam. Ergo Gubernatoris noui voluntatem admiserunt, in eamq; rem nominatus est ab

Superiore

Superiore P. Michael Ruggerius, P. Antonio Almeida in comitem euocato. Litteræ igitur iussu Gubernatoris à quarto illius Collega, qui absentis vicem supplebat, Patri datæ, quibus litteris fiebat illi facultas in Cequianam & Huquanam prouincias aliâq; loca contermina penetrandi. Inde P. Michael Ruggerius exemplo in Metropolim Cantoniesem nauigauit, vt ad iter illud, quod erat bimestre necessaria compararet, & è vicino comitem euocaret. Aderant tunc fortasse Lusitani negotiatores per consuetos nundinarum dies, Et cum ijs venerat P. Antonius Almeida omnis moræ impatiens, vt è proximo iustraret, ecquam spem ingressus circumspiceret. Ergo vbi audiuit euocari se, & ad instituendam sedem nouam, in regni penetralia euocari, totus præ lætitia gestiebat.

P. Antonius Almeida euocatur in Sinas.

Nec defuit alia tutò & fere sine sumptu nauigandi comoditas. Nam ad Cantonieses nundinas venerat veteris amici Lin-si-tau germanus, is è patria magnam sericorû pannorum & florum vim aduexerat (nam è Cequiana ferè prouincia vniuersa conflatur) in his nundinis distrahendum. In patriam vero redire cupiebat quidem ille quam primum, sed cum nondum de pretio conuenissent, opinione sua diutius detinebatur. Verum sociorum opera Lusitani merces illius eo pretio compararunt, quod ille exigebat. Quoties enim de re Christiana agitur, profecto Lusitani sua bona profundere & lucra sua refecare nihil reformidant. Ergo recenti beneficio obligatus, & fratris amicitia permotus, socios nauigio suo exceptos in Cequianam vsque prouinciam & urbem suam tuto & nullo prohibente perduxit. Ea vrbs Sciauhinum appellatur priori sedi pæne cognominis, sed apud Sinas parua sæpe res magnum vocum discrimen inducit. Et vtrique Gubernatori priori ac nouo, patrium solum.

Verum prius quam ab se inuicem socij segregarentur, præter alia multa quæ statuerunt, non omittam vnum, quod est

Socij præter
nomen pro-
prium Sinarū
more, aliud si-
bi vsurpant.

tum primum in morem inductum. Solent Sinæ prout libro superiore monui pluribus nominibus appellari. Et proprio quidem nemo eos compellat, nisi ille ipse, qui se nominat aut inscribit, aut si quis alius ei superior est in paucis: hoc si violatur iniurium est ei, qui compellatur. Inde fit, vt singuli nomen sibi aliud vsurpent grandius, quo nomine ab alijs honoris causa nuncupantur. Hactenus Patres præter proprium aliud sibi nullum nomen adsciuerant, proprioq; etiam à famulis domesticis compellabantur, quæ res Sinis barbara, vt leuissimè dicam, videbatur. Sicut enim cuiq; pulchrum. Ergo socij vt omnibus omnia fierent ad omnes Christo lucrificandos, hoc quoque sibi nomen vsurparunt ad auctoritatem apud infideles omnes Christianæ demissionis nescios, omnino necessariam, facilius retinendam. Exinde etiam quotquot ingrediuntur, initio nouum hoc sibi nomen adsciscunt, ne eo aliquando caruisse videantur. Sed ad Socios redeamus.

Socij urbem
Cequianæ pro-
uinciæ ingre-
diuntur.

In urbem igitur Sciauhim Cequianæ prouinciæ cum socij peruenissent, à Lin si-tau familia hospitio sunt excepti, & in templo eius familiæ, domui contiguo collocati, quo in loco non incommode sanè habitabant: nam & ianuam domui communem habebat ad familiam admittendam. In hoc facto magni omnium ordinum ad visendos aduenas concursus facti non primores, non litterati, non populares defuere. Vrbs porro ipsa tametsi Metropolis non est, inter primarias tamen eius prouinciæ numeratur; nobilis commercio, nobilis situ, in medio videlicet aquæ potabilis lacu, vt Venetam urbem referre videatur, nobilis denique ingenijs & litteratorum turmis fortunata. In his congressibus de SS. lege nostra sermones illati, sed vix vllò fructu. nam Patrum alter tacere cogebatur, alter hallucinari vix poterat. Et interpretem habebat fatis impeditum, & minimè ingeniosum senem. Nihilominus decrepitis Lin si-tau parens Christi sacra baptismumque suscepit

Socij de no-
stra lege ser-
mones insti-
tuunt, & ali-
quot sacro
fonte abluunt

fufcepit, & alij duo tresue infantuli cum animam agerent eluti, cælo nescientes intrufi funt. Vniuerfa ciuitas fociorum in ea vrbe ftationem comprobata, ipfeq; maximè Regionis illius Gubernator, qui arctam cum P. Michaelè neceffitudinem contraxerat. Quam rem ipfe Lin-fi-rau Patribus palam è tribunali retulit, magnaq; affecit lætitia, ratos iam alteram in Sinenfis regni penetralibus Societatis noftræ fedem collocatam.

*Enona fede dimittuntur. In prouinciam Quam-
fi P. Michael Ruggerius excurrit.*

C A P V T N O N V M.

EXpeditionis apud Sinas Christiana nunciijam ex India in Europam Christianumq; orbem vniuerfum penetrant, exceptiq; funt eo alacritatis fenfu, quem pietas Christiana huiusmodi nuncijs folet exhibere, SS. D. N. Sixtus quintus Pontifex maximus vniuerfæ Societati Iubileum concessit ampliffimum, eo maxime fine, vti expeditionem apud Sinas & Iapones Christianam enixè omnes Domino commendarent, nec defuit Pontificiæ voluntati fociorum pietas, à quibus falutare hoc indultum fufceptum est, qua oportuit religione. Prepositus quoque Societatis noftræ Generalis P. Claudius Aquauina amoris paterni testes litteras ad focios fcripfit; quibus eos hortabatur in Domino, vti captum promouerent, nec se rei difficultate deterreri superariue paterentur; ipse vero subsidium omne spondebat, vel orationum, quas vniuerfæ Societati distribuit; vel Sociorum, quos deinde submisit. Alia quoq; adiuuamento non leui futura subministrauit. In his Christi Seruatoris imaginem à celebri pictore Romæ delineatam. Quatuor etiam horarias machinas perelegantes, tres è collo pensiles rotarum subtilitate visendas, quarta vero tametsi erat maior

Sixtus V. Pont. Iubileum Societati imper-
tit.

Claudius Aquauina focios hortatur & iuuat.

Muneribus ad focios missis res Sinica promouetur.

& in

& in mensa collocari eam oportebat, ceteras tamen operis præstantia superabat; nam exclusis ponderibus sola rotarum agitatione horas integras ac dimidiatas, quin & quadrantes trium tintinnabulorum sono moderabatur, quæ machina vniuersum suo tempore Sinarum regnum in stuporem rapuit, & eum fructum fecit, ita cooperante Domino, qui adhuc hodieq; sentitur, sed hæc suis deinde locis vniuersa. E Iaponia Præpositus Prouincialis P. Gaspar Coëlius aliam Christi Seruatoris effigiem grandiore submisit, opus perelegans P. Ioannis Nicolai, quo Magistro primum Iapones ac Sinæ Europæam pingendi artem magno ytriusq; Ecclesiæ bono didicerunt. E Philippinis Insulis Religiosus sacerdos dono misit insignem Dei parentis Iconem infantulū IESVM vlnis gestantem, quem etiam D. Præcurfor religiosè venerabatur. hoc opus ex Hispania adferebatur, visendum sanè vel colorum vel lineamentorum prope viuentium præstantia, quam Iconem Collegij Amacaensis Rector huic missioni attribuit. Ita varijs è locis alacritatis signa liberalitatisq; vestigia mittebantur.

Ex his inijs feliciter cæptis, aliæ quoq; Religiosorū ordinum DD. Augustini, Dominici & Francisci familiæ fuerūt incitata; quoniam verò aditu regni Chinarum excludebantur, in portu Amacaensi canobia excitarunt, & in Philippinis Insulis utilem operam instituendis Neophytis impendunt.

Sciau quini quidem ceperunt, confirmata iam statione, liberius in Gentilium conuersionem incumbere. statis enim diebus de fidei nostræ mysterijs conciones habebant; complures à vana Deorum superstitione abductos sacro Baptismatis fonte abluébant; ex quo maior deinde populi festiuis diebus accessio facta. Quod reliquum erat temporis, id omne adhibito præceptore Sinensibus libris euoluendis vtiliter consumebant: & magnam apud Sinas ipsos litteratorum

virorum

virorum studijs captos auctoritatem sibi, suisq; deinde dictis ac factis comparabant.

Cequitanorum sociorum initia alium sortita sunt exitum. Etenim propinqui Lin-si-tau, ne ob frequentem ad nostros concursum malum sibi crearent, litteras finxerunt, quibus nostri ad Cantonienſes socios, absente P. Ruggerio, in discrimine positus, vocarentur, sed fraude subolita tantisper se continuerunt, donec à Governatore Siauquinense nostrorū amico sinistrè persuasō & invito cedere iuberentur. Cui tandem paruerunt, ad quos P. Ruggerius Sciauquini se recepit.

Socij Cequitana Prouincia cedere coacti

Ex hoc euentu, propinquorumq; litteris ipse Lin-si-tau accerrimus olim sociorum protector, de amicitia multum deinde remisit, & omnino tandem abstinuit. Monuit etiam uti ne in tribunal suum sub nouilunia ex more itarent, ex affixa utraq; illa inscriptione nomē suum expungi mādauit, & idem fecit in Geographica illa P. Matthæi tabula, in qua illius nomen etiam legebatur. Deniq; in omni congressu, si quando contigerat, humanitatem illam solitam imminuit, frontemq; rugauit, sed nihil tamen circa Sociorum stationem adhuc in nouabat.

Linſi-tau nostrorum consuetudinem fugit

Nec vero hac velut negotiorum malacia segniores Socij quibus poterant remis, iter suum promouere intermittebant. quin eo magis de re vniuersa solliciti, satis verebantur, ut hæc aliquando sedes à grauiore persecutionis procella concuteretur; eoq; magis ad figendam sedem nouam hac occasione animum applicabant. Vtebatur Lin-si-tau familiariter Sciauquino ciue primario turris extruendæ præfecto. Is Tan-siao-hu, dicebatur, eam familiaritatem, quod fere Sinæ solent, ad lucra sua dirigebat. Itaque cum aliquid ab socijs emungere statuisset, studio die quadam sermonem ingessit, coram patribus de Monte quodam in prouincia Hu-quam, quem indigenæ Vu-tan vocant, ad quem multi peregrinationem institue-

Socij animos in aduersis sumunt

Alia offertur occasio stationis locandæ

re dicebantur. Quasi ex P. Ruggerio quid esset causa; cur nondum eo se contulisset. Respondit Pater non satis se scire vtrum id ei per Magistratus liceret. faciam inquit ille, vti bona Lin-si-tau venia id tibi lideat. Hæc excursio nec secuta satis, nec multum promittere videbatur, quod ex priore didicerat; sed ne quid tamen intentatum relinquere, rem, superioris permisso, P. Ruggerus, per interpretem, qui omnia caute dispiceret, est aggressus.

P. Ruggerus
ex occasione i-
tineris Reguli
adire conatur
frustra.

Ex itinere igitur occurrebat Patri Prouinciæ Quam-si. Can-toniensi conterminæ metropolis, in eam se Pater ingessit. De-gebat hic è regio sanguine Regulus, nullam tamen ex more Reipublicæ partem tractabat; ad eum adire Pater omnino tentauit, arbitratus eius se fortasse fauore posse, quod opta-bat impetrare, nondum enim Socij Sinicam Rempublicam nouerant, & multa Europæo pede metiebantur. Ab eo ad-missus non fuit, sed cum hoc responso reiectus, vti primum ad visendum Proregem aliosq; Magistratus sese conferret, ac deinde ad se rediret. Prorex in eadem Metropoli commora-batur. Nec abnuuit bonus Pater, sed audacter sanè aduena Sa-cerdos nullo præeunte ad Proregem cæterosq; Magistratus accessit. Ab omnibus exceptus est non satis humaniter, sed si-ne iniuria, monitusq; vt institutam peregrinationem perse-queretur, nec vllam moram faceret in ea ciuitate. Ante abi-tum, nondum spe deposita, Reguli congressum petiuit, sed repulsam iterum passus, muneribus restitutis, è Metropoli ex-templo discedere iussus. quod factum est varijs in Patrè edictis tota vrbe promulgatis, periculum etiam adire vici illius Præ-fecti, in quo fuerat cõmoratus, quod aduenam Magistratum iniussu in urbem immisissent. Deniq; non nisi eo extra orbis muros constituto conqueuerunt, quasi vero in ea re salus ci-uitatis verteretur.

Metropoli
inbetur disce-
dere.

Non defuit qui Patris vicem doleret è Reguli familia. nam
primari-

primarius illius Eunuchus in hospitalitatem Proregis incusans, blandis eum verbis solabatur; litterasq; addidit ad Quæstorē oppidi cuiusdam in Prouincia Huquam, in finibus prouinciae Quam-si, cui oppido nomen erat Pa-sciui, quibus litteris fiebat Patri facultas, uti apud eum Quæstorem quamdiu vellet remaneret, Erat enim is in illius Reguli potestate. Spondebat vero se post huius Proregis discessum effecturum, uti in Metropolim, unde nunc pellebatur, ē Magistratuū voluntate reuocaretur. De his omnibus P. Eduardus Superior per litteras certior factus, Patrem Ruggerium Sciauquinum, infectare, ad se vocati, nec enim apparebat quicquam ex animi sententia confici posse, sed potius periculum aliquod rebus adhuc immaturis imminere.

P. Ruggerio datur facultas commorandi apud Quæstorem.

P. Eduardus Superior Amacau remittitur, & Socii vexati, graui deinde calumnia liberantur.

CAPVT DECIMVM.

Post Patris Ruggerij reditum, non ignorauit ipse Linsitau huius peregrinationis euentum, quin etiam fama de suo (ut solet) non nihil adiunxit. Scriptum enim ad illum ex ea prouincia ferunt, Patrem à Prorege minime admissum, à summo vero militum præfecto verbis male habitum, paratq; illum vincula euasisse. Hæc ipse cum Cequiano metu & Cantonensium etiam Magistratuū consilij, qui magnum ali-quod è nostrorum statione Reipublicæ Sinensi malum augurabantur, ex eo quod Amacao venissent, & Amacaensium commercia nondum intermitterent: hæc inquam ille omnia in vnum cogens, non parum angebatur, moliens ecqua ratione hoc sibi ex humeris onus excuteret, socijs ad suos amandatis.

Linsitau, ob nostros dimissos angitur.

Nec defuit occasio. nam per eos dies nunciatum est Cap-

toniensem Proregem ad aliam dignitatem in Regia Nanquiniensi euectum, eiq; suffectum illum, qui Proregis munus in Quam-si, prouincia gerebat, à quo dicebatur P. Michael Ruggieri signominiose reiectus. Ex hac re occasionem sumens socij, renunciari iussit, vti omnes ad suos vnde venerant se reciperent, vereri se ne molestius ferret nouus Prorex aduenarum in sua ipsius sede stationem. Extructarum ædium se precium redditurum, & si quidem id per Proregem liceret, se eos extemplo reuocaturum. Ea res socios sanè inopinato metu consternauit, veritos ne statione sua pellerentur, cuius iam tanto applausu fama in vniuersum orbem Christianum penetrarat; nec sibi videbantur, si semel abirent, alias facile reuocandi.

Extemplo igitur Socij duo, qui primi stationem hanc incoluerant, ad illius se tribunal contulere, ibi oblato libello, quem etiam lacrymis resperferant, fusè narrabant, qua ratione immensum iter emensi, in hoc denique regnum appulerant, in eoq; tot iam annos cum nullius iniuria commorati, sumptibus etiam maximis exhausti fuerant, omnino se neque in Amacaensi oppido sedem figere, neq; Patriam per tot maria repetere posse profitebantur; Aduenarum igitur quos hactenus fouerat, nunc miseratio rangeret. Ad Proregem vero quod attinebat, se illi suæ stationis rationem, cum nullius periculo, reddituros. porro si plures illi esse videbantur quam initio fuerant, vnum alterumue dimitteret, reliquos à Prorege iam semel admissos, in sua sede residere pateretur.

Adhæc perhumanè sanè respondit. Nihil se vnquam de socijs sinistri suspicatum, maleuolentiam vlla ex causa suscepisse, sed se Cantonensium è Metropoli Magistratum sermonibus sæpe monitum, aliquod Sinenſi Reipublicæ malum subuereri. Accedebant vniuersæ ciuitatis odia, molestè ferentis extructæ molis laudem in aduenas famæ maleuolentia

dcri-

Socij alius
merus iuici-
tatis.

Socij libellum
offerunt sup-
plicem.

Linſi-tau, re-
sponder per-
humane socijs

deriuatam; sibi sumptus dumtaxat laboremq; superfuisse. Incusabat etiam P. Ruggerium, quod se in Quam-si metropolim immisisset, vbi à Prorege reiectus, à cæteris etiam Magistratibus male habitus dicebatur. His quàm aptissimè poterant socij occurrebant, quibus factum est, vt denique diceret, se maturius de re tota deliberaturum. Libellum itaque nostrorum ad operum Præfectum Tan hao-hu amandauit, cum eo enim de nostris rebus ferè consilia miscebat; id fecit, vt aliquod ei lucrum ex impetrato fauore ingereret. Manus enim manum fricat, nec ei defuit, nam præter alia minutiora viginti aureis donatus est ex promisso, post impetratam denuo nostrorum stationem. Sed primum vt faciliorem exitum rei darent, statuerunt satius esse P. Eduardum superiorem, prius Amacaum sua sponte repetere, quam dimitteretur, ibiq; præstolari, quem ea res exitum sortiretur; maximè quod eo anno oneraria naus ex India defuisset, nec litteræ aut subsidium vllum à Visitatore missum appulerat, quod vt curarent non inutilis eius profectio videbatur.

Non ita multo post edictum ab illo ipso Magistratu, exijt in rem nostram, quod edictum eo in vico, quem Patres incolabant affigi mandatum est. Eius hæc erat sententia: Domum nostram aduenarum Sacerdotum sumptu ac labore excitatam; Turrim vero Sciauquinã Regiã communibus expensis ad inuehendam prosperiorem de more fortunam extruxerat, nec ad eam exteri Sacerdotes quicquam de suo contulerant. Eos porro ab Prorege in eam urbem admissos, alios in contubernium suum euocasse; qua ex causa se pro officij ratione illis imperasse vti omnes abirent: Verum eos ad se pro tribunali venisse, reclamasse; & collacrymatos etiam fuisse; Immensum ad patriam iter, sumptus factos allegasse, obiecisse se à Protegibus admissos, nemini molestos fuisse, regni leges nunquam violasse, aliãq; huiusmodi. Quæ omnia vera esse com-

Edictum in rem
sociorum affi-
gitur.

perisse se fatebatur, dicebatque se miseratione permotum, ex eo quod eos viros esse religiosos, & virtuti deditos esse constaret, concessisse vti vnus alterue concessam à Proregibus sedem retineret, cæteri quotquot essent, dimitterentur, cauerentq; in posterum, ne quem alium euocarent, fore haud dubiè vti ex ea causa omnes pellerentur, hac enim ratione declaraturos se res novas moliri & ingens aliquod Reipublicæ Sinensi malum machinari. Aliud addidit edictum quo vici præfectos compellabat, iubebatq; vti explorarent etiam atq; etiam num hoc suum edictum externi sacerdotes obseruarent, ac de re tota Magistratus redderent certiores.

Socij metu liberantur.

Hoc edicto socij non nihil respirarunt, sed non diurna quies fuit, laborem fere labor nouus excipiebat. Nam præterquam quod tertium quartumue à nocturnis furibus vexati, & quibusdam etiam rebus exuti fuerant, insigni sunt affecti molestia, post etiam graui calumnia onerati, sed deniq; Deo bene iuuante liberati.

Noua calumnia conditur in socios.

Neophytus quidam Martinus nomine in Amacaensi oppido Christi sacra susceperat, Sed is professione sua nomineq; indignus, ingens socijs malum accersijt. E Cantonienſi metropoli patria sua Sciauquinum venerat, Patres inuisurus, vel potius aliquid ab ijs emuncturus. Eum P. Ruggerius multis officijs fouebat, ne Christianam professionem quam frigide nimis exquebatur, in ea Neophytorum paucitate dimitteret. Ex ea Patrum familiaritate, occasione sumpsit alios quosdam Sciauquineses Neophytos in fraudem inducendi. Superiore libro monui Sinas Alchimiſticæ artis prope ad infantiã vsq; indagatores non paucos reperiri. Sibi enim persuadent, argentum viuum in argentum verum vi cuiusdam herbarum posse conuerti, quam solum apud exteras gentes aiunt reperiri, & socios hanc secum attruſſe, & huius artis esse peritos, cuius rei indicium à Lusitanis accipiunt, quos vident magnam vim argen-

argenti ab Sinis comparatam pterio, & Iapones distrahere, & inde nummis argenteis onustos ad suos renavigare. Idem iudicium de nostris faciunt, quos vident vitam, sine vlla stipe collecta, nullaq; negotiatione, honeste sustentare suam, & argentum vi huius herbæ secretò conflare. Non enim sibi persuadent tantam vllibi fidem reperiri, quæ per tot maris ac terræ spatia fideliter nummos deferat, nec tantam charitatem quæ suo sumptu alios docere velit, existere posse arbitrentur. Quamuis nemo unquam hanc artem affectus sit, non desunt tamen impostores. qui miris artibus hoc malum foueant, & desunt omnino qui curent.

Inter Sciauquinenses Neophytos duo numerabantur; Pater ac filius, qui olim ante susceptam fidem fortunas suas in alchymistica fornace decoxerant, nondum tamen arte plane damnata, ex Martino illo impostore quæsierunt, nosset Patres, nec ne argentum hac arte conflare? Ille vt falleret asseruit, Patremq; Ruggerium dixit sibi pollicitum eius artis se sibi præcepta traditurum, sed ea lege, vt ea cum nemine communia esse vellet. Persuasere sibi miscelli, quod impostor asseruerat, eumq; multis officijs sibi conciliate caperunt. Erat Martinus rerum omnium egentissimus, ergo ei vestē nouam concinnarunt, & in domum suam receptum, lautiore cibo potuq; recreabant. Quid plura? Vxorem illi sua pecunia cōmerunt (hoc enim plebei faciunt) vt eum arctius adstringerent ad hoc arcanum sibi detegendum: quod ille demum ægrè tamen spopondit, sed eadem qua reciperet secreti lege adstringebat. maximè vero cauere, Patrum neuter id subodoraretur, ne forte à promisso resilirent, si secretum à se violatum suspicarentur. Et iam ea res, tres quatuorue menses silentio tegebatur: Verum cum diutius differre promissa non liceret, hospitibus suis diem dicit, qua die Pater ei Ruggerius arcanum erat reuelaturus, quo facto se quoq; mox illis idem præstitu-

Neophytus
quidam impostor factus.

Impostor fugā paratū pręstiturum. Interim vero ad condictam diem vitro trigono à Patre impetrato, ipso die fugam in metropolim reuersus, ratus se immensi pretij lapillum exportare. Vbi fugam delusi Neophyti persensere, in domum nostram venire, multa quęrentes & impostoris fraudem aperientes, assererant etiam non paucos aureos, vel in eius gratiam expensos, vel mutuo datos eum exportasse, consilium igitur à Patribus expetebant. Bis in metropolim ea de causa excurrit P. Ruggierius, nec aliud effecit, quam quod eum ibi agere, vitrumque trigonum habere intellexit. Quod vbi delusi Neophyti resciuere, insigni arte vitrum ab eo extorserunt, rati nummos sibi à Martino debitos facile à Patribus redditum iri, vti lapillum illum inęstimabilis pretij per falsas litteras, velut à Linsitau impetratas, reciperent.

Dum hæc agerentur, Gubernator die quadam cum alijs Magistratibus domum nostram animi causa deuenit, postulauit vitrum illud trigonum tradi sibi, ad spectandos ex eo cum voluptate colles, flumen, atque nauigia. Non potuit res vltra tegi, responsum à Patribus illud sibi à Martino illo furto sublatum, excanduit Gubernator, scriptisq; mox in metropolim litteris misit, qui eum compręhenderet, ac sibi sifteret. Nec quicquam potuere Patrum preces, asserentium id vitrum non eius esse pretij, cuius vulgo credebatur; nihil admodum se de eo laborare. Respondit autem illud non esse nunc sociorum, sed Magistratuum totius urbis, qui ad illud cum voluptate spectandum in domum ventitabant. In metropolim amandatus apparitor ipsius Martini popularis, qui facile intelligens eum latere, Martini fratrem compręhendit, asserens se eum pro fratre abducturum, nisi fratrem proderet, & vt minimum vitrum ei restituendum fore, cuius pretium nec fortunis omnibus exquaret. Ille igitur vt à se malum auerteret, fratrem prodidit, quem apparitor vinctum Sciauquinum abduxit.

Impostor

Impostor Martinus Sciauquinum vinctus ducitur: & no-
uam calumniam calumniæ addit, sparsis enim per triuia sche-
dulis Patrem adulterij petulanter infimulauit. Adulteræ ma-
ritus qui & ipse calumniam conflauerat, paulo post libellum
obtulit ipsi Linsirau, eo libello assererat, se in urbem nescio,
vnde redisset, has schedulas tota vrbe sparsas reperisse, do-
mumq; reuersum ab vxore totius rei veritatē verberibus ex-
torfisse. Rogabat igitur vt auctor plecteretur. Commisit is
hoc negotium ei Gubernatori, qui Martinum iusserat com-
prehendi. Itaq; res forensi ordine cæpta tractari. Verum faci-
le fuit Patri calumniam euertere, nam quo die dicebatur ad-
ulterium esse commissum, aberat P. Ruggerius in prouincia
Quam si, duorum mensium non minus itinere, eaq; res ipsis
Magistratibus conscijs luculentè constabat. Intellectum tan-
dem est, hæc omnia authore Martino conflata. Accusator
porro tenuissimus erat, & aliquid ex hac re sperauerat vt file-
ret sed Patres omnino etiam rogati, tenuere, veriti ne qua
huius criminis macula remaneret, si cani latranti iniectam in
os offam ad silendum, euulgaretur. Demum qui lucrum spe-
ctauerat, veritus tandem ne sibi fuga consuluit. Cum ergo in
tribunal causam acturus vocaretur, nunciatum est iudici,
domum vacuam à coniugibus relictam, ipsos vero aufugisse.

Calumnia de-
regitur.

Accusator cū
vxore sibi fuga
consuluit.

Pronunciauit igitur Gubernator amplissimè, Patrem à
calumnia immunem fuisse, Martinum vero totius mali aucto-
rem declarauit, eumq; sibi sisti iussim, ictibus viginti crude-
lissimè cæsum in patris conspectu, & pecuniaria pæna multa-
tum, ad triremes deniq; damnatum, ad Lin-si-tau tribunal a-
mandauit, vt sententiam ille, qui commiserat, approbaret. Is
rei conscius, alios sexaginta ictus nihilo mitiores prioribus
addi imperauit. Deinde in vincula reductus est, ad extremam
rerum omnium penuriam à propinquis & amicis desertus de-
uenit. Sed eum Patres licet iniuria affecti, omni qua potuerūt

Pater innocēs
pronunciatur
Impostor vero
flagellis cæui-
tur.

ope recrearunt, donec è vulnerum acerbitate post dies paucos moreretur. Atque ira scelerum suorum pœnas ad cæterorum exemplum luit. Ille vero Neophytus, qui Martino vitrum eripuerat, audito eum vinculis traditum, vitrum socijs sua sponte restituit, veritus, ne si à Curialibus apud se repertum constaret, ipse in criminis ac pœnæ partem vocaretur. Atque in hunc maximè modum Socios, Dominus graui vel molestia vel calumnia liberauit.

*P. Michael Ruggerius Amacuum petit, ibiq;
retinetur. P. Eduardus Sciauquinum redit, & Socii po-
pulari furore fatigantur.*

CAPVT VNDECIMVM.

E Confueta Magistratum euehendorum ratione debuerat iam ipse Lin-si-tau in altiore dignitatis gradum conscendisse, necdum tamen nuncius ex aula comparebat; ea res sanè mæstum ac suspensum tenebat. verebatur enim ne quod impensius aduenis fauisset, honorum incrementum daret. Verum tandem aliquando hunc illi, & alijs metum Dominus exemit, nostros graui periculo liberans. Nam ex aula scriptum est, eum in Prouincia Hu-quam in Pu-cin-tu tribunali magnam obtinuisse dignitatem. qua ex re pristinam alicritatem præsetulit. Ei regio Sciauquinensis, vt supra tetigi, templum in ipsa turris area destinarat; & iam excitarat velut homini sancto, deq; sua Republica per tot annos bene merito. In eo templo super aram statua illius visebatur, & ante aram ingens focale ad odores incendendos. Candelabra etiam opere magnifico fuerant collocata. In eo igitur fano cum iam profectionem pararet, vniuersa eum ciuitas visitauit, ac nouam dignitatem gratulata, honore quodam apud Europæos inaudito, sed Sinis familiari cohonestauit, detractis enim o-

creis

Lin--si--tau de
nouis honori-
bus sunt gra-
ulationes.

creis veteribus (ocrea porro inter Magistratus insignia computantur) nouas induerunt; ac veteres eleganti captulæ impositas & clauibus obseratas, in loco publico asseruarunt, perpetuum vrbi, viri benefici monumentum. Vniuersus hic cultus ciuilis est, & nihil superstitionis continet. Nam viro benemerito in virtutis testimonium consuevit adhiberi. E Quam si quoque prouincia nouus Prorex aduenit, eum Patres satis timide, sed tamen visiterunt. ab eoque sunt præter spem inuirsitatis humanitatis officijs excepti. Quin & Patrē Ruggerium ex antiquo illo congressu agnouit, & agnoscere se profectus est. Eo tamen Prorege non diu frui licuit, nam grandiori iam ætati concedens, intra paucos menses extinctus est. Is etiam qui Linsitau suffectus erat, Socijs erat familiaris. nam è vicine regionis Gubernatore in eam conscenderat dignitatem, & alias sæpè cum ad Proregem negotiorum causa veniret, Socios domi suæ familiariter visiterat.

Rebus igitur in hunc maximè modum quietis, & ita compositis, vt socij se respirare aliquantulum posse sperarent, P. Ruggerius Amacaum nauigat, tum alijs de causis, tum maximè, vt de P. Eduardi Superioris reditu, ex Amacaensium sociorum sententia tractaret, quibus visum est, vti ipse P. Michael tantisper Amacai subsisteret, dum P. Alexander Valignanus, qui exspectabatur adueniret. Ille enim denuo totius orientis Visitator renunciatus, redibat in Iaponiam vna cum ijs legatis, qui ex Europa reduces felici nauigatione iam Indiam tenuerant. Interim tamen P. Eduardo facultatem P. Matthæus impetrauit Sciaquinum repetendi, quod fecit eo consilio, vt aliquod rebus afflictis in hac quiere leuamen afferret, & salubri aliquo consilio hanc expeditionem promoueret.

Verum enim vero nouæ iterum procellæ, nec ab vna mundi plaga persecutionum ventos concitarunt. Nam illi Neophyti ex amissa Martini morte pecunia tristes, contra socios

P. Eduardus Sciaquinū reuertitur.

Noua persecutio.

rerum omnium cum Martino contractarum ignaros, multaturbabant. Sparsæ per vrbis vicos illorum opera schedulæ legebantur, ijs insimulabatur P. Eduardus, quod Magistratum iniussu contra edicta Sciaquinum rediisset, minabantur etiam nisi intra certum tempus abiret, forte vti Baccalaurei omnes in vnum coniurantes, libellum Magistratibus darent; alia huiusmodi permulta miscebant, quibus satis suspensos tenebant socios, quid in re dubia consilij caperent.

Fluminis elu-
uio multa de-
uastat.

Nec his malis malum stetit, accidit subinde res, quæ prope domum ipsam à fundamentis exturbauit. Sciaquinensis ciuitas extructa est ad ripam non ignobilis fluminis, quod è Prouincia Quamsi decurrens, in ipsa Metropoli bidui triduiue itinere in mare ingreditur. Id flumen anno superiore ripas egressum, per agros & villas, vagum multa subuerterat, & aggeres ad illud conciñandum extructos aut perfregerat, aut eluuioue supererat; Domus tamen nostra Dei beneficio licet in ipsis aggeribus erecta, sibi constiterat, tametsi aquam in inferiores cellas omnes admisisset. Cum denique imminutis aquis fluuius in alueum rediisset, innumera hominum multitudo ad reficiendos aggeres operam contulerunt. Sed huius quoq; anni eluuioue cum superiorem superasset, aggeres nouos non maximo labore perripuit. Ergo vt huic malo mederentur Magistratus edicto publico permiserunt, vt ad excludendum eluuiouem liceret arbores vbi essent, infrugiferas amputare. hac libertate nefarij homines abusi, per hortos vicinos vagi petulanter omnia destruebant; nec erat qui popularem insolentiam Magistratum auctoritate armatam refrænaret.

Aethiops infa-
nam multitu-
dinem fugat.

Porro cum in hortum domesticum eodem furore introissent, Æthiopem inuenerunt custodem, tetri coloris, quales sunt Africani illi post bonæ spei Promontorium ex Europa superatum, eos Lusitani Castres vocant, hi robusti natura sunt & intrepidi, itaq; solus insanam multitudinem fugauit. Nam

Sinæ

Sinæ præterquam quod sunt imbelles præ cæteris, vt arbitror, nationibus, Æthiopum horrent non secus ac Dæmonū spectrorumq; cōspectum. fugati cum ignauiam suam damnarēt, sese collegerunt, & è longinquo molesta lapidatione domum nostram lacerabant. Non erat difficile socijs vim vi repellere, maxime quod domestici famuli prope omnes Indierant, non admodum ipso Æthiope nitidiores, & ipsa domus alta munitaq; non incōmodam præbuisset defensionis stationem. Sed visum est socijs vim continere, ne cui calumniandi ansam darent. Itaq; cum initio timidius lapides immitterent, viderentq; sibi minimè resisti, è nostrorum modestia impudentiores facti, coacto furentium globo in domum irruerunt, & eo impetu, vt momento ianuam, fenestras, supellectilem, tectumque miserè lacerarint. Et vt liberior pateret ingressus, parietem qui atrium à vico separabat diruerunt.

Domus sociorum lapidibus laceratur & immanè vastatur

Pater Eduardus vna cum interprete perauerfam portam ad monendos Magistratus eruperat, P. Mattheus dumtaxat demississimè supplicabat, vti ab iniuria tandem abstinerent, è domo quod maximè libebat efferentes. Verum, ille si quo ex loco caput exerebat, ita frequenti saxorum imbre salutabatur, vti ab extremo discrimine parum sibi abfuisse videretur. Deniq; nescio quo impulsu permotus, fasciculum ipse ex arundinibus, quæ hortensi sepi superstites bacchantium furorem euaserant, colligauit; eoq; in humeros imposito, quadensissimus erat globus ire perrexit, & supplex rogauit, vti hunc fasciculum, & quot alios vellent ad aggeres claudendos efferrent, nec vltra domum vniuersam insano furore lacerarent. Ea re ita permoti fuere barbari illi, vt ab omni subito lapidatione cessarint, nec aliud è domo efferentes, præter ligna pauca, quæ temerè in atrio iacebant abierint, sed festo cymbalorum sono tumultuantes de victoria sibi gratulabantur, domumq; omnes imminente iam nocte petierunt.

Excubiz à Magistru submittuntur.

P Ricij modestia & tolerantia.

Prima deinde nocte è gregarijs Magistratibus vnus in auxilium submissus aduenit, & domus vniuersæ faciem contemplatus, miserationis affectum præsetulit, euocatisq; militibus præcepit, vti nocturnis horis pro foribus excubarent, ne illi ipsi bacchatores aut alij latrones per ruinas immissi cætera efferrerent, aut grauius aliquid molirentur. Verum ille die insequenti largitione sine dubio delinuit, supremos Magistratus vt voluit rei totius admonuit. Quod vbi rescitum à socijs, P. Mattheus se ad Gubernatorem contulit, & rei grauitatem eleuans petijt, vti ab vltiori inquisitione abstineret, furorem esse confusa multitudinis, quam difficile est plectere, eaq; pœna inuidiam & externis nihil aliud parari; solū edictum proponeret minax, si quis in posterum iniuriam facere præsumpisset. Patris consilium Gubernator mirè comprobauit, modestiam tolerantiamq; admiratus, edictoq; proposito rem totam silentio inuoluit. Pater Eduardus, spe fructus faciendi deposita, Amacaum redijt, & Visitatori rem totam consilio vt adesset, exposuit.

Visitator P. Michaelem Romam mittit procuratorem à Pontifice Maximo, ad Regem Sinarum Legationem P. Antonius Almeida Sciauquinum petit, eaq; sedes nouo ex Metropoli labore fatigatur.

CAPVT DVODECIMVM.

Visitator de auctoritate socijs comparanda deliberat.

CERTIOR factus Visitator ab oculatis testibus de statu, in quo nostri hactenus versati satis turbulento; in eo maxime insistebat, vti modum reperiret socijs in regno Sinarum auctoritatem comparandi. Ea enim Euangelij præconibus ad suum finem consequendum ita necessaria videbatur, vt sine ea reliquus labor omnis irritus fore crederetur. Ea porro maxime comprabatur, si ex Regis facultate nostrorum statio in

eo regno statueretur, sine qua non securam nec diuturnā fore
 apparebat. Ex omnibus rationibus, post multam delibera-
 tionem ea visa etiam accommodatissima vt Legatio Apostolica
 ab vno è locijs ad Regem Sinarum, fusciperetur, ex qua Le-
 gatione, munerumq; transmissione, nostri sedem suam apud
 Sinas litteris Pontificijs stabilirent, & confirmarent.

Ad ea procuranda P. Ruggerium ideo nominauit, quod is
 eam expeditionem primus inchoasset & pleraq; oculis iustraf-
 set. Imperauit igitur Visitator vti P. Matthæus, adhibito viro
 apud Sinas eloquente litteras scriberet, quas Pontificem o-
 portebat Sinarum Regi destinare, & alijs ad Proregem Can-
 toniensem addi voluit. Litteras quoque patentes, quas Lega-
 tis à Pontifice tradi oporteret. Ea omnia ideo Sinicè scribi ius-
 sa sunt, vt ex Europa eleganti caractere magnificè descripta,
 ab Sinis cum voluptate legerentur. Ipse porro Visitator plu-
 res ad Pontificem Regemq; Catholicum, ac Præpositum Ge-
 neralem, & alios litteras scripsit ad rem promouendam.
 addidit etiam è Sinarum regno nonnulla, vel iisdem donan-
 da, vel ab omnibus spectanda. In his erat descriptio geogra-
 phica totius Sinarum Imperij in peculiari huius Orientis ta-
 bula depicta. Nam elegantè in modum valuas plicatiles com-
 ponunt, ita vt aliam alia complectatur, quæ deinde explicata
 aulam vniuersam occupant, & nullius adminiculo stantes o-
 culis blandiuntur. Id gentis vocabulo Guer-pim appellatur.
 Ea descriptio Pontifici Maximo, Regiq; Catholico in primis
 accepta fuisse narratur. Deferebat etiam idem Pater vestis &
 coronæ regis & cæterorum fere Magistratum insignia.

Soluit igitur, & expedita in primis navigatione, perue-
 nit in Europam, sed in Insulis, quas Terceras vocant, ptope in
 portu naufragium fecit, è quo naufragio ereptis, vt maxime
 potuit, quæ ferebat Olyssipone excendit, & Madritum ad
 Philippum secundum, Hispaniæ Regem visendum se contu-
 tulit,

Legatio Ponti-
 ficia ad Sinarū
 Regem ador-
 natur.

P. Ruggerius
 Romam profi-
 ciscitur.

tulit, à quo exceptus est inusitatis tanto principi humanitatis officijs; recepit etiam in se, Legationem illam apud Pontificem maximum sua auctoritate, & rem Sinicam opportunis auxilijs promoturum. Posteaquam vero Romam peruenit. Nogotium interuentu duorum triumue Pontificum retardatur. Pater vero Ruggerius tot laboribus fractus, vita reliquum Salerni in Regno Neapolitano peregit.

Non paucis interim mensibus P. Matthæus Riccius solus degebat, cum inusitato omnium ordinū concussu, quos Europæarum rerum nouitas ad videndum exciebat: Sed nihil æquè mirabantur vt horariam machinam grandiozem, quam in vsum domesticum, ac vicinia totius ita Pater statuerat, vt manus, ferrea indice horam transeuntibus demonstraret. cre vero campano grandiusculo horas absentibus etiam cū omnium stupore significabat, eo maximè quod nullo pulsante per seipsa sonum redderet. Rebus igitur in hunc modum quietis, Visitatori visum est P. Antonium Almeidam iam alias adita semel professione huic expeditioni destinatum, comitem Patri Matthæo mittere, non obtenta, sed nec petita ad eam rem facultate.

Sinæ horologium admirantur.

Grauis accusatio contra socios instituitur

Vix appulerat ille, cum ecce tibi ex Metropoli nunciatur, grauem Visitatori Prouinciali Ciai-yuen vocant, contra Socios accusationem institutam. Ea se habuit in hunc modum. Sunt apud Sinas Senes ætate non annis magis matura, quam vitæ bene actæ opinione venerabiles, ideo maximè quod per vniuersam ætatem, nec ipsi quemquam vllius criminis infirmulauerint, nec à quoquam fuerint apud Magistratus infirmulati, his ex ærario publico sumptu ab Magistratibus solempne epulum instituitur quotannis, non sine varijs ad eos coonestandos ritibus; varijs quoq; alijs immunitatibus donantur, & insignes peculiari vestis genere in omnium Magistratuum curias admittuntur, ex eo maximè, quod se bonū publicum curare, nulla lucri spe adducti profitentur.

Hi

Hi ergo Senes è Cantonienſi Metropoli illis rumoribus adducti, qui de aduenis Sciauquinæ turris extractoribus pertinaciter ſparſi erant, omnino ſibi perſuaſerunt, tam inſignem quatuor vel quinque millium aureorum ſumptum in ea turre ^{Calumnia.} profuſum, Luſitanorum Amacaenſium fuiſſe inuentum, à quibus ideo ſocij in ea vrbe ſuſtinebantur, vt ingens aliquod Republicæ Sinenſi malū procrearent. Ergo eius rei monendum omnino Prouincialem Viſitorem putauerunt. Et quoniam hæc accuſatio elegantiffimè, & ad perſuadendum aptiſſimè ex Sinenſis eloquentiæ præceptis ſcripta habebatur, eam hic referam verbum verbo quam aptiſſimè potero reddens, tamen ſatis intelligam magna ex parte vim ei leporemq; vernaculum, cum externo ſe habitu induerit, deſuturum.

Cum per regni leges cuiq; liberè liceat ſubditorum Superiores monere, ſi quid plebi detrimentum ad terre poſſe iudicetur, Nos è Cantonienſi Metropoli Seniores nonnulla obſeruauimus, de quibus te Prouincialis Viſitator admoneri oportere iudicauimus, vt remedio per te conuenienti occurratur. Ac imprimis ſcire te oportet de externis hominibus, qui in ciuitate Sciauquinæ Regionis principe commorantur, Exteras nationes veniſſe ad Sinenſe regnum incolendum, admodum formidamus, res ea re nouas tegi, & ingens Republicæ Sinenſi malum præparari, eius rei ſplendet in oculis exemplū, è quo quæ diximus nimis eluceſcunt. in Amacaenſi portu ciuitatis Anſanæ finibus, ingens aduenarum colluies è barbaris regnis appulit, præſeq; tulit Legationem ad Regem adornari, vt eo prætextu in Sinenſe regnum noſtrum ſibi aditum aperirent, & ſimul commercia cum noſtris rerum vtriq; communium vtrinq; miſcerent, ac tamenſi eius rei facultatem minime impetrarunt, neq; ad legationem admiſſi ſunt, nihilo tamen minus in eo, quem dixi, portum permixtim conſtitere, & annis quidè ſuperioribus nauibus ſuis recluſi nobiſcum com-

mercia contrahebant, & Sinicæ telluris ingressu prohibebantur, atque ita finitis nundinis in altum vela dabant, & in suas se regiones recipiebant, nunc vero extruxere domos, & in multas contignationes erexere, ibiq; alij alijs insistentes, instar apum & formicarum conglomerantur. nemo est in vniuersa sanè prouincia, cui cum id viderit, non stent comæ, & cor tremat, & eo magis, quod aduertitur aduenas illos nouis in diebus artibus, astutisq; fraudibus vltiora moliri. nam sumptus in extruendam turrim suppeditarūt, vt hac arte in Sciauquinam urbem ingressum sibi pararent, & alios sceleratos homines secum inferrent, qui nulla interruptione nauigant & re-nauigant. vnde non immerito formidamus, eos esse caterorum exploratores, qui secreta nostra scire adlaborent, quos post multum deinde temporis veremur, ne cum rerum nouarum cupidis vniti, ex ipsa nostra gente grande aliquod Reipublicæ Sinensi malum calamitatemq; procurēt, & gentem nostram per vasta maria, vt pisces ac cete dispergant: hoc ipsum est, quod libri nostri fortè prædicunt, spinas & vrticas in miti solo seminastis, serpentes draconesq; in ædes vestras induxistis. Et quidem Amacaense discrimen simile nobis videtur vlceri, quod in manibus pedibusue prorupit, nihil admodum periculi est, si sensim remedium procuretur. Sed Sciauquinense malum vlcus est, à quo pectus & cor ipsum occupatur. illi ratio persuadet, vt primo quoq; tempore medeamur. hinc fit vt te Prouincialis Visitator rogandum iudicauerimus, vt iubeas Sciauquinis Magistratibus aduenas illos quantocius extrudant, & ad suos Amacaum omnino remittant, cuius etiam suo tempore periculis per te labente tempore consuletur. hoc si feceris, nã vitam vniuersæ prouinciæ instaurabis, quæ inde maximum se beneficium accepturam publice profitetur. hæcenus senes.

Prouincialis Visitator id temporis cognomento Ciai iactabat.

Et abt se, ac profitebatur pro rigido & iuris tenacissimo in paucis, quæ res eum vulgo formidabilem verendumq; reddebant: Is censuit eam rem accuratè discutiendam, quod commisit summo Maris Præfecto Cantonienſis Prouinciæ, id munus ab Sinis Haitu apellatur, ideò quod ad eum exterorum negotia ex officio referantur. Is porro rem alio quoq; retulit, ad Gubernatorem scilicet Metropolis Cantonienſis, à quo dimisso diplomate, nomine Visitatoris Prouincialis inscripto, Sciauchinus Gubernator iubebatur primo quoq; tempore legitimã rotius rei discussionem adornare, & ad metropolim destinare. Notariorum quorundam opera res erupit, biduoq; ante P. Matthæus Ricius monitus est, quam in Tribunal Gubernatoris euocaretur, quorum etiam opera exemplar accusationis à senioribus instituta, & accepti diplomatis accepit. aberat tum forte Gubernator, in Pequinenſem enim Regiam abierat, vt solemnem Regi clientelam tertio quoq; anno præstari solitam exhiberet; eius Vicariam Præfecturam gerebat quidam cognomento Phan Gubernatoris Collega, & idem Patrum peramicus, naturaq; facilis & benignus. Is P. Matthæum accersitum monuit, contra se ac suos à Visitatore Prouinciali disquisitionem adornari; eam iam conscius Pater acriter refutabat, nonnulla eleuans, pleraq; etiam negans, & maximè collatos in turrim sumptus, non ferendam esse calumniam, quam vniuersa ciuitas falsam esse, cum opus esset, testaretur. ad ea respondit Vicarius Gubernator, satis sibi constare Patrum vel virtutem, vel innocentiam, quam aliquot annorum vsus patefecerat, idem indigne ferebat importunos illos senes in alienam messem falcem immisisse, Sciaquina negotia, quæ illos ignorasse constabat, attingentes. Impetravit igitur vt P. Matthæus libello sese ac suos à calumnijs delatoribusq; purgaret, se vero patrociniū illius suscepturum, & quæ ratio veritasq; suggererent Visitatori ex fide renunciaturum, iussumq; secura esse

Accusatio contra socios facta promouetur à Prouinciale visitatore.

Vicarius Generalis socios tuetur, & consilio iuuat.

Benevolentia
Lin-si-tau à P.
Matthæo Ric-
cio captatur.

ro esse animo è tribunali dimisit. Die insequenti in urbem redierat, externis negotijs expeditus ille, qui Lin-si-tau iam sapius à nobis est appellatus, totius accusationis plene inscius: Eum P. Matthæus cum socio Almeida officij causa extemplo visitauit, pro tribunali confidentem, & vt eum in hac rerū perturbatione propitium haberet, vitro trigono, in quo varij colores cum voluptate visuntur, quod ille desiderabat apprimè donauit. quo ex dono magnam alacritatem prætulit, tum maxime cum sciscitatus, ecquo pretio apud Europæos compararetur? audiuit paucis nummulis æstimari: quod cum ille putaret ideo dictum, vt facilius acceptaret, fidem suspectam dictis adhibebat asserens, eam rem pro pretio apud omnes æstimandam. itaq; ne largitionem accepisse insimularetur, potius videri voluit emisse quam dono accepisse. Duos igitur illi aureos, quos reijcere fuisset inurbanum, tradi imperauit. ita nimirum Sinenses Magistratus aceusationes in hac maxime cupiditatis nota reformidant. Ex hac visitatione Magistratus prope summi benevolentia comparata est, & P. Almeida Socij statio confirmata. Inead libellum concinnandum sese accinxit P. Matthæus, in eo libello cõmemorabat, se cum socijs ante annos summum octo ex Europa venisse, allectumque fama Sinensis Reipublice supra viginti miliariorum millia nauigasse, seque esse tenuem Religiosumq; virum, qui hoc vnum profiteretur, vt supremo numini ritè deseruiret; se porro pro viribus conatum hactenus, vti nemini molestus esset, & Sinensis Reipublicæ leges ad amussim obseruaret, quibus rebus impeditum cum Cantonensium Seniorum inopinata insimulatio deprehendisset, iure se sollicitum perturbatumque fore, nisi eum haberet iudicem, quem omnes iuris tenacissimum, iustitiæq; proclamabant, à quo nihil dubium, quin suam suorumq; innocentiam à calumnia vindicatam esset conspecturus. rogare se igitur vti acerrimè de impositis crimini-

P. Matthæus
Ricius libellū
contra acusa-
tionem concin-
nauit.

bus

bus inquireret, & ad Visitatorem Prouincialem omnia quæ comperisset cum fide remandaret. Vicarius Gubernator hoc accepto libello causam legitimè instituit, sed ea vniuersa id spectabat, vt accusator à calumnia vindicaret. probabat enim planè omnia, quæ obiecta fuerant à veritate dissentire, eius causæ instrumentum ad Linfitau detulit, vti ex eius quoque calculo plus acciperet firmitatis. Is nostrorum expectationi respondit, omnibus quæ legerat confirmatis, sed adiectis sociorum grauibus encomijs etiam superauit. Sub finem huius litis præceptum addidit, quo iubebat libellum hunc vniuersamq; causam, non ad Gubernatorem Cantoniensem, à quo diploma venerat remitti, sed recta in manus Visitatoris Prouincialis deferri, quæ res beneuolentia fuit non mediocris, quæque finem vltimū periculossimæ calumniæ feliciter imposuit. P. Alexander Valignanus Visitator initio causæ monitus, de re tota plura missæ sacrificia in eum finem litari iussit, & oratione continua Deum fatigari, uti seruos suos ab hoc discrimine liberaret. atq; ita cum felicis euentus laureatæ litteræ ad eum peruenerunt, post debitas Deo optimo Maximo gratias hilariter cum socijs rem totam est gratulatus, & vt ægrè Dæmoni faceret, qui Patres susceperat expellendos, alium huic expeditioni (is P. Franciscus de Petris vocabatur) destinavit. De eo non omittam illustre Diuinæ vocationis argumentum. venerat enim Roma recens cum Iaponensibus ad Pontificem Legatis, Iaponensi expeditioni destinatus, acta metssi Sinensem vineam potius in votis haberet, noluit tamen vnquam eam rem Superioribus exponere, satis certus Deum ipsum, siquidem ex eius nutu ea vota prodirent, se ipso rem ita moderaturum, vti ad exitum perueniret: nominatus igitur incredibili gaudio exultauit, nihil dubius in hanc messem se solius Dei nutu accersitum, ergo primo quoque tempore etiam in Amacaensi Collegio, opera P. Eduardi in sermonem

Linfitau socios liberat à calumnia cum encomijs.

P. Francisci de Petris vocatio ad Sinensem expeditionem.

Sinicosq; characteres caput insudare: erat hic virtutis eximia, & magnam in tractandis hominibus dexteritatem præferebat. Sed ostensus Sini est tantum, nam in breui consumptus expleuit tempora multa, vt suo loco infra cōmemorabimus.

Quanto cum fructu à Sociis id temporis in Sciauchinensi Sede laboratum.

CAPVT DECIMVM TERTIVM.

Sciauchinæ sedis situs percōmodus.

SCiauchinæ sedis situs vsibus munijsq; nostris, erat per ac commodatus; nam neque intra vrbis muros assurrexerat, vbi minus libere in urbano tumultu, multorumq; iudicijs Christianæ fidei exercitationes suum cursum tenerent; neque ira ab vrbe aberat, vt extra suburbanum agrum in deserto loco & latrocinij obnoxio delitesceret, sub ipsam urbē in medio visibatur ad occasum, & accedebat percommoda fluminis magni statio, quod domesticum prope limen alluebat, innumeris ex more nauigijs frequens, quod commodam nostris excursionem in Cantoniensem Metropolim bis quolibet anno præbebat, quo socios itare oportebat ad domesticum stipendium, quod è Collegio Amacaensi mittebatur, quoties Lusitani Negotiatores eo ad commerciorum nundinas ire sinebantur. litteras quoq; & alia ex Europæ varijs partibus munuscula eo tempore referebant, & si quando in Amacaense Collegium negotia vocarent, eodem flumine, secundo cursu ferebantur. Eadem quoq; statio in aduersam fluminis ripam excursionem rei Christianæ, in vicinis pagis, procurandæ causa suadebat, quod flumen plerisq; in locis tertiam Leucæ partem latum, oculis plane blandiebatur.

Sedes Sciauchinensis frequētur.

Concursum quoq; pelliciebat ædis sacrae apud nos erectæ nomen. Eo enim colore Magistratus visitationē ad nos suam insigniebant, quos alioqui non decebat in visitandis priuatis homi-

hominibus, ijsq; aduenis suam nimis abijcere maiestatem. Proregia vero duarum prouinciarum sedes, magistratuū continuos cætus euocabat, siue cum nouos adirent Magistratus, aut alius eueherentur, siue cum publicæ solemnitates, aut natalis Proregi dies, solita uisitationis officia postularent. Nec pauciores varia negotia cæteriꝫ casus aduehebant. Hos omnes fama, quæ socios resq; Europæas longè ac latè non sine commendatione diuulgarat, in ædes nostras accersebat. nec pauci erant, quibus prior esset ædium nostrarum, quam Proregis uisendi cura. Et nonnullos quidè horaria machina maior illa, quæ vicum prospectabat, & aliæ minores pelliciebant, alios Europææ picture, Iconesue, quosdam Mathematicæ moles, & Geographica tabulæ delectabant. Libri quoq; tametsi alieno Idiomate ex inuoluerorum lepore, auriq; splendore apud eorum libros insolenti obstupescabant. Si quæ porro uolumina obijciebantur, quæ chorographicas tabulas, aut architectonicas moles arte pictoria referebant, tum demum rapiiebantur, quod ita concinnè regna, vrbes, palatia, turrium moles, pontium arcus, Templorum Maiestatem, tantis locorum interuallis distita, domi prope suæ cum uoluptate conspicerent. His accedebant Musicorum sonorum instrumenta, quorum non suauitate minus quam nouitate capiebantur. His alijsq; id generis & sociorum opportunis collocutionibus paulatim magnā de Europa existimationē conceperunt. aduertebant enim scientiarum nostrarum fundamenta haud paulo suis firmiora, gentemq; vniuersam & priuatim litteratos fatis ab eo discrepare, quod ipsi sibi ad eam diem de cæteris aduenis concepissent, quos vna voce barbaros non appellabant minus, quam credebant. Ceptum igitur inter utrosq; quod reuera reperitur; interlucere discrimen.

Eam opinionem Socij non ad vanam ostentationem, sed in scopum suum collimantes ad sanctissimæ legis nostræ auctori-

Res Europæas
in sociorum æ
dibus admirā-
tur.

Existimatio Eu-
ropæ augetur.

toritatem aucupabantur: itaq; de ea sermones miscere oportune importune occæperunt. ac tametsi Magnates non facile in aduenarum transibant religionem, nihilo tamen minus agnitam veritatem plurimi prædicabant, pleriq; admirabantur. sed nec sola veritas seipsam sua luce prodebat, ipsa Religionis sanctimonia in sociorum, vt aiebant, virtute splendebat: Sinæ quippe non sagacissimi solum sunt veritatis inuestigatores, sed etiam eximij sanctitatis admiratores.

Quotquot ad visendos Patres ventitabant, solitis vrbani ritibus, & donarijs insignes id præstabant; quod satis insolens est, maximè litteratis, Sacerdotes ne dicam aduenas inuisentibus. His porro Socij nostratium rerum munusculis beneuolentiam rependebant, quas ipsi maiore pretio, quam suas (auget enim nouitas rerum precia) cum voluptate & gratia recipiebant. Ex ijs nonnulli quoq; numerabantur, quos non ipsa nouitas curiose, sed salutis cura vtiliter euocabat: ergo nullo non die domus nostra plena erat visitoribus, vicinia lecticis, flumen scaphis. aut Magistratum nauigijs, quæ sua magnitudine commoditatem præbent, & ornatu spectantium oculis blandiuntur.

Ex frequentatione Magistratum, altiorumq; Societatis existimatio toto regno creuit.

Ex hac Magistratum litteratorumq; frequentia legis nostræ sanctissimæ fama, eiusq; præconum existimatio Sciauchinos fines, imo Cantonienfis & Quamsi Prouinciarum fines egressa, vniuerso regno cæpit euagari: nam cum Magistratus ex alienis semper prouincijs ad Rempublicam gerendam euocentur, ac tertio quoq; anno permutentur, breui fiebat, vt qui res nostras nouerant, eas secum longè latèque deferrent, quod venturis postea in alias regni Prouincias Euangelij ministris viam sensim sine sensu præparabat. Hic notus esse cæpit, cum è militari esset Tribunali (Pimpithau vocant) ille Scitagim, qui postmodum in Regiu Nanchienfi munus amplissimum (Scilan appellat) gessit. Hic ille Theno familiariter

vti nostris cepit, cum Pucimfi munus gereret, quem deinde Nanchini Proregem vidimus. Hic alius qui deinde Prorege Hoiceu Prouinciam gubernauit. hic ille annalibus nostris sepe celebratus Sciutaifo, quem post multa in fidem ordinemq; nostrum merita Dominus Euangelij sui luce collustratum sibi adiunxit; Ignatius inquam (sic enim in baptismo voluit appellari) nostros noscere & colere est aggressus: nullus erit finis, si omnes persequar, quotquot in suprema deinde Magistratum culmina è Cantonienſi Prouincia prodierunt, à quibus deinde multum Christiana res accepit vbiq; firmitatis; isque tum quidem fructus in radice latebat, sed felicia deinde poma & gratam fauoris vmbra conciliauit.

Sed neque hic stetit primorum annorum non spes solum, sed fruges. incipiebat enim in dies magis ac magis messis noua luxuriari. nam Neophyti in ædicula nostra constituebant dies solemnes vsque ad cornu altaris, frequentia iam cum angustijs loci decertante, ijs expleto sacrificio sermones de fidei nostræ rebus appositî, instituebantur, & postremus quidem sacri fontis apparatus octo supra decem numerauit, & sæpè Deus admirabilibus quibusdam visis & ostentis vicinarum gentium animos sollicitabat. In altera fluminis ripa degebat nescio quis, is nocturnis horis circum tumulos quosdam obambulabat, & siue pannicus aliquis metus, siue Dæmon inuaserit, energumenus visus est remansisse. Ad eum, importuno habitatore liberandum, Parentes Sacrificulos adhibuerunt, à quibus profanis exorcismis & à piæ ipsorum Dæmoniorum monstris, quibus ædes oppleuerant, nihil relictum est intentatum, sed dæmoni dæmon infestus esse recusauit; ideo procul dubio, vt Christiana lux eo se diffunderet; monitus est enim Parens à Neophyto quodam, in Europæorum Sacerdotum lege ac numine vim esse contra huiusmodi spectra certissimam. euocatus è nostris vnus rogatur, vt reme-

any mshio
Laboru fructu.

Energumenus
cum familia
Christianam
fidem suscipit.

dium conclamata filij salutem ferat: verum noster non facile sibi persuasit iuuenem à Dæmone possideri, ideoq; ab Ecclesiasticis exorcismis abstinuit, indixit tamen, vi reflexas monstrorum latuas debitum ignibus absumeret, recitatis deinde precibus quibusdam, & appensa è collo sacra reliquiarum Theca discessit: vix abierat, cum iuuenis excusso Dæmone conuuluit, & in ædem sacram à parente deductus, didicit, in superioris Numinis ditionem ac iura transire, nec ipse solum, sed vniuersa familia beneficio pellecta, Christiana sacra suscepit, rumoremque sparsit parentis, filium ab importuno vexatore Christianorum numinis auctoritate liberatum.

Quidam vnâ
cum fide Chri-
stiana liberos
suscepit.

Alius quidam & publicum gerens munus, sed infimo fere in gradu, cognomèto Leam, prole ad id tempus destitutus, ille Socijs auctoribus Deum inuocauit, & primo quoque tempore binos filiolos impetrauit, qua re còmotus, beneficū Numen colere est aggressus, Christi fidè professus, & quos acceperat infantes, eidè reddidit salutari fonte ab originis culpa eluèdos.

Hæc inter tot aduersa socios mirum quantum opere recrearunt, cum laborum suorum fructus non sperarent solum, sed palpant: nam præter Neophytos quos commemoravi, qui altius quotidie Christianas præceptiones in aures animosque admittebant, infantes quoq; non pauci eluti sacris aquis celo adscribebantur, futuri suæ gentis noui apud Deum Patroni.

Amacaensibus
utilis fuit sta-
tio Sciauchi-
nensis.

Sed neque Amacaensi oppido statio Sciauchinensis inutilis fuit. Lusitani quippe ad Proregem certis de negotijs acturi cum subinde venirent, à Patribus iuuabantur: alij quoque naufragi è Cantoniensis maris arena ad Proregem adducti, nostrorum opera liberati sunt, sed multo etiam magis oportuna statio fuit fugitiuis seruis adiuuandis. quotannis enim Amacaensi oppido nonnulli iugo seruitutis excusso, libertatem apud Sinas quærebant potius, quam inueniebant. eos enim fere militum præfecti sibi adiungebant, quod animosio-

res

res illos, & è Lusitanorum consuetudine in armis dexteriores suis militibus agnoscebant: Hi enim fere vel erant Iapones Sinici Regni metus, vel ex Africa Aethiopes, Caphres fere vocantur, aut è Iaua maiore ac minore insulis, & alijs huiusmodi, quos natura ferox & barbara Sinis superiores in armis facit. hi sæpè cum Ducibus suis ad Proregem cum venirent, monebantur, vt in Christianam fidem è memoria excuterent, multis etiam reditum ad heros suos persuaserunt, & veniam vel fugam vel eriminum impetrarunt, & quoniam nihilo leuiorem apud Militum præfectos, quam apud Lusitanos seruitutem seruibant, non multo labore reditus persuadebatur, sed maiore procurabatur, quàm in re non animis solum, sed rei quoq; familiari Lusitanorum consulebatur, recuperatis sæpè seruis, quorum industria pretium augebant.

Id quoque temporis è Caucincinensi Regno Sinarum veltigali Legati, quod tertio quoq; anno faciunt, cùm ex itinere ad Proregem venissent, vt ab eo in Regiam deinde dimitterentur, nostros inuiserunt non semel, quàm in re magnam semper benevolentiam præstulerunt, & apparatus procurarunt: his nostri varios de rebus nostris libros, & maximè Catechismi volumen obrulere, Sinensibus characteribus expressum, quos ipsi cum Sinis communes habent, licet sermone toto caelo discrepent. id ea spe factum est, vt si à nostris aliquando in id Regnum aditus patuerit, iam dispositos his libris animos reperiant. Aditus porro toties patebit, quoties operariorum copia permittet, & rei familiaris inopia non prohibebit.

Extremus Sciauchinae Sedis labor & Sociorum expulsio.

CAPVT DECIMUM QVARTVM.

HOs tam insignes rei Christianæ progressus in agro Sciauchino, certamq; spem maioris in posterum frugis colligen-

Dæmonis artibus sociorum conatus interturbantur.

dæ humani generis hostis vidit & inuidit. nouis itaq; quotidie artibus, nouis nocendi vijs, quas nec possum, nec si possem volo sigillatim commemorare, pios Sociorum labores interturbabat; quæq; ipse per se non poterat, ministris suis id accuratè curaturis commendabat. eam ad rem accommodatissimos Sciauchinæ vrbis, ciues, litteratosq; depræhendit, quibus frequens illa Magistratum familiaritas, & ex eo, quod auctoritatem & gloriam pareret, inuidiam quoq; comparauit. Ad laborabant igitur, vt socios noui Proregis aduentu è statione sua exturbarent.

De nostris è statione exturbatis laboratur.

In demortui decessoris locum suffectus ab Rege fuit, Quam si Prouinciæ vicinæ Prorex. is è Nanchinenfi Prouincia originem trahebat, cognomento Leu, & in defuncti Proregis palatium superstitione metum augente venire prius noluit, quam eo, à fundamentis diruto, noua moles, ingenti ærarij Regij sumptu assurrexisset. arbitratur enim in feriali iam loco sinistre sibi omnia processura. interim vero in vicinam urbem, & Cantonienfi Prouinciæ conterminam secessit. ad eum eò loci Magistratus omnes visitandum de more se subito contulerunt, hos inter Sciauchinorum ciuium caput ac Prefectus ThanSiarihui vnus esse voluit, de quo dubitari potest, vtrum amicus videri magis, quam inimicus nostris esse voluerit, cum Prorege nouo sermo de Turri recens extracta illatus est, deque Templo quod bene merito sibi Magistratui (de quo supra) nuper extruxissent; & quoniam idem quoque præstiterant non longe ante, vni è defunctis Magistratu Proregibus, honoris cupido facile in mentem venit, vti à Sciauchinis ciuibus idem se sperare præferret est autem simile vero, illum amice nobis inimicum, templo futuro locum in statione nostra commodum designasse. quare Sciauchino nostros ex voto suorum ciuium exturbabat. ea coniectura nõ vanis indicijs colligi potuit ex eo, quod eo redeunte successit.

Nam

Nam à Prorege ad Linsithau diploma peruenit in hanc fere sententiam: commemorabat, scire se, non ita pridem ex Amacaensi portu sacrificulos aduenas cōplures, Sciauchinum aduenisse, eos cum Lusitanis omnia, quæ in nostro regno geruntur, communicare, nouas quotidie artes moliri, rudiorum plebem suis sermonibus & libris ad se pellicere, quin etiam æse campanum habere publicè expositum, quod nemine pulsante, horas monstraret, se igitur iubere, vt causa ex iudiciorum forma cognita, eos Amacaum ad suos quam primum amandaret, aut in Xauceanæ vrbs fines in fanum, cui Nanfoa nomen est proscriberet; in eo fano supra mille idolorum sacrificulos habitare ferunt.

Hoc accepto diplomate, Linsithau Socios ab vrbs Progu-
bernatore moneri iubet, vt se auctore in id fanum concederent, fore postea Prorege magistratu defuncto uti ab se in antiquas ædes reuocarentur. Verum insistebant Patres, vt obiecta excuteret, & omnia deinde ad Proregem cum fide reman-
daret, quibus ille ita respondit: de Sociorum innocentia sibi satis superq; constare, nec animi sibi nunc minus esse ad eos tuendos, quam cum à Cantoniensibus Senioribus nuper oppugnarentur: Verum certo sibi constare Proregis hac de re voluntatem, cui repugnando plus operæ quam fructus infumi oporteret.

Lin-sithau iubet socios discedere Amacaum.

P. Matthæus Ricius eo ipso tempore celerem nuntium Amacaum ad Visitatorem amandauit, eiq; noui laboris partem, si non patiendi saltem compatiendi dedit. simul addebat sententiam suam, videri sibi nunc quidē tempori cedendum, sedemq; vel in supra nominatum fanum, vel alio quolibet Proregis arbitrato transferendam, neque eundem Proregem irritandum, cuius gratia si nunc quidem non exciderent, sperari posse cōmodam alibi stationem ab eo impetrandam, & facultatem Neophytos subinde reuifendi, excolendiq;

P. Matthæus Ricius cedendū esse suadet.

P. Visitator im-
perat antiquā
seclis defensio-
nem.

aut sedis etiam recuperandæ non omnino fere desperatam. Nihilominus adduci noluit Visitator, ut eam sententiam concederet: Imperavit igitur ut nulla ratione sedem aliam acceptarent, nedum nostri procurarent, sed antiquam stationem mordicus defenderent, & ubi non possent Amacæum repeterent non de fore illis alibi campum, in quo eorum industria liberius ac utilius excurreret. Ex hac maiorum voluntate P. Matthæus causam adornans ad libellos scribendos cepit studiose incumbere. Sociorum vicem Magistratus dolebant, Proregis iniuriam incusantes; sed erat nemo qui potenti adversario posset aut vellet obistere.

Vix dum novus Prorex Magistratum inierat, cum homo cupidus eos è populo vexare cepit, à quibus sperabat aliquid emungendum: In his fuere Negotiatores è Cantoniensi Metropoli, qui cum Lusitanis commercia permiscebant. Alius erat etiam ante paucos annos pyratarum dux, qui venia ab superioribus Magistratibus impetrata, domum redierat, & sine cuiuspiam iniuria vitæ vivebat homine probo non indignati. Eum novis inquisitionibus terrere cum cœpisset, effecit uti adhibitis latrociniorum socijs ad antiquam fortunam rediret, quietis potius desperatione quam fastidio. Adhuc in Hainan ad austrum Insula gemmas piscari ausus est, contra expressam Regis voluntatem.

Ad eum in contermina etiamnum, ut dixi, urbe commorantem P. Matthæus conveniendum sese accingebat. Verum ille ubi audiit Pyratarum classem, ubique omnia infestare in Cantoniensem Metropolim ad bellum adornandum properabat. Cui Sciauquinum ex itinere advenienti non defuere Magistratus, qui sociorum causam sane amice cōmendarent, Ac tametsi ita respondit, ut non admodum de ijs sinistram opinionem concepisse videretur, adduci tamen non potuit, uti permetteret Socios in sua statione remanere; Nam illa templi
delinea-

delineatio iam altius eius animum occuparat, quam ut eum honoris impotens libido ab intento resilire permetteret.

In hac vniuersa causa dici vix potest, quantum ab omnibus Magistratibus in causæ nostræ fauorem conspiratum sit. Per eos dies quidam è Regia Pequinensi Magistratus ad Linsithau scripserant, uti ab Lusitanis negotiatoribus purpureos aliquot pannos coemerent, & ad se transmitterent. Magistratus, ne quam rei gerendæ, & de Prorege bene merendi occasionem omitterent, P. Ricius nominarunt, quem aptiorem Sinis Mercatoribus ad eam rem cū Lusitanis, apud quos amicitia valebat, & auctoritate, conficiendâ esse dictabant. Eum igitur Prorex ingenti nauigio à multis remigibus vehi, vna cū quodam militum Præfecto, & alijs suis palatinis voluit. Amacum vbi peruenit, magna ab omnibus amoris significatione exceptus est, conscijs, quantos cum reliquis socijs labores exantlasset. Opportuna fuit excursio discutiendis multis, quæ muto litterarum commercio non satis tutò agitantur. Conclusum enim contra id quod prius statutum fuerat, uti procuraretur alius sedi figendæ locus, si quidem Sciaquina retineri minime potuisset.

P. Matthæus
Amacum mitti
tur.

P. Matthæus Ricius expeditis ex sententia negotijs ad quæ fuerat à Magistratibus amandatus, quam celerrimè intermissam stationem, resumptis velut ad novos labores viribus animisq; repetijt. Eum Magistratus reuertentem benignè acceperunt, recentiq; beneficio deliniti, nouo fauore tuendum susceperunt.

Iam Proregis Palatij moles habitari poterat, sed prius quam ad eam adueniret habitandâ, præcepit aliquoties Magistratib⁹, uti omnino Socios amandarent, ij verò, meliora sperantes, eius aduentum præstolabantur. Venit igitur tandem aliquando Sciauchinum, nec à dimittendis Socijs animum remisit; sed insistere Magistratus aduenas illos in extruendis ædibus supra

sexcentos aureos, summam apud Sinas non modicam insumpsisse. quare Prorex suspensus non nihil restituisse fertur. aduertebat enim imputandam sibi tam insignem in innocentes iniuriam, quos nihil contra leges peccasse vniuersi Magistratus conclamabant, nec ei admodum arridebat eam summam Socijs restituere, quam ad Templum sibi extruendum etiam nimis esse constaret: denique statuit uti Patres quinquaginta aureis, vel summum sexaginta donati, Amacuum remitterentur.

P. Matthæus
Ricius propo-
siti sui tenax.

Hanc Pro gubernator summam P. Matthæo obtulit: verum ille libere sanè respondit, se Deo sacram ædem minime venditare: neque videri velle suis ita rem dilapidasse domesticam, ut ædes etiam ipsas abligurisse diceretur. Ad hæc, cui videri posse non ineptum mercatorem eum, qui pro sexcentis quinquaginta permutaret. Statuit igitur Diuino plane consilio bonus Pater omnino nihil à Prorege in ædium permutationem acceptare, non ideo solum, quod impare pretio deterreretur, sed multo etiam magis, uti ne actionem sedem suam aliquando recuperandi omnino deponeret. Id consilium per commodum fuisse ad conseruandam, vel potius instaurandam expeditionem illam euentus comprobauit.

Matthæus Ri-
cius tertium à
Prorege reie-
ctus.

Iterum ac tertio ad Proregis tribunal P. Matthæus accessit, uti coram verbo scriptoq; calumnias obiectas sibi refutaret, ac legis quam diuulgare dicebatur redderet rationem: verum reiectus semper fuit cum hoc Proregis responso, eum indignum Proregis conspectu videri, qui eius dona contempseret: Spe igitur Sciauchinæ sedis conseruandæ deturbatus, libellos mutare cepit, Magistratusq; laceffere, uti ne Sinensi Regno pelleretur, sed alio quolibet in loco sedem figere sineretur. nunc Prouinciam Quamsi, nunc Chiansi, vel aliam quamlibet ambiebat. verum Prorex iam atrocior factus, A-
macuum

macaum remitti iubebat, nec admittebat alium de hac re sermonem.

Solemne est Prouincialibus Visitatoribus post reuifas Prouinciales causas, & excuffis Magistratum moribus, cum in Regiam Pequinenfem Regis de omnibus admonendi causa redeunt, magna pompa & longo comitatu uifitata Prouinciæ Proregem ex itinere falutare. Prorex non nescius, quam sinistra de fe ad eum fuiffent iure delata, Sciauchini ftatuit eum fibi modis omnibus demereri. ergo fub difceffum aduerfo flumine ftatuit eum procul ab vrbe comitari: comites erant urbani Magiftratus omnes, atque litterati, nec nõ & præfidium urbis militare, quibus omnibus & fcaphis flumen, & ripam fpectatoribus opleuerant, uariorum quoq; Muficorum inftrumentorum fonus, non aures minus quam fpectatorum oculos diffona confenfione recreabat. è domesticis feneftris pompa omnis à focijs & amicis aliquot fpectabatur. cum ecce tibi fubito proras obuertunt fecundo flumine reuertentes, non fine fpectantium admiratione, qui nondum fcirent, quopotiffimum nouo confilio deferrentur. quid expectas? è regione domus noftræ exfcendunt, eam ingrediuntur quotquot aderant: ftupore defixi Patres ad eos excipiendoſ domo egreſſi, urbanos ritus exhiberi folitos præſtiterunt, ædes ab illis fpectata eſt vniuerſa, picturæ, horariæ machinæ, vitra & id generis plura: fed nihil æque placuit, vt P. Matthei muſæum, eo maxime nomine, quod illud libris Europæis ac Sinenſibus opleuiſſet. his fpectatis in porticu, quæ flumen fpectabat, confederunt: multa de Europa noſtra ſciſcitantem, quibus omnibus, uterq; ſatiſfactum ſibi eſſe, humaniſſime demonſtrauit. inde digreſſi in Metropolim Viſitator, Prorex in ſuum Palatium ſe recepit.

Ex hoc tam inſigni tantorum virorum fauore non amici ſolum ac noſtri, ſed inimici etiam, arbitrati ſunt de noſtris expellendis

Prouincialis
Viſitator pro
more gentis
Proregem ſalu
tat.

Prorex cū Pro
uinciale Viſita
tore domū So
ciorum ingre
ditur.

Prorex edicto
Socios Scia-
uino discede
re mandat.

pellendis consilia iam esse mutata: itaq; iam securiores quam alias vnquam metum deposuerant omnem: ideo maxime quod vrbani Magistratus ipsi quoque omnes gratulatum ad Patres miserunt, monueruntq; nihil vt amplius in causa sua mouerent, dum extrema Proregis sententia pronunciaretur, in tuto quippe iam videri vniuersa. Verum Augusti fere mensis initio inopinatam Prorex è discessu Visitatoris factus audacior ex animi sui sententia potius, quam ex æquo ac bono tulit sententiam, eamq; in fine causa totius adscripsit. ea præcipiebat vrbani Magistratibus, vt socios vrbe quamprimum pellerent, eosq; in Patriam relegarent, & in ædium pretium aureos sexaginta ad itineris sumptus largirentur.

Prorex edicto
Socios Scia-
uino discede
re mandat.

Progubernatoris erat munus eam rem exequi: Is miseratione permotus, quod licebat, tergiuersabatur, neque tristem nuncium Patribus renunciare sustinebat: verum cum die, nescio quo ad Proregem adisset, ex eo quasiuit num sententia in nostros lata exitu accepisset; cumq; is negasset, Prorex excaudit: Itaq; à Prorege digressus duos Satellitum suorum Præfectos euocauit, & vt in re simili fieri solet, edictum in tabula grandiuscula descripsit, quo edicto Proregis sententiam aduenis Magistratibus renunciari iubebat, & triduum ad Sciauinicos fines egrediendum præscripsit.

P. Matthæus
ad Proregis tri-
bunal causam
scripto tradit.

Hoc inopinato nuncio perturbatus P. Matthæus, ad eius Tribunal extemplo se contulit: ibi Progubernator humanissimè Patri causam omnem, vt erat descripta, videndam dedit, imo & exemplar, in quo videre licuit, totius ex negotij euentum. ibi sociorum libelli, Magistratum responsa, quæ omnia nostris ita fauebant, ut mirum videri posset, legebantur; ad extremum Proregis vltima sententia in hunc fere modum scripta visebatur.

Tametsi

Tametsi Matthæus Ricius nullo sinistro fine in Sinense Regnum intrauerit, & ut disquisitiones testantur, nihil in leges peccauerit, non decebat tamen eum tantopere Patrij soli obliuisci, maximè quod vbiq; religiose viuere liceat: In Proregia vero sede omnino non conuenit aduenas diu cōmorari; ideo illum in Patriam remittere, neq; inurbanum, neq; iniustum videri debet. Ad sumptū porro quod attinet, quem in extruenda æde fecit, negari non potest insignem esse vim num̄orum: verum cum ij eleemosynæ nomine collati fuerint, eam rem suam iure non potest appellare; ergo ad eam summam, quæ illi in sumptus itineris à Magistratibus datur, aureos quindécim è proprio dari iubeo, & sexaginta confici, atque ita in Patriam suam relegetur.

Responsum
Proregis scri-
pto legitur cō-
tra P. Ricium.

Ita huic sententiæ Progubernatoris respondit Pater, se quod ad nummos attineret, omnibus habere gratiam, sed nec egere ad suos relegatum, nec velle in ædium precium quicquam acceptare: ad hæc Progubernator non admodum instiit. Quæsiit deinde Pater Matthæus, fieri saltem posset, nec ne, uti alium in locum Prouinciamtūe amandaretur, & Socium suum per eum sibi liceret Sciauchini occultum relinquere, cum domestica supellectile: id Progubernator facilius fecit quam posset. Itaque in spem adductus eius rei conficiendæ, supellectilem ita diuisit, ut partem Sciauchini relinqueret, partem vna secum efferret, quæ res plus laboris habuit quam fructus. nam & Præfecti Satellitum omnia domo efferri vrgebant, & nauigia discessuris data à Magistratibus in Cantonensem Metropolim, non alio mittebantur. Ergo ad Progubernatorem reuersus intellexit, nihil se præter id, quod Prorex iusserat, habere, nec posse immutari: ergo Socius uterque Amacaum in posterum cogitauit.

P. Matthæus
pecunias re-
iecit.

Nihil hac in re angebat æquè bonos pastores, quam oues

Socij Neophytos desertos. Iu-
gent.

ab se suas tantis sudoribus eductas & educatas inter lupos relinqui, & sensum auxilii concurrentium Neophytorum frequentia, & lugentium eiulatus, qui tales fuere, quales in Parentis funere ante filiorum oculos expirantis: deplorabant relictos se sine Doctore, à quo veræ fidei præceptiones audirent; sine pastore, à quo sacramentorum pascuis pascerentur. quibus Socij tamen solatio egebant, ipsi dolore dissimulato, solatium & spem meliorem ingerebant, hortabanturque, ut fidem in medio nationis prauæ Christianam retinerent; meminissent eorum, quæ septennio toto didicerant, spondebant etiam breui se pacatis rebus reuersuros, & intermissam stationem repetituros: interim Christi Seruatoris imaginem Neophytis reliquerunt, ad quam in cuiusdam Neophyti casa collocatam sacri cœtus sacris diebus cogerebantur (nam factos nostros P. Matthæus ad Sinenses, qui Lunari cursu labuntur accuratè accommodauit) ijs in cœtibus iuebantur orationem instituere, de rebus diuinis colloqui, & alia Christianæ pietatis officia frequentare. inde iussis bono animo esse, monitisque hanc esse nascentium Ecclesiarum sortem, ut non nisi laboribus assurgant, eos in certum locum misit suburbanum ad fluminis ripam, in quo extremum vale mutuo diceretur.

Neophytis præcepta ante discessum traduntur.

Sociorum in discessu æquabilitas.

In hoc Socij discessu hoc unum studiosè curauerunt, ut quoniam per vniuersam vitam reditum erant meditaturo, neminem offensum, beneuolos omnes relinquerent, atque ita non solum de nemine questi sunt, aut quicquam minati, sed potius omnes veniam rogabant, si quid forte inconsideratius in eos aliquando peccauissent. Neque fortasse minæ visæ cuiquam fuissent inutiles: Verebantur enim fere prudentissimus quisque, ut huius conditionis viri per summam iniuriam pulsati, ea quam de Sinensi nunc habebant regno scientia, ad illius perniciem abuterentur. Verum ubi viderunt eos hac animi quiete post tot iniurias abire, in admirationem ac misericordiam

diam ipsi etiam hostes nostri tenerrimè peruenere. Ipsi dumtaxat Satellitum Præfecti per vim quædam eripere, non vilia tentauerunt; sed ea illis P. Matthæus è manibus excussit, minatus se Magistratus ea de re moniturum, qua denunciatione ipsi pauore consternati ab iniuria temperarunt. Neophytos tamen donauit munusculis è domestica supellectile, quæ minimè efferenda videbantur, nonnulla etiam apud alios deposuit, quæ asseruarent.

Conuasatis iam omnibus, & in nauigia cõportatis, in suburbanum locum, vbi Neophyti præstolabantur Socij discesserunt. Ibi iussis subsistere nauigijs P. Matthæus ad Progubernatorè se paulatim contulit, eiq; clauium multitudinem tradidit, gratijs habitis ob beneuolentiam in hac alijsq; sæpè causis exhibitam, quam nulla ex animo deleret obliuio. Is denuo nummos obtulit; sed eadem constantia, qua prius, sunt reiecti. Tum Progubernator Patrem rogauit, vt ob signata propria manu scheda testaretur, oblatos ab se nummos ab eo reiectos: Quod fecit Pater Proregi q; gratias egit, eumq; rogauit, vt ædem illam, quia sacra Numini esset, ne indignis vlibus sineret profanari.

Progubernatori traduntur claues & aguntur gratiæ.

Vicissim porro à Progubernatore P. Matthæus petijt, vt sigillo confirmaret, se ac Socios nulla ex culpa, Sinensi regno pelli, vitamq; ab se religiose actam, vt eo testimonio proscriptionis ignominiam, apud quos opus esset, propulsaret. Id & libenter & luculentè ab eo præstitum, additaq; magna Sociorum encomia. Aliud etiam diploma sua sponte Progubernator ad didit, quo diplomate cauebatur, ne quisquam toto Socios itinere, vel inurbane, vel iniuriè tractaret. Deinde Proregis nomine Cantonienfis maris summo Præfecto imperabat, vt nauigia militèsq; Amacaum vsque suppeditaret.

Progubernator Socios cū testimonio vitæ laudabiliter actæ dimittit,

His ita confectis P. Matthæus ad locum redijt, in quo eum

Socius ac Neophyti præstolabantur. hinc iterati planctus & inchoata desideria, quæ cum apposita fuissent, ac brevi oratione mitigata, illis Patres faustè apprecati discesserunt.

Vti in Metropolim ventum est, Deo ita res moderante, summus aberat Maris Præfectus, quem dum intra biduum præstolantur, pannum è quo Societatis nostræ sibi vestes conficerent, compararunt, Et Visitatori Amacaum scripserunt aliisque Patribus, se à Prorege Sciauquino pullos, intra biduum triduumue adfuturos, & rei gesta seriem coram & fusè narraturos.

Secundi libri finis.

DE CHRISTIANA

EXPEDITIONE APVD SINAS

AB SOCIETATE IESV. SVSCEPTA.

Liber Tertius.

*Sinensis expeditio Christiana instauratur &
Xaucei noua sedes erigitur.*

CAPVT PRIMVM.

MAboribus prope Tantaleis hanc expeditionem minima nostra Societas eduxerat in eam, quam vidimus altitudinem, vt qui saxum ingens in altum euexit montem, cui ecce cum ad apicem parum deesset, inconsideratis manibus saxū elabatur, & ad montis pedem, vnde prius assurrexerat, reperitur, non sine insigni eius, qui in eo desudauerat mœrore ac diffidētia, Verum enim vero cum denuo licuit socijs in pristinam altitudinem aspirare, (licet ab imo denuo labor inciperet) tanta fuit duorum sociorum, quibus ea res innitebatur, spes, vt omnem præteritorum laborum memoriam absterferit. Actis igitur Numini (vt par erat) gratijs, sese ad novos labores accinxerunt, quaratione id factum sit, aggredior enarrare.

In ijs nauigijs, quibus Sciauchino Cantonē aduecti erant nostri, dum Præfecti maris aduentum sunt præstolati, ecce tibi postridie quam appulerant, citatis remis celox apparuit, ea nauigium Patrum prora petens, admirationem primo peperit, deinde etiam stuporem: nam Proregis nomine illis nunciabatur, vti Sciauchinum extemplo repeterent, nec eius rei causam

Sciauchinum
socij ex itinere
reuocantur à
Prorege.

causam ex ea celoce quisquam, aut dicebat, aut sciebat eam rem Socij bene ominatam auide arripuerunt, quippe quod fatis intelligerent, se si semel Amacaum repeterent, non facile in regni Sinenfis interiora redituros. & quidem si res humanope detiendae erat, omnino noua facultas nostris ingrediendi nulla ratione impetrari posse videbatur: ita nimirum in Sinarum medullas exterarum gentium metus penetravit. Ergo nulla interposita mora cum ijs, qui eos accersebant alacres Sciauchinum rediere. ibi varios de reditu suo rumores fama spargente repererunt. Dicebant nonnulli Proregis vxorem idolorum cultui addictissimam. nescio quid somniasse, cuius causa Prorex aduenas Sacerdotes reuocasset: Alij suspicabantur, Proregem pœnitentia ductum timuisse ne aduenæ iniuria pulsif Lufitanorum opera de vlciscendis iniurijs cogitarent. quidquid fuerit, P. Matthæus ad Progubernatorem ductus intellexit. altero post discessum die se Proregi eam rem renunciaffe, & sententiam in aduenas Sacerdotes executum; Verum nulla ratione adduci potuisse, vt oblatos nummos acceptarent, quod ex ipsius Matthæi autographo constabat. Ea re audita Prorex obstupuit, & vultu mœrorem præsetulit. cum enim ædem nostram in fanum sibi erigendum designasset animo, non immerito verebatur iniustitiæ notam, quasi hunc ædis eripiendæ prætextum, falso publici boni colore cohonestasset, pulsif aduenis, quos Proreges aliquot alij humanissimè admisisissent prius atque tractassent.

Ergo, Deo res ita disponente, Prorex Vicario Gubernatori iubet, vti eo ipso momento celerissimam celocem quâ plurimis remis instrueret, quæ aduenas pulsifos quam citissimè reuocaret, qui cum aduenissent omnino inducerentur, ne sexaginta aureos reijcerent. volebat enim, quod postea fecit, inculpere marmorif, se ædium nostrarum pretium exoluisse, quod marmor ex ædium regione collocauit.

igitur

Rumor varius
de Sociis reuo-
catis.

igitur Patrem monebat & hortabatur, vt omnino nummos acceptaret, posse sibi nimiam pertinaciam grande aliquod malum accersire, verum restitit etiam tum; asserens ex causis sæpius dictis minime decere nummos illos recipi, vnde sibi omnino certum esse, quod non decebat constanter non pertinaciter refutare. Intulit Pro gubernator: ad Proregis igitur tribunal omnino te oportebit ire. quam denunciationem Pater ita lætus accepit, vt tamen aliquid humani metus ex eo, quod poterat euenire, subreperet.

Admissus est igitur in conspectum à Prorege pro Tribunali confidente, quod tribunal sua maiestate horrendum plurimis esse solet: comitabatur eum interpretis nomine, Sinensis quidam, sed plane Lusitani sermonis imperitus: verum eo tempore nihil admodum interpretis indigebat, & potius in comitem ad aliquam pompam deducebat. Flexis igitur de more poplitibus, & procul aliquanto (quod supremis Magistratibus honoris causa fieri solet) Prorex Patrem ad se quam proxime ad solium suum accersiuit, & alacri vultu verbisque beneuolis sciscitatus est, qua nam ex causa, reiectis nummis abscesserit, quos tanta beneuolentia illi obtulerat in itineris sumptus aliquod adiumentum, quin etiam ex eo, quod ipsum ex itinere reuocarat intelligi posse, quam beneuolo fuerit in eum animo, qui eos manu propria offerre voluerit, neq; permiserit in donatum abscedere.

P. Matthæus ad hæc ita respondit: ingentes se pro tam insigni beneuolentia grates agere, verum ad nummos quod attingit se minimè indigere, nam ad suos in Patriam rediens ex itinere Socios, vel amicos reperiebat, à quibus omnia sibi necessaria liberalissime suppeditabantur. Prorex vero; vt ut res sit, inurbanum est Proregia munera refutare. Ad hæc P. Matthæus; cum me inquit expuleris ex ea sede, in qua tot annos sine cuiusq; offensione vixeram, ac si nefarius homo fuisset,

P. Matthæus
Ricius ad Prore-
gis tribunal ac-
cessit.

P. Matthæus
Ricius denuò
nummos reij-
cit.

Prorex excan-
descit.

minimè videtur æquum, vti tua munera recipiam, aut ea rejiciens habeat inurbanus. Ad hæc Prorex excanduit, & in pedes erectus vociferari cepit inconditè; fierine poterit, aiebat, ut Prorex aliquid iubeat & minimè audiatur? inde ad interpretem conuersus, totius mali causa inquit, est iste sycophanta, qui eum hæc ut faceret admonuit: imperauit deinde perturbatè ferreas afferri catenas, quæ in interpretis collum iniicerentur. Interpretes consternatus, facti inuidiam à se remouebat, asserens Patrem Matthæum dolore sedis amissæ in hanc pertinaciam deuenisse. Et idem assererat ille, interpretem omnino culpa liberans, in seque recipiens. Tum intrepide monuit Proregem, ne excandesceret absque causa. Nam si ea erat in se beneuolentia, quam præferebat, eam non in nummulis aliquot patefaceret, sed non cogendum se ad noua pericula in vastissimo mari sine causa subeunda. Ac si fortasse minus illi arrideret in Proregis sede sibi cõcedere stationem, se aliò quo maxime libebat amandaret. Patris responsum non satis fuerat Prorex affecutus, Verum quidam Militû Praefectus, qui ad latus eius stabat. genu flexo Patris sententiã cum fide repetijt.

P. Matthæus a-
nimum Prore-
gis placat, ali-
amque sedem
impetrat.

Ea re commotus ad clementiam Prorex, ita respondit: primam suam voluntatem minimè fuisse Sinensi eum regno excludere, sed aliò amandare, quod ipse nolisset. Petijt tum Pater, vti in Quamsi vel Quiamsi prouincias ire sineretur. Verum Prorex ideo noluit, quod extra suam ditionem essent illæ prouinciæ, Sed in Cantonienfi prouincia eligeret urbem, quæ maximè sibi arrideret, excepta Proregum sede Sciauquino, atque Prouinciæ metropoli, quibus in urbibus aduenas omnino non decebat commorari. Elegit Pater Nanhium urbem Quiansinenfi Prouinciæ cõterminam. Non abnuit Prorex, sed suasisit tamen vti prius in Nanhoa canobium, de quo supra, concederet, & inde in urbem Xauceanam, tum si ea loca minus arriderent, Nanhiuni consisteret. Gratijs ex mo-

re Si-

re Sinensi actis, fronte in solum vsque demissa, Proregem Pat-
ter omnino placuit. Nam is lætus euentu, librorum fascicu-
lum adferri iussit, eoq; Patrem in testimonium benevolentia
donauit. Hilibri bella in Pyratam gesta, aliosq; tumultus se-
datos à se continebant. Forte fortuna aderat Gubernatoris
Xauceani Assessor, qui ad salutandum Proregem aduenerat.
Huic Prorex ipse Socios commendauit, quos eò ab se missos
afferebat.

Sciauquinus porro Progubernator, lætus hoc euentu, So-
cios uidelicet in Sinensi regno retineri, & in Xauceanam vr-
bem amandari, humanissime diplomatibus instructos, in na-
uigia imposuit, & Xauceum amandauit. Quin etiã ipse Xau-
ceano Progubernatori commendauit, & ad eum P. Matthæ-
um introduxit. Quo viso obstupuit, & impedito sermone ta-
cuit aliquantum, tum, ubi se collegit, Sciauchino Gubernatori
hec fere verba dixit: Quid hoc rei est? Ego enim hac ipsa no-
cte p. specie mihi obie ctã videre visus sum Deos aliquos pere-
grinos, quales in aris nostris videri non solent. plane Visum il-
lud hos ipsos aduenas Sacerdotes voluit designare: deinde ad
Patrem conuersus, vrbaniſſimè illum compellauit, & quoties
restulit, rebus nostris in vrbe Xauceana postea ex animo sem-
per fauit. nam præter cætera, quoties ad suum tribunal itabãt,
itabant autem non infrequentes, ijs è domo sua cibum in eam
diem subministrabat, & tum quidem voluit eos proprio nauig-
io vehere, verum quoniam alterum Sciauchini diem sese
Patres tenuerunt, vt aureos sexaginta necessariumq; diploma
reciperent, neq; ille abitum differre posset, præcessit, & die
vno alteroue prius appulit, quam Patres exscenderent.

Viso Guber-
natori Xaucea
no obiecta no-
cturna.

Expeditis ex animi sententia omnibus, vrbanos Magistra-
tus omnes P. Matthæus visitauit, quin etiam ipsum Proregem
denuo conuenit, gratiam habiturus nouis beneficijs, à quo
exceptus fuit perhumaniter, addiditq; vti lubentes abirent, se

Xauceano Gubernatori seruo eos commendasse, ac etiam imperasse, vti de commodo loco prouideret, & sedulo procuraret, ne quis illis molestiam inferre auderet.

Socij Sciauchi
no discedunt.

Dixi superius apud Neophytos, qui nouam Patribus Proregis voluntatem gratulabantur, è domestica supellectile nonnulla remansisse. eos abeuntibus Socijs, emuli detulerant, quasi eas res subduxissent, & Progubernator omnia exscribi voluit, & in Archiuio suo asseruari supellectilis seriem, ne quid forte periret, aut Neophytis calumnia ingereretur. Ea igitur omnia cum fide restituta. Sciauchino igitur Assumptæ Virgini sacro die discesserunt, anno humanæ salutis 1589. & in Saucedanam urbem proram obuertentes, in eum locum peruenerunt, vbi fluuius Saucedanus è Borea fluens in magnum sese flumen immittit, Is locus Sanceui vocatur, ac si tres aquas appelles. ibi nauigia mutari mos est alio modo fabricata, vt aduerso flumine nauigari possit.

In hac nauigiorum permutatione, Socij Visitatorem, Amacai tunc commorantem, de rei totius euentu per litteras erudierunt.

Toto hoc itinere nullam omnino molestiam à quoquam pertulerunt, sed tamen in celoce quadam militari, metus fuit, quæ neque diurnis neq; nocturnis horis à Sociorum nauigio discedebat, eam enim omnes pyriticam arbitrabantur: verum vbi Xauceum appulerunt, certo constitit, eam à summo maris Præfecto è Cantonienſi metropoli missam, vt nostros mandato Proregis eo vsque comitarentur, donec ipsi exscenderent.

Nanho ad fanum Socij perueniunt.

Otidium ad Boream ab Socijs nauigatur, peruentumq; eum ad locum, unde breui tractu in fanum Nanhoa peruenitur, ibi præstolabatur Sociorum aduentum Xauceani Progubernatoris famulus, cui datum erat in mandatis, vti eos in fanum illud deduceret, & supellectili suæ locum accommodatum

tum dari imperaret: verum Socij quibus in animo erat, non in suburbano aliquo fano, sed in vrbibus ipsis ad Euangelij propagationem commorari, supellectilem suam nauigio educere detrectarunt, asserentes, se prius Pro gubernatorem velle conuenire, arridere sibi tamen, si locum fama celebrem videre liceret. eo igitur pergentes, cænobium repererunt in insigni planitie, cuncta vndique collibus amænis, quos supra naturæ honores, ars arboribus frugiferis ita vestierat, vt nihil æquè oculis blandiri posse videretur, maximè quod eas cæli clementia ab hyemis nudæ folijs interitu vindicaret: ipsa porro planities orizam, aliaq; legumina consita educebat, riui perennis maxime beneficio, qui mediam planitiem irrigabat: in colle quodam præ cæteris amæno, quem fons aquæ potabilis eximia magnitudine totū rigat, fanum illud, moles pergrandis visebatur, iuxta illud Cænobium, in quo mille Idolorum sacrificulos huius agri Dominos, beneficio & impia pietate maiorum, commorari ferunt. Id originem habuit a viro quodam annis retro plus minus octingentis, quem Lusù vocant. hic eum ferunt, magna sanctimonix opinione floruisse, quam illi conciliauit asperrima vitæ ratio, hunc enim narrant æterna catena supra nudam carnem cinctum, orizam cribare solitum, & de more conterere leuiter, quantum cænobijs mille iufficeret in victum quotidianum, ex ea catena caro computruerat vsque adeo, vti vermes ex ea scaturirent, è quibus, si aliquis fortasse in terram decideret, ab eo reponeretur, dicente, an tibi deest quod rodas, quid fugere in mentem venit? in eo igitur loco cadauer illius asseruatur, & ei colendo celebre illud fanum est erectum, quo ex vniuerso regno à peregrinantibus concurritur. nam vbiq; ipse resq; eius omnes in magna veneratione habentur. hi dæmonum ministelli in duodecim diuisi sunt stationes, & vnicuiq; præfectus est designatus, præter eum, qui toti cænobio cum summa potestate præest.

Cænobiū per-
antiquū, eius-
que origo ab
antiquo Cæno-
bita.

Eo igitur cum Socij peruenerunt, auditumq; fuit, eos à Pro-
 rege mitti, vt ibi sedem figerent (quoniam P. Matthæi Ricij fa-
 ma iam eo peruenerat) arbitrati sunt eum Archimandritam
 designatum, vt dissolutos eorū mores ad canobiticę vitę nor-
 mam reformaret: ita enim vulgo vivebant eorum pleriq; vt
 non solum meretricijs essent moribus implicati, & prolibus
 abundarent, verum, quod atrocius est, non pauci lattocinijs
 vias infestabant. Sunt porro omnes toto regno Idolorum sa-
 crificuli sub Magistratum potestate, non secus atque alius
 quilibet è populo, ideo fortasse quod litteratorum secta, idola
 non colat, nec eorū mystas pro suis agnoscant. Concilio igitur
 cōmunicato inter Superiores statuerūt, nullū Patri locum de
 demōstrare, qui quidē incoli posse videretur, nihilo tamē min^o
 solita Sinarum dissimulatione omnes Patri obuiam processe-
 re, suis sacrificiorum vestibibus insignes, & magnam ex eius ad-
 uentu alacritatem sese accipere prætulerunt, & officiose fa-
 num vniuersum in eius obsequia detulerūt. exceptus est por-
 ro P. Matthæus in eo palatio ac statione, vbi grauissimos Ma-
 gistratus, si quando eo deuenerint, excipimus est, & solem-
 ni epulo aduentus illius primo die celebratus, præcipua dein-
 de fani loca demonstrata. Erat illud idolis pragrandibus tere
 plenum. ea ex ære ac reliquo metallo constata, vel è ligno cō-
 structa erant, & auro pereleganter infecta. & quidem in vna
 statione ad quingenta numerabantur. non paucę turres etiam,
 & in turribus æra campana videbantur. & quidem ex ijs vnum
 è fusili metallo tale erat, quale Socij nullum in Europa se vi-
 disse meminerant.

Ipsi quoque Cœnobitæ Lusū ostensum corpus, bitumi-
 ne illo Sinarum pellucido intinctum: multi negant idem esse
 cadauer, sed tamen vulgo pro eo habetur, & incredibili ve-
 neratione asseruatur. in medio quippe fano locus eminent, ad
 quem elegantis scala conscenditur, eo in loco quinquaginta
 fere

Sacrificulorū
 huius cœnobij
 mores impij.

Socij à sacrifi-
 culis excipiun-
 tur cū pompa.

fere lampades appense, sed non ardebant omnes nisi diebus constitutis.

Hæc Socij spectabant, sed ipsi quoque spectabantur. porro nihil cænobitis illis insolens æque visum, quam nullum à Socijs cultum suis idolis exhiberi. Nam Sinæ, tametsi nullam idolis fidem adhibeant, non tamen repugnant, aut impium arbitrantur coram ijs inclinari. Inter Socios ac Cænobitarum Superiores non male conuenit, nam ij verebantur, ne loci amœnitas nostris nimis arrideret; nostri vero ita venerant, vt omnia sibi certum esset refutare. cum igitur ad collis pedem deuenissent, in quo multis ædibus frequens oppidum visebatur, asseruerunt, se si quidem ibi sedem figere vellent, in oppido potius quam in Cænobio commoratorios.

Deniq; in Xauceanã vrbe nostri ingressuri P. Almeida, nauim sarcinis in eam impositis cõscendit, P. verò Matthæus, itinere terrestri, quod erat compendiosius, in ciuitatem cum Progubernatoris famulo contendit, eosq; comitatus est Supremus Cænobij Archimandrita, vna cum Socijs duobus vel honoris causa, vel ut ex Progubernatore sciret, quæ Proregis essent in hac re mandata.

In ciuitatem ubi deuentum, Progubernator inuisit: P. Matthæus retulit, nulla ratione fanum illud accommodatum sibi videri. nam & aberat ab vrbe, Litteratis, ac Magistratibus quibuscum uti cum similibus viuere soliti essent: eos quoque cænobitas, fama erat, homines esse nefarios, apud quos consistere minus tutum arbitrabatur. addidit præterea lege ipsa ac legis voluminibus toto cœlo differre, nec idola, sed vnum cœli ac terræ Dominum venerari. Adhæc obstupuit Progubernator. in animum enim sibi plane induxerat, nullam toto terrarum orbe legem aliam, nullos plane characteres esse, nisi quibus China uteretur, idque ita tenaciter tuebatur, ut persuaderi sibi contrarium nullo modo pateretur, donec P. Mat-
thæus

Xauceum vr-
bem ingrediū-
tur & Progu-
bernatorē inui-
sunt.

thæus è manica diurnas preces eduxit; dixitq; has esse nostras vel preces vel litteras. qua re conuictus manus dedit; inter hæc Archimandrita comes superuenit, & eadem suo quoque calculo confirmauit, asserens P. Matthæum pridie, cum per omnia idolorum puluinaria cursaret, nulli, ne ipsi quidem Lusù, cultù vllum exhibuisse. Ad extremum, Progubernator in Patris quoque sententiam venit, olim ab Sinis nullum idolorum fuisse cultum: eam sectam in posteriora sæcula se irrupisse; cui Archimandrita non solum resistere nõ est ausus, sed asseruit etiam plus quam peteretur: idola nimirum nullo cultu digna esse, sed à Superiorum temporum Magistris animaduersum fuisse, Religionem à vulgo sine simulacris conseruari non posse, ideoque has icones colendas protulisse. His ab Archimandrita sane acute dictis, statuit Progubernator, nostris aliam in vrbe sedem exquirendam; quod vbi senserunt Socij, maluerunt præsentifauore, res adhuc in dubio positas stabilire, quam de ciuitate Nanhium incolenda sermonẽ ingerere. Interim Progubernatoris hortatu nostri, vrbanos omnes Magistratus visitarunt, à quibus in humanitate Sciauchino profecti superati sunt, vel ideo quod Progubernatorem ita cupere intelligerent, vel fortasse quod Sinenfium rituum ac sermonis peritiores nostri iam seipfos superabant.

Situs vrbis Xau
ceanz.

Interim vero dum extruendis ædibus locus eligitur, in aliud sanum, cui Quamhiao nomen est, ex altera fluminis ad occasum ripa iussi sunt se suaq; conferre. Vrbs Xauceana visitur inter duo flumina nauigari solita, quæ hîc in vnum confluunt. alterum quod Nanhium urbem ab ortu alluit; alterum quod ex Vquam Prouincia mittitur, spectat urbẽ in occasum. Urbana vero mania & ciuium ædes in medio agro, quem flumina relinquunt, extruuntur. vnde fit, vt non nimis late pateant, & ad reliquas ædes agrum in altera fluminis ripa vtrinque quærant, ex eo vero, quod occidua ripa frequentius habi-

tatur,

tatur, pons est è nauigijs inter se colligatis: numerat illa vrbs ad quinque familiarum millia, & fetax est inprimis orizæ ac pomorum, piscis etiam carniū atque olerum. verum insalubrior est aer, ac cælum inclementius; nam quotannis ab Octobre medio in Decembrem tertia fere vel quarta pars incolarum tertiana febrī corripitur, è quibus morbi vis multos abripit, superstites autem pallore suo periculum diu testantur. Nec benignius cælum est illud aduenis, quam incolis; sæpè enim, qui eò ad conficienda negotia veniunt, paucis diebus conficiuntur.

Cælij inclementia.

E regione fani supra memorati, campus erat ingens, & habitatoribus destitutus, neque nostris vsibus incommodus. eum vt nostri peterent à Progubernatore, eiusdem Curiales Socijs auctores fuerunt: erat enim ager è cænobij bonis, atque ita in Magistratum potestate. ergo postridie, cum in fanum venisset nostros visitaturus, & de sedis area collaturus, hunc ei campum demonstrarunt, quod mire Progubernatori arrisit, tametsi eius templi Superiores, & incolæ multa causati sint, ne possessione sua exturbarentur, aut alienæ legis præcones nimis vicinos haberent, sed eorum tergiuersatio parum nocuit: Progubernator enim ad Proregem libello retulit, Sacerdotes aduenas in fano Nanhua commorari noluisse, & petere vacuum agrum è regione Xauceani fani, quod est in agro suburbano ab occasu fluminis atque ciuitatis. interim dum responsum expectatur, voluit Progubernator, vti res sine cuiusquam iniuria transigeretur, & à nostris ager ille emeretur tanti, quanti arbitrarètur vicorum eius regionis suburbanæ præfecti, quorum ea fuit maleuolentia, ut quod aureis octo decemue comparari poterat, octoginta & plures exigent: nimirum ab impijs illis sacrificulis corrupti, & pretij partem, quam inter se diuiderent promissa.

Locus ad habitandum deligitur.

Interim aduenarum Sacerdotum fama ex vrbe primores

Socij à graui
morbo libera-
tur.

omnes euocauit, quos urbaniore omnino quam Xaurchianos repererunt, atque ita cum varijs amicitias contraxerunt: Verum ex nimio visitantium concursu & superioribus molestijs, cum in festi temporis dies aduenissent, uterq; in lethalem morbum inciderunt, omni prope obsequio & ad propulsandam ægritudinem auxilio destituti: Verum cum ad mortem comparati de exitu ac laborum fine cogitarent, Dei plane nutu ad restituendam expeditionem apud Sinas Christianam, præterspem referuantur, ac tandem nullo alio, nisi quod è cælo acceperunt, malorum remedio conualescunt, quo tempore Proregis sententia delata est, qua locus ille nostris attribuebatur: atque ita Progubernator agrum illis tradidit suis diplomatis & auctoritate munitum. Deinde cum è præterita ægritudine vires collegissent, ædium ædificium inchoarunt, nullo profanis cænobitis dato pretio, quod in eo exigendo rationis ac iustitiæ limites excessissent.

Amacai Patres reuocatos auditur. Visitator ad rem Sinicam stabiliendam accingitur.

CAPVT SECVNDVM.

Amacai fama
spargitur Soci-
os Sciauchino
pulsos.

A Macaensis Collegij Socij, quo d supra narraui, acceptis à P. Matthæo è Metropoli litteris intellexerant, nostros Sciauchino pulsos, intra biduum triduumue adfuturos, atque ita ut tot fatigatos molestijs ac laboribus, religiose recrearent, cubicula lectosq; ipsos instruxerant, & eos in diem præstolabantur. repertus est tamen ex omni numero Sacerdos vnus P. Ferdinandus Martinez Lusitanus, vir constanti sanctimonix fama, & qui rem Sinicam peculiari amore complectebatur, ac Socios eius vineæ cultores, quibus poterat modis adiuuabat, is constanter assenerabat (quicquid alij dicerent aut sentirent de Socijs Sciauchino pulsjs) fieri non posse, ut Ama-

caum

caum illi reuenterentur; quin etiam, P. Francisco sciscitanti causam, cur non aduenirent, respondit: itane tu etiam cum reliquis incredulus esse vis? P. Mattheum nunc quidem minime videbitis, quare stupore interrogantem affecit, nihil iam dubium, quin ille certi aliquid diuinitus didicisset.

Superior ut eam rem elucidaret, famulum domesticum cum litteris misit: qui nostris prius Sciauchini fuerat famulatus, is in Metropolim, imo Sciauchinum usque concessit, nec de Patribus aliud scire potuit, quam à Prorege pulsos Metropolim uersus nauigasse. Nec toto itinere quicquam aliud inuestigans est affecutus, atque ita re infecta repetit Amacaum: ea res suspensos Patres reddere incæpit, veritos ne quid ijs illatum mali uel casu uel maleuolentia fuisset. ergo alium solertio-rem mittunt, iubentq; ne Amacaum redeat, nisi cum ipsis Patribus aut certis nuncijs. is cum Sciauchinum quoque ap- pulisset, nihil aliud potuit expiscari. cum itaq; sollicitè ubiq; & ab omnibus exquireret, forte aut potius Dei nutu incidit in illum ipsam nauarchum, qui pulsos in Metropolim & reuo- catos Sciauquinum, ac deinde Xauceum vexerat. Is non so- lum certa de Socijs retulit, sed quas acceperat litteras à Patri- bus mittendas Amacaum illi tradidit, quibus acceptis voti- compos, eo unde uenerat, est reuersus.

Famuli mitti-
tur Sciauchi-
num inuestiga-
tum de Socijs.

Amacaenses, ubi per litteras intellexerunt, Socios nouæ stationis apud Sinas esse restitutos, in gratulationes & gratia- rum actiones se se effuderunt. Visitator porrò per certum ho- minem paternis litteris Socios solatus, eos ad novos labores nouis animis inflammauit, monuitque, uti omnino quolibet possent modo suam alibi stationem stabilirent, neq; illam in- termitterent, cuius iam in Europam fama ad Pontificem Ma- ximum, & Hispaniæ Regem, ac reliquum orbem Christia- num nauigaret, quorum omnium expectationem oportebat, quatenus fieri posset, minimè fallere: sibi enim uideri ex Di-

Visitator Soci-
os de noua sta-
tione acqui-
sitos solatus.

uinarum rerū consuetudine post Sciauchinos labores ac sterilitatem, quietem in posterum & copiam successura.

P. Visitator Socios auxiliares destinat.

Non ita multo post, Visitator noster, ad Sociorum auxilium adolefcentes duos in scholis nostris Amacaensibus educatos, magna eorum voluntate submisit. Nomen vni Sebastianus Fernandez, qui etiamnum superstes est; alteri Franciscus Martinez, de cuius felici exitu prope in causa fidei pluribus infrazij post paululum in Sociorum numerum cooptati, probationis annos & exercitia in vrbe Xauceana Sinensium Religiosorum in Societate nostra primitiæ, peregerunt. Ab his adiuti nostri deinde strenuè, multiq; labores exantlati, vti sequēs narratio docebit. Idem Visitator Sacerdotes Europæos ex India duos exciuit, Lusitanum vtrumq;, qui Amacai Sinensium characterum studijs intenti, aqua motum, id est, diuinæ clementiæ Sinæ rei fauentis auram propitiam præstolarentur, hi deinde post annos aliquot in suam messem ingressi, strenuè desudarunt, quos oportuniore loco nominabo. Rem vero familiarē idem Visitator ea liberalitate laxauit, ut ad res necessarias iam nihil nostris deesse videretur. Interea Patres ædificio extruendo instabant, & ob incommoda, quæ in fano patiebantur, opus urgebant. verum ne darent obloquendi causam, aut occasionem Magistratibus præberent, in ædibus nostris conuiuia instruendi, quod in reliquis cænobijs solent facere, ideo in hac extruenda ab altera contignatione abstinerunt, & fere ad Sinarum morē ædificium composuerunt. ædem tamen ædibus contiguam maiorem & meliorē in formam redegerunt; sperabant enim se plures istic Neophytos breui conscripturos: ab Interprete quoq; domi retinendo abstinerunt, quod ab ijs parum fideliter Socij obseruarentur, & foras deferrentur, à quibus etiam negotia omnia docuerat vltus perturbari.

His alijsq; similibus, quæ præteritorū vltus docuerat, aptius con-

concinnatis, breui Patres eo deuenerunt, vt nihil è Sciauchino discessu perdidisse, multum etiam se lucratos esse gauderent, qua in re viderunt præteritos labores ac molestias à Deo ipso ad maiorem nominis sui gloriam, & expeditionis Christianæ bonum esse procuratas. Interim Visitator noster sese ad Iaponensem navigationem, vna cum Legatis Iaponijs reductibus ex Europa accingebat: nam Christiana res ibi perturbata, ex Imperatoris persecutione præsentiam illius exigebat: is enim Imperator, Cambaco dicebatur, concepta in rem Christianam, & inde in nostros indignatione, tota Iaponia omnes proscribemat, ereptis ædibus, dirutis templis, furebat; quæ omnia in Iaponiam Visitatorem euocabant. Amacaensi discedens Collegio præfecit P. Eduardum, eò maxime quod rerum Sinensium vsu valeret, & eam missionem, cuius adhuc ijs temporibus gubernatio ad Amacaensem Rectorem pertinebat, apte gubernare, deq; necessarijs prouidere, vel eam promouere præ cæteris unus posse videbatur.

Persecutio Iaponica.

*Nobilis Magistratûs filius, Chiutaisò nomine,
Xaucei se P. Matthæi discipulum profitetur, & cum eo in vicinam Urbem à Patre excurritur.*

CAPVT TERTIVM.

CHIUT AISÒ sæpè infra nominandus, filius erat vnius è secundo Magistratuum ordine, Sciansciu vocant, è ciuitate Sciceu oriundus, & ipse quoq; litteratus: eius Parens non sola dignitate celebris fuit, sed etiam quod in Doctorum examine inter trecentos, qui renunciari solent tertio quoq; anno primum locum tenuisset, quod in hoc regno non honorem solum affert, sed magnam etiam in Republica dignitatem. Is deinde ingenij bonitate ac vitæ integritate ad summam inter totius regni litteratos peruenit opinionem, eiusq; libri ab omnibus,

Nobilis quidam prædicitis & litterati cuiusdam viri filius, decocto patri-
monio ad frugem redit.

nibus non sine admiratione legebantur. Hic eius filius, de quo agimus, cæteros quoq; fratres suos ingenio superabat, ac si studiorum cursum constanter tenuisset, nihil dubium, quin summa omnia fuisset consecutus, sed in ipso iuuentutis flore, cum iam patrium frantum morte illius excussisset, impijs concubernijs dissolutus, in varia se vitiorum præcipitia coniecit, atque inter cæteros animi morbos, Alchimistica insania correptus, patriam hæreditatem sanè opimam, ignis ipsis quibus conlandas opes sperabat, absumendam dedit, atq; ita inopiam in patria non ferens, vna cum coniuge, ac seruis vagari toto regno cepit; parentis amicos quaquauerfus inuisurus; à quibus grata illius memoria inductis munera colligebat: alij quoque, vt ab amicis Magistratibus, quod sperabant, illius fauore, impetrarent, largitionibus eum sollicitabant, & inopia quæ fere pudorem excutit, illum ab ijs suscipiendis minime deterrebat. Hic vitæ sustinendæ modus apud Sinas à nonnullis adhibetur, non sine iuris ac iustitiæ detrimento.

Profectus igitur Sciauchinū ad Proregem & Linsitau: amicum illum; hunc ciuem suum, summos vtrumq; Magistratus, verum ab ijs frigidè exceptus est. Sciauchini igitur primum in nostros incidit, sed cum ijs temporibus de nostris pellendis ageretur, minus frequens congressus fuit. verum audito eos nunc Xaucei sedem fixisse, ad eos in sanum, quod dixi se contulit, & Progubernatoris fauore in eodem canobio cellam unam impetrauit, vt commodius cum Socijs versaretur.

Vir nobilis cō-
suetudinem cū
nostris iuit, &
varias discipli-
nas perdidit.

Quodam igitur die solenni apparatu, è Sinenſi consuetudine, & donis pretiosis instructus, ad P. Matthæum eo consilio accessit, vt eum patrio ritu eligeret in Magistrum. id ita fieri solet, ut libro primo, cum de ritibus ageremus, dictū est. die inſequenti in cellam suam inuitatum epulo excepit, nec quicquam horum reijcere Patri fuit integrum, ne ipsum quidem manus, quod è sericis fere pannis constabat, verum illud

Europæis

Europæis tunc egregiè compenfatum. ideo, ne arbitraretur Socios cupiditate illectos ad homines docendos accedere. Prima eius vota, tametsi sub initium sedulo occultarit, in Alchimiam ferebantur. Hæc enim opinio, argenti conflandi, de Socijs, nondum erat penitus ex animis hominum excussa; ille verò ex quotidiano cum nostris usu, ab hoc errore sensim liberatus, ad sublimiores scientias animum applicuit & utiliores. ab Arithmetica sumpsit initium, quæ Sinensem longe superat facilitate ac methodo; nam illa tota consistit in lineo quodam instrumento, in quo globuli filis æreis per ordinem inducti, huc illuc ad conficiendos numeros permutantur. quæ res tametsi re vera certa est, errori tamen facilè obnoxia, & ad paucas latissimæ scientiæ species coarctata. Audiuit deinde Christophori Clauij spheram, & Euclidis elementa, quæ dumtaxat primo libro continentur. sub finem, Sciothericas figuras pingere ad horarum discrimina prope omnis generis didicit, & rationem rerum altitudines, ex Geometricis præcepti metiendi sibi comparauit. Et quoniam, vt dixi, valebat ingenio, & in scribendo erat exercitatus, hæc omnia in Commentarios polito sermone retulit, quos cum Magistratibus amicis suis ostenderet, vix credi potest, quantam vel sibi, vel Socijs à quibus se omnia hausisse fatebatur, opinionem deinde cõpararit, quæ enim quæ didicerat, nouitate sua Sinas omnes in stuporem rapiebant, vnde ipse dicendo satiari nullo modo posse videbatur. nam dies noctesque audita repetebat, aut commentarios suos figuris Mathematicis ita politè exornabat, ut Europæis non essent ulla in parte inferiores. instrumenta quoque varia ipse confecit, spheras, astrolabia, quadrantes, magnetis pixides, sciothericas machinas, & alia eiusmodi magna cum venustate; nec operi materia cedebat, nam ligneis æreisque minimè contentus, argentea plura confecit.

Verum hunc omnem laborem à P. Matthæo non malè col-

locatum

Arithmetica
Sinensis, in quo
consistat.

Vir nobilis sibi
& Socijs per
Mathematicas
disciplinas o-
pinionem con-
ciliauit.

locatum, docuit postea euentus: Sciebatur enim à multis eum virum nobilem, qui cæterorum Magisterium affectaret, discipulum aduenæ Sacerdotis effectum, maxime, quod ipse res Europæas omnes, siue legem, siue scientias celebraret, nec Xaucci solum regni prope Sinensis in angulo, sed quocumq; eum fortuna vagum defererebat, nullum ijs de rebus loquendi, nullum laudandi finem faciebat.

In re Christiana instituitur.

Ad rem porro Christianam quod attinet, quo maximè nostri collineabant, nullo non die de ea tractabatur, verum id ut melius faceret, lectiones prophanæ per dies aliquot fuerunt intermissæ, quibus eo volente ex professo de ijs actitatum. Et ut videas, quam serio Sinæ res eas tractent, operæ pretium est audire, quod sequitur. Retulerat in cõmentarium quidquid superioribus colloquijs contra legem Christianam dubij occurrerat, & vacua ad exscribendas responsiones spatia omiserat, idque ita apposite, vt P. Matthæus iure stupuerit; ijs enim commentarijs, præcipuæ Theologorum difficultates ac nodi stringebantur: verum stupor reciproctus fuit: nam vbi dissolutos nodos suos omnes vidit, è quibus quosdam ne solui quidem putauerat, dubitabat quid magis admiraretur, an in rebus difficillimis responforum firmitatem, an eorundem claritatem. ergo conuictus, veritati tum quidem manus dedit, sed in Christi gregem, quod optabat, admissus non fuit. ideo quod legitima coniuge mortua, pellicem induxisset, quam & dimittere, quod filijs careret, & connubio sibi iungere, quod impar esset sanguine, omnino recusaret. ergo dilatus est eius Baptismus, dum quantum lucis ad cognoscendam veritatem habuerat, tantum virium ad amplectendam haberet. sed non sublatus tamen, nam post annos aliquot, cum duos ex ea filios suscepisset, non dubitauit fœcunditatem sanguini præponere, & filiorum suorum matrem legitimam coniugem appellare.

Vir, nobilis Baptismus differitur.

Huius

Huius noui discipuli opera, arctam cum militari quodam Socij familiaritatem cū viris primarijs contrahunt. Præfecto è summis, Pimpithau Sinæ vocant, Socij necessitudinem contraxerunt, nec non cum Xauceanæ Regionis gubernatore, ciue suo, qui recens aduenerat, eandem cum eius affessoribus, & proprio vrbis Gubernatore inchoarunt, sed & vrbanos fines egressi, cū Nanhiundè item Gubernatore, quem ipse olim domestici Ludi magistrum habuerat, familiaritatem inierunt, quibus maximè patronis res nostræ prosperæ crescebant, aduersæ protegebantur. Vrbs est vicina, cui nomen Intè est, eius Gubernator præ cæteris amicus nostris esse voluit, quoties cum in Regionis Metropolim venire contingebat, magno apparatu & longo satellitio ex more Magistratuum visendus ad nostros accedebat, & sapius vt in suam ditionem excurrerent, quæ triduo quatruiduoque aberat, humanissimè inuitauit; verum causabantur nostri Proregis in nos parum propensi voluntatem, cuius auctoritate in Xauceanos fines sese receperant. eo igitur Prouinciam regente, non videri sibi pedem inde efferendum, sed tamen vicit importunitas, vbi sese necessitati adiunxit. nam solito vrbanius cum ad nostros accessisset, institit vt saltem ad parentem suum, qui duos supra septuaginta ætatis annos numerabat, visendum instruendumq; nauigare, ne grauarentur.

Vt vero persuaderet, rem addidit sanè admirandam, & in Prædictio admiranda. qua electionis diuinæ vis ad stuporem colligi potest. Nam huic seni, cum puer esset, coniectator quidam dixerat, se cum ad sexagesimum ætatis annum perueniret, vxorem aliam ducturum: anno vero septuagesimo secundo, ei aduenam quendam occursurum, in quo sita esset felicitas eius vniuersa. Vna igitur vxore contentus vixerat ad annum vsq; sexagesimum, defuncta igitur vxore, secundas nuptias inijt, & vna cum filio vrbem gubernaturo in has regiones, vbi deuenit, ipso videlicet anno septuagesimo secundo, aduenæ Sacerdotis famam

ita sensit celebrari, nihil ut dubitarit illum ipsum esse, qui à cōiectatore prædictus in manibus suis haberet sortes suas. ideo filio etiam atque etiam commendarat, uti efficeret omnino, ne ad se Sacerdos aduena venire grauaretur, quoniam ipse nō pet ætatem solum, sed per regni leges, quo tempore filius gubernabat, intra ipsius palatij fines claudebatur, de quo, memoriam appello eorum, quæ primo libro leguntur.

P. Matthæus
Ricius senem
quendam virū
primarium in
Christiana fide
instruit.

Hic P. Matthæus nihil ultra resistendum ratus, in Domino exultauit, oblatam sibi occasionem senem illum fortasse ad Christum aggregandi. Cum igitur annuisset, præire voluit interim Gubernator, ne diutius cupidum parentem expectatione suspenderet. inde ornatissimū nauigium expedit, quali Magistratus vehi solent, ad Patrem nostrum excipiendum, vna cum necessarijs ad iter sumptibus. adunxit è nostris sibi vnum, & ipse quoq; Chiutaiso est comitatus, ne incepta cum Magistro studia intermitteret: excepti sunt in idolorum fanō in cellulis, in eum finem præparatis, concurrente ad spectaculum ciuitate prope vniuersa. Ibidem maiore apparatu quam Xaucei, non hæcerat propriæ ditionis sedes, nostri ab eo visitati, ac epulo solemniter excepti, postridie visitationis officium P. Matthæus rependit in vrbanī Gubernatoris Palatio. ibi in Senem incidit venerabilem illum atque perhumanum, à quo noster exceptus est ut è cælo ad felicitatem suam lapsus, neque palatio intra triduum egredi permisit, quo tempore, cum ad rem ventum esset, vaticinium videlicet cōiectatoris, ita respondit noster: si quidem ille quicquam auguratus esset, id Deo scilicet inspirante de sanctissima lege nostra dictum videri, quam ut euulgaret ipse ex alio terrarum orbe nauigarat. quam obrem eam, si vellet amplecti, nullam aliam felicitatem huic esse parem, & quoniam senex cupidum se illius audiendæ præsetulit, exponere capit Christianæ legis arcana, qua re ita captus est, ut salutaribus aquis elui ex templo

plō potuiffet, ſi eius voluntati obſecundare licite noſtri potuiſſent. Verum quod ille ſenex tunc omiſit, alias nunquam recuperauit, nam annos deinde natus octoginta in Nanhienſi Prouincia apud ſuos extremum ſine baptiſmo diem clauſit. Quanquā narratur eo tempore Deum inuocaſſe, & æream incunculam Chriſti Seruatoris, quam à Patre acceperat, cordi admouiſſe. faxit Deus, vti quæ audiuerat in his anguſtijs, gratia eius adiuuante prodeſſe potuerint.

Iam dies aliquot in vrbe ſubſtiterat, cum eum Gubernator animi cauſa ad cauernam amæniffimam ſpectandam deducere voluit. ea intra vrbis fines ſita eſt, & Pelotum vocatur, quam fama celebrat, nec immerito. res eſt nata, non facta, medio in monte aqua plena, quæ ibi ſcaturit, abeſt enim à flumine leucam vnā, & piſce abundat: in eum locum vbi perueniſſent, deuenit quoque ſecundus vrbis Nanhienſis aſſeſſor, ſed noua dignitate auctus. nam Prouincialis Viſitatoris nomine de vniuerſa regione illa inquirebat; quare Gubernator eum ſolemniſter excepit epulo, quod in auroram vſque protractum eſt, non ſine cantu, & choreis, imo & comædia, quæ cum ipſo conuiuio ſinem accepit. Die porro inſequenti, cum eo ipſo Prouiſitate Xauceum repetijt, nauigio illius exceptus.

His maximè Magiſtratum fauoribus res noſtræ creſcebant, nec ullus è Sciauchinis Magiſtratibus huc adueniebat, qui non Patres putaret ſibi viſitandos, quos inter maximè mouit admirationem quintus Proregis filius, & eiusdem nepos, qui illac tranſiere cum numeroſo militum comitatu. ij ab vrbanis Magiſtratibus officioſe ſalutati, exſcendere ad urbanitatem referendam neglexerunt, & tamen cum vniuerſo ſuo apparatu, magnisq; munerib⁹ ad viſendos noſtros exſcenderunt. Quo maximè factum eſt, ut Xauceani ciues intelligerent, noſtros inde dimiſſos non pulſos, quos viderent ab

Magiſtratum
fauores erga
Patres.

ipſis Magiſtratibus & Proregia familia tanta ambitione coli,
& humanitate viſitari.

Primus in Xauceana Sede labor, & P. Eduardi

Reſtoris. in eam aduentus.

CAPVT QVARTVM.

PER eos dies quietæ res noſtræ hæcenus fuerant, beneuolē-
tia potiffimū Gubernatoris noui, qui adnitente familiari
noſtro Chiutaifo edictum ſcripſerat ſanè graue, quo ſe noſtro-
rum Patronum ac defenſorem euulgabat, hoc edictum ſupra
limen voluit legendum exponi. Verum eam quietem noluit
Deus eſſe diuturnam, ut hæc naſcens Eccleſia laboribus fati-
gata radices ageret altiores. accidit enim per eos dies P. Al-
meidam Socium grauiſſe ac periculoſe cum ægitudine con-
ſiſtari, adeò ut P. Mattheo viſum fuerit eum Amacaū, alteri
è fratribus noſtris commendatum remittere, atque tentare,
ecquod in medicis pharmacis ac cibis noſtratibus, quorum
præſidio carebat, remedium inueniret, quo dimiſſo etiam
tentare voluit, an conſentiente Gubernatore poſſet ſolitudi-
ni ſuæ ſubuenire, alio ſocio euocato, tum uti per otium liceret
ægro valetudinem, viresq; colligere, tum & maxime, ut ter-
tium in regnum immitteret. delignabat enim iam alteram a-
libi ſedem, vt ſecuriorem noſtrorum redderet ſtationē, dum
in vnius domicilij fortuna, non tota hæc expeditio conſiſte-
ret; eam ad rem amicū diſcipulū adhibuit, vt ſi quando
commodam cum eo loquendi occaſionem fuiſſet naſtus, id à
Gubernatore impetraret.

Vix dum abierat æger Socius, cū ecce tibi procella, è Xau-
ceanis prima deſcuijt. nam cum P. Mattheus ciuium animos
eo igne, quem Chriſtus miſit in terris, vellet accendere, ſta-
tuit ſub anni redeuntis initium è Sinenſium faſtorum ratio-
ne, aliquid noui per feſtos populo dies proponere. Iconem
habebat

P. Almeida in:
morbum inci-
dit grauem.

habebat eximiam ex Hispania noua dono missam, de qua supra, ea domestici facelli angustijs hactenus clausa, nondum populo patuerat vniuerso. ergo in æde sacra super aram imaginibus, lucernis, ac cereis exornatam exposuit, quæ res vel pie admodum, vel cum voluptate viscebatur, quod vbi in vulgus euulgatum est, concursus undiq; fieri cæpti spectantibus simul & admiratoribus. verum hanc festiuam ingrata vicinia alacritatem male remunerata est. nam nocturnis horis frequenti lapidatione tectum omne confregerunt: inde sese in vicum abdente, stenebris tecti tam diu latebant, donec egressi ad impediendam iniuriam nostri, nemine comparente, sese receperunt, tum enim intermissam lapidationem acrius repetebant. vnde famuli domestici, exploratis iam latebris ad eos fugandos irruerunt, sed multitudine obruti eos in medium insipientium globum compingentes male mulctarunt. vestes etiam nonnullis eripuerunt, nostri porro clamoribus exciti auxiliares aduenerant, sed fuga matura vix à se iniuriam propulsarunt.

Noua lapidum procella, in paruum domo defecit.

Id cum familiaris noster Chiutaisò didicisset, omnino iudicauit Gubernatorem admonendum: verum quoniam Patri in votis erat focium euocare, noluit simul duabus petitionibus Gubernatorem fatigari, ne alteram altera impediret, euicit tamen amici sententia, cui necessarium omnino videbatur, in hac insolentia futurarum exempla præfocare: quotidianam alioqui fore iniuriam, & ferè grauiorem.

Die igitur insequenti Gubernatorem conuenit, eiq; narravit, se per eos dies apud nostros commorari, quod ideo dicebat, vt ad se visitandum Gubernatorem domum nostram euocaret, vbi commodior esset de utroque negotio tractandi locus, nec spe sua lusus est. nam breui ad nos venit familiarum nostrum inuisurus, sciscitanti porro Gubernatori ex nostris, qui res suæ se haberent, amicus noster iniuriam superiorum

Gubernatori iniuriam Sociorum explorat.

rem exaggerans, retulit, addiditq; P. Matthæum hac iniuria sollicitatum, noluisse tamen conscium fieri Gubernatorem, sed in animo fuisse eam rem tacito silentio concoquere; adhæc Gubernator tantisper obmutuit. Excanduerat enim in iniuriæ auctores acrius, quam credi possit: Vbi vero accersitos famulos saucios omnes conspexit, furorem etiam duplicauit. Ergo edicto proposito vicorum Præfectos sibi sisti iussit, ex ijs quærit, ecquis adeo contumeliosus in aduenas fuerit, quos sub patrocinio suo esse non nescirent; cum negarent id sibi constare, parum absuit, quia eo ipso in loco vapularent. Verum contumeliosis verbis exceptos, & catenis ferreis in collum ex more iniectis, misit ad eos quærendos, qui eam iniuriam intulissent, quos in suum Tribunal nulla interposita mora sibi sisterent puniendos.

His ita compositis quæsiit, alter Socius ex ægritudine vires collegisset, nec ne: hic quoque P. Matthæi discipulus de Socio euocando occasionem arripuit; respondit igitur eum aliò ad meliores medicos & pharmaca confugisse: Patrem vero Matthæum esse solitudine sua solito tristiores, optasse quidem in eius locum alium comitem euocare, sed pro sua in eum obseruantia iniussu eius id facere refugisse, cui postulatio- ni Gubernator non modo non repugnauit, sed ostendit etiam gratum sibi fore, si alium euocaret.

Sed ad Vicorum ex cubitores redeamus, quos Gubernatoris mandatum mire anxios habebat, non ignorabant enim importunos illos lapidatores primorum eius regionis trans flumen esse filios, à quibus minæ iam exierant, si filios proderent, fore ut aliâs iniuriam vindicarent. vrgebat alia ex parte Gubernatoris metus: certum enim erat, se facti pœnam, nisi veros auctores adducerent, subituros. Interim è domesticis famulis duo in scio Patre nostro domo egressi, in fluminis ripa ad pontem nescio quorsum præstolabantur, cû ecce tibi duo

Duo adolecē-
tes è lapidato-
ribus capiun-
tur.

ex nocturnis lapidatoribus adolescentes in eorum manus inciderunt, quos probe agnitos iniecta manu ad excubitores anxios adduxerunt, Gubernatori sistendos. qua re ipsi latiores, (nam inuidiam facti minimè sustinebant,) quam adolescentum parentes, à quibus nihil dubium erat, ferenda esse supplicia, & reliquos tormentorum acerbitate prodendos. ergo cum aliud nullum præsidium præsentius occurreret, ad P. Matthæum nocturnis horis magna animi demissione sese contulerunt, adolescentiam causati, filijs suis veniam precabantur, & ne ultra pergeret instabant. P. Matthæus postquã de iniuria modestè questus esset, addidit omnino sibi in animo non fuisse quemquam prodere, vel pœnam exigere; sed alia via id ad Gubernatorem peruenisse, neq; se conscio famulos domo egressos, vel auctore adolescentes ad pontem captos, & inquentibus traditos, procurarent uti tota res sopiretur, se quoque non actorem, sed si opus esset intercessorem fore: gratijs officiosè redditis effecerunt, uti excubitores in Tribunal redirent dicturi, auctores facti nocturnis tenebris ita iniuriam texisse, uti à nemine fuerit depræhensa. Ad hæc ira incensus Gubernator, ex ijs alterum atrociter iussit verberari, alterum in carcerem retrudi, è quo egredi nulla spes esset, nisi proditis auctoribus, quod urgente malo tandem præstiterunt, duobus quos auctores fuisse constabat, ex templo nominatis. qua re obstupuerunt omnes, & in fuga salutem quæsierunt hinc inde dilapsi. interim eorum parentes domum nostram frequentes ventitabant, Patrem Matthæum urgentes, uti opem rebus iam desperatis afferret, quod libens præstitit, vel religiosa professione inductus, vel uti in animum inducerent Ethnicici, ad quos ea res perueniret, legem Christianam non iniuriam repensdere, sed etiam ijs, à quibus acceperunt, si opus fuerit, solere prodesse. Effecit igitur apud familiarem discipulum suum, uti suo nomine scripta schedula Gubernatorem

Parentes pro
filijs deprecantur.

P. Matthæi clementia in condonanda iniuria.

torem ad clementiam inclinaret; ipse vero secundo ac tertio in Tribunal abiit pœnam deprecaturus, quod denique licet ægrè impetrauit, sed edictum priore grauius proposuit, quo edicto post rem enarratam uti contigerat, seuerè interdixit, ne ea res à quoquam in exemplū traheretur, fore quippe, si quid alius eiusmodi auderet, vt in nullius intercessione præsidium reperiret.

Porro audito Amacai, facultatem nouo comiti datam, ea Collegij Rector pro se vti voluit, nō ut perpetuus esset P. Matthæi comes, sed huius expeditionis hac occasione Visitator, quod præstitit nullo prohibente, magno utrimq; solatio, nec inferiore rei Christianæ bono. Eo reuerso, tamen P. Almeida iam à febre liber nondum tuto conualuisset, tamen tantus erat eius ardor ac desiderium intermissam stationem repetendi, ut importune reditum euicerit, ea spe quod videri posset compos factus ex gaudio, valerudinem, ac vires breuius collecturus.

Rector Collegij Amacaensis in itinere comprehenditur.

Verum omitti non debet quid Amacaensis Collegij Rectori in reditu acciderit. nam cum Anfanum peruenisset, ea vrbs diei vnus itinere abest Amacao, delatus est ad Gubernatorem, quod vir externus nulla Magistratum facultate, in Sinense regnum introisset. ergo comprehenditur ac dies aliquot retinetur, donec Amacaenses & Xauceani moniti vtrunque succurrerunt; nam P. Matthæus ab urbanis Magistratibus impetrauit publicum testimonium, quo constabat eum conscijs Magistratibus Xauceū venisse, & innocuum esse, nec obstare quicquam quin ad suos Amacaum reuerteretur. Verum prius hoc scriptum quam peruenisset, Amacaenses Magistratus, qui Sinas Lusitanis permixtos regunt idem testati effecerant, uti Gubernator Patrem dimitteret; sed ut erat natura ferox, & Europæis infensus, famulum vnum Patri comitem dedit, alios duos pro tribunali grauius cæsos cum Satel-
lite

lite Xauceum remisit, nec adduci potuit, vt Amacaum ire
 finerentur.

*P. Antonius Almeida moritur, P. Franciscus
 de Petris ei sufficitur.*

CAPVT QVINTVM.

PANTONIO ALMEIDÆ supra infirmam corporis con-
 stitutionem, vires è priore morbo nondum erant in inte-
 grum restitutæ. ergo mense Octobri in ægritudinem recidit
 ita subitam & grauem, vt eius in Collegium Amacaense re-
 mittendi eripuerit facultatem. Itaq; intra octiduum decimo
 sexto Kalendas Nouembris diem clausit extremum, in cuius
 operarij luctu meiplum, cômemorata breuiter Viri sanctita-
 te, solabor. Is erat Lusitanus è villa, cui Franchoso nomen est,
 & ad ætatis annum fere quintum peruenit supra trigessimum,
 quorum annorum maximam partem in ordine nostro collo-
 carat; & quidem ab ipso Tyrocinio magnum virtutis ardorem
 & exemplum præsetulit. quo factum est, ut magna esset vul-
 go apud omnes sanctimonix opinione, & valeret gratia quo-
 eumq; eum superiores amandarent. E Lusitania magna am-
 bitione missionem Indicam impetrauit eo fine, vt vota sua vel
 agendi vel patiendi, quibus ardebat, expleret. Porro cum
 Goam peruenisset, superioribus aperuit, quanto desiderio rei
 Christianæ in ardua aliqua expeditione procurandæ teneretur:
 arbitrabatur enim se lautius in Collegijs haberi, & Reli-
 giosam frugalitatem delicias appellabat. nec eum sua spes fe-
 fellit. cum enim ad hos ignes pares quoque animi dotes ij à
 quibus regebatur aduertissent, Visitator noster eum in spes
 magnas (ita Sinensem expeditionem iure appello) euocauit:
 comitemq; addidit P. Eduardo, qui hoc ipso tempore Colle-
 gium Amacaense moderabatur. Hac electione supra spem ita

Pater Almeida
 moritur.

1
 2

recreatus est, ut verbis ab alio nullo quam ab ipso met, qui ea de re nobilem ad Socios scripsit Epistolam, exprimi apte posse videatur. Sileri tamen non debet eius hac de re celebre dictum, cum enim in Amicaensi Collegio inter Socios ageretur, qua ratione in Sinensem expeditionem immittendus esset: (nam ijs temporibus angustior erat rebus adhuc ignaris introitus) ipse modum suggessit, quem ardor ipsi, ne parergus videretur, effecerat. postulabat enim ut se Magistratui cuiuspiam in seruum darent, quod sane fecisset, si per Superiores id ei licuisset. In excursionem vero, quam una cum P. Ruggerio in Cechianam Prouinciam fecit, cum ea optatum finem non esset consecuta, vix adduci poterat, ut sibi redeundum esse persuaderet: Itaque obnixè petijt, ut solus in ea Prouincia remanere sineretur, se rationem inuenturum, qua securus ibi latitaret, nec omnino egredi voluit, nisi expresse vrgentis obedientiæ auctoritate permotus.

P. Almeida studium orandi.

Orationem & in castigando corpusculo asperitatem ita seculabatur, ut Superiori semper inuigilandum esset, ne prudentiæ limites egrederetur. Quæsiit ex eo Superior die quadam, æquas preces voce recitaret, ac reperit eum supra sacerdotale pensum ea precum officia erogare prope omnia, quæ in breuiario precum libello reperiuntur, præter alia multa quotidiana pietatis argumenta: vnde mirum est, quid ei temporis ad studia superesset. indictum igitur uti Sacerdotali pensum contentus, studijs reliquum tempus daret, verum sancta pertinacia euicit, uti saltem quotidianum Deiparæ pensum, quod ab infantia fecerat, ad Ecclesiasticam precum formam pendere ne prohiberetur.

Eius omnia colloquia de Deo, deq; rebus pijs erant. qua in re ita erat efficax, ut non ipse minus, quam cæteri eo audito commouerentur. Augustissimi Sacramenti maximus semper fuit cultor, & priusquam sacris initiaretur, habita facultate quoties

quoties poterat diuino illo pane vesceretur, non contentus eo, quod ab vnoquoq; Societatis regulæ exigunt. in Collegijs ab ara, in qua sacrum illud animorum ferculum asseruatur, auelli non poterat, celebranti ministrare, erat illi in delicijs, & reliquas quotquot poterat missas audiebat, etiam cum in hoc regno commoraretur, id maximè in hac ægritudine demonstrauit, habebat enim pro more, quoties non nihil præter ordinem corpusculo grauius afficeretur, sub ipsa missa sacra, Domino suo tenerrimum vale dicere, ac si alias nunquam esset sacrificaturus. In hac sua ægritudine repentina id facere non licuerat, quare satis angebatur, sollicitus igitur de itineris tanti viatico, id ea nocte qua extinctus est ardentissime desiderauit, sed nostris in ædibus nondum id temporis sacrum pignus asseruabatur. Opus igitur erat horas matutinas ad Socij sacrificium expectare, atque ita eo omnes ægri cogitationes ferebantur; nunc Socium monebat, uti viaticum sibi daret, tametsi fortasse loquendi facultate destitueretur, quod integris illud sensibus postulasset, nunc in memoriam redigebat, licere per Doctores auroræ tempus ita præuenire, ut missa sub eius principium finiretur. Verum enim vero maluit se illi Dominus visendum præbere sicuti est, quam in speculo & ænigmate, ut ita dicā, sub exigui panis inuolucto. prius enim confectus est, quam refici per nocturnas horas potuerit: quod cum ipse aduerteret, omnino voluit in solo collocari, vbi suauissimè cum IESV crucifixo colloquens excessit è vita.

Post sanctissimum illius exitum, in eius scriniolo aliquot commentarioli reperti sunt propria manu scripti, in quos referebat, quidquid per totum diem boni ac mali in animo suo transactum reperisset, ibi prauæ dæmonum suggestiones: ibi spirituales conceptus legebantur, ut omnia vel superiori, vel ei quem à Confessionibus habebat, cum fide renuntiaret. & sanè digna res esset ex his libellis multa vitæ Religiosæ præce-

Studium per-
fe Stronis in P.
Almeida.

Luctus amico
suum.

pta ad aliorum bonum feligere. Hinc quoque constat, quam infatigabili studio hic Dei seruus ad vitæ perfectioris apicem aspiraret. Eius absentiam nostri omnes talis Socij & operarij desiderio diu deplorarunt, sed certa spe seipfos solati, eum ad huius expeditionis Christianæ bonum in cælo Sinensia negotia tractare, dolorem mitigarunt. Ad eum ex more deplorandum, amici amicè sanè concurrere, sed ijdem minime probabant, funebri veste nostros marorem nullo tempore testari. Verum vbi audierunt, Religiosos nostrates, atque simul sese diuinis obsequijs mancipant, pro mortuis haberi, & hanc mortem, quæ vitæ melioris est ianua, negligere, tum demum Sinensis ingenij facilitate acquiruerunt. Effectum tamen uti famuli domestici in funebri veste candidati, ut solent, inrerim incederent, donec illi amicorum concursus conquieuisent. Porro quia Sinis solemne est, arca pretiosa functos honorare, factum est, ut neque offenderet vilitas, neque religiosa parsimonia offenderetur.

P. Franciscus
de Petris P. Al-
meida substituitur.

Ex eo vero, quod sacris in ædibus cadauera humari non solent, ideo quod ab earum deinde ingressu omnes abstinerent, neque Sinensi ex more placeret in vicino aliquo monte nostris deligere sepulturam, feretrum vna cum cadauere Sinico bitumine domi eò vsque asseruatum, donec statueretur quid in ea re Rector Amacaensis fieri vellet. Qui vbi audiuit felicem Socij transitum, ex templo P. Franciscum de Petris priori fere per omnia simillimum, nisi quod viribus superaret, de mortuo substituit. Nec facultas ad eum immittendum, vel expectata vel petita. Nam in id tempus incidit, in quo animis occupatis, nemo repugnauit. Prorex enim ille nostrorū expulsor, per eos dies Xauceo transibat, in aulam ad maiorem dignitatem euocatus. Eum P. Matthæus inuisens Socium adhibuit qui recens venerat, & in conspectu ciuitatis vniuersæ. cum hæc fierent, vulgo creditum est, Socium quoq; Proregi notum, quod eum vna visitaret.

Prorex

Prorex P. Matthæum excepit perhumanè, & amicè qua-
 sijt, vti se Xaucei haberet, & quid esset causæ, cur in celebri
 fano Nanhua commorari minime arrisisset? editis quoque ab
 se voluminibus eum donauit in oculis ciuitatis vniuersæ: quæ
 omnia ad rem Christianam promouendam non parum value-
 runt. eò enim Magistratum amicitia à nobis vbiq; refertur.
 Hunc Proregem amici largitionibus carerisq; malis artibus
 altius euexerant: verum proditæ tandem à Prouinciali Visi-
 tatore illius multiplices iniuriæ; medio in itinere monitus est,
 sese omni officio exturbatum, & quadraginta millibus auro-
 rum persoluendis ærario Regio multatum, quibus publica
 latrocinia compensaret, atque ita in fiscum omnia, quæ secum
 deferebat redegerunt, ac ipse eiusq; filij ad extremam inopi-
 am deuenerunt, sed neque hic stetit vltix Dei manus. nam
 hoc ipso tempore scædum illi vlcus erupit, cui ætas iam in ex-
 tremam senectutem inclinata succubuit, & in extremo agone
 cum morte conflictans, aquæ scyphum petijt, nec à filijs aut
 seruis in diripienda domestica supellectili occupatis, impetra-
 uit. atque ita his verbis eiulans, labores, labores, expirauit.
 qua morte Deus etiam in hac vita tum cæteras iniurias tum
 feruorum suorum videtur vindicasse, in quorum ædibus mul-
 ta dæmonum simulachra collocauit, & inscriptionem in sa-
 xo incidit, qua constat huius ædis origo, & quid ipse de ea sta-
 tuisset: nec procul ab ea ipse sibi sanum extrui fecit, in quo ex
 more statuam collocaret.

Prorex Scia-
 quinenfis offi-
 cio deturba-
 tur.

Proregis exitus
 vita terribilis.

Et quoniam iterum Sciauchini facta est mentio, dicam
 quam fama causam expulsionis euulgarit, eam enim vix for-
 tasse ventura secula extinguent. narrabatur enim insignis fa-
 bula, & pro ipsa veritate circumfertur; aiunt enim nostros à
 Prorege euocatos, Alchimisticas regulas sibi non esse passos
 extorqueri, asserentes, rem tantam minimè per vim edoceri:
 qua re Proregem indignatum suis, eos ædibus expulsisse, quod

Fama mentiēs
 de nostrorum
 expulsionē.

ipsi iniuriam in Prorege vocant, nostros à culpa liberantes. Hæc & similia commenta plura, de Sacerdotibus Europæis, non incertis tantum rumoribus toto regno vagantur, sed etiã scriptis libris omni sæculorum memoriæ commendantur, & vulgo tanta veritatis auctoritate, uti pro mendacijs haberi posse vix in posterum videantur, quæ omnia tametsi sunt à professione nostra, quam maximè aliena, non ideo tamen scribuntur à Sinensibus, vt nobis detrahant, sed ea in re potius nostros suis maioribus, quos in Diuorum numerum retulerunt, æquales profitentur.

*In Urbem Nanhiumam excurrit P. Matthæus
& aliquot ibi Christo aggregat.*

CAPVV SEXTVM.

Negotiator co-
piolus fidem
Christianam
suscipit.

IN NANHIVNA vrbe negotiator quidam è Chiansinensi Prouincia vrbe Taicho commorabatur, Is Cofunhoa vocabatur, & familiam copiosam ad suas negotiationes capitum fere quadraginta sustinebat: erat autem inanum Deorum simulacris addictissimus, in quorum cultum vitam vniuersam abstinentia Sinensi macerabat, id est, à carne, pisce, ouis, lacte, abstinebat, & solum oleribus, leguminibus, oriza, vel è farina libis quibusdam vescebatur. ad hanc ieiuniorum asperitatem addiderat insignem in procuranda salute, quam in alia vita sperabat, diligentiam. nec in Sinensium sectarum multitudinem repererat ullam, quæ sibi vera videretur. Is ergo nefcio, cuius negotij causa Nanhiumi in familiarem nostrum Chiu-taiso inciderat, qui his fere annis, eo in oppido frequentius commorabatur, & ibi pellicem suam collocarat. cum igitur die quadam in sermonem de religione incidissent, ex eo didicit Xaucci degere Sacerdotes aduenas è magno Occidente, (sic enim hodie Sinæ Europam appellant) ab ijs verum iter ad conse-

consequendam in cælis æternam felicitatem ostendi, simul monebat, uti eo se conferret, iam ætatem annorum fere sexaginta postulare, uti de altera vita cogitaret. Ergo de rebus nostris sigillatim edoctus, Xauceum venit, & à nostris domi suæ magna beneuolentia exceptus est, vel sua, vel amici, à quo mittebatur causa. Cum igitur quorsum venisset P. Matthæo exposuisset, inuenit plus etiam quam speraret. nam diuina luce perfusus, miro pietatis sensu, alius in animum omnia quam in aures admittebat, & quoties ex Patre audiebat aliquid, quod sibi magis arrideret, assurgebat & genibus flexis frontem solo gratias agens admouebat: et quoniam facilis erat naturæ & mirè affabilis, domesticos omnes arctè sibi deuinxerat. imbutus igitur iam fatis legis nostræ mysterijs, sacro fonte præteritæ vitæ maculas expiauit, & Iosephus est appellatus. & quoniam in idolorum secta profanas commentationes quibus utitur decurrerat, sciscitatus est, ecquem haberet fides nostra commentandi modum. quapropter cum P. Matthæus hebdomadis primæ meditationibus è libello B. P. Ignarij exercuit ita feliciter, ut non tyro, sed veteranus videretur. Mensem unum apud nos hæsit, & hæere volebat, nisi domū. necessarijs negotijs impeditus reuocaretur, abiit tandem, sed bene instructus, & subinde Xauceum repetens, eorum, quæ audierat memoriam confirmabat, & nouis se institutionibus reformabat.

Anno Salutis supra millesimum quingentesimū nonagesimo secundo, per solemnes ieiunij dies, in quos anni Sinensis initium inciderat, Socij munus ad amicum Chiutaiso de more miserunt, quo ille ita affectus fuit, ut ipsemet Xauceum cum alio munere venire minimè dubitaret: Hac occasione usus est P. Matthæus, ut eò quod iam diu ex animo cupierat, excursionem faceret, nam in vrbe hac è Cantonienfi Prouincia in Chiansinensem prouinciam discrimen est ac telonium
& fa-

& fauebat excursioni, vrbi præesse Progubernatorem eum, à quo Xaucei aliquãdo fuerat adiutus, simul etiã Iosephi familiam Christo cupiebat aggregare. voluit præire Chiutaiso, uti Progubernatorem moneret, & alijs plenisq; nostros videre cupientibus aduentum significaret. ergo subsequenter deinde Iosephus, & alij ex itinere obuium exceperunt, cum adhuc ab vrbe procul abesset. Is domi suæ iam Patri domicilium prepararat, sed euicit Chiutaiso ideo maximè, quod in eius ædes Magistratus Litteratiq; libentius, quam ad Negotiatorem diuerterent. In Urbem deniq; peruentum, & P. Matthæus ad Progubernatorem pergit, à quo excipitur perhumane, & intimo palatio exceptus, longa cum eo colloquia de varijs rebus miscuit. Eo ipso die à Magistratu repensum Patri visitationis officium, eo apparatu ac ritu, quo Magistratus in suis ditionibus solent visere litteratos. ad eum excipiendum Chiutaiso solemne conuiuium instruxerat. Progubernatoris exemplum secuta est vniuersa ciuitatis maiestas, vix ut è primarijs quisquam defuisse credatur, cum singulis officium P. Matthæus de more rependeret, non familia solum vniuersa, sed ad spectaculum vicinia tota concurrebat, & excreuit adeo concurrentium multitudo, ut eum sella gestatoria tectum, per vicos gestari oportuerit, quamdiu ea est in vrbe commoratus. neque enim alioqui transeunti patebat locus: sed neq; hoc satis fuit. nam aliqui lecticæ cortinam leuiter aperiebant, alij sequebantur, vt sella egredientem spectarent.

Dies aliquot Patrem inuitum officiosi ritus & amicorum conuiuia tenuerant, sed sedato iam tantisper nouitatis tumultu, ex ædibus Chiutaiso in Iosephi domicilium commigravit, ubi libentius & fructuosius est commoratus. his in ædibus tamen concursus fuit idem, licet inferior dignitate, superior tamen erat salutis suæ desiderio, & res diuinas audiendi cupiditate. nam solidos dies in ea re P. Matthæus impendebat, vix

P. Matthæus
Nanhiuni hu-
maniter exci-
pitur.

P. Matthæi Ri-
cij zelus anima
rum in domo
cuiusdam Ne-
gotiatoris.

vt ei ad necessariam refectiōnem diuinumq; officium tempus superesset. sed neque nocturnis horis in altam noctē deerant auditores, quos oportebat ipsis in ædibus Iosephi pernoctare. In ea domicilij parte, quæ nostrum exceperat, præter cubicula erat aula quædam, & in ea extructa ara, in qua sub auroram sacrificabatur, & ibidem deinde colloquia de rebus diuinis instituebantur, exhibitis prius ijs Patri ritibus, quos Sinensis urbanitas summos appellauit. & iam quidem Iosephus è Neophyto diuini verbi præco effectus, varia sparserat in fidei nostræ commendationem. ex tota audientium multitudine selecti omnino sex, qui Christo nomen darent, abunde fidei nostræ mysterijs instituti, cæteri qui voluerunt, in Catechumenos recensiti, in aliud tempus Christianæ Religionis ingressum distulerunt. His accesserunt filij Iosephi quatuor. maiorem messem hoc nouale promittebat, si domo diutius P. Matthæo abesse licuisset, hoc tamē opportune deinde ad multa cecidit. nam cum deinde nostri in regni viscera penetrarent, semper in his Neophytis ad transmittendum montem illum inter duo flumina medium, subsidia reppererunt. Sed ad res Xauceanas intermissa excursionē redeamus.

Xauceanus ager etiam nonnullam frugem dedit. Neophyti enim aliquot per eos dies è tyrannide inanium Deorum ad Christi castra confugerunt, & in eius obsequijs magnū ardorem prætulerunt, ij potissimum, quibus apud nos licuit commorari. certè constat ex ijs vnum verberibus à Patente male mulctatum, adduci tamen minime potuisse, ut prodigijs dæmonum simulacris, quod ante faciebat honorem exhiberet: alij infana ingressi clam pedibus manibusque idola truncabant. eam rem vbi resciauit, P. Matthæus seuerè inhibuit, ne quid turbarum ciceret, si cuius inditio proderetur. Sed neque hoc ad eos plane continendos satis fuit: puerulus enim domesticis famulis nuper sacro fonte renatus, idolum è fa-

Feror Neo-
phytorum Xau-
cei.

Puerulus Neo-
phytus idolum
clam combu-

no furto subripuit, ac domum detulit, in scijs planè omnibus, sed ex eo quod plagas inferri sibi metueret, præcepti nuper facti violator, cum reliqui dormitum concessissent, in culinæ fornacem clam coniecit: verum quod ex odorifero ligno cōstaret, odore prodebat. ergo è fratribus nostris vnus qui rem domesticam curabat, & ijs horis domum lustrabat, odorem secutus misellum Deum mitioribus in terra flammis ardere competit, quam quibus apud inferos concrematur. Ea res ad Patrem delata est, furunculus præditus, sed impunè eius enim vel ætati, vel ardori indulgens pater conuiebat, seque rescisse dissimulabat. alius è domesticis quoque famulis nondum quidem Neophytus, sed Catechumenus tamen, cum deambulatum in vicinum montem cum alijs concessisset, in deserto loco fanum inuenerunt è Christianis vnus idolum arripiciens fano extulit, & ad Catechumenum conuersus, age ait & Deum hunc tuum venerare, is pudore suffusus, pro ueneratione fossam effodit, & ibi mutum numen vermibus absumentum sepeliuit. alia huiusmodi multa, sed quod eiusdem fere sint argumenti, omittuntur. Hæc iufficiant ad Neophytorum ardorem, & quos nuper venerabantur Deorum odium declarandum.

Alius idolum vermibus absumentum in terram fudit.

Nocturni latrones domum inuadunt, Socium utrumque vulnerant, & à iudicibus damnati, nostrorum opeliberantur.

CAPVT SEPTIMVM.

MENSE Iulio, nocte cōnubia, nocturni latrones armis instructi in ædes nostras irrupere, ad tumultū excitati Socij & famuli, arbitrati sunt inermes furunculos in atrium irrepisse. Itaq; incautè domum interiorem recluserunt, solo nostrorum conspectu fugituros, & ecce nocturnis delusi tenebris

Famuli & Patres à latronibus vulnerantur.

bris in medios latrones, famulos rati, sese immiserunt, & quoniam multitudine & armis superiores erant, duos tresue seruos grauitersanè sauciarunt, nec eos solum, sed P. quoque Franciscus securi non maxima in capite vulnus accepit. postquam facibus accensis vidit P. Matthæus, armatae multitudinisa paucis inermibus resisti non posse, in interiorem domum conatus est se suosq; recipere, sed non latuit res illa prædones, in ianuam enim hastilia transuersa, ne occludi posset, iniectere. Domus porro tota sic ab alijs erat imparata, ut ne fustem quidem potuerint in eo tumultu reperire. Pater igitur quapoteuit ingressum tuitus, minis potius quam manibus ingressuros arcebat, sed tamen in altera quoque manu vulnus accepit, qua re sese mature quisque in cellam suam receperunt. ergo in interiorem domum immissi in cellulas ipsas impetum conuerterunt, sed ianuis ac seris prohibiti excludebantur.

Interim adolescens quidam, qui domi nostrae studijs incumbebat, in contignationem ascendit, è qua tabulas & ligna in latrones demittebat, P. porro Matthæus è fenestra in hortulum domesticum exiliens, pedem contorsit ita grauiters, ut in vicum egredi & excubitores appellare minime potuerit. ex eo tamen loco vociferari capit acrius, & viciniae opem implorare. Verum ipsi quoque vicini rei totius conscij cum latronibus conspirarant, & tamen ea res latrones terruit, nec minus lignorum imbres, qui in eorum capita depluebant. atque ita nulla re direpta discesserunt, & sese in cœnobium vicini fani è quo egressos quoque ferebant receperunt.

Non ferenda visa est ea res nostris omnibus. Itaque eum qui tum ciuitatem regebat, quartum Gubernatoris afflicto rematutinis horis de illata ui monuerunt. Is grauiters indignatus eo maximè tempore, quo ipse urbem moderabatur, ausos sub urbis mœnia latrones vim meditari, cogitare capit, quatione reos deprahenderet, ex eo vero, quod vicini accu-

Latrones deprahenduntur.

re ad tumultum neglexerant, ratiocinatus est non ineptè latrones ipsos è vicinia prodijisse. aliquot igitur ex ijs accersiuit, vnum vero qui proximus erat. tormentis subiecit, impunitatem spondens, si rem prodidisset. ille igitur se ac socios omnes nominauit, quos animaduersum est omnes esse aleatores, & nonnullos etiam Superioris anni lapidatores: Hac rei confessione ipsi ac Parentes grandi metu corrupti, ac pudore suffusi sunt. erant enim ex non ignobilibus familijs aliquot nominati.

Progubernator igitur re comperta imperauit, uti Socij reos solemnī formula accusarent, quod reluctantes, fecerunt quidem, sed ita leuiter, ut etiam nihil eos furto sustulisse fateantur: Sub finem etiam accusatorij libelli Progubernatorem rogabant, uti vel ignosceret, vel blandè mulctaret. qua in re omninò à Sinensium iudiciorum cōsuetudine discrepabant. neque enim accusatores crimen augere solum, sed etiam in re simili, multa sibi sublata mentiuntur, accusationem in lucro reponentes. eo libello Progubernator magna virtutis approbatione obstupuit, sed nihilo tamen minus amplius fortasse in latrones infensus, non ferebat viros adeo modestos iniurijs infestari. Ergo ad se omnes, in tribunal victos adduci iubet. nam in accusationis leuitate sociorumq; promissione, quam deprecatoribus parentibus dederant, spem reponentes: sibi à fuga temperarant. Duo tresue questione torti primo tormento omnia excusserunt. Exciderat forte vni è latronibus, cum vim inferrent, pileus, eum nostri prima delatione Progubernatori tradiderunt. Ergo in iudicio reorum capita omnia ad pileum excussa sunt, inuentumq; uni apprime quadrate, Sinenses quippe pilei angustiores capiti per vim imittuntur, nec facile alieno capiti coaptantur. ex pileo Reus innoteuit, atque ita mille indicijs, & propria reorum confessione cuncta constabant. in reos igitur hanc sententiam pronunciauit,

Rei in tribunal adducuntur.

Ex pileo reus innoteuit.

est, eum qui caput & facti dux fuerat capitali sententia damnauit, reliquos in tutiores amandari, aut inter mancipia regia censeret imperauit, cuiusq; poenam ex culpa metiens.

Latrones condemnantur.

Tota ea res Socijs molestissima fuit, indigenas enim exteriorum causa plecti ciuibus odiosum, parentes infensos sibi fecisse periculosum, incolae trans flumen à ciuibus intra flumen latrones appellari, ignominiosum videbatur. Sed ad hæc molestius erat Socijs, vna cum reis per tribunalia cursare. neque enim ab vno Pro gubernatore, sed à varijs Magistratibus eam rem oportebat excuti, & sententiam confirmari. Id erat porro molestius, quod nõdum vulnera coaluissent. hoc solũ non cecidit importunè, quod ea ex causa Patri Sciauchinum fuerit nauigandum, ut Xauceana sententia in Protegia vrbe à summo quodam Magistratu comprobaretur. quod fecit ille per facile, ut confessa, probata, & dilucida omnia viderentur non cecidit inquam ea excursio importune, ad Neophytos illos Doctoribus suis orbatos visitandum, nec sine fructu res fuit. tametsi enim Xauceum venerant multi & Amacaum etiam ad Socios inuisendos, & seipfos in suscepta fide stabilendos, reliqui tamen maximam partem inculti siluescebant, infantes aliquot Neophytorum proles sacro fonte originis culpam eluerunt, omnes ad fidei constantiam animati, vires nouas spirituali solatio admixtas receperunt.

Reorum actio permolesta Patribus.

Sententia Sciauchinum, comprobanda defertur à P. Matthæo.

Sciauchini cum esset, Amacao scribitur Visitatorem nostrum è Iaponia re nauigasse. Nam cum, ut supra dixi, sumus Imperator nostros proscripisset, visum est rebus à Visitatore constitutis expedire uti è Iaponia secederet, ne nouas impotentis tyranno furias excitarent, si resciret eo tempore, quo Socios proscribebat, illuc nouos nauigare. Ergo communi Patrum consilio cedens Amacaum se recepit. Is Xauceano casu cognito, P. Matthæo scripsit, cupere se, si quidem id integrum esset, eum varijs de rebus ad eam expeditionem spectantibus

conuenire. Et simul tentandum iudicabat, vtrum ab Amacaensibus Chirurgis contorto pedi, qui nondum planè sibi restitutus erat, remedium posset adhiberi, ne per vniuersam vitam trucus claudicaret. Ergo Socijs Xauceum remissis Sciauquino breuiore vtpote via Amacaum nauigauit. Multa ergo vtiliter sane discussa. Pedis vero malum placuit minimè irritare, cum incederet non indecorè, ac solum in longis itinibus morbus recrudesceret.

P. Mattheus
Xauceum redit.

Xauceum redijt tandem, vbi reos in vinculis depræhendit, quorum Parentes cum causam agerent, nusquã nisi cum P. Matthæo in tribunalia concedebant, rati nullum se habere efficaciorè aduocatum, quam eum, qui actor esse debuisset. Inter Sinenses Magistratus vnus est, qui à miseratione pœnarum nomen accepit: is è tribunali iudicium, quibus plectenda crimina incumbunt, nomine Reginae, quæ Regis apud Sinas Mater est emittitur, & in singulas prouincias, quibus singuli assignantur distributi. Horum munus in visitandis reorū ergastulis, è quibus aliquos leuiorum criminum reos eximunt, sententiasq; mitigant. Hinc fit, ut eos Magistratus quamdiu sunt in eorum ditione venerentur & colant. In hoc rei, cum Xauceum aduenisset, spem suam reposuerant, sed frustra, nihil enim, adnitentibus licet nostris, impetrarunt. Ad extremam huius sententiæ confirmationem, solus Visitatoris Prouincialis, qui causas omnes postremus reuidet, calculus deerat. Is igitur in Xauceanam urbem cum venisset, à reis serio trepidatum. Ille quippe septem octòue Magistratum sententias reuocaturus vix sperabatur. A desperatione igitur consilium vel vindictam potius mutuantes, reorum propinqui fere ad quinquaginta impio sacrificio, quod simul in quodã fano idolis obtulerant, inuicem coniurarunt, procuraturos se vti Xauceo nostri pellerentur: quam ad rem accusationè in hunc modum adornarunt: Ea dicebant nostros Amacao & Sciauquino

Coniuratio
contra Patres.

erum-

erumpentes, continua cum externis regnis cōmercia miscere, quod erat contra Sinarum leges & statuta, fecisse hic arcem verius quam ædem; in qua supra quadraginta, Amacao euocatos, velut in præsidio habere; causam præbere Magistratib⁹, uti indigenæ innoxij plecterentur; Esse igitur & regno & vrbi perniciosos, seq; cōmunis boni detuderio permotos, eum monere ac rogare, uti pellerentur. Et ut vrbanos Magistrat us sibi conciliarent, libellum prius ad eos detulerunt, rogantes uti fauere ne grauarentur; Visitator enim Prouinciæ similibus libellorū disquisitionē solet vrbanis Magistratibus cōmendare. Verum ex ijs repertus est, nemo qui eam admiserit; cæteri etiam eos ab ea deterebant, monitos infelicem exitum habituram: secundus autem Gubernatoris Collega libellum admisit, & fauorem promisit, eorum vota comprobans, ut Pro gubernatori quem sciebat nostrorum esse fautorem, ægrè faceret.

Ab eo P. Matthæus de libello rescīuit, qui unū alterūque accusatorum amicū accersens monuit, viderent etiam atq; etiam quid agerent, nondum reos extra discrimen versari, nihil esse cur intercessores irritarent, ne in Visitatoris tribunali sese repente in actores transformarent, neque enim se facibus incensis inuasum ita cæcutire, ut non agnouerit inuasores. hac legatione territi, ab incepto destiterunt, & adhibitis deprecatoribus demississime veniam reis, & coram Visitatore Patrocinium precabantur. in iudicium ergo à Visitatore accersitus noster, ut de re tota eum redderet certiore, ita fauit, ut etiam deprecatorum vota superarit: petebat enim, vt in dubia causa in clementiæ partem inclinaret. quo audito Visitator & animaduerso causam hanc actoribus carere, à quibus sibi periculum immineret, maluit vrbis primores plerisque, qui deprecatores adhibiti à reorum propinquis fuerant, sibi demereri, quam iustitiæ rigore commouere. Pronun-

ciauit

Sententia le-
nior pronun-
ciatur.

ciavit igitur hos aleatores, sed non latrones appellandos, quos in pœnam singulos iussit ictibus viginti vapulare, ac deinde liberos dimitti. qua sententia reorum propinqui exultarunt, rei quoque minus læti, sed læti tamen, quod & pœna mitiore plecterentur, & grauissima latronum infamia liberarentur, quæ infamia æterna illos eorumq; propinquos ignominia erat contaminatura. Sed neque Socijs sententia displicuit, qui id fere spectabant, ut Ethnicis hominibus Christianæ pietatis lenitas constaret, quæ non vindictam solam de hostibus non repetit, sed quâ potest auertit. Verum ingrattissimi mortalium, hanc pietatis Christianæ demonstrationem Ethnica impietate compensarunt.

Noua accusa-
tio.

Die igitur, qui reorum liberationem est consecutus, omni metu liberi, ad intermissam accusationem coniurati redierunt. nam mortales supra ducetos populari tumultu bacchantes, inconditis clamoribus Visitatorem Prouincialem, qui alia fluminis parte discedebat, appellabant, audiri se de cõmuni bono postulantes: cum ijs ibat secundus Gubernatoris affessor, non nostrorum minus quam Progubernatoris inimicus, qui indignè sanè multitudinis incensor & instigator videtis volebat.

Prouincialis porro Visitator, siue iam sciret, quid ab ijs peteretur, neque rem indignam ferret, siue reuera id temporis rem seriam tractare nollet, à tumultuante maximè vulgo propositam, ita respondit. De cõmuni bono postulatio non erat in discessum meum differenda, sed aduenienti mox ingerenda. atque ita eos dimisit, nec adduci vnquam potuit, uti saltèm libellum acceptaret. Quantum pudoris ex repulsa ingratæ, tantum exultationis domi è victoria nascebatur. hac enim ipso tempore nostri se ac sua Domino commendabant, ab eo solo auxilium expectantes, à quibus in hoc maximè casu animaduersum est nostros, à Deo Maximo & optimo prote-
gi, cum

gi, cum aduersus externos duos Religiosos indigenæ apud suum iudicem nihil potuerint impetrare.

Hoc eodem tempore Xauceum peruenit ex aula Pequinensi, è secundo Magistratum ordine (Sinæ Sciam ciu uocant) Præses rituum tribunalis. Is uigentibus negotijs in Insulam Hainam, ad mare australe in Cantonienſi Prouincia ſitam, patriam ſuam impetrata ab Rege miſſione nauigabat. Et magna pompa filios & coniugem reducebat. Is neſcio, quo referente, magna quædam de externis Sacerdotibus audierat, ac licet ad Viſitatores reuiſendos nunquam exſcenderit, uoluit tamen ad noſtros diuertere, quod fecit magnis beneuolentiæ ſignis & pretioſis muneribus inſtructus: totum igitur cum noſtris diem in varijs colloctionibus inſumpſit. Sed nihil æquè illi arrisit, ut illati de Matheti ſermones, de qua iam Pequini, fama narrante, multa inaudierat. Spondit igitur ſe cum in aulam ex patria rediret, P. Matthæum in Regiam abducturum, uti Sinenſium factorum errores, quos ipſi nec negant emendaret, qua ex re magnam quoque ſibi pareret exiſtimationem, quod rei tantæ auctor extitiſſet.

Præſes rituum
tribunaliū no-
ſtros perhuma-
nè inuiſit.

Ad repetendum uiſitationis officium, cum ſe in eius nauigium, quod erat perelegans & permagnum cõtuliſſet, ab eo exceptus eſt etiam maiori humanitate, & in altam noctem colloquia producta. Narrabat à Pro gubernatore ſibi narratum, eos à latronibus noctu inuaſos, ſaucioſq; prope omnes à uindicta ſibi temperaſſe, importuniſq; interceſſionibus effeciſſe, uti rei mortis triremium ac perpetuæ ſeruitutis libera- rentur. Qua ex re, ipſe mirum in modum, legis Chriſtianæ abſolutiſſimam numeris omnibus perfectionem ſuſpiciebat atq; commendabat.

*P. Franciſcus de Petris moritur. P. Lazarus
Cataneus in eius locum ſubrogatur.*

CAPVT OCTAVVM.

P. Francisci
mors, & vitæ
antæactæ ra-
tio.

SVPERIOR è latrocinij orta nostris causa vix in medio cursu erat, cum ecce tibi Nonis Nouembrib⁹ anno salutis humanæ, millesimo quingentesimo nonagesimo quarto, ex hac mortali ad immortalem vitam, ut speramus, P. Franciscus de Petris euocatus, explens in breui tempora multa. nam acuta eum febris intra dies paucos sustulit. Erat is ex agro Romano ex Abatia Farfa, puerulus Romam missus est ad studia, in Romano Collegio nostro peragenda, in quo in Parthenio sodalitia teneram virtutem perpetuo exercuit. Societatem nostram cum peteret post Philosophiæ curriculum absolutum, & disputationem de eiusdem Philosophiæ partibus cum approbatione habitam & applausu, in Tyrocinium est admissus. eius semper ingenium ac prudentiam domestici iuxta & externi summè admirabantur. ex Italia venit vna cum Iaponensibus (ut dixi) Legatis, & cum ex Iaponia proram in Sinas obuertisset, à Visitatore designatus, nihil territus Sciauquinis tumultibus, aut frugis faciendæ desperatione, vel cæli inclementia, eiusq; cui sufficiebatur interitu, sed potius spreto aut dissimulato constanter metu in stationem sibi designatam instantius aspirauit.

B. Virgo P. Frã
cisco de Petris
apparet.

Animi demissio maximè in eo elucebat. Paucis diebus ante obitum suum, fratrem è nostris adiutoribus ad constantiam in religione retinendam adhortans, aiebat, se vocem Dei matris ad se loquentis audiuisse, cuius hæc erant verba: *Ingrede-
re agedum filij mei Societatem, & in ea vocatione perseuera:* cum-
que vultum obuertisset conspecturus, vnde oraculum, præter
Dei Parentis effigiem aliud se vidisse nihil. Hæc ille. In hac
porro lethali ægritudine hymnum magnæ Matri sacrum ad
alterum lecticæ latus appendi iussit uti frequentius iteraret.

Dubitari quoq; posse non videtur, quin mortem diu ante præuiderit. nam domi nescio quid falsamenti comparatum fuerat,

fuerat, quod cum ille vidisset, etiam nunc sanus clare prædixit, se minus temporis in viuis fore, quam quantum caro illa duraret; quæ res ut erat ipse hilari agendi consuetudine à nostris in iocum reijcitur. porro cum nondum æger esse inciperet, dixit illi, nescio quis, consumpta nunc est caro, & tu etiã nunc superstes: negauit ille, & locum in quo adhuc frustum esset designauit, interim vero, aduertentibus nostris, nondum balsamentum plane perijsse, in morbum incidit grauem, ac moritur. Sub ipsum deniq; ægritudinis initium, cum ex valida corporis constitutione nostri colligerent, vitam nondum in discrimen adductam, in lectulo sedens, Patri Matthæo de peccatis confessus est, solito quidem accuratius, tum in pedes erectus, Socium amplectitur, dubium an fortasse deliraret. cum Pater residere & bono animo esse iussit, verum ille lachrymis cum non nihil indulisset, silentium singultibus interruptum abrupt in hæc verba: Ego ægritudinem noui, meq; ea moriturum: institit P. Matthæus. vide ne id feceris, & mihi laborem duplices in efferendo tuo cadauere, & successore euocando. dicebat hoc ex eo, quod P. Almeida nondum domo elatum esset. nostri enim vt in re noua quid consilij caperent, ignorabant, & in re non difficili vanos metus metuebant. Huic ita respondit æger: nullam inquit nec in efferendo cadauere, nec in euocando comite, me vita functo, molestiam patieris. & ita planè accidit. vix enim de illius obitu Amacai auditum erat, cum è Metropoli Xauceum scapham è fratribus vnus aduexit, qua utrumq; cadauer elatum ad communem Collegij nostri sepulturam. quæ cum in Amacaensem ripam aduenissent, concursus ab vniuersa ciuitate facti, sese nostris adiunxerunt, funus ad tumulum vsque comitati. Panegyricam ad nostros habuit orationem P. Eduardus Rector, qua plerosq; ad eandem expeditionem admodum incitauit, confirmans ex hac ipsa morte illius Ecclesiæ colligi posse incrementum, quæ

Mortem sibi prædicat.

Funus utriusq; Patris Amacaium vehitur.

in cælestem aulam ad expedienda negotia militans triumphanti forori foror intercessores amandasset.

Vterque intra biennium extincti, eos iam Sinensis Philosophiæ libris processus fecerunt, prælegente P. Matthæo, uti scriptioni reliquum tempus darent, quod deuoratis principiorum spinis iam erat procliuius, atq; ita prope maturos cultores huius agri duos amissimus cum prodesse potuissent, id fortasse gentis huius sceleribus prouocatus Deus ita esse permisit.

P. Lazarus Cataneus Socii defunctis substituitur.

Sed sepultis nunc Socijs successorem euocemus: is fuit P. Lazarus Cataneus Italus, qui & ipse quoq; inde ab Europa Iapones legatos fuerat comitatus, & in India huc usque substiterat, oræ piscariæ nostrorum sedibus cum Rectoris auctoritate Præpositus, & post inopinum P. Francisci casum in Sinas quoq; amandatus. nam tametsi alij erant duo Socij designati, tamen Theologicis studijs adhuc detinebantur. hic ad cæterorum beneuolentiam & humanitatem non parum videri voluit addidisse. itaque nostri iam in sua statione securi degebāt, quanquam non diuturna fuit sine metu quies, & tamen solus metus non malum fuit.

Nouus Gubernator repentina morte exsinguirur.

Gubernator autem, qui recens aduenerat, & à quo P. Franciscus de Petris habitus veluti ab antecessore euocatus, initio in Magistratus incidit in annum illum è tribus vnum, quo anno in Regiam ad solemnem Regi clientelam exhibendum ex officio de more pergebat: eius vicem supplere alterū illum assessorem nostris nō mediocriter offensum oportebat, quem constabat nostros vel vexaturum, vel si posset expulsurum. constabat inquam non è superiore tumultu magis, quam è minis, quas elabi sibi non semel senserat. voluit tamen clemens Dominus hoc metu nostros, & periculo admirabiliter sane liberare. nam cum is infra biduum triduūmue dignitatem esset aditurus, egressus matutinis horis in propriū assesso-

ris

ris secundi tribunal repentina morte prius expirauit, quam in ædes referri potuerit, cuius morte dignitas ad quartum assessorem nostris beneuolum, aut potius protectorem deueniebat. ergo ereptus hic metus, & Socios & alios plures docuit Euangelij sui præcones in numinis umbra & protectione latitare, & labores ab eo vel auerti, vel semper in meliora commutari.

*In Regiam Nanchinensem P. Matthæus
pergit.*

CAPVT NONVM.

EX Visitatoris è Iaponia reditu, occasionem sumpsit Pater Matthæus huius expeditionis ita statuendæ, uti & securior, & ad Euangelij Maiestatem amplior redderetur. Nam tamen iam vile profanorum Ministellorum nomen, quo nostri appellabantur, domo proscrisperat, ex eo tamen quod & nostri barbam raderent Lusitanorum Sacerdotum more, & comam tonderent, & cælibes essent, Templum haberent, stas preces recitarent, infami se nomine, & ad res magnas præstandas inepto, sese non poterant liberare. Functionum quippe similitudo, res alioqui diuersissimas, eodem nomine concludebat. Itaque Visitatorem admonuit, omnino sibi è re Christiana videri, si barbam capillitiumq; alerent, ne pro idolorum cultoribus, & quod amplius est, eorundem sacrificulis, quorum hoc est signum ex peculiari eorum instituto, haberentur. Monuit etiam non minus necesse, vtu depræhensum, uti nostri cultu habituq; Litteratos imitarentur, & è bysso vestem haberent vnâ singuli, quam vestem ad visitandos Magistratus adhiberent, sine qua cum litteratis aut magistratibus ex æquo congregari apud Sinas inusitatum. Admonuit deniq; in aliam sedem statuendam sibi alio primo quoque tempore

P. Visitator de
cernit de habi-
tu Socijs ge-
stando.

commigrandum : vel ut Xauceani cæli intemperiem, quæ duos breui tempore nobis eripuerat, deuitaremus, vel si hoc minus placeret, uti nostrorum statio in duas sedes diuisa firmior redderetur, neque expeditionis totius fortuna in domicilijs vnus infortunio resideret.

Patres se accommodant ritibus Sjaensum.

Hæc omnia ita rationi consentanea Visitatori iudicauit, uti facultatem fecerit, quæ petebantur exequendi, monendumque de omnibus Præpositū Generalem ac Pontificem maximum in se susceperit. Atque ita Xauceani Patres, omnia sensim in morem inducebant, amicis comprobantibus, quibus gratū fuit, cum nostris ex æquo congregiendi, per ritus etiam suos sibi fieri facultatem, quod cum sacrificulis suis, ut liceat, in morem non erat inductum. Nam tamen si Magistratus atque litterati superiore semper cultu nostros prosequerantur, vel virtutis vel litterarum opinione permoti, quæ duæ res in simulatorum cænobitis desiderantur, Vulgus tamen cui hebetiores sunt oculi adhæc inspicienda, nihil eos ab reliquis differre arbitrabatur, & magnates nostra culpa prohibebantur ab æquali congressu, ne positos à nobis ipsis profano habitu urbanitatis limites, præter morem suum prætergrederentur. Cum igitur in Magistratuum palatia se conferrent, visitationum ritus è litteratorum consuetudine, quæ à vulgari differt, petentes, ipsos quoque Magistratus ad eosdem reddendos inuitabāt.

Patres pro-Europæis litteratis se gerunt.

Sed eximendus hic est mihi complurium error in Europa, qui nostros arbitrantur ad litteratorum in hoc regno gradum aspirare. neque enim nostri se pro Sinensibus litteratis gerunt, sed Europæis, nemini porro non arridet è Sinis, viros alioqui litteratos, vbi fuerint se pro litteratis gerere, regionis habitum cultumque imitantes.

Quamuis in Cantonienſi Prouincia infame sacrificulorum nomen excutere nondum potuerunt; in cæteris tamen Prouincijs nostri ab ipsis inijs litteratorum nomen & opinionem feliciter ac utiliter induxerunt.

De

De alia vero fede statuenda quod attinet, anno insequenti, qui fuit millesimus quingentesimus nonagesimus quintus, mense Maio oblata est eius tērandæ nō inopportuna occasio, cuius P. Matthæus frontē arripiens, Nanquinum quam celerime nauigauit. Senatus militaris affessor primus, quem Sinæ Scilân vocant, post varias in hoc regno dignitates domum sese priuatus receperat, & in prouincia Quam-si multorum sermonibus celebrabatur. Hoc tempore summus Iaponiæ totius Imperator Cabacondono, dicebatur Coria Regnum Sinensium vicinum & vectigale, infestis armis impetere, cui subsidium ferre, Sinensis Imperator exercitu supra mortalium octuaginta millia, statuisset, eos, qui rei bellicæ fama incliti erant, conquirebat: quos inter hunc de quo agimus, in Regiam urbem cum eodem officio reuocauit, quod Proregum dignitatem longo superat interuallo. Huic erat filius annorum fere viginti, qui p̄ verecūdia simul ac dolore, in insaniam incidit, eò quod primo litteratorum gradu in examine excludebatur. Hunc parens uti ad sanam mentem reuocaret, nihil non tentauerat, sed euentu plane nullo: & quoniam eum vnice diligebat, in Regiam secum iam inde à patria, quæ Sciaquino adiacet, deducebat, ubi in mentem illi venit, fore fortasse, uti Patrum quod vnum cæli Dominum venerarentur virtute ac precibus posset filius in pristinum statum reuocari. Ergo à militum præfecto, ad se Nauigio Patres vocati, ita excepti sunt, ut stupuerint, quotquot aderant Magistratus. Inde expletis salutantium officijs, multa de Europa nostra, de Christiana Religione plura sciscitatur, E qua in filij casum sermone ex alio in alium lapsus deuenit; obtestatus, ut si quid posset in hac re, ne facere detrectarent. Respondit P. Matthæus hoc negotium tanta temporis breuitate confici non posse, sed cupere se cum filio in Chianfinensem Prouinciam excurrere, ibiq; sperare, ut ad mentis sanitatem reuocetur.

P. Matthæo
Ricio alia se-
dis statuendæ
ocasio offer-
tur.

Placuit

Placuit ea res Parenti, & quamprimū Xauceano Gubernatori imperavit, uti diploma sigillo eius munitum Patri ad iter daret, quo diplomate fiebat illi in Chianfinensem Prouinciam excurrendi facultas, ipse verò præiuit, quem Pater postridie, vna cum Amacaensibus adolescentibus duob⁹ Societatis nostræ tyronibus, & duobus famulis subsequutus est, & affecutus in prima Prouinciæ Chiansi ciuitate, cui nomen Nangan. A Neophytis Nanchiunensibus magnopere adiutus est, ad Montem transmittendum vna cum sarcinis. Mons iste Mui-lin vocatur, medius inter duo flumina, & utriusque prouinciæ limes, commodum dici vnus iter, celeberrimus fortasse toto regno transitus. nam in eius pede ad Austrum Nanchiuni nauigari incipit flumen, è quo in Cantoniensem Metropolitim, & inde in australe mare descenditur. ex altera vero montis radice in vrbe Nangan, aliud ingens flumen nascitur, quod Chianfinum & Nanchinum Prouincias aliasq; vrbes permultas lustrat, donec in mare ad ortum deferatur. unde è plurimis huc prouincijs in cæteras trans montem ad Austrum, & vicissim prouincias plurimarum mercium sarcinæ transmittuntur, contra vero quidquid è regnis externis Cantonem peruenit, in eodem itinere in regni penetralia deferatur, & viatores quidem, equis & sella gestatoria baiulorum humeris deportantur, cætera iumentis baiulisq; ad stuporem prope innumeris, die quolibet inferuntur, atque ita negotiosissimæ sunt hæ duæ ciuitates, & tamen tantus ordo, ut breuissimo tempore complurimi mortales cum sarcinis transmittantur. Mons communis est utriq; Prouinciæ, quorum discrimen est ingens porta inter prærupta saxorum extructa. Inuius olim erat, sed ars & vis peruium reddiderunt. Iter vniuersum saxis stratum, & arboribus consitum, hospitijsq; ita frequens, ut nocturnis æque ac diurnis horis commeari cōmode possis & secure. neq; enim militum excubiæ vel viatorum frequen-

Duo flumina
celeberrima.

Ciuitates duæ
negotiosæ
Nangan &
Canton.

frequentia latrocinij locum reliquit, sed neque imbres uspiam iter claudunt torrentibus demersum. In montis apice fons aquæ potabilis scaturit. ibidem fanum est perelegans, & in fano præsidium militare. Hinc in utramq; Prouinciam liber est oculis excurrendi locus.

Sed transmissio monte tantisper in Australi diuersorio (hoc enim Nanghan sonat) quiescamus. Habuit hic P. Matthæus magnum spectatorum, & ex vrbe aduentantium concursum, quos Xauceo sparsus rumor euocabat: & euulgatum, eum in comitatum à summo Magistratu itineris admitti, cuius iussu in vnum è nauigijs suis immissus est, donec in urbem Canceu perueniretur, hoc itinere toto in illius ipsius nauigium frequens itabat, & de moribus ac scientijs Europæis, deque sanctissima lege nostra longa colloquia ferebantur, quibus omnibus mire se oblectari, & Parris contubernio gaudere præferbat: nec raro domesticis eum familiariter epulis adhibebat. Verum enim vero tanta fuit obuiorum Magistratum multitudo, à quibus visitatus obruebatur, ut nunquam hoc itinere toto comodum cum filio colloquendi tempus inuenerit. Hoc igitur ipsius Parentis autoritate dilatum: nec cum eo solum, sed etiam cum reliquis è familia primoribus arctè amicitia iura contracta, quæ res non parum felicem eius excursionis progressum promouebat.

P. Matthæus
in urbem Canceu
peruenit.

In hac vrbe Canceu Prorex residet Prouinciali Prorege superior eum quatuor Prouinciarum Proregem vocant: Chianfi videlicet, Fuchien, Cantonis, & Vquam. non quod illi pareant nominatæ Prouinciæ omnes, sed quia è singulis finitimas regiones duas, id est, Prouincias minores gubernat. Huius Proregis, præter ordinem, constituendi hæc ratio fuit. hic olim locus latrocinij infestus erat, & cum in diuersas Prouincias pateret fuga, non ita facile reperiebantur, aut plectebantur: inter plures enim est rara consensus: ergo Proregibus sin-

Proregis constituendi ratio
in vrbe Canceu.

gulis binæ regiones ablatae, in quas sese latrones recipiebant, & vni traditæ, qui militaribus excubijs feliciter sane salutariq; consilio latrocinia repressit: & quoniã Magistratus quorum imperio militares turmæ subsunt, omnes ad bellicũ tribunal Pechinense pertinent, hîc exceptus est affessor illius tribunalis celebriore apparatu, nam obuiam illi missi supra militum tria millia; ab vrbe cum leucam vnã etiam nunc abesset, ij solemni habitu, vexillis, armis, ac ducibus insignes procedebant, quos inter permixti erant sclopetarij non pauci, qui festa scloporum dispoitione transeuntẽ exciperent, & insignem sanè pompam ex utraq; nondum latissimi fluminis ripa explicabant. Cum in vrbe peruenisset ille ipse Prorex cum cæteris Magistratibus vrbis, eum visitatione, muneribus, cõmeatu, conuiuijsq; cohonestarunt: additæ ad nauigiorum excubias nocturnas, aliquot militum turmæ: sed hoc quod isti fecerunt accuratius ubique factum intelligas velim. tanta est similitum Magistratuum apud Sinas & inferiores veneratio. In hac vrbe flumen è colligatis scaphis pontem patitur, nec nisi semel quotidie transmittendis hinc inde nauigijs patet, postquam vectigalia persoluerunt. Hic P. Matthæus uti liberius incederet, sibi scapham sumpsit, & cætera nauigia sequebatur. Post hanc vrbe transmissam, aliud flumen sese huic immiscet, & eius magnitudinem auget, inde in locum deuenitur triginta fere miliaribus longum, in quo scopuli multi toto flumine sparsi, frequenti naufragio infamiam comparant. nam aquarum vortices ita rapidi sunt, ut nisi nauarchos habuerint peritissimos, nauigia, fluminis impetu rapta, deferantur ad scopulum allidenda, cum sarcinarum iactura & demersorum viatorum interitu. hic locus ab octodecim torrentibus Sciepathan vocatur. Res sanè mirabilis, in medio continentis vadofum adeo flumen ac scopulis velut acutè præfixis sparsum reperiri.

Seeilanus pō-
pa celebri ex-
cipitur.

Locus frequen-
ti naufragio
infamis.

Huius initio fluminis vadosi fanum est idolorum, in quo nautæ ac viatores solent discriminis feliciter enauigandi fortunam commendare. Hoc fecit ille, qui nauigabat Sceilanus, sed fructu plane nullo. Nam tametsi ipsius nauigiū nautarum multitudine & laborantium industria scopulū elusit, alterum tamen quō vxor & filij vehebantur, nemine licet pereunte alisione diffringitur, propterea quod altitudine sua flumen vadofum nauigium superabat, in cuius supremam contignationem omnes confugerunt. Et quoniam mulierum & puorum erat timida multitudo, miserabiles pereuntium eiulatus in non extremo periculo reboabant. Audiit forte clamorem primus ex vniuersa multitudine P. Matthæus, & accurrens in celocem suam omnes recepit, ipse egressus in scapham descendit exiguam, quæ ad iter demonstrandum præibat.

Naufragij periculum.

Hoc infortunio territis Magistratus, Canceum subito misit, qui aliud grandiusculum nauigium vxori ac filijs peteret. Neque gratias ingentes Patri Matthæo agere prætermisit, eumque in sarcinarum suarum nauigium interim misit, dum aliud Canceu adueniret, quod exiguam moram fecit, sed cum diurnis horis venisset, noctem ad mulierum ingressum oportuit præstolari.

Sed neque hic stetit infortunium, nam ad Patrem quoque Matthæum pars magna peruenit. Eius quippe nauigium cum in alueo profundo extra scopulos nauigaret, subita vi ventorum à latere concutitur, cui cum velum obuerti tempore minime potuisset, cessit, ac se reclinans in latus, omnes quotquot erant in flumen excussit, Pater Matthæus in alueum vsq; peruenit, & cum enatandi artem minimè calleret, in alueo positus se Deo commendabat, satis lætus quod in simili causa interiret. Ibi nescio, vnde funem sui nauigij arripiens erigi cæpit, & tandem capite tenus emerit, inde in quodam ligno quod fluitabat inequitans, etiam forinium suum supernatans

P. Matthæus Ricus cū suis naufragium facit.

Adolescens a-
quis submer-
gitur.

arripuit. Et quoniam altum erat nauigium, altera pars ex aquis eminebat, in quam ipse ac pleriq; conscenderunt. Socium habebat Ioannem Barradas, adolescentē vnum ex ijs, quos dixi, is inferiorem fortunam fortitus è flumine nunquam emerit, fortasse in ipso alueo sese nescio, quibus impediuit. nam etiam pueri ac infantes Matrum vberibus admoti cum reliquis euaserunt. Huius socii iactura, qui magnam de futura virtute spem dabat P. Matreus, ita consternatus est, vt serio dubitauerit, expediret nec ne vltius progredi. Verum collectis animis meliora de diuina bonitate sperans, sese ad reliquum iter accinxit.

Aliud infortu-
nium.

Magistratus is, qui Patrem ducebat in duorum nauigiorum naufragijs, omnes prope sarcinas suas amisit, & quæ ex alueo vrinatores eduxerunt, iam aquis corrupta laborem eluserunt. Et tamen in his infortunijs meminit ad Socium consolatores mittere de comitis adolescentis interitu, ad cuius funus curandum etiam nummos pro munere submisit. Prosequuti sunt igitur iter in ciuitatem, cui Chiengan nomen est, mobilem sanè & populosam, vbi nocturnus ventus tanto impetu irruit, vt nauigia omnia disperferit, nec discrimen abfuit alterius hic quoq; naufragij. Ergo sinistro territus augurio nauigationem omittendam sibi iudicauit, Pechinense iter terrestre aggressurus. neque enim suo sumptu id facturus erat sed regio ex more. nam certis in locis equos, lecticas, baiulos, com meatum, & reliqua reperiturus erat. in hac deliberatione de remittendo Patre Xauceum cogitare cepit, ne seipsum periculo exponeret calumnie, quod inter bellicos tumultus externum hominem in Regiam adduxisset. id vbi sensit Pater, è familia Magistratus duos ad se accersit, & vitrum trigonum, in quo mentiti colores, in vtraq; fluminis ripa & in vrbs conspectu magna cum voluptate spectabantur. Dixit igitur cupere se id hero suo donare, sed primum scire se oportere, an cum

eo Pachinum vsque ire sineretur, alioqui se Xauceum sine vitro minime rediturum. id faciebat uti heri voluntatem ex ijs expiscaretur, qui tametsi scirent, quid ipse statuisset, arbitrati tamen hanc esse gemmam valoris immensi, eum admonendum iudicarunt. Pridie quam discederet, per eos ipsos viri spectatores Patri renunciari iubet, se sarcinarum suarum partem, cum famulis aliquot flumine transmittere, cum ijs si vellet licere sibi Nanchinum vsque nauigare. nec abnuuit Pater, si id cum eius facultate ac diplomate liceret. Ergo eum inuisens vitro trigono donauit, ac nolenti pene per vim ingessit. qua ex re satis se nostris adstrictum predicabat, nec vllum finem faciebat gratiam referendi. Inde cum de loco agerent, in quem volebat noster conscendere, auctor illi fuit, ut in Metropolim Chiansi Prouinciæ se conferret, habere se eo loci amicos complures, ex eo, quod primariam olim ibi gessisset dignitatem. verum Nanchinum uti ire liceret modeste institit, donec impetraret. ergo vrbis Chiengan Gubernatori dedit in mandatis, uti P. Matthæo in iter publicum diploma daret, quod ipse fecit sane luculenter. referebat enim quanto tempore intra Sinense regnum, & vbi fuisset comoratus, facultatem illi faciebat Nanchinum & Cechianum Prouincias inuisendi, monebatque omnes Magistratus, uti ei molestiam inferri non permetterent. discessit igitur Nanchinum versus secure admodum, & sæpe militum manipulo comitatus, eodem quippe cum duobus famulis Scillani vehebatur, & omnibus ex locis obuios habebant milites ac præfectos, ratos conauigio, si non ipsum Magistratum, ex eius filijs aliquem vehi. hoc itinere toto raro excendit P. Matthæus, ne quem obicem inueniret. Verum cum in Metropolim supra nominatæ Prouinciæ deuenisset, quæ extremo loco ad Boream sita est eleuati super Horizontem poli, gradu nono supra vigesimum. excendit, seq; pro Scillani domestico gessit, & cum dubitaret,

P. Matthæus
Nanchinum
proficisci im-
petrat.

Fanū celebre.

quo se potissimum reciperet, ignorabat enim, qua in vrbis regione commorarentur amici quidam, ad quos litteras deferbat, in fanum celebre se contulit, cui à columna ferrea nomen impositum. Fabulantur enim quendam, quem Huiusini vocant, ante plures annorum centurias huic populo multa profuse largitum, ex eo, quod illum ferunt ex hydrarghyro argentum minimè adulterinum magna copia eduxisset, alijsq; modis plane diuinis hanc vrbem ab immani Dracone liberasse, eumque terra obrutum ad columnam ferream, quæ ibi visitur alligasse, ac deinde in cælum, cum vniuersa domo sua, imo & muribus ipsis euolasse. Huius fani moles plane visenda est, è cuius regione nundinæ sunt perpetuæ, in quibus nihil deesse iudicaris. eiusdem ministri sunt ex ijs sacrificulis, quos libro primo Thausu nominaui. ij barbam & capillitium alunt.

Aduenas vidē-
di cupiditas.

Cum id fanum ingrederetur P. Matthæus, magni ad eum concursus facti, & ab ipso nauigio cepti, donec in templum perueniretur, aucti sunt: hi aduenam videre, rem ea in vrbe sacram gestiebant, arbitrabantur eum omnes huius idoli celebri fama euocatum, è remotis regionibus aduenisse. Sed vbi animaduersus est nullam simulacro venerationem exhibere, monitus est ab astantibus, id ne facere detrectaret, quod maximi Magistratus factitabant. verum cum hac denunciatione nihil moueretur, metum iniecerunt, asserentes fore uti graue aliquod infortunium pertinaci immineret, sed ad hæc etiam surdum per vim eum raptare parabant. nisi ex eodem nauigio nescio quis tumultuanti multitudini dixisset, aduenam illum nulla venerari idola, quo audito conqueuerunt. neque enim apud Sinas cuiquam vis in causa Religionis, maxime si externus fuerit, sed in ea re summa libertas, aut potius sectarum perturbatio, quæ tamen ad rem nostram valet non parum. Pater Matthæus igitur, cum aduerteret nullo se fructu

P. Matthæus
idolum vene-
rari recusat.

multi-

multitudinem maiorem ac maiorem accersere, in nauigium se recepit. denunciauit tamen ijs, qui eum officiosius conuabantur, vna se venisse cum bellici Tribunalis assessore, quem nemo, qui ea in vrbe erat, non nosset. Eius famuli herisui amicos inuiserunt, sed nemo eos pluribus officijs frequentauit, quam Proregis Medicus, à quo multis donati muneribus abierunt.

Vix extra Metropolim nauigatur, cum occurrit viatoribus lacus magnitudine sua reliquisq; visendus. in omnibus in orbem ripis quantū oculi assequi possunt innumera sunt oppida, Vici, Villæ, Castella, hinc in prouinciam Fuchien, & inde in mare ad ortum transitus est. inter cetera oppida vrbs est, cui nomen Nancan, ad pedem montis Liu appellati. in eo monte varij sunt Anachorete, qui singuli ædicula in sua corporis afflictationibus maxime insudant. Ædiculas istas tot esse ferunt, quot diebus solaris anni cursus continetur, & inter prodigia referunt, sereno vbiq; celo semper eum montem nubibus aut nebulis tegi, atque ita è lacu mons ille alioqui vicinus conspici nunquam potest, cursus huius fluminis secundus est quidem hic etiam Nanchinum nauiganti, sed in hac latitudine ita piger est, vix ut aduertatur. vnde facilis est velis inflatis, in quamlibet illius partem nauigare. vbi lacu exieris, ex Vquam prouincia labitur fluuius ingens, cui aquas ignobiles amisso nomine in hoc ipsum flumen immittit. Ergo ob insignem eius latitudinem hinc Yamsu vocatur, quod filium Maris sonat, & multis in locis ad duo triaue milliaria excurrit latitudo, non vacat ea nauigatio periculo. nam procellis suis mare Parentem suum imitatur, & ferunt etiam eum, qui in id flumen inciderit, aquarum vorticibus ita rapi, vt paucis ars natatoria saluti esse consueuerit. hinc fit, vt Sinæ plerumq; timide illud nauigent, & frequenter naufragium patiantur. in eo nauigia prægrandia nauigant, & fortasse naues non maxima,

Lacus celeberrimus.

Mons Liu, ubi varij Anachoretæ.

Flumen Yamsu filius maris.

inæ, ac triremes nostrates è mari huc vsq; penetrarent. multis alijs deinde fluuiolis augetur, nec no&u nauigatur, sed in portum aliquem sese cuncti recipiunt, quod etiam facile fieri poterit, quoties procella ingruerit. ad hunc vsque lacum, æstus maris noua plenaq; luna perueniunt, alijs diebus aduerti non potest, Nanchini tamen nullo non die sentitur, tametsi aqua potabilis vim falsi maris adhuc eludit. Nanchinum vbi peruenisset, in hospitium quoddam suburbanum exscendit, & hic cum assessoris famuli reliquerunt.

*P. Matthæus Ricinus Nanchino turpiter eiectus,
in Chiansi Prouincia Metropolim se recipit.*

CAPVT DECIMVM.

Nanchinum
Metropolim
P. Ricinus per-
uenit.

Nanchini vr-
bis descriptio.

HÆc Metropolis Nanchinum appellatur, tametsi apud Lulitanos fere, qui famam vrbs nobilissima à Fuquianæ prouinciæ incolis acceperunt, Lanchinum appellatur. In ea quippe Prouincia littera N. in L. solet commutari. Alio nomine quatenus est regio, communi eius nomine Intiensu appellatur, ex eo quod Regionis ibi Gubernator sedem figat. Hæc est illa ciuitas, à qua Sinarum iudicio cæteræ totius orbis vrbes non magnitudine minus, quam pulchritudine superatur. Et sanè paucis potest inferior iudicari. Plena enim est maximis palatijs, fanis, turribus, pontibus, quæ tamen omnia ab Europæis generis eiusdem fere superantur, sed in alijs superat. Excellit etiam cæli clementia, soli feracitate, ingeniorum bonitate, morum suauitate, sermonis elegancia, incolarû multitudinem, ex omni ordine vulgi literatorû ac Magistratuum, qui postremi & numero & dignitate cum Pequinensibus comparantur, tametsi ex Regis absentia, ipsa æqualitas redditur inæqualis. Atque ita toto Sinarum regno, & regnis conterminis vulgo collatis in vnum omnibus, prima iudicatur.

Hæc

Hæc vrbs trium quoque murorum circuitu cincta est: primus est Regij palatij sanè superbissimi. Illud quoq; triplici muro cingitur in arcis modum, & fossis quas aqua oppleuit in gyrum excauatis. Illud intra quatuor aut quinq; Italicorum milliariorum circuitum in orbem patet. Et quidem audeo dicere, nullum uspiam Regem palatio superare, non si singula cum singulis, sed si omnia cum omnibus comparentur. Hæc aliquando alio volumine compræhendemus. Alter murus cingit ipsum denuo palatium & maximam ac præcipuam vr-
 bis partem, is portis duodecim interrumpitur, eas laminæ ferreæ armant, & bellica tormenta è regione intra vr-
 bem constituta muniūt. Hic murus alter octodecim Italica millia-
 ria suo ambitu complectitur. Tertius murus externus non est
 vbique continuus, sed vbi periculum aliquod imminere posse
 iudicatum ars naturæ munitionē suppleuit. Eius circuitus
 sciri vix potest. Indigenæ tamen dicunt submissos aliquando
 in equis duos, alterum hinc, illinc alterum discessisse, vtrum-
 que vero in solis occasu conuenisse, ex quo conijcere quilibet
 poterit, prodigiosam eius vr-
 bis vastitatem, maximè quod cir-
 cularis ferè figura cæteris capaci-
 ssima, reddat aream laxiorem.
 Intra huius muri ambitum magnæ licet sint hortorum, mon-
 tium, nemorum, & lacuum intercapedines, maxima tamen
 illius pars frequentissimè habitatur.

Regium Pala-
tium Nanchini.

Murus triplex.

tion orbem

memorabile

præsidium vr-
bis.

Præsidarijcam (quod vix credi potest nisi oculati testes serio confirmarent) solam vr-
 bem milites ad quadraginta mil-
 lia custodiunt. Habet polum supra finitorem duobus ac tri-
 ginta gradibus eleuatum, atque ita in medio regno, si Mathe-
 maticam latitudinem spectas, est fere constituta. In illius oc-
 casum flumen mox nominatum præterluit, cuius dubitari po-
 test, vtilitas vr-
 bem farciat, an amænitas magis cohonestet.
 Nec solum præterluit, sed inducti locis pluribus in vr-
 bem can-
 ales, nauigijs etiam maioribus in vr-
 bem ingressum aperiūt,

Memorable
præsidium vr-
bis.

quos maiores arte laborem fatigante effoderūt. Hinc factum est, vt olim totius regni caput fuerit appellata, & antiquorum Regum multis sæculis sedes planè percommoda. Et tamen Pequinum ad Boream ea ex causa, quam libro primo monui, commigrarit, de suo splendore tamen ac frequentia vel nihil amisit, vel si quicquam ei deest, etiam admirabilior olim fuisse iudicetur.

P. Matthæus à medico noscitur.

In agrum igitur suburbanum delatus, exscendit P. Matthæus, qui quidem extra tres illos murorum ambitus ita late patet, ac frequenter habitat, ut altera vrbs prægrandis possit appellari; conspectus est à Medico quodam, amico vnus è filijs Proregis illius Sciauchini, qui nostros expulerat, hic ait; profecto amicus est quinti Leu (nam quintus erat ipse filius & Leu Proregis cognomen) ergo postquam domunculam conduxit, misit ad medicum, qui sciscitaretur, Proregis filius, an resideret Nanchini, nec ne? poterat enim ab eo fauorem aliquem sperare, vt optatum finem consequeretur. Audito eum hic substitisse, inuisit magno vtriusq; gaudio eo maxime adnitente, cum varijs primoribus familiaritatem contraxit, à quibus frequens ad epulas vocabatur, & honore omniq; officiorum genere colebatur, Urbem ingrediebatur non raro, sed sella gestatoria tectus, tum ne quid rumoris cieret, tum ad aliquam, quæ inter Ethnicos necessaria est maiestatis opinionem: his adde iter ad amicorū ardes plerumq; ita longum, vt robustum viatorem postularet. hoc amicorum auxilio fretus, cepit agere de collocanda ibidē statione: ad eam rem commemorabat, dudum se in Cantonienſi prouincia vrbis nobilissimæ fama permotum, peroptasse sedem in ea figere, & quod reliquum vitæ supererat, quiete transigere. nam de sanctissima lege nostra euulganda, voluntatem primis semper inuitijs occultabat. in amicis parerat desiderium, nec ad eam rem obicem vllum causabantur. spondebant etiam per se ac suos

Nanchinum urbem ingredi.

clidatome
et mabitare

suos auxilium & fauorem : interim vero dum varij modi sedis tuto figendæ in deliberationem vocantur , renunciatum est P. Matthæo , Nanchini degere familiarem quendam suum in Cantonensi prouincia , nomine Sciutagim , qui non mediocrem gerebat in ea regia magistratum : hunc olim in alio inferiore magistratu sphæra seu globo caelesti , & clepsydra horaria , quæ in hanc diem Sinæ magni æstimant , donauerat , & in eo varia veræ necessitudinis officia expertus erat , & supra biennium quidem cum ad hoc ipsum munus ineundum Xauceanauigaret , voluit secum Nanchinum Patrem abducere , eo verò tempore res Xauceanæ id non permittebant . hac re audita , & cum Proregis filio communicata exilijs præ gaudio , ratus id se à Deo consecutum , quod quotidianis per eos dies sacrificijs , & durante postulabat . Ad eum igitur se contulit in solemnissimum litteratorum habitu , nec vacuis manibus , quod multi sæpè prospiciunt .

P. Matthæus
Sciutagin fa-
miliarè adit.

Hic , de quo nunc agimus , adeo auarus est , vt domi non frugalem solum , sed prope mendici vitam viuat , & in eo totus sit , vt ex alia in aliam dignitatem euehatur . vnde etiam deinde Nanchini assessoria Scillanus dignitatem gessit , id est , Tribunalis vnus summo Præsidi assessor fuit . Is inquam primo conspectu restitit , attonito similis , ex inopinato Patris aduentu , Verum stuporem blandientis munusculi cupiditas absterfit . cum igitur festiuè excipit , & intromissum etiam ad confessum adhibet , sciscitatur causam aduentus , & qui valeat . respondit P. Matthæus , vt ei blandiretur , venisse se illius videnti desiderio permotum , & in eam rem , à bellici Tribunalis assessore , patentes se litteras Nanchinum vsq; impetrasse ; in votis autem sibi esse stationem Nanchini sub eius protectione & umbra collocare . ea re tantus in miserum irrepit metus , vt subito in suspiria , clara etiam voce , proruperit , dicebat male se sibi consuluisse , quod Nanchinum venisset , non esse urbem

Sciutagin P.
Matthæo auxi-
lium negat.

illam, in qua externis sedes permitti posset, tumultus inde non paruum imminere discrimen. In eo vero, quod ad se visendum venisset, omnino aberrasse: ceteros inde Magistratus criminacionis ansam arrepturos, quasi vero ille Nanchinum aduenas euocasset, P. Matthæus assessoris Pechinensis litteras patentes eduxit, à quo ipse multis dignitatum gradibus superabatur, sed nulla re placari, nulla satis sibi fieri voluit. ergo Patrem remisit, multa causatus se auxiliari nullo modo posse, monebat quoque, vt quamprimum Nanchino excederet, & alio quopiam se conferret, deinde herum ædium, in quas se Pater receperat, in suum tribunal vocari iussit. Nondum domum redierat, & iam infidelis amici apparitores præcesserant. Ergo Pater eam perturbatam reperit, ac metu perculsam, ex eo, quod apparitores illi, vt aliquid emungerent, metum auxerant, asserentes, indignatum in Patrem herum suum, quod Nanchinum appulisset. & sane ipse quoq; P. Matthæus non nihil verebatur, ne quid innocens sua causa pateretur.

Hospes P. Ricij ad tribunal vocatur.

Is ergo à Patre Mattheo, dissimulato metu, animatus, in tribunal se contulit, inter spem fluctuans & metum. Eo conspecto Sciutagim Magistratus prope in furorem exarsit, criminabatur eum cum externis commercia miscuisse, quod crimen apud Sinas in perduellione reputatur. causatus est hospes assessoris Pechinensis domesticos, aduenam illum domum suam adduxisse, patentes ab eo litteras ostendisse, quod, ne assessorem offenderet, adduci se passus non est, aut finxit id incredibile sibi videri, & prætulit quod miscellum quæstioni subijcere vellet, quasi tormentis expressurus, ecquid commercij cum externis aliorum regnorum contraxisset. Verum prius publicum ad se Notarium sui Tribunalis accersit, cum quo sine dubio prius conuenerat, interrogat, notus ei sit nec ne externus ille, qui ad se paulo ante aduenisset? Notarius erat ex ipsa Cantonienfi prouincia Sciauchinus. Respondit igitur

tur eum sibi probe notum esse: annis superioribus, eundem à Prorege Sciauchino pulsum, pro seditioso habitum, & quod malum aliquod Sinensi regno moliretur. hic velut ad rem nouam vociferari denuo cæpit dissimulator astutus. planè inquit, morte dignus es, qui talem aduenam domi tuæ exceperis. Verum de re tanta se accurate disquisiturum; qua denunciatione misellus ita expauit, ut toto corpore contremisceret. Verum paulatim placatior fieri cæpit. omnis enim hic furor eo tendebat, vt ne quisquam arbitratri posset, aduenam illum ab se accersitum. Ergo præcepit vti aduenam, quem hospitio exceperat, Cantonem vsq; reduceret, & à Chiansi Prouinciæ magistratibus fidem publicam exigeret, qua constaret aduenam illum Cantonienfi Prouinciæ restitutum. Sed cum ille inopiam causaretur, neque domo se abesse posse assereret, acquieuit. impetrauit tamen, & ab eo scriptum exegit, quo in se reciperet, se aduenam illum domo eiecturum, in scapham re-nauigaturum immitteret: quod fecit, vt scriptam fidem exolueret. Eiusq; rei testimonium ab illis accepit, qui nauigijs postridie discedentibus ex more præfecti erant.

Sciutagin imperat P. Mat-thæum è domo eijci.

Hoc infortunio præter opinionem affectus est Pater non parum, quem etsi amici hortarentur, vti Sciutagin imperata negligeret, & vel alibi Nanchini, vel in alio quolibet vicino loco subsisteret: verebatur enim peiora, si aduerso Magistratum flumine nauigaret. statuit igitur eam nondum esse numinis voluntatem, sine cuius nutu hæc ei præter animi sententiam minimè cecidissent. Ergo in Prouinciam Chiansi pro-ram obuertit. Et cæpit non aduerso minus flumine quam animo remigare. Sic enim statuit è Prouinciæ illius Metropoli non admodum distita, rem Nanchinensem posse tractare, & in omnem rei bene gerendæ occasionem intendere, adhibitis in eam rem amicis, maximè quos fecerat, à quibus deinde rebus bene comparatis euocaretur. Ibat mœstus bonus Pater

toto hoc itinere, in memoriam reuocatis tot laboribus & periculis aditis, & quidem nullo operæ fructu, cum illi vota omnia in vanum recidissent, nō aberat à Metropoli Chianfi procul, & totum vnum diem cogitabundus quid faceret absumperat, qua in cogitatione fatigatus obdormiuit.

Somnium diuinum P. Matthæo obiectū.

In eo sopore videre sibi visus est hominem ignotum, à quo hæc audire sibi videbatur. Itane tu hoc regno vagaris eo animo, vt antiquam religionem extrudas, nouam intrudas? Pater Matthæus, qui vt mox hunc animum suum primis iniitijs occultabat, respondit: aut te dæmonem esse aut Deum oportet, cui hæc quæ nemini dico, comperta sunt: Minimè sum dæmon, verum Deus. Pater vero Matthæus velut qui eum repererat quem quarebat, ad eius pedes corruit, & lamentabundus in hæc verba prorupit: Si hoc Domine mi votum nosti, quid est cur adiutricem tantis rebus manum non exporrisis? Et his dictis ad illius pedes prostratus lachrymis acrius, quam verbis loquebatur: tum Dominus eum solatus, dixit: Ego in vtraque tibi vrbe regia propitius ero. Prope totidem verbis, quot olim Beato Parenti nostro Ignatio auxiliarem Dominus Romæ promisit manum. Deinde sibi visus est in urbem regiam, liberè ac tuto ingredi nullo prohibente. Excusso somno lacrymis nōdum exsiccatis, Socio qui æquè prope mæstus erat, vt eum solaretur, visa narrauit. Visum enim illi somnium illud aliquid habuisse diuini. Et sane per omnia prædictioni respondit euentus. Nam cum annis proximè insequentibus Pequino quoque, re infecta, redisset, in ea Nanquinenfis vrbs parte exscendit, quam sibi in somno se vidisse meminerat, Et in ea vrbe ita liberè sedem fixit, vt res inter clarissima prodigia referri posse videatur. Nec de Pequinenfi sede, quam deinde admirabiliter ac feliciter erexit, quicquam hîc, ne in sequentibus suam videar deflorare nouitatem.

P. Matthæus Nanquinum redijt.

In hoc ipso itinere, nactus est amicum quendam Metro-
polis

polis ipſius ciuem, qui conductitias familiaris ſui ædes, in quas demigraret, ei designauit. Ergo exſcendit ille prius, & ſubmiſſis baiulis, Patris Matthæi ſarcinas in ædes illas exportauit. Geſtatoriam quoque ſellam exſcensuro miſit, & ijs in ædibus die inſequenti, qui Apoſtolorum Principibus erat ſacer, ſacris litauit; quod votis omnibus expetierat, vti eos in eius rei, quam tractabat, tutelares ac patronos adhiberet.

*In Chiamſi Prouinciæ Metropolitina
ſedes erigitur.*

CAPVT VNDECIMVM.

HVIVS Prouinciæ Metropolis Nancianum appellatur, nõ
è maximis illis ac portentofis vrbibus, ſed celebris tamen
toto regno litteratorum multitudi-
ne, qui ex ea ad regni dig-
nitates varias euehuntur, in ambitu tamen nihil Cantonienſi
Metropoli cedit, ſed in comẽrcio longe eſt inferior. Gens eſt
frugi & paruo viuere ſolita. Religioni licet falſæ addicta, com-
plures tamen Sinenſe ieiunium obſeruant. Ex ipſis porro lit-
teratis ſodalitium quoddam conſtat, in quo doctiſſimus quiſ-
que certis diebus de virtutibus aſſequendis ratiocinatur, & ſi
externam faciem ſpectas, nihil ad modeſtam compositionem
addi poſſe iudicabis, verum quoniam veræ fidei lumine ca-
rent, errant in ipſo virtutis itinere, velut oves paſtore deſti-
tutæ.

Nancianũ me-
tropolis à lit-
teratis celebris

In eam urbem, poſtquam P. Matthæus exſcendit, aliquot
ſeſe dies domi continuit, Deo enixè ſuum inſtitutum com-
mendans, cum neminem reperiret, quem ad rem ſuam, cum
opus eſſet, adhiberet, medicum illum, de quo ſupra, ſibi ſta-
ruit inuiſendum. Erat ille medicæ artis fama celebris, & vr-
banis magiſtratibus, ſed Proregi maximè in paucis gratioſus:
nam præter artis neceſſitatem, peculiarem in congreſſu lepõ-

P. Matthæus
Medicum ami-
cum adit.

rem &c

rem & gratiam habere dicebatur. is igitur monitus, externum quendam, qui cum amico suo assessori Pechinensi venerat, ad eum visendum accessisse, mire recreatus est, sed cum eum vidit, etiam est admiratus oris totius discrepantem à Sinensibus lineamenti conspectum, quem tamen & ritibus Patrijs imbutum, & libris etiam instructum aduertebat.

P. Matthæus
ad habitum Si-
nensem se con-
format.

Vsu iam diu Magistro didicerat P. Matthæus, quã parum ad rem faceret, si se in congressibus externo cultu nimis abijceret. curauit igitur, vt ingressus in hanc urbem modestam redoleret maiestatem. ergo seipsum bombicina vrbانيتatis veste ad visitationis officia insigniuit, & eum pileum adhibuit, qui à litteratis solet. is non absimilis admodum est ei, quo Hispani Sacerdotes vtuntur, nisi quod altior sit aliquanto. Seruos quoq; domesticos è gossipina talari veste indutos, secum ad visitationes ducebat, & sella gestatoria gestabatur, ipse baiulorum humeris, quæ omnia à tenuibus licet litteratis perpetuo adhibentur, & si ab eo cultu abstineris, fieri nõ potest, vt pro litterato habearis. ita species externa, cum in morem inducta est, pro re ipsa, quam refert, æstimatur. porro cum de litteratis ago, nolim quod aliqui putant, intelligi magistratus. nam ij longe ampliori in publicum prodeunt apparatu: & magistratus quidem omnes sunt litterati, sed non è contra.

P. Matthæus
humaniter ex-
cipitur.

Medicum igitur familiarem suum, hoc apparatu, quod infame sacrificulorum nomen à se propulsauit, inuisendum putauit. is è reculis Europæis munusculum, vbi à Patre accepisset, habuit, quod amicis rei nouitate attonitis, ostenderet. ab ijs exijt fama in urbem vniuersam, aduenisse hominem totius oris compositione visendum. Medicus igitur, vt gratiam rependeret, cõmemoratis libro primo ritibus P. Matthæum adsolemne epulum inuitauit: & vna cum eo litteratos nonnullos, item regio sanguine quosdam, quorum est in hac vrbe in-

gens

gens multitudo, de quibus infra latior erit dicendi locus. Patris conspectu & congressu magnopere recreati omnes, ei ansam dederunt, vt animis ad beneuolentiam comparatis, de sua statione aliquam ingereret mentionem: prætulit igitur non omnino sibi displicere, si in hac vrbe commorandi occasio præberetur. ea res nulli non placuit, sed Medicus tanta subito cupiditate exarsit, ut vix adduceretur ad credendum, ferio & ex animo locutum. & quidem vt negotium propensius faceret, mendacium enim Sinæ specioso prudentiæ vestiunt inuolucro) finxit inquam ab assessore illo Pechinensi scriptas ad se litteras, quibus Matthæum multis commendabat, ac rogabat, vti eum in ea metropoli retinere procuraret, ex eo maxime, quod in Prouincia Cantonensi parum commoda ualitudine vteretur.

Non hoc solum adhibuit telum, ad stationem impetrandam, sed varijs modis, incolas sibi conciliare procurabat. multis igitur, qui ad eum veniebant, nonnulla è Mathematicis petita disciplinis, cum audientium voluptate proponebat, Scioterica instrumenta ad horarum discrimina concinnabat; sed nihil æquè admirationem mouit, vt illius memoriæ, quæ ab arte adiuuatur, specimen exhibitum. Ea res litterarum Sinenis studiofis, accidebat gratissima. nam supra omnes nationes, libros integros improbo labore memoriæ commendant, & vt vere dicam, primis studiorum suorum annis, alia re nulla occupantur. Complures characteres è suis nullo ordine depingebant, eos P. Matthæus semel iterumue perlectos, repetebat, eo quo erant scripti ordine, & quod magis stupebant, etiam retrogrado. eam artem ediscere multi optabant, quibusdam velut ægre concedebat, ita omnibus omnia fiebat, ut omnes Christo lucrifaceret.

Interim dum hæc aguntur, incidit in primatium virum, qui Xaucei nobilem gesserat Magistratum, & eidem fuerat

Qq

vtcumq;

P. Matthæus
varijs modis
sibi conciliat
incolas.

Acta memoran
di à P. tradita.

Acta memoran
di à P. tradita.

utrumque familiaris, hunc igitur à quo per humaniter acceptus est, adhibere statuit ad stationem impetrandam, & recepit ille quidem se procuraturum, ut aliquis è primis urbis Magistratibus id negotij susciperet, cum Prorege peragendum, sed inuentus est nemo, qui se aduenarum negotio voluerit intricare: interim euocatus est ille ad gerendum in prouincia Pechinensi Magistratum; abiens amico suo litterato cuidam, P. Matthæum commendauit. ei P. Matthæus fidendum ratus potius, quam familiari medico (neque enim illi autoritate admodum valent) datis ab eo consilijs acquiescebat. Auctor igitur illi fuit, ut neglecta magistratuum facultate, in vrbe resideret. eam ob rem ex ædibus media vrbe positis, quas incolebat, in alias migravit extra vrbes muros, non procul ab suis sitas. Celebris iam erat tota vrbe P. Matthæi fama: mutatis igitur ædibus à visitantium turba minimè reperiēbatur. inde variæ suspiciones in vulgus sparsæ, & vani metus, ne quid ab vno aduena Respublica caperet detrimenti. Ea res è triujs ac vulgo in Magistratuum omnium, ac etiam Proregis tribunalia penetrauit. Ergo acriter inquiri captum, quo se externus homo recepisset, vnde & quorsum aduenisset.

Prorox de P.
Matthæo iu-
bet inquiri.

Prorox, cui cognomen Lò, nescimus vnde, sed accepit tamen beneuolam sane de P. Matthæo relationem. Itaque suspicatus est, cum de externo ageretur, illum ipsum nec alium fore. ergo militum ad se præfectum vocat, qui præerat regionis illius excubijs, in qua externus ille dicebatur comorari, iubet uti inquireret, quis esset ille aduena, & vnde venisset? monuit tamen uti vrbane illum & humane tractaret, & ab omni molestia inferenda abstineret, ac die insequenti ad se referret, quid quid reperisset. is igitur ad P. Matthæum visitationis libellum de more misit, & per famulum domesticum renunciari iussit, à Prorege quid haberet in mandatis, se quidem ad eum visendum voluisse venire, sed certis negotijs impedi-

tum

tum minimè potuisse, rogare se vti commodo suo ad se accedere, ne grauaretur. fecit P. Matthæus quo solebat apparatu, & scripto dedit ea, quæ à Prorege petebantur: eo scripto commemorabat, annos se plures in Cantoniensi prouincia, Sciauchini, & Xaucei commoratum; à bimestri vero vna cum bellici Tribunalis assessore, quem nominabat aduenisse: eius facultate Nanchinum nauigasse, & in reditu vires recreaturum in vrbe hanc exscendisse, donec in Cantoniensem Prouinciam renaugaret.

Vbi auditum à vicino litterato, & ædium Domino, Proregem de eo inquirere, magnopere reppidatum est, & non inurbanè minus, quam inhumanè vrgebant, vti ea ipsa nocte discederet, imò vim prope faciebant, sarcinas in mediū vicum educentes, sed neque permittebatur excubitorū Præfectum qui inquiserat admonere: ac tandem eo res deuenit, ut nisi nostri vim vi repellere pararent, omnino pellerentur.

Prorex viso P. Matthæi libello, intellexit eum ipsum esse, P. Matthæus quem coniectarat, & ea re lætus, Præfecto militum mandat Proregē adit. vti eum ad se in tribunal adducat. ibat Pater satis anceps, ac dubius animo tractabat quid causaretur, quod ea in vrbe tantopere substitisset, & nihil minus cogitabat, quam quod inde consecutum est. In Tribunal ingressus, Proregem habuit obuium in aula media (nam ad eum excipiendum è folio descenderat) in genua P. Matthæus prouere parabat, ad eum ritum exhibendum, qui Magistratibus pro tribunali exhiberi solet, sed prohibuit eum Prorex, & ad se accedere iussit. Prorex igitur prior est in hæc verba prolocutus: Dudum equidè cupiui te videre, cuius spargente fama, virtutem ac litteras audieram prædicari, & iam de ea fama nihil dubito, nam ex tuo vultu, & totius corporis compositione intelligo, minimè mihi verba data. nam ipsa per se in te virtus elucet. P. Matthæus vix se ipsum ex euentu supra spem inopinato capiebat, & ta-

Prorex P. Matthæum alloquitur.

P. Matthæi animi demissio.

metis tanta encomia mereri se non agnoscebat, exultabat tamen tali tempore, virum huiusmodi eam de se concepisse opinionem, & omnia in Deum referebat, cuius suavis ac fortis prouidentia se abijciebat aliàs, aliàs erigebat, vt à fine ad finem attingeret omnia, prout eius immensa sapientia disposuisset. Proregi ergo nihil aliud respondebat, quam solemni Sinarum formula: quí possum tantum honorem sustinere? quæ verba cum sæpius repeteret, & rubore verecundiam testaretur, mire Proregem in concepta virtutis opinione confirmabat. De itinere deinde cum Assessore multa sciscitatus, omnia sensit cum ijs consentire, quæ de illius infortunijs, multorum sermonibus acceperat. Quærit etiam, ecquem Nanchini conuenerit magistratum? ille eum nominauit, à quo turpiter eiectus fuerat, sed hic tacuit tamen. Prorex illius erat familiaris, & gaudere se asseruit, quod cum eo egisset, quem ab integritate fama celebrabat. atq; in hunc maxime modum sermone alium ex alio trahente, horam non minus collocti, sub finem progressus, quærit Prorex, quó in posterum velit nauigare? P. Matthæus se in Cantoniensem prouinciam reuerti dixit: cui Prorex: quidni apud nos, ait, commoraris in nobilissima maximè ciuitate? Subiunxit Pater: Et sanè si per te mihi liceat, cupio in ea vel maxime comorari. Prorex vero: commorare fodes, id tibi per me licet, atque ita digressus ab eo noster, gaudio exultabat.

Vix abierat, cum familiaris medicus ad Proregem de more ingreditur, & illatus de P. Matthæo sermo, Proregis desiderium magis inflammauit. narravit enim Sciotericis eum instrumentis horas, signa zodiaci, & alia multa sine errore demonstrare, artem quoq; ab eo sciri, cuius præsidio, vnico prope conspectu, integrum libri caput, fideli memoriæ comendatur; de Trigono vitro stupenda comemorabat; de Europæis libris mira; de omnibus denique noua referebat, ergo

Prorex

P. Matthæi auctoritas & scientia apud Proregem augetur

Prorex voluit horarium indicem sibi concinnari: memoriz quæ ab arte discitur præcepta, sermone Sinenſi conſcribi, vt ſilijs ſuis ea traderet. Trigonum vitrum & cætera noſtratia ſibi ac toti familiæ oſtendi voluit, ſed vt vitrum acciperet, quod ei P. Matthæus prope per vim offerebat, adduci non potuit: Sed neq; hortatore medico, qui aſſerebat eam à P. Matthæo libenter offerri. quin potius aptam ad rem præſentem, hiftoriam ex annalibus ſuis retulit. Vir inquit o'ium Religioſus magni pretij gemmam habebat, ad eum cum vir primarius & virtutis Profeſſor diuertiffet, homo religioſus gemmam illi offerebat, ille acceptam mox reſtituit, dicens: Hæc gemma ſemper erit tua, neq; enim illam alteri dabis, niſi qui ſe virtutis ſectatorem profiteatur. id qui profeſſus fuerit, profeſſo eam non eſt accepturus, atque ita ſemper tibi remanebit. Idem de te dico Matthæe, ac de me profiteor. nam vterq; virtutem ſectamur.

Hæc maxime ratione à Prorege digreſſus, ad reliquos vrbanos magiſtratus inuiſendos applicuit animum, & ex ijs aliquot reperit ſibi in Cantonienſi prouincia notos, qui apud cæteros Patrem comendabant. Ipſum quoque medicum, quem videbat Prorege familiarem, nouis muneribus ſibi conciliauit, & ita demeruit, vt nullum ille finem Patris comendandi faceret apud omnes, qui eum ad colloquium adhibebant, Magiſtratus: atque ita cum iam Proregis beneuolentiam in eum fama vulgaſſet, breui temporis ſpatio nemo prope ex vniuerſa ciuitate repertus eſt, vir alioqui primarius, qui non P. Matthæum ſibi duxerit humaniſſimè inuiſendum.

Cum Regiis propinquis P. Matthæus familiaritatem contrahit, & cum alijs quibusdam, qui ſe Concionatores appellabant.

C A P V T D V O D E C I M V M

Q 3

In

P. Matthæus à
Regulis in pa-
latium inuita-
tur.

Zodiaci signa
apud Sinas vi-
ginti quatuor.

IN hac Metropoli Nanciana plurimi sunt Regij sanguinis ab
omni sæculorum memoria, & in ijs duo Regum appellatio-
ne, & apparatu degebant, quam consuetudinem vt intelligas,
primum librum repete. Ij (nec enim inferiores cōmemoro)
amicum quoq; habere hominem aduenam nihil dubitarunt;
eorum alter Regulus Chiengan, alter Longan vocabatur. &
quoniam neminem, ne Magistratum quidem sua visitatione
dignantur: vterq; primarios Aulae suæ affectas preciosis mu-
neribus instructos miserunt, qui P. Matthæum, suo nomine
in palatium inuitarent, quod palatium regia maiestate dignū,
vel magnitudine, vel ædificiorum maiestate, hortorum amæ-
nitate, & reliquo supellectilis vel satellitij apparatu. Primus
nostrum inuitauit, & humanius accepit Regulus Chiengan, ab
eo exceptus est P. Matthæus in aula regia, veste ac diademate
insignito. iussus est confidere, & solita illorum portione vrba-
nitatis indice donatus est, de his supra sæpè; neque enim de-
cet, vbiq; filum narrationis intercidere. remisit etiam Euro-
pæa munuscula, quæ pluris ab ijs æstimantur, & nigro in mar-
more, quod apud Sinas reperitur, horologium horizontale
cum zodiaci signis, dierum ac noctium magnitudine ortus
& occasus in singulos menses hora, initio mensis ac medio de-
scripta cælauit. initium dixi ac medium; nam zodiaci signa a-
pud Sinas quatuor supra viginti numerantur. quæ res tota eo
in regno hætenus inuisa cum voluptate visebatur. nullum e-
nim ipsi sciotericum aliud nouerant, præter illud, quod ab æ-
quatore nominatur. Sed neque hoc ipsum apte nouerant, nisi
in trigesimo sexto gradu eleuati poli collocare. Addidit etiam
Sinensi caractere vniuersi totius globum è circulis cælesti-
bus, spheram, imagines, vitra, & alia huiusmodi Europæ no-
stræ opera. sed his ipse superari se minimè patiebatur. bombi-
cinis enim pannis, argenti pondere varijs, edulijs, munera no-
stra abunde remunerabatur, & ea regijs ritibus & pompa co-
hone-

honestabat. Nihil tamen æquè probauit, vt volumina duo, Europæo more compacta, sed è charta Iaponensi, quæ sanè leuis est, & ita dura, vti dubitare possis, vtrum in ea magis admirere. alterum ex his voluminibus geographicas habebat tabulas aliquot, imo & nouem cælorum orbis, quatuor elementorum combinationem, & similia è Mathematicis petita disciplinis, addita erat eorum sermone superiorum explicatio. Volumen alterum, breuem de amicitia tractationem, Sinenfi caractere cõtinebat: in eo fingebat P. Matthæus (quod olim Cicero fecit in Lelio) se ab rege interrogatum, quid de amicitia sentirent Europæi, atque ita breui Dialogo congeffit ea, quæ ex varijs Philosophis, sacris Doctoribus, & alijs probatis Scriptoribus, in ea librorum nostrorum penuria poterat collegisse. id opusculum in hanc vsque diem, cum stupore legitur, & magna legentium comprobatione commendatur. Hic liber Europæo simul ac Sinenfi caractere scriptus, maiorem pariebat voluptatem. Sed non ita multo post prelo traditus est Sinenfi, opera Gubernatoris cuiusdam vrbis è Canciana regione, ac deinde sæpius excusus est in prouincia Pechinensi, Cechiana, ac plerisque alijs, & eodem semper litterarum applausu, quin etiam alijs in libris à grauibus authoribus citatur, ita super ætatem authoritate excreuit. Et hoc est cæterorum, quæ idem P. Matthæus Sinice scripsit, volumen primum, quo volumine multorum contraxit amicitias, & per ora hominum volitare cepit, hæc fere cum vtroque Regulo gesta. sed Chiengan diutius in amicitia perseuerauit, aut potius ad mortem vsque, imo etiam in filium velut hæreditate transmisit, & quidem quoad vixit parens, frequens P. Matthæum euocabat, & quoties is venerat in conuiuium adhibebat, sellæ gestatorix baiulis pretium soluebat, nummos famulis P. Matthæi distribuebat. his enim solent indicijs prodere cum insignem dealicuius aduentu capiunt voluptatem.

Liber de amicitia, Sinenfi caractere à P. Matthæo conscriptus.

Nec authoritatis minus, plus etiam aliquanto dedit contracta cum alio hominum genere familiaritas. ij sunt litteratorum illius vrbs velut satrapæ, qui se in eorum sodalities veram legem explicare profitentur. Sodalities caput erat eo tempore septuagenarius quidam, cognomine Ciam: is cum suis sodalibus, de P. Matthæo multa audierat, à familiari nostro Chiu-taisò, qui aliquam diu ea in vrbe substiterat, postquam in nostros incidisset, à quo tanta fuerant nostri ambitione comendati, vt iure vereretur P. Matthæus ne conceptam falleret expectationem. Hi ergo qui cæteros elato supercilio despiciunt, magna submissione, ad P. Matthæum accesserunt, quibus gratum hoc accidit, audire illum de Sinarum libris aptè differentem, quæque diceret domesticis telis suis propugnantem, & res subinde accidit exigua quidem, sed quæ non exiguam opinionem conciliauit. Ex frequenti Visitatorum importunitate, & eorundem officiorum necessaria compensatione, ita P. Matthæus fatigabatur, ut ab ægritudine parum abesset, ea de re cum amico illorum Capite querebatur: is auctor illi fuit, vt domi se adesse aliquando per ianitorem negaret. Respondit P. Matthæus, id homini, qui virtutem præfiteretur, quod mendacium sit, interdici. Gentilis Philosophus subrisit. cui P. Matthæus ostendit Christiana lege prohibitum, non solum mēdacium illud, quod alteri perniciem accersit; sed id etiam, quod inter obsequendum vel iocandum elabitur: eam legem in Europa omnes quidem debere, sed Religiosos maxime, & eos qui se aliorum magistros esse volunt obseruare: quin etiā viros plerumque primores ab ea re velut indigna abhorrent. obstupuit ille legis nostræ sanctitate, & à stupore in laudes erupit, nam vt erat ingenio subtili & exulto, facile ex hac vna re, sanctissimæ legis nostræ puritatem colligebat. inde ad alios eo narratore res alioqui exilis erupit, & instar prodigij narrabatur, P. Matthæum è regionis suæ consuetudine, ac legis præ-

P. Matthæus
veritatis tenax

præscripto, nolle mentiri: imo cum ea de re in sodalitio sermo illatus esset, dixit is qui audierat, satis planè erit si nos mentiri puduerit, nam vt plane abstineamus, vix puto posse à nobis impetrari.

Socius P. Mattheo Nancianum mittitur, & à nostris ædes propria comparantur.

CAPVT DECIMVM TERTIVM.

PROSPERIS nouæ sedis euentibus delectatus P. Mattheus, Socios quoque suorum fecit participes gaudiorum, sed maxime Collegij Amacaensis Rectorem P. Eduardum, à quo velut superiore suo, Sociorū & sumptuum præsidia postulabat. Misit igitur ille Nancianum P. Ioannem Soerium Lusitanum, & cum eo Xauceo alterum è fratribus nostris Franciscum Martinez destinauit; de sumptu verò per rei familiaris angustias, non licuit aliud submittere, quam quod in ædes ac sumptus eius anni domesticos satis esset. Impetrauerat à Nanciano Magistratu quodam interim diploma, ut comitem è Cantonien- si prouincia euocaret, quo diplomate muniti, nullo prohibente Nancianum deuenerunt, & in transmittendo monte illo, de quo supra, Neophytorum Nanchiunensium præsidia repererūt, qui etiam sunt hac occasione à transeuntibus visitati. aduentus comitum, celebritatem Dominici Natalis, anni millesimi quingentesimi nonagesimi quinti lætitia cumulauit.

P. Mattheus
Nancianū per
uenit.

Ex aduentu comitis motus aliquis in vrbe sentitur. quidlibet enim de aduenis suspicari, & loqui fas erat, eos videlicet aliquid sinistri machinari, & medicum illum, de quo supra, eò quod nostris faueret, Alchimisticæ artis inæptias abijs didicisse, sed de his in circulis mussitatum, nullus in publicum tumultus erupit.

Pater Mattheus interim, cum Proregem habet beneuolū, stabiliendam sibi eius autoritate stationem persuasit. Ergo

P. Mattheus
de statione in
vrbe facienda
cum laborat.

cum ad Proregem deliniendum munera concinnasset, qualia Regulis cum fere dedisse supra cōmemorauī, ad eum cū libello se contulit, eo libello diploma petebat, quo in vrbe reside-
 re, & proprias sedes comparare sineretur. Prorex acceptis do-
 narijs beneuolentiam compensauit: de diplomate rescripsit,
 vti Gubernator ea de re inquireret, & se redderet certio-
 rem. Is Guam appellabatur, vir alioqui bonus, sed timidus nimi-
 um: ne forte sibi malum aliquod accerseret. Ergo tentauit u-
 trum in agrum suburbanum posset nostros volentes relegare,
 & locum ijs in profanorum Sacerdotum Cænobio designa-
 bat; sed eum locum nostri, ne iterum sese sordido abiectioque
 nomine fœdarent, & Euangelij cursum sisterent, recusarūt:
 vnde Gubernator frigidè vt cumq; in nostrorum causa respon-
 dit, ac deinde sæpius rogatus, semper tamen diploma perne-
 gavit. Et momento pristinos vrbis vniuersæ fauores abruptit,
 & prope stationem euerit, ita maiorū exempla efficacia sunt
 in utramq; partem: adhibitis demum intercessoribus permi-
 sit, vti suo arbitrato vrbe incolerent, sed è suo tribunali di-
 ploma ne sperarent. Proregi vero ciui & amico suo nō scripto,
 sed sermone facile satisfecit. Sed neque hic substitit P. Mat-
 thæi industria. nam memoriæ, quæ ab locis & imaginibus iu-
 uatur, cōmentariolum filijs Proregis dedicatum, detulit ad pa-
 rentem. cōmentarius hic toto regno deinde euulgatus, à mul-
 tis in vsum adhibebatur: addidit etiam horologium noctur-
 num, è polo arctico cōspecturis, ab eo exceptus est solito etiã
 vrbanius, ac de litteris patentibus ad ædes comparandas re-
 spondit, se nondum eas à Gubernatore accepisse, sed prope-
 diem effecturum, vti scriberentur, & reuera cum Gubernato-
 re serio rem illam egit, cui visum est nihil opus esse diploma-
 te, sed satis esse viuæ vocis oraculum. Ergo Patrem admoneri
 iussit, sibi ædes & agros pro arbitrato compararet, nullo diplo-
 mate opus esse, ac neminem fore qui impediat. Idem respon-
 sum

Cōmentario-
 lus de arte me-
 moriæ Proregi
 offertur.

sum Pater accepit à Gubernatore, qui etiam addidit, se suum fore protectorem: petijt etiam Sciotericos horarum indices duos, alterum vt in patriam mitteret, Prouinciam videlicet Cechianam, alterum vt eo in quotidianos vsus vteretur. Ea breui confecta ad eum detulit, qui in muneris remunerationem argenti pondus misit longe sumptibus maius, quod Patri remittere per vrbauitatis leges non licuit. Superiorum enim munera nunquam remittuntur.

Hac igitur impetrata Magistratum facultate, visi sunt sibi nostri iam posse conuiescere, & quibusdam etiam videbatur fortasse non immerito hunc modum esse tutiorem nam qui diploma scripserat, quolibet motu aut metu territus, subito acerrimus erat in dimittendis nostris actor; ideo quod auctor haberetur, & totam facti inuidiam humeris sustineret. quotquot vero diploma non scripserant, sine periculo, quod Sciauchini saepe fecerunt, fauere Magistratus, ac nostri quod acrius diploma vrgerent, seipsum ipsi de suspitione ac metu incufabant, cum alioqui tutius esset post tot annos intra regnum decursos, pro indigenis, & non pro aduenis sese fidenter gerere.

Ergo hoc iam negotio perfuncti, de alio magis laborabant. De locanda
sede laboratur nam neque comoda locabantur aedes, nec ad comendas nummi suppetebant, & tamen vtendum tempore videbatur, ne frigiditate Magistratum beneuolentia, impedimentum aliquod suboriretur, & comoda aedes quaedam venales prostabant, tempori & vsibus non inepte, sed loco percomodo, non procul à Gubernatoris palatio, precium quoque moderatum ferebatur. nam aureis non amplius sexaginta res concludi posse videbatur, & ad conducendam domum ab Superiore quinquaginta receperant. Visum est igitur potius propriam comparare licet angustiorem, quam laxius in annum habitare. nihil id obesse, quin postmodum maiores aedes per otium quarerentur, ita factum, vt designatum, & in eam quoque extemplo demigratum.

Vicina quere-
las deponit
contra Patres.

Deinde ad vsus nostros quantum ædificij ratio tulit concinnatur, & ne quid fortasse tumultus oriretur, ita secreto res tota confecta est, vt prius vicinia nostros venisse, quam venire voluisse rescuerit, atque ita designandæ alicui calumniæ tempus eripitur. Vicorum tamen Præfecti ad Gubernatorẽ rem detulerunt, & querebantur homines aduenas in suam viciniam demigrasse; quibus Gubernator ita respondit, ut ipsi consenserint: asserbat enim se iussu Prorégis inquisitione facta didicisse, P. Matthæum annis supra viginti (augebat nonnihil Gubernator) in Cantoniensi Prouincia ita vixisse, vti nemini vquam molestus extiterit, constare sibi eum virum bonum esse, quem imèrito reijcerent, maximè cum Prorex facultatem illi dederit, & in ea vrbe commorandi, & ædes comparandi, ergo quietiores hæc ad viciniam retulerunt.

Magistratus
munusculis Eu-
ropæis donan-
tur.

Aedibus iam coemptis, P. Matthæus vrbanos omnes primarios Magistratus visitauit, & suis singulos munusculis missis Amacao donauit, sed ita tamen, vt ne in morem inducerentur maiora quam imposterum dare liceret aut deceret. Denique hac in vrbe stationis nostræ rationem Socij vsu doctiores, aptius ad frugem faciendam, quàm in Cantoniensi Prouincia fecerant, composuerunt. Hoc ipso tempore Catechismus suum reuisit P. Matthæus, auxitq; & ita concinnauit, vt iam ab litteratis viris profectus videretur. nec vt prius ab infami sacrificulorum nomine, neq; à cultu eo in libro lectores abhorrebant. Atq; ita disruptis prioribus tabulis, recens in vsum introductus est.

Catechismus
diuulgatur.

Xaucei P. Lazarus Catanens ingenti labore fatigatur, Et alij duo Socij euocantur.

C A P V T D E C I M V M Q V A R T V M.

HÆc Nanciani varijs erum euentis agebantur. interim P. Catanus Xaucei Sinenses in litteras incumabebat, & procurabat

curabat nouo litteratorum habitu, rem Christianã ad exemplum P. Matthæi promouere, eohabitu Magistratus uisebat, & ea res ex animi cedebat sententia, reiç; Christianæ cursus intra solitum alueum ferebatur, sed eum litteratuli nonnulli illius ordinis ex vrbe vicina, regionis tamen Xauceanæ, gens parum excultra, & præ cæteris Cantonienfib⁹ barbara (sic enim reliquo regno Cantonienfes omnes appellantur) eũ inquam cursum perturbarunt. nam uespertinis horis cum in domum semipoti uellent ingredi, ac prohiberentur, vim pararunt frequenti domum & ianuam lapidatione impetentes. Egressi domo famuli vim vi repulerunt, & eos in scaphas suas ad fluminis ripam è regione domus nostræ redegerunt: ibi adscitis in auxilio amicis & ciuibus suis impetu maiore in eðes nostras irruerunt, quibus famuli nec cedere uoluerunt, nec resistere potuerunt. nonnulli saucij uix à Patre tumultũ sedante, ægre in domum recepti sunt, sed neq; ipsi imunes ad sua redierunt.

Die insequenti uel iracundia permoti, uel metu rei per vim gestæ deterriti, priores ad Gubernatorẽ accusabundi concurrerunt. apud eum ingens multitudo in vnũ corpus coacta inconditis clamoribus iniuriam à nostris & uulnera se accepisse uociferabantur, & in eum modum bacchantes per celebriores urbis uicos, obuios magistratus appellabant, è quibus primi duo, in quorum tribunalia deuenerant, accusationis libellum reiecerunt, afferentes constare sibi aduenas illos nemini molestos esse, & si quid ipsi ab illis iniuriæ recepissent, id iniuria factum sibi minime persuadere. non defuit tamen vnus aliquis tertius, nempe Gubernatoris assessor, qui priuatã, ut arbitrabatur iniuriam sibi à nostris illatã auctoritate publica uiscisci minime dubitauit. querebatur enim noluisse nostros eius in ædibus, horariam machinam diutissimè eius arbitratu detineri: accepto igitur libello, duos è domesticis famulis nostris in tribunal accersit, quos inaudita plane causa, atrociter in ac-

Socij defenduntur.

cusatorum conspectu verberari iussit: subsequutus est paulo post è fratribus nostris Sebastianus Ferdinandus, vt eos vel rationibus vel precibus tueretur. Verum iuuenes illi cum iudicem sibi propensum nacti essent, etiam in ipsum fratrem nostrum irruerunt, & inhumane raptantes affessori stiterunt, vociferati eum esse à quo iniuriã, & à quo præ cæteris vulnera accepissent. Nec dubitauit, etiam illum inaudita causa verberibus subijcere, & alia insigni ignominia afficere: id fit in hunc modum. Tabula ingens vlnam ac dimidiatam quadrata, foramen habet in medio ad colli ambitum coaptatum: ea tabula, quæ aperiri & claudi potest, collum includût, è qua caput eminet, ita vt tamen ori manus ad mouere non liceat, nec cibum aut potum capere, nisi manibus alienis. fratrem igitur nostrum hac ignominia damnatum, totum eum diem pro foribus palatij stare iussit, cum inscriptione in hanc sententiã exscripta, quod Baccalaureos verberarit. Hoc ignominia genus est in hac gente non infrequens. his peractis tumultuantes remisit.

Vnus è sociis
ignominiosè
tractatur.

Malis occurri-
tur.

His malis vti mederetur P. Catanus, hoc consilium iniit. aduertit omnium turbarum causam ædis sacrae prætextu capi. Illam igitur sacram in priuatam sacellum transtulit, non eo solum quod cõme morauit consilio, sed etiam vt se à sacrificuli infamia liberaret, & ad hanc ædis destructionem aliud addidit, quod sane fuit opportunum. nam ea omnia, quæ domi nostræ ab amicis cum voluptate spectabantur, sustulit è conspectu: tum vt otiosam multitudinem excluderet, tum maximè vt luctum de iniuria profiteretur. His rebus quietior quidem, sed nondum molestijs liber viuebat. affectum etiam nuper ignominia fratrem è conspectu eripuit, & ad P. Matthæum misit rogans, uti Socios permutaret, quod & factum est. dixi posterius consilium fuisse satis opportunum, cum enim non ita multo post, nonnulli Xauceum Magistratus aduenissent, & cupere se dixissent, aduenas & res Europæas spectare, cum simul

omnes

omnes domum nostram venissent, dirutam ædem, ædes vero nudas conspexerunt, qua re permoti, tertium assessorem, qui cum reliquis venerat in cusarunt, quod in eo negotio præcep- & parum iustus fuisset, nec abnuitt ille, sed palam cõfessus culpam querebatur, se à litteratulis illis extra iustitiæ limites præcipitem abreptum. demisse igitur Patrem coram omnibus veniam rogat, & vt eum demulceret ad solemne epulum, quod hospitibus Magistratibus exhibebat, in vicino fano eum solemniter inuitauit, vbi magnam ignominiam maiori honore, quem in eo epulo illi exhibuit, videtur compensasse.

Assessor ignominiam honore compensat.

Sub idem quoque tempus Magistratus quidam, toti Xauceanae Regioni communis Pimpithau vocant, Xauceum deuenit, & domum nostram magna pompa inuisit, Patrem Cataneum secum sedere iussit, quod primis temporibus erat per rarum. quibus officijs, nõnihil iniuriæ priores oblitteratæ Sed nondam ab assessore recedamus. Is attentius excussa, quam inconsideratius fecerat, iniuria, valde veritus est, ne quam crudelitatis notam & inde officij iacturam incurreret. Ergo uti omnia refarciret, sua sponte edictum scripsit, in hanc sententiam rei totius euentum narrabat, & deinde culpam omnem in Magistellos illos referens, nostros ab omni culpa liberabat (magna vis veritatis) inde asperrimis verbis commonebat omnes, viderent etiam atque etiam, ne quam Patri, ne quam domesticis, molestiam facerent, alioqui graues pœnas se duros.

Assessor iniuriam Socijs illatam edicto compensat.

In hunc fere modum P. Cataneus, absque Socio Sacerdote in annum Domini nonagesimum septimum commoratur. nam qui designatus erat illi comes Amacai parum firmis viribus utebatur, & periculosum videbatur in eam Xauceani aeris inclementiam valetudinarium amandare. & alias Visitator P. Valignanus Indiæ præesse ex Præpositi Generalis auctoritate desierat, & solum Iaponiam & expeditionem Sinensem

cum

P. Cataneus Amacuum proficiscitur.

cum eodem Visitatoris titulo gubernabat : vnde ex India operarios euocare integrum illi non erat. In hac solitudine & laboribus P. Cataneus grauiter , & prope desperata salute laborauit, eoq; res deuenit, vt Amacuum ire cogeretur, in cuius locum P. Ioannes Aroccia, Lusitanus , vt erat valetudinarius Xauceum mittitur, iubeturq; se domesticis parietibus continere, & rem domesticam tantisper moderari. Interim ex India Visitator aduenit, & P. Cataneo expeditionis Xauceanae Socium P. Nicolaum Longobardum Siculum designauit. quem reuersus in stationem suam P. Cataneus secum abduxit : & quoniam de exiguis viribus P. Ioannes non bene audiebat, eum in Collegium euocabat, alteri cui libet rei applicandum. Verum ille fortiter stationem suam retinuit : & re vera solitò firmitus Xaucei quam Amacai vixerat. Ergo moestus excludi se prima sua, vt aiebat, vocatione, illo maxime tempore, quo confectis studijs inchoare oporteret; hæc omnia Visitatori ita feliciter proposuit, vt cum reliquis duobus omnium votis remanere sineretur, qui iam præcesserant & domum appulerant nullo prohibente.

Finis tertii libri.

DE CHRISTIANA

EXPEDITIONE APVD SINAS

AB SOCIETATE IESV SVSCEPTA.

Liber Quartus.

P. Matthæus secundò Nanchinum redit.

CAPVT PRIMVM.

Patri Visitatori iam Indicis negotiis libero, Sinensis expeditio in primis cordi fuit, vt eam prius benè constitueret, quam in Iaponiam nauigaret. In primis vsu Magistro iam didicerat, desperatam esse, sed & parum aptam ad finem de re Christiana promouenda consequendum, Legationem, quæ ab Rege Catholico, vel à Pontifice maximo annis superioribus sperabatur, ad Regem Sinarum destinare. Videbat etiam diuinis maxime præsidijs, & Sociorum qui res Sinicas altius iam penetrabant industria, expeditionem illam supra spem crescere, & plus indies accipere firmitatis, statuit exiguo illo, quem habebat apparatu tentare, si quid in eam rem conferre posset dignitatis.

Aduertit primum varijs ex causis, non ita procliuè esse, ab Amacaensis Collegij Rectore, illam expeditionem gubernari, qui negotia præfens intueri, sed nec intelligere satis potest, Et vt possit tanta locorū intercapedine disiunctis necesse est sæpè proximas rei bene gerendæ occasiones elabi. Statuit ergo vt totius expeditionis Superior ex ijs vnus esset, qui in regni penetralibus viueret. P. Eduardum ab eo munere, inclinata iam in senectutem ætas exclusit, ne in interius regnum remandaretur. Inter eos porro, qui eam vineam excolebant,

P. Visitator Superioriores constituit pro re Sinensi.

P. Matthæus
Riccius Superi-
or expeditionis
Sinensis re-
sunciatur.

P. Matthæus cæteros etate, ac rerû usu ex diuturniore in hoc regno mora superabat. Eum igitur totius expeditionis Superiorem renunciauit, & habenas laxauit, uti de tota expeditione, prout ad maius illius bonum videretur disponderet, & nouas sicubi spes affulgeret, nostrorum sedes collocaret, In reliquis etiam suas ei secum facultates communes esse voluit. Et præ cæteris enixe cõmendauit, uti modis omnibus ad Sedem Pequini figendam adspiraret. Videri enim non aliter securam nostrorum in hoc regno stationem fore, nisi aliquis ab Rege Fauonius favori afflaret. In hunc finem ea omnia, quæ congerere potuit, Nancianum misit; Deiparæ Virginis iconem ex Hispania missam; aliam quoque Christi Seruatoris effigiem; Et horariam molem non maximam, quæ internis rotis agitata, horas vel dimidiatas, vel integras, nec non & ipsos quadrantes magno artificio, suis interuallis distinctas, sono euulgabat. Eam machinam Claudius Aquauiuæ Præpositus generalis huc in eum finem destinarat, ut sub cuius auspicijs hæc expeditio cæpisset, eiusdẽ præsidij promoueretur. Nec dissimilem huic Philippinarum Insularum Antistes ad Visitatorem transmiserat, Sinensi expeditioni profuturam. His addidit, quicquid Amacai corradere potuit earum rerum, quæ ad rem facere videbantur. Ea omnia Nancianum vsque transmisit.

Munera Nancianum Amacai mittuntur

Ideo vero, quod non erat libera Amacai nauigatio, Collegij Rectori mandauit, uti nostris ea messe occupatis, de omnibus ita prouideret, ac si eos ut prius moderaretur: eundemq; esse voluit Sinensis expeditionis ac Iaponiæ Procuratorem, uti exigeret ea, quæ vel Regis Catholici iussu, vel elemosynæ nomine, ab alijs donabantur, quod sæpè Amacaenses Lusitani & liberaliter faciebant, quorum sane in hac expeditione promouenda pietatem, neque nos decet obliuisci, neq; posteros ignorare.

P. Emanuel Diaz Collegij A-

P. Emanuel Diaz, dudum è Lusitania venerat, & in India non

non semel Superior fuerat renunciatus, & nūc degebat Amacai, ex eo quod in rem Sinensem propensus videretur, & alias reliquis ad id Collegium regendum dotibus instructus erat, à Visitatore Rector est appellatus eius Collegij, quod erat nobilissimarum duarum Missionum Sinensis ac Iaponiensis Seminarium. P. vero Eduardus Exrector, administrato per annos plures eo Collegio in magna temporum varietate, nō ita multo post vitam in Religione nostra sanctissimè actam, sanctissima quoque morte conclusit. Is à puero prope Societate in Italia in Senectutem vsque magnum ingenium, & præclaras animi dotes in Doctoris, Concionatoris, ac Superioris officijs continuo exercuit, magna semper omnium vel domesticorum, vel cæterorum comprobatione.

amacensis Rector pronunciat.

P. Eduardus moritur.

P. Matthæus igitur pro eo, quod à Visitatore iubebatur, omnem lapidem mouebat, omnia circumspiciebat, vt aliquo tandem modo in Regiam vsque penetraret. Prius putauit sibi tentandum Regulum illum familiarem Chiengan, qui proximus in Regio sanguine Regi habebatur. horologium illi & alia nonnulla ostendit, quæ Regi munuscula deferenda compararat, sed demum intellexit, ineptissimum illum esse, ad eam rem conficiendam, modum. Rex quippe non modo suos illos propinquos in nullam Reipublicæ partem vocat, sed ab ijs etiam sibi cauet, à quibus nihil dubitat, si liceret, regnum affectari. atq; ita res erat periculi plena, & quæ expeditionem vniuersam, pro eo quod promouere posse sperabatur, fortassis erat euersura. Sed neque ipse Regulus regis suspitionis conscius, sese voluit ea re immiscere.

P. Matthæus in Regiam penetrare conatur.

Suspicio Regis

Interim auditum est illum Guan, de quo paulò superius dictum est, in Insulam illam Australè, Hainan nomine patriam suam ex aula repetentè, Xaucei nostros inuisisse, & magnam familiaritatè contraxisse, auditum est inquam eum ab Rege Nanchinum reuocari, vt præses esset primi Tribunalis, quod

Guan præfes
primi tribuna-
lis futurus Nā-
chinum voca-
tur.

à creandis Magistratibus Li Pu appellatur, quod Sinicè Magi-
stratum tribunal sonat. Ergo Pater Matthæus P. Cataneum
monuit, ut in eius transitum intentus esset. receperat enim
se cum in Aulam reuocaretur, eo Patres abducturum, ut Si-
nensium fastorum errores ad syderum normam reuocarent,
& alia è Mathematicis disciplinis petita euulgarent. Venit igi-
tur Xauceum, & à P. Cataneo inuisitur: ex eò quærit, ubi P.
Matthæus comoretur, eoq; Nancianum metropolim nomi-
nante, exultauit afferens se cum eò ibi congressurum. P. Ca-
taneus obtulit se comitem Nancianum vsque, uti hoc negoti-
um aptius inter ambos discuteretur. nec abnuuit Magistratu-
um Præfes. Ergo commendata P. Nicolao Domo, comitem
adsciuit P. Ioannem, uti Nanciani remaneret. præcesserat il-
le Præfes, & eum diurna nocturnaq; nauigatione P. Cataneus
cum assequi laboraret, biduo præcessit, quod spatium tempor-
is ad rem fecit aptissime. interim enim tota res à Patribus agi-
rata est, atque constituta, & sarcinæ conuasatæ. Visum est igi-
tur omnibus, uti P. Matthæo se P. Cataneus comitem adiun-
geret. Aduenit interim Tribunalis Præfes, quem nostri mu-
nusculo suo, è rebus Europæis instructi visiterunt, è quibus om-
nibus nihil æquè arrisit, ut vitrum illud Trigonum, de quo
sepè supra. nam cum id Xaucei primo congressu cum nostris
conspexisset, imaginatus est lapidem esse apprime preciosum,
ibat Præfes honore lætus. quo eum Rex reuocando affecerat,
cum antiquo suo Magistratu, & spe non dubia, quin deinde
Pechinum ad eandem dignitatem accerferetur, è qua primo
saltu in summum Colai munus euaderet. Cum igitur Patres in
mollia fandi tempora incidissent, de suis rebus sermonem in-
iecerunt, Nanchinum ire, Regi munera deferre velle com-
memorabant; voluit is videre regia munera, quæ summopere
placuerunt, & ut rem procliuiorem redderent, asseruerunt ab
eo se præter fauorem sperare nihil, se ac suos, sumptus factu-

Præfes Guan
comitibus So-
cij Nancianū
venit ad P. Mat-
thæum.

Socij Nanchi-
num se ire vel-
le Præfidi in-
sinuant.

ros,

ros, & in eam rem, quantum opus foret, operæ ac laboris expensuros. Quibus ita respondit, non solum placere sibi uti secum Nanchinum nauigarent, sed Pechinum quoque, quo post mensem ab aduentu suo ire oportebat, ut Regi redeuntis anni Natalem diem gratularetur, qui in decimâ septimam diem octauæ lunæ, quæ apud nos Septembri mense splendet, incidisset, & ei videbatur, non incômodum esse tempus Regi hæctenus inuisa munera deferendi.

Ergo P. Matthæus statuit rem, uti apparebat opportunissimam minime negligere. adscito igitur in comitem P. Cataneco, à quo plus auxiliij sperabat, duos alios Socios Nanciani dereliquit, & nauigio conducto, pro se ac suis iter arripuit. Patribus accesserant fratres nostri duo: Sebastianus Ferdinandus, & Emmanuel Pererius, quem ideo fratrem nostrum nomino, quia non ita multo post in Societatem est cooptatus. De his fratribus nostris obiter, & in cursu vnum monebo, nihil mirum videri debere, si illi natione Sinæ Lusitano cognomine appellètur. hi enim in oppido Amacaensi nati, filij sunt Sinarum quorundam, qui vna cum fide Lusitanum quoque cultum volentes induerunt, & nunc sunt Lusitanis similiores quam Sinis, cum vero Baptismum suscipiunt, à Patrino, ut vocant, nomen simul & cognomen accipiunt, quanquam & hi Sinensis familiæ cognomen non dimittunt, sed eo utuntur solum, cum Sinensi sermone dicitur aliquid aut scribitur: nos Lusitanum ut notius in Europæo sermone vsurpamus.

In discessu Nostri, temporis angustijs exclusi, amicos minime salutarunt, sed nec Magistratus, ne ab ijs impedimentum aliquod nasceretur, nec de diplomate, ut olim curatum. eius enim Magistratus Societas omni diplomate securior videbatur, imo ex eo itinere Nanciana sedes securior, & vniuersa expeditio multum accepit firmitatis: quis enim est ex omnibus Magistratibus, qui Præsidem Tribunalis Magistra-

P. Matthæus
comite P. Cata-
neco Nanchi-
num nauigat.

tuum non vereatur offendere, atque ita omnino cecidit. nam toto tempore, neque Xaucei neque Nanciani contra nostros Mussitatum.

Præsidentem Socij in navigatione Nanchinum versus sibi magis magisque conciliarunt.

Nanchiano soluerunt nostri postridie eius diei, qui Diuo Præcursori sacer est, octauo salutis anno supra nonagesimum. toto eo itinere, quo nauigatum est Nanchinum versus, Præsidentem sibi magis magisque conciliarunt, eius filios atque domesticos munusculis delinierunt, sed maximè gratiam ambierunt eius, quem consiliorum suorum participè ac prope arbitrum faciebat. Vxor is fratrem, qui naturæ bonitate ductus Patribus fauit, quamdiu in viuis fuit, totos dies in Præsidentis nauigijs de hoc negotio prospere conficiendo tractabant, & subinde auctor erat Præsides ipse, vt ex horarijs machinis Regi altera Palatino altera cuidam ex Eunuchis donaretur, qui eam rem suscipere vellet promouendam. Sed abnuuit P. Matthæus alium protectorem huic negotio nominare, nec eam machinam alteri quam illi ipsi donare, qua re mire captus est, & huic negotio illigatus, nec promissum diu dilatatum. nam extemplo illi horologium Socij donauerunt, cuius vsum sensim edoctus, ille ipse cum opus erat moderabatur.

Iapones regnū Coria infestant.

Nanchinum vbi ventum, omnia formidinis plena repererunt. nam Iapones suis finibus egressi regnum Coria infestis armis impetuerant. id Sinæ quod esset vectigale magno sumptu tuebantur, & exigua spes eo tempore apparebat, Iaponum impetum retundendi. Ea res effecit, vti nemini satis animi fuerit, ad Nostros hospitio excipiendos. nam grauibus edictis nuper cautum erat, ne quis in ades suas reciperet homines, qui vel habitu, vel vultu suspicionem ingererent, quin paucis ante diebus Iaponios exploratores interceperant, qui in omnem partem vagi omnia contemplabantur. ergo astus maximos exiguo nauigio male tecti superarunt. neque hic suam Præsides auctoritatem interposuit, sed & ipse trepidare cepit, ne adue-

Socijs & Præsidi metus iniicitur.

ne aduenas adduxisse sibi fraudi esset. P. Matthæus tamen in urbem frequens itabat ad Præsidentem inuisendum, sed semper gestatoria sella tectus, quanquam non ita tegi potuit, quin de eius aduentu monitus fuerit summus militum Præfectus totius regni. id autem nostri eo tempore ignorarunt, & post annos plures ab eo ipso audierunt. narrabat enim se exploratores misisse ad eum intercipiendum, à quibus cum relatum esset eum in Præsidentis palatium itare, ab iniuria abstinuit, vel Præsidentis metu, vel quod nihil esse periculi crederet in eo, quem vir tantus sua familiaritate dignabatur.

Interim de re tota consilium hoc inierant, Regi libellum Nanchinum mittere placebat per eum, qui velut Cancellarij quem vocamus officio fungitur, & libellos Regi destinatos Nanchino transmittit, & iam eam libellum P. Matthæo scripserat insignis litteratus, & aulicis negotijs assuetus, qui libellus cum non prolixus esset, octo tamen aureis vix à scriptore impetratus. tanti litterati Sinenses scriptiones suas solent æstimare. Verum ea res in ventos abiit. nam tametsi Magistratus ille Præsidi esset peramicus, adduci tamen non potuit, vt sese aduenarum libellis immisceret, & vt tergiuersionem consilio cohonestaret, auctor erat, vti Præsides ipse nostros Pechinū secum deduceret, eum ibi libellum illum facilius & efficacius Regi traditurum, qua tergiuersione vel potius repulsa, nostri Nanchini in Præsidentis humeros reciderunt.

Consilium iniur de libello Regi transmittendo.

*A Nanchinensi Prorege P. Matthæus euocatur,
inde cum nostris Pechinum nauigat.*

CAPVT SECVNDVM.

PRÆSES iam desperans de negotio illo Nanchini conficiendo, nec ausus fidem tot acceptis donis obligatam frangere, omnino statuit Nostros in Aulam secum abducere, &

nego-

Præses Socio-
rum negotiū
seriō tractat.

negotium illud de munere Regi offerendo, adhibitis Eunuchis amicis suis, omnino tentare; verum quoniam illum iter terrestre arripere oportebat, vt ad certam diem Pechinū Regi sex Tribunalium nomine gratulaturus diem Regis natiuitate lætum perueniret: sarcinas suas flumine trans mittebat domesticis duobus cōmissas. monuit ergo nostros, vt simul eodem nauigio veherentur, & vbique se pro domesticis suis gererent. id nauigium non male refert tiremim nostram, quam à nauigandi celeritate Sinæ nauem equestrem vocant. in ea vti liberius nauigarent nostri, stationē vnā precio conducere, quam communi cum famulis Præsidis contineri maluerunt, & ea statio Patres ambos cum reliquo suo comitatu commode capiebat.

Inter sarcinas suas & Regia munera ingenti tabula expressam totius orbis descriptionem deferebant, quam characteribus Sinicis & breuibus commentarijs exornarat P. Matthæus. ea tabula Præses recreari solebat auidius, quod in ea vniuersi vastitatem non vaste descriptam cerneret, & tot regnorū nomina diuerforumq; rituum nouitatem legeret, & vt eam velut terræ faciem altius imprimeret, in eam conspiciendā studiosius ferebatur. Præses igitur initio cum Nanchinum aduenit, è Sinenſi ritu maximi ad eum Magistratus concurrerunt, nouam aduenienti aut potius antiquam dignitatem gratulati, sed vt gratulationes vacuæ esse non solent, eas muneribus cohonestabant. Degebat eo tempore in vicina vrbe diei itinere Nanchinensis Prorex Præsidi peramicus. Is inquam nō in Regia Nanchinensi, sed alibi residebat. nam tamenſi Prorex erat, inferior tamen Præsidi & alijs in Regia Magistratibus permultis censebatur. Inde fit vt Nanchini Proreges considerare nolint; sed alio se conferunt, vbi Superiorem nullum habeant Magistratum. Is igitur olim ab alio quodam Nanchinensis Prouinciæ in vrbe quadam Gubernatore Geographicā terræ
super-

superficiem, quam P. Matthæus Sciauchini olim primam ediderat, & quia ea mirificè recreabatur, inculpi marmoriprægrandi iussit in Vrbe Luceù, & simul addidit elegantem scriptionem in illius operis encomium, quam scriptionē ille quidem fecerat, sed auctoris primi nomen P. Matthæi videlicet in marmore reticuerat. inter cætera igitur quæ ad Præsidentem misit munera, vnam ex ijs descriptionibus velut à se cufis transmisit. libri primi memoriam appello, cum de Typographia ageretur, ibi legitur, qua arte Sinæ, ea quæ marmoripræ sunt insculpta exprimant potius quam imprimant. Præsides igitur cum aduertisset hanc orbis delineationem satis similem illi esse, quam P. Matthæus secundam ediderat, eo accersito dixit: Neque nos, inquit, vniuersa orbis delineatione carebamus, nam ecce tibi à Nanchinensi Prorege vnam accipio satis illi similem, quam à te excusam conspexi. Verum facile P. Matthæus factum suum parens agnouit, & narrauit hanc ipsam descriptionem primum à se Sciauchini editam, & amicis distributam huc etiam penetrasse. qua re Præsides mirè lætus, hoc etiam opus ex eo pluris fecit, quod vir tantus vniuerso regno celeberrimus tanti æstimasset: Hic enim Prorex Sciaù cognomine his quidem temporibus paucos habuit fama pares, quæ illius ingenium sanè viuax, & in gerenda Republica dexteritatem ambitiosè celebrauit. & quidem ex ijs, quæ de eo cum publica munera gèteret constanter narrantur, nihil illi videtur mendax alioqui fama temerè affinxisse. atque ita ex hac ipsa dignitate anno proxime insequente in Assessorè Tribunalis vnius, Scilam vocant, Pechinum est euocatus. Porro cum in Prouincia Vquam à Regium quendam Eunuchù populo grauitè ferente, periculose tumultuatum esset, Rex ad eum tumultum sedandum sua sponte nullo suggerente, hunc ipsum Sciaù nominauit, quod fecit ille feliciter quidem; verum postea rebus prosperè gestis æquo fidentior à propin-

Prorex ad Præsidentem muneri loco misit Geographicam descriptionem

Proregis Sciaù ingenium, & dexteritas.

Proregis integritas.

quis Regijs in eadem Prouincia crudelissime fertur enecatus.

Sed ad rem redeo; Præfes amico Proregi cum de munere scripto gratias ageret, monuit eius descriptionis Geographicae auctorem apud se domi commorari, eo consilio, vt secum Pechinum concederet. ea re audita Prorex extemplo Militum Præfectum cum litteris ad Præsidentem legat, & enixe rogat, vti extemplo operis auctorem ad se mitrat, dudum in votis sibi fuisse cum eo congregari, sicubi occurreret, quod eius celebri fama ad eum videndum vrgeretur: simul gestatoriam scellam, & baiulos mittebat, equos etiam & baiulos alios ad eius sarcinas aduehendas addiderat. Eo etiam nunc tempore cum Proregis legatio aduenit, P. Matthæus cum Socijs ac Sarcinis in triremem illam Præsidentis transferant, die insequenti discessuri. Verum auctore Præsidente Proregi negari non potuit, quæ petebatur P. Matthæi excursio, sed neq; videbatur nostris, vti hanc elabi sibi sinerent occasionem necessitudinis cum celeberrimo viro contrahendæ. Ergo P. Cataneo dedit in mandatis, vti præiret, se postea per dispositos equos facile triremem assecuturum. Ipse igitur sella gestatoria vectus, cum duobus famulis ad Proregem pergit, & comitem itinere toto habuit eum Præfectum militum, à quo fuerat accersitus.

Proregem igitur noster & Sinenibus ritibus & munusculis Europæis salutauit, quæ ipse libens, vt in re noua fieri solet accepit, sed Patris conspectu magis recreatus, nullum finem faciebat cum eo colloquendi. colloquijs materiã dabant mathematicæ disciplinæ, & variæ de Europa quæstiones, quæ omnia mire comprobauit, vnde decem totos dies eum apud se prope per vim retinuit, vt colloquendi cum eo cupiditatem exhauriret. detulerat secum P. Matthæus, vt de Regijs muneribus sermonem ingereret, quædam ex ijs, quæ Regi destinarat, inter quæ effigies fuit illa sanè nobilis Christi Seruatoris vitro pellucido & strijs eleganter ornata; eam igitur cum Pro-

regi.

P. Matthæus
opera Præsidentis
in Proregis fa-
miliaritatem
venit.

P. Matthæus
cum Prorege
colloquiũ in-
stituit.

regi visendam in eius cubiculo detexisset, primo conspectu attonito similis substitit, deinde vtraq; manu striatas, quibus tegebatur valuas occludens, vultum auertebat. non intellexit P. Matthæus quorsum, & arbitratus est, cum effigie visa exhorruisse: dixit igitur: effigies hæc alium nullum nisi cæli ac terræ Dominum repræsentat. Cui Prorex, nihil inquit dicto opus est, seipsam quippe loquitur, non esse mortalis cuiuspiam imaginem. sed non est conueniens locus iste ad imaginem Numinis exponendam. Habebat ipse in Superiori domus parte, qua liber in cælum aspectus patebat, facellum perelegans, in quo facello ex litteratorum institutis cælo venerationem exhibebat. in id facellum tribus portis aditus patebat: vna in Austrum, in Ortum altera, tertia in occasum ferebatur. in eius ambitu Porticus erat cancellis apte distincta, ultra cancellos hortulos ambiebat, & fruticum florumq; conspectu oculos euocabat. Eo igitur in Sacello à Curialibus suis erigi Aram voluit, & in Ara cereos & odores incendi imperauit. supra Aram collocata Christi Seruatoris effigie, Ipse sumptuosissimis officij sui vestibis indutus accessit, & debitam venerationem solitis, & sæpe cantatis hoc volumine ritibus quarto repetitis exhibuit, inde ad imaginem per otium contemplandam accessit, sed ita tamen, vt non ex opposito, sed ad latus venerabundus adstaret, atque ira multum temporis in ea spectanda consumens, auelli non posse videbatur. Idem reliqui deinde domesticici eadem veneratione præstitere. Et quotidie ad eam repetitis ritibus iisdem pari semper veneratione redibant. vnus porro ex eius cubicularijs in turribulum perpetuos ignes & odores Hero imperante curabat.

Per eos dies omnes Prorex primarios viros, ac Magistratus ad prodigiosæ imaginis spectaculum admittebat. eos inter Præses fuit Ludilitterarij Prouinciæ Nanchinensis, qui deinde Pechini P. Matthæo fuit peramicus, & tandem Prouinciæ Fuchianæ

Prorex effigie Saluatoris reneratur.

Prorex Magistratus ad spectandam effigiem Saluatoris inuitat.

chianæ Prorex nominatus est. Noster etiam in hoc facello totum diem, vel officio diuino recitando, vel aliter orando, quantum licuerat consumebat, & Deo pie gratulabatur honores illi ab Ethnicis etiam hominibus exhibitos. Cupiebat quidem Prorex diu P. Matthæum apud se retinere, vt mathematicas aliquot machinas extrui curaret, verum ex eo, quod rescierat Socios Pechinum versus discessisse, facultatem Patri fecit abeundi, & abeunti magnum argenti pondus in itineris sumptus dedit, quod in tenuitate nostra non fuit importunū: sed vttiliora etiam fuerunt, quæ dedit rem tantam aggredienti monita, cuius ipse difficultatem minime dissimulabat, & sententiam suam exponebat, eam rem euentu suo carituram. Inde in sella gestatoria dimissum ad flumen vsque deducendū curauit, ibi celocem conscendit vna cum eo, quem è suis curialibus elegerat, vti Patrem tam diu comitaretur, donec fuisset Socios affectus: id fuit in vrbe, cui nomen Chingan. vnde reuersus ille, id Proregi renunciauit. Idem iste Prorex, postea Pechini gloriari apud alios Magistratus solebat, quod eam Christi Seruatoris iconem, quæ Regi fuerat oblata, tot diebus intra Palatium suum habuisset.

Prorex P. Matthæum honorificè à se dimittit.

Flumen Nanchinense maris filius dicitur.

Flumen illud Nanchinense, quod maris filium dicere me memini Iansu Sinice apoellari, Nanchinum vsque in Boream vergit, inde non nihil in austrum reuertens, magno impetu in mare incurrit: quadraginta fere miliaribus, ex eo Nanchinum præterfluit. vnde ut in Regiam Pechinensem flumine aditus pateret, ex hoc in aliud flumen; Sinarum Reges, prægrandem riuum deriuarunt, id flumen flauum appellatur, quem colorem aquæ semper turbidæ inuexerunt. Et hoc est Regni Sinensis alterum magnitudine & celebritate flumen, quod extra regnum ad occasum nascitur, è monte, qui Cunlun appellatur, quem montem vero similibus coniecturis colligitur, eum ipsum esse, vel alium minimè remotum, è quo Ganges

Flumen flauū magnitudine celebre.

Ganges creditur scaturire. Id flumen à prima sua scaturigine lacum efficit, quem à constellationibus appellant. inde in Sinarum fines penetrat in Prouincia, maximè ad occasum, cui Sciansi nomen est, & iterum è Borealib⁹ muris in Tartarorum terras egreditur, deinde regreditur etiam ad Austrum, & Superiorem, è qua venerat Prouinciam, inde aliam, cui Sciansi nomen est, lustrat, & aliam, cui nomen est Honan deinde irrigat: post in ortum flectitur, & non procul à filio maris in Orientalem Oceanū influit. è Boreali Regione fluminis magni, quod Ianfu vocauimus. Fluuius hic nihil Sinicas leges veritus, è Barbaris Regionibus egreditur, & velut odium vlciscens, quo Sinæ aduenas prosequuntur, illuuiouibus persæpè magnam regni partem fœdat, & alueum pro arbitrato mutat, cum plenus est arena, quam voluit. Huic designati magistratus, aut illius spiritui (spiritus enim multis rebus præficiunt) varijs ritibus litant; turbidos vero fluctus nonnisi intra mille annos semel serenare fingunt. vnde Sinense diuerbium est, si quando rem infrequentem explicant: cum flumen flauum serenabitur. vnde qui hoc fluuio feruntur, oportet aquam in multos dies conseruare, dum lutum & arena subsidat: cuius non minus tertia parte intet fæces computatur. Ante huius fluminis ingressum & egressum riui reperiuntur, qui Pechinum commeatum deferentibus nauigijs, transitum præbent: ea nauigia ad decem millia dicuntur excrefcere, & solum è quinque Prouincijs Chiansi, Cechiano, Nanchino, Vquam & Sciantum mittuntur. Hæ quippe Prouinciæ Regi annuum vestigal oriza, frumentoq; pendunt: Reliquæ vero decem, argento numerant. Præter hæc nauigia alia innumera occurrunt Magistratum perpetuo euntium ac redeuntium, alia quoque permulta priuatorum negotiatorum: Priuati tamen negotiatores ex Hianfu flumine in hos rituos ingredi prohibentur, sed ij soli nauigant, qui intra Riuum ipsum ad Boream

Riui ex flumine flauo manantes.

Aqua valuis li-
gneis contine-
tur.

habitant. id fit, ne immensa nauium multitudo transeunti-
bus aditum præcludat, aut aliquod Regiæ Pechinensi malum
moliatur, & tamen ita immensa est nauigiorum multitudo,
vt sæpe dies complures præstolari transitum, aliæ alijs præpe-
ditæ naues cogantur, maxime certis temporibus, cum aquæ
penuria in canalibus laboratur, cui vt mederentur, multis in
locis valuis ligneis aquam continent, quæ in pontes etiam vsu
duplicato instruuntur, hæc deinde valuæ pleno riuo patefiunt,
& nauigia aquæ currentis impetu deferuntur, atq; ita in aliam
ex alia cataractam magno naurarum labore nauigatur, & fa-
stidiosa itineris tarditate. Inde labor etiam crescit, quod in-
tra riuu angustias rarò nauigantibus venti fauent. vnde funibus
fere nauigatio promouetur, quin etiam non raro accidit, vt in
egressu cataractarum, vel ingressu, cum laborantes aquæ vor-
tices inuoluunt naues, demergantur: verum Magistratum
aut Primorum nauigia, machinis è ripa ligneis, in aduersas a-
quas attrahuntur, idque regijs sumptibus, itinere toto facti-
tatur, & in hoc quidem riuo ad nauigationis vsus concinando,
in annos singulos anni, vt arithmetico vocabulo vti liceat,
millionem expendi nihil dubitatur. Ea res stupori fortassis e-
rit Europæis, qui è Chorographicis tabulis intellexerint, iter
fore in aulam Pechinensem breuius atque expeditius, & sine
sumptu, si mari nauigetur, sed maris & Pyratarum metus ita
in Sinarum animos alte penetrauit, vt in aulam com meatum
mari deferendum pro maiori incommodo putent.

Inter Nanchi-
nū & Pechinū
ciuitatū mul-
titudine.

Hoc itinere toto permulta & celeberrimæ ciuitates oc-
currunt trium scilicet Prouinciarum Nanchinensis, Sciantū,
Pechinensis, & præter vrbes, tot sunt ad ripas oppida, pagi, æ-
des, vt dici possit totum illud iter habitatum. hinc fit, vt nullo
in loco desit nauigantibus recens cōmeatus frumenti, orizæ,
carnium, piscium, pomorum, olerum vini, & rerum huiusmo-
di quæ vilissimo pretio distrahuntur. hoc eodem riuo in Re-
giam

giam ligna, trabes, tabulæ, columnę, (nam lignea solum Sinæ in pretio habent) ad opera Regia deuehuntur eo potissimum tempore, quo Regium Palatium arserat, & è tribus partibus duas ignibus absumptas cõmemorabant, atque ita toto itinere nostri crates immensas trabium, inter se colligatarũ, lignorumq; cæterorum reperiabant, quas multa mortalium millia ingenti sudore protrahebant, & vix intra diem vnum, quinq; sexuẽ miliaria promouebant. & quidem è Prouincia Suscuen, quæ abest ab vrbe Regia longissime, vix intra biennium, & sæpè intra triennium huiusmodi crates appellebant. vnde quælibet columna ex illis prodigiose magis ad tria aureorum millia singulæ excrescebant, & è cratibus vnam, quæ longissima visa est, obuiam habuerunt, quæ in longum ad duo miliaria extendi iudicata est. Ipsi quoque lateres ad Palatij Regij molem, nam Sinæ latericium opus lapideo præferunt, hoc itinere vehantur à mille quingentis passuum millibus delati, & permulta sunt nauigia, quæ alium vsum habent nullum, nec diurnis aut nocturnis horis à nauigatione conquiescunt. & quidem hac nauigatione huius generis tanta multitudo occurrit, vt non vni palatio, sed vrbi non minimæ extruendæ sufficere posse videretur.

Ligna apud Sinas in pretio sunt, ad ædificia.

Lateritiũ opus lapideo præfertur.

E prouincijs etiam australibus, ad Regem anno quolibet, ea omnia mittuntur, quæ in sterili Pechinensis Prouinciæ solo desiderari posse creduntur: poma, pisces, oriza, quin etiam bombicini operis vestes, panni, & alia sexcenta, & singulis dies præstituta est, qua die nisi appulerint, ij qui vehendis illis præsumunt, grauib; pœnis mulctantur. In his nauigijs, quæ supra equos vocari diximus, præsumunt semper Eunuchi Regij, qui summa celeritate octoni semper aut deni nauigant. per hunc riuum æstate solum transitus est, quo tempore apud Sinas flumina fere ripas exeunt, ideo fortasse, quod eo tum demum tempore niues è montibus, è quibus illa flumina oriuntur,

Pechinense solum sterile.

Riuus æstate solum nauigabilis.

tur,

tur, colliquescant. per æstiuos igitur calores in itinere minimum menstruo, & plerumq; bimestri, quæ deferuntur edulia procliue erat ante corrumpi, quam Pechinum peruenirent. ideo omnia eius generis admixta glacie refrigerant. & quoniam illa ipsa glacies paulatim æstu dissoluitur, omnibus ijs in locis per quæ similibus nauigijs est transitus, ingens glacie copia in hos vsus asseruatur, & transeuntibus pro nauigantium arbitratu distribuitur, atq; ita res omnes velut recentes in Regiam vsque deferuntur.

Eunuchi nauigiorum stationes vendunt.

Horum nauigiorum Eunuchi stationes vacuas viatoribus vendunt, & pretium in proprium lucrû referunt. Sinæ quippe indignum putant, munera, quæ ad Regem mittuntur, in vnum nauigium cuncta conferre, sed ad maiestatem pertinere putant, si quamplurimis nauigijs Regiæ res transmittantur. Rex etiam alia ex causa id fieri non abnuit. cum enim innumera prope nauigia Regijs rebus onusta Pechinum sine iusto pondere nauigent, occasio præbetur negotiatoribus, spe lucri merces suas in vacuas naues, non maximo pretio inferendi, quæ res soli fertilitatem forte superat, indigentiam tollit, minuit charitatem, vnde dici potest Pechini nihil nasci, sed nihil deesse.

Socij ergo nostri, tametsi in eadem cum Præsidis domesticis essent naui, stationem tamen sibi peculiarem pretio cõdixerant, qua in nauigatione, propter æstum ingentem, multos dies toleratum, alius post alium prope omnes agritudine graui laborarunt, verum diuino auxilio tandem omnes sub finem sunt in pristinæ valetudinis statum restituti. Nauigantes igitur tandem riuo egressuri in Sciantun prouincia flumini non factò sed nato occurrerunt. id flumen excurrit prope Pechinum, vsq; ad arcem, quæ Tientsin vocatur. huic Pechino aut è Tartarea potius occurrat aliud flumen, quod pari deinde passu fluens, communes aquas immittit in mare, vel po-

tius

eius sinum illum, qui est inter Coriam ac Sinas, postquam vno simul die concurrerunt.

In hac arce nouus erat, & extra ordinem Prorex, ex eo, quod Iapones infestis armis, vt dixi, Coriam inuasissent. ab eo Prorege classis ingens in Coriæ subsidium parabatur, vnde totum illud flumen bellicis nauigijs, plenum militari tumultu personabat. per medios cuneos nostri nullo prohibente transierunt, ac denique in portum aut ripam potius Pechinensem appulerunt, quæ ripa etiam tum itinere diei à Pechinensibus muris distat. & tamen ad muros vsque, ingenrem riuum arte deriuarunt, ne tamen nauigiorum multitudine oppleatur, non nisi regias sarcinas ingredi sinunt, reliqua baiulorum humeris, vel plauftris ac iumentis in urbem deportantur. Dies quo tandem Nostri primum in urbem Regiam penetrarunt, lætior fuit, etiam ipsius festiuitatis auspicio, incidit enim in Peruigilium eius diei, quem Ecclesia Virginis Natali consecrauit. Sed neque nos hic gaudium nostrum dissimulare licet aut decet, cum iam in oclusum, tot sæculis Regnum fidei Christianæ Præcones, per tot maria deniq; penetrarint, & se primum in Urbem Regiam intulerint.

Primaria quæ in hoc itinere transeuntes nostri emporia illustrauerunt, hæc fere numerantur. E prouincia Nanquinensi Iamcheu, in eleuati poli supra finitorem gradu dimidiata supra secundum ac tricesimum. Hoaingan in quarto supra tricesimum, non toto Siuceu, in dimidiato supra quartum ac tricesimum ample dimensum. E Prouincia Sciantum, Zinim in tricesimo & quinto gradu duabus tertijs gradus portionibus superadditis. Lincin in septimo ac tricesimo duabus quoque tertijs gradibus partibus superadiunctis. E prouincia denique Pequinensi; Tiencin in nono ac tricesimo gradu atque dimidiato: Pequinum in quadragesimo gradu peramplo. E quo conuincuntur erroris, qui sola imaginatione ducti, Pequinum

Ad arcem Tiacahū perueniunt.

Pechinum urbem Regiam ingrediuntur.

Emporia præcipua,

Error Mathematicorum.

Iter è Metro-
poli Cantone
Pequinum.

in quinquagesimo gradu statuerunt. Nunc vero iterè Cantoniensi metropoli, quæ biduo abest ab Amacaensi portu Pequinum vsque, per stadia Sinensia dimetiatur, quorum quinque milliarium; quindecim leucam faciunt. fluminibus igitur itinere instituto, quod iter fere nostri faciunt, E Cantoniensi Metropoli Nanchinum 1170. Inde Nancianum 1120. hinc Nanquinum 1440. Deinde Pequinum 3335. quæ in vniuersum collecta summam colligunt 7065.

Pechinensi negotio frustratentato Nostri Nanchinum reuertuntur.

CAPVT TERTIVM.

Situs vrbs Regiæ Pequinen-
sis.

Magnitudo.

Latitudo mu-
rorum.

IN hoc Regiæ Ciuitatis ingressu, iniuriam illius maiestati facerem, & lectori desiderium ingererem, nisi de ea pauca præferer. Sita est igitur Regia hæc vrbs in extremo regno ad Boream, nec abest à nobilibus illis contra Tartaros muris, nisi centum miliaribus. magnitudine & vicorum compositione, ædificiorum mole, munitionibusq; à Nanchino superatur quidem, sed vicissim superat incolarum multitudine, militum ac Magistratum numero. ad Austrum duobus muris cingitur, altis ac fortibus, quorum ea est latitudo, vt facile curren-tes equos duodecim simul capere possit, nec alter ab altero impediatur. constant illi ex opere lateritio, nisi quod in pede saxi ingentibus tota murorum moles insistit, medijs in manibus pro latere confectam terram iniecerunt, & altitudine quidem non parum superant eos, quibus Europeæ vrbes assurgunt. ad Boream vno non amplius muro ambitus continetur. In his manibus nocturnis horis à militum turmis, non minus vigilatur, ac si omnia bello arderent: diurnis ad portas Eunuchi excubant, aut excubare se dicunt. nam reuera vestigalibus exigendis incumbunt, quod alijs in vrbus fieri nequaquã solet.

Regium

Regium Palatium, intra interiorem Australis Regionis murum confurgit, penè pro vrbis portis, & inde in Borealem vsque murum excurrit. vnde videri potest vniuersam urbem occupare. nam reliqua ciuitas ex vtroq; Palatij latere diffunditur. angustius est aliquanto Palatio Nanchinensi, sed angustias amœnitate ac splendore compensat. Nanchiense quippe ex absentia Regum, instar cadaueris anima destituti indies corrumpitur: Pechinense vero ex eorum præsentia magis magisq; exornatur.

Regium Palatium.

Vrbis vici Pechini perpauci lateribus aut silice strati sunt. vnde dubitari potest, quo maximè tempore molestior sit ingressus. nam hyems, lutum, æstas puluerem, utrumq; molestissimum incedentes æque fatigat. & quoniam in ea Prouincia pluit infrequenter, tota in puluerem terra dissoluitur, quem si ventus licet non maximus excutiat, nullus domi locus est, quo non ille penetret omnia fœdaturus. ex hoc incommodo remedium quærentes, morem inuenerunt alibi, vt arbitror insolentem. nullus est enim è quolibet ordine, qui pedibus aut equo incedat sine velo è pileo ad pectus vsque pendente, & faciem contegente, quod ita comparatum est, vti raritate sua ab oculis penetretur, non tamen à puluere. id quoque velum aliud habet in ea vrbe percōmodum, quod non nisi quando volueris, agnoscaris. vnde ab innumeris salutationibus liber, quo quisq; voluerit apparatu molestiam minuit, ac sumptibus parcit. cum enim apud Sinas intra vrbes equitare minus magnificum habeatur, & sella gestatoria vehi, sit satis in ea vrbe sumptuosum; licet sine nota minuere apparatus. ea quoque consuetudo nostris cecidit opportune; nam inter bellicos tumultus, externos homines per vicos cursare, fuisset importunum. ergo hac vsi consuetudine, nemine aduertente, liberè quò res exigebat velo recti commeabant. Vix alibi familiaris est, luto ac puluere necessitatem inducente, equo vel alijs

Vrbis vici.

Pechinenses velo contra pulueres viuunt.

Muliones ses-
siores præsto-
lantur.

etiam iumentis insidere, quæ passim in triuijs portisq; vrbis ac Palatij pontibus ac fornicibus frequentioribus sessiores præstolantur, & paucis obolis diem totum sessorē suum vehunt: Et quoniam incredibilis est vrbis frequentia, muliones plerumq; iumenta fræno circumducunt, & viam aperiunt; ij quoque peritissimi sunt vicorum, nec fere est quisquam è Primobus, cuius ædes ipsi minimè norint, & præstat etiam cōmentarius, in quem vrbis Regionum, vicorum, platearum, nomina omnia referuntur fidelissime, nec equos solum, sed fellas vbiq; gestatorias ac baiulos reperis, qui magistratuum salutatores ac reliquos viros fere primarios gestare gestiunt: quam pretij plus fati exigunt, quam Nanchini aut alibi confuevit.

Lignorum penuria.

Vrbs abundat rebus, vt supra dixi omnibus, sed fere importatis, nec in hac vrbe ita commodè viuunt, nisi ab ijs quos copia frugaliter viuere minimè cogit. ligna tamen in focum maxime defunt, sed eam rem compensat bitumen illud (nec enim aptius nomen inuenio) è terræ visceribus effossum, quale apud Eburones in Belgio, & alibi videmus, quo incenso in culinam focus extruitur, imo & in hybernis frigoribus, quæ asperiora sunt, quam ipsa poli vicinitas postulat, commodissime lignorum penuriæ, illius copia subuenitur, vnde fere solent lectos opere lateritio ita construere, vt subtus inanes secretis fistulis calorem admittant, quo è foco nouo hypocaustorum genere subtus lectos aspirat, & quidem nihil opus est totam noctem ignem illum fouere, diutissime quidem perseverat. Et ea lectorum ratio per omnes Borealiū Prouinciārum Regiones obseruatur.

Lectorū ratio.

Sinæ Boreales.

Sinæ Boreales, natura hebetiores aliquanto & minus acuti Australibus, sed militari virtute longe superant. ita sunt enim res humanæ compositæ, vt se ipsas vicissim superent atque superentur. Hoc nostrorum in hanc vrbem Regiam aduentu

uentu constare denique certo capit, quod iam diu opinati fuerant, hoc regnum illud ipsum esse, quod magnū Cataium apud aliquos auctores appellatur, & hanc urbem Pechinēsem Regiam esse illius, quem magnum Can vocant, qui nunc est Rex Sinarum. quæ vrbs ab ijsdem Cambalu nominatur. Id ne cui incredibile videatur, probare nunc aggredior. Ac primum quidem inditium, quo in eius rei coniecturam diu incideramus, ex eo collectum est, quod illi ipsi auctores, qui de hoc vastissimo Regno Cataio alijsq; Sinarū Prouincijs scripserunt, afferebant illud ad hanc mundi plagam Persicis Regnis ad Orientem adiacere, & Persidem quidem latius nunc extendo, quam ea, quæ nunc Persidis nomine insignitur, eas enim omnes Regiones complector locorum immanitate vastissimas, quæ in Asia ad Sinenses vsq; terminos Persicum sermonem admittit, ad Austrum vèro à Tartaris videri: Et quoniam in Sinarum regno frequenti inquisitione nihil de vastissimo regno audiebamus, fieri nobis minime posse videbatur, vt res tanti momenti à vicinis omnino regnis ignoraretur, & è maximo imperio nullam neq; belli, neq; cōmercij memoriam per tot sæcula reperiri. De hoc eodem Cataio legebamus, illud à flumine Chan ab ortu in occasum vsque peruadi. Chian porro lingua Sinica flumen maximum sonat: alij enim fluuij Cho appellātur. illud porro flumen suspicamur esse, quod filium maris appellauimus. in hodiernam quippe diem Iansuchian appellatur. legebamus præterea ad austrum regna nouem; sed ad Boream eo in regno reperiri, quæ planè cū quindecim Sinensis regni Prouincijs non numero solum, sed ipsa quoque re conueniunt. Sunt enim hæ prouinciæ regna etiam vasta quindecim. aliquas enim ex illis vniuersam Italiam nihil est dubium magnitudine superare. Ad Austrum quoq; ex his nouem sitæ sunt, sub eo nempe flumine, quod modo nominaui: Ad Boream vero sex supra flumen illud ipsum nunciantur.

Magnum Cataium.

Regni Catai amplitudo.

Tartari confines Pechinensibus.

Regna quindecim.

Duo Turcæ ad
Regem Sinarum
perueniunt.

rantur. Indicium etiam ex cuiusdam auctoritate clarius accepimus. anni sunt plus minus quadraginta, hoc scilicet quo scribimus millesimo sexcentesimo octauo, ex quo Pechinum ex Arabia Turcæ duo aut Mahometani saltem peruenerunt. Illi terrestri semper itinere ad Sinarum Regem Leonem adducebant, auditum alias à Sinis animal, sed visum infrequenter. hi ab Rege excepti sunt perhumane, & Magistratu quodam donati supra regium stipendium, quod etiam in filios & vniuersam progeniem propagarent: id factum ad Leonem quamdiu vixit, moderandum, & ne in Patriam redirent res nouas in Sinarum regnum molituri. hoc ipso tempore cum nostri Pechinum aduenerunt, superstites erant ambo. ad eos P. Matthæus vnum è fratribus nostris misit, ut aliquid earum rerum ab ijs expiscaretur, quin etiam cum secundo nostri in hanc aulam redierunt. ipse P. Matthæus cum illis est sæpè congressus, è quibus clarissimè constitit, regnum illud, in quo tum viuiebant, magnum Cataium, & urbem ipsam Cambalu appellari, nec ea de re vel tantillum dubitabant, aut aliud se ex itinere Cataium reperisse vel audisse cõmemorabant. Idem ex alijs quoq; è Perside aduenis auditum à nostris sæpius ac sæpius, nec vnquam ea de re variatum.

Quin etiam ex ipsis Sinis ingesto à nostris sermone, illud quoq; nomen ab ijs auditum reperimus, ac tametsi ab externis hominibus Sinarum regnum ita appellatur, nominis tamè origo partim è Sinenli sermone, partim è Tartaro deducta dubitari vix potest. Sinæ quippe scriptis libris, quoties Tartaros nominabant, Lù dicunt, & Septentrionis plagam Pà. nec solum Pè. Tartaris vero Cam, à nobis magnus redditur: quam vocem ne ipsi quidem Sinæ ignorant: & quoniam eo tempore, quo se Tartari in Sinarum regnum intruserunt, Rex Tartarus sedem Pechini fixit, ideo Campalu appellauit. & quoniam apud varios P. consonans in B. cõmutatur, ideo Cambalu

Rex Tartarus
Pechini sedem
fixit.

capit

cepit appellari, quanquam Sinæ qui consonante B. ferè carèr, etiam nunc Cambalu pronuntiant. inde plane apparet, Marcum Paulum Venetum eo tempore in hoc regnum penetrasse, quo Tartari Sinis imperitabant, & fortasse cum illis ipsis eo penetrasse. Eius deinde cōmentarijs Europæ, Sinarū Regnum innotuit eo nomine, quo Tartari utebantur, Cataium videlicet & urbem Regiam Cambalu appellantes. & si quis urgeat fortasse latius Catai fines à Marco Paulo protendi, quàm Sinarum hodie pateant, id ut sit verum, quia nondum exculli, nihil obstat, quin vicinas Tartarorum Regiones communi nomine ad Boream paulo latius appellarent. Hoc tamen tempore nulla extra muros Sinenses Regio reperitur, quæ Cataium vocitetur.

Sinarum regnum innotuit.

Lusitani postmodum huius regni famam, Chinæ nomine in Europam amandarunt, desumpto ut arbitror ab Siam incolis nomine. Urbem vero Regiam cōmuni cum Sinis nomine Pechinum appellarunt. vnde nihil mirum, Cosmographos nostros nominum discrimine permotos, duo regna distinxisse, & quidem ita contigua, ut alterum sine altero cognosci nullo modo posse videretur. Has certissimas ut videbatur coniecturas P. Matthæus in Indiam Europamq; trāsmisit, nec tamen fides illi tunc satis adhibita, donec alia ratione ita constitit, ut iam ne in dubium quidem possit reuocari, quod infra suo loco fusè narrabimus.

Chinæ nomen in Europam transmissum.

Nostri mox ubi Pechinum ingressi sunt, in Præsidis illius cuius auctoritate venerant aulā se contulerunt. is enim itinere terrestri non exiguo temporis ac vitæ compendio iamdiu aduenerat. excepit eos intra Palatij fines habitatione non incommoda, nec eos abesse voluit, eorum consuetudine delectatus, cepit igitur ipse nostrum negotium cum Eunuchō familiari cōmunicare. Is recepit se rem tantam pro virili curaturum, & in eum finem Socios videre ac regia munera voluit.

Socij Pechini à Præside excepti.

Ergo

Ergo ad dictam diem Præses & Eunuchus ad eam spectanda in nostrorum stationem se cōtulerunt: ab Eunuchō P. Mathæus exceptus est perhumanè, eo nimirum ritū qui adhiberi solet in prima illorum visitatione, quos dudum videre gestierunt. inde simul omnes in eadem mensa sunt familiariter epulati: Hæc igitur vidit: horariam machinam, Christi Seruatoris ac Dei Parentis imagines, Grauicimbalum Sinis hætenus inauditum, vitra trigona duo. & Dei quidem Parentis effigies, cum in terram exponeretur, baiulorū iniuria in tria fragmenta dissiluit, sed ea res, quæ illius valorem in Europa sustulisset, apud Sinas etiam auxit. nam fragmentis denuo inter se compositis, antiquitatem cepit vbique venerandam hac ratione redolere, vnde pluris etiam habebatur quam si integra viseretur. Eunuchō ac cæteris spectatoribus mirè omnia placuerūt: sed tamen audierat ille nostros argentum verum ex viuo conflare, eam rem ipse cæteris præferebat: Sciebat enim id Regi gratum imprimis fore; ita humanam cupiditatem nullæ opes satiant, vt sint quales sunt Sinarum Regis prope inmensæ. Ergo vbi vidit nihil ea de re à nostris ingeri, respondit; videri sibi his ex causis, Regi de aduenis sermonem minimè inferendū, eo maxime tempore, quo paries pene proximus bello ardebat, & è Coria quotidianis rumoribus crebrescebat, multos mortales bellicis congressibus interire, & Iapones omnino in Sinarum regnum velle penetrare. & quoniam ipsi omnes vno nomine aduenas vix distinguunt, arbitrati eosdem vel prope eosdem esse, hinc fit vt nostros pro Iaponibus haberent, ipse quoque Præses ea re & amicorum consilij monitus, periculosum cepit iudicare externis eo tempore negotijs implicari. re igitur desperata, secum nostros Nanchinū reducere meditabatur. Verum Patribus visum est rem nondum esse desperatam. ne itaque tot labores ac sumptus in vanum contulissent, mensem vnum, post Præsidis discessum, Pechini sunt cōmorati

Dei Parentis
effigies cōstru-
gitur.

Socij pro Iapo-
nensibus ha-
bentur.

rati

rati in conductis ad eam rem ædibus. Præses enim ad certam diem vrbe Regia egredi per leges tenebatur, qui enim ad Regias huiusmodi gratulationes in Aulam veniunt Magistratus, intra mensem Pechinensibus muris egredi, & ad sua munia redire compelluntur.

Amacaensis Collegij nouus Rector P. Emanuel Diaz, numeros in itineris, sumptus necessarios submiserat, ac deinde cōiectans Socios Pechini fortasse inopiam passuros, syngrapham misit, qua scribebat, eos aliam summam Pechini exacturos pro ea, quam receperat quidā Negotiator Amacai, sed mentitum fuisse Negotiatoris nomen, qualem nullum eo nomine Pechini reppererunt, euentus ostendit, id alias etiam iterum accidit: ac tamen Amacai nostri pecuniam receperunt, ideo tamen hic eam rem infero, vt constet, id negociandi genus Sinenſium mercatorū fidem excedere, & toto regno passim esse inuſitatum. Abierat iam Præses Sociorum protector, & nostri varia in finem suum moliebantur, sed plane frustra. nam familiares omnes, vel P. Matthæi vel Præſidis amici, Magistratus, Nostros in ædes suas nedum ad colloquium admittere voluerunt, licet scripras à Præſide ad promouendum negotium litteras obtruderent. tanta est aduenarum ubique formido. ergo tandem visum Nostreis, eam rem frustra tentari, & nondum horam aduenisse, qua Deus optimus maximus vellet eam urbem Euangelij sui radijs illustrare. atque ita priora consilia damnantes, Nanchinum repetere statuerunt, & in aliam occasionem sua vota differre, maximè quod minus tutum videbatur, inter bellicos tumultus infortunium aliquod præstolari, quo iam erectæ sedes periclitari, & huic erigendæ ianua in posterum posset præcludi.

Ergo ad reditum cōmodum nauigiū exiguo pretio conduxerunt. nam in reditu vacuæ naues, quolibet nauulo viatores vehunt. Nauigij cōmoditatem Nauarchi tenuitas fecit incō-

Socij ad con-
gressum non
admittuntur.

Socij Nanchi-
num redeunt.

Socij linguæ
Sinicæ danto-
peram.

modam. armis enim plerisque, ac socijs Nauticis carebant. vnde
Linsinum vsque urbem menstruum iter fuit. Sed neque tem-
pus illud male collocatum; nam à Patribus Sinensium voca-
bularum index in ordinem redactus, adiutore maximè fratre
nostro Sebastiano Sinensis linguæ apprime perito. alia quo-
que multa concinnarunt, quibus in posterum nostri faciliore
methodo patrium sermonem ediscerēt. nam aduerterunt ex
eo quod Sinense idioma vniuersum è solis vocibus monosylla-
bis constet, ad multiplicandos earum vocum sonos accentus
nonnullos & aspirationes ab Sinis inductas, quarum rerum ig-
noratio perturbationem tantam afferebat, vt neque intelligi
possent loquentes, aut intelligere. Instituerunt igitur accen-
tuum virgulas ac notas quinque, quibus intelligerent nostri,
quo quæque dictio accentu efferretur. tot enim ipsi accentuum
varietates esse aduerterunt. ad eam rem contulit P. Cata-
neus non parum. ille quippe artis musicæ peritus, cum dictio-
nes in aures sonis assuetas admisisset, facilius accentuum va-
rietatem internoscebat, & fanè ad hunc sermonem ediscen-
dum, iuuat non parum aures musicis sonis non nihil assuefe-
cisse. eum igitur scribendi modum, qui tum à duobus antiquis-
simis Socijs institutus, reliqui hodieq; obseruant; ne si quisq;
pro arbitrato scripserit, magna perturbatio ingeratur, & alteri
alterius scripta prodesse non possint. iuuat etiam Nostros non
parum in Sinicis libris ediscendis P. Matthæi quam in Tetra-
biblium Sinense scripsit, latina paraphrasis, suis etiam com-
mentariolis illustrata. De Tetra-biblio illo, primus liber cum
de litteratorum gradibus agit, consulatur.

Musicæ pericia
non parum cō-
ducit ad lin-
guam Sinen-
sem.

*Hyeme prauenti Nostri in flumine hybernant. P.
Matthæus itinere terrestri Nanchinum re-
petens, tertiam sedem erigit.*

CAPVT QVARTVM.

SInenses omnes fluuij in Borealibus plagis sub ipsa hyemis initia ita gelu concrefcunt, vt nauigijs peruadi minime possint, ac plaustris etiam fidum transitu præbeant. Et quoniam nostri serius paulo soluerant, & tardissimè nauigabant, in flumen concretum inciderunt, & nauigandi tempus in veris principia necessario præstolandum. Lincinum vrbs est è maximis, & commercio celebris in paucis, ad eam enim non prouincialia solum mercimonia, sed è roto quoque regno peruadunt. Ea res frequentiam facit vndique commeantium.

Socij hyberna
re coguntur.

Lincinū vrbs.

In hac temporis necessitate, Patres angebat temporis maximè iactura, quam per hybernos menses mora inutilis faciebat, & itineris suscepti negotia tantopere interrumpibat. Ergo inito consilio visum, vt Pater Matthæus cum famulis duobus ad australes regiones terrestrè iter arriperet, tentaturus an Nanquini aut alibi nouam sedem posset stabilire. Socius cum fratribus ac sarcinis, dum se vis hyemis remitteret, ibi præstolaretur, & per apertum glacie soluta flumen, Nanquinum repeteret. Et quoniam Chiutaisu familiaris ille Xaucei discipulus, sæpe olim & mutuis colloctionibus, & deinde litteris, P. Matthæum ad se in patrium solum euocarat, vt sedem ibi perpetuam stabiliret, statuit sibi eo eundem, vt in nobilissimo emporio Suceu vocant, vota sua Deo Duce tentaret, quam ad rem omnino illi facere plurimum videbatur, eius vel amicitia, vel auctoritas, quem hactenus fidum præ cæteris amicis reperisset.

P. Matthæus
aliam Sedem
stabilir. Suceu.

Ergo per mediam Sciantum prouinciam penetrans, Siuceu & Yamceu nobilissima emporia lustrauit. quanquam hyberna frigora iter interturbabant sæpè, ac laborem augebant; verum mira facilitate quaquaversus iter nullo prohibente instituens seipsum solabatur. Ergo transmissio Yamceu flumine,

in Cinchiamfu regionis illius metropoli in effossum arte riuum ingressus est, quo riuo in emporia nobilissima Suceu, imo & in metropolim vsque Cechianæ prouinciæ Hamceu nauigatur. Hic riuus ideo, quod australior nullo tempore concreuit, adeò subinde angustus est vt nauigiorū multitudine occupatus, neque gradiendi, neq; regrediendi faciat facultatem, quod hîc P. Matthæo contigit. Ergo alium inuenit itineris profequendi modum, ijs in locis non infrequentem, facilem etiam & non incommo- lum. Plaustrum est vnus non amplius rotæ, ita constructum, vt vni in medio plaustro consistendi, ac velut equitandi, alijs etiam duobus è lateribus fiat locus. Auri- ga plaustrum retro ligneis vectibus vrget, ac promouet, non secure minus quam velociter. atque ita breui Suceu peruenit.

Artificiosum
quoddam plau-
stri genus.

Suceu omniū
nobilissimum
in China em-
porium.

Nobilissimum hoc Emporium vnum est ex ijs, de quibus est Sinense diuerbium; quod in celo Beatorum sedes, hoc in terra Suceu & Hanceu nominatur. est enim è principibus & celeberrimis huius imperij locis; siue splendorem, siue opes, siue copiam, siue frequentiam, & quidlibet aliud spectes tota extructa est vrbs hæc in placido aquæ potabilis flumine, quod fere soli vento paret fluctus commouenti, quod flumen si volueris, apte fortasse lacum appellabis. Per eam igitur totam vti Venetijs, vel aqua, vel terra commeatur, sed in hoc Venetias superat, quod aquæ potabilis vsu potius, quam maris sale perfruatur. vici omnes & ædificia, vt apud nos fieri solet, pineis trabibus in flumine defixis insistant, merces Lusitanæ, Amacao & quælibet aliæ, ab externis regnis importatæ, maximam partem in hoc emporio distrahuntur. illi enim in reliquas regni vrbes frequentissimum est, quolibet anni tempore commercium, atque ita nihil est, quod desiderare possis si voles comparare, vnica vrbs porta in terrestre iter patet, in reliquis aditus non nisi nauigijs patet. innumeri sunt passim pontes, magnifici lanè. & qui atatem ferunt, sed in angustis illis riuis

rius non nisi in arcum vnum assurgunt. Butyri & lacticiniorum nusquam alibi tantus vsus. ex oriza quoque vinum nulli præstantius, & vnde in reliquum regnum Pechinum vsq; importatur: vix biduo abest à mari. munitissima vrbs est, & Succu caput regionis totius. totius regionis, quæ vrbes octo numerat, caput. hanc tuitus est olim pertinacius è Principibus quidam, cum is qui huius Regiæ familiæ truncus est, Sinense imperium, pulsus Tartaris, inuaderet. ideo velut rebellis ciuitas in hanc vsque diem inmane tributum pendit. nam dimidiatam omnium, quæ terra fert pendit portionem, inde fit, quasdam in hoc regno Prouincias minus pendere simul duas, quàm quantum hæc Regio sola Regi vectigalis exoluit. vniuersa quippe Regio suæ Metropolis auctoritatem secuta, Regi pertinaciter æquè resisterat. in hanc etiam vsq; diem frequenti præsidio seruatur, & in ea præsentior est semper, quam alibi rebellionis metus.

Aberat tum forte Chiutaiso, sed non procul in vicinam Sociorū amicus. urbem Taniam nomine cōmigrarat: ab eo exceptus est incredibili humanitate, qua maiorem ne in Europa quidem è familiarissimis amicis, & addictissimis potuisset expectare. Hospitabatur in quodam Idolorum Cænobio, satis angustè: lectum ipse suum, licet renitenti Patri, cessit: ipse alium in ipso solo sibi sterni iussit. Exitineris laboribus & incōmodis, in ægritudine incidit Pater Matthæus, & ita vt eo in loco moriturus videretur, sed tantis obsequijs ab amico suo affectus est, vt intra mensem, quo tempore ibi substitit, vires ita recuperarit, vt robustior sibi, quam prius videretur. Hæc obsequia P. Matthæus tum alijs munusculis, tum vitro trigono remuneratus est; illud ipse in Cantonensi Prouincia summopere expetierat, ac pretio etiam comparare tentarat: eo igitur nunc in Vitri trigoni mira æstimatione. priamis recreatus fuit, & vt illi vitro adderet maiestatem, in argenteam thecam reclusit, & aureas catenulas in extremis nodulis illigauit, addidit etiam elegantem in eius encomium scriptio-

nem, qua probare nitebatur, eam gemmam fragmentum esse materiæ illius, è qua cæli constant. his ornamentis multorum cupiditatem incitauit. nam non ita multo post quingentos aureos in pretiũ vnus aliquis dicitur obtulisse: verum ille tum quidem vendere renuit. tametsi maximè optaret, ea solum ex causa, quod non nesciret, id generis vitrum, inter munera Regia computari, verereturq; ne emptor P. Matthæum misso ad Regem vitro præueniret, & eius deflorata nouitate minoris ab Rege haberetur, postmodum tamen vbi oblata Regi munera rescieuit, aucto etiam aliquantulũ pretio, tum demum vendidit, eaq; summa, multa debitorum nomina dissoluit, & nouis apud Socios nominibus amicitiaæ ideo illigatus, beneficium semper agnouit.

Cum eo porro negotia sua pertractans, opem suam liberaliter detulit, asseruitq; se perpetuum Parris comitem fore, donec ijs in regionibus aliquod ex animi sententia domiciliũ statuisset. aduertens igitur P. Matthæum, ab eligenda sede in Patrio Suceũ emporio non solum non abhorreere, sed etiam vtcunque propendere, non ex eo solum, quod ipsa soli commoditas, & frequentia inuitaret, sed etiam, quod amici Patrium solũ esset, à cuius propinquis viris nobilibus ac primarijs amicitiaæ iure sperare poterat, quidquid ab amicis speratur. ergo familiaris noster cum viris nobilibus ac prudentibus consilia sua communicans, auctore quoque P. Matthæo statuit, Sedem Nanchini sperandam, sed neque tentandam. varias afferebant causas, sed hanc maximè, quod in tanta Magistratum multitudine, quantam Nanchini esse constat, sperari vix poterat, vt omnium beneuolentia in nostrorum patrociniũ conspiraret, atque ita facile futurum, vt ex ijs vnus aliquis nostris infensus, eos suis sedibus cum ignominia exturbaret: Hæc omnia in cõmoda Suceũ cessare putabantur. ergo ad eam conficiendam censuerunt, opus esse vt ad primi Tribunalis

De Sede figenda Suceũ agitur.

bunalis Præsidem illum inquam itineris nuper Socium nauigarent, ab eoq; litteras ad Suceanos Magistratus expeterent, & ab alijs etiam Magistratibus amico nostro peramicis, quibus litteris negotium nostrum procliuus redderetur:

Eo tempore Sinensis anni principium appetebat, incommodum ad negotia, tempus, dum omnes amicis salutandis, muneribus mittendis ac remittendis, conuiujs instruendis essent occupati. visum est igitur otiantibus negotia minimè obtrudendâ, ipsi verò ad publicam illam celebritatem peragendam in vrbem Cinchian nauigarunt, qua in vrbe nemini non erat notus noster Chiuraisò, & quod idem erat ipse P. Matthæus. nullo enim in loco, in quo aliquamdiu constitisset, neglexerat illius famam euulgare. Ergo ad vtrumq; magni concursus vrbanoꝝ Magistratuum facti, sed neque cæteri vrbis primores defuerunt. expletis igitur, ac tantisper sedatis alacritatis publicæ tumultibus, vterq; Nanchinum cogitabant. P. Matthæo Gubernator ingens nauigium obtulit publico sumptu, quod Magistratibus fieri solet, vt Nanchinum nauigaret, nec renuit, securitatis causâ ratus id esse opportunum. Nanchinum igitur sexto february ultimo sæculi quingentesimi anno deuenerunt, nec opus fuit antiqua illa circumspeditione, nullo enim prohibente pedites in hospitium deuenerunt. id fuit in Cænobio ingenti, cui nomen Cinghensù in eo cænobio magna est hospitem frequentia, qui in conductis stationibus, ideo commorantur, quod in ipsius ciuitatis centro exstructum sit. ea in vrbe alia omnia in melius mutata reppererunt: certis enim nuncijs iam percrebuerat, Iaponios Coria pulsos, non sine damno in patriam renauigasse, ipsum vero Imperatorem Cambaco extremum diem clausisse, cuius cõfilia de Coriano regno ac Sinensi occupando Sinas, gentem imbellem, tantopere terruissent. neque hoc solum metu liberi exultabant, verum etiam quod ærario Regio, sublati extra

Anni principium eiusq; festiuitas retardat negotiũ Patrũ

Nanchinum redeunt.

Iaponij Coria pulsij.

Nanchinensis status mutatus

ordinem

ordinem sumptibus, in posterum parcebatur; Sinarum quippe exercitus fere ad centum millia militum recensēbat. Repertierat Pater varios de se rumores, sed beneuole tamē sparsos: eum Pechinum auctoritate Præsidis nauigasse, vt Regi preciosa munera deferret, ac tametsi nihil effecerat, id tamen omnes in Coriani belli tumultus referebant, qui si alio quolibet tempore idem tentasset, facile audiendus credebatur: horarias machinas videre gestiebant omnes, eo maxime stupore defixi, quod seipsa tintinnabulum pulsari diceretur. De imaginibus, de Grauicimbalo, ac reliquis mira sparsa erant non supra fidem solum, sed etiam supra modum.

Eo igitur in Cœnobio, à veteribus amicis visitatur, inde post dies aliquot ad Præsidentem vtrique peramicum itum fuit, is vbi audiuit Patrem Matthæum solum tot terras iustrasse, nullibi obicem iniectum fuisse, in conducta iam per se domo habitare, ab amicis frequenter visitari, mire latatus est hoc prospero rerum euentu, adnitente maxime Chiutaisò, qui pleno vt solebat ore in Patris Matthæi laudes se effudit, aiebat eum scientijs, quas in Sinarum regnum intulerat, litteratis omnibus oculos aperuisse, quos ad eam diem ignorantia clausos habuissent. His ex causis eum ab omnibus expeti, & vbiq; retineri, noluisse tamen quicquam sine Præsidis auctoritate, quem protectorem adlegerat, de se rebusq; suis statuere.

Ad hæc eum Præsides hortabatur, vti Domum Nanchini pretio compararet, eam vrbe multis ex causis esse commodam, & aëris clementia nobilem, nolle se ut alibi, quam in suo conspectu subsisteret, vt præsentem semper eum fauore complecteretur, neque expectato responso, duos è curialibus suis Nanchinensis vrbis peritos euocat, iubet, vti venalē domum Patri conquirant. hanc Præsidis propensionem, maluit silentio differre, quam repulsa excludere, tametsi aduersari videretur deliberationi iam prius constituta. Vix dum domum redierant,

P. Mattheo auctoritas conciliatur apud Præsidentem.

Præsidis fauor erga P. Matthæum.

dierant, cum ecce tibi Præses ipse sequitur, ad visitationis officium utrique rependendum. eam porro visitationem ritibus omnibus omisso nullo, & maximo, quo incedere solet apparatu, cohonestauit. In Aula verò cum consedisent, Profanus Cænobij Archimandrita, vir inter idolorum sacrificulos summus, ad solitam potionem offerendam accedit, & tribus æquè ingenua prouolutus, vasculum offert, eum honorem Præsidi exhibere tenebatur, velut suprèmo fanorum moderatori. Præses Patrem inuitauit, uti biduum triduumque in suum Palatium reciperet; cupere se, uti luna plena, quæ illius anni prima erat, ignes è puluere tormentario admirabili arte fabricatos, ab suis noctu conspiceret; ingeniosissimas quoque lucernas in eam, & proximas noctes concinnatas. pleniluniū quippe primum his ad alacritatē publicam ludicris spectaculis celebrari solet, nulla ne suspicione quidem superstitionis. nec renuit P. Matthæus, nec vrbane poterat. exceptus est igitur à domesticis officiosissimè, eaq; spectauit, quæ sine stupore spectari non possunt. Nanchinenses quippe in his artificijs regnum superant, & orbem, ut arbitror, vniuersum.

Ignes ingeniose excitati spectantur.

Vbi auditum fuit, P. Matthæum à Præsidi visitatum, tum deniq; Magistratum Nanchinensium maiestas vniuersa concurrat, & ne visitati quidem plurimi officiose præuenerunt. tres solum ex omni multitudine numerabo. Præses tribunalis quod à criminibus puniendis nomen accepit: inde eiusdem Assessor, ac præterea quæsturæ Regiæ, quod secundum est tribunal, summus Præses, hi quatuor, adnumerato primo ac summo Visitatore, præter officiosissimos ritus, digna tantis viris munera, magno apparatu submiserunt. quos subsequutus est, qui paucis post annis summum Colai munus Pechini gessit; hi omnes P. Matthæum vrgebant, ut Nanchini subsisteret, ædes coëmendas offerebant, & ipse per omnes vicos ac Magistratum palatia palam nemine vel obloquente, vagabatur.

Magistratus Nanchinensis honore & stationem deferre P. Matthæo.

P. Matthæus
visum agnos-
cit diuinum.

Hic quoque redijt in memoriam P. Matthæo visum illud nocturnum, quod Nanchini, cum primum venisset, turpiter eiectus habuerat. cum enim urbem ingressus ex hoc itinere fuisset, agnouit illam ipsam esse, quam in somnis illi Dominus ostenderat, cum per eam liberè vt sibi videbatur incederet, quod tum accidit non sine illius admiratione, quod vicos agnosceret, & palatia quæ non nisi somnians inspexerat, atque tum demum sibi persuasit planè id visum fuisse, non somnium, quale à rei alicuius cupidis effingi solet, persuadere quoq; sibi cepit, ex hac prodigiosa animorum mutatione, quam is qui corda hominum moderatur effecerat, diuinam esse voluntatem, vt Nanchini & non alibi consideret, cui cedere debent omnino mortalium rationes, neque enim est consilium aduersus Dominum. Cutaisò, vbi à P. Matthæo rem intellexit, in sententiam illius concessit, damnatis prioribus de alia sede consilijs:

P. Matthæus
viro litterato
& Mathemati-
co commenda-
tus.

Vivebat eo tempore Nanchini, celebris quidam litteratus è Prouincia Chiansi oriundus, is parentem habuerat olim Proregem, & bis in Licentiatorum ordinem fuerat admissus, ideo quod prima eius nominatio propter quasdam cum Collegis rixas irrita pronunciata fuisset. Is Nanchini gratia valebat plurimum apud Principes Magistratus, ijs enim ipse scriptiones varias componebat, quod fieri solet vel in amicorum funere, vel in gratulationibus, eorundem uè discessu, quales apud nos essent orationes, aut poëmata, quibus ipse scriptionibus opes magnas comparabat, & multa à Magistratibus largitione sollicitatus impetrabat, præterquam quod etiam Magistratum filijs Sinenfes libros legebat. idem de tribus Sinarum sectis (de quibus libro primo) ratiocinabatur, & sermonem miscibat, vt aiebant, appositè. Idem filium habebat, cui litteraria non admodum feliciter studia succedebant. vt eum igitur famæ traderet cõmendandum, hanc artem cõmentus est: fecit vt
nescio

nescio quis ingens de Mathematicis rebus volumen scriberet, quem ferebant eorum rerum esse peritissimum: id volumen ipse deinde filij sui nomine in lucē emisit. Verūm ne Chiutaisō, propterea quod P. Matthæo patrocina-retur, aliquid de fama filij minueret, voluit ipsum P. Matthæum inuidenti Mathematico commendare. ergo die quadam in eius ædes monitum deducit, & ex itinere cum obuios habuisset familiares quosdam totius rei conscios, subridens dixit: Oviculam an-nis pluribus educaueram, eam nunc alteri fruendam trado: cum porro in congressum admissi fuissent, eo sermonem tra-xit, vt diceret se nequaquam venisse vti Nanchini cōmorare-tur, sed solum vt vererem amicum comitaretur, & sedem illi firmam in his conterminis vrbibus aliquam inueniret, quo facto se vnde venerat rediturum. Et quoniam iudicaret, Nan-chini esse neminem, cui ea res tutius commendari posset. ob-secrare se etiam atque etiam, vti P. Matthæi patrocinium su-sciperet. Ex eo inopinato congressu & colloquio tantam cæ-pit voluptatem, vt seipse non caperet. ad eam rem tamen vbi se collegit, omnem se promisit lapidem moturum, & sane lu-culentius etiam fecit, quam dixerat. inde multis confirmare aggressus est, non esse alium Nanchino locum aptiorem: cui ^{Nanchini Ra-} cum vterq; objicerent, Nanchinensem Regiam in aduenas ^{tio offertur.} esse timidam satis atque suspicacem. Erratis inquit ille. nam Suceū emporium mari prope adiacet, & vectigalibus obru-tum innata etiam propensione facile in tumultum erumpet, aut erumpere credetur. nunc vero Nanchini Superiorū men-sium extinctas suspiciones vnam pacem & Republicæ quie-tem vbiq; personare. Nanchini etiam ipsam Magistratum multitudinem potius auxilio, quam discrimini fore. si enim vnum contigerit è Magistratibus aduersari, non defuturos in præsentem amicorum turba patrocinatores decem. extra regi-am vero cæteris in emporijs singulos prope Magistratus Re-

ges esse, facilius est enim paucos, quam plures in vnius perniciem conspirare, qua secunda ratiocinatione dissoluebatur alterum de Nanchino argumentum, quod instar dilemmatis vtrinque poterat retorqueri.

Negotium P. Matthæi per alium virum primum promouetur.

Verum nemo hoc negotium promouit magis, quam ex admonitoribus Regijs, Coli vocant, qui Cioselinus vocabatur. is quoniam contigit per eos dies alium ex eo Magistratu nullum Nanchini commorari, quos decem minimū octo esse oporteret, omnium vicem subibat, & erat in magna apud omnes veneratione, habebatur etiam insignis in Ethicis Philosophus, & quidem in characteribus effingendis (quæ res apud Sinas plus quam Europæos æstimatur) ita excellebat, vt pauca ad exemplar regulæ, illius manu conscripse, in ipsa Nanchinensi vrbe Lulium, vt vocant, nummum in pretium exigent, alibi vero & post annos aliquot, eius etiam non parum valor excreuit. libros scripserat, quibus omnes ad virtutem hortabatur, sermones præterea habebat in quodam litteratorum cœtu, is denique Præsidis amici opera & aliorum cõmendatione, cæpit quoq; cum alijs pluribus P. Matthæum admirari, ex admiratione, videndi cupiditas tractandique exarsit, & in intimam familiaritatem libellus, quem de amicitia Pater scripserat eum inuitauit. Cum igitur in graui quodam confessu de P. Matthæi statione ageretur, hæc dicitur prolocutus. Constat externum hunc hominẽ, in Cantonienſi & Chianſi Prouincijs diu commoratum, quid obstat igitur, quin etiam Nanchinicum tor alijs commoretur? Saracenos notabat, qui iam à Tartarorum tempore remanserunt, & pro indigenis computantur.

P. Matthæus statuit Nanchini commorari.

His igitur maximè auctoribus, P. Matthæus diu anceps, tandem statuit omnino commorari Nanchini, & commodo in loco ædes quærere, & magni aliquando domicilij prima jacere fundamenta. ex hac enim vrbe, velut in amplo nouali fi-
dei

dei, sperabat reliquas quoque sedes nostras magnum nomen accepturas. De ædibus autem coëmendis pro habitatione nihil aggreditur, vsque in aduentum P. Catanei, quem Lincino expectabat.

Præses etiam Sociorum patronus, audito quanta P. Matthæum Magistratus omnes benevolentia complecterentur, maiores in posterum animos in hoc negotium adhibuit, & in ea re alij ab alijs decepti, omnes ad fauendum conspirabant. arbitrabantur Magistratus, Præsidi cordi esse, nostrorum stationem. hinc fiebat, vt in Præsidis gratiam illam promouerët, idem de Magistratibus sibi Præsides effinxerat: qui Assessoris sui vacuum habitatore Palatium obtulit, quod Pater, vt rem suo iudicio nimis honorificã renuit, eò quod facile dare nonnullis potuisset ansam obloquendi, & perniciem aliquam toti negotio adferre. Commodas igitur aedes conduxit, & ex Assessoris Palatio supellectilem necessariam Præsidis auctoritate vtendam accepit, dum ipse accommodatam coëmendis ædibus compararet, nec in his decreuit concursus, sed accreuit, siue multitudinem spectes, siue multitudinis nobilitatem, eaque indies magis magisque augebatur: Hæc omnia fuse Nanchinum ad Socios scripsit mire ancipites, quid ijs demum factum esset, cum nullas hæctenus, ex quo discesserāt litteras accepissent, ex hac sede omnem Sacrificij apparatus, & quem in sua tenuitate potuerunt, in sumptus subsidium amandarunt.

Præsides Sociorum patronus, habitationem offert.

Habitatio recufatur vt nimis magnifica

Ex Mathematicis disciplinis magna Nostris auctoritas Nanchini accrescit.

CAPVT QVINTVM.

NON fuit vna diuini Numinis ad se adducendos in longa sæculorum serie ratio. Ita neque cuiquam mirum videri debet, si hanc escam piscibus in sagenam concludendis, nostri

Scientijs Euro
pæorum Sinen
ses vti pharma
cis salutaribus
capiuntur.

Opiniones Si-
nensium varia
circa res Ma-
thematicas.

obiecerint. qui enim Physica, Mathematica, Ethica ab hac Ecclesiarum duxerit, non satis nouit ingeniorum Sinenſium nauſeam, quæ ſalutaria pharmaca non niſi his illita condimentis admittant. Nulla igitur alia re P. Matthæus vniuerſam Sinenſium Philoſophorum turbam in ſtuporem æquè adduxit, quam Europæarum ſcientiarum firmiſſimis rationibus confirmata nouitate. Nunc enim auditum primum poſt tot ſæcula, terram rotundam eſſe; habebant enim velut pro primo principio, vetus quoddam axioma: Cælum rotundum, terra vero quadrata. Sciebat nemo, centrum in eius medio graua omnia ad ſe corpora vel euocare, vel ſua propenſione lapſu recipere; vniuerſam in ambitu ſuperficiem habitari; Antipodes homines hominibus ſine lapſu conſiſtere; cui rei intellectu annuente, imaginatrix facultas multorum nondum acquieſcit. Haſtenus inauditum lunæ defectiõnem poſita inter ſolem ac lunam terra prouenire; in cuius explicatiõnem abſurda commenti, grauius ipſa luna deficiebant, inter quos expoſitores, dixerẽ nonnulli, Lunam Soli oppoſitam, præ ſtupore lumen amittere. Alij ſolem ipſum in medio perforabant, aſſerebantq; lunam huic foramini Solis oppoſitam, lucem ab ſole recipere non poſſe. Nouum fuit ſolem vniuerſum terræ globum magnitudine ſuperare. quanquam id vt crederent aliqui ſe facilius adduci permiferunt, ideo quod etiam ab antiquis regni ſui Mathematicis in librorum monumentis ſcriptum eſſe conſtabat, Sole ab ijs diſtante ſupra mille milliaria in Mathematicis inſtrumentis repeririſſe. Sydera vero ipſa, quæ noſtri oculi ita exiguo ſpatio metiuntur, vniuerſam terræ ſuperficiem excedere, id demum paradoxum videbatur. Nondum intellectum, ſed ne dictum quidem eſt ſolida materia cælum conſtare, ſtellas in eo fixas conſiſtere, non erraticas vagari, decem cælorum orbem numerari, alium alio inuolui, diuerſis motibus ferri. Excentricos enim & Epicyclos Sinarum ingenijs ſub hæc

initia

initia minimè obtrudebat. Polum in varijs locis pro Climatū varietate variè supra horizontem & infra eleuari vel deprimi. Ipsam dierum etiam ac noctium extra Aequatorem inæqualitatem nondum agnoscebant.

Iam quoq; primum exposita est Geographica totius vniuersi facies: siue illa in globi ambitu, siue in plana superficie pingeretur. terras nondum viderant meridianis, paralellis, gradibusq; distinctas: æquatorem, tropicos, polum vtrumq; zonas quinque ignorabant: ac tamen si plerosque ex his circulis in cælo aut cælesti globo in Mathematicis machinis ductos inspexerant, hos tamen in terras translatos nondum spectabant. non alias vnquã astrolabium super inductis laminis multiplex, & ad singulas regiones accommodatum; non sphæram terræ globulo, vel vt in aère suspensio conspexerant, non polos duos mobilem alterum, alterum immobilem somniarant. qua ex re magnum ipsi lumen consecuti, in planetarum motus intenderunt. sciotericum horizontale in plano, vel declinans ad parietes, aliâq; huius generis infinita, ne fieri quidem posse credebant. Sed nihil æquè stupebant, vt signa zodiaci, quæ ipsi duplicant quatuor ac viginti in sciotericis apte descripta, & ita vt ne punctum quidem stylus vmbrae index, à linea eius diei, quem suis characteribus scriptum legebant, discropare. obstupere quoq; , quadrantibus nostris, & alijs modis turrium altitudinem, puteorum aut vallium profunditatem, itinerrum longitudinem facillime mensurari. Ars quoq; numeratoria scriptis exprimi posse videbatur mirum. ipsi enim certo, de quo supra, instrumento, incommodius utebantur.

Hæc porro ita incredibilia, vbi audiebant certissimis rationibus fidem etiam è pertinacibus exigere, ex vno clarè confirmato de cæterorum veritate nihil dubitabant: hæc paucis initio cõmunicata, breui in omnium litteratorum mulsæa penetrarunt. vnde colligi liquido potest, quanta Europæ nostræ auctoritas

Ex Geographica descriptione Sinæses magnum lumen acceperunt.

Europa mag
na auctoritas
accessit apud
Sinas.

auctoritas accesserit, quam in posterum à cæteris regnis segregantes, Barbaram aestimasse pigebat, & in posterum pudebat appellare. Sanè omittere non possum, quid è nostris cuidam post annos plures acciderit: recens ex Europa venerat ille, & adhuc sermonis ignarus, interpretem in congressus adhibebat: contigit eum dies fere viginti in ædibus grauissimi Doctoris iam Neophyti cõmorari: is vt erat sciendi cupidissimus, magnam eius temporis partem cum eo conterebar, philosophiæ nostræ ac Theologiæ materias, ordinem, sententias expiscabatur: ad quæ cum noster ita respondisset, vt sibi satisfactum fateretur, die quadam in hæc verba prorupit: Nunc sanè pudet me hic tibi adstare. Noster verò subridens, quæsiit, quorsum in hæc verba prorupisset: quod arbitrer ait te in ea, Sinas omnes, ac me priuatim classe numerare, in quam nos Tartaros exleges ac Barbaros redeimus: cum noster id modeste negasset, ait: id aliter fieri posse vix credo. ibi enim video vos incipere, vbi nos terminamus. eloquentiæ studium notabat, quod eos in senectutem vsque occupatos tenet, cum id à nostris in puerili prope ætate ediscatur. sed hac digressionem perfuncti, in viam reuertamur. In Sinarum scholas nullo irrepsit fundamento, præter id, quod antiquitas ipsa tandem ruitura defodit. elementa quinque numerari, nec de ea re apud eos dubitare fas est, aut disceptare. elementa verò sic numerant; metallum, lignum, ignis, aqua, terra, & quod intolerabilius est, alterum ex altero nasci affirmant. Sed neq; aërem, quia non vident, agnoscunt. vbi enim nos aërem, ibi vacuum esse volunt. quod si de cerebro suo dicerent, non obstinate pernegarent; nihil tamen P. Marthæus antiquitatis maiestatem formidauit. quatuor enim elementa è totidem qualitibus contrarijs nata pronunciauit, quæ nec plura esse vel pauciora, sed nec esse posse confirmauit. vbi vero de singulorum locis egit, tametsi de tribus inferioribus non admodum repugnarunt,

Error Sinarum
circa elemen-
ta.

De quatuor e-
lementis à Pa-
tre disputatur.

gnarunt, incredibile tamen illis visum, ignem sub ipso cælo situm, altissimam elementaris mundi partem occupare. Sed neque hoc igne cometas ardere, & eas exhalationes, quæ stella cadentes appellantur. cometas enim ipsi in stellarum numerum referebant. De his igitur P. Matthæus cōmentarium Sinicè scripsit, quo commentario elementorum quinque vanitatem exufflauit, & nostrorum quatuor veritatem stabilivit, loca sua singulis assignauit, & etiam suis figuris illustrauit. Hic cōmentarius auide arreptus est, ac sæpè ab illis ipsis recusatus, & eodem quo supradicta omnia applausu exceptus. his alijque inuitati nonnulli, se P. Matthæo imbuendos tradiderunt, hortatore maxime Chiutaisò, qui iam ex discipulo factus erat Mathematicus erudiendi traduntur P. Matthæo

Discipuli Mathematicis erudiendi traduntur P. Matthæo

gifestellus. Litteratus ille, quem supra dixi, veritus ne ab eorum splendore ipsius splendor extingueretur, discipulos ex suis duos tradidit Astronomiæ Sinensis non imperitos; è quibus alter erat ille ipse auctor voluminis, quod filij nomine prodierat: his additus est tertius, qui ceteros etiam ingenio superabat. Is venerat missus à Philosopho celeberrimo Magistro suo Collegij Pechinensis Regij, quod Hanlin vocatur, litterato: illi habentur velut litteratorum Regni medulla, & in id admissum esse, inter summas dignitates computatur. sed de his primo libro. Degebat is fortasse per eos dies in vrbe Prouinciæ Nanchinensis, à Regia fere quadridui: iam longo studio assecutus erat, nihil in Mathematicis Sinarum disciplinis solidi reperiri, & iam diu eas ad scientiæ firmitatem ac methodum, sed frustra reducere nitēbatur. Is P. Matthæo discipulum per litteras commendauit, eumque vt in Mathematicis suo loco instrueret, enixè rogauit; Naturæ erat is ferocioris, sed breui tempore ad humanitatem traductus est, illudque Pythagoricum vrsurpauit, *αὐτὸς ἔφα*. Ille idem, seipso, nullo Magistro, primum Euclidis librum assecutus est & identidem à P. Matthæo demonstrationes Geometricas exigebat, quod cum Pater ni-

P. Mathæus
discipulos in
Mathematicis
instruit.

Error circa so-
lem & lunam.

mis otiosum, & discipulis operosum iudicaret, eius votis, libris Sinensi idiomate editis, factum satis. Inter docendū discipulis etiam Sinis studia sua de sanctissima lege nostra euulganda declarauit, nihil opus esse aiebat ille discipulus idolorum sectam confutare; videri sibi satis esse, vt Mathematicas disciplinas euulgaret: hi enim impiæ sectæ Magistelli, non solum se Theologos tot cōmentis infames, sed Philosophos etiam & Mathematicos videri voluerunt. Solem noctu sese intra montem abscondere asseruerunt, cui etiam nomen Siumi affinixerunt: quem aiebant in mari radicem habere, viginti quatuor miliariorum millibus, sub aqua profundam; & cum ad ipsas maiorum syderum defectiones accessissent exponendas, somniarunt numen quoddam Holo-han nomine, solarem efficere eclipsin, solem ipsum manu dextra tegendo; lunarem vero, lunam læua manu occultando, & sanè non id vni accidit, vt è Mathematicis disciplinis idolorum sectæ depræhenderent vanitatem, sed alij quoque ita ratiocinantes dissecebant. His discipulis maximè adiutoribus, Scioterica multa, & varia, quæ distribueret, concinnauit; quin etiam excudit non paucas eorum formas, quibus omnium magnatum ædes oppletæ: omitto distinctas circulis cælestibus sphæras, & vniuersam terræ superficiem in globum redactam, aliaque per multa.

Astrologorum
imperitia.

Non Pechini solum, sed & in hac Regia, Collegium est Mathematicorum Sinensium, nobilius illud ædificiorū mole, quam Astrologorum peritia. nam fere ingenium tenue, scientia tenuiore. nihil enim aliud faciunt, nisi quod fastos & ephemerides suas ad antiquorum calculos reuocant, ac si forte euentus calculos fallunt, dicunt, ita quidem, vt ipsi supputarunt, rem regulariter euenturam, prout ipsi prædixerāt. sed hunc aberrantium siderum casum, aliquam è cælo in terras significationem præmonstrare, quam ipsi deinde pro arbitratu

tratu fingunt, errori fucum obtegentes. Hi autem non nimium P. Matthæo credebant, veriti nimirum, ne dignitatem illis eripere conaretur; hoc tandem metu liberati, amicè Patrem à quo aliquid discerent visitarunt. cum ad eos reuifendos accessisset, rem sanè nouam & opinione sua superiorem spectauit.

Mons est ad vnum ciuitatis latus intra muros sublimis, in summo monte, Area in latum patet, contemplandis syderibus aptissima, in Areæ ambitu ædes sane magnificæ à Collegis habitantur. Ea in area, qualibet nocte oportet ex ijs vnū excubare, & cælestia omnia phœnomena, vel Cometas, aut incensos in suprema aëris Regione ignes obseruare, de quibus deinde Regem exactissimè moneant, & quid vnaquæq; res potendat, exponant. In area visuntur opere fusili machinæ mathematicæ, sua vel magnitudine, vel elegantia visendæ: quibus sanè simile quippiam Europa tota nec vidimus nec legimus: ea iam annos prope ducentos & quinquaginta, imbres, niues, ac reliquam aëris inclementiam ita patiuntur, vt nihil omnino de pristino splendore amiserint. ea non ingrata digressionem; oculis vt potero, narrando subijciam, ne desiderium lectoribus iniecisse, nec videar sustulisse.

Mathematicæ igitur hæ machinæ maiores erant quatuor: Prima visebatur ingens globus, suis meridianis gradatim parallelisq; distinctus: huius globi ambitum tres viros amplecti minime potuisse iudicatum est: in immani cubo item ex ære super axem suum insistebat: in Cubo porta erat exigua, sed quæ intrando sufficeret ad ipsum globum, cum opus esset rotandum: in eius externa superficie sculptum omnino nihil, non stellæ, non regiones, vnde apparet aut nondum fuisse finitum, aut studio ita relictum, vt globi cælestis ac terreni vicem obtineret. Altera machina erat ingens sphaera; non angustior diametro, quam quantum spatij vtriusque manus extensione

Mons sublimis contemplandis syderibus aptus.

Machinæ Mathematicæ visendæ quatuor

Prima machina.

Secunda.

tentione completur, passum geometræ vocant. Horizontem
 habebat & polos: circulorum porro vicem subibant armillæ
 quædam duplices, inter quas, quod vacuû erat spatium, sphæ-
 ræ nostræ circulos repræsentabat; hæ omnes in trecentos se-
 xaginta quinque gradus, & minuta pauca diuidebantur: in
 eius medio terræ globulus nullus videbatur, sed tubus quidam
 ad instar sclopeti perforatus, quem quæqua versum voluere, &
 quolibet in gradu ac eleuatione statuere facile erat ad explo-
 randas eo tubo, velut pinnulis solemus, stellas quaslibet arti-
 ficio sanè non inepto. Tertia machina erat Gnomon altior
 duplo superioris machinæ diametro, statuta in ingenti mar-
 more ac prælongo ad Borealem plagam: Tabula autem lapi-
 dea canalem habebat in ambitu, vt aqua in eum canalem im-
 posita exploraretur, esset saxum in plano nec ne, & stilus eo
 modo, quo in horologijs ad perpendicularum collocatus. cre-
 dibile est Gnomonem hunc ideo extructum fuisse, vt eius o-
 pe solstitorum & æquinoctiorum vmbra ad amussim notaretur.
 nam ideo saxum ipsum ac stilus in suos gradus distribue-
 batur. Quarta deniq; & omnium maxima stabat machina
 quædam è tribus quatuorue Astrolabijs ingentibus iuxta se
 positis; & singula geometricum passum, qualem descripsi, in
 diametrum ferebantur: nec illis deerat linea fiduciæ, vel alio
 nomine halhilada: sed neque dioptra. ex ijs vnum æquatorẽ
 in meridiem inclinatum referebat alterum, quod cum supe-
 riore crucem referebat, in septentrionem & Austrum Patri
 visus est esse meridianus, tamen in gyrum voluebatur: alte-
 rum erectum stabat ad meridiem, quo circulus verticalis for-
 te intelligebatur: sed hic quoque, vt quemlibet verticalem
 demonstraret, rotabatur: & hæc omnia gradus ita distribu-
 tos habebant, vt in singulis ferreos nodulos prominentes ha-
 berent, vt etiam noctu manuum fide gradus ipsi sine luce pal-
 parentur. Tota hæc astrolabiorum machina in area quoque
 plana

Tertia.

Quarta.

plana è marmore cum suis in gyrum canalibus statuebatur. In singulis autem his instrumentis, Sinicis characteribus exponebatur, quid vnaquæque res denotaret: adscriptæ quoque erant quatuor ac viginti zodiaci constellationes, quæ signis nostris duodecim duplicato numero respondent. Verum in his error erat vnus; quod omnia in sexto gradu supra trigessimum poli eleuati statuerentur. Vrbs quippe Nanchinensis in gradu iacere trigesimo secundo & quarta gradus portione, certius est, quam vt in dubium possit reuocari. ac videntur fortasse hæc machinæ ideo factæ, vt alibi collocarentur, sed ab aliquo deinde rerum mathematicarum minus perito, nulla habita ratione loci inibi collocatas. Spectauit etiam P. Matthæus post annos aliquot similes Pechini machinas, aut easdem potius, ita nihil aliæ ab alijs discrepabant, nihil vt dubium videatur, ab eodem fusas artifice: & quidem eo tempore fusas constat, quo Tartari Sinis imperitabant. vnde non temere coniectare possumus, eas ab aliquo externo perito disciplinarum nostrarum fuisse conflatas.

Sed tempus est vt à machinis regrediamur. Magistratus eo tempore maximus P. Matthæum rogauit, vt Geographicam vniuersi descriptionem olim in Cantonensi Prouincia cusam reuideret, & fusioribus cōmentarijs locupletaret; velle se denuo illam publicis palatij sui tabulis sculperere, & in publico ponere spectandam: fecit quod erat rogatus, & auxit etiam proiectionem maioribus tabulis ad intuentium commoditatem exprimendam, errores correxit, addidit multa, vt ne pigeret renouasse. mire placuit hoc amico Magistratui, & mox publicis sumptibus sculptores adhibuit eximios, ipse vero eleganti procemio opus auctoremq; laudauit. Hæc recurfio fama ac numero Cantonensem superauit: eius ex hoc regni centio in reliquas partes exemplaria distributa, quin etiã a nostris Amacaum, & in Iaponiam amandata, ad quorum

P. Matthæus
rogatu Magi-
stratus Geo-
graphicã vni-
uersi descri-
ptionem facit

normam alia alibi inculpta narrantur: ex ijs vnū in Sinarum regno peruenit ad eum, qui tum Prorege Cuiceū moderabatur prouinciam. Is P. Matthæo iam tunc è Cantonienſi Prouincia notus, idem opus alia methodo ſuſcepit recudendum: deſcriptionem illam anguſtiori proiectione coarctauit, & in librum rerulit; omnia quæ legerat regna in quinque vniuerſi zonas diſtributa; & ſingulis regnis proprias commentationes, quæ ſimul omnes in laxiori deſcriptione legebantur attexuit: idem quoque operis auctorisq; encomia fuſè præfatus auctoritatis ſuæ partem, quam litterarum opinione, ſcripſitq; libris compararat, in opus ipſum ſcriptoremq; deriuauit: quæ omnia fuerunt eius meſſis, quam videmus, herba & naſcentis Eccleſiæ fundamenta.

Nanchini viri Primores P. Matthæi familiaritatem ambiuerunt.

CAPVT SEXTVM.

Volebat in hac Regia Deus optimus Maximus ſpes magnas altè defodere; id vt clarius intelligatur, ingratus diuinis eius operibus viderer, ſi prætermitterem, quos ad eam rem inuſitatos forte modos euocarit. attingam hoc igitur capite Magnates illos, qui eo tempore P. Matthæi congreſſum ambiuerunt; nec tamen eam rem exhaurire ſtatui, ne propoſitæ breuitatis limites in re non magna transgrediar. Taceo primum ſummos ſex Tribunalium Præſides, qui nihilo quam Pechini minus, excepta Regis præſentia, qua ſuperant Pechinenſes, ſuæ prouinciæ negotia moderantur; tres alios, de quibus nihil hæctenus, nominabo. Dignitas eſt quædam hæreditario iure in primogenito tranſmiſſa, ab ipſis belli Ducibus, qui Tartaros expulerunt, ij Quocùm appellatur, quorum poſteriores filij honoribus omnibus ab Rege, ſed infra primogenitum
coho-

Primores' vr-
bis Nanchinè-
ſis P. Padeunt.

cohoneſtantur: vnde fit, vt nunc ſæculis ſenſim labentibus in numeroſam familiam excreuerint: ac tametſi nihil omnino publici muneris attingunt, niſi forte militares præfecturas, habent tamen non minimam dignitatē, & opum oſtentationem: & hi verè ſoli nobilitatem Europæam repræſentant. Sed de his plura ſupra, hæc ad memoriam vellicandam repetita. huius familiæ caput Nanchini eſt vnum, cuius eſt viſendus apparatus; quoties eum egredi domo contingit, ſella geſtatoria octo baiulorum humeris exportatur; hortos, palatia, ſupellectilem, regia omnia poſſidet: is die quadam P. Matthæum in ædes ſuas inuitauit, ſed primum patruum ſuum ad eum inuiſendum miſit, adeuntem excepit in horto totius vrbis amæniffimo, eo in horto, prætermiſſis alijs, quæ ſpectari nec fortaffe legi poſſunt ſine voluptate, vidit arte factum è varijs marmoribus impolitis montem: is in ſpeluncas affabre excauatus; cubicula, aulas, gradus, piſcinas, arbores, & alia plura continebat; in quibus ars cum voluptate certabat. hoc ideo faciunt, vt æſtiuos æſtus, ſi quando ſtudijs inſudant, vel conuiuia inſtruunt, ſpeluncarum frigiditate fallant. augebat lepôrem figura in labyrinthum tendens: nam tametſi non latiffimam aream occuparet, duas tamen trësue horas omnia circuire volentes detinebat, & inde alia porta patebat egreſſus. Erat hic nobilis ſed adoleſcens, cui ſatis fuit ex Europæis rebus audita nõnulla ſpectaſſe.

Hortus totius
vrbis amæniffi-
mus.

Alter qui ſeſe in P. Matthæi familiaritatem ingeſſit, erat Nanchinenſium militum omnium præfectus, qui etiam aliam obtinebat dignitatem, proximo infra ſuperiorem gradu, ea Heu appellatur: hic arctiorè cum P. Matthæo amicitiam inijt, & eum ſæpius ſolitis ritibus, congreſſu, & conuiujs excepit, è cuius amicitia noſtri ſecuri nõ parum erant futuri. hic enim pro munere vrbis excubias, & ſecuritatem curat, & hic ille ipſe eſt, qui nuper cum Nanchini eſſet, P. Matthæum interci-
pere

pere conabatur, nisi eum amici Præsidis auctoritas deterruisset, vt supra narraui.

Tertio loco mihi nominandus est Eunuchus è maximis, quicum auctoritate non minima Nanchinensibus Eunuchis præest, quorum aliquot millia censentur, idem Regis Palatio præsidet, & vrbani omnibus portis, quin etiam militibus lustris, vna cum maximo, de quo dixi, præfecto: alia quoque publica negotia attingit non pauca, & auctoritatem quoque magnam maximo proficitur apparatu: is erat prope decrepitus, & pro Eunuchorum Sinensium morè parum vrbanius. ergo parum vrbane P. Matthæum excepit. nam eius curiales monuerunt, vt certum honoris titulum illi daret, qui celsitudini nostræ videtur proxime respondere, eam quoniam noua res est, exponam. Regi quoties loquuntur, precari solent decies millies mille vitæ annos his tribus syllabis; van van sù, & hoc est idem ac si maiestatem voces, cæteris in Palatio Regijs prolibus aut Reginis mille annos inferiore titulo precantur. Eunuchorum verò arrogantia tanta est, vt sibi mille annos velint optari, & poplite flexo salutari, Verum hic P. Matthæus refugit. neque enim sine summorum Magistratum offensione poterat plus Eunucho, quam illis deferre, sed tamen honoratus. vsus bonum Patrem edocuerat, apud Sinas, cæterosq; in Oriente Gentiles, non negligendam esse aliquam intra rationis limites maiestatem; Ingressus est igitur & solito ritu Eunuchum salutauit: inter loquendum vero, quoniam Eunuchus obsurduerat, adstabat illi ad latus vnus aliquis, qui Patris illi verba in aures insonaret, & is immutans honoris titulum mille annos pro arbitrato iterabat: quibus rebus quam contentus extitisset, magno munere, quod Patri obtulit, est restatus, Pater autem illud respuit, & Trigonum vitrum à se petiit negauit, & in posterum ab Eunuchi congressu abstinuit. satis tamen hoc fuit, vt Eunuchi reliqui Patrem venerarentur, scireturq;

Regi sic faulta
peccatio.

returq; tota vrbe tres illos vrbis Primates in aduenæ Nanchini statione consentire.

Eodem tempore, Nanchini habitabat patrio in solo quidam, qui primum in Doctorum renunciatione locum fuerat assecutus. ea res per se maxima dignitas est, alijs enim ipse Reipublicæ muneribus exturbatus, domi priuatus degebat, sed eo tamen, quo decebat apparatu, & omnium veneratione. Is in concionatorem triumlectarum, quas apud Sinas esse diximus, degenerarat, & iam magnam eorum cognitionem profitebatur. habebat domi suæ celeberrimum eorum templorum canobitam, qui publicis quæ gesserat muneribus sponte abdicatis casariam raserat, & è litterato, infrequenti apud Sinas exemplo idolorum Minister euaserat. & quoniam reuera Quidam è litteratis idolorum minister factus. vit erat Sinensibus disciplinis probe eruditus, & ad scientiam septuaginta annorum senectus accesserat, magnam ea re famam, & discipulos plures aggregarat, noua quam ipse comminisceretur sectæ professores; vterque P. Matthæum magno honore affecit, sed maxime apostata litteratus omnes egit in stuporem, qui audierunt illum visitando præuenisse, solus ille, cum in litteratorum cætu de lege nostra acriter disputaretur, tacuit legem nostram veram esse confirmauit, Patri denique in stabello epigrammata duo eleganter sane conscripta dedit, quæ ipse quoq; postea in Epigrammatum suorum libellum retulit: de hoc apud Sinas more memini me libro primo Epigrammatis honorantur. tractare. Hæc epigrammata quæ P. Matthæo ac Socijs honoris causa scripta sunt, in magnum volumen excreuissent, nisi modestiæ Christianæ fuisset consultum.

Alij quoque duo dignitate, sed fama tamen nihilo inferiores ad eum visitandum deuenerunt. ex ijs vnus se ad annos ætatis trecentos peruenisse fingebat, quorum magnam partem, ne mendacij coargueretur, extra regnum se collocasse dicebat: & quoniam Sinæ magnates ad vitam protrahendam

Sine in produ-
cendis annis.
etatis delirant

hendam intenti prope delirant, nihil admodum de rei veritate laborantes, hunc hominem magna ambitione sequebantur; ex eo quod prolixioris vitæ præcepta discipulis suis prælegebat. is ergo ad Patrem etiam primus venit, vti se quod adiebant congressu cum Mathematico summo nobilitaret; is iactabat se non è cælo, sed è terra Sinensi Geologia futura prædicere. de qua etiam consule librum primum. Alter è duobus minus quidem impudenter, sed tamen & ipse fingebat. nonagenarium enim, cum vix sexagenarius videretur, se esse prædicabat. nouerat etiam incurabiles ferè morbos curare, & qua arte nescio, sed in eo tamen genere certis auctoribus de eo mira narrabantur; hic erat prioris Socius, & alter alteri famam, vel è vita longiore, vel ex artis medicæ præceptis. colligebat. Illi P. Matthæum ubiq; prædicabant, & asseriebant se illi in scientia planè cedere, vnde venit aliquibus in mentem suspicari P. Matthæum fortasse etiam in aliquot sæcula vixisse, sed eam rem secretis ex causis dissimulare. similes enim nugas, de aduenis potissimum vultu non nihil à se discrepantibus, facile solent suspicari.

Confutio Litteratorum Principi musica exhibetur.

Hoc eodem tempore omitti non debet res quædam, quæ fortasse ab Europæis quæri solet, de Sinarum videlicet harmonia. Solemne in diem quendam Confutio Litteratorum Principi sacrificium parabatur, si sacrificium appellari potest, quod ipsi non vt Numini, sed vt Magistro offerunt. sacrificium ideo vocatur, quod id nomen apud Sinas latius pateat. In id ergo sacrificium solemniter musica exercebatur, ad quam pridie sacrificij probandam summi Tribunalis Præses amicus euocabatur, vt videret, an in sacrificium posset adhiberi. inuitatus est P. Matthæus: nec abnuit, maximè quod sacrificium non esset. concentum hunc curabant Litteratorum Sacerdotes, Tansù vocant, & in aula vel potius templo Regio, quod Deo Cæli Domino extructum est, musici concentus experimentum

tum fiebat. P. Matthæo locus cum Præsidiis filijs ad spectandū est assignatus. prodire cœnobitæ velut sacrificaturi in vestib^o sanè pretiosis: ij post exhibitos Præsidi solitæ venerationis ritus, tum ad pulsanda quilibet instrumenta se accinxerunt: è quibus erant ex ære campano tintinnabula, pelues, alia è saxo, è pelle quædam velut tympana, è fidibus nonnulla, tibiæ inflabantur, & organa quædam, in quæ ventus non follibus, sed ore insufflabatur: quædam alia brutorum figuram referebant, & bacillis in eorum dentes adactis, ex inani ventre sonū reddebant. hæc simul omnia pulsabantur, eo concentu, quem fingere sibi quisq; potest. neque enim alia erat, quam nō concors, sed discordia discors. nec ipsi Sinæ planè pernegant. doctissimus enim quisq; fatetur, simphoniæ concordiam veteribus notam, pōsterioribus sæculis excidisse, & sola instrumenta sine arte remansisse.

Musica discors

Verum Regium quoque Templum spectari debet. nam vere Regium est; siue magnitudinem spectes, siue operis maiestatem. Sub Urbem extractum est in nemore, aut potius pineto, muris cincto, quod in ambitu duodecim miliaribus Italicis patet. Totum fere templum exceptis muris opere latericio è ligno constat: in quinque naues distribuitur: duobus vtrumque ordinibus columnarum, quæ lignæ ac rotundæ duorum virorum amplexum excedunt, & crassitiem altitudo intra simmetriam non fallit: supra calatum est egregie tectum, & plane inauratum, ac tamen si ducentis iam annis erectum est, neque Rex Nanchini sacrificet aut resideat, vix quicquam tamen de primo splendore deperdidit: in medio templo locus est eminentior è marmoribus pretiosissimis, in eo loco duplex est Thronus; marmoreus vterque: in altero Rex sacrificaturus sedet, alter inanis ej, cui sacrificat relinquatur, vt ne dedignetur assidere. exterioris templi peristilia elegantissimis meandris exornata: ac ne ates in eo nidificarent,

Templum regium.

aut omnia fœdarent, fenestræ omnes ferreo filo in retis modum solis radijs solum patebant. id solemne est fieri in vniuerso Regis palatio. Templi portæ omnes æreis laminis inauratis obductæ, & laruis elegantibus ex eadem materia exornatæ. Extra Templum è marmore rubro plures erant aræ, quæ solem, lunam, stellas, & Sinicos montes referebant, lacus etiam quidam mare representabat: quare dicuntur inuuisse, Deum qui in eo templo colitur, reliqua condidisse, quæ extra templum statuuntur, ne ea quis pro numine veneretur. Huius nemoris arbores, propositis pœnis grauissimis nefas est cedere, etiam ramum quemlibet, vnde permagnæ sunt & antiquitatis testes. In ambitu templi variæ sunt cellæ, quæ olim fuisse Thermæ dicebantur, in quibus Reges sacrificaturi, & reliqui Ministri lauabantur.

Aræ extra templum.

P. Matthæus Riccius cum celebri sacrificulo de lege nostra disceptat.

CAPVT SEPTIMUM.

VTebatur, vt supra dictum est, habitu litteratorum P. Matthæus, sed eorum maximè, qui se legis prædicatores appellant. habitus est sanè modestus, & pileus nostro non ablimilis, in crucis quoque formam constructus; nec se habitu solum, sed multo magis colloquijs se diuinæ legis præconem prædicabat. totus enim erat in vtraq; simulacrorũ secta confutanda. Litteratorum vero sectam non solum non perstringebat, sed laudabat etiam, eiusque Principem Confutium commendabat: qui quæ de altera vita nescierat, tacere, quam comminisci maluisset, & legis suæ præcepta ad vitam recte cuique constituendam, & familiam, regnumq; ex æquo & bono gubernandum direxerat. Hic vestiendi procedendiq; modus in externis visus est planè nouus, sed qui magnopere à littera-

Habitus Patris
Matthæi.

litteratis approbaretur. externi quippe ad hanc diem omnes, qui ex occasu in Sinarum regnum penetrarant, omnes in quâ, à litteratorum placitis, ipsoq; Confutio discedentes, in simu- lachra celebranda ferebantur. & hac de re frequens erat inter magnates sermo, illum in omni congressu verum litteratum appellabant; qui vnum Deum veneratus, verû cultum, mentitis Dijs colendis fœdare nollet, quod pleriq; faciunt apud Si- nas hoc tempore litterati.

Eo ipso tempore florebat Nanchini septuagenarius qui- dam senex, ex vrbanis magistratibus, magna litterarû ac vir- tutis opinione: ad eum velut ad oraculum plurimi è varijs par- tibus concurrebant, & se in eius disciplinam tradebant, è quibus ille millenos numerabat: is aperte repudiatis littera- torum institutis, vanos Deos venerabatur, & venerandos præ- dicabat: & quoniam concursus vndique fieri solitos non fere- bat, certos quolibet mense dies designarat, quibus audire & audiri volebat: reliquis diebus ne auocatus quidem compa- rebat. hic cum P. Matthæo congredi desiderauit, & adhibi- to vtriusq; familiari Chiutaisò effecit, vt libens ad se veniret. sperabat enim eum se posse diuino auxilio ad Christi fidem ag- gregare. ergo primo congressu de religione sermones illati, & quidè primo prope argumento extorsit, vt diceret, sectam idolorum similem esse malo, partim putri partim sano; accipe- re se quod in eo sanum esset, & putre repudiare: qui aderant eius discipuli ex tam liberali Magistri concessione, pudore suffusi sunt. ipse etiam stupore affectus est, inuenisse se homi- nem, qui sectam idolorum ita acriter impugnaret.

Solemne erat eo tempore, solito acrius litteratos in varia sodalitia cogi, vt inter se de Ethicò disciplinis, & virtute se- ctanda conferrent. is de quo modis agebatur, sermonem sus- cepit, & eruditissime, vt solebat, sed ex idolorum secta tamen Confutium litteratorum Principem confutauit. Aderat forte

Senex quidam
litteratus cum
P. Matthæo de
lege nostra di-
sputat.

è publicorum operū Tribunali grauissimus litteratus, & idem in grauissima dignitate constitutus, non tulit litteratum in Confutij dedecus Idola propugnare, sed grauius excandescens, vociferabatur; rem omnino ferendam non esse, in hoc omnium & Sinensium, & Litteratorum cœtu hominem, & litteratum eo dementia peruenisse, vt Confutio repudiato idola propugnaret, quorum cultum constabat è regnis externis aduenisse: quod ipsum, inquit externus ille litteratus Matthæus Riccius admirari ferebatur, quem etiam aiebant Confutij doctrinam prædicare, & idolorum deliria impugnare, quæ iam dudum ipsi aduenæ è suorum regno exterminassent. Hic qui loquebatur nondum P. Matthæum aut conuenerat, aut viderat: vnde mirum est, eum de eo sic palam prolocutū. His auditis, idolorum propugnator erubuit, sed dissimulato pudore subiunxit: se cum eodem aduena collocutum, & videri sibi nondum de Sinicis rebus probe edoctum: paulatim inquit placitis melioribus erudiemus: atque ita dissoluto cœtu, singuli ad sua redierunt, non ita multo post cum ignoraret etiam tum P. Matthæus ea, quæ in sodalicio contigerant, inuitatus fuit ab idolorum propugnatore ad conuiuium instantissimè. nam Sinæ vt supra dictum est, controuersias suas fere inter pocula dirimunt. ne suæ stationi stabilendæ obicem opponeret, causatus est occupationes, & alia per multa, quæ omnia inuitator reiecit, & importunis legationibus euicit, etiam auctore Chiutaisò, vt P. Matthæus non potuerit, sine inurbanitatis nota amplius repugnare. Iuit igitur & quidem ad disceptandum comparatus; ipse quoque inuitator semel victus, cum sibi diffideret, celebrem euocauit idolorum sacrificulum, qui multis alijs quos in discipulos adlegerat, præesse dicebatur: præter quos alia quoque illum laicorum multitudo ex utroque sexu Magistrum appellabat. Is Sanhoi vocabatur, multum à reliquis huiusmodi canobitis discrepans, quos supina rerum

ignoratio

P. Matthæus
inuitatur ab i-
dolorum pro-
pugnatore.

Alios canobi-
ra litteratus
inuitatur.

ignoratio infames reddit. Hic enim litteris operam dederat accurate, & insignis erat vel philosophus, vel orator, ac Poëta, idem reliquas sectas præter suam alte imbiberat.

Vbi P. Matthæus aduenit, iam aderat euocatus cænobita multis litteratis stipatus, atque interim, dum reliqui veniunt, viginti & eo plures exhibitio de more ritu confederunt. Assedit Patri sacrificulus, & magno supercilio superbiam, vili lacerna tegens præferulit, velle se cum Patre de Religione congregi. cui P. Matthæus in hunc modum est prælocutus: Prius ait quàm in arenam descendamus, aueo ex te scire, quid sentias de primo principio cæli ac terræ, ac cæterorum conditore, quem vno verbo Cæli Dominum appellamus. Respondit ita laceffitus: non equidem nego hunc cæli ac terræ moderatorem reperiri, sed eum nihil admodum habere maiestatis aut Numinis. nam & ego inquit, & alius quilibet illi æquales sumus, neque vlla in re illi cedimus. & hæc ita perfriçta fronte dicebat, vt etiam aliquid esse amplius videri vellet. Quæsiit Pater ex eo; ea facere possêt nec ne, quæ cæli Dominum fecisse constaret? nam hoc necesse videbatur; annuit ille, & se terram & cælum posse condere. Age, inquit P. Matthæus Prunarium huic simile fac sodes, aderat enim tum forte prunarium cum prunis candentibus: hic vociferari cæpit, indignum esse vt hoc ab eo fieri postularret: cui altius etiam tollens vocem respondit: indignum esse promittere, quod non possis. ad clamorem cæteri concurrerunt, & quærebant, ecqua de re disceptarent. Chiutaisò rem retulit, & visusest P. Matthæus non iniqua postulasse. Instaurata denuo disputatione, cæpit Profanus Mystes chimæræ suæ principium magna circum locutione proponere. quærit vicissim ex P. Matthæo Mathematicas norit disciplinas nec ne, senserat enim eum pro insigni Astrologo prædicari: respondit noster, ea de re se aliquid asscutum. tum ille, cum inquit de sole ac luna differis, in cælum conscen-

Litteratorum
confessus ad
disputandum.

Disputationis
principium.

Oratio
liber
c. 11.

conscen-

conscendis, an illi ipsi planetæ ad te descendunt? neutrum inquit Pater, verum cum quippiam videmus, speciem quandam rei visæ efformamus in ipsa mente nostra, & si forte de re visa loqui aut cogitare placet, mentem nostram introspicimus, & ab ea receptas imagines ac species exigimus. hic velut victor gaudio exultans in pedes erigitur. Ecce tu inquit nouum solem, nouam lunam creasti, & eadem ratione quidlibet aliud creari potest, quo dicto superciliosus refedit, velut re iam clarissimè probata conuiuens. Pater vero exponere aggressus est speciem illam non esse solem ac lunam, sed solis ac lunæ imaginem, atque inter vtrumq; quantum sit inquit discrimen, quis non videt? & quidem si nullo sensu solem ac lunam percepissem, nec ipsam etiam speciem elicere potuissem, ac longe minus ipsum solem ac lunam condidissem. In speculo probabat intentum, in quo solis ac lunæ imago spectabatur, si ex opposito statueretur. ecquis porro est ita hebes, vt dicat, speculum solem ac lunam creare posse? hac expositione adstantes visi sunt magis, quam Cœnobita, recreari qui deinde causa suæ bonitatem in clamore statuens, occultare nitebatur ignorantiam. eò res deuenit, vt tandem inuitator ipse vereretur, ne quid alteri inurbanè in alterum elaberetur: ergo auctoritate sua litem diremit, & Cœnobitam alio adduxit, eo consilio, vt è disceptatione in posterum cessaretur.

Interim venerant reliqui ad conuiuium euocati, & singuli singulis in mensis, quæ erant plurimæ, assederunt. primum locum occupare iussus est, quod externus esset P. Matthæus, in medio conuiuio colloquentes inter se litterati; discutere ceperunt celebrem apud Sinas litteratos quæstionem de humana natura, quid sentiendum? ipsa se ipsa bona sit an mala? an neutrum. aiunt enim si bona est, vnde malum quod ex ea nascitur? si mala, vnde bonum quod sæpè operatur? si neutrum est, vnde nunc bene nunc male se ipsa facit? & quoniam logi-

P. Matthæus
explicat re-
sponsum suum

Quæstio pro-
ponitur de hu-
mana natura.

capre

cæ præceptis carent, morale bonum ac naturale confundunt, distinctione uti nescientes, item natura ingenitum vel acquiratum perturbant, de natura verò originis culpa corrupta, de quæ diuinis auxilijs & gratia, ne per somnium quidẽ audierunt. vnde in hanc vsque diem Philosophi de hac quæstione certant, & adhuc sub iudice lis est. de qua eo die integrũ horæ spatium problematicè disceptarunt, totum illud tempus siluit P. Matthæus, & à plerisq; iudicatus est huius quæstionis subtilitatem ne affecurus quidem, & tamen pleriq; optabant, quid posset in hoc nodando nodo experiri. igitur cum velle se loqui modestè prætulisset, conticuere omnes, intentiq; ora tenebant. tum P. Matthæus disputata vtrimq; magna memoriæ fælicitate repetijt. quæ res in stuporem egit yniversos: tum ait: Nihil dubium esse potest, quin cæli terræq; Dominus optimus in immensum vsque debeat iudicari, & si natura humana adeò infirma est, vt de ea dubitetur, bona sit an mala, eamq; dixerit Magister Sanhoi, non ita multo ante hominem esse cum illo numine cæli ac terræ conditore, hinc apertè conficitur, dubitari quoque de Deo posse, bonus sit an malus. affidebat P. Matthæo litteratus quidam è Licentiatorum ordine, cui cum argumentum arrisisset, ne ab aliquo sortasse minus fuisset intellectum, idem copiosius & eloquentius retulit: tum ad Cænobitam conuersus, subridens dixit: quid adhuc respondes? ille vero risu ac supercilio eludebat. Verùm institit P. Matthæus ac cæteri, vt ratione potius, quàm nutu satisfaceret. tum ille nescio, quod è sectæ suæ somnijs diluuium narrare cepit, sed eum P. Matthæus interturbauit, dicens: inter nos ratione non auctoritate agendum, cum alter ab altero legis professione discrepemus, nec alter alterius libros pro veris admittat: potuisse se quoque è legis suæ voluminibus multa proferre, sed hodie ratione, quæ apud omnes vna est, res erat dirimenda: nec ideo tamen ad respondendum aggreditur, sed

P. Matthæus
euoluit quæ-
stionem.

varijs acurisq; sententijs in idiomatis lepore fundatis tergiuer-
 sabatur, ita vt victus tamen videri nollet, & cum multa garru-
 ret, probare intendit eum, qui bonus esset, posse quoque ma-
 lum esse: vnde Deum nec bonum nec malum esse concessit.
 tum P. Matthæus apto ad ingenium simili institit, solem ita
 clarum esse, vt obscurus esse non possit, ex eo quod innata illi
 claritas esset. ea res magnam apud omnes vim habuit, quoni-
 am substantiam ab accidente non separant. Ad extremum alia
 multa dicta, probataq;, sed videri sibi solus ipse victus noluit,
 apud reliquos enim etiam conuictus iudicabatur, quibus ita
 P. Matthæi rationes placuerunt, vt in multos menses, huius
 disceptationis fama, congregantibus inter se litteratis, collo-
 quendi materiam daret. Hic error ex idolorū secta deprom-
 ptus, Deum & reliquas res omnes ex vna eademque esse sub-
 stantia, non sine magna Numinis iniuria, sensim etiam in lit-
 teratorum scholas irrepsit, & videntur sentire, Deum esse ani-
 mam vniuersi, & velut vnā magni corporis mentem. Ipsius
 quoque qui inuitauerat discipuli frequenter postmodum ad
 P. Matthæum recurrerunt, quibus ita satisfactum, vt errorem
 deposuisse viderentur, quem vt etiam reliqui deponerent, cō-
 mentariolum P. Matthæus scripsit, & in Catechismi caput v-
 num inseruit: eum commentariolum legerat, postea ex disci-
 pulis eius, qui conuiuium instruxerat quidam, & ait: qui hæc
 negauerit hunc quoque solem clarum esse negaturū putem.
 huius disceptationis fama ad animum Præsidis peruenit, qui
 deinde victoriam ipsemet est gratulatus, nec ille solus, sed alij
 plures, quibus iam barbaræ, vt arbitrabantur legis placita non
 barbara videbantur, & illi quidem Patri gratulabantur, ille
 vero Deo gratulatus, quod legis suæ paulatim
 in Sinenſi Regia iaceret fun-
 damenta.

error grauis.

P. Matthæo de
 victoria fiunt
 gratulationes.

Ex Hybernis Nostri Nanchinum incolumes appellunt, & ades commodè comparantur.

CAPVT OCTAVVM.

CORIANO bello exhaustum Regis ærarium, procurabat eadem ipse Rex instaurare. fama est in Sinensium Regno argenti ac auri fodinas esse complures, sed aiunt si forte metalla illa humanæ cupiditatis irritamenta effodiantur, tot ad prædam concurrere prædones, vt antiqui Reges eas clauferint & vetuerint in posterum aperiri: eas porro ærarium vacuum non ferens, simul effodi iussit, & antiquas leges effringi, imposuit præterea tributum nouum, vt in omnibus Prouincijs, è centum duo, penderent merces omnes distrahendæ: id tolerabile fuisset, Si Rex ad hoc tributum exigendum Magistratus adhibuisset, sed maluit Eunuchis fidere, è quibus duos tresue primarios in singulas Prouincias amandauit, quos alij comitatus sunt auctoritate magis, quam cupiditate inferiores, Eunuchis maioribus laxatæ habentæ, & è Magistratum manibus qui eas moderabantur ereptæ. Impotens hominum genus ac barbarum sine litteris, pudore, misericordia, quibus cum accessit superbia, quæ vitiorum portenta orientur? ergo semiuiri quos cupiditas immanes reddiderat, intra paucos menses Regnum vniuersum perturbanunt, & tristiores faciem quam cum Coriano bello premeretur induxerunt; hoc enim externum erat; illud vero, intrinsecum & maius malum metu. plena erant omnia impostoribus, plena falsarijs, plena latronibus, nec aliud vulgo credebatur esse Telonium, quam infame latrocinij nemo; & ærarium ipsum publicum, cui Rex Eunuchorum fide consulebat, expilabatur. Eunuchi vero fodinis deputati non in montes, sed in opulentas vrbes ferebantur, & sicubi vir aliquis copiosus habitare diceretur, ijs in ædibus aie-

Tributum à Rege impostum.

Eunuchorum cupiditas Regnum perturbabat.

bant argenti fodinam reperiri, deq; domo euertenda & effodienda cogitabant, ac miselli ad ædes conseruandas, magnum argenti pondus Eunuchis coacti donabant: nonnullæ ciuitates etiam ac Prouinciæ de certo argenti pondere cum Eunuchis conuenerunt, quod Regi velut è fodinis expressum penderent, hac enim se ratione ab eorum importunitate libera- bant, his populi vexationibus, rerum omnium pretia excre- uerunt, & è pretio penuria incruduit.

Rex de impor-
tunitate Eunu-
chorum monen-
tur.

Rex Eunuchos
defendit.

Merus nostris
& Præsidi in-
iicitur.

Non desuere tamen, nec sibi nec Regi Magistratus, fre-
quentibus enim libellis monuerunt, primum quàm indignè
populus haberetur, quàm euidentis esset vbique tumultus pe-
riculum; nec periculum solum, iam enim quibusdam in locis
eruperat: & quia Rex silentio suo omnia eludebat, liberrimis
& acerrimis libellis eum repræhendebant, quin etiam ausi
sunt aliqui, extra vrbes Regias Eunuchorum iniurijs obfiste-
re. Verum Rex ea esca delinitus, quæ die qualibet in palatiũ
ab Eunuchis inferebatur, statuit hoc negotium acriter perse-
qui, Sindicorum Regionum libertatem, & eorum qui Eunu-
chis obfistebant audaciam, atrocibus pœnis reprimebat; mul-
ti ex ijs dignitatibus exturbati, multi annos plures in uinculis
Pechini detenti sunt, & hoc Regiæ auctoritatis calculo Eunu-
chi grauius insolescebant, & pronius in latrocinia ferebantur.

Hæc ubi Nanchini increbuerunt, valde veritus est Pater
Matthæus, & cum eo primi Tribunalis Præsides amicus noster,
vt Nostri qui Lincini in hybernis erant, in alicuius ex ijs har-
pijs unguis inciderent, & iam Præsidi videbatur fieri omnino
non posse, vt inde Nostri quorum sarcinæ magno in pretio ha-
bentur, ab Eunuchis intacti auolarent. sed eum dissimulato
metu P. Matthæus solabatur, monebatq; quantam in imagi-
nibus suis conseruandis, Deus optimus maximus potentia
sua demonstrationem esset exhibiturus. Ergo cum post mul-
tos hybernorum & itineris menses appulissent, obstupuit ami-

CUS.

eus Præses, vbraudijt, eos nihil tulisse aduersi, sed ne periculum quidem rescuiisse. Eam ergo rem inter prodigia referens, fidei nostræ in posterum suspicere cæpit vim, & Numinis prouidentiam, de quæ sæpius audire cum voluptate voluit, & adduci quidem facile potuit ad eius veritatem cognoscendam, sed non equè ad eius sanctitatem amplectendam. nam ab ea domestica eum impedimenta, pellicum amores, auertebant.

Socij ex hybernis Nanchinû incolumes perueniunt.

Nostri porro Nanchini cum exscendissent, & stationis nostræ ibi statuendæ, spem supra spem inaudissent, omnium laborum obliti in Domino exultabant, maximè cum viderent P. Matthæum ea in vrbe ex qua pulsus semel fuerat, & aliàs delituerat, nunc ab omnibus coli & pro prodigio celebrari. eos excepit insolito gaudio P. Matthæus in ea domo, in qua conducto habitabat. Iam ædes plures ad coëmendum inspexerat, nec tamen omnino placuerant; & angebat vehementius, qua ratione à Magistratibus diploma figendæ stationis, & ædium coëmendarum impetraret. iam enim longo vsu assècutus erat, se hoc ipso quod peteret repulsam ex eo passuram, quod ex Magistratibus nemo se libens externorum negotijs implicaret, & hac ratione in controuersiam vocabat, expediret nec ne Nanchini aduenam commorari.

Verùm utique incommodo in signis Dei prouidentia subuenit. is enim qui nuper in litteratorum sodalitiis P. Matthæum hætenus ignotum deprædicarat, tandem ad eum visendum accessit, paucis prius diebus quam nostri appulissent, defunctus solitis ritibus & humanitatis indicijs, post varia quæsiit; vellent nec ne ædes aliquas ad stationem firmam comparare, hoc enim inaudisse se assererat. cum P. Matthæus annuisset, id subiunxit, quod sine admiratione legi non potest: nuper inquit crexeram Palatium publicis Tribunalis mei sumptibus ad domicilium Collegarum, sed ecce tibi extractum

Domiciliû spe Aris infestum Socijs emendum offertur.

pro Collegis Dæmones, & nescio quæ spectra occuparunt; nec in eo cuiquam licet impune commorari. conatus sum illud vendere inferiore sane pretio, sed inuentus est nemo, qui vellet cum ijs spectris colluctari. Si ergo nihil sibi à spectris timeret, ea enim erat fama sanctitatis, per se licebat vt emeret, nec de pretio laboraret, permittere quippe se vt de eo suo statuat arbitratu.

Sensit P. Matthæus Diuinam manum, ergo ita respondit: Ego ait, Deum cæli ac terræ moderatorem veneror, cui non dæmonia minus, quam cætera omnia subduuntur: sperare se de illius bonitate fore, vt nihil à dæmonijs eius iniussu pateretur: habere se quoque secum Christi Seruatoris effigiem, ad cuius conspectum dæmones solemne erat aufugere, ideo si vsibus suis Palatium illud arideret, se nihil dæmones veriturum. quo responso accepto, illum Visitator Leuteu vocabatur, ad visendum Palatium adducit, & reperit illud P. Matthæus opinione sua, quam reliquas ædes cōmodius. nam & in eminentiore situ ciuitatis fluminis illuuiōnem eludebat, erat in primario totius vr̄bis vico, cuius latitudo fere in iactū lapidis extenditur. Regis palatium, Magistratuum tribunalia circumcirca conspiciēbat, Cubicula, aulæ, decem fere nostris sufficiebant: nouum erat ædificiū, & quod in annos plures consistere posse iudicabatur: è vico ad alterum vicum longitudine sua penetrabat, & habebat in vtrumque egrediendi commoditatem. Cum igitur id publicorum operum Tribunal venderet, domus Magistratuum auctoritate comparabatur, de quo nostri non minimū laborabant. ergo nihil à nostris dubitarum, quin hæc habitatio nobis à Deo fuisset comparata. interim apulit P. Cataneus cum Socijs, quorum sententia iudicatū est, eam oportunitatem minimè negligendam, & cum pretium Nostri, ipsius venditoris arbitratu definiendum reliquissent, ipse qui iam intimè familiaris haberi volebat, exegit eius fere pretij

Domus à Socijs emitur.

pretij dimidium, quod in extruendo consumpserat: & quoniam nostris pretium omne decrat, libens in annū integrum se dimidiatam parrem dilaturum recepit, atque ita non amplius triduo res vniuersa concluditur, & in eam nostri sese subito contulerunt. Tum misit venditor publicum venditionis instrumentum, & edictum addidit supra limen affigendum, quo edicto vetabat, vt ne quis eos ab ædium emptarum possessione prohiberet, vtrumq; sui Tribunalis sigillo communiuit, cuius firmitate nostri stationem suam fortiter ac suauiter Deo disponente confirmarunt. Hinc etiam amicitiam Nostri huius Tribunalis sibi conciliarunt, cui non ingratum fuit, dimidiam pretij partem recuperare, postquam desperauerant vniuersam.

Re tota hunc in modum fere confecta, P. Matthæus ad amicum Præsidem instrumentum, edictumq; detulit, qui plane obstupuit, eam rem tanta breuitate ac facilitate cōclusam: nec indoluit eius intercessionem ac fauorē minime opus fuisse, sed vbi postea intellexit, importunos habitatores demones inquam, Dei seruis celsisse, longe magis diuinas vires & opportuna præsidia prædicabat. qua enim nocte nostri in ædes nouas commigrarunt, ad aram in aula erectam preces ad eam rem aptas recitarunt, ac deinde lustrali aqua vniuersam domum præeunte Christi Seruatoris effigie consperferunt, & diuinæ bonitati visum est, ad fidei suæ incrementum spectra omnia in perpetuum diffugerent. cui enim omnia seruiunt, is eos in eam domum immiserat ad habitationē nostris præparandam, idem quoque post consilij sui euentum emisit. Ea res celebris fuit vrbe rota, è qua deinde in regnum peruenit vniuersum, & sanctissimæ fidei nostræ magnum nomen dedit. constabat enim prope vniuersis, habitationem in eo Palatio tentasse Magistratus grauissimos. ex operum publicorū Tribunali, & ad eijciendos habitatione occupata demones nihil

ab ido-

Spectra nostro
rum ingressu, è
domo diffugi-
unt.

ab idolorum ministris fuisse relictum intentatum, & etiam nunc in muris & columnis vulnerū cicatrices apparent, quas ritu suo furentes Exorcistæ in dæmones intentabant, nec tamen his omnibus quicquam profecisse narrabantur. nemo enim dies paucos etiam à molestia liber fuit, ipsis qui passi fuerant testibus luculentis. cum autem rescitum est, ad Sociorum ingressum malignos illos spiritus abiisse, diuini tanta res numinis potestati attributa, in cuius se tutela nostri esse prædicabant: & quidem ea de re cum venditor ipse die quadam loqueretur, P. ipso Matthæo audiente asseruit; in ædibus extruendis ritum omnino nullum, ex ijs quos Sinæ superstitiosè adhibere solent prætermisum. Verùm nunc demum se causam assequi, cur eas dæmones occupassent: P. Matthæi Deus dæmonibus mandauit, vti præter eum neminem ijs in ædibus finirent commorari.

Hoc negotio ex animi sententia perfundenti, alio non parum angebantur: Promiserat P. Matthæus viris non semel grauissimis, se munera Regi destinata monstraturum, sed vergebatur, ne ob nimium spectantium concursum, ansam præberet alicuius tumultus aut sinistra suspitionis. Demum postquam se in partes omnes verterunt, nihil aptius visum, quam vt aliquorum dierum laborem singulis inuicem sibi succedentibus, dies integros demonstrare, ac deinde ex euentu consilium caperent in futurum. Moniti ergo munera Regia tandem appulisse, extemplo adfuerunt, sed longam desiderantium expectationem rerum nouitas ita superauit, vt multis è stupore laudandi facultas eriperetur, neque videndo posse expleri viderentur. Hi alios & alij plures euocarūt, tandem cum nostri iam vltra ferre non possent, fores occludebant. sed vim spectaturi parabant, protestari primum, eam vim non ab inurbanitate, sed ab admiratione prouenire, multis importunitatem excusabant, & labori condolentes veniam postulabant,

miras

Concursus spectantium res nostras Europæas.

miras interim Europæ laudes, & vel artis, vel Religionis encomia congerentes.

P. Lazarus Catanæus Amacaum petit: Nanchini vero primitiæ Neophytorum baptizantur.

CAPVT NONVM.

REBVS in hunc maxime modum constitutis, quiescere No-
stri non poterant, nisi quod Nanchini Deus perfecerat, id
denuo Pechini tentarent: id in annum insequentem destina-
bant: eos spreto parum felici superioris expeditionis euentu, Pechinū Socij
adspirant.
hæc fere permouebant: vsu didicerant, qua ratione superio-
ris anni, si quæ fuerant errata corrigerent: tempus ex pace di-
uersum, Magistratum fauor creuerat, ac denique tandem
intelligebant, nisi quispiam ab Rege fauoris ventus afflaret,
Nanchinensem ac cæteras sedes extinguendas; fama Regio-
rum munerum longè lateque excurrerat, fieri omnino non
posse videbatur, vt ea res ad regias aures, quopiam Eunuchō
narratore non aliquando perueniret, è quibus multi eunt ac
redeunt Pechinum: hinc vero simile videbatur, Regem rerū
nouitate permotum, eas parum vrbane & sine Sociorū aucto-
ritate ac desideriorum vtilitate petiturum. videbatur ergo
præueniendus & arctius Rex obligandus. hæc causæ persuase-
runt, vti P. Catanæus Amacaum renauigaret, præsens euen-
tus rei commemoraret, à Socijs consilium in re tanti momen-
ti postularet, & inde necessaria in sumptus auerteret, regium
munus re quapiam auerteret, & obligatam ædium pretio fidem
exolueret. & quoniam nullus videbatur spectatorum, de qui-
bus nunc agebatur, finis fore, visum est, vt horariam machi-
nam P. Catanæus Nanchinum efferreret, imagines vero & tri-
gonum vitrum visum est Nanchini apud vnum e Regijs admo-
nitoribus amicis deponere: is Scio scelin vocabatur, tergiuer-
Munera apud
amicum depo-
nuntur.

latus est ille nonnihil ex imaginum veneratione, verum vrgentibus Socijs, id ex eo, quod iam esset Regi destinatum, ad eum ex officio pertinere, tandem cessit. vt ergo constaret omnibus, eas res iam domo nostra exportatas, solemnī pompa per publicos vrbis vicos omnia decenter in eius palatium deportantur, ille imagines excepit venerabundus, & in loco decenti collocatas perpetuis odoribus è Sinensi ritu colebat; eas ille quidem amicis paucis spectandas dedit, sed inferiorū ordinum turba magnatum ædes vix suspicit, ex ea re mox Domi quies, è tumultu sedato P. Cataneum comitatus est Nanchianum vsque è fratribus vnus, eius reditum ibi præstolatus.

Fama ædium
coemptarum
Americau per-
uenit.

Iam peruenerat Amacaum Nanchiensis domicilij recens erecti fama, quam magna gratulatione Nostri ac Lusitani celebrarunt, aduentus tamen P. Catanei confirmavit, & auxit gratulationem, cum narrantem audirent, ædes non sine prodigio coemptas, magnatum fauorem supra spem, & etiam supra fidem, nisi ab oculato teste audiretur: vna res eo tempore lætam his nuncijs vrbem angebat, nauim è Iaponia reducem auditum erat soluisse, nondum audiebatur appulisse: ea vehabatur P. Aegidius de Matta eius vice Prouinciæ iterum Procurator; eam nauim auditum est, deinde tristi naufragio perijisse, nec è vectoribus vel vnum enataste. ex huius nauis commercio vniuersæ ciuitatis fortuna pendet: vnde difficile videbatur tria domicilia sustinere, Nanchinensium ædium persoluere pretium, itineris Pechinensis sumptum facere; verum has rerum angustias P. Emanuelis Reçtoris magnanimus animus laxauit, qui eo tempore in latitudine cordis, vt ita dicam, ambulare minimè dubitauit. Tantum ergo corrasit, quantum ad omnia satis esset, addidit etiam permulta inter amicos diuidenda, & quidem in Regium munus horologiū aliud grandius misit, quod et si longè minoris esset, quam quod habebāt

Munera pro
Sinensibus co-
parantur.

minus,

minus, habebat tamen aliquam e magnitudine maiestatem, & augebat apparatus. submissa est etiam effigies Deiparæ, qualem Diuus Lucas pinxisse fertur, grandiusculam illam Roma transmissam, aliquot etiam trigona vitra, specula, undulatam vestem, carbasinos pannos, arenarias capsulas horis metiendis, vasa vitrea permulta, quæ res initijs maxime necessariae sunt, & negotiorum rotas, vt mollius fluant, inungunt, organa etiam concinnabantur, sed quod tardius aduenerunt, Nanchini afferuntur. Socium etiam addidit P. Cataneo P. Didacum Pantoia, qui e Prouincia Toletana missus in Iaponiam, Amacai nauigationem præstolabatur, is designabatur Nanchini remansurus, aut P. Matthæo comes Pechinum abiturus. Per etiam Cataneus seipso multa procurauit, calices duos, libros complures, & alia nonnulla.

Interim Nanciani Socij Sinensium litterarum studijs infudabant, & tamen P. Suerius etiam inuitas amicitias fouebat, & nouas contrahebat. adnitente igitur Regulo Chiengàn, de quo multis supra, admissus est ad Eunuchum Principem ab Rege nouis vectigalibus exigendis præfectum, hic obtulit se P. Matthæum ad Regi munera sua deferenda inducturum, & cum ea res secura videretur, Regulus ipse diploma misit, quo illi ab Eunucho facultas fiebat, Nancianũ ad se veniendi: monebatur etiam, vt munera sua deferret, quibus visis, ipse Eunuchus ad Regem libellum securo posset destinare. noluit Deus hunc nunciũ peruenire, nam seruus ex itinere nusquam apparuit, ac licet alijs litteris deinde fuerat euocatus, tardè tamen & non nisi postquam principium rei aliter dederat, omnia peruenerunt. & sane iam Nostris Eunuchi noti esse cæperant, nec ab ijs videbatur infidum hominum genus similibus negotijs admouendum. gratijs igitur Regulo actis, & per eum Eunucho significabat P. Matthæus, se alia ratione rem non amplius integram inchoasse.

Non ita breui tempore sese Amacao P. Cataneus expediebat, & ne illius mora fidem de pretio ædium frangeret, ad diem constitutam persoluendo cambij litteras misit, id agente Sinensi quodam mercatore; sed fictæ litteræ fictum Nanchinensis negotiatoris nomen, fictus locus iam secundo Nostros admonuit, uti à simili contractu cessarent, ac licet nunc etiam nummos à falsario receperint, sefellit tamē P. Matthæus fidem, quam ædium venditor expectabat. ea res molestissima Patri accidit. nam in sumptus domesticos facile reperiebat, qui pauciores nummos mutuos daret, sed in hac summa foeneratores in auxilium videbantur adhibendi. Hæc Patris consilia sciuit, unde nescio, venditor, & moneri iussit, uti de pretio nihil laboraret, se facile & Collegas in P. Catanei reditum promissionem dilatuos. his ergo curis liberatus, intendere cæpit in aliam rem longe sibi gratiorem.

Iam diu constabat P. Matthæum ac Socios Christianæ legis euulgandæ causâ in hoc regnum nauigasse. ergo iam aliqui nostra statione audaciores facti, non horruerunt peregrinam exquirere veritatem. primus ac præcipuus huius Regiæ Neophytus fuit senex quidam septuagenarius, cognomento Cln; nobilis in primis, & Nanchini natus: habebat enim quandam militarem præfecturam, quales paucæ apud Sinas reperiuntur, quæ à maioribus accepta in filios ac nepotes propagatur: Idem habebat filium egregie pro gradu suo eruditum, & qui in militarium Licentiatorum examine, quod tertio quoque anno in qualibet Prouincia instituitur, tertio primum locum obtinuerat, quæ dignitas est in eo ordine longe maxima, & iam Nanchini præfecturam gerebat militarem. insignis fuit huius senis conuersio ad fidem. nam res necessarias apprimè edoctus, magno pietatis sensu baptizatus est, & in baptismo Paulus appellatus. filius non ita multo post Parentis auctoritatem secutus, Martini nomen habuit: illum vniuersa deinde

Senis

Nobilis quidam
senex primus
Nanchini Baptistimum suscepit.

Senis familia, viri ac fœminæ, & alij etiam propinqui subsecuti sunt. Et hæc sunt Nanchinenses primitiæ, quæ in hanc vsque diem Christianæ pietatis frugem ferunt. Imaginem à P. Matthæo acceptam, sacello primum domestico, deinde strijs elegantibus cohonestavit. eò subinde Nostri ad Missæ sacrificium peragendum, & familiam instruendam ibant. fœminæ quippe ab Sinis arctè afferuntur: erexerat ad sacelli latus Socijs celebraturis cubiculum sane commodum, in quod secedere, & quiescere, cum vellent, liceret, exhausti potissimum longa colloctione & domesticorum instructione. quo tempore vanis simulacris seruebant, id accurate ab ijs factitabatur: ergo imaginem Christi Seruatoris cum elegantissimis idolis permutarunt, & domum nostram, sportam plenam amandarunt: ea P. Matthæus Amacaum prima spolia Nanchinensi Tyranno detracta transmissit, quæ spolia magnam nostris gratulationem, & Deo grates elicuerunt.

Filius Patrem secutus cum reliqua familia.

Nolim prætermittere, quæ ratione P. Matthæus siue Nanchini, siue deinde Pachini, suauiter res fidei nostræ ingerebat, & ijs auctoritatem cum audientium voluptate comparabat. quoniam in congressu de Europa nostra, vt fit, nunquam non sermones ingerebantur, habebat in promptu orbis Christiani consuetudines, pia eiusdem instituta: cõmemorabat Nofocomia, Xenodochia, pupillorum expositorum receptacula, montes pietatis; sodalitia charitatis, misericordiæ; à quibus viduæ inopes, in vinculis detenti iuuabatur: ad hæc variarum varios Religionum cætus institutos ad suam & aliorum salutem procurandam, dies festos venerando, Deo, pijsque rebus audiendis, deputatos, ne fortasse in Religionis cura Christiani filuescerent, eorundem elemosynæ nomine largitiones aureorum sæpè in pauperes, & alios vsus plurimorù addebat, his in singulis vrbibus & oppidis Antistites, Parochos, vt putam putamq; Religionem sine errore conseruarent libros, qui

P. Matthæi ratio ingerendi res fidei, mores Europæorum docendo.

prodeunt in lucem reuideri, ne quid inutile, ne quid bonis moribus aduersum euulgaretur; restitutiones rerum inuentarum, aut etiam cuiquam per iniuriam ereptarum: Et quod à plerisque in immensum prædicabatur, sed paucis imitatoribus, nemini ab ipsis Regibus, ad infimum quemque licere vagam in domesticas pellices libidinem exercere, sed vna singulos uxore contentos esse, nec eam repudiari posse vnquam, tametsi filijs careat: Connubia etiam non à pueris, sed in ætate sufficienti contrahi. Maximè porro illis placebat, vnum supra Reges etiam Religionis caput reperiri, è cuius nutu res omnes sacræ dependebant; non naldi, sed è virorum doctorum, prudentium, piorum, senum cætu deligi, qui omnes à prima ætate Deo dicati, castitatis voto obligati, sanctimoniam profitebantur. Ab eo deinde magna integritate prudentiaq; Catholicæ Ecclesiæ cætum gubernari. Pontificiam hic nostri dignitatem tuto inculcant, neq; enim suspicionis est periculum, quod esset in Regia dignitate. Et sensim animos præparant futuræ aliquando legationi, quam si rex Sinarum prior aliquando mitteret, maximum inde Sinensis Ecclesia caperet incrementum. Et quidem libris scriptis, & quotidianis congressibus, id apud Neophytos, & etiam Ethnicos complures, effecerunt, vt iam Romanum Pontificem, Christi Vicarium, Ecclesiæ caput, demississimè venerentur, & altissimè suspiciant eum, qui ex vniuerso Prælatorum cætu ad summam illam euectus est dignitatem. Hæc maximè leguntur in Cosmographicis tabulis, in quibus ad urbem factæ annotationes, hæc omnia monendi commodam occasionem præbuerunt. Eam quoque de orbe Christiano opinionem auxerunt nostri, adscriptis Ethnicis persæpè sententijs, nostro etiam caractere ac sermone, sed quem Sinensis expositio mox sequeretur. eas vel in flabellis ex more, vel in folijs describebant, vt deinde ad ædium parietes affixæ legerentur.

Pontificē Romanum complures venerantur.

*Expeditionem Pequinenſem Noſtri denuo
aggrediuntur.*

CAPVT DECIMVM.

NANCHINVM tandem aduenit cum Socijs P. Cataneus, & inſtructus, vt ſupra: qua ex re nihil dubitauit P. Matthæus, alterum in urbem Regiam, impetū facere, & inſignem, qui aduenerat, non negligere apparatus. primum igitur Magiſtratum quorundam animos recens aduectis munuſculis deliniuit, vt ab ijs diplomata & commendatrices litteras acciperet: conſilium quoque ſuum cum Chiutaiſò, qui Nanchino quidem abierat pridem, ſed ad certa negotia reuerſus, domi noſtræ tunc commorabatur, & cum eo, cui dictum eſt, ab eodem velut æmulo P. Matthæum commendatum; vtriſq; viſum eſt, hoc negotium nulla ratione absque alicuius Magiſtratus è ſummis facultate tentandū. Tres igitur conſilium petitori ad Regiam admonitorem Sciocelſin, conſilij cauſa perrexerunt huic omnino neceſſarium videbatur Regi munera deferenda: quoniam de ijs longe lateq; ſparſus rumor increbuerat; ac de facultate quidem publico diplomate conceſſa nihil opus eſſe, vt anxie conquirant, ſe libenter, & ex officio daturum, vbi Pechinenſe flumen diſſoluta glacie ſeſe aperuiſſet, nihil optatius præſenti negotio accidere poterat, id enim ex eo tribunali procedebat, ad quod ea res omnino pertineret. Munera regia concinnantur & cohoneſtantur. optabat quidem P. Matthæus, ſed non ſatis audebat petere, ne amico moleſtiam, ſibi reſuſam accerſeret. ergo ea promiſſione lati, caperunt noſtri munera ſua concinnare, & Regio ornatum cohoneſtare: maximè verò neceſſarium videbatur, horariam machinam caſula includere; illam inquam grandiorum, quæ nuper aduecta erat: minor enim iam Nanchiam Thecam inuenerat perelegantem è ligno calato ac deinde inaurato: ſed neque Nanchinenſes voluerunt ſuperari: intra colum-
nas

Machinæ ho-
rariæ. nas quatuor statuebatur machina: vtrinq; ad componendum horologium elegantes valvæ aperiebantur, indicem horarum cubitalibus litteris Sinicè inscripserunt, Aquila rostro suo horas indicabat, & capsulam tegebat: cælatum in fornitem tectum, strijs & peristilijs, alijsq; foliorum ac florum, imo & Draconum cælaturis insigne. Draconem enim Reges pro symbolo elegerunt, & ab alio adhiberi, nisi à Rege & Regia familia non potest: cuius domus & supellex vniuersa, aut sculptos, aut cælatos, aut pictos acu, aut colore ostendit. opus illud visendum etiam in Europa fuisset. nam accesserant è Sinica Sandaracha & auro splendor, prout operis ratio exigebat.

Draco Symbo-
lum Regis. Aberat tum amicus Præses: abdicato enim ex Regis facultate Magistratu, in Patriam remigrarat, ex eo, quod ab æmulis prohiberetur per solitos honorum gradus ascendere: sub discessum tamen litteras reliquerat, ad amicos in Regiam, quibus nostrorum negotia commendabat, & iam aperiente se vere, promissis stetit Regius admonitor; diploma enim scripsit omnino è Nostrorum voluntate, & addidit ipse alijsque plures, vel in sumptus itineris munera, vel in negotij euentum litteras ad grauissimum quemq; Pechini Magistratum.

Auxilium Præ-
sidis. P. Cataneus interim iussus est Nanchini remanere, iam amicis notus, aptusq; ad eam sedem promouendam: Socium accepit P. Didacum, & alios è fratribus duos; Sebastianum atque Emanuelem: Nanciano euocauit etiam P. Ioannem, P. Soërij Socium. res enim Nanchinensis non facile sine comite poterat promoueri. interim P. Soërius solus remansit, dum nouus Amacæ comes mitteretur.

P. Cataneus cū
Socijs Nan-
chini remanet Eo tempore Pechinum nauigabat Eunuchus quidam, qui bombicinos paños sex ferè nauigijs (quæ à celeritate, equi vocantur) deuehebat; ex ijs nauigijs vno vecti sunt Nostri, electis cameris duabus, quæ Nostros non incommodè caperent vna cum sarcinis suis, & omni prope supellectile, ad nouam sedem instru-

Socij Pechinū
cum supellecti-
le necessaria
nauigant.

Instruendam: quin etiam sacrum omnem apparatus, & facelli ornatum deferebant. Hæc nauigia ab Admonitore Regio, qui diploma dederat, mittebantur. Eunucho igitur ille ipse Socios commendauit, & Pechini iussit eidem, vt Eunuchis maioribus commendaret: recepit ille se facturum, & plus etiam fecit quàm promiserat. toto quippe itinere Nostros humanissime habuit, nec adduci vnquã potuit, vt naulum reciperet, & gratis in admonitoris Regij gratiam nostros deuexit, sed non tamen sine fructu: intercessore quippe P. Matthæo, Sciocelin humanitatis præmium ei concessit quiddam, quod pluris erat, & studiose ambierat. Hos omnes Regij admonitoris fauores Nostri munusculis ipsi gratissimis cõpensarunt: sed nihil æquè æstimauit, vt triangulare vitrum, quod apud eum nostri deposuerant. in eo enim se pretiosissimam gemmam habere arbitratus est. ipse quoque abeuntibus Nostris non spernenda munera remisit: sed supra omnes se Paulus & Martinus Neophyti alijq; nuper additi extulerunt.

Soluerunt Nostri Nanchino anno sæculari sexcentesimo, decimo quinto Kalendas Iunias, & hac quidem nauigatione liberrime se gesserunt, & varios vbiq; Magistratus visiterunt, qui visitationis officium admiserunt. Id Eunucho fiebat adnidente, qui obuios quosque amicos suos ad visendos nostros & munerum nouitatem alliciebat; nec nulli etiam seipsis excitati fama veniebant, imo ne celarunt quidem, quo maxime sine Regi munera & Pechini confidere cuperent. nam de fidei nostræ capitibus, multa quotidie cum varijs philosophabantur, Eunucho etiam quotidie humanitate crescebat, non Nanchinensi solum beneficio obligatus, sed præsentis quoque recreatus. Nostrorum enim fauore cataractas in primis transmittibat, ad quas huiusmodi nauigijs longæ nectuntur moræ, ex multitudine nauigiorum impeditis. nam commeatum naues ac Magistratum præire solent, quarum sæpè tanta est

Socij Nanchino soluunt anno sæculari.

multitudo, vt quatrduum & sæpè amplius transitus expectetur: id Eunuchus præeundi ius seipso procurabat. nauigiorū enim nauarchos ad regia munera visenda inuitatos rogabat etiam, vt eorum voluntate nauigium suum facilè transmitteret, quod illi in gratiam Nostrorum facilè concedebant. Ea res Eunuchum semper hilarem intra vrbauitatis limites continebat.

In vrbe quadam Prouinciæ Sciantum Prorex est, qui nauigijs omnibus præest, siue commeatum in Regiam ferant, siue aliud quidlibet: huic subsunt Magistratus quamplurimi, qui ex officio curant, ne vrbi Regiæ desit cōmeatus. Eo tempore Prorex erat e Prouincia Sciansi, in idolorum sectam & res futuræ vitæ satis propensus: is de fidei nostræ rebus iam e filio suo inaudierat, qui cum P. Matthæo Nanchini familiariter congressus fuerat, adnitente amico quodam suo, qui Liciū vocabatur, & tum forte ille ipse Liciū in ea vrbe cum Prorege morabatur. Vrbi nomen est Zimin. P. Matthæus igitur pro amicitia cum eo appulisset, misit ad eum, qui significaret, cupere se cum ipso loqui, & de Pechinensibus negotijs conferre. Vir enim prudens publice habebatur, & negotiorum aulicorum peritus. habitabat porro in ædibus Proregi Palatio contigujs, & Proregi erat ita familiaris, vt ad quotidianos cōgressus aperta in pariete porta communes ades cum palatio suo Prorex fecerit. Is ergo audito Patris aduentu, extemplo Proregem admonuit, qui nuncio lætus gestatoriam fellam, & baiulos misit, qui Patrem officiose inuitatum in Palatium deportarent: nec P. Matthæus id reuuit: quo cum peruenisset, Proregem cum Liciū familiarissimè inter se congregientes inuenit, à quibus exceptus est perhumanè. & auditus per otium: multa de Europa nostra, de alterius vitæ rebus, quas audire cupierat commemorans: inde in nauigium rede-

P. Matthæus
cum Prorege
in vrbe Scian-
tūm rem per-
tractat.

Proregis dictū
unti dixit Prorex: Matthæe (cum Sinensi pronominè hono-
rifico

rifico Sithai compellans) ego etiam in Paradysum ire cupio: innuens se non vniuersam felicitatē in honoribus ac opibus, sed in aeterna salute collocare, cuius causa intelligebat, hos ab eo labores omnes sustineri. vix bene in nauim redierat, cum ecce tibi magnus in vrbe tumultus auditur (is erat ē Satellitio Proregis, qui maxima pompa, longioris moræ impatiens, ad Nostrorum nauigium veniebat) obstupuit Eunuchus, nauigiorum Præfectus, & alij, quotquot in portu rem adeo nouam conspiciebant. Nullū omisit Prorex vrbauitatis ritum, munus ipse obtulit, & cæteros ritus obseruauit: inde omnia vidit ipse, & eius Aulici cum ingenti stupore, nec auelli à spectando poterat, sed & eum subsecuti sunt alij ex vrbe Primores. P. verò Matthæus die insequenti ad eum solemnius inuisendum redijt, munus Proregium Europæis reculis remuneratus est, quibus nouitas pretium auxit, vt non impares viderentur. Totum illum diem domi retentus est, & familiari epulo cum filijs & amico Liciū exceptus, tanta beneuolentiæ significatione, vt P. Matthæus sibi non in extremo orbe apud Ethnicos, sed in Europa inter familiares ordini nostro addictissimos degere videretur: libellum, qui vt Regi offerretur iam Nanchini scriptus fuerat, videre voluit, & cum nonnulla displicuissent, ipse accuratè alium concinnauit, & à domesticis librarijs eleganter describi curauit: addidit etiam litteras Pechinum plures, quæ plus aliquanto quam Nanchinenses profuerunt.

Mira Ethnicorum humanitas erga P. Matthæum.

Proregis vxor in somnis per eos dies viderat Numen quoddam cum duobus è latere pueris, & Prorex viderat in nauigio nostro Deiparam effigiem cum puellulo Iesv, quem D. Præcursor venerabatur: arbitrata est igitur eam rem suo somnio significari, & à marito impetrauit, vti pictorem in nauim mitteret ad eam effigiem, quam genuine posset efformandam: Sed quoniam in eare Sinæ pictores sunt admodum infelices,

Somnium vxoris Proregis.

Effigies Deiparæ Virginis ad Proregem mittitur.

veritus est P. Matthæus, ne ad deformandam venisset, & fortè habebant eiusdem imaginis exemplar ab adolescente quodam domi nostræ non infeliciter expressum: illud exemplar ad Proregem mittitur, à quo excipitur magnificè, & promissio additur, se cum vniuersa familia Dei Matrem ac Filium veneraturum. Abeunti comitem addidit è sibi subditis Magistratum, qui Proregis nomine quibusdam in locis angustioribus, per Leucas complures Nostrorum nauigium præ ceteris promoueret: quæ res iter Nostrorum sanè breuius effecit. E quidem cum redijt P. Matthæus, nauigium reperit procul à portu, quo se Eunuchò iubente contulerat, postquam concurrentium multitudo, & prope tumultuantium insolentia prævidendi cupiditate vltra tolerari non posse videretur. Optauerant & iam designauerant nostri, hanc in se Proregis humanitatem primo quoq; tempore remunerari, vtrumq; in fidei nostræ rebus instruere cupientes. nam per temporis angustias & nauigantis Eunuchi celeritatem, id impetrari nunc non potuerat; nam fere vterque intra triennium excessit è vita: Prorex quidem nondum abdicato Magistratu; Liciù vero Pechini seipsum adacto in fauces ferro iugulauit. nam cum in eum eiusque libros, Magistratus nescio quis, peracrem Regi libellum obtulisset, rescripsit Rex, vti compingeretur in vincula, & opera quotquot scripserat cremarentur. Ille igitur aduersariorum fabula factus, publice plecti refugit: aut quod professus erat discipulis suis raro apud Sinenses exemplo ostendere voluit, se nullo mortis metu perturbari: atque ita aduersarios suos de ignominiosa morte sollicitos ea cura liberauit.

Liciù seipsum interimit.

Quæ Nostris in Arce Thiensin contigerint.

CAPVT VNDECIMVM.

EXijs Eunuchis vnus, quos ad emungèda vectigalia potius, quam

quam exigenda, Rex miserat: is Mathan vocabatur, & Lincini emporio celeberrimo habitabat, in eum populus & militaris ordo impetu facto, iniurias repetierat, incendio Palatij, & morte domesticorum: nec ipse meliorem fortunam fortitus fuisset, si non in eumentito habitu furentes fecellisset, & tamen nondum in eo plus poterat metus, quam cupiditas. nihilo enim mitior euasisse ferebatur:

Eunuchus crudelis exactor vectigalium.

Cum igitur Eunuchus nauigiorum Prefectus, eò appulisset, ad exactorem Mathan se contulit, armatis manibus non ferro sed donis: iterum ac tertio admissus non est, ex eo quod munera infra recipientis cupiditatem iudicasset. urgebat designatum in Regiam perueniendi tempus, in quo si moram traheret fortunarum detrimentum, ac etiam vitæ periculum fortassis erat aditurus. ergo solita Eunuchorū fide, amicitiam cum Nostris initam nihil moratus, statuit eos in exactoris vngues immittere, vt seipsum expediret, atque ita inscijs Nostris cum Eunuchis quibusdam exactoris Curialibus rem confecit: significauit ijs vno, è suis nauigijs, aduenas quosdam vehi, qui qui preciosa rerum planè nouarum ad Regem munera deportabant: posse si voluerit Mathan Eunuchum ex hoc negotio ab Rege gratiam inire, & vt fidem faceret, nihil opinantibus nostris, Eunuchis imagines & horarias machinas magna dissimulatione monstrauit. hic ad herum suum læti nuncijs recurrerunt, & præter illa quæ viderant, alia etiam nihil dubium esse, quin ferrent pretiosiora: nihil necesse fuit incitatum cupiditate animum multis verbis inflammare. misit igitur subito, qui renunciaret, velle se regia munera spectare.

Socij ab Eunuchis Nauarchis produntur.

Sensit P. Matthæus imminere periculum. ergo subito confert se ad Cantonensem quendam sibi olim notum Sciachini: & deinde amicitia renouata Nanchini: is in ea vrbe Magistratum gerebat, cuius erat in vicinas omnes vrbes potestas perampla. ab eo igitur consilium & auxilium petit. Dudum

P. Matthæus periculum conatur auertere

ille P. Matthæum præstolabatur, & iam dies non paucos in portu famulum habebat, qui eius aduentum renunciaret. ergo cum ad Palatij ianuam peruenisset, eius famulus ad Herum excurrit, asserens eum, quem expectabat aduenam aduenisse. induxit igitur illum in intimum Palatium velut hospitio excepturus: vbi vero audiuit Eunuchum Mathan, suis è negotijs ac muneribus immiscere, indoluit multum, & ait; ne speres te ex eius manibus intactum euadere. nam hoc tempore Eunuchi regnant, & eos Rex prope solos in consilium adhibet, nec maximi Magistratus eorum iniurijs resistere valent, nedum aduena intentatam poterit iniuriam propulsare, auctor tamen fuit, vt libens Eunuchis cuncta monstraret, gratias ageret ex fauore; sic enim minus malum fore sperari poterat. procurare quippe ab eo se alicuius auxilio eripere, sine fructu tentari poterat, sed non sine periculo perfici. & reuera consilium fuit hominis amici & prudentis.

Nondum egressus erat Palatio, cum ad eum aduenit citato cursu ab Eunuchis ipso nuncius, ire se in nauigium Nostro- rum, vti quamprimum eo se referret: amicus ad hæc ita respondit: Hero, inquit, tuo renuncia; te P. Matthæum hîc reperisse, nec nisi eius iussu me illum dimissurum: qua in re voluit ostendere, non omni illum auxilio destitutum, qui talium Magistratum beneuolentia fulciretur. & sane Diuinum fuit inuentum, intelligi ab Eunuchis, P. Matthæum in huius esse tutela. nam ex omnibus vrbani Magistratibus, hunc vnum verebatur, quod sepè transeuntes è suis manibus rapuisset ea prudentia, vt integritatem redderet minus odiosam. vnde fiebat, vt in omnium esset ore illius integritas, cui vt gratam se præberet ciuitas, postea templû crexit, in templo statuam, & honorificam inscriptionem apposuit.

Eunuchis iste præter Palatia ac templa à se erecta, nauigium extruxerat maximum, in quo Regem ipsum nihil pi-
guisset

P. Matthæus
in tutela esse
Magistratus
noscitur.

Nauigium Eu-
nuchi magni-
ficum.

guisset nauigare, tot cellas, cameras, aulās, & alia commodissima extruxerat, Ex immortali ligno cælatae erant varijs mandris fenestræ, ac porticus, & suis locis omnia splendenti sandaraca illita, vel auro splendebant. eo nauigio vehi per hoc flumen solebat, & in eodem ad nauigium nostrum aduectus est. hîc ei P. Matthæus occurrit; & ab eo exceptus est insigni vrbantate ac beneuolentia. primum multis verbis se obtulit, vti suo fauore ad Regem munera penetrarent: deinde vt commodius omnia spectaret, singulatim omnia in nauigium suum deferri iussit, omnia illi mirum in modum arriserunt, asserenti, Rege dignum & Sinensi Rege munus esse, imagines venerabundus salutauit, & in genua prouolutus, ibique promisit Virgini, se illi in Regio Palatio locum inuenturum, & Patribus se libellum quamprimum Pechinum missurum. Nimis multum spondebat, vt ex animo loqui videri posset, ijs maxime, qui Eunuchos nouerant, & hunc præ cæteris, teste fama, impudentem. Respondit P. Matthæus ingentes agere se gratias, pro fauore delato, sed eius labori parcere, maximè quod Pechini multi & grauissimi Magistratus, eam rem perficiendam susceperant. verùm ille subrisit, iactans è Magistratibus esse neminem, qui æquè gratia valeret apud Regem. libelli inquit, mei à Rege die insequenti, quo traditi sunt, rescribuntur, cæteris Rex aut nihil, aut tardè respondet. hîc iteratis gratijs promisit P. Matthæus, eius nomine, cuius imaginem fuerat veneratus, fortunæ melioris fauores, si hoc suum negotium promoueret. His ita confectis dimissus est Eunuchus Sociorum nauarchus, & ita dimissus, vt nullo pretio persoluto facile patuerit eum prodicionis præmium, immunitatem accepisse. Post mensem Eunuchus Mathan in arcem Thiensin nauigaturus erat, vt inde sex mensium vestigal Regi transmitteret. ergo quoniam volebat eo secum nostros abducere, sarcinas omnes in prægrande nauigium è suis transferri imperauit. in

quo

Munera petuntur ab Eunuchis ad Regem deferenda.

P. Matthæus recusat munera committi Eunuchis.

Eunuchus Mathan munera Sociorum in suum nauigium petit transferri.

Puer Sinenſi
pretio emptus
Socijs donat.

quo Noſtri præſtolari iubebantur, dum menſis laboretur. Eunuchus qui Patres aduexerat lætus diſceſſit, & Noſtris pro munere puerum dedit, quem Nanchini pretio compararat, eum ideo ſe dare aiebat, quod poliſſimè loqueretur, & P. Didaco Nanchinenſis linguæ puritatem poterat inſtillare.

Volebat Eunuchus Mathan regia munera in palatium ſuum deferre: ſed hîc noſtri modeſte reſtiterunt, afferentes horarias illas machinas facilè corrumpi, niſi quis eas perpetuo concinnaret; ſacras vero imagines apud ſe retinere velle, vt eas venerarentur, & coram illis res ſuas cæli Domino cõmendarent. Eunuchus ad hæc nihil admodum inſtitit, ſed potius Noſtris munus eduliorum & comæatus ad iter tranſmiſit. Amicus quoque Magiſtratus ille, sæpè ad noſtros in nauigium veniebat, & amicos ſuos euntes ac redeuntes ſecum adducebat; qua re & alijs, quaſi in omni ſermone commemorabat, de maximorum Magiſtratum in Noſtros fauore, frænum ſane iniiecit Eunuchi cupiditati, ne dicam, crudelitati, ab eo enim timeri poterat, vt noſtri vitam ſimul cum ſarcinis amitterent. Ad Noſtros igitur cohonestandos potius adiecit animû. nam die quadam P. Matthæum in ſuum palatium, intra urbem ad ſuum conuiuium euocauit. aderant Eunuchi plures è maximis. & ſane ſi ſplendorem ſpectes, dignus fuit quolibet ubiq; magnate, inter epulandum exhibitæ comædiæ, inducti funambuli, præſultores, geſticatores, & huiusmodi farinæ fax, qua ipſe domum opleuerat, & eos ad alacritatem procurandam alebat, ac ducebat denique in bonis dies ſuos, nihil attentus, quid in puncto futurum. & quidem huius generis ludos, nec in Europa, nec in India, ubi ſane ſunt admirabiles, quicquam ſimile videre ſe meminerat. Ex ijs vnus tres cultros grandiores, duobus palmis longos, in aërem proijciebat, alterum poſt alterum, ac diutiſſimè illos capulo recipiebat nullo vsquam errore. alius in ſolo iacens, ſupra humeros pedes erexit, &

P. Matthæus ab
Eunuchis Ma-
than inuitatur
ad epulum &
ſpectacula.

Mimi ac geſti-
culatores.

xit, & cum ijs vas prægrande fictile arripuit, & in aërem proiecit, & deinde hinc & hinc reuoluit, quod manibus ipsis facere perdifficile videbatur, idem cum tympano fecit ac mensa quatuor pedum alta & grandi, exhibita quoque est comædia nutibus solis laruatorum gigantum, splendidissimo habitu, nec ex ijs quisquam loquebatur, sed alius quidam è theatro ea omnia pronuntiabat, quæ ab vnoquoque dici res postulabat. Verum nihil admirabilius fuerit puero, qui postquam politissimè saltasset, velut in terram lapsus, in ea posuit manus, & inter eius pedes, exilijs alius è gypso puellulus affabre concinnatus, qui manibus pro pedibus vtens, eosdem saltus, quos vnus fecerat, admirabili arte imitabatur, inde in terram quoque lapsus, ipse cum viuo puero colluctari cæpit admirabili artificio, quo vtrumq; viuum iudicares.

Comædia ex
Solis nutibus.

Admirandum
pueri saltantis
spectaculum.

Cum iam discedendi tempus aduenisset, Mathan Eunuchus libellum scripsit, & Patri legendum dedit. is erat in hanc fere sententiam scriptus. Inter nauigia quæ Lincino transibant, vno vectum aduenam quendam, Matthæum Ricium nomine, quem addebant Maieitati suæ munera quædam deferre, eum quod vir bonus videretur, iuuare voluisse, ac ne forte quippiam illi infortunij in tanta nauigiorum multitudine eueniret, nauigium illi vnum è suis dedisse, & bene stipatum in arcem Thiensin amandasse, ibiq; responsum præstolari, quod rogabat vti quamprimum mitteretur. hunc libellum Eunuchus iisdem ritibus misit, qui à Magistratibus mitti solet, de quibus libro primo scribitur. ergo cum hoc & alijs libellis famulum suum dimisit, & ipsi simul cum eo Patres nauigabāt in arcem vsque Thiensium. cum Nostris quatuor milites nauigabant, qui eos noctu denique obseruarent. hoc solemne est, quoties libellus mittitur, ne, qui defert, fugere possit, aut cuius causa defertur, si milites additi non fuerint. Nuncius Regius in vinculis nauigat fide præstata, se minimè fugiturum.

Eunuchus li-
bellum P. Ma-
thæo ad Regē
scribit.

Non ita multo post in eam arcem Eunuchus aduenit. Interim libelli responsum moram faciebat. volebat enim Rex id negotij rituum Tribunali de more demandare, sed quia gratiam ab Rege nullā hac ratione Eunuchus iniuisset, eius intra palatium fautores adnitebantur, vti Eunucho ipsi eares committeretur, quod tandem ita factum est.

Responsum re-
gis magna cū
pompa legitur

Vbi ergo responsum aduenit, Arcis illius omnes Magistratus ab Eunucho sunt euocati, & ij ad audiendum Regis responsum in Damascena veste purpurea, cum reliquis dignitatum insignibus adfuerunt: ille vero pro tribunali magna pompa Regis libellum ac responsum legi iussit, eo precipiebat Rex, vti secundo libello indicaret, quæ munera externus ille deferbat. primo enim libello ita se gesserat, ac si ignorasset, ne sine Regis auctoritate in Regia munera inquisisse videretur. P. igitur Matthæum in tribunal, quo habitu rei solent, euocauit in Gosippina veste, & populari pileo, qui rotundus est: tum ex more cum flexis genibus audire regia mandata imperauit, tum coram omnibus iussit, vti sua manu scriberet, quæ ad Regem munera detulisset, quorum ipse dominium accipiens, ea in suum palatium transportauit. vrgebat etiam vti aliud, si quid haberet adiungeret. ergo ad sacras effigies, & machinas horarias, Trigona vitra, & breuiarium Romanum elegantissime compactum, addidit clauicordium, & orbis Theatrum Ortelij. Misit ergo libellum alterum, sed responsum non quale volebat accepit. tunc formidare cepit, ne quid sibi hac ratione mali creasset, ac pœnitere, quod huic se negotio intricasset. & quanquam initio P. Matthæus ad eum velibat, vel ab eo vocabatur, postea tamen eum à congressu suo exclusit. Appetente hyeme, ne concreto flumine arceretur, reditum parabat, sed primum Nostros omnes intra arcem in Idolorum Cænobium transtulit, & eo sarcinas omnes, quæ superfuerant deferri iubebat, excubias addidit militares nocturnas

nas ac diurnas, non intra domum solum, sed etiam in ambitu. Hic debebant Nostri. cum ecce tibi ex improviso venit ipse, magistratu maximo comitatus, è militari senatu, quem Pinpithau Sinæ vocant, qui cum P. Matthæus iam necessitudinem arcte contraxerat. Eunuchus vero secum fere bis centum totidem latrones adduxerat, & Patri vultu ad iram composito dixit: Pechino ad se scriptum, eum gemmas habere pretiosas complures, quas ne Regi daret, occultabat; Addidit etiam se monitum, quod domi Sociorum multitudinem absconderet. Negavit omnia P. Matthæus, & eius ipsius oculos testes appellans. is vero sarcinas omnes in atrium educi iubet, & quotquot aderant prodire, tum arcas & scrinia singula referans, omnia per otium lustrabat, & eam iniuriam furore, & rerum perturbatione atrociorē faciebat, ita ut qui aderat Magistratus condolentiam significaret. ad singula, quæ nondum viderat furens Eunuchus querebatur, hæc omnia sibi subducta, quidquid placebat arripiebat, & in altera parte referuabat. sed tandem ubi vidit nihil earum rerum reperiri, quas ipse sibi finxerat, supra furorem pudore accensus, vnde mitigari debuerat, auxit iniuriam; sed ex omnibus nulla re magis, quam Christi in Cruce pendentis effigie visa excanduit: criminabatur id spectrum ad Regem carminibus tollendum, procul dubio constructum, cui enim videri possit, eam rem usum aliquem habere alium, quam veneficiorum imposturam? Interim P. Matthæus indignū putabat homini furenti, hoc admirabile mysterium ingerere: nullo enim fructu id facturus apud eum, qui etiam clara innocentiae testimonia criminabatur, ac longe minus incredibilia admisisset: dixit tamen vrgenti, hanc esse effigiem hominis in lege nostra sanctissimi, qui hoc atrox mortis genus ad multorum salutē elegisset, in cuius beneficij memoriam, eum à nobis pingi & sculpi solere. Pinpithau tamen dixit, neque id sibi videri decens, hominis in hoc miserabili

Eunuchus iniuriosè P. Matthæum tractat

Eunuchus sarcinas Sociorū perlustrat.

Eunuchus effigiem Christi in Cruce pendentem criminabatur.

P. Matthæus tuetur honorē imaginis Christi.

statu memoriam conseruare. Eunuchus omnino nihil admittebat, sed plectendos plane vociferabatur impostores. Vbi tamen alias huiusmodi depictas effigies inuenerunt, minus alieni esse cæperunt, vt crederet id Religionis causa, non veneficij asseruari. Iustratis iam omnibus, vterq; confedit: & vtrumque Socium etiam iusserunt assidere. Acceperat Eunuchus inter reliqua, thecas sacrarum reliquiarum duas; alteram in crucis modum, alteram in libri figuram, vtramque ex ebano confectam: acceperat etiam argenteum calicem, quo augustissimum sacrificium nostri peregerant, ac primum reuisens ea, quæ seposuerat, restituit Eunuchus argenteorum nummorum sacculum, quo sacculo aurei fere ducenti ad itineris sumptus asseruabantur, & id ea verborum significatione fecit, ac si donasset. latronum hoc est beneficium, qui dare se putant, quæ non rapuerunt, & tamen Nostri, quia nihil æque desperauerunt, pro restitutis nummis gratiam reddiderunt. sacrarum etiam reliquiarum thecas P. Matthæus, sed frustra repetijt: in Calice vero multum institerunt asserentes, in eo se cæli ac terræ Domino sacrificium offerre; rem apud nos ita sacram esse, vt ne tangi quidem ab ijs possit, qui non ad eam rem fuerint peculiari ritu consecrati: quo audito sacrilegus eum manibus contrectans, ait; quid ais; tangi non posse, cum me tangentem intuearis. apud impios enim est posse quod licere. Non tulit P. Matthæus impudentiam, sed accenso persimilis, nummorum loculos accepit, & eos ad Eunuchi pedes abiciens, dixit: propè cum lacrymis; accipe sodes æquale argenti pondus, aut quantum voles, & sacrum mihi vas restitue. qua re commotus Pinpithau dixit, Hinc videas licet, eum non pretium, sed sacrum vas exigere, cum duplum offerat argenti pondus, ego illi restituendum arbitrarer. Ad hæc Eunuchus mollior factus, calicem loculosq; restituit. His ita confectis, ad priorum munerum seriem addidit, quæcunque seposuerat, quæ non

Latronum beneficium.

P. Matthæus Calicem cum lacrymis repetit ab Eunuchis.

non minus quadraginta titulis exscripta sunt. nam seposuerat ^{Eunuchus Sociorum munera in ararium arcis recludi iussit.} vndularam vestem, Gosippinum ex India pannū, vasa vitrea, sciotericos & arenarios horarum indices, & huiusmodi nonnulla, ea omnia in ararium arcis recludi iussit, præter horariam machinam grandiore, & Deiparæ effigiem, quam venerantur. eam effigiem Nostri in ara, in qua quotidie litabant, collocarunt. Deinde Lincinum reuersus est Socijs in arce relictis, & custodibus attributis, à quibus tamen quo vellent ire minime prohibebantur. Inuenta sunt à Nostri deinde nonnulla deesse. è loculis subduxerant paucos nummos furunculi, furum maximus Eunuchus etiam sibi nonnulla selegerat, & amico Magistratui palam dederat, sed tamen omnia illa fuerunt opinione ac metu pauciora.

Hoc rerum euentu satis ancipiti Nostri, non solum veriti sunt, vt quod Pechini sperabant, minimè impetrarent, sed etiam valde metuerunt, ne quidquid hætenus perfectum fuerat vnus diei ruina laberetur. ergo humanis auxilijs destituti, ^{Socij ad diuinam opem confugiunt.} Diuina inspexerunt. sacrificijs quotidianis, orationibus prope continuis, corporis afflictationibus nunquam intermissis, Diuinam clementiam implorabant, vt tot animorū salutem, in hac vt videbatur expeditione sita, minime negligeret. Iam annus ad exitum inclinabatur: nec vlla Pechino spes affulgebat. Scripsit igitur P. Matthæus litteras Lincinum binas: vnas ad Eunuchum, ad Pinpithau alteras. famulum domesticum itinere terrestri misit, flumen enim coaluerat, qui responsum referret. ijs litteris ab vtroque petebatur. vti nouis libellis responsum regium educeretur, iam se multum temporis loci incommoditate & frigore fatigatos, responsum præstolari. Hæc ad Eunuchum. ab amico vero ad hæc impetranda fauorem, vel ad noua tentanda, consilium litteræ postulabant. famulus noster Eunucho pro Tribunali sedenti, litteras reddidit, sed exceptus est iniuriosis ab eo verbis, etiam in Nostros coniec-

Nuncios ab En-
nacho indignè
creatur.

Consiliū Pim-
pithau.

Humana præ-
sidia frustra te-
cantur.

Atis. impotentissime ergo absque responso pugnis & calcibus è tribunali extruditur. amicus vero noster litteras pro Tribunali palam accipere ac remittere dubitauit, clam tamen in Palatium suum reuocato nuncio dixit: Res nostrorum nullum posse peiorem statum formidare. Eunuchus enim libellum in eos meditabatur, Socios delaturum, quod veneficijs Regi interitum fuissent machinati, eum rumores hos tota vrbe ipassisse, multa in Socios sæpè debacchâtem, dixerat etiam se omnes ad suos compedibus & catenis onustos remissurum. hæc seruo dixit, & scripsit etiam, vt se auctore de vita in tuto collocanda dispicerent, fuga Cantonensem Prouinciam repeterent, & Sarcinarum iacturam in lucro reputarent, quotquot haberent in Cruce affixi hominis effigies, in puluerem, & si fieri posset in nihilum redigerent, si hoc forte minus arrideret, libellum Regi per amicos Pechini Magistratus darent, & ab eo in Patriam redeundi facultatem postularent.

Hoc responso, præter opinionem atroci, intellexerunt Nostri, se maius opinione discrimen incurrisse, & è duobus amici consilijs postremum eligentes, Sebastianum fratrem nostrum Pechinum amandarunt, inscijs custodibus nostris, qui non admodum seuerè munus suum exercebant. deferebat is litteras vel P. Matthæi, vel Nanchinensium amicorum, & litteras donis armauerant, sed omnia hæc humana præsidia frustra tentabantur. statuerat enim Dominus rem tantam se ipso perficere. omnes igitur ab irritando Eunucho refugiebant, Nostri auctores erant, ne libellum dare tentarent Regi, nihil eum eo tempore nisi Eunuchis auctoribus moderari; optimum factu putabant, si Eunuchum ipsum placare aggredierentur, etiam ipsarum quas iam spe deuorarat, sarcinarum iactura. Pechinum detulerat frater noster litteras, de rei totius euentu ad Socios, vt eas inde, nam ex arce non poterant, destinareret, quod fecit, & hac ratione vbique Nostri re audita,

Diuinam

Diuinam opem acrius implorabant. Ex fratris Nostri reditu, intellectum est à nostris, nullam in humanis præfidijs, nullam in industria propria spem superesse. ergo nihil ultra tentare, certi vnã in Diuina ope fiduciam reponentes, cogitatum suum in Domino iactauerunt, & ad euentum omnem, mortem etiã ipsam in hac causa tolerandam, sese accuratissimè, magnoq; gaudio compararunt.

Nostri ex improviso Pechinum ab Rege cum suis donis euocantur.

CAPVT. DVODECIMVM.

Vix nostri auxilia humana damnarant, ac se totos Diuino patrociniò commendarant, cum ecce tibi Dominus, qui hoc vnum præstolari videbatur, ex improviso subuenit, & tot seruatorum suorum, qui vbique hanc expeditionem Deo commendabant, orationes exaudiuit, effecitq; vt Rex plane ex inopinatò rescriberet, vti Pechinũ statim cum donis suis properarent, Magistratus illis è rituum tribunali ad securitatem adderetur, & excusso ab eodem tribunali negotio, scripto libello Rex ex integro moneretur: Repentinũ illud post sex menses totos, nullo dato nouo libello rescriptum, vnde prodierit, Nostris nondum plane constitit, sed credendum est Deum, qui Regum corda manu tenet, hanc ad animorum salutem suo nutu promouendam, per seipsum nouitatem procurasse. narratur enim, Regem die quadam se solo superioris libelli recordatum, subito exclamasse, vbi est inquam, vbi est illa campana, quam seipsa pulsari fecerunt, & ab aduenis ad me allatam, nescio quo libello significatum. huic Eunuchus ille respondit, qui perpetuus est Regis comes, Si nondũ tuo rescripto libellus Eunuchi Mathràn expeditus est, qui fieri poterit, vt aduenæ absque tua facultate in urbem Regiam ingrediantur? quo dicto, Rex allatum libellum, vt supra subscripsit.

Socij à Rege Pechinum euocantur.

Socij post aru-
mnas & labo-
res respirant.

Socij recupera-
rant suas, Sar-
cinas.

Mathematici
libri P. Mat-
thæi etiam re-
cuperantur.

id rescriptum, citatis equis Lincinum Eunucho transmittitur, is tamen inuitus extemplo in arcem misit, qui nostris Regia munera, quæ in ærario adseruabantur, cum fide restitueret: & quoniam flumine concreto nauigari nondum poterat, iussi sunt arcis Magistratus equos & baiulos publico sumptu dare ad sarcinas Pechinum vsque deportandas. Iatissimis his nuncijs Nostri post tot labores respirare ceperunt, & gratijs Deo actis, omnium inmemores incõmodorum, quæ hic narrari non facillè omnia potuissent, nouis animis sese ad iter accinxerunt, receptis igitur sarcinis suis, è sacris thecis sacra fragmenta noctu subdlexerunt, & in eorum locum è terra sancta, lapillorum fragmentis vacuas cellulas oppleuerunt, ne qua fortasse facta mutatio conijci posset: & hæc aliquando ad Christianorum manus reuersa, fraudem parerent, inscriptiones enim tolli non placuit, rei gestæ seriem scripto in easdem Thecas recluserunt.

Sed in hac rerum nostrarum restitutione, omitti nõ debet insigne Diuinæ prouidentię argumentum. nam calumniam ab Eunucho in Nostrorum extremam forte perniciem conflata, Deus optimus maximus in vtilitatem conuertit. inter alia quæ secunda rerum nostrarum lustratione Eunuchus seposuerat, Mathematici libri omnes numerabantur, quos vndique P. Matthæus corraferat, vsui futuros, si forte Rex eum ad recudendos Sinensium fastorum errores adhiberet. Regni legibus antiquissimis, quarum tamen hodie vsus exoleuit, capitalis pœna proponitur ijs, qui præter Mathematicos Regios, huiusmodi disciplinas didicerint, aut docuerint. id ex eo factum est, quod arbitrentur eum, qui Siderum motus norit, facile posse prosperioris fortunæ coniunctione cognita, Regnum occupare. Hos igitur libros Eunuchus exactor inter munera regia noluit asseruari, sed in arca separata reclusit, cū hac inscriptione: Hos libros Eunuchus Mathan vedigalium Regiorum

Regiorum exactor reperit inter sarcinas aduenæ cuiusdam Matthæi Riccij nomine, & quoniam huiusmodi libri, regni legibus interduntur, hic eos asseruari curauit, donec Rex peculiari libello monitus statuatur, quid ijs fieri velit. ea de re nihil Nostri rescierant, sed in sarcinarum restitutione cum libri deessent, eos ab arcis magistratibus repetierunt, qui hac de re Eunuchi consilium nescientes, eos quoque reddi voluerunt: & missus est Deo ita volente Minister, qui quod legere nesciret, nihil admodum de arcæ inscriptione laborauit. Cum deinde Eunuchus sexto de more mense ad vestigalia transmittenda in arcem redisset, nostros vna Pechinum dimisit, arbitratus libros illos minime restitutos, sed vbi post discessum, libros illos minime reperit, grauitè arcis Magistratus inculcauit, & commentus eos à Rege priuatim postulari, remisit eum ipsum seruum, qui tradiderat, vt quam celerrime nostros assequeretur, librosque repeteret, sed is Eunuchi metu pœnas à se repetendas veritus, exitinere aufugit, neque de nostris assequendis laborauit. Eunuchus postea rebus in meliorem statum reuocatis, male metuebat, ne ab ijs dato libello accusaretur, quod si fecissent Nostri, & querelas de eo deposuissent, facillime futurum fuisset, vt Regis gratia excideret. itaque in posterum de libris mirum silentium, Nostrique eo metu liberati, etiam habuerunt, vnde Magistratibus harum rerum cupidis satisfacerent, & non pauca deinde Sinenfi sermone donarent.

Arcis Magistratus in iter equos octo, & baiulos triginta assignarunt, quotidie quaqua transirent, equi & baiuli permutabantur, & Nostri Magistratum Palatijs excipiebantur, & splendide nullo sumptu vescebantur, quin potius maxima veneratione ab omnibus colebantur, quod eos hac ratione viderent ab Rege accersitos: Pechinum igitur peruenerunt Si-

Socij Pechinũ
perueniunt.

nensi anno exeunte, Ianuarij quarto ac vigesimo, anno post
secularem primo, quo die appulerunt in quodam Eunucho-

rum palatio, sub urbem excepti sunt, vbi sua munera concinnantes, & omnium seriem texentes, ea in diem insequentem præpararunt, quo die magno apparatu ac tumultu, per urbem omnia in Palatium inferuntur, vna cum reliquis, quæ Mathan Eunuchus transmiserat. Vbi Rex imagines conspexit, obstupefactus, exclamauit; Deus viuus est iste: ac tametsi modus est loquendi apud Sinas vsitatus, verum tamē nescius profitebatur, & id nomen in hanc vsque diem, ijs imaginibus adnexum perseuerat. Nostros vero appellant, qui Regi Deum viuum obtulerunt. verum Rex à stupore etiam in pauorem transijt. misit enim earum conspectum non ferens, effigiem Deiparæ ad Parentem suam, quæ Dijs mortuis nimis affecta, ipsa quoque Deum viuum sustinere non valuit. ea enim viuacitate territa, iussit eas in thesauro suo hæcenus asseruari, & nonnulli etiam Eunuchorum fauore, Magistratus ad eas spectandas admittuntur: retulerunt Patribus Eunuchi, Regem ipsum imagines singulas veneratum, thus etiam & alios odores incendiisse. reddat illi Deus pro honore gratiam, suæ tandem aliquando fidei luce perfuso. Minimam Christi Seruatoris imaginem, opus plane rarum, à Præposito Generali transmissam, ipse sibi reseruauit, & in aula sua primaria collocauit. Hæc ab Eunuchis accepimus, nec fidem exigimus aliam, nisi quam Eunuchis dare cui libet placuerit. Cum ad spectandam horariam machinam grandiorē Rex peruenisset, quod nondum esset concinnata, horas nec pulsabat, nec indicabat, ergo iussit, vt quam citissimè Patres nostros euocarent, quod citatis equis factum est, & Nostri quoque perpetuo equorum cursu eò contenderunt: quatuor murorum ambitu Palatium cingitur vniuersum: in priores duos diurnis horis liber cuique patet ingressus, soli excluduntur idolorum sacrificuli, qui Cæsariem radunt, & mulieres omnes: in reliquos duos intimos præter Palatinos Eunuchos, ingreditur nemo, & nocturnis quidem

Munera Patrū
à Rege visuntur.

Rex aspectu sacrarum imaginum in stuporem versus.

Rex veneratur imagines.

Patres ad Regem vocantur.

quidem horis soli Eunuchi & milites recluduntur. Nostri in
 secundum ambitum, nec ulterius penetrarunt. ibi in atrio
 quodam à conferta multitudine, quæ ad spectaculum concur-
 rerat horaria machina spectabatur, eò Rex Eunuchum è ma-
 ximis, qui perpetuò Regi assistunt, & magnam prudentiæ o-
 pinionem habet, missus est ad nostros excipiendos: is Licin
 vocabatur, qui benignissimè Nostros & humanissimè Regis
 nomine excepit. is è Socijs quæsiit, quo sine hæc Regi mune-
 ra detulissent, à quibus ita responsum est: esse se aduenas è ma-
 gno Occidente (sic enim Europam nostram Sinæ vocant) vi-
 ros Religiosos cali ac terræ moderatores veneratores, qui nihil
 è terrenis rebus vellent, nullum munus, nullam compensatio-
 nem petere nec sperare: quam rem admiratus Eunuchus, ex-
 cepit perlubenter: ad horarias vero machinas quod attinet,
 inuentum esse magnorum artificum, ad horas siue nocturnas
 siue diurnas nullo cuiusquam labore cognoscendum; eas e-
 nim seipsis æra campana numerabant, & indice quoque om-
 nia horarum spatia demonstrari: verum opus esse vnum ali-
 quem designare, qui machinam moderaretur, quæ res ita fa-
 cilis erat, vt biduo aut summum triduo doceri posse sperarēt.
 Hæc Eunuchus ipse ad Regem mox detulit, qui extemplo
 designauit Eunuchos quatuor è Palatino Mathematicorum
 Collegio (nam intra ipsum palatium Eunuchorum Ordines,
 vt foris Magistratum, numero tamè minore diuisi dicuntur)
 quibus etiam iniunxit, vt intra triduum in aulam ad se instru-
 menta deferrent, & eorum ex officio curam gererent. hinc
 factum est, vt Nostri toto illo triduo intra Mathematicorum
 stationem recepti, diu noctuq; hebetiores Eunuchos edoce-
 rent: ab ijs habiti sunt Nostri honorificè & splendidè, & in-
 sumptus omnia liberalissimè suppeditabant, Eunuchi Ma-
 thæan exactoris protectores: ideo forte ne quid ab ijs pro-
 fectum in exactorem querelarum ad Regem perueniret.

Socij in Pala-
 tio Regis no-
 mine excipimur
 tur ab vno ex
 Eunuchis.

Eunuchi Re-
 gis nomine do-
 centur a Patre
 Matthæo mo-
 derari horolo-
 gium.

nam cōstanti rumore credebatur, Nostros violentis ab eo largitionibus fuisse vexatos, quod tamen reuera falsum erat, atque ita misero exactori nihil artes suæ valuerunt, sed potius ingens argenti pondus expendit, vt huius negotij vanum rumorem suffocaret. quatuor horariarum machinarum præfecti continuo exercitio, quantum satis erat, didicerunt, & ne quid accideret, omnia in commentariolos retulerunt. nam in aliquo coram Rege hallucinari, nihil erat minus, quam se in præsens vitæ discrimen conijcere. aiunt enim Regem in Eunuchos ita scæuire, vt sæpe leuibus ex causis eius iussu spiritum inter verbera expirent. Itaque primum omnium Sinicis litteris omnia rotarum, clauorum, ferramentorum nomina exegerunt, quæ omnia Sinicè P. Matthæus nouauit, nam sicubi res desunt, verba quoque deesse consueuerunt.

Regis Seueritas in Eunuchos.

His tribus ac permultis deinde diebus, varios Eunuchos Rex ad Nostros mittebat, qui de Europa nostra varia, prout ipsi occurrebant, sciscitarentur; de moribus, de feracitate, de architectura, de vestitu, de gemmis, de connubijs, ac funere, deque Regibus nostris, & ipsis etiam Socijs multa querebantur, imo iam ad Regem ridicula etiam minutaq; referebantur, quæ Eunuchi ex Nostrorum contubernio notauerant, quoties biberent, quoties vescerentur, quantum cibi absumerent, & alia huiusmodi, quæ otioso ab otiosis referebantur: impetrarunt etiam ab Eunuchis Nostri, vt Rex intelligeret, Pechini se viuere ac mori cupere, nec aliud ab Rege quicquam expectare, quod opportunissimum fuit ad hanc rem ex animi sententia conficiendam, eo maxime tempore, quo magistratus, vt mox dicetur, eos amandare statuerant.

Socij Regis nomine de Europa interrogantur.

Nondum finitum erat triduum, cum Rex de horarijs machinis quærir, eas extemplo ad eum detulerunt, & ita placuerunt omnia, vt mox Eunuchis honorẽ stipendiumq; auxerit, quo utroq; læti ad Nostros redierunt, ideo maxime, quod ex

Eunuchi Sociorum nomine à Rege munerantur.

ijs duo in hanc vsque diem quotidie ad Regem ingrediuntur ad horariam minorem machinam temperandam, quam nullo vnquam tempore patitur à conspectu suo remoueri; & in eo spectando audiendoq; insignem præfert voluptatē. hinc illi Eunuchi magni esse cæperunt, apud omnes quippe nationes à Palatinis Regi assistere magni fit, & studiosè ambitur, quod apud Sinas etiam supra reliquas nationes optari solet. nam cæteri eos verentur, qui cum voluerint, possunt bene vel male, vno verbulo, amicis vel hostibus, prodesse vel nocere.

Machina grandior in Palatio locum nullum reperit, in quo descendenti pondera, commodè rotas voluerent: hinc anno insequenti illam ad operum publicorum Tribunal remisit; ac turrim extrui iussit è ligno perelegantem; ad exemplar à nostris delineatum, & quidem opus erat sane Regium, nam materiam superabat opus, varijs cælaturis, porticibus, sandaraca oblitis, & auro sanè affabrè, in quo Sinæ nihil cedunt Europæis, & in eam turrim nec non maximam, aureos trecentos supra mille, Tribunal illud expendit, quæ summa ex operum vilitate aliquanto maior est, quàm videatur Europæis: eam Turrim ligneam statui iussit, extra secundum murum in horto quodam peramæno, vbi aliæ quoque res magni pretij visuntur, & eo non infrequenter animi causa Rex ipse se conferre narratur, eò etiam viri persæpe graues penetrant, & magna sua voluptate, hoc cum alijs rebus sane visendis, spectant Europæ monumentum.

Turris pro machina horaria sumptuosa extruitur.

His à Rege spectatis, tantam ex nouitate cæperat voluptatem, vt non munera solum, sed ipsos quoq; præsentatores videre summopere cuperet: nec satiebatur ijs, quæ à narratoribus Eunuchis referebatur: verum ne captam annis iam pluribus consuetudinem sese ab omnium conspectu, præter Eunuchos ac pellices subducendi, interrumperet, nec pluris aduenas, quam Magistratus suos facere videretur, cupiditatem

Regis cupiditas Patres videndi.

Effigies Patrū
depictæ ad Re-
gem mittuntur.

ineptæ solitudinis pertinacia refrænauit: misit tamen ad eorum stationem, quos habebat pictores excellentissimos, intra Sinensis tamen picturæ limites, & vtrumq; è nostris integro ad se corpore depictum, quam maxime genuinè fieri posset, afferri iussit, & sane id fecerunt non admodum infelicitè, eorumq; effigies extemplo ad Regem introductæ, quibus visus dixit: hoei hoei plane isti sunt Saraceni. nam qui è Perfide in regnum adueniunt, de quibus infra pluribus, Nostris tota oris compositione & barbæ densitate sunt Europæis similiores plane, quam Sinis: verum qui astabat negauit Eunuchus esse Saracenos: suilla enim vescuntur. tum Rex scire voluit, quibus Reges nostri vestibus vterentur, & num aliquem Regij palatij typum attulissent: prius verbis non facile poterat explicari, & suggessit, nescio quis è domesticis in sanctissimi Iesv nominis effigie, quam angeli, homines, & infernis pœnis addicti venerantur, Regum ibi nostrorum effigiem videri, nec Regum sed Pontificis, Imperatoris, Ducum vultus vestesque spectari, & ea res etiam ansam dabat Patribus explicandi, cuius hoc esset nomen, quod Christiani Principes omnes ita venerarentur, eius nempe qui cælum, terram, Tartarum ipsum nutu moderatur, quod etiam ille ipse venerari ne refugeret. Hæc breui expositione à P. Matthæo concinnata, simul cum imagine ad Regem delata sunt: & quoniam non satis affectus est imaginis exiguæ, ac subtilioris lineamenta, maximè suis umbris, quas ignorant Sinæ, distincta, iussit, vt à Regijs pictoribus alia maior & additis coloribus pingeretur, quod factum est extemplo, & Nostris fere triduum intra Palatium hac ex causa detenti, atque ita Regi demonstrata sunt & exposita, quæ à Nostris coram non poterant explicari. De Palatio quod quærebat etiam traditum. habebant enim Nostris forte tunc Hispanici Palatij, cui à D. Laurentio excuriali nomen est, expressum elegantibus typis & tabulis pluribus exemplar: Verum

Nomen Iesv
explicatur.

Typus Palatij
offertur Regi
perceati.

rum rescitum est à Nostris deinde, Eunuchum quod explicare se posse diffideret, eas tabulas sibi reseruasse, solum obtulit aliam effigiem Palatij ædis D. Marco sacrae, & totius illius aerae apud Venetos, vna cum Reipublice illius insignibus, & retulerunt Eunuchi Regem subrisisse, cum audiit, Europæos Principes in supremis contignationibus habitare, visum est enim hoc illi descensu ascensuq; perincommodum, nec sine periculo, ita suum cuiq; pulchrum facit inolita consuetudo.

His per aliquot dies ita confectis, Nostris iuxta palatium in conductis ædibus habitabant, & aderant perpetui comites Eunuchi Mathan familiares, maxime duo, qui eius omnia negotia procurabant, & Regis nomine libellos scribebant, Regis rescriptum circa Nostrorum negotium expetentes, verum paulo post ad nostros venerunt Regis nomine Eunuchi quatuor, ex eorum numero, qui musica instrumenta, quæ fidi-
 bus pulsantur, coram Rege personant. Hi sunt Mathematicis longe superiores. nam huius generis instrumenta pulsare, est apud Sinas in primis honorificum, quorum intra palatium Collegium est satis opulentum: hi Regis nomine petebant, vt clavicordium pulsare docerentur, quod Nostris cum reliquis Regi obtulerant: ergo P. Didacus ad eos ibat quotidie, è discipulo tumuituario factus Magister. nam iubente P. Matthæo in eum finem à P. Cataneo bene perito didicit, quantum satis esset. nam in hac arte Sinæ nihil habent admodum absolutum suis numeris: nec solum pulsare, sed etiam discordium fidium concordiam didicerat temperare. & priusquam ad docendû veniretur, solitis ritibus Nostris licet renitentes, in Magistros elegerunt. obtestati, vt in docendo cum diligentia patientiam adhiberent, neq; moleste ferrent, si rem hæcenus inauditam tardius arriperent, quos ritus Magistris exhibuerant, eosdem ineptè sane clavicordio præstiterunt, vt eo ac si res viua esset propitio vterentur. Nostris quotidie apud illos splendido epulo

Musei Regij
 docentur a P.
 Cataneo Re-
 gis nomine.

excipiebantur, & ab Eunuchis in posterum grauissimis visita-
bantur. vnde paulatim vniuerso Palatio noti esse cæperunt,
quæ Eunuchorum familiaritas & beneuolentia in hanc vsque
diem constantissime perseverat.

Socij conatur
se liberare ab
Eunuchis Ma-
thàn vectiga-
lium exactore.

Cupiebat P. Matthæus ex importunis Eunuchi Mathàn
vnguibus iam diu seipsum expedire. nam designauerat homo
cupidissimus, si fortasse Rex, se adnitente, ingentem aliquam
summam nostris in muneris remunerationem obtulisset, in
partem per fas ac nefas venire, ac Nostros in Australes Regni
Regiones remittere: qua re Nostrorum vota in vanum cade-
bant. ergo voluit summum rituum Præsidem, cui Rex id ne-
gotij postremo rescripta commiserat, visitare, sed id ab Eu-
nuchis prope custodibus impetrari non potuit: quin etiam à
visendis cæteris amicis prohibebant, & è domesticis suis ha-
bebant vnum perpetuo qui excubaret & comitaretur. Verum
artificio fefellit custodem: misit enim in posterum P. Didacum
in Palatium, ad edocendos clauicordijs discipulos, addiditq;
illi comitem è fratribus nostris vnum, ipse P. Matthæus domi
remanebat, donec cum P. Didaco Eunuchorum famulus dis-
cessisset, in cuius absentia, prout inter eos conuenerat, amicos
visitabat; litteras Nanchino allatas tradebat; & nouas amici-
tias procurabat: quæ res opportunissimè cecidit ad remedium
infortunij, in quod Nostri paulo post inciderunt. ex omnibus
nemo ita iuuit vt Magistratus è summo Tribunali grauissimus,
is quod summa integritate urbem non maximam gubernasset,
saltu, non gradibus, in hunc prope apicem dignitatis euasit, &
quidem nihil honoribus immutati mores, pristinam integri-
tatem reseruabat: & quoniam eius dignitas in Magistrati-
bus, vel reijciendis, vel eligendis versabatur, omnibus erat ex
metu venerationi. Non satis constat, quo auctore rescierit il-
le P. Matthæum aduenisse, rescijt tamen, & prior ad eum vi-
sitandum vrbanius accessit, satis admiratus est P. Matthæus
hanc

Socij iuuantur
à summo Tri-
bunali Magi-
stratu.

hanc viri tantihumanitatem, ergo sub discessum ex eo quærit, qua ex causa prior ad eum visendum, qui ignotus erat, venisset. Respondit ille, ex eo, quod certis auctoribus audieram, esse te virum, eximium, à quo vera quædam bene viuendi institutio propagatur. repensâ vrbanitate, creuit & mutuo deinde congressu magis magisq; confirmata est amicitia. idem cum alijs fecit. & est res notatu dignissima, quod ex ijs ad quos Nanchino litteras attulerat, repertus est plane nemo, qui vel tantillum fauerit, ac plerisque etiam eum in congressum minime admiserunt, veriti, ne quod ex aduenarum commercio sibi malum parerent. voluit hîc Deus Opt: Max: Socios docere, quàm fragiles sint hominum industriæ. nam si in Exactorem Eunuchum minimè incidissent, si ab eo libellus Regi datus non fuisset, non solum vero simile, sed certum est, ab alio nullo Regi libellum offerendum, ne cum aduenis commercij suspicionem ingereret: quod si euenisset, plane Nostri, vt prius, erat re infecta redeundum. Hæc cum Nostri rei euentu didicissent; gratijs actis, vt par erat, didicerunt, etiam è diuina manu pendere.

Clauicordij pulsatores Eunuchi, vnica cantilena contenti erant, & ex ijs duo iam iuniores, quod erat satis, didicerant, sed alij alios præstolabantur, vnde plus impensum temporis, & supra mensum ea res prorogabatur, insliterunt admodum, vt in Sinensem sermonem eas cantilenas verterent, quæ clauicordio pulsabantur. hac igitur occasione P. Matthæus octo descriptiones edidit, de materijs Ethicis, ad virtutem & bonos mores inuitantibus, eas aptis sententijs è nostris auctoribus illustrauit, & clauicordij cantilenas appellauit. ita deinde placuerunt, vt à plurimis litteratis expeterentur, & exscriberentur magna sententiarum approbatione. Vt autem omnibus fieret satis, (asserent enim Regem hac occasione moneri, vt Regnum suum è virtutis præscripto moderaretur) Europæo

P. Matthæus
sententijs cantilenas illustrat.

& Sinenſi charactere hoc opusculum Carminum deſcriptum,
vna cum alijs rebus typis mandarunt.

*Noſtri à rituum Magiſtratibus comprehenſi, in
Arcem Legatorum retruſi ſunt.*

CAPVT DECIMVM TERTIVM.

Officium Ma-
giſtratus rituum
Tribunalis.

Socij iubètur
comprehendi.

Lictores in do-
mum irrum-
pant Socioſq̃.

INTER plurimos, Tribunalis rituum, Collegas, in diuerſa munera diſtributos, vnus eſt Magiſtratus, qui Legatis ab externis Regnis aduenientibus præeſt; ſiue ille obſequiũ clientelare, ſiue tributum, ſiue quidlibet aliud muneris afferant: præeſt idem palatijs, aut potius caſtellis duobus, quibus aduenæ, ex quo Regiam ingreſſi ſunt, excipiuntur. Magiſtratus hic, habet quoque plurimos Collegas, quorũ Præſes eo tempore è Fuchiana prouincia oriundus erat. Is vbi reſciſſet, noſtros ab Eunucho Mathàn introductos, ſua Regi munera obtuliſſe, nec quicquam ad Tribunal ſuum de more retuliſſe, tulit id pergrauatè, & furorè quem in Eunuchum exercere non poterat, in noſtros, tametiſi innocentes, retorſit. Ergo quatuor Satellitum Præſectis iubet, vt iam diligentiffimè conquiſitos in tribunal ſuum adducant, ac tametiſi non neſciebat munera iam ad Regem penetrariſſe, edicto tamen ſuo, quo Noſtros comprehendi imperarat, ſingebat ea ſe omnia ignorare, quaſi vero poſt datum libellum, ſeſe Noſtri fuga ſubduxiſſent, id faciebat, vt atrocior Noſtrorum culpa videretur. Noſtri interim nihil opinantes, reſcriptum Regium ſuſpenſi præſtolabantur, quod ſperabãt fore, poſtquam fidicines Regios, quod ſatis erat docuiſſent; cum ecce tibi die quadam, decem & plures in domum lictores irrumperunt, iubentes, vt quamprimùm ad Præſecti ſui domum properarent, habere eum, quæ cum ijs agat: arbitrati ſunt initio Noſtri, commentum eſſe aliquod nebulonum, qui ab externis quippiã emun-
gere

gere sperarent, vnde tergiuersabantur: verum illi extemplo funes in fratrum Nostrorum collum iniecerunt, vnde intellectum est à nostris, id reuera publicum esse mandatum, atq; ita satellitij Præfectum conuenerunt. Is mandata Legatorum Magistratus exposuit. neque Nostri repugnarunt. nam datis iam suis muneribus, Magistratuum opera sperabant, se posse Eunuchorum importunitatem excutere. ergo Præfectus in crastinum eos proprijs in ædibus comprehendit, clauibus fores exterius occludens, adhibitisq; contra fugam excubijs. rescijt hoc Eunuchi Mathàn procurator, & extemplo aduolans feras effregit, & minis excubias in fugam coniecit, hoc maxime commento, quod vim illatam aduenis, multaq; furto sublata criminaretur, inde in tutiorem locum Nostros deducere, & legatorum Præsides negligere volebat. Verum Pater Mathæus repugnauit, tametsi diceret Eunuchus, eos auctoritate Regia detineri, & in Palatium quotidie euocari asserebat, effecit igitur, vt vterq; in Præsidis tribunal, die insequenti pergerent. Ingressus est igitur Eunuchus Tribunal prior, & Regis nomine monuit, vt ne hoc negotium attingerent, quod Eunucho Mathàn erat commendatum, minatus est etiam, dato se libello delaturum Satellites, eorumq; Præfectum, quod aduenis multa per vim rapuissent. Ad hæc Præses audita Collegarum sententia, respondit: se nostros, vt vt esset, minimè dimissurum, sed secundum leges in aduenarum arcem eos omnino esse recludendos: & cum nihil proficeret Eunuchus, abiit, & Nostros in Magistratuum manibus dimisit. Hi pro tribunali sedentes, coram omnibus, qui aderant plurimi, etiam quorundam Regnorum aduenæ, iusserunt Nostros in examen prodire. Instituit Præses vnus horæ non breuius examen, & Nostri genibus flexis respondebant. Examinis scopus eo tendebat, vt de P. Mathæo grauiter quereretur, quod contra leges, suo tribunali neglecto, Eunuchos ad Regi offerenda mu-

Socij coram
Tribunali ex-
amiuantur.

P. Matthæus
respondet.

nera adhibuisset: Noster iam egregie comparatus, ita respondit, vt ne ipsi quidem haberent, quod vltèrius criminarentur: narrabat etiam vim sibi ab Eunucho factam, quam quotidie, ne maximi quidem Magistratus, nedum aduenæ, poterant effugere: hætenus porro se in palatio Regio perpetuo ab ipso Rege occupatum, noluisse tamen in hoc tribunal venire, sed ab Eunuchis custodibus prohibitum, nullatenus potuisse; Ad hæc hominem, qui multos iam annos varijs in Prouincijs intra Regnum, nullo prohibente vixisset, & alias etiã in Regiam aduenisset, non videri pro aduena, sed indigena tractandum, ac se videri posse ab ijs legibus immunem.

Præses mitior
factus ex respõ
so P. Matthæi.

His rationibus conuictus Præses, molliorem se deinceps præbuit: iussit Nostros bono animo esse, ac nihil vereri, se ipsum Regio libello, breui responsurũ & Regiam voluntatem significaturum: solum dixit, quod nostros pupugit, nolle se, vti Pechini residerent, interim tamen se in aduenarum aream conferrent, curaturum se, nihil vt illis ibi deesset. Palatium hoc vtrumque vastum, muris cingitur, & portis multis occluditur, nec nisi peculiari fauore, Sini ingressus permittitur, aduenis vero egredi, non nisi negotijs confectis, cum ad suos remittuntur, licet: nisi forte cum in præsidis sui Tribunal, aut in Regium palatium euocantur. cellulæ sunt in eo palatio multæ. nam sæpè contingit, è vicinis regnis Sinarum Regi vectigalibus, aduenas supra mille numerari, sed has cellas verius dicas ouium caulas, quam humanis vsibus coaptatas. porta, sedes, scamna, lectus, supellex denique nulla est. Hinc oritur, quod reliqui populi, præter Sinas, Oriente toto in ipso solo sedent, vescuntur, pernoctant, & non legatorum apparatu, sed lucri spe huc trahuntur, vt muneribus suis, Regiam remunerationem, quæ pro tanti Principis dignitate, longe superior esse consuevit, eliciant: tum hac summa Sinicas merces coëmunt, & in patriam redeuntes, magna lucra reportât,

ideo

Palatij aduena
rum descriptio

ideo quod ex quo in Sinarum Regnum pedem inferunt, sumptus omnes ex ærario publico, in eorum vsus depromantur, & nihil aliud in his legationibus, aut potius negotiationibus, Sinæ spectare videntur, quàm vt vicinas nationes, in officio contineant, atque ita nihil admodum curant, quid muneris Regi ferant. nam viderunt Nostri inter Regia munera enses dari, aut potius ferri fragmentum, in incude malè cusum, cui etiam ligneum capulum in ipso castello, securi concinnarant, & huius generis erant malè materiati thoraces, è filis stuppeis inter se colligati, equi etiam qui cum Pechini aduenirent, macie interibant; & cum similes nugas hi barbari ferant, sumptus tamen in tanto itinere faciunt immodicos. nam Regius splendor magis, quam Legatorum obscuritas attenditur.

In id Palatium Nostri à Magistratibus commendati, lautius omninò cæteris habiti sunt: nam in eam Palatij stationem abducti sunt, qua Sinæ Magistratus, cum eò veniunt, excipi solent. in ea lecticæ, culcitra, & stragula vestis è sericis vtrumque pannis, sedes & reliqua supellex in hunc modum. famuli quoque semper Nostros præ cæteris venerabantur, isque fauor quotidianis creuit incrementis. Vbi auditum est, Nostros in eam arcem dimissos, amici Magistratus atque Primores, impetrata facultate, subinde nostros visebant: ipse quoque Præses, vbi Nostros nosse, amicis narratoribus cæpit, præ cæteris eos aduenis ita coluit, vt reliqui obstupescerent. ipsi enim Præsidem non nisi flexis genibus alloquebantur. Nostri etiam in cõfessum & conuictum admittebantur. cupijt etiam vti Mathematicas sibi machinas struerent, qua re cum ad novos fauores obligarunt, in eo loco Nostri sacellulum concinnarant, & quotidianis sacrificijs, sua Domino negotia commendabant.

Socij in custodia aduenarum lautius cæteris habiti.

Interim dum Nostri huius Palatij finibus continentur, ab occasu venere Saraceni quidam, quibus Europa, India, Persia,

Saraceni cum
 munerib⁹ ad-
 ueniunt.

Mogores, Armusia, imo etiam Hispani ac Veneti ex nomine
 noti erant, hi ad Regem adferebant, marmoris pellucidi frag-
 menta, quæ ab Sinis supra quam dici potest, æstimantur, ipsi
 Fuscè vocât, & inter Nostros certatur hodieq; , sitne Iaspis an
 Saphyrus, aut fortasse neutrum? Præterea adamantis frag-
 menta, & caruleum colorem, afferebant etiam ex ipsis regni

Reubarbarum
 Pechini distra-
 hitur.

Sinense regnū
 Cataium ap-
 pellari confir-
 matur.

Pechinū vrbs
 regia siue Cam-
 balū.

Aduenæ & Le-
 gati quomodo
 tractentur in
 arte.

terminis Reubarbarum intra ipsos muros coëmptum, ideo
 quod Regijs sumptibus ad id deferendum plaustra præberentur,
 illud Pechini distrahebant obolis duobus libram penden-
 tes, quales apud Italos baiocchi vocantur. Ab his quoque Sa-
 racenis iterum Nostri confirmati sunt, Sinense Regnum ab
 ijs Cataium appellari, & Regiam urbem Cambalū, nec in vni-
 uerso terrarum orbe, quod quidem ipsi scirent, Cataium ali-
 ud reperiri. vnde primis litteris nostros in India & Europa
 monuerunt, vti Geographicas tabulas emendandas curarent,
 quæ extra Boreales Sinarum muros Catai Regnū statuebant;
 & si forte Marcus Paulus Venetus opponitur, quod in vrbe
 Cambalū innumeri pontes reperirentur, fortasse vrbs illa nūc
 contractior est, nec tamen ita paucos numerat, quin hodieq;
 decem millia possint recenseri, è quibus nonnulli permagni
 & elegantes supra flumina; riuos, lacus, & lacunas, quæ super
 stratis vicis occultantur. Omnibus his aduenis, commeatus è
 publico copiosè præbetur, isque splendidior esset, nisi mini-
 stri plurima furto interuerrēt. sub discessum varia illis con-
 uiuia instruuntur, & semper aliquis è primoribus regni, ea co-
 honestat, pro Regnorum à quibus mittuntur dignitate. in his
 Legati ad latus assident ei, qui Regis nomine illos excipit, qui
 ritus apud Sinas inter obsequia clientelaria numeratur. His
 adduntur comædiæ, cantus, instrumenta musica, & præter
 epulas carnes varij generis crudæ, quas legati ad suas cellulas
 remittunt, sed eas arcis famuli, velut harpasti, ludo rapiunt,
 vnde legati per eos dies ad res suas tuendas armati incedunt:

conui-

conuiuia hæc nostris minimè exhibuerunt, ex eo quod huius tribunalis ordinem seruare neglexissent: verum amici nonnulli procurare cæperunt, vti quoque Nostris instruerentur, & cum nihil admodum repugnarent, si P. Matthæus largitione conuiuiorum curatores definire voluisset; verum respondit se largitionem non malè collocatam putare, vt similibus conuiujs abstinerent.

Postquam in hanc arcem Nostris iam triduo retrusi fuerant, in Regium Palatium euocati sunt, vti Regio tribunali eosdem ritus exhiberent, ac si Rex in eo consideret. id fit in Atrio lato quidem, sed haud paulo longiore, in quo ad triginta millia virorū contineri posse videntur. & sane splendidum est opus ac Regium: in eius extremo camera est altissima, sub qua ianuis quinque prægrandibus, in ipsam Regum stationem penetratur: in ea Camera solum est Regium, vbi quotidie ferre ad audiendos subditos, & Regni negotia expedienda, excipiendas etiam legationes, vel magistratum ob dignitates acceptas Regem venerantium ritus confidebat. Verum ex quo Rex iste solitarius se ab omnium conspectu subduxit, ad eius thronum vacuum inanes ritus exhibentur. Et quoniam hoc regnum vastissimum est, nullo non die, multi aliqua ex causa Regi gratulabantur. In hoc Atrio superbis vndique molibus cincto, ad portarum excubias, milites ad ter mille pernoctant, præter cæteros, qui foris in circuitu excubant, in speculis iactu lapidis inter se distinctis: in singulis etiam portis singuli sunt elephantes, ad quinque portarum custodiam, qui ad hoc Regium tribunal euocantur, ad palatij portas ante lucem præstolantur, & mox vbi illucescit, elephantes ac milites emittuntur. admittuntur vero qui ad Regiam gratulationem adueniunt, ij in habitu peculiari rubei coloris, manu eburneam tabulam gestantes, palmos duos longam, digitos quatuor latam, ad os tegendum prodeunt, & inde suos ritus regio thro-

Socij è custodia Palatij ad Regium euocantur.

Regium palatium.

Ritus ad thronum Regis vacuum exhibentur.

Milites & Elephantes excubant.

no exhibent: hi sunt inclinationes & solitæ genuflexiones, sed ita per otium factæ, vt non exiguo spatio temporis perdurēt, & ne quis error fortè irrepat, à rituum præfectis primum exercentur, qui nostris designati sunt Sinæ quidam Saraceni origine velut habiti pro nostrorum ciuibus. Hi etiam Nostros comitati sunt, velut assessores, nec vnquã desunt rituum obseruatores, qui minutorum etiam errorum pœnam exigunt. è rituum magistratibus, quotidie præest vnus aliquis, qui elata voce proclamat, quando flectendum, quando erigendum, quando cætera facienda. Eo ipso die supremum Tribunalis totius Præsidentem P. Matthæus visitauit, ac libello suo monuit, esse se apud suos litteratum, & ideo litteratorum habitu aduenisse, vnde ipse quoque Præsides & Collegæ eum, quo ritu litterati solent, exceperunt. promisit etiam summus Præsides, se intra breue tempus Regi libellum de suis negotiis per amice missurum. In Palatium reuersi, ad eius Præsidentem deducti sunt, suos illi quoque ritus exhibituri, quibus assurgens inclinatio- ne profundissima respondit, adiunxitq; se hûc nemini ritum ex aduenis exhibere, tametsi legatus fuerit apud suos è regni primoribus, toto eo die varij ad Nostros Notarij veniebant, alij alia interrogantes. quidã etiam quid aduentu suo spectassent, sciscitabantur ipsius Præsidentis nomine. visa est Nostri hæc interrogatio, vt erat, iuridica. ergo statuerunt clarè ac dilucidè quid spectarent, aperire. dixerunt igitur ac scripserunt, venisse se missos à Superioribus suis, vti vnus Dei cali terræq; moderatoris legem prædicarent; munera vero Regi detulisse, obseruantiam, quam illi tot annis huius Regni habitatores debent, protestaturi; nihil porro se quicquam spectare aut sperare, nec publicum munus, nec munerum compensationem, vnum dumtaxat se cupere, vti Pechini vel alibi pro Regis arbitrato, quod iam tot annis fecerant, liceret commorari. Hoc accepto responso, Præsidentis doctrinam sibi quam prædi-

Rituum obser-
uatores.

Socij causas
sui aduentus
querunt.

prædicarent, ostendi petijt. ad eum igitur miserunt Ecclesiasticarum precum breuiarium perelegans, & quidquid de fidei nostræ rebus hæctenus editum Sinice loquebatur, ea omnia præter volumen nostrum, sibi retinuit.

His ita confectis, ab eò libellus Regi datus est de rebus nostris, & quoniam iam intellexerat, Nostros Magistratum beneuolentia niti, & Sinicanegotia loogo vsu penetrare, graulter inhibuit, propositis etiam minis, ne quis Notariorum, libelli exemplar nostris daret, & tamen nostri omnia illius capita rescioerunt. primum querebatur acriter de Eunuchò Mathàn, quod contra leges externorum negotia, rituum tribunali peculiaria tractasset, hinc de nostris etiam, quod Eunuchorum opera contra easdem leges Regi munera derulissent. oportebat enim aduenas non sine Proregis illius Prouinciæ, qua patet ingressus, diplomate in Regiam penetrare: videri tamen sibi aduenis rerum Sinensium imperitis condonandũ, ac munus etiam compensandum. P. Matthæo permittendum iudicabat, honoris causa Magistratum insignia, addendos etiam vtrique Socio pannos bombicinos nescio quot, & supra hæc omnia munus vniuersum Regiè persoluendum; deinde in Cantonensem Prouinciã remissi, magistratibus tradendi videbantur, vt ibi sedem figerent, aut ad suos renauigarent. Ita Palatij Præfectus Nostrorum impensis in Eunuchum Mathàn Magistratibus odiosissimum, accusationem dicebatur adornasse.

Ex Eunuchis rescitum est, Regem indignissimè tulisse, cum audijt Nostros à rituum tribunali comprehensos, ac dixisse: quorsum hos homines oportuit comprehendi, an fortassis latrones habentur? Verum sine videamus, quid ijs facturus sit aduenarum Præfectus: atque ita libellũ hunc vbi redditus est, seposuit, quod idem est ac si rescriptum negaret, & tamen in re simili solemne est Regi extemplo rescribere, & omnia

Libellus Regi offertur de rebus Sociorum.

Libelli oblati sententia.

Regis fauor erga Socios.

nia Præfecto committere, vti faciat prout ex legibus & antiquo ritu faciendum iudicari. Credi vix potest, quantum ea res pupugerit huius Tribunalis Magistratus: & quod erat, iudicatum est ab omnibus, id in Nostrorum gratiam ab Rege factum: imo nihil dubitatum; quin id agentibus Nostris per Eunuchos familiares ideo procuratum: quod Præfectus eo libello de Nostris quereretur, & quod eos in aduenarum arcem compegisset, & ignominiosum P. Matthæo fuisse, qui tot iam annos in hoc Regno cum Primoribus versatus, nemo non videbat. In posterum igitur Nostris à Præfecto lautius habiti sunt, qui etiam illis potestatem fecit, contra leges Palatij, eundi ad amicos visendos, quos maximè vellent. hac igitur facultate impetrata, amicos adiit P. Matthæus consilium auxiliumque petiturus, & id multi pro virili præstiterunt, sed extulit se supra cæteros is, è primo tribunali vir grauissimus, qui P. Matthæum visitatorem habuerat, volebat etiã habere conuiuiam, eum horas ternas quaternasue colloquendo detinebat, quæ res Præfectum Palatij in stuporem rapiebat. Mensis interim labitur, neque libelli rescriptum apparet. Secundum igitur libellum concinnat à priore longe diuersum, in quo de Eunuchis nihil, de Nostris non modo non malè, sed etiam perhonorificè loquebatur: aiebat eos inusitata vrbantate Regem profecutos; seipsis, nulla Regum suorum auctoritate in Regiam peruenisse, munera pretiosa nouaque detulisse, augebat etiã prioris libelli compensationem, cuius Nostris exemplar habuerunt. Nec sanè displicuit: vnum solum creditum est Regi displicuisse, quod Pechino semper Nostris excludebant, nolebat enim Rex eos abire, sed neque contra leges detinere, nisi à Magistratibus rogaretur. Eunuchi etiam horariæ machinæ præfecti adnitebantur, vti nostros retinerent, infortunium quippe veriti, si ea machina nullo moderatore aberrasset. Lepidum est, quod eum fecisse narrant, ne eo priuaretur. Regis

Parents

Lepidum Regis factum.

Parens Regina, audierat ad Regem tintinnabulum esse delatum, quod seipsum pulsaret, Ita enim eam machinam vocant Sinæ. Id à Rege petijt per Eunuchos ad se mitti spectandi gratia. Rex veritus ne illius cupiditate capta parens illud expeteret, & negare esset inurbanum, Machinæ illius Præfectis mandat, vti silentium illi laxatis rotis imperarent, atque ita muta machina spreta est à Regina, & ad filium remissa.

Sed ad rem redeo. Non defuerunt sibi nostri, quin Ritu- Socij statione
um Magistratus monerent, vti libello suo stationem nostris per rituum Ma
in Regia permitterent, id vnum suo iudicio Regiam rescrip- gistratus vrgēt
tum impedire. Verum illi obstinatè renuerunt, afferentes, id
admodum Regni sui legibus aduersari. Vnde cum tertium li-
bellum ac alios plures deinde scripserunt, singulos nostris ma-
gis magisq; beneuolos, nullum ab Rege vnquam rescriptum
extorserunt, quod hi libelli semper ea clausula caruissent. Vn-
de re iam desperata, circumspicere P. Matthæus cepit, posse a-
micorum opera nunc se ac suos ex his incommodis & ignomi-
nia etiã quali quali educere. Eam rem cum rituum Magistratib⁹
multi tentarunt, sed vnus tandem euicit ille, de quo modo è
primo Tribunali Magistratus. Quippe cum ad Palatij Præfe-
ctum die quadam perrexisset, cum grauitè increpuit, quod
nondum nostros ex hoc ergastulo in urbem eduxisset. Et cum
ille respondisset, P. Matthæum Eunuchos in rem rituum Tri-
bunali propriam adhibuisse, accensus ira respondit amicus
Noster: Quis nescit, exactorem illum aperta atrocinia cædes-
que perpetrare, quis tamen est ex vniuerso Magistratum or-
dine, cui satis animi ac virium sit ad eius vim reprimendam?
Et tu quereris, aduenam vnum illi minime restitisse? Quibus
dictis abiit, iram secum efferens in eum, cui Magistratum con-
tulerat, & eripere si vellet, poterat. Quod Palatij Præfectus
male metuens, in inferiori post multos sub eo gradu consti-
tutus, subito ad P. Matthæum misit, qui moneret, vti quam-

Potestas in vr-
be cōmorandi
Socijs conce-
ditur.

primum libello dato peteret, sibi fieri in vrbe cum suis com-
morandi facultatem, causareturq; morbum, & pharmacorum
medicorumq; ea in arce ad cætera incommoda penuriam. Li-
bellum rescripsit ille, amplam faciens in vrbe, vbi maxime vel-
let, in conductis ædibus commorandi potestatem. Quatuor
etiam famulos assignauit, qui domum suam quinto quoque
die eundem illū, quo prius fruebantur, ferrent commeatum:
Orizam scilicet, carnes, saleem, vinum, olera, ligna: Et famulum
addidit, qui in limine semper paratus esset ad quidlibet aliud
procurandum. Eo euentu læti nostri ex his angustijs erepti,
grates potenti Deo retulerunt. Et si quam famæ fecerant ia-
cturam, in hanc arcem retrusi, recuperata iam contra leges
ipsas libertate sarcierunt.

*Nostrorum statio in Vrbe tandem post libellum
à nostris Regi datum confirmatur.*

CAPVT DECIMVM QVARTVM.

Socij libellum
dant Regi.

EGRESSI Nostri nihil antiquius habuerunt, quam vt effi-
cerent, ne quo vnquam tempore redire cogerentur, sed
quam liberrime possent, in vrbe rem diuinam procurare ag-
grederentur, id auxilio rituum Magistratum impetrare ni-
tebantur. hi enim nunc toties repulsa fatigati, volebant, vt
vt esset, huic negotio finem dare. adhibuerunt etiam in eam
rem regionum libellorum reuisorem P. Mātthæo peramicum:
huic Nostri libellum dederunt accurate sane conscriptum,
quo commemorabant, se Sinenſis Regni nobilitate ac fama
excitos, huc ante annos plures nauigasse, & in eo ita vixisse.
vt omnium sibi etiam primorum amicitiam conciliauerint,
anno porro superiore, in Regiam eo consilio penetrasse, vt è
regulis suis concinnata munuscula Regi darent, inter quæ pri-
mas obtinebat Christi Seruatoris effigies, ad pacem toto Re-
gno

gno conseruandam, & prosperam Regiæ familiæ fortunam euocandam, idque cupiebant esse amoris sui in Regem & obseruantia munimentum, se nihil emolumenti spectare, ex eo quod viri essent Deo dicati, cælibes, sine filijs ac nepotibus, quibus alendis rei familiaris angustia laxari solent, postulare se tantum, vti locum vel in ipsa Regia, vel alibi designatum Rex ipse nominaret. Libellus hic eodẽ euentu datus est, nec redditus, ideo procul dubio, quod eam rem per leges ad tribunal rituum remitti oportebat, cuius iam sententiam Rex nouerat; nolle scilicet nostros in Regia retinere: verum rescripti vicem subierunt priuata Regis responsa, ad Nostros ab Eunuchis principibus delata: degerent securi Regia in vrbe, neque in posterum de Australibus prouincijs, aut patria repetenda sermonem ingererent, id ipsi Regi minus gratum fore. Hæc responsa Nostri pro rescripto habuerunt. ergo Diuino auxilio de omnibus victores in Domino exultabant, nec habitare Nostri permisi sunt solum, sed ex arario etiam publico stipendium quarto quoque mense pendebatur, quod in singulos menses aureos octo superabat, qui prouentus in ijs regionibus non ita exiguus est, vt Europæis apparet.

Responsum
Regis.

Verè dixit ille; Cum fueris fælix, multos numerabis amicos. nam quotquot prius sese à nostrorum amicitia subduxerant, tanto se vrbis applausu, & frequentia prodiderunt, vti dubitari minime possit, quin etiam amplitudinem Diuina bonitas laxatis angustijs in Euangelij campum aperiret. Præfectus tandem aduenarum ipse quoque accersito P. Matthæo in Tribunal dixit, & dixit vrbanius omnino quam solebat: licere sibi ipsius tribunalis auctoritate, quamdiu, & vbi vellet, in Regia vrbe commorari: Pechinum vrbem vastam esse, quæ aduenam vnum supra cæteros habitatores posset admittere. In dies igitur, maximè facultate hæc euulgata cõcursus ad Nostros crescebant, & amici augebantur, paucos è multis attin-

Concursus ad
Socios obtenta
cõmorandi
potestate au-
getur.

Familiaritas
cum summo
Magistratu
Cholao, con-
scabitur.

gam, ne series longa similitudine fastidium pariat. Primo loco nominari debet is, qui supremum dignitatis apicem ex vniuersa Magistratum maiestate conscendit: id genus officij Sinæ Cholao vocant, & eo tempore vnicus eam gerebat dignitatem. ad hunc P. Matthæus visendum aspirauit, & vt ingressum faceret molliorem, Europæa munuscula tulit, è quibus nihil æquè stupuit, vt sciotericum concauum ex ebena affabrè concinnatum. exceptus est non congressu & confessu solum, sed etiam conuiuiò, multa de rebus nostris, sed maxime de orbis Christiani moribus, cum voluptate audiebat: & cum illato sermone dixisset P. Matthæus, connubia inter duos dumtaxat etiam è Regibus ipsis contrahi: ad grauissimos, qui aderant, Magistratus conuersus, ita dixit: Nihil vltra quærendum arbitror de eo Regno, in quo ea est nuptiarum sanctitas, ex hoc vno sciri potest, quam rectè cætera gubernentur. Remisit ille ad Nostros munus, in quo nostrum longe superauit, aureorum fuit amplius quadraginta, è bombicinis pannis ac pellibus pretiosis. filio deinde Nostri munus suum rependerunt, & is arcta deinde cum Nostri necessitudine Parentem suum semper beneuolum octo & amplius annos in eadem muneris maiestate conseruauit; quæ res incredibilem nostris auctoritatem peperit, & in quolibet casu stationis nostræ confirmant firmitatem. Ad hanc rem pertinet, quod P. Matthæus si non prædixisse, saltè ante annos plures coniectasse narratur. cum enim Sebastianus ille Frater noster, qui hæc Patris comes spectabat, olim in Cantonensibus molestijs quereretur, nihil admodum se frugis facere, nec sperare melius sibi videri, vt in Iaponiam, vel alio quo spes vocabat, nauigarent. Cui P. Matthæus ita respondit: Sile, inquit, non satis intelligis, quid dicas: ego certè, si perruptas difficultates, & principiorum impedimenta spectarem, aliò ad densum nemus perfrugiendum aspirarem, & quidem de spe quod ais,

non ita desperata est: quin tu sis visurus ipse, nos cum Chola-
is confidentes, & id frater noster illè, qui hodieq; viuitt, narrat,
sæpè magna sua, vel cæterorum voluptate.

Per eos dies Nanchino aduenit, ad negotia priuata criminũ
Tribunalis assessor, idem P. Matthæi familiaris, & qui mathe-
maticus haberi uellet. eius opera P. Matthæus cum eiusdem
Tribunalis summo Præsidente, qui postea euectus est ad idem mu-
nus in senatu militari, familiaritatem contraxit. idem etiam
Nostri amicum fecit assessorè primi Tribunalis, cuius est ma-
gistratus toto regno nominare. (Hic Fon cognominabatur.)
vbi euectus est in summum Præsidentem rituum Tribunalis, cui
Nostri subsunt Nostrorum in vrbe stationem confirmauit,
omnium malcuolorũ etiam spes euertit; iussit etiam, uti No-
stris in numerata pecunia, & oriza Regium stipendium solue-
retur. nam sæpè ministrorum culpa è comæatu multa sub-
ducebantur; & sæpè alieno tempore transmittabantur, quo
factum est, ut ea summa in singulos menses, aureis non minus
sex pluris esset, quo subsidio Nostri tanto interuallo à suis dis-
iuncti, familiam non incõmode sustinebant, præter hanc Re-
gij comæatus utilitatem, constabat etiam omnibus, Nostros
Regis uoluntate in Regia commorari, quos uidebant ex æra-
rio publico sustentari. Ea fama toto regno sparsa est, addito
etiam, ut solet, supra ueritatem officiose famæ mentientis in-
cremento.

Post Cholaum sequitur proximus primi tribunalis Præses, Familiaritas
cõtrahitur cũ
primo tribuna-
lis Præsidente, &
alijs.
à quo Tribunali Magistratus omnes, ut sæpè dixi, nominan-
tur, is iam ætate prouectus erat, eo tempore è Prouincia Ho-
nan: qui etiam ultro P. Matthæum nec semel euocauit, dele-
statur in primis rebus ijs, quas in altera uita formidamus,
aut speramus, sed officij ratio, hominem à diuturnioribus col-
loquijs, & salute procuranda diuertebat. De his quæ P. Mat-
thæus cum hoc Præsidente ratiocinabatur, post annos aliquot
capita

capita duo in librum inferuit, quem deinde commentat⁹ est, unde reb⁹ ipsis è colloquentis dignitate, dignitas accrescebat. cum alijs etiam duobus rituum tribunalis assessoribus euentu non absimili necessitudo conuenit: ex ijs alter P. Matthæo narrare solebat, se habuisse in Prouincia Cantonensi fratrem, quem assererat fuisse Christianum, nec adduci potuisse, uti certis diebus carne vesceretur. hac ex causa is Christianis rebus libens fauebat, sed nondum fratris exemplum sequebatur. Idem rescijt fortassè litteratum quendam celebrem, nonnulla in legem Christianam, & P. Matthæi Catechismum, libro cuidam suo inferuisse, auctoritate sua effecit, ut expungeret, aliaque substituit, quibus contrarium dicebatur. quam rem nostri ex eo nunquam, sed ex alijs rescire potuerunt. Alij duo Nanchinensium Tribunalium Præsides, quoties in Regiam veniebant, cum nostris Pechini familiariter versabantur, & Nanchinum reuersi, cum Socijs beneuolentiam familiaritatemq; conseruabant. Ex his Sinensis Reipublicæ luminibus, facile videas, quot alij, primi ordinis viri, in amicitiam Nostrorum venerint.

Regis beneuolentia singularis erga Socios

Eo ipso tempore, horaria machina aliquantùm aberrauerat, forè in Eunuchis non satis erat ingenij, aut etiam animi ad eam moderandam: ergo de voluntate Regis, illud in domum nostram ad reparandum detulerunt. Biduo igitur tri-duoue, ubi hoc innotuit, magni ad nos facti concursus, id forte Rex rescijt, & in posterum illam machinam efferri vetuit, sed cum opus esset, nostros in Palatium venire voluit, quæ res, magnam beneuolentiæ Regis erga nostros conceptæ opinionem opud omnes concitauit. Ne autem toties Eunuchi ab Rege Nostros admittendi peterent facultatem, statuit; uti quotannis quater in eam rem, sine alia facultate, possent euocari, qua occasione non quater solum, sed quoties volunt admittantur, Socios deducunt, qui recens adueniunt, magna liber-

libertatē. Eunuchorum enim familiaritas ac beneuolentia, mutuis uisitationibus & congressibus in dies augebatur. Cum Nostri etiam amicē agebant Regum propinqui, aut Regina-
rum plures, qui tamen si magno apparatu in publicum prode-
unt, ex eo tamen quod nullam Reipublicæ partem attingunt,
cum Europæis in eodem gradu comparati, longo post eos in-
teruallo relinquuntur: Alij quoq; complures militum Præfe-
cti, urbisq; Primores, ita ut ex omni dignitatum ordine nul-
lus ordo defuisse videretur. Et quidem his initijs vulgus ta-
met si non infimum, Domus nostræ limen aspicere vix aude-
bat, donec Nostri primo nouitatis strepitu compresso, rem
Christianam aggressi sunt, maiori libertate, tum enim con-
stare cæpit, nulli ne infimo cuiq; domum nostram claudi, ut ex
ijs plures Christo denique aggregati. Et quidem priuatim P.
Matthæus notatus est à Nostri, hoc suum institutum semper
retinuisse, ut inter tot occupationes, nunquam plebeium ali-
quem reijceret, sed cum eo velut data opera diutius vrbanius-
que confabularetur. Ex hoc vno intelligi potest, quantū No-
stri fuerint frequentati. Nullo anno P. Matthæus frequentius
ad conuiuia vocabatur, quā isthoc, quæ sine offensione graui-
sima negare non potuit. nemini hoc displicebit, nisi qui Eu-
ropæa conuiuia cum Sinensibus eadem esse crediderit: sed sæ-
pè dictum est, conuiuia hæc ad res serias etiam tractandas in-
stitui, nec in ijs epulas nisi forte leuissime contingi, & non ni-
si à pransis frequentari, & tamen Nostri paulatim eam conui-
uorum frequentiam temperarunt, ut iam non nisi grauissi-
mis ex causis, & perrarè euocentur. Principia omnia hanc
inferunt libertatem, maximè ijs in Missionibus, in quibus to-
tus operæ fructus consistit in demerendis ijs, à quibus
oportebat ita dubiam stationem confir-
mari.

Conuiuiorum
frequentiam no-
stri tempera-
runt.

Amicitia Nostrorum cum viris duobus gravissimis artissimè, & fructu contracta.

CAPVT DECIMVMQVINTVM.

Vir litteratus
Fumochàn.

EX eorum numero, qui magnam rei Christianæ priuatimq; Nostris auctoritatem conciliarunt, duo fuere. alter eorum Fumochàn vocabatur, celeberrimus eo tempore in litteratorum ordine, & Nanchinensis Prouinciæ in vrbe Fumiàm natus: is à puero Idolorum sectam persequebatur, & iam primum litterarum gradum assecutus, librum scripserat, in quem antiquorum testimonia coniecerat, quæ de vno Numine cæli ac terræ Moderatore quippiam cõmemorabant, & hæc ipsa testimonia nouis notis illustrauit: In Doctorum deinde numerum adscitus, post varia in Regia Pechinensi publica munera, demum in prouincia Vquàm officium gerere iussus est, quod Iauli appellatur, quo in munere ea integritate se gessit, vt non ab auaritia solum alienus, sed boni quoq; publici, & iustitiæ tenax haberetur, maxime vbi de viduis ac tenuibus causæ tractarentur. Eo ipso tempore Eunuchi è Regio palatio velut Stygiæ quædam furia eruperant, ad exigenda vectigalia; effodiendas auri argentiq; fodinas, aut verius ad plebem diuexandam comparati, præ cæteris vero ferox habebatur ille, cui Prouincia Vquàm obtigerat, & ad ferociam Nobilitas & gratia periculosa contentione accesserant. & Magistratus quidem, cui honores ac nummi communi bono potiores erant, Eunuchis blandiebantur, & ad omne malorum genus fræna laxabant: non defuere tamen, qui hunc torrètem sistere, vel suis viribus, vel libellis, quibus Regem liberrimè obiurgabant, fidelissime conati sunt. Hos inter, ea quidem Prouincia primas tenuisse visus est is, de quo nunc agimus. Is enim vbi vidit, non satis virium sibi esse ad Eunuchi vim comprimendam, tribus libellis accuratissimè scriptis, Eunuchum accusauit.

Eunuchorum
rapacitas & ferocitas.

cus fuit. sed neque ille sibi defuit, & vnico libello, quo perdu-
 ellionis accusatorem criminabatur, & Regionum mandato-
 rum perturbatorem appellabat, effecit, vti Rex Magistratu Fumochan fal-
 so accusatur
 & in vincula
 conijciatur.
 exutum, vinculisq; constrictum in Regiam euocaret, vbi Re-
 gis iussu virtantus asperrime vapulauit, & in arctissimam cu-
 stodiam retrusus ab amicorum conspectu & congressu arce-
 batur.

Hunc Regis furorem tulit ille sanè moderatè, & eare ce-
 lebritatem auxit nominisq; sanctitatem: nec dubitauit ipsa
 Prouincia eo ipso tempore propugnatorem suum miris mo-
 dis cohonestare. Primum enim libris multis commemorauit
 omnia eius in Rempublicam bene facta; imaginem quoque, Prouincia suū
 Propugnatore
 Fumochan co-
 honestat.
 quod fieri poterat, genuinam exprimi ac distrahi iussit per
 Prouinciam vniuersam, vti priuatim à singulis pro Diuo cole-
 retur: publica etiam templa crexere aliquot, & ad statuam in
 ara collocatam cereos odoresq; perpetuos incendebat, ma-
 gno omnia applausu & benevolentix significatione.

Inaudierat ipse in ea Prouincia P. Matthæum Nanciani &
 Nanchini fama esse celebrem; opes suas in publica commoda
 profundere; cogitabat etiam vnum è suis discipulis P. Mat-
 thæo in disciplinam tradere. quoniam autem id temporis Pe-
 chinensis expeditio vrgebatur, re infecta discipulus ad Magi-
 strum retulit, aduenam illum litteratum Pechinum nauigas-
 se. ergo cum in vincula traheretur, nondum deposito Rei-
 publicæ commodorum consilio, discipulum ipse ad P. Mat-
 thæum adducebat. vix aduenerat ille, & vix Nostri ex adue-
 narum arce discesserant, sua iam libertate donati, cum disci-
 pulus ille aduenit, consilij sui rationem exponit, & P. Mat-
 thæum solitis ritibus ac donis in Magistrum deligit. ad Fu-
 mochàn igitur P. Matthæus subito contendit, priusquam in P. Matthæus
 inuicem cum
 Fumochan fa-
 miliaritatem
 contrahit.
 custodiam traderetur: vnam horam fere congressi, tanta subi-
 to necessitudine coaluerunt, vt à plerisq; crederetur plurimum

annorum contubernium intercessisse, triennium tenuit hæc amicitia, quamdiu in vinculis detentus est, quam litteris mutuisq; officijs vtrimque fouebant. inscijs Nostri de amicitia commentariolum P. Matthæi recudit viri tanti proëmio illustriorem, tabulas deinde Typographicas, postquam quot exemplaria volebat expressa fuerunt, ad Nostros misit: neque hunc solum, sed quotquot habere potuit, Nostrorum tractatus, in quibus neque sumptui parcebat, neque à Nostri immoderatè fortasse commendandis abstinebat. Ipse quoq; primus P. Matthæo classici Doctoris titulum, quem ad auctoritatem legi diuinæ conciliandam repudiare fas non erat, assignabat; eiusdem Catechismum auctiorem & illustriorem recudebat, in eoque legis Christianæ institutum euehebat, tantum idolorum cōmenta deprimebat. & quoniam ipse in his angustijs iam fidei Christianæ præceptis imbutus, baptismum suscipere non poterat, domesticos omnes præmisit, quotquot sua libertate fruebantur: & interim quotidie Christi Seruatoris imaginem, quam à Nostri acceperat venerabatur.

P. Matthæus
titulum classi-
ci Doctoris ac-
sequitur.

Illustre Chri-
stianæ legis te-
stimonium.

Apologum ad
legis Christianæ
cōmenda-
tionem accom-
modatur.

Nec omittendum videtur illustre per eos dies, de Christiana lege eiusdem testimonium. Miserat, vt dictum est, P. Matthæus ad eum Catechismi sui quaterniones reuendos, sed eo consilio, vt eius animum potius quam stilum mutare intenderet: respondit ille; placere sibi omnia, ac etiam petere, fieri sibi facultatem eius excudendi: verum nondum P. Matthæus vltimam manum sibi videbatur addidisse: ergo rescripsit, fœtum hunc adhuc præcōcem, à lucerna maturitarem expectare: Verum ille institit acute sanè, & ad legis Christianæ cōmendationem appositè, Apologum fingens in hunc modum. Aegrum quendam morbus pertinax ad extrema deduxerat: venit forte nescio quis, qui se cum pharmaco vitam dare posse sponderet, agedum aiunt amici, fac quod facis, præsens enim periculum, non promissa, sed facta exigat: ille vero: ibo inquit

inquit domum, & polito sermone & charactere eleganti pharmacum conscribam: Nos, aiunt illi, pharmacum, non characterem sermonem tuum volumus. Hactenus Apologus, quoniam ille deinde ita exponebat. Aeger ille Sinense regnum est, quod harum rerum ignorantia per tot secula perditè laborante: tu vitæ pharmacum habes, & præsentis periculo sermonis elegantiam præponis: vide quàm id facias ad publica commoda accommodatè: Hæc ille, & plura in hanc fere sententiam. Triennium igitur totum, vbi carceris angustias animi sui amplitudine laxasset, demum innumeris libellis ad eum liberandum Rex ipse fatigatus, priuatim in patriam remisit. E vinculis ereptus, triduum totum Pechini licebat nec amplius commorari. eo tempore tanti fuerunt gratulantis Regiæ concursus, vt ad eum sacris aquis eluendum, temporis nihil superfuerit, ne tamen P. Matthæus hanc prædam sibi elabi pateretur, conuentum erat inter vtrumq; vt alibi in ædibus suburbanis ea res conficeretur: verum litteratus quidem vinculorum liberatisq; Socius monuit, omnino periculosum videri, causas in eos querenti Regi dare: Nanchini socios degere, à quibus elui posset. nec displicuit in firma ætate & valetudine consiliũ. & tamen P. Matthæus, cui tempus in vrbe Visitatores eripuerant, abeuntem diu persecutus, de fidei nostræ rebus instruxit ac dimisit, infortunium, quod deinde contigit nihil plane metuentem. moniti sunt tamen Nanchinenses Socij, vt ad eum Christo aggregandum primo quoque tempore properarent, sed mors velociori cursu præcurrit, & paucis diebus correptum ægritudine abripuit. faxit Deus, vt de vitæ præteritæ culpis indolenti, votum pro Baptismo censeatur.

Alter, vt supra dixi, litteratus Lingosòn appellabatur: sed eum in posterum Leonem nominabo, ideo quod post annos aliquot, id nomen sacris vñdis ablutus sortitus fuerit. Leo igitur è Prouincia Cechina Hanceuè Metropoli natus fuit: & quo

Fumochàn è carcere dimittitur.

Mors baptismum præcurrit.

Alter litteratus Leo, familiaritatem cū P. Matthæo contrahit.

tempore nostri Pechinum appulerunt, in operum publicorum tribunali graui munere fungebatur, & magna ingenij laude in paucis numerabatur. Annis iuuenilibus, superiorem ausus fuerat totius regni Sinenfis descriptionem, & quindecim prouinciarum tabulas exactè sanè in lucem edere, & arbitrabatur, ijs propè finibus vniuersum orbem contineri. Cum deinde in Geographicam totius terræ superficiem à P. Matthæo editam incidisset, miratus est, quam sua exigua essent, cum vniuerso comparata: & vt erat acri ingenio, ex ipsa compositione, si nondum rei veritatem, veritatis tamen similitudinem iam conuictus agnoscebat. Ergo arctissimum necessitudinis vinculum cum Nostri eo fine nexuit, vti Cosmographiæ præcepta, quantum per publica negotia liceret, assequeretur. Primum eius in hoc genere opus fuit, hanc vniuersæ terræ faciem, quam maximis posset finibus explicare. nam eum ita excudit, vti in quadrū vtri altitudinem superaret: Eam Sinesi, vt alibi dictum est, more eleganter complicant, & cum volūt explicant, valuis quibusdam ligneis affabre concinnatam. recudendū opus auxit P. Matthæus Regnis, locis, notis, ad margines de sole, stellis, alijsq; in quibus orbis Christiani fides ac mores coaptata locorum occasione scribebantur. Huic operi varia litteratorū proëmata splendorē addiderunt. Hæ tabule cum ab artificibus sculperentur, clam inscijs nostris duplices tabulas exararunt, atq; ita bis, vno tempore prodijt opus gratissimum: quod etiam nondum satis fuit ad emptorum vota explenda: vnde alius quoq; Neophytus tabulis octo maiorib; vniuersi amplitudinē coarctauit. atq; ita iam tertio in hac Regia spectare cepit. Nec alias Mathematicarum disciplinarum partes Leo reliquit intactas, quin potius struendis machinis curiales suos omnes occupabat: ipse vero magnam Gnomonica P. Cluij partem deuorauit: de Astrolabio tractatū didicit: ac etiam ipse vnà sibi sane accuratū confecit, & vtramq; artem

in

Opuscula
 vicia Mathematica
 a Leone
 litterato indu-
 stria P. Mat-
 thæi edita.

in commentarios retulit, eleganti ac dilucido sermone: & in
ducendis quidem lineis mathematicis ac figuris nihil omnino
nostris cedebat Europæis. Astrolabium duobus tomis edide-
rat, quorum exemplaria Romam ad Præpositum Generalem,
Patremq; Clauium Magistrum quondam suum P. Matthæus
gentis primitias misit: in Arithmetica Practica Sinice verten-
dâ, quam Latinè P. Clavius ediderat, Magistrum suum felici-
ter adiuuit, nulla quidem re omiſſa, quam in eo opusculo le-
gimus. Alia opuscula complura idem Sinis legenda dedit. Ex
his mirum, quàm de Nostris litterarum opinionem concepe-
rit, quàm famam in omni sermone sparſerit, quàm varios in
Nostrorum amicitiam pellexerit. sed non in his rebus stetit
P. Matthæi industria. Hæc potius esca fuit, ad eum piscem in
sagena includendû. ergo ipse accuratissimè fidei nostræ rebus
instructus, sacrum baptismi fontem sitiebat, sed Nostris accu-
ratius hominè dispicientes, demum intellexerunt: eum poli-
gamix nexibus implicari, & cû pellices haberet procul in pa-
tria domo, de ea re nullus sermo, sed neq; suspicio nostris irre-
pserat. Ergo plus habuit lucis ad cognoscendam, quam animi
ad amplectendâ veritatē. interim tamen Religionē Christiana-
nam pro vera agnoscit & prædicat, & plerosq; hortatur, vt eâ
amplectantur, nihilo minus quam si inter Neophytos cense-
retur: nec pauci ex eius familia Christianâ hætenus fidem sunt
amplexati, & inter Neophytos ardentiores numerantur. In
Patriam deinde reuersus est, quod Magistratus magnitudine
in inferiorē aliquantō gradū excidisset, vitæ liberioris & intem-
perantioris aliquando notatus, quod Magistratum dignita-
tem dedecere iudicaretur. ibi litteris frequentibus Nostris con-
ueniebat, P. Matthæi Catechismum excudit suo sumptu, &
distraxit inter amicos, populoq; emendum permisit; nondum
tamen fidem, quam ita promouebat, profitebatur. illū enim
Dominus extremo P. Matthæi foetui, vt infra dicitur, re-

seruauit.

Insigni

Leo fide Chri-
stianam agno-
scit.

*Insigni dedecore per eos dies notata simulacrorum
secta Nostros imminenti periculo liberavit.*

CAPVT DECIMVM SEXTVM.

Fama euulga-
tur Patres ido-
la infectari.

Celebris quidã
litteratus cum
P. Matthæo
congregitur.

HAc tantorum Magistratum, tamque frequenti necessitudine paulatim euulgari cepit, venisse nostros ad legem nouam euulgandam, quæ veritati similis vna videri vellet, nullius sectæ commixtione fædata, sed præ cæteris idolorum sectam infectari, non verbis solum, sed efficacius & latius scriptis cum magna veritatis specie voluminibus. & tamen litteratorum secta nihil cum idolis commune habet, prout in antiquorum libris habetur, non pauci tamẽ litterati sectæ suæ in multis deficientis pertæsi, simulacra etiam his temporibus colere cæperant. Ex ijs quidam è Regio Collegio Hanlin celeberrimus litteratus, in hac secta sectanda ita deliravit, vt vxore dimissa, legis huius in cælibatu perfectionem profiteretur, & secum exemplo pernicioso multos trahebat in ruinam, allectus nimirum, vt pleriq; illa secta, quæ de altera vita fabulatur. is inquam non facile vulgi sermonibus credens, voluit ex libris, quos P. Matthæus Sinice loquentes prodiderat, doctrinæ nostræ placita non solum legere, & excutere firmitatem. habuit enim illos libros à Palatij aduenarum Præfecto, sed etiam cum P. Matthæo congregi, cuius firmissimas rationes supercilio, modicoq; risu eludebat: commentarios etiam P. Matthæi ipse adhibito alio doctore & magistratu, ex Senatu militari refutationibus notauit, marginesq; oppleuit omnes: & alter quidem atramento, alter vero rubeo colore, ad vtriusq; notarum discrimen, suas adnotationes distinxerunt: ac licet multis in locis comprobarent ea, quæ de labilis aui contemptu, de voluptatum vanitate, ac cæteris dicebantur, nihil tamen minus, quoties in sectam idolorum impingebatur, acriter sanè P. Matthæum cæterosque Europæos litteratos culpa-

culpabant; quibus id maximopere displicebat, quod diuinum Numen affereret ab anima nostra quippiam esse diuersum, in quo primarius blasphemorum error versatur, qui naturæ auctorem cum ipsa natura confundunt. & hæc ille quidem non culpauit solum, sed scommatis etiam excepit, solem hunc esse hac orbis vniuersitate maiorem: ita ille ex Collegio Regio atratus notator atramento pingebat. alter euocatus ad censuram, rubeo colore minus tristis vrbanius scribebat, pleraque comprobabat, coniectis etiam in auctorem encomijs; sed vt amico faceret satis, nostram opinionem cum simulacrorum commentis conciliare frustra nitebatur. His etiã accessit alius è supremis Aulæ luminibus, idem quoque litteratæ sectæ gentilitijs sordibus foedatus: qui cum audisset Nostros in simulacra iniurios multa dicere ac probare, elabi sibi passus est minas quasdam in supremum Numen iniurias. dixit enim, si quidem cæli Dominus in cælo potens est, idola quoque nostra in terris possunt multa, notans scilicet idolorum propugnatores.

Verum imminentibus his grauibus sane procellis, Deus Optimus Maximus, aduersus quem non est consilium, vultus sui serenitate subuenit: suos enim nostrosque hostes momento repressit. id ita accidit: è Regio Collegio notator ille abdicato Magistratu crinem rasit, & in sacrificulorum ordinem se recepit, dumque totus in famam fertur, discipulos conscribens, libros edens, litteratæ sectæ principes confutans, simulacrorum præcones prædicans, subita Dei manu sistitur: cum enim Pechino instaret iam vicinus, vbi à multis rei nouitate permotis expectabatur, vnus è Regijs admonitoribus ac syndicis libellum scripsit acerrimum, quo desertorem illum grauitè sane accusabat, sed maxime peruersam eius doctrinam notans, petebat; vti & libros exuri palam, & ipsum plecti pro meritis imperaret. Rex ita rescripsit: In Regiam vincetus adducetur, & typographicæ illi omnes tabulæ eriperentur. venit igitur

mutatorum I
-libros abbat
300

Vindicta diuina
in idolorum
sectatorem.

tur non timidè solum, sed & ignominiosè: cuius sensum au-
gebat annorum supra septuaginta grauis aetas. ergo in ipsis
vinculis seipsum cultello iugulauit, doctrinam infamem infami
morte claudens: nec enim, vt ait ille, poterat fato nobi-
liore mori.

Litteratorum
secta defendi-
tur.

Occasionem Regij rescripti, ad Litteratorum sectam tu-
endam, minimè neglexere Magistratus, sed supremi Tribu-
nalis Præses, alio libello Magistratus ac litteratos accusauit,
qui repudiato Confutio Principe suo ac Magistro, alienam
hæresim, magno totius Regni malo, sequerentur. permisit
Deus in huius Regni bonum, vt hunc libellū ita remiserit re-
scriptum, quasi Christianus aliquis responsa dictasset, tamen si
idolorum sectatores sparserant, Regem ad idola transisse, &
propria manu doctrinam quandam, vt ipsi vocāt, descripsisse:
quod si falsum est, constat tamen eius Parentem, Reginas om-
nes, Eunuchos etiam, ac Regis propinquos in hanc sectam
coniurasse. rescripsit igitur in hunc modum: Si Magistratibus
placet, simulacrorū esse mancipia, pudere illos debere, cum
insignia Magistratuum induunt: abirent si vellent in deserta,
vbi Cænobitas Idolorum cultores viuere oportebat. Hoc Re-
gis rescripto, audacior factus Præses accusator, statuit vtilissi-
ma toti regno ea de re Senatus consulta; maxime præscripsit
ludis litterarijs & examinibus, vbi litterarij gradus conferun-
tur, his enim ille præest, vt si quis in scriptionibus suis, de ido-
lis quicquam, nisi forte ad ea confutanda scripsisset, hoc ipso
excluderetur ab omni gradu litterarum. His renouari cepit
aula, & regnum vniuersum. Idolorum enim propugnatores
tristitiam vultu ac pudore loquebantur: nec desuere, qui non
ferentes ignominiam, sua spōte priuati se in suas egeds recepe-
runt, quos inter numerari debent tres illi, qui de Nostris ac-
cusandis conspirarant. neque hic Diuina manus stetit: nam
id temporis in Regia, quam plurimi prophani Cænobitæ ma-
gna

gna nominis celebritate versabantur, non plebem solum, sed & primores multos, imo & Reginas in Palatio adhibitis internuncijs, in errorem inducebant, ab Eunuchis ditioribus largitiones multas corradebant, templa extruebant, idola fundebant, & discipulorum multitudinem post se trahebant.

Nullus hoc tempore celebrior erat Sene quodā, qui Thacon vocabatur, alius verò illi ferè par: vtrumq; Reginae quādam in Magistros elegerant, & summa quidem Regina ipsius Thacon vestem quotidie venerabatur: quoniam neque illa egredi Palatio, neque idolorum minister ingredi per leges poterat. idem etiam sperare dicebatur, se ab ipso Rege in Magistrum eligendum. Vir erat non eruditus minus, quam astutus & vafes, qui vt de sectis omnibus nouerat, ita se singulorum defensorem pro tempore gerebat; cupiebat ille quidem P. Matthæum conuenire, sed volebat vt prior visitaret, & quod nonnulli Magistratus faciebant, sibi flexis genibus loqueretur: hæc renunciari P. Matthæo iussit, cuius hoc fuit responsum: nihil se ab illo discere velle, quod si à se quicquam vellet, venire ipse ne grauaretur. oportet enim nostros omnē cum hoc infami gente necessitudinem vitare. Incredibilis erat impostoris huius superbia (quid enim aliud in dæmonum ludo didicisset) nec eam vterius viri cordati tolerabant, sed acerrimo in eum odio concepto, ad eum perdendum anhelabant. ergo in eum è Syndicis Regijs nescio quis libellū scripsit, sed huic Rex responsum nullum dedit. creuit ex eo hominis arrogantia, vt iam sibi persuaderet, esse se Palatinis ita carum, vti hostium suorum maleuolentia, iam sibi superior esse videretur.

Non ita multo post libellus infamis in Regem Reginas, & alios quosdam incerto auctore prodijt: eo perstringebantur, quod Principi iam inaugurato Regnum eripere, & in alterum Regis filium transferre itauissent, quem constat Regi esse

Cænobitæ cuiusdam asturia & superbia.

Libellus infamis in Regē & Reginas.

longe cariorem. prodijt ille velut libellus à Syndico sine nomine ad Regem missus, & excusus fuit, sparsusq; tam secreto, vt ad hanc diem nihil de auctore certi constiterit. Rex, eam rem indigne ferens, prope in furorem actus est: inquiri iussit acerrime, & ea res facta est ex Regis voluntate, præter ius fasq; exquisitè multi tormentis veritatem exprimere iuebantur; & quodlibet, vt tenue esset indicium, nullo prope delectu, pro re comperta vrgebatur: cum necdum prodiret auctor, de Regijs Magistratibus Rex quotidie querebatur; remissos nimis in hac re compellabat, & sane misera per eos dies erat huius vrbis facies. nullo enim non die permulti in vincula deducebantur innocentes, neque quisquam è domo exire audebat, neq; ea de re miscere sermonem, vbiq; enim exploratores Regia promissa collocarant. In suspicionè facti profani maxime Sacerdotes vocabantur, atq; ita præcipui quique in vincula retrusi sunt. Eos inter Thacòn compræhendi iussus est. quorum cum scripta explorarentur, & scrinia euoluerentur, certi nihil hac de re compertum est, alia tamen immania scelera feruntur deprehensa. nam ex ijs vnus repertus est supra duodecim pellices alere, insignis professor impurissimi cælibatus: multi conuicti sunt, quod secretis largitionibus publica munera suis sectatoribus impetrassent, id exturbatis dignitate Magistratibus regno constitit vniuerso. Thacòn vero quibusdam litteris, de hoc ipso Rege indigna scripsisse, compertus est; ijs in litteris Regem inculabat modestè parum, quod idola nollet venerari: imò & Parentem suam minus obsequiosè tractaret, quod crimen apud Sinas infame esse solet in paucis. De his admonitus Rex, rescripto iussit, vti ex legum præscripto plecteretur. Senatus autem qui pœnas scelerum exigit, hac facultate, malevolentia in eum cõmunis fræna laxauit: ergo ita vapulauit, vt in vincula elatus prius emiserit spiritum, quam vincula induerit. Post obitum omnibus ex eo fabula fuit,

Cenobita Thacòn
con idolorum
sectator dat
pœnas, & alij
sacrificuli.

fuit, quod vanus, ostentator corporis sui neglector videri vellet, & tamen inter verbera dictorum immemor contra corporis dolores, non ab simili cæteris mortalibus eiulatu certauerat. Iussu deinde Magistratum, iussus est exhumari, ne quis fortasse dolus simulata morte, irrepsisset: vix enim credebatur, eum prima verberatione perire potuisse. Reliqui etiam sacrificuli cæterorum criminum pœnas, pro rei atrocitate luerunt: omnes tamen Regia eiecti, sectæ suæ ignominiam partim secum eduxerunt, partim in vrbe reliquerunt. Alter vero sacrificulorum Corypheus, Hancian nomine, in Cantoniensem Prouinciam ab Regia remotissimam relegatus est, & quod in Xauceanis oppidis magnam sibi venerationem comparasset, in extremos illius Prouinciæ fines postea retrusus est. Ille vero qui in Deum contumeliosus, ei solam in cælis tribuebat potestatem, didicit etiam experimento proprio, in terris eum quoque dominari. Nam maximo quem gerebat Magistratu, insignibus, & litterario gradu in perpetuum exturbatus est, quod in libelli disquisitione contra Regem editi, ex eius propinquis nescio quis inculatus fuisset, quanquam conuinci nulla ratione potuisset.

Sacrificulorū
Coryphæus re-
legatur.

Alius Magistra-
tu exturbatus.

Libelli autem infamis confessionem, tormenta litterato cuidam homini nefario expresserunt, qui iam diu, reptudiatis studijs, & Magistratus, quem gesserat cum integritate, varijs se criminibus laxarat, & nouis artibus opes, & quæ mortales ambiunt, sibi per fas nefasq; comparabat. In eum igitur atrox statuitur & exercetur sententia. Ad palum alligati corpus mille sexcentis frustulis ita laceratur, vt tamen ossibus & capiti inclementer parceretur, vt proprijs oculis fædam lacerationem conspicerere supra doloris sensum cogeretur: tum denique per otium laceratus ceruicibus amputatis vitam laborantem excussit. Quod apud Sinas ignominiosum habetur in primis, ex eo quod à membrorum diuisione magnopere ab-

Author infamis libelli ple-
ctitur.

horreant. Eius caput ex astantibus, nescio quis arripuit, & sparsis in fuga obolis Apparitores insequentes elusit. Credibile est, illi præmium à propinquis propositum, qui caput in sepulturæ Societatem cadaueri vniendum efferret, & ignominia quæ parata erat, eriperet. nam alibi ad spectaculum erigendum ferebatur.

Idolorum veneratio elanguit.

Sed ad simulacrorum causam redeo. ea tot præiudicijs damnata, tot ignominijs affecta, tot protectoribus orbata, ita elanguit vt umbram, legi Christianæ, quod sperabat facere non potuerit, sed detractis honorum frondibus, quibus tot iam annis in Regia luxuriabatur, lucem aperuerit, & crescenti locum cesserit vel inuita. Eam rem non pauci vel Neophyti vel Ethnici, præter nostros varijs in locis ab eo factam Numine prædicabant, cuius placita sanctissima in Regia tum primum cæperant euulgari, ne nondum patiens Euangelij planta primis persecutionum turbinibus tolleretur.

In Xauceana Sede quid hætenus gestum sit.

CAPVT DECIMVM SEPTIMVM.

ELONGA tandem aliquando, cum Socijs peregrinatione, recreati, ad australes Socios interuifendos occasione conuertamus, ac primum Cantoniensis prouinciæ in Xauceana Sede statum intueamur. In ea Sede P. Nicolaum Longobardum Siculum vna cum Fratre nostro Francisco Martinez reliquimus: ibi solus Sacerdos annos aliquot substitit, cum ad eum nemo per id tempus posset, aut deberet penetrare, & tamen nouus & solus, magnam rei Christianæ messem in Ecclesiæ horrea congeffit: quam ad rem adiuuit non parum, earum rerum fama, quas in vtraque Regia gestas esse narrauimus. nam eam fieri solet in rebus secundis, omnium Magistra-

Status Xauceane Sedis.

tuum

tuum tribunalia nostris aperiebat, & fauorem conciliabat, in quo vno secundum Deum Euangelij euulgandi commoditas securitasq; consistit. atque ita sese Neophytis adiunxerunt. Viri aliquot Principes, ac Matronæ, quod ea in vrbe ad hanc diem fuerat inauditum. P. Nicolaus igitur cum aduertisset, à Nostris tot iam annos, cum vrbani vix quicquam esse perfectum, excurrere statuit ad suburbanos, vti experiretur, an is qui non multos sapientes, non multos nobiles elegit, sese tenuioribus maiore cum fructu aperiret. ea res cepit anno ante secularem vltimo, post eam festiuitatem, quæ Apostolis orbis peragratibus Petro ac Paulo sacra est, & pagus primus non procul ab vrbe, Michia vocabatur, ex hac etiam in adiacentes excursum, cuius excursionis per annos cōtinenter aliquot hæc fuit fere ratio.

Mittebat prius è Neophytis aliquem in locum, qui suum populo aduentum denunciaret, moneretq; vt preparatis animis concionatorem ex occidente remotissimo expectarēt. Primum igitur vbi aduenit aduentus sui causas explicuit, ad mensam ante se positam, vti vnum Numen cali terræq; moderatorem venerandum persuaderet, extra quam Religionis veritatem salus nulla reperiebatur: tum decem Diuinæ legis capita pronuntiabat, & breuissime exponebat. His peractis, dicebat, habere se effigiem illius, qui hanc legem hominibus dederat primùm; deinde eam imaginem in mensa vel alio loco ad venerationem accommodo, cum cereis & odoribus frastuebat, hortabaturq; omnes, vti eum venerarentur, quæ hæc imago referebat, & promitterent, se idola Deorum simulacra, non Deos, in posterum repudiaturos: quam ad rem non admodum reluctabantur, inducti vel legis nostræ sanctissimæ fama, vel in sita gentis facilitate Numen quodlibet venerandi. His ita peractis Christianæ doctrinæ compendium in quosdam diuidebatur; neque enim satisfieri poterat omnibus.

Excursio in adiacentes vrbi pagos, & ratio docendi res fidei.

Hæc

Actus Christianæ
legis incun-
da.

Hæc cum exponerentur ad confertam multitudinem, ignis adeò incæpit ardere vehementer, vt in ipsam urbem eruperit, & quamplurimos ad amorem legis Euangelicæ accenderit. Primus quidem actus solemnæ Christianæ legis incundæ fiebat, cum in catechumenos recensebantur: in hunc modum fiebat. Super aram collocatur legis Christianæ compendium, qui ad eam edificandam admissus est, coram ara solitis venerationis ritibus Christum Seruatorem ac Magistrum veneratur, & compendium ex ara capiens, domum redit, & interim dum eluitur sacris aquis, ad eam sacrificij partem admittitur, ad quam Catechumenos admitti mos est: inde dies permultos catechisticis prælectionibus imbuuntur, donec baptismo deputatus dies adueniat, quo rite peracto, precarios globulos, imagunculas ex ære pensiles, sacre ceræ particulas, velut spiritualis militiæ arma suscipiunt: eam rem permulti summa celebritate palam celebrabant. nam è baptismo domum redeuntes tympanorum ac tubarum festo sonitu deducebantur à Neophytis, imo & à propinquis Ethnicis eo ritu, quo fieri solet cum quis à Magistratibus accepta noua aliqua dignitate reuertitur: & quidem eam rem paulatim Dominus ita promouit, vt intra primum triennium supra trecentos Christo sint aggregati: qui numerus in his vel initijs, vel difficultatibus pro maximo haberi debet. De his peculiaria quædam seligam, neque enim in historiam omnia referenda.

Conuersio cuiusdam Senis ad fidem Christianam.

Non silentio prætereundus, qui primus vocanti Deo manus dedit, vir annorum septuaginta, aliàs sæpè frustra ad salutem inuitatus, ob imperitiã legendi ac memoriæ imbecillitatem, quibus paulatim improbo studio tandem superatis, Saluator vocatus est, alijsq; ætate consimilibus author fuit, vt eandem Religionem profiterentur: hanc ab idolis defectionem reliqui, maximè quod sodalitijs capita fuisse constaret, indignè tulerunt. ergo magno numero & impetu in eorum domos iruerunt,

ruerunt, propè minaciter sciscitati, quæ esset hæc nouitas, quæ de ijs ferebatur: ab his responsum, se iam vnum cæli ac terræ Dominum venerari, nec quicquam posthac habere vel le commercij cum infernis monstris, quæ sectatores suos in cruciatus sempiternos pertrahunt: institerunt acriter, vti meminissent, nomina sua in Sodalitij tabulas relata, neque prodigerent tot obsequia Dijs suis delata: sed hi constitère sibi, & per eos licere dixerunt, nomina sua & obsequia, si vellent, è tabularum memoria eradere: sibi iam certum esse, vnum Deum venerari, cæterarum sectarũ cultus repudiare. minabantur illi Deos suos breui vindices ad futuros. Arque ita victores Neophyti monitores importunos ab se ablegarunt. Interrogatus est ex illis vnus, num quid ex iniurijs odij remansisset: miserationis inquit ille aliquid, ex eo quod errare illos constet, ac nescire quid faciant.

Hi constantia sua, se in officio continuerunt: alter etiam euentu præter ordinem à Domino adiutus, Iuuenem strenuum idolorum veneratorem ab ea mente deduxit: neque ille rationibus consilijsuc cedebat: vrget Neophytus, vti saltem legis Christianæ commentarium euoluat, ac postmodum statuat de illa, prout vellet. nec renuit iuuenis: verum humani generis hostis eum initio statim terrere statuit, ne vltius rem vrgeret: ergo accepto libello manibus ita subito contremuit, vt concussum legere minimè possset: casu territus Neophyto librum restituit, & manus tremere cessarunt: id cum vrgente Neophyto iterum ac tertio fecisset, coram alijs aliquot, & nominatim Parente sua, eodem semper euentu factum est, vt tremere accipientis manus, restituentis tremere cessarent: vnde Parens prodigio territa, ne quid filio peius accideret, Neophytum rogauit, vti filium ad concionatorem magni occidentis deduceret, contra importunum hostem remedium aliquod petiturus: tum Neophytus offerri sibi cõmoditatem

Alterius conuersio.

Filius rogatus Parentis ad Patrem nostrum deducitur.

ratus, ad Parentem etiam Christo adiungendam, à qua licet multum renuente, impetrauit, vt omnia idola, etiam vnico paruo, quod ob amorem filij retinere volebat, eijceret è domino, & Neophyto domum deferenda traderet. tum Neophytus propria illi manu Christianæ legis commentarium tradit, nec vnquam in posterum vel manus tremere, vel quicquam aliud extra ordinem euenire sensit. Filius igitur vna cum Parente in Catechumenos recensiti, postquam per otium Christianæ legis mysteria didicerunt, denique Christo sunt aggregati.

Alterius mira
conuersio.

Nihilo mihi videtur inferior diuinæ electionis effectus, quem modo subiungam. Neophytus alius amicum suum eo iam deduxerat, vti sacræ Doctrinæ compendium acciperet, verum vbi de tradendis idolis actum est, adduci non potuit, vt ea tam inurbane tractaret: redijt igitur ad amicum, & doctrinæ sacræ compendium dolenti Neophyto restituit, & iam redibat domum mœstus. cum in Ethnicum incidit familiarem suum, cui tristitiæ suæ partem communicans, rei totius narrauit euentum: ille vero secretis iudicijs Dei permotus, qui nouit qui sunt eius, doctrinæ compendium legit, & cælesti luce illustratus, assensit extemplo, & nihil differens, quod bene cæperat, Neophytum in ædes suas deduxit; & videbis nunc, inquit, quam serio id agam, quod statui: exturbatis igitur è maiestatis folio simulacris, pro ara sportam dedit, & omnia in ædes nostras amandauit, significans hæc pro fidei suæ pignore præmittere, donec confecto negotio quodam, in quo morę erat periculum, ipse ad eam ediscendã adueniret. Aberat porro ab ædibus nostris quinque amplius leucas.

Mulier cum vniuersa familia conuersa.

Neophytus alius ad Patrem nostrum accessit die quadam questus de vxore sua etiam tum Ethnica, quod vnum ex idolis communi incendio destinatis, subtraxisset, à quo in partu pariendi facilitatē sperarat. Iussit Pater subtracto idolo Choi-

mæ, Deiparæ effigiem substitui, & vxorem recitare septies quotidie orationem Dominicam, & salutationem Angelicam in memoriam septem eiusdem festiuitatum. vxor tandem mariti authoritati cessit: adueniente partu, filium enixa est insolita facilitate, & ne dubitari posset, cuius id præsidio euenerat, partus ipse in diem incidit Virgini in Templo præsentatæ sacrum, quo euentu nihil dubitauit Christi fidem vniuersa familia amplecti, & peculiari cultu virginem venerari, & quidem is erat, vt vnus saltem singulis sabbathis è familia veniret ad sacrificium in Virginis honorem celebrari solitum, & ad id cohonestandum semper aut odores, aut cereos, aut quippiam aliud, qui venerat, afferebat.

Ex ijs omnibus, attingo paucissima, ne similitudo tædium pariat. nunc de pueris pauca. Puellulus annorum nondum sex in puerili iurgio ab Ethnicis coëtaneis alapam acceperat, is memor eorum quæ audiuerat, cum oratio Dominica exponeretur, dixit: ego vobis dimitto, sicut mihi Dominus dimisit: post aliquot dies eum etiam iunior eiusdem sororcula superauit. nam cum similiter à fratre patientiæ suæ iam immemore alapam accepisset, illa ijsdem verbis plane respondit: qua re puer miro rubore suffusus est, vbi vidit se à sorore iuniorè superari. Alia puella Agnes nomine nondum bene quinquennis supra ætatem Christianæ pietatis officia coluit: Die quadam Ethnicis explicata supplicantium pompa, simulacrum quoddam deferebant, cui nomen Yncon, quod propriæ tenebrarum Principem sonat: hoc illi monstrum ad auertendam cæli inclemētiam circumferebant, & cum ad eam Regionem peruenissent, in qua Pater Agnetis habitabat, ad eum honorandum, quod esset vir primarius, in eius domum idolum immittere procurabant: verum puellula cæteris minimè aduertentibus, ad ianuam accursit, atque in hunc modum protestata dixisse fertur: Nos Christiani sumus tenebrarum Prin-

Condonandæ
iniuriæ exem-
plum in puero
& puella.

Puella quædã
publicè idolorum
eiurat venerationem,

cipe non indigemus, vbi Deus habitat, ibi malignos spiritus habitare vel cæli inclementiam esse non oportet: atque ita discesserunt. Aliâs etiam cum vrgerent Ethnici parentem, uti in supplicationis alterius sumptum, quæ idolo Vici protectori parabatur, aliquid conferret, ipse primum illis Decalogi præceptum legendum dedit, quo id facere prohiberet: sed nihil admittentes vim parabant: accurrit ad tumultum Agnes, & vociferantibus se ingerens dixit; eos qui cæli dominum adorarent, nihil in obsequium simulacrorum conferre posse, & veritas ex infantis ore profecta, vim habuit, ad importunos idolorum procuratores comprimendos. dixerunt enim, nunc demum sibi constare, id Christiana lege illicitum, quod puella in ea ætate, quæ fraudis capax non est, id ita constanter affirmaret: Ex his fidei ætatisque præludiis facilè constat, quam ad fidem nostram suscipiendam sinæ sint comparati, cum in hoc nascentis Ecclesiæ vere his stolculis fructum deinde portendant.

Hoc etiam tempore faminarum salus quæ pro desperata habebatur, à nostris primum cæpta est aperiri, hoc vero de illis dici potest, etiam viros sæpè in pietate superasse. ea res constare poterat exemplis pluribus, nisi mox illustre testimonium daturæ essent duæ tresuue matronæ nobiles, de quibus mox alia occasione agendum.

Nec in pagis solum Euangelii lux diffundebatur, sed in urbem etiam tot iam annos prope desperatam, eiusdem radii penetrarunt: ubi è plebe non solum multi oculos aperuerunt, sed è prima nobilitate; siue litterarium gradum spectes, gestosque magistratus, siue opes & familiæ dignitatem. ex omnibus duos solum commemorabo; qui se supra cæteros extulerunt.

Horum alter Ciùm vocabatur, qui post litterarium gradum renunciatus erat nescio ubi magistratus, sed nondum cum

Agnes puella
tumultum se-
dat.

Duo è magi-
stratu fidè sus-
cipiunt Chri-
stianam.

eum gesserat: is annos complures cum nostris agebat, donec anno supra secularem primo statuit omnibus se remoris expedire, & ad Christianam libertatem aspirare: eius præscripto mater & auia primum, deinde ille cum fratre suo, sacro fonte abluti fuerunt, mater nomen Mariæ suscepit, auia verò Annæ obtigit. nec diu distulit filius domesticum exemplum: nam Augusto mense ineunte Christo nomen dedit magno pietatis sensu, & Neophytorum gratulatione. cum eo filius ipsius fere decennis Christo aggregatus est: parens Georgius, filius Virtus est appellatus, nec minore pietatis ardore cœpta proferebantur, cæteris exemplo præibant, & palam se Christianos profitebantur, qua re mirum quantam sanctissimæ legi nostræ talis familiæ auctoritas celebritatem dederit. neque hic stetit in nobili Neophyto pietatis exemplum. cum enim post dies paucos demortui fratris filius in ægritudinem incidisset, tanto studio animi salutem illi procurabat, ut corporis immemor esse videretur: verum adolescentis parens mirè simulacris addicta, salubria de filii salute consilia, ne in aures quidem admittebat, verum à patre admonitus, uti cum ipso iuvene ageret, neque parentem curaret, nam elui facile illum posse, etiam illa nihil sentiente, dum omissis aliis ritibus, quæ solum necessaria sunt, exhiberentur: nec difficile fuit ab agro consensum impetrare. Patruus igitur eum instruit, P. vero Nicolaus velut visitationis officio perfungens, adolescentem baptizauit, & permisit clemens Dominus uti vita spiritualis corporis imminentem interitum propullaret. ex ea enim ipsa hora quotidianis incrementis in vitam ac salutem reuocabatur. stupori fuit res omnibus, sed parenti maxime, quæ tandem fraudem edocta, qua salus rediisse credebatur, ex admiratione legis illius, cuius vis ab animo in corpus redundaret, in imitationem plecta est, atque ita Annæ ac Mariæ matronis adiuncta, Paulæ in baptismo nomen accepit. Præcæteris

Zelus D. Georgii Neophyti erga fratris filium.

Trium matro-
narum nobili-
um feruor in
fide suscepta.

Anna se semper in studio pietatis euexit, domi ædiculam ex-
struxit, eo consilio, uti subinde missæ sacrificium impetraret,
quoniam Sinensium fæminarû captiuitate domi retinebatur,
& ornatus ædiculæ, qui ex pietate prodierat, ipsam quoq; pro-
debat pietatem: visum est illi parum decere, uti ædiculæ vici-
na esset: eam ergo deturbauit, & alio transtulit. hæ tres ma-
tronæ certis temporibus pias de Christianis rebus colloquio-
nes instituebant, quin etiam ut auerent numerum, vicinam
euocabant, quam audierant in eandem legem transisse, neq;
illas deterrebat vicinæ ignobilitas, quæ apud Sinas non facile
permiscetur, quin etiam rusticas ex agro suburbano mulieres
iam fidei communionem pares, nihil ab ignobilitate impares ef-
se arbitrabantur: eas igitur in colloquium, in congressum, in
conuiuium etiam admittebant, nec erat qui culparet, sed po-
tius comprobaret Christianæ modestiæ argumenta. in nego-
tijs denique domesticis nihil inconsulto P. Nicolao aggre-
diebatur: denique huius familiæ exemplum in alias multas in
vrbe serpsit, & mirum quanta subito animorum commotio
urbem vniuersam excitauit.

Alterius è Ma-
gistratu con-
uersio.

Alter de quo dicere statui, celebrior etiam supe-
riore habebatur, cognomento Pheu: is & litteris & propin-
quitate splendore prudentiæq; fama pene Xauceanus Cato
habebatur: ille in publicis negotijs omnibus primus, aut in
primis urbem sibi deuinxerat: sternendis vicis, extruendis
põtibus, idolorum fanis faciendis vel reficiendis: eum Domi-
nus potenti manu sibi tandem aggregauit anno supra secula-
rem tertio, quo die D. Hieronymi festiuitatem proponit Ec-
clesia. annos iam fere vndecim ita cum Nostris, quorum con-
suetudine delectabatur, ita egerat, ut tamen nihil de sua sa-
lute cogitaret, quibus elapsis ignis Diuini scintillas, quæ sub-
inde expirabant, se sensisse narrabat, quatuor igitur annos ea
deliberationis alternatio perdurauit: prima illi desideria è
congressu

congressu quodam cum P. Nicolao inciderunt: mirabatur quorsum in vicinos pagos tanto labore suo excurreret: cui responsum; etiam nunc nescis, quo consilio spontanei exules è patria huc nos ipsos relegauerimus? aduerti ciues in dies magis ac magis veritati aures occlusisse: vide o nūquis fortasse per vicos ac pagos suæ salutis cupidus esse velit? hoc enim scias velim, mortalium animos apud Deum pares esse, nec ea discrimina reperiri, quæ sibi homines ipsi finxerunt: Hæc verba Deo feriente, cor hominis fauciarunt: & asserēbat, nunquam horum verborum memoriam se in posterum depositurum. Eo ipso tempore in Pechinensem aulam illi nauigandum fuit, & quoniam P. Matthæo notus erat, exceptus est à nostris perhumanè. Vidit ipse, quantum à primarijs Magistratibus haberentur Nostri, quos à Xauceanis ciuibus prope sperni sciebat, & opus illi fuit, vti ad Magistratus conueniendos Nostrorum fauorem imploraret: vnde excussit vmbra il- las, quas externum nomen attulerat, postquam vidit Christianæ rei in aula Pechinensi splendorem, deinde in patriam re- dux fideliter sparsit, quæ ibi collegerat, & magnam rebus no- stris auctoritatem conciliabat. P. Nicolaus reducem identi- dem cohortabatur, sed contra nitentem duo maximè impedi- menta mouebant; vnum erat de Diuina prouidentia, quam videret legi suæ, si sua erat, aut opitulari non posse aut nolle. Difficultatem alteram homini suus fastus effingebat: neque enim facile Sinicis ritibus abijcere se volebat, vt aduenam eli- geret in Magistrum. Hæc ille duo repugnandi capita Lucæ Neophyto cuidam amico suo aperuit: sed ille vtrumque no- dum ita dissoluit, vti tandem dederit manus. quod enim ad primum attinebat; litteratorum sectæ Principem commemo- rabat obtrectatorum quoq; malevolentiam euadere minime potuisse: meminisset quoque à suis Philosophis scribi, eum qui à Deo ad res magnas eligitur: prius varijs casibus exercen- dum:

dum: de altero vero nihil esse quod repugnaret, neque enim Socios solere pro sua modestia se pro Magistris gerere, aut solitos ritus admittere, sed eos vni Deo mortalium Magistro dumtaxat exhiberi. Eum diem lætus habuit cum Neophyto litteratus, & conuiuium cum eo protraxit in concubiam noctem, alia nulla re in colloquium admissa.

Die insequenti vna cum Luca suo, domum nostrā venit, extremam Patri deliberationem suam declaraturus; quæ res quo diutius optata, eo alacrius audita. Imbutus est igitur, & suo tempore baptizatus, Stephani nomen inuenit, è P. Nicolai voto, qui eam rem nouerat, si se Christo aggregasset: huius ad Christum conuersio multorum sermonibus in vrbe celebrata est; & iam percrebuerat, nihil de ea lege dubitandum, quam Xauceanus Cato tot annos excussam admiserat: atque ita fructus ex ea re speratus cultores minimè fefellit.

Incendium re-
stauratur.

Eo ipso tempore res accidit, quæ Christianæ legis sanctitas, & nouitiorum inter se amor eluxit: forte à Neophyti domo cæperat incendium, & is in medio nationis prauæ viciniam habebat omnem sibi ex desertis simulacris infestam, ac tametsi subuenire facile potuissent, inter se tamē conspirantes abstinerunt: Sinamus, aiebant, canes hos, qui Deos suos deseruerunt, ardere: atque ita tota domus arsit, exceptis solis habitatoribus, in fuga salutē consecutis, maxime vicini Neophyti concurrerant quidem, sed serius: verum quod facere non potuerunt, abunde compensarunt. nam singuli quæ poterant in extruendas ædes contulerunt: Hi nummos, lateres alij, quidam ligna comportabant, alij operas sustinebant. nam stipendium ipsi quod essent Neophyti, nō admittebant, denique multi supellestem comportarunt vniuersam, itaq; iam videri poterat, quod ait ille Poëta, incendisse suam domum. nam & melior & instructior assurrexit, & quod incendium absumpserat, charitatis flamma reparauit.

Hæc

Hæc in vrbe: sed & in pagis cum numero pietatis ardor ex-
 crescebat. cuiusdam pagi incolis, cui nomen CinCùn, visum Pietatis ardor
 in pagis elucet
 est ædem centum Neophytis, tot enim numerabantur,
 iam denique extruendam. adhibito igitur in consilium Patre
 nostro, aream capacem elegerunt, & magna celeritate ædem
 ad tectum eucxerunt: in ea, anno quo supra Aprilis vigesi-
 mo, primum sacris operarus est P. Nicolaus, eo quo maxime
 potuit apparatu: Sacrificium subsecuta est oratio de discrimi-
 ne inter Christianorum ædes, & profana simulacrorum fana:
 ea perorata, sese in genua concio tota prouoluit, Deo præ-
 fens beneficium gratulata: nominati sunt etiam quatuor ædis
 ac rei Christianæ Præfecti: Aes campanū ad cætus adiectum
 est, & præter aquam Iustralem copiosam ad Neophytorum
 morbos, & cæteros casus præsentissimum fere remedium, sa-
 cros fastos adiunxit ad solemnes dies internoscendos. Hæc
 excursio præter Neophytos, Ethnicos quoque attigit: è qui-
 bus baptizati plures & in tyronū numerum adscripti, omnes
 quotquot concurrerant permoti discesserunt.

Hoc ipso tempore in aliam agri suburbani partem fidei
 quoque fama penetrauit: eam detulit Neophytus quidã Ma-
 rius nomine, qui cum ad amicos suos eo se contulisset, de re-
 bus nostris sermonem ingessit, & permouit multos, sed maxi-
 me senem quendam Pagi totius primarium, is præpeditus va-
 letudine, quod per se non potuit, per filium ac propinquum
 alium fecit: hos enim misit, vt ad se Patrem inuitarent, & si-
 mul ad iter iumenta, cæterumq; misit apparatus. Iuit eo P.
 Nicolaus, cum eo ipso Mario; vix aduenerat, cum bonus se-
 nex in varias quæstiones erupit acutas sanè, & pro tempore
 accommodatas: bis quoque disputatum est cum alijs solem-
 nius: Senex tandem cum vniuersa familia baptizatus est, &
 Pauli nomen accepit. His occupationibus cum detineretur
 P. Nicolaus, ecce tibi alijs nuncitis aduenit: æger quidam
 M m m duabus

duabus ex hoc loco leucis baptismum petebat: iam enim aliâs Patrem conuenerat. Iuit quamprimum, ne hæc animula perderetur, sed & reliquos ita inuenit comparatos, vt non prius inde discesserit, quam triginta probè instructos eluisset, quos inter vetula quædam numerata est, cui Dominus in eam horam visus est vitam protraxisse, mox enim à suscepto Baptismo ipso senio confecta, in alteram, vt sperari potest, ac meliorem vitam euolauit.

*Quibus per eos annos laboribus Xauceana
sedes fuerit agitata.*

CAPVT DECIMVM OCTAVVM.

Consilium de
fede Xauceana
permutanda.

APertum erat ostium magnum & euidentis, vt ait Apostolus, sed aduersarij quoque multi. & quidem P. Visitatoris consilium erat, cum Xauceo ad sedem nouam instituentiam P. Matthæus discessit, nostris alibi tuto stabilitis, Xauceanam sedem extingueret, vel ob aëris inclementiam, vel ob cōtinuas propeturbas, vel propter ipsam frugis faciendæ desperationem: Verùm his rebus ita constitutis, cum laborum fructus affulisset, qui supra narratus est, re denuo in deliberationem vocata, nemini visum est, vel ob aëris inclementiam, vel ob turbas imminentes spes tantas profundere. itaque confirmata denuo nostrorum statione, facta sunt, quæ supra commemorauit. Ex hoc porro capite colligere licebit, quantas artes hostis humani generis ad hæc euertenda principia inuenierit, & quanta maiore potentia Dominus hæc impostoris inuenta discusserit.

Xauceana sedes
stabilitur.

Nulla res alia æque rem vniuersam disturbabat, vti prælium à sanctissima lege nostra implacabile in vanos Deos institutum: quàm enim facile est Sinis persuadere, vti Deum cali Dominum pro supremo Numine venerarentur, ita difficile est

est ab iisdem impetrare, ut simulacra omnia de solio Maiestatis exturbent, nulloq; ea honore dignentur. non enim ferunt simulacra hæc ne inter ipsius quidem Dei ministros posse numerari, & eo cultu coli, quo à nobis Diui nostri solent. tamen si tot sæculis gentilitatis tenebris fuerint inuoluti, eo tamen dementiæ non peruenerunt, ut in numinibus, criminū suorum patrociniū, uti fabulantur Poëtæ, vellent reperire; sed de ijs maximam partem vita narratur, vera sit nec ne nihil attinet, Ethicis virtutib⁹ mire concatenata, atq; ita suspicientes alioqui legis nostræ veritatem, ex æquo atque sanctitatem, volebant tamen à maioribus traditam Diuorum suorum memoriam retinere. Difficultatem auget peculiaris in hac gentilitate consuetudo; neque enim solum interdiciendæ sunt ijs, qui ad legem nostram adspirant, publicæ in fanis venerationes, quod alibi satis est, sed cum singulis domibus colluctandum, uti penates ac lares suos, cum quibus natus est quisque & educatus, & quos pro suis tutelaribus habent, ex oratorio detractos ablegent, & indignis, ut arbitrantur modis, tractent, reperti sunt permulti, qui ne fumum quidem aut cinerem illorum ferebant, ne dicam ut ipsi domesticis ignibus damnarent, sed in flumina demergerent, numquam amplius emeruros. hæc tamen omnia non parerga solum Ethnicis, sed etiam ab omni humanitate aliena videbantur.

Difficultas auertendi Sinas à suis simulacris.

Cultus idolorum differt à pud Sinas à Poetarum fabulis.

Inter cæteras difficultates est illa non minima, quod in Supplicantium pompa vicinos omnes vrgeant, ut in simulacra quæ circumferunt, sumptus conferant, quam difficultatem Neophyti ferè euicerunt, præter cæteras grauem molestiam passus est hoc tempore P. Nicolaus. Sinæ inter idola sua numerant quoddam, cui nomen Hoaquan imposuerunt, ideo quod mortalium oculis præesse fabulentur, atque ideo tertium illi oculum in fronte statuerunt. hoc monstrum die quadam ingens turba per urbem circumgerebat, eò consilio, uti

Idolum Hoaquam mōstrosum Socijs molestiam attulit

stipem ad extruendum illi fanum compilarent: in ædem nostram denique deuentum, & ad honorandum domus herum, qui libentius hoc honore caruisset, idolum in atrium importarunt, priusquam impediri possent, tumultu euocatus Pater accessit, & quæsiit ex ijs, ecquid vellent: pupugit eos acriter primum, hunc Argum suum minime salutatum: nam cæteris in ædibus, in quas immittebatur, mille ritibus, cereis, odoribus, nummis etiam excipi solebat. Verum quoniam venerant petituri, primam hanc inurbanitatem dissimularunt: inde expositis suis postulatis, hoc responsum acceperunt: placere sibi hanc indolem pietati addictam; sed ex animo condolere, eos in eligendo Numine aberrare; se, qui vnum cæli Dominum veneraretur, à simulacris quolibet modo colendis prohiberi: hic erupit soluto silentio popularis insolentia; vrgebant enim incõditis clamoribus, vt daret quod petebatur. Hanc supplicantium pompam ducebat litteratus quidam, qui se nostrorum amicum esse volebat: ille igitur P. Nicolaum amicè hortabatur, vt multitudini cederet, meminisset, aduenam se in aliena terra constitutum, & quoniam is ita locutus fuerat, vt facile posset à multis exaudiri, contentiori etiam voce respondit Noster: se ad opera publica, sternendos viços, reficiendos pontes, semper liberaliter, quoties fuerat rogatus, contulisse: verum in idolorum gratiam, ne festucam quidem à se sperarent, ex eo, quod id æquè legi suæ repugnet, tali ratione parùm aut multum dare. Sensit litteratulus non ex avaritiæ fordibus negari: cæpit igitur inepta distinctione litterem velle componere. Age, inquit petenti populo, & nõ idolo, da quod petit: sed neque hoc admisit Noster, non ideo solum quod illicitum arbitraretur, sed vt licitum cuiquam videri posset, expediebat semel Nostros ab his molestijs in perpetuum expedire. Itaq; postquam varia dicta responsaq; sunt, denique vim inferre minime ausi, cum suo se oculorum cæco

curato-

P. Nicolaus
iniquam pe-
tionem re-
nuic.

curatore extra ædem nostram se receperunt, & mille diras imprecati, secum pudorem & repulsam extulerunt. Ex his colligas velim, quantis molestijs Neophytos afficiant, stipem alias pendere solitos, cum ab ipsis externis, quos lege discrepare constabat, ita acriter exigerent. hæc difficultates, quas dixi, communes vbiq; sunt ac fere perpetuæ, peculiare aliquas & breuiore tempore, in posterum commemorabo.

Ibat P. Nicolaus in vnum è Pagis ad colligendam aliquot mensium messem, verum zizania succreuisse deprehendit: ea inimicus homo adhibitis duobus litteratulis rusticæ huius Academiæ Magistrellis superseminarat: hi enim cum audissent, discipulos è suis quosdam, se inconsultis Christianam legem suscepisse, ita excanduerunt, vt ignominiosè multa in legem nostram sanctissimam, eiusq; præconem effutiuerint, & furorem auxerunt, ex quo Patris aduentum audierunt. His renunciarum iussit, venisse se comparatum, vt rationem eorum, quæ dixerat, daret, idque palam coram omnibus, quibus placuerit interesse: sed illi nihil minus quàm veritatem sectabantur. itaq; ab ignominiosis nominibus inertiam suam incusantes, popularem tumultum ciebant, vt in foro libellum scriberent omnes, quo externum idolorum expugnatorem apud vrbis proprium Gubernatorem accusarent, cuius est proxima in suburbanos vicos & ordinaria potestas. Ad hunc tumultum sopiendum, vsus est P. Nicolaus animi constantia, misit, qui eis renunciaret, vt adderent in libello, eam à P. Nicolao doctrinam euulgari, quam ille ipse Magistratus, ad quem destinabatur, tali die, viderat, laudarat, approbat; eandem quoque esse, quam reliqui Magistratus vrbani legerant, & auctoritatis suæ calculo confirmarant. hoc nuntio in vanum omnia recidere. qui enim concurrerant Magistratus audientes, ab accusatione periculosa se subdlexerunt. ergo per otium & opinione liberius res Christiana procurata est, quin etiam excur-

Tumultus eor-
tra P. Nicolaũ
excitatur.

sum in nouam stationem magno quoque fructu, licet nocturnis semper horis in hunc pagum Noster rediret. his Magistrelli euentibus fracti, sese in ludos suos litterarios taciti receperunt.

Nobilis quidam
Neophytus Socios
a periculo
liberat.

Cum P. Nicolaus ex hac excursione, se in domum recepisset, perturbatam contra se reperit urbem vniuersam: recentibus enim litteris nunciabatur, P. Matthæum ac Socios in itinere Pechinensi ab Eunucho Mathàn progredi prohibitos, in vinculis retineri: conclamatum iam de rebus nostris esse, & Socios vel morte plectendos, vel in perpetua vincula detrudendos, minimè dubitabant: Verum hanc nubeculam dissipauit aduentus ex aula Neophyti nobilis, quem modo commemorauimus enim per eam ipsam urbem, in qua nostri detenti fuerant, sese transisse narrabat: quia verò nondum erat Neophytus, valdè mirabatur, quorsum hoc acti hominis in crucem triste spectaculum nostri circumferrent, è qua prætexum nocendi Eunuchus acceperat, sed frustra. Hic itaque Neophytus Georgius suo nos sermone ab hoc periculo liberavit. Idem cum fratre suo & alio propinquo, magno apparatu domum nostram ingressi sunt, ex quo rumor percrebuit, se Christianam fidem velle profiteri. quæ res promulgata aduersarios fregit, Senioresq; obseruatores compescuit. neq; enim illi contra hos fautores, quicquam tentare audebant. hinc Nostri maiore cum libertate cæptum Euangelij cursum sunt prosequuti. Non ita multo post Prouincialis Visitator aduenit, qui assessores acceperat viros tales, à quibus nihil admodum timere periculi sibi Nostri videbantur. alter enim Xauceanæ vrbs erat Gubernator, amicus ac Nostrorum familiaris: is cum à P. Nicolao die quadam legis nostræ præcepta decem accepisset, miratus est absolutissimam numeris omnibus sanctitatem, ac virtutis apicem altè suspexit, asserens, eum qui hæc obseruare velit, Magistratum gerere nequaquam posse.

hoc

hoc responsum palam pro tribunali dictum, æmuli nostri non nesciebant, & simul spem nocendi artesq; deponebant. de altero Visitatoris assessore nihil P. Nicolaus inaudierat, resque illi nostras inauditas arbitrabatur, sed iam ille in aula Pechinensi nostros viderat, & familiariter aliquoties cum P. Matthæo congressus erat: ille vbi Xauceum aduenit, audiuitq; P. Matthæi socium ibi degere, munus eduliorum splendidum sibi eo ipso tempore ab vrbis Gubernatore transmissum, ad nostros maxima cum pompa per celebriores vrbis vicus miserat. Visitatus à Socijs multa de P. Matthæo rebusq; nostris retulit, ac plura, cum ipse visitationis officium rependeret, inter cætera commemoravit, se cum Socijs omnibus egisse, & duo maxime notasse: singulos eadem interrogatos eodem tenore respondere. vnde constare arbitrabatur, eos vnam sequi veritatem: alterum erat, quod nullo in congressu de Deo suo meminisse omitterent, vnde ipse iudicabat, eosdem Deo suo plenos, in alios hanc plenitudinem velle refundere. His igitur Magistratum fauoribus hostes nostri, metu territi, ne nocere quidem tentarunt, ne periculum in seipsos deriuarent.

Benevolentia
alterius assesso-
ris erga Socios

Nec diu tamen destiterunt, sed qui mordere non poterant, cæperunt oblatrare: aiebant magni Occidentis legem quatuor foliculis contineri: facile apparere barbaram esse, Idolorum vero ingentia volumina eloquētissimè scripta, precandi formulas, energumenos liberandi verba solemnia, quis non iure non suscipiat? Hæc quoties cum Neophytis congregiebantur, ingerebant: quibus nihil aliud responderi poterat, nisi plura esse sanctissimæ legis commentaria, sed nondum per nostrorum paucitatem ac sermonis infantiam brevissimo tempore in Sinicum sermonem transire potuisse. Verum hæc frigide & gratis dicta criminabantur; Ad extremum Neophyti opprobriis fatigati, libellum supplicem, nouo ritu

Lex Christiana
conteranitur.

ad

ad P. Nicolaum detulerunt, ab eo petebant, ut legem, quam euulgabat, similibus opprobrijs eximeret. Nondum eo peruenerat ille, continuis occupationibus auocatus, ut ad scribendum animum applicaret. verum ne filios suos reieciſſe, & legis opprobria neglexiſſe videretur, aggreſſus eſt opuscula quaedam Neophytis mire accepta, quibus obtreſſatorum ora obdurauit: adiutorem adhuc adhibuerat Sinenſem litteratum, quo ex more Noſtri Magiſtro utebantur. Hæc opuscula fuerunt primum precum libellus, ad varios caſus inſtructus, officium etiam funebre ac ſepulturæ, Sinicis characteribus expreſſum; ſed latino ſermone nihil, niſi quantum lingua tulit, immutatè: ea res Neophytos, tametſi nihil intelligerent, maximè recreauit: idem etiam in Europa factitari videmus ab ijs, qui Diuina officia recitant latino ſermone, tametſi illius imperiti: hoc enim perſæpe faciunt non ſine ſenſu pietatis: addidit deinde confitendi de peccatis & latebras conſcientiæ excutiendi formulam, ac denique Deiparæ Virginis opera nonnulla admiranda, & Diuorum aliquot vitam è virtutis præſcripto traductam, ac prima fuit celebris illa D. Damasceni narratio de Barlaamo ac Iofaphat. eodem etiam tempore alij è Socijs alia opera ſcripſerant: & quidè vtiliſſimus habebatur ille, libellus qui eo tempore à P. Ioanne Xóerio Nanciani prodijt, quo inſtruere intendebat eum, qui ad Chriſtianam legem aspirabat: eum libellum Pater in lectulo potius quam in muſæo ſcripſit, nam lentis febribus correptus conqueſcere nesciebat, donec exilis vitæ lucerna splenderet, breui enim phthiſi extinctus eſt. Nihil de P. Matthæi Catechiſmo, nihil de ſacriſtaſtis dico, qui tamen eo tempore opportunè prodierunt. hiſ igitur ac ſimilibus opusculis iam Neophyti, inſultatoribus obſiſtebant.

Pij libelli contra opprobria eduntur Sincice characterere.

Calumnia ſpatgitur de Neophytis Sciauchincenſibus.

Nondum deſtitit humani generis hoſtis inuidentia. Nam per eos dies mira celeritate fama totam urbem peruaserat. Noſtros

Atros Sciauchino antiqua sede pulsos ac omnes, qui Christianam legem susceperunt, pœnas dedisse. Verum hic rumor Neophyti cuiusdã aduentu Sciauchino subitò euanuit. Non ab simile fuit iuuenis cuiusdam inuentum, qui Sciauchini Parentem habebat in publico Magistratu: Is Xauceo transiens, de nostris dixit: hos aduenas oportet illos esse, qui ante aliquot annos Sciauchini turrim extruxerãt, & in speluncis subterraneis horrenda flagitia committebant, quos deinde deprehensos fuga sibi consuluisse narrabatur. Verum in eadem Prouincia sub eodem ipso Prorege, prope in Sciauchinã vrbis conspectu, fugitiuos latitasse, cui credibile videri potuisset, maximè quod vix cuiquam ignotum esset, Nostros ab ipso Prorege Xauceum missos, eius diplomate munitos ad eum extruxisse: vnde hæc in tenebris orta lux veritatis facile discutiebat. Amplius nocuit, quod nunc subiungo. Histriones nescio qui venerant Amacao, & in Xauceanis nundinis multa pinxerunt ac finxerunt, quidquid Sinẽ in Lusitanis horrent, & in tabulis scæde depictum visebatur: & omissis ijs, quæ de habitu breuiore ad risum commouendum proposuerant, dicam, quid in Christianã legis professoribus culparunt: Primum homines gladio accinctos, in Templis precatorios globulos decurrere; imitabantur eos, qui altero poplite flexo Deum venerarentur; in alijs litigantes ac digladiantes referebant; permixtas etiam viris fœminas, quod Sinã summopere horrent, criminabantur: hæc omnia vel in pictis tabulis visebantur, vel ab histriionibus spectanda præbebantur. quid non ibi dixerunt, quid omiserunt, quod in legis Christianã opprobrium cedere arbitrabantur. Verum non tantum potuerunt abiectissimi homines Christianã legis auctoritatẽ deprimere, quantum eo ipso tempore Deo iniurias resarciente, Magistratus omnes vrbani ad vnum extulerunt, & notatum est à multis, eo ipso vico ac loco, vbi histriiones in Christi legem oppro-

Alia calumnia reprimitur.

Histriõnũ calumnia picturis ostensa.

bria congesserant, paucis post diebus P. Nicolaum grauissimo Magistratui occurrisse, eumq; sella gestatoria descendentem, solitos vrbauitatis ritus expleuisse; alium eodem loci Patrem in medium vicum honoris causa deduxisse.

Hactenus leuia commemorauimus, grauius est omnino, quod sequitur, nec à Nostriis rescitum prius, quam Deo causam nostram agente, res tota compressa esset, ne arbitraremur fortasse aliquid ad medendum industriam humanam atulisse. Xauceana sedes, vti supra commemoratum est, in area vicini fani assurrexerat: ea res dudum sacrificulos pungebat, sed ad Magistratum auctoritate deterriti, intra stomachum iras continebant, & quidem toto eo tempore, quo nostri minus cum idolis egerant, quam in hac Neophytorum turba nunc agebatur, ferre vltra non potuerunt, idolorum suorum fumum ac nidorem, quem ex vicinia ventus in fanum deferre poterat, aut fama rem minime secretam non patiebatur ignorare. Ergo cum alijs multis coniurati, libellum in Nostros scripserant, eumq; ad Progubernatorem hominem largitionum cupidissimum, qui hoc negotium haud grauatè suscepit. Venerat forte Magistratus quidam sane grauis, quorum ordo à Sinis Tauli appellatur, eum certis temporibus solemne est concionem euocare, & populum vniuersum ad virtutem exhortari, qua cohortatione perorata, Progubernator ad oratoris genua se prouoluit; ibi dicere cepit; externos quosdam Sacerdotes huius fani aream vsurpare, cætus tumultuantis plebeculæ cogere consueuisse, petere se, vti hunc Reipublicæ metum eriperet. hoc ipso tempore rei totius in seipsum nostri domesticum sacellum exornabant, rati quod euenit, ipsum Tauli in reditu Nostros inuisurum. iam enim secundo P. Nicolaus illum conuenerat. Quid igitur eum respondisse arbitraris? cui videri poterat in aduenarum fauorem Progubernatorem verecundia ac pudore suffundendum? sed hæc eius sunt

Socij propugnantur ab Oratore Tauli.

sunt opéra, qui hominum corda moderatur. dixit igitur coram vniuerso populo; cōstare sibi hos magni Occidentis prædicatores (ita enim sæpè Nostros vocant) viros probos esse, in eo situ ex Proregis facultate ædes suo sumptu extruxisse, nemini molestos esse, nec à Magistratibus aut popularibus quicquam postulare: quod ad cætus hæcenus commemoratos, nemini mirum videri debere, si viri probi per tot annos amicos plures ac familiares sibi conciliaissent. Obmutuit ad hæc Pro gubernator, & pudorem vultu præferens, exhibito ritu se ad latus cum reliquis Magistratibus recepit. occasione ex nostro negotio sumpta, Magistratus ipsos in hunc modum exhortari cepit: Meminisse nos oportet, quod beneficijs è cælo donati sumus, cum præ cæteris litterarum & honorum gradibus fruamur; hæc nobis officia Rex tradidit, vti plebem suo nomine gubernemus, ne igitur rem indignam vel cælestibus vel Regiis beneficijs aggrediamur, ne innocentes largitionum cupiditate persequamur, id enim certo nobis constare debet; male parata male dilabi, neque nobis neque posteris nostris profutura. Hæc & similia vbi perorasset, concionē dimisit, q̄ nihil eque mirata est, quam ita luculente aduenarū patrociniū ab eo susceptum, contra eum maxime Magistratum, qui primas in vrba Republica gerebat. Egressus igitur fano patrocinator Tauli, domum venit cum vniuerso Magistratuum &

Orator Tauli
dicie ad Magi-
stratus.

Tauli Socios
inuisit.

bonos mores euulgentur. ille ad accusatorem nostrum conuersus, is enim erat proximus, quanto ordine omnia in ea Republica geri certum est, quæ hanc circumspeditionem in edendis libris solet adhibere. E bibliotheca in sacellum deductus est, sed nescio cuius maleuolentia subducta clauis, ianuam aperiri non sinebat. misit ad fenestram, sed neque illa recludi potuit. iam abibat ipse Tauli, verum veritus P. Nicolaus, ne ea res æmulis occasionem daret spargendi. Nostros ibi nescio quid occultasse, quod oculis illius subtractum vellent. institit, uti tantisper expectaret: neque enim velim, inquit, te abire nisi spectato sacello, quod in tui gratiam exornauit: vim igitur fieri iussit, & seram ipsam excuti, quod ille humanissime actis gratijs compensauit: ingressus est igitur, & vidit omnia, ac denique post exhibitos imagini ritus, & varias quæstiones, quas breuitatis causa omitto. discessit. Satis est intelligi eas omnes eo spectasse, uti cuncti intelligerent, & Nostrorum maxime delator, quam iuste in fano causam nostram suscepisset. De subducta clauis ostendit quantum sibi displiceret. qui ergo eam surripuerat, ne deprehenderetur, in hortulo nostro inter herbas abiicit, ubi deinde reperta est, domo digressus, diu etiam questus est, mirari se, reperiri nonnullos, qui virtutis ac legis professores maxime aduenas vexarent: & hæc ita commemorabat, ut à plurimis audiretur. digressis iam omnibus, gratulatum amici venerunt de tam insigni protectore, ac narrarunt adhuc nescijs, quid in fano contigisset. Diu deinde durauit hæc hominis amicitia, imo accusator ipse varijs officijs accusationis iniuriam resarcire deinde conatus est: Pechinum etiam cum se postea contulisset, Nostros familiariter inuisit, & P. Mattheo narrauit posteriora officia, sed de accusatione mirum utrimque silentium: neque enim reiiciendus erat, qui ex accusatore amicus fieri velle videbatur.

Nondum humani generis hostis artes suas, nondum maleuolen-

Tauli protector
Sacellum
intra.

leuolentiam deposuerat: forte siccitas erat diuturna, & terræ Terræ fruges in periculum vocabantur. Multa erat in vrbe supplicatio, indictum ieiunium, interdictum per dies aliquot macellum, ante singulas ædes cerei odoresque ab idolo quopiam imbrem eblandiebantur. Ipse infimus & peculiaris oppidi Gubernator vna cum senioribus è populo pedibus habituq; vulgari certis in regionibus è caelo genu flexo & inclinato sepius corpore, imbrem pluuiam postulabant. Sed incassum omnia. nam etiam ipsi sacrificuli nihil choro perpetuo à surdis idolis audiebantur. Postulatur pluuià à Monstro Loca. Damnatis igitur simulacris vrbanis, celebre quoddam in eo casu monstrum ex agro suburbano in vrbem aduexerunt: Monstro Locu nomen erat. Circumfertur simulacrum, adoratur, donatur, sed eodem, quo Socij, euentu obsurduerat. Vnde prouerbium plebi natum: Locu iam senuit. In pagis etiam suburbanis eadem pietas impia feruebat. In Neophytorum pago quodam, Ethnici vetulam cõiectatricem consuluerunt, quid hoc rei esset, quod à nullo suo Numine audirentur: Illa respondit; Indignatam Quonyn (Anus consultur. Dea nomen est) tergum sibi quotidie amburi: notabat Neophytos idola sua concremantes. Ergo hoc responso velut oraculo non secus in Christianos incensi sunt, quam si proprijs manibus fruges omnes incendiissent. Ergo coniuratum est à multis fore uti Patrem si denuo reuerteretur, è medio auctorem malorum publicorum tollerent, & vna Marium Neophytum, qui prope perpetuus erat Patris Nicolai comes. P. Nicolaus Martyrij cupidus. Audiit hoc ab Neophytis Pater, & vna cum Mario aduolauit, ne martyrij spem abijceret, aut Neophytos in hoc tumultuantium discrimine positos metu deseruisse videretur. Venit igitur & inuenit quotidianis Neophytos disceptationibus laceffitos vicissim hostes animosè laceffere. Aiebant quæ se ab incendio eripere non potest, vnde aquas habebit ad imbrem depluendum, quas si haberet vsura illis videbatur ad incendium à suo

corpore restinguendum, ac si fortasse nobis non pluit, quidni vobis subuenit, aut ijs in locis, vbi Neophytos incendiarios miseræ Deæ nullos esse constabat. Ita Neophyti cum Ethnicis ludebant. pluit denique ad agrorum satietatē, & vna cum siccitate restincta est sitis sanguinis Christiani. Coniurati filuerunt, imò iam mollius loquebantur licere cuiq; quam maximè velit legem sequi. hanc mutationem fecerat audita iam Tauli in fano sermocinatio & suscepta rerum nostrarum protectio. Tantum valet in vtramq; partem moderatorum auctoritas, quam experimur à Deo huic Ecclesiæ nouellæ suauis prouidentia his inijs procurari, nec eam tentari sinit supra vires, sed paulatim facit cum tentatione prouentum.

Nanquinensis Ecclesiæ progressus.

CAVTV DECIMVM NONVM.

P. Catanzæ laborum fructus

NVNC tandem tempus monet, vti alterius Regiæ Nanchinensis domicilij statum perlustremus. in eo nostri Sacerdotes duo residebant, P. Lazarus è Nanciano euocatus, P. Iohannes Roccia. P. Cataneus benè capta fouit & auxit, amicitias Magistratum iniuit, Neophytos non paucos Christo aggregauit, in his Pauli primi Neophyti filium Martinum nomine, vxorem etiam, ac familiam denique vniuersam. Inde Amacuum valetudinis curandæ gratia est reuersus. Idem vtriusque rei studium, qui successit Socius accurate promouit: atque ita primo biennio Neophyti supra centum excreuerant. eo ipso tempore diem extremum obiit Paulus, Neophytorum Nanchinensium ductor, annos natus quatuor supra septuaginta: is magnam salutis suæ spem dedit, maxime ardore illo incredibili rei Christianæ, quoad vixit, promouendæ. Solebat enim optare aliquot vitæ annos, ex quo Christo nomen dedit, eo solum nomine, vt exemplo suo & auctoritate nonnullos

Paulus primus
Neophytorum
ductor diem
obit extremum.

nullos ad imitationem permoueret: nec minus, quam Xauceanæ Matronæ, de quibus supra, domesticum facellum per-elegans extruxit, ad domestica sacrificia fæminis celebranda: addidit etiam ad latus cubiculum, quo se celebraturus è Nostris Sacerdos reciperet: vix ædiculam finierat, cum Dominus illum ad se senili morbo percussum, euocauit: & tamen efficere non potuit ægritudo, quin primo, quod ibi celebratum est sacrificio interesset. eo in morbo de peccatis confiteri omnino voluit, & id non semel, & qui primas in baptismo tulerat, primus quoque pœnitentiæ in ea ciuitate sacramentum obiuit. Inde magna animi tranquillitate diem extremum clausit. Filius eius Martinus Parente non fuit inferior: in ea etenim regia primus vetitos Christianis legibus in funere procurando ritus omisit, nihil hominum obloqui ueritus, ac solum ijs usus est, qui sunt è more Christiano: & quidem magno aliorum exemplo. Et reuera non pauci defuerunt obtrectatores, qui eam rem ex suo quisque sensu criminarentur; prius quam funus efferret, (nam Sinæ suorum cadauera diutius aliquando domi retinent, vt supra sæpius dictum est) ab importunis hortatoribus, sese heroico sanè facinore liberauit. primus enim ausus est, publica inscriptione, fidem Parentis, ac suam profiteri: nam loco publico statuit schedulam legendam, qua significabat, Parentem suum repudiatis idolis, Christi fidem amplexatum, extrema suæ voluntatis significatione vetuisse, ne ad suum funus simulacrorum sacrificuli, vel quidquam aliud, quod eam sectam redoleret, admitterentur: se igitur Parentis sui fidem sectari, & extremam exequi voluntatem. Domi quoque nostræ, & eos dies optimo teni Ecclesiastico ritu parentatum est, qui ritus Neophytis eos primum spectantibus, magnopere placuerunt. Redijt deinde recuperata tantisper ualitudine P. Cataneus, & insigni, quam attulerat Dei Parentis effigie, cui etiam facellum nouum concinnauit, Neophyto-

Filius parenti suo parentat ritu Christiano.

phytorum feruor accreuit; sed eo ipso anno eadem oppref-
sus ægritudine, denuo Amacaum renaugauit.

Conuersio cu-
iusdã illustris.

Venio nunc ad illustris conuersionis per eos dies in hac
Ecclesia nouella exemplum. Senex quidam annos natus octo
supra septuaginta, è regione domus nostræ habitabat, milita-
rem olim præfecturã moderatus, in filium hæreditatẽ omnem
transmiserat, is explorata Christianæ legis veritate per famu-
los, facile acquieuit; Filius natu maximus, cum ad simulacra
tradenda ventum esset, vehementer repugnauit, se iam fami-
liæ caput ab ipso parente constitutũ, familiam q; velle suo mo-
do moderari. Longum inter vtrũq; fuit certamen, ardor
tandem fidei & gratiæ parentis euicit. ergo sumptis animis
die quodam seruis duobus iam Neophytis & accersito vni è
Nostris mandat, ipso filio præsentẽ, vt quotquot erant domi
miserorum Deorum simulacra in pyram apud Nostros extru-
endam exportarentur. Obstupuit spectaculo filius, & paren-
tis auctoritatem reueritus, vim afferre non est ausus, sed om-
nem tamen furoris impetum iniuriarũ multitudinem in ser-
uos euomuit, quæ duobus spolijs onusti, contumelijs ac idolis,
domum nostram cum ipso sene peruenerunt: ibi damnatis in-
cendio incendiarijs, eo maiore solatio sacras baptismi aquas
admisit, quo eas cupiditate ardentiore expetiuerat; filius quo-
que tandem remittente se vi furoris Nostris conciliari voluit,
sed salutem tamen suam non admisit. Alius per eos dies cog-
nomento Ciù, elutis per Baptismum maculis, in grauem in-
ciderat morbum, vbi vitæ suæ videret imminere periculum,
per confessionem etiam peccata post Baptismum commissas
expiare voluit, & Eucharistiæ se Sacramento munire, vxori
præcipiens, vt sepulturam ritu Christiano perageret, effecit-
que ipsa vna cum famulis vti in eandẽ secum conspira-
rent. Hæc omnia cum magna Neophytorum admiratione fa-
cta sunt.

Mira alterius
conuersio.

In pagis etiam vicinis Christiani nonnulli adiuncti sunt, Matrona quæ
dam Marthæ
officio fungi-
tur. ædicula extructa apud primarium Neophytum, cuius ædiculæ curam illius vxor sola suscepit, & eam nitidam splendidamque conseruat. eò Nostri quandoq; ad Missæ sacrificium excolendosq; Neophytos illos itabant, & tanta cura Neophyti euocabantur, vti omnes conuenirent, nec hæc solum officia, verum etiam quæ olim Martha Christo Domino exhibebat, eidem illa cognominis, similia Nostris charitatis officia exhibebat.

Anno insequente rei magnæ principium datum est. nam in hac domo Paulus ille præclarissimum huius Ecclesiæ lumen Christo adiunctus est, de quo multa lectorem sperare iubeo, hunc enim Deus elegit ad huius nascentis Ecclesiæ ornamentum. Natus erat in vrbe Scianhai octidui fere à Nanchino intra eandem prouinciam: erat is litteratus insignis, ingenio admirabili, & innata indolis bonitate. ille in litteratorum secta maximè desiderauerat, quod illa maxime reticet, de vita altera, & immortalis animi statu (neque enim apud Sinas vlla secta immortalem animum planè negat) audierat, ex idolorum somnijs multa de cælesti gloria ac fælicitate commenta, sed vt erat acri ingenio, nesciebat, nisi in ipsa conuiescere veritate. Anno igitur 1597. in Licentiatorum examine Pechini renunciatus erat primus; qui locus habet annexam secum maximam dignitatem; sed tamen minus fortunatus fuit in Doctoratu consequendo, quam ille repulsam inter beneficia Dei numerabat, & suæ salutis causam asseuerabat. cum enim vnicum filium haberet, veritus merito fuisset, ne familia interiret, à quo natura Sinæ abhorrent supra modum, sed vna cum fide, bona illi omnia deuenerunt: posteritas aucta est Nepotibus è filio duobus, & proximo examine Doctor est renunciatus. Anno quarto post Licentiatum gradum adeptum in Doctorum numerum erat cooptatus, sed infortunio maxi-

mo excidit: eo quod pro trecentis scriptionibus vnā incaute superaddidisset, quod legibus erat vetitum, atque ita supra modum incēsus in Cantonensem Prouinciā secessit, ne reditum quidem ad suos ferens. ibi Xaucei primum in Nostros incidit, & P. Caraneum, qui tum ibi confidebat, allocutus est, imaginem Christi Seruatoris salutauit: Nanchini deinde anno seculari P. Matthæum conuenit, ac de rebus fidei nostræ, de qua iam inaudierat, cæpit miscere sermonem, sed ita pertransennam, quod in patriam properaret, vix vt aliud tum audiuisse credatur, quam Numen id quod nos profiteamur, rerum omnium primum esse principium. Verum Deus eum per seipsum voluisse videtur illustrare. augustissimum enim illi sanctissimæ Trinitatis mysterium per quietem adumbratum est. in Templo quodam tria sacella conspexit, in primo figuram vidit vnus, quem ab astante Deum Patrem audiit appellari; in secundo effigiem spectauit alterius cum Regio diademate, illum audiit Deum filium nuncupari: vtramq; figuram in ytroque sacello iussus est venerari: in tertio nihil vidit & nihil veneratus est. fortassis enim noluit Deus optimus maximus eum columbæ specie, qua Spiritum sanctum significamus, adhuc Ethnicum hominem offendere. nullum enim apud Sinas Numen colitur, vlla in secta, nisi humana specie effictum, huic deinde Nanchini cum Trinitatis mysterium enuclearetur, meminit quidem somnij, sed siluit tamen, quod alia occasione audiisset à Nostriis, somnij fidem non habendam. post multum tamen temporis cum Pechini narraret P. Matthæus, multa Deum olim seruis suis in somnis renunciaſſe; quæſijt ex P. Matthæo, liceret nec ne quibusdam somnij fidem adhibere, & tunc narrauit magna exultatione, quod commemoratum est. Sed ad eius conuersionem ad Christum redeo. Anno supra sæcularem tertio Nanchinum iterum ad priuata negotia redijt, & P. Ioannem Roëcia visitaui: in eadem admif-

sus,

Litteratus ille
Paulus mirè à
Deo visione
SS. Trinitat. il-
lustratur.

Num somnij
habenda fides.

fus, Dei parentis effigiem veneratus est, & nonnulla de fidei
 nostræ capitibus inaudijt, quibus subito ita affectus est, vt om-
 nino eam amplecti statuerit, atque ita totum eum diem ad no-
 ctem vsque magna animi contentione & gratulatione præci-
 pua fidei nostræ capita percepit: Domum retulit Christianæ
 doctrinæ compendium, & P. Matthæi Catechismum manu
 scriptum, nondum enim in lucem ea editio prodierat, no-
 ctem integram hos duos libros perlegit, & nihil non placuit,
 die igitur insequenti redijt, & iam Christianæ doctrinæ com-
 pendium memoriæ commendarat. Rogabat P. Ioannem, vti
 ad harum rerum explicationem sese accingeret, & quam ma-
 ximè posset celeritate (nolebat enim sine baptismo domum
 redire.) quo eum exeuntis anni angustia reuocabant. P. Ioan-
 nes vt experiretur, serio loqueretur nec ne, dixit; opus esse,
 vt octiduo toto semel saltem domum veniret quotidie ad hæc
 audienda: Verum ille, non semel inquit, sed secundo: quod
 etiam præstitit accuratissimè, ac si forte domo abesset P. Io-
 annes, Magistrum adhibebat, aut è fratribus vnum, aut è stu-
 diosis nostris, à quibus res Christianas audiebat. per otium i-
 gitur instructus, eo ipso die baptizatus est, quo patriam repe-
 rijt, vnde binas statim litteras scripsit, quibus facile ostende-
 bat, quam altè Christianæ legis mysteria imbibisset. Paucos
 post menses Nanchinum redijt, denuo recudendus, & recto
 itinere domum nostram venit, ne quemquam alium prior sa-
 lutasse videretur. Itaque Pater eum domi nostræ excepit, &
 dies minimum quindecim retinuit, magno domesticorum
 solatio, & hospitis fructu, quotidie missæ sacrificium audiebat,
 & multa quærebat, vti nihil de Christiana fide ignoraret. Pœ-
 nitentiæ quoque Sacramento frequentando instructus, quo-
 ties ad nos redibat, idem magno suo solatio iterabat. maximè
 id fecit, cum Pechinum ad tentandam denuo Doctoratus a-
 leam rediret. sed tunc veniebat cum exultatione, portans ma-

Paulus littera-
 tus itie eximi-
 us sacro fonte
 abluitur.

nipulos suos, duobus enim litteratis & alijs aliquot amicis suis persuaserat iam in patria, vti Christiana sacra complecterentur, & iam abdicatis idolis, sacras orationes eo Magistro didicerant, & non ita multo post baptismo simul omnes eluti fuerunt.

Claudam hoc caput breui narratione rei cuiusdam, quæ miraculi speciem videretur habuisse. Extra primos Nanchinensis vrbis muros iacebat æger, sex totos annos membris omnibus dissolutis; in eam vrbis Regionem forte P. Ioannes con-cesserat ad alios Neophytos visitandos. misit æger, qui ei renunciaret, velle se fieri Christianum: accurrit lætus nuncio Noster, Christianæ doctrinæ compendium tradidit: didicit æger, instructus est, baptizatus est per otium, & suo tempore eo lauacro non animus solum, sed & corpus salutem inuenit. nemo fuit ex vniuersa illa vrbis regione, qui non eam rem pro Diuino prodigio celebraret, sed maiore tamen applausu, quâ fructu. nam omnes illius regionis incolæ perpetuo ieiunio sese idolis astrinxerant, & in ea secta tuenda hoc hominum genus pertinax habetur in primis.

P. Emanuel Diaz ab Amacaensi Rectore in Sinensem expeditionem mittitur.

CAPVTVIGESIMVM.

IN IAPONIA Insula, quæ vna cum hac expeditione vice Prouinciam Societatis nostræ constituit, diem suum obierat P. Petrus Gomez. Pro præposito Prouinciali, cui suffectus erat P. Franciscus Pafus, olim in hanc ipsam expeditionem missus ex primis, quam deinde collecto iam dudû amore, magno semper studio promouit. P. quoque Visitor Amacaum miserat in eius Collegij Rectorem P. Valentinum Carualium, & quoniam vacabat P. Emanuel Diaz Exrector, & apud

& apud Sinas nostrorum paucitas in quatuor domicilia dispersa vix consistebat, eiusq; superior P. Matthæus necessario in aula detinebatur, longissime à reliquis domicilijs, ad quæ non licebat excurrere, multa necessario indecisa remanebāt. Accedebat, Nanciani periculoso morbo sensim cōfici P. Xœerium, ideo missus est ad visitanda tria illa domicilia magis ad Austrum, sed sub ipso P. Matthæo missionis Superiore, sine cuius arbitrato nihil statueret, hac visitatione perfunctus, iubebatur P. Xœerium interim comitari, dum quid noui statueretur. Hanc electionem P. Emanuel ita accepit, velut cui fines ceciderunt in præclaris, magnopere enim afficiebatur ad hanc expeditionem, & eam Amacaensis Rector studiosè promouerat, nihilo minus reliqui Socij in eius aduentu exultarunt, & communibus litteris ad Visitatorem scripserunt, ne qua ex causa sibi tantus operarius tolleretur.

P. Emanuel visitat aliquot domicilia apud Sinas.

In his sedibus multa erant, quæ nouus Visitator, non satis tuto statuere poterat, nisi prius communicasset cum P. Matthæo consilia, multa igitur cum P. Cataneo in deliberationem vocabat, & in sua commentaria referebat, quæ deinde cum P. Matthæo conferret. ea igitur ex causa posteaquam singula domicilia iustrauit, Pechinum est euocatus, quod perutile fuit, ad res domesticas in commodiorem ordinem redigendas. flumine vectus est nullo prohibente, adhibito in socium Fratrem nostrum Iacobo Niua natione Sina, sed apud Iapones nato, qui apud Nostros in seminario artem pingendi non mediocriter fuerat affecutus, quem inde ab Iaponia P. Visitator huic expeditioni destinarat: & postquam se aliquot annos nobis probasset, in Societatem est cooptatus. Duos menses P. Emanuel Pechini substitit, & constitutis cum P. Matthæo permultis, in Australes nostrorum sedes redijt. Nanchino Nancianum ibat P. Cataneus eo consilio, quo prius non semel iuerat; verum Xaucei substitit, ybi paulo melius habere se sen-

P. Emanuel Pechinum nauigat.

Pechini res
Christiana pro
mouetur.

Nonnulli con-
uerſi ad fidem.

Nobilis litte-
rati conuerſio.

ſit. Iam Pechini P. Matthæi ſocius P. Didacus Sinenſem ſer-
monem didicerat; imò & characteres ipſos accuratè. ergo ab
vtroque cæpta Chriſtiana res promoueri, fideiꝫ noſtræ capi-
ta inculcari, quibus faciles aures cuncti, animum vero aliqui
etiã præbebant, nec ij ex infima gente, ſed fere litterati, quos
inter repertus eſt vnus, cognomine Chò, qui vxorem habe-
bat ſororem, primariæ huius Regis coniugis; quod tametſi
non tanti eſt, quanti apud Europæos, habet tamen etiã ſi-
mul cum opibus non exiguam dignitatem. In his etiã nu-
merandi ſunt filij duo protomedici Regij, quorum alter iam
primum inter litteratos gradum erat aſſecutus. Ludi Magiſter
etiã quidam Præſidis vnus Tribunalis propinquus, & alter
eiſdem Præſidis nepos, qui prius à Patruo legis noſtræ ſuſci-
piendæ facultatem impetrauit, & videbatur præſentire non
diurnum fore legis recens à ſe ſuſceptæ laborem, tantus erat
in eo ſuſcipiendo ardor. nam intra menſem recenti etiã nũc
innocentia puram, vti ſperare fas eſt, animam exhalauit: ma-
gnũ fuit eiſ desiderium, quod vna cum eo magnæ ſpes in-
terijſſent. His adde memorabilem cuiuſdam litterati nobi-
lis ad Chriſtum conuerſionem. Filius erat Magiſtratus non
inſimi, & ipſe in Bello Coriano militum turmam duxerat, eo-
que munere bene geſſo ab Rege ſibi ac poſteris ſtipendiũ im-
petrauit, non ita facilis fuit huius victoria: erat enim Ethnicis
erroribus perditè intricatus, præcipuè ſuperſtitioſis illis è ſtel-
lis & naſcentium ortu prædictionibus, verum edoctus eſt, in
his sæpè dæmonum artem ad fallendos homines immiſceri,
ne ſi nihil ſuccederet, hi ritus omnes pro ineptijs, vt vere ſunt,
haberentur. tandem igitur velut excuſſo graui ſomno ad res
Phyſicas ac Metaphyſicas deductus, oculos aperuit veritati,
& accuratiſſime inſtructus, quo die ſancti Apoſtoli Matthæi
gloriam celebramus, in Chriſtiano fonte renatus eſt, anno ſu-
pra ſæcularem ſecundo, Paulus dictus eſt. nos cum Li Paulum
hac-

hactenus vocabimus, adiecto cognomine, ne cum altero Paulo, de quo nuper, confundatur. nam vtriusque frequens erit vtrumque sermo: Vix alius fuit his initijs, qui ardentius Christianam pietatem sibi coleret, vel studiosius in alijs promoueret: De eo dicam pauca, nam cui non erit gratissimum, has huius noualis primitias, & velut precoces fructus praelibare? bibliothecam habebat sane copiosam, ad quam expurgandam, triduum totum ab eo nostrisq; consumptum; libri sacris legibus vetiti, in fauillam auolarunt, & omnes prope de hac coniectandi arte præcepta tradebant, ac fere manuscripti, & ideo cariores, aut labore aut sumptu. partem in eius atrio, partem domi nostræ exussimus, idque eo auctore factum est, vt pluribus constaret, in melius mutatæ Religionis propositum, ne importunius vt olim ab Ethnicis ad antiquas nugas euocaretur: è Neophyto subitus, vt Sinæ solent factus est diuini verbi præco: Parentem suam, vxorem, filios, magistrum, seruos, ancillas, familiam deniq; Christo adiunxit vniuersam; idque intra breue tempus. è famulis repertus est vnus, cui cum ab Hero vehementius suaderetur, vti cæterorum exemplum sectatus, Christi fidem amplecteretur, desperate pertinax iurauit, inusitato quodam sacramento, se id nunquam præstiturum, & in sacramento confirmationem digitum sibi vnum amputauit, & in ignem abiecit, sed tamen seruilè pertinaciam herilis industria peruenit: cum seruo varijs blanditijs agebat, secum varijs corporis afflictationibus & frequenti flagellatione à Deo serui salutem exorabat, ille demum vtroque victus, vna cum vxore conferua pertinaciæ pertaxus, tandem aliquando manus dedit. neq; domesticis solum finibus sese inflammatum eius studium tenuit; nam ad amicos, & alios quotquot poterat penetrauit, & si quid minus faciebat, id inde fiebat, quod nimis auderet, nec tamen omnia in nihilum recidebant, maxime quod nemo erat, qui non mutatos in melius

Libri Ethnici
cremantur.

Li Paulus è Neophyto factus
diuini verbi
præco.

melius mores admiraretur, & breuius exemplis quam verbis promoueretur. in idolorum sectis longo studio multa deprehenderat, quæ nostris aperuit, & valuit ea res non parum ad errores apposite confutandos: Sacerdotes nostros non solum venerabatur, sed fratres etiam & alumnos, imo & seruos, & quidquid domi erat, id pro sacro habere videbatur: Domi suæ priuatam ædiculam elegantissimè concinnauit, eò Nostri subinde ad Missæ sacrificium instruendamq; familiam ventitabant: misit domum filium, qui consultò edisceret eos ritus ac preces, quæ à sacrificij ministris sciri oportet, & cum primum ipse in æde nostra publica sacris operanti ministravit, domestica celebritas fuit, qualis apud nos esse solet, cum aliquis primum sacris operatur.

Actus pœnitentiæ Neophytorum.

Ante admittendas in caput sacri Baptismi aquas inductum est à Nostri, uti Neophyti actu aliquo peculiari de peccatis conterantur, id faciunt nixi genibus ante aram, præeunte, si quis nondū satis exercitatus habetur, vno è nostris: ex ea consuetudine natū est, uti aliqui maxime litterati, sua sponte domi scriptam hanc peccatorum detestationem, ac velut fidei protestationem, secum legendam adferrent & sane plerasque oportuisset in hunc locū referre, quæ fortassè nō sine magno pietatis sensu, ut à nobis audiri, ita ab Europeis legi posse iudicantur: sed ad euitandam in re eadem similitudinē, hoc loco vnicam Li Pauli attexam, de quo nunc agebamus, è qua reliquas licebit perfacile coniectare. hæc igitur ita se habet: Ego discipulus Li Paulus toto animo & accurata sinceritate suscipere volo sanctissimam legem Christi, vnde quantum licet animi oculos sursum ad cæli moderatorem erigo, eum quoq; precor, uti aures suas ad me audiendum adijcere ne dedignentur. Fateor igitur, me hac Regia Pechinensi natum, nunquam præteritis annis quicquam de diuina lege inaudisse, nec in homines sanctos ac perfectos eius præcones incidisse, vnde

Formula conuersionis ante Baptismum.

vnde ego in omnibus vel operibus, vel sermonibus diurnis æquè ac nocturnis horis errabam, vt homo cæcus ac demens, nuper diuina miseratione fortunatissimè incidi in eminentes absolutissima perfectione, & claros homines ex Eutopa, Matthæum Ricium, & Didacum Pantoya, ab his accepi ac didici sanctissimam Christi legem, & admissus sum ad eius imaginem Diuinam videndam atque venerandam: hinc cognoscere capi Patrem meum cælestem, eiusq; legem quam ad orbis salutem dedit. Quid igitur, audebo non ex animo ad eam legem venire, eamq; sequi & obseruare? Verum considero me ex hoc ipso tempore, quo natus sum, ad hanc trium & quadraginta annorum ætatem, in huius legis ignoratione iacuisse, vnde euadere non potui multos lapsus, in varia scelera & errores incidi, quamobrè supremū Patrem rogo, vti liberaliter sua mecum pietate & clementia vtatur, & deleat condonetq; vniuersa, male parta, fraudes ac errores, impudicitiam ac sordes, temeraria verba, prauaq; alijs nocendi desideria, imo quodlibet aliud crimen, seu graue sit aut leue, siue patratum à me consulto, aut inconsulto; nam spondeo me ex hac ipsa hora in posterum post acceptam magna veneratione sacram quam peccata vitaturum, meque ipsum emendaturū, eumq; veneraturum, ac eius legem seruaturum, fide adhibita vniuersis, quæ illius sancta lex docet, & omni studio collato in decem eius præcepta obseruanda, à cuius studij obseruatione cupio, ne punctum quidem aut momentum cessare, antiquos mores prauos, & huius seculi errores abiuro, & quidquid minus conforme est sacris Diuinæ legis institutis damno, idq; in perpetuum, nulla re simili vnquam reuocata. hoc vnum te pie Pater & clemens rerum omnium effector rogo, vt quoniam hæc sunt vitæ melioris initia, & Tyrocinium legis auditæ, nec adhuc satis capio, quæ sunt in lege tua subtiliora & perfectiora, vti velis intellectum mihi largiri ad eas res penetrandas,

das, ad quas hominum vires pertingere non possunt, vt deinde tuo fauore res intellectas, in opus redigere sine vlla intermissione fortiter possim, vti ab erroribus & fraudibus liber viuens ac moriens, breui pergam ad fruendum tua in cælis præsentia: interim rogo vt hac lege suscepta, facultatem mihi facias eam euulgandi, vt faciunt serui tui per orbem vniuersum, & hominibus omnibus persuadendi, vt eam amplectantur. Magna veneratione te obtestor, vt hoc votum meum respicias, quod ex animo tibi conceptis verbis offero, vt à Diuina tua maiestate audiatur. Hæc autem erat subscriptio: In

Regno Tamin Anno Vanlie Regis trigesimo,
octauæ lunæ die sexto.

Finis libri Quarti.

DE CHRISTIANA

EXPEDITIONE APVD SINAS

AB SOCIETATE IESV SVSCEPTA.

Liber Quintus.

*E Iaponia reuersus Amacaum Visitator huius
Expeditionis res componit.*

CAPVT PRIMVM.

Res Christiana Sinensis quatuor iam Domicilia Societatis quatuor
 domicilijs continebatur, itaque disposita erat, vt
 vniuersum Regnum, quantum latissimè ab austro
 in Boream patet, amplecteretur. nam ab ortu in
 occasum vix dum nostri penetrarunt. Hic igitur rerum status
 paucis annis ex Regiæ sedis firmitate ita stabilitus est, vt iam
 nunc in reliquis, Christianam legem videas efflorescere, ignem
 semel accensum latius indies serpere, multos Neophytos pa-
 lam, nemine prohibente, fidem suscipere, ædes nostras, sacri-
 ficia, conciones, ac reliqua sanctissimæ Religionis Christi ex-
 exercitia, conscijs omnibus fieri, in ædem nostram Ethnicos
 quoslibet, etiam literatos, Magistratusq; grauissimos adue-
 nire, Christi effigiem venerari. Hæc igitur Visitator ac cæte-
 ri Socij cum aliquot annorum lapsu confirmata inaudissent,
 perpenſis huius Regni legibus ac moribus, mutationem hanc
 esse viderunt dexteræ excelsi: actæ ab ijs non solum gratiæ fue-
 runt, quod tandem aliquando Sol ille Diuinus, tot sæculorum
 tenebras dissipare cepisset, verum etiam certatim non pauci
 ad eam vineam studiosius excolendam sese accinxerunt. E paucis sedi-
 bus fama Societatis in quin-
 decim prouin-
 cias emanauit
 paucis his nostrorum sedibus breui fama in quindecim pro-
 uincias

uincias emanauit, & eundo vires capiens excreuit, vt solet supra veritatem, imo etiam Regni fines egressa, varijs vijs sparsit, quæ optata sunt quidem, sed nondum ad hancvsque diem perfecta. in Europa enim celebrabatur, Sinarum Regem fidem Christi amplexatum, facultatem cuiilibet factam eandem amplexandi, & Euangelij quaque versus euulgandi. Itaque varij ex alijs ordinibus sacris hispanica nauigatione per Insulas Philippinas Religiosi ad auxiliarem nobiscum manum conferendam accurrerunt, sed nondum porta ita latè patuerat, vti eam fama mentiebatur.

Visitator Amacum nauigat ad rem Sinensem stabilendam.

Visitator è Iaponia rerum magnitudine permotus, Amacum reuauigauit: vti è proximo hanc expeditionem componeret, deque necessarijs subsidijs ei prouideret. visa enim res est Iaponensem spem longe superare: nulloque alio tempore post Apostolorum in orbem vniuersum excursionem, peculiarem aliquam expeditionem rei Christianæ causa susceptã, maioris fuisse momenti. Vix appulerat, cum ad res exponendas coram, Patrem Emauelem euocauit, & Patrem quoque Matthæum volebat, si ab Regia diuelli potuisset. Audito igitur Visitatoris aduentu, P. Emanuel vnã cum P. Cataneo Amacum properat, à quibus Visitator omnia, summa animi lætitia, supra opinionem intellexit, statuitque omnibus, quibus potuit præsidijs, rem tantam promouere: vno verbo concessit, quidquid à Socijs petebatur, & omnia ei videbantur exigua modestaque Sociorum postulata. quoniam vero maxima erat operatorum penuria, qui difficillimum sermonem ediscerent, ac tandem rem ita arduam, quo altius possent, eueherent, primum omnium Patrem Emauelem in suscepta expeditione confirmauit, eoque excepto alios octo magnis dotibus præditos, qui tunc Amacai debebant, nominauit: plures alios in aduentum Indicæ nauis, quæ Socios aduectura erat, promisit. sed non erat hæc vna magni eius animi cura. nam ad

Socij in Sinas destinantur.

Nostro

Nostrorum sustentationem necessarij sumptus erant conqui-
rendi. quod enim ab Rege Catholico stipendiū Nostris pen-
di iubebatur, id sæpè Ministri in alias Reipublicæ necessitates
conuertebant, neque oportebat his initijs Neophytos graua-
ri Apostolico exemplo. quanquam in Neophytis minus erat
periculi quam in Ethnicis, à quibus dici procliuè erat, Socios
in Europa tenues ad Sinensem copiam nauigasse, & vt stipem
emungerent, varias fabellas confinxisse. Ergo computatis sin-
gulorum domiciliorū sumptibus, reperit, in ea rerum vena-
lium vilitate, in victu vestituq; aureos triginta pro singulis suf-
ficere annuatim. Statuit præterea, vt in posterum Iaponensis
Procurator, qui tum Amacai confidebat, rem Sinicam cura-
ret, fecit etiam facultatem aliquos in Societatem Nostram a-
dolescentes Sinas Amacai educatos admittendi; adiunxit alia
permulta in templorum ornatum & domesticam supellecti-
lem, & ad solita cum amicis, magistratibusq; munuscula. nec
pauca corraferunt etiam P. Emanuel ac cæteri Socij eleemo-
synæ nomine ab Lusitanis negotiatoribus, quibus hæc nostra
expeditio semper cordi fuit. multa etiam disputata, quæ ali-
quam habere difficultatem videbantur, & deinde insigni pru-
dentia decisa sunt. Et vt liberius hæc expeditio gubernari pos-
sit, P. Matthæo rerum Sinicarum iam perito vniuersam tra-
didit administrationem, eumq; ab Amacaensis Collegij Re-
ctore dependentia exemit.

P. Matthæo re-
rum Sinicarū
administratio
traditur.

His rebus ita constitutis, nominati socij sese ad expeditio-
nem accingebant, sed subitum infortunium rem omnem si
non exturbauit, saltē non mediocriter inturbauit. per
eos dies Amacaensis oneraria in Iaponiam iam iamq; solutura
à pyratis Batauis, qui hæc maria iam aliquot annos infestabāt,
intercepta est, & quoniam cum vniuersis mercibus expilata
est, magnam in Amacaensi oppido rerum omnium egestatem
inuenit, sæpè aliàs enim dixisse me memini: in hac oneraria

Oneraria na-
uis à Pyratis
intercipitur.

totius oppidi spes & opes navigare. nullus vrbe tota ab hoc infortunio intactus fuit, nostra vero Societas priuatim incredibilem iacturam fecit: iam enim in onerariam illam imposita fuerant Iaponensis expeditionis præsidia. Visitator noster his casibus affuetus nihil animo cecidit, ac tametsi non eum operatorum numerum, aut necessariorum sumptuum apparatus misit, quem ante destinarat, cum P. tamen Emanoele tres alios Sacerdotes destinauit, & quod satis esset ad præsentem angustias laxandas, familiaris rei subsidia subministravit. ex his nouis colonis P. Bartholomæus Tedeschi Xaucei cum P. Nicolao Longobardo remanere iussus est: quibus deinde accessit P. Hieronymus Rodericus Lusitanus. Nanchinum autem nauigauit Socius P. Rocciæ futurus, P. Petrus Riberius. his deinde postmodum accesserunt alij duo, P. Alphonfus Vagnonus Pedemontanus, & P. Felicianus à Silua Lusitanus. Rector vero P. Emanuel Nanciani eo consilio substitit, vt inter tres sedes illas sibi subiectas medius commoraretur. cum his etiam venerat P. Gaspar Ferrerius, qui Pechinum ad duos Socios tertius amandatus est. P. Catanus Amacai detentus est, vt & valetudinem curaret, & Sinarum, qui eo in oppido cum Lusitanis negotiantur, animos ad Christi Religionem inclinaret: id vt melius fieret, eum habitum retinuit, quo Nostri in Regni penetralibus vtuntur. In hoc Sociorum ingressu non defuere quidem in Telonijs impedimenta, sed ea solum de sarcinis, quas aduehebant, quarum vectigalia Eunuchi solito seuerius exigebant: verum fratrum nostrorum industria res ita compositæ sunt, vt optari in Europa melius multis in locis vix posset. Præ cæteris vexatus est P. Gaspar Ferrerius, dum Pechinum nauigaret ab Eunucho nauigij Præfecto, qui sarcinas nostras in ripam per vim, medio in itinere eiciebat, nisi paucis aureis, quos ipse hac iniuria emungere parabat, placatus fuisset. In Regiam denique peruenit, sed ecce in por-

tu nau-

Novi coloni
Socijs in Sinas
Inaugant.

Socij ab Eunu-
chis vectigaliū
exactoribus
verantur.

ru naufragium subuersa nauis sarcinas omnes nostras in flumen excussit, quarum pleræque perierunt, & iactura supraducentos aureos fuit, quæ in his angustijs rem quoque domesticam strictius coarctauit. inter cætera perijt insigne ex inaurato striatoq; ligno imaginis ornamentum, & alij sacri apparatus. hanc fortunam inuexit ingens aquarum eluuius, ex incrementibus imbribus eo anno præter ordinem, quæ ipsi quoque Regiæ permagnum attulit detrimentum: nam plurimas ædes secum abduxit flumen extra suos fines vagum, quibus reficiendis Rex sane liberaliter aureorum centum millia in egenos distribui è suo ærario iussit. iam exscenderat P. Gaspar, & solus cum sarcinis ac famulis remanserat è fratribus nostris Sebastianus, hi nonnulla tamen ex aquis eripuerunt, & plura seruassent, nisi nauis ipsi ferociore flumine alia multa furto subducta demerissent. ereptum est tamen magno Dei beneficio sacrum bibliorum volumen octo tomis à Plantino typis excusum, & eleganter concinnatum: id Cardinalis sancti Senerini Socijs in expeditione Sinensi occupatis dono miserat. arca cum alijs quibusdam seruabatur, quæ diu in flumine nauit, & nauarum quorundam cupiditas fecit, vt enataret: verum ubi aperta libros prodidit, quos minimè legebant, eos haud grauate fratri nostro restituerunt, exigua largitione sollicitati: & Dei quoq; beneficio ita enatauit, vt vix sacrum volumen aqua tetigerit. exceptus est à nostris ac Neophytis magna pompa ipso die Virginis in cælos assumptæ, sub missarum solemniam. qui enim illud gestabat, ab Acolyto incensebatur, & deinde in mensam impositum genibus flexis singuli sunt deosculati, gratiaq; Deo reddita, quod illud mille periculis per tot maria è recenti naufragio eripuisset. plures quoque ad id videndum domum nostram adueniunt, & typorum maiestatem admirati, dicere solent; insignem sine dubio eo volumine doctrinam contineri, quam homines tanto studio concin-

Naufragium in portu Pechinensi, & sarcinarum iactura

Sacrum Bibliorum volumen naufragio ereptum cohonestatur ricibus.

narunt.

narunt. Neophytis auctoribus Nostri sua furto sublata recuperare tentarunt, & ad eam rem amicus ille noster Fumo Càn, qui in vinculis adhuc detinebatur, eam rem in se suscepit, cuius auctoritate Nauarchus ac nautæ cæteri comprehensi sunt. & quoniam amici Magistratus; latrunculos urgebant acrius, Nostri commiseratione permoti, ab ulteriori inquisitione destiterunt, & amicus hac moderatione legis etiam Christianæ pietatem prædicabat. Scrinium tamen quoddam cum sacris reliquijs restitutum, & alia nonnulla minoris momenti, quæ conatum non plane irritum reddiderunt.

Quanta legi Christianæ dignitas è libris P. Matthæi hoc tempore excusis accesserit.

CAPVT SECVNDVM.

Litterarum in hoc regno studia, cum ita floreat, uti libro primo commemoratum est, pauci apud eos omnino reperiuntur, qui non ea studia plus minus degustarint, imo quod huic Regno peculiare est, satis constat sectas omnes scriptis potius voluminibus, quam habitis ad populum sermonibus fuisse euulgatas; cum enim ipsi à cætibus cogendis abhorreant, ad hoc significandæ rei nouæ refugium recurrerunt. ea res nostris nihil nocuit. nam apud gentem libris legendis addictissimam, nescio an efficacius lecta per otium persuadeantur, quam si à Nostris minus semper facundis in sermone peregrino ad populum è loco Superiore exponeretur. quod non ita intelligas velim, quasi diebus festiuis ad Neophytos sermones omittantur, sed de Ethnicis loquor, qui libris scriptis alliciuntur, & priuatis deinde colloquijs perpoliuntur. E vulgari igitur librorum legendorum studio euenit, uti nullo negotio rei Christianæ capita memoriæ commendent, domi suæ libros pios legant, propinquis amicisq; communicent, quæ

Sine in legendis libris multum occupantur.

res à Nostris animaduersa, omnes omnino ad litterarum studium inflammauit. ac tametsi longa sit ac molesta commentatio; tamen assiduitate & ingenio, Diuina benignitate adiutis, labores ac molestia omnes vtiliter collocari videbantur, maximè quod alias sit res admirabilis, & orbi reliquo plane inusitata, quod liber quilibet editus non solum per quindecim vastissimas huius regni Prouincias cum fructu percurrat, sed ab Iaponensibus etiam atque Corianis, imò & Caucincinensibus, Leuchicis etiam & alijs Regnis intelligatur, non secus atque ab Sinis, tametsi sint inter se sermone toto cælo diuersi, quod ideo fit, quia characteres hieroglyphici singuli res singulas designant. & si in hunc modum totus orbis conspirasset, poteramus scriptis characteribus animi nostri sensus ijs aperire, quibus cum loqui sermonis varietate prohibemur.

Hoc litterarum Sinensium studium, primus omnium tempore P. Matthæus inchoarat, qui postea in ijs, quæ ipse didicerat, confirmatus, cum litteratorum admiratione, qui nondum externum legerant, à quo quippiam discere potuissent. Hoc igitur capite ea res consulto tractatur, ne posteri nesciant, quantum in hac vna re subsidij positum esse iudicetur, & qui hæc legerint Europæi, non male in hac ingeniorum fertilitate sua studia collocata arbitrentur. Cepit igitur P. Matthæus, vt supra dictum est, à Cosmographicis & Astrologicis præceptionibus. & quanquã nihil admodum rari attulerit, quod non è triuio litterati in Europa norunt, apud eos tamen, qui acceptos à maioribus errores non ferendos tuebantur, visâ res est supra fidem admirabilis. itaque ingenue fatebantur per multi, quos rerum meliorum ignoratio, fecerat hæctenus pertinaces, ac superbos, apertos sibi in rebus grauissimis oculos, quod ad eam diem clausos intolerabili cæcitate nescissent. inde (omissis de quatuor elementis, deque amicitia commentariolis, de quibus supra) de varijs rebus Ethicis, deque prauarum

Libri à P. Mat-
thæo Sinicè
conscripti.

rum animi affectionum moderatione, tractatus breuissimos quinque supra viginti composuit, quos sententias Sinæ appellarunt. hoc opusculum ab amicis lectum, priusquam lucem videret, ita probatum est, vt incredibile illis videretur, apud externas nationes, quas ad eam diem barbaras omnes arbitrati fuerant, ita recondita aptaq; inueniri potuisse, & certatim omnes ea exscribebant, ipse vero Fumocàn, de quo sæpe supra, cum exemplar vnum accepisset, typis mandauit, accepto in operis laudem eleganti proëmio, quo cõfert hoc opus cum alio simili ab idolorum sectarijs olim edito, cui nomen à duobus supra quadraginta paragraphis impositum est: neque cõfert solum sed ita præfert, vt litteratos omnes inuitet ad id legendum, & vanitatem virtutis superstitionis coloribus adumbratæ cum veritate illius, quæ è Christianis fontibus hausta est, suo iudicio conferant, calculoq; confirmet, videantq; vtrum opusculum priuatis commodis accõmodatius, & publicæ rei vniuersim vtilius esse iudicetur. huic proëmio aliud addidit Paulus noster, & opusculi finem epilogo clausit, vnde magna huic operi auctoritas ab utroque accreuit; legi vero Christianæ tanta, quantum sperare par erat à viris tantis, & priuatim à Paulo nostro, qui fuscè laudanda illius acceperat instituta, & seipsum ea non solum probare, sed etiam amplexatum profiteretur.

Catechismus
à P. Matthæo
castigatior edi-
tus.

Eo ipso tempore incommodo cuidam occursum est non mediocri. prima compendij doctrinæ Christianæ scriptio à nostris adhuc imperitioribus prodiërat interpretû fide concinnata: ea res Nostris ex quo oculos aperire cæperunt, satis trunca visa est. itaq; P. Matthæus accurate opusculum reuidit, auxit, & damnatis cæteris, hoc vnum euulgauit. Doctrinæ Christianæ amplior tractatio scripta quidem erat, sed nondum excusa, quam P. Matthæus ita concinnarat, vt Ethnicis potissimum eam accommodaret. Neophyti enim catechisticis præle-

prælectionibus quamdiu sunt Catechumeni, & frequentioribus cohortationibus, postquam Christo aggregati sunt, satis instrui posse videbantur. Itaque argumentis è lumine natura nobis indito erutis, tota res magis quam sacrarum litterarum auctoritate nitebatur. his enim iter complanabatur ijs mysterijs, quæ à fide pendent, ac scientia diuinitus reuelata. Non deerant etiam ex ipsis Sinarum voluminibus antiquis, quæ ad rem nostram facere videbantur, testimonia, quibus opus vniuersum non ornabatur solum, sed etiam apud credulos rerum suarum lectores confirmabatur. in hoc etiam volumine sectæ apud Sinas euulgatæ omnes confutabantur, ea excepta, quæ ab lege naturæ orta, Confutio Principe maxime declarata est, eaq; litteratorum secta nuncupatur. hanc enim, vt apud antiquos iacet, vix in paucis merito reprehendas, ita in errorem vix incidit homo parcissimus ea dicendi, quæ non satis scire se arbitrabatur. hanc igitur sectam Nostri ad suas partes trahunt, & solum ea dicunt addenda, quæ post ipsum Confutium contigerunt, ipse quippe annis supra quingentos Christi Seruatoris in terras aduentum præcesserat. vnde aptè videtur mihi Doctor Paulus in omni confessu respondere: quoties enim interrogatur, in quo potissimum lex Christiana sita sit, quatuor syllabis aut dictionibus rem totam aptè definit: Ciue sò pu giu: id est; Idola refecat, Litteratorum legem supplet. In hoc igitur tractatu hæc fere continentur; primum probatur vnum esse principium ac Numen, à quo omnia orta sunt atque gubernantur: hominis animum esse immortalem: prauis actionibus pœnam, præmium bonis parari: & hoc in altera vita maximè: animorum pythagorica transmigratio Sinarum familiaris confutatur: ad extremum de Deo etiam homine perurilis ingeritur tractatio: inuitantur postremo Sinæ omnes ad eam legem: quæ hîc perstringitur potius, quàm exponitur, ab nostris expetendam; hoc opus maximè necessarium

Doctrinæ capitula quæ in volumine P. Matthæi continentur.

erat ad res nostras breui tempore in Regnum vniuersum immittendas: & quoniam obiter etiam tangebantur multa, quæ sæpè à Nostriis quæri solebant; ingestaq; velut pro condimento curiosa nonnulla ad alliciendum lectorem, legi fere solebat non sine voluptate: hac etiam ratione satisfiebat assidue postulationi eorum, qui de lege nostra quippiam audiebant: nam solebant librum aliquem petere, in quo hæc ipsa otiosius legerentur: cum occupatis etiam Magistratibus breuiore colloctiones hoc libello supplebantur, quibus semper plus otij erat ad legendum, quam ad colloquendum, ex insita maximè legendi propensione.

Volumen P.
Matthæi idolorum
sectatorum
res pupugit:

Ea res idolorum sectatores, quibus in re vanissima propugnanda arma desunt, grauius pupugit, à litteratis quoque nihil periculi nobis imminere posse vidimus, quos pudebat propriam professionem refutare. Itaque inuentum fuit plane Diuinum, vt haberet etiam suos fides nostra propugnatores, aduertisse Nostros initio litteratorum placita nihil admodum cum Christianorum lege pugnare: ne si omnes omnino sectas confutaremur, auctoritate obruti ac multitudine silentio perpetuo damaremur. Hæc igitur tractatio iam quartum, etiam ipsorum Ethnicorum opera, varijs in prouincijs lucem aspexit. Fumohàn ille litteratus suis sumptibus excudi exemplaria multa voluit, quæ deinde Nostriis tradidit, vt ea gratis, cui maximè vellent donarent: eam vero nûmorum summam, quam ad eam rem contulit, scripsit Nostriis debere se restitutionis nomine, quod olim nescio, quid à quodam accepisset eo nomine, vt aliquod ei obsequium præstaret, videri autem sibi, nullum aliud opus vtilius facere se posse, quam si legis sanctissimæ tractationem in quam plurimos euulgaret: hæc fecerat etiam tunc Ethnicus, quid eum facturum arbitraris, si vita ei annos aliquot in Christiana Religione concessisset.

Aliud P. Matthæi opus, quod paradoxa nuncupauit, non paucio-

pauciores habuit obtrectatores, quam superuis; ideo quod multa contineat, quæ Sinis noua & hætenus inaudita morum præcepta; hæc fere sunt: Moris cõmentationem continuam ad vitam recte instituendam prodesse quamplurimum: Vitam hanc continuam esse mortem: in ea præmium operibus nostris, ac pœnam debitam non omnino persolui, sed in aliam reseruari: Difficile esse, sed vtile silentium, loquendiq; parcitatem; Cũque opus esse actiones suas excutere, seque ipsum de male actis plectere: hæc & similia plura varijs rationibus, sententijs, apophtegmatibus similibus, & exemplis confirmata; citatis ad eam rem Philosophis ac sanctis Patribus, & ipsis sacrarum scripturarũ libris mire placuerunt: & auctoritatem huic libro conciliauit, singula paradoxa singulis collocutionibus inducta cum grauissimis Magistratibus, cum quibus olim P. Matthæus de his ipsis materijs copiosè tractarat. Porro si quod in huius operis laudẽ proëmia edita sunt à celeberrimis viris, in vnum opus compilarentur, longior esset proëmium lectio, ipsius commentarij, de quo agitur, lectione. in his proëmijs non vtilitas solum huius lectionis commendatur, sed Europæa ingenia; librorum multitudo, lex Christiana, summis laudibus extolluntur. Nostri vt illud euulgarent, quamplurima exemplaria hinc inde submittebant, & hoc maximè modo munusculorum obsequia solitis temporibus obire consueta explemus: amici quoque nostri typographos domum nostram mittebant, vt exemplaria sibi excuderent in familiares quoque suos euulganda; primam huius operis editionem ita primus annus exhaustit, vt anno proxime insequenti bis recusatus fuerit; In Regia Nanchinensi semel, ac iterum in Nanciana Prouinciæ Chianinensis Metropoli.

Huius operis lectione vnus è grauissimis Magistratibus in Regia Pechinensi, qui Tauli nuncupabatur, mirificè captus est: domum is sua sponte venit, mirantibus nostris rem in eo

P. Matthæi o-
ous quod pa-
radoxa nuncu-
pauit.

viro insolitam; nemo enim ad eam diem erat tam prope tam proculq; nobis, vt ait ille de Nouio. postquam P. Matthæus cum eo confedit, ita exorsus est: Tūc es huius voluminis auctor, & volumen protulit. modeste annuit P. Matthæus, se in eo concinnando pro modulo adlaborasse. Tum ille. Operis huius scriptorem, inquit, oportet vitum esse plane sanctum: ego vero nec solco nec vnquam volui, viris sanctis obrectare: ergo condones mihi velim superiores inimicitias, quas futura posthac familiaritate cōpensabo. inde ad alia digressum est. Hæc ille. Alij vero non pauci sæpe dicebant, nihil à simili externorum genere sibi timendum: qui enim hæc studia sectantur, fieri non posse, vti mali quippiam publicæ rei moliantur.

*Paulus in Philosophico, Martinus in Militari
Senatu, Doctorum gradus assequuntur.*

CAPVT TERTIVM.

ANNO supra sæcularem quarto, in Regiam Pechinensem venit Paulus noster, iam Sinensis diu Licentiatus, vt supremi Doctoratus aleam in publicis examinibus denuo tentaret: venit quoque Nanchino Martinus, eundem gradum in Militari Senatu ambiturus: hi erant ex optimis primarijsque Neophytis fere lumina è Prouincia Nanchinensi, quibus mire placuit stationem Nostris ea in Regia stabilem constitutam esse, & rem Christianam felicibus auspicijs procedere. His quoque nihil magis erat curæ, quam Sociorum ædem sacram frequentare, animas per confessionem expiare, & se diuino epulo reficere, id sanè, quoties Paulus fecit, lachrymas nec ipse, nec qui aderant, tenere potuerunt. Neuter eorum ante susceptam Christi fidem, supremum hunc gradum suscipere valuerat, nunc verò, auxilio diuino freti, cum in arenam descendit-

Paulus & Martinus Doctores renunciantur.

scendissent, peculiari decertandi more, vterque in proprio Senatu Doctor est renunciatus. Martinus porro, Cin cognomento, paucis post mensibus præfectura Militari donatus est in Prouincia Cechiana, & sex deinde mensibus vix elapsis, in aliam maiorem dignitatem Nanciani euectus est, nec ita multo post, prope ad summa euasit, ita vt non per solitos honorum gradus ascendisse, sed saltu exilisse videretur. Ciù Paulus in Doctoratus renunciatione non obtinuerat è primis locis nomen, ideo ex huius Regni consuetudine, oportebat illum extra Regiam non infimos gerere Magistratus, & deinde paulatim ad maximos aspirare. Verum Diuina prouidentia, quæ eum ad rei Christianæ præsidium in vrbe Regia elegerat, inuenit modum, vti Pechini retineretur, & supra spem in maxima dignitate collocatus.

Renunciatis igitur trecentis & octo Doctoribus Regno: aliud examen instituitur ad eligendos Litteratos Regios: qui in Collegio consideant, quod Hanlinien appellatur: ex toto vero numero, quatuor fere supra viginti dumtaxat renunci-
antur, electi scriptionis (vt in reliquis gradibus) bonitate: hi sunt maximi toto Regno Magistratus, & si quando ad Rempublicam euocentur gubernandam, semper in apice dignitatum primo saltu collocantur: de his libro primo plura dicta sunt. Nolebat hanc aleam subire fortunæ suæ desperatione Ciù Paulus: Verum cessit denique Sociorum ac Neophytorum precibus, memor se has dignitates, nonnisi ad rei Christianæ bonum optasse. in hoc igitur examine meliore fortuna vsus, quarto loco renunciatur, quod illi cessit perhonorificè, ac Nostris incredibilem lætitiã conciliauit: nondum trutinæ finis. hi enim quatuor, ac viginti non ita renuntiantur, vt statim è Regio Collegio censeantur; sed solum vt ius habeant, ad eum ingressum procurandum: postquam aliquo tempore sub Colao summo Magistratu exercitati, extremam
aleam

Litterati Regij
renunciatur.

Paulus inter
litteratos regi
os censeatur.

aleam certantis cum Minerua fortunæ tentarint: ex his enim quatuor & viginti, duodecim, summum quindecim eliguntur; hæc examina plura sunt, & in singulos menses instituta, in quibus ipse semper renunciatus est vnus, & non raro primo loco. id quoniam sæpè accidēbat, ne commilitonum inuidiam in se concitaret, & prima omnia præripere velle videretur, ab examinibus in posterum abstinuit (hoc enim est cuique liberum) & ea modestia commilitonum animos sibi deuinxit. nec quicquam de sua deperdidit dignitate.

Paulus parentem ad fidem Christianam conuertit.

Securus igitur nunc de sua & Collegij Societatis in vrbe Regia statione, vires omnes cōtulit ad Socios fouendos, remque Christianam promouendam: in super raro pietatis exemplo ac vitæ sanctimonia. Neophytos omnes in imitationem, Ethnicos in admirationem rapit, à quibus viris Principibus sæpè dicitur, quis est qui possit Ciū Pauli vitæ sanctimonia exæquare: Parentem suum annorum supra septuaginta in Regiam euocauit eo consilio, vti Christo prius nomen daret, quam extremum diem clauderet, & tandem ab eo impetrauit non sine labore, vel suo vel nostrorum, vti eiuratis idolis suum agnosceret conditorem, quod oportune cecidit in ea ætate, vix enim sesquiannum, baptismo superuixit. Hæc de Paulo nunc satis, postea suo tempore plura commemorabuntur.

Li. Pauli feruor in frequentatione Sacramentorum.

Hæc igitur Pechinensis Ecclesiæ incunabula paulatim in infantiam educebantur: ad quã rem non solus Ciū Paulus adiuuabat: sed alij quoq; Neophyti, quib⁹ Ciū Paulus in Sacramenti Pœnitentiæ frequentatione facē prætulit. Filius eiusdē, & q̄ magis mirere, vxor eum secuti sunt. & sanè in hac mulierum solitudine res perdifficilis habebatur, & in Regia quidem Pechinensi huius difficultatis cuspidem hæc, de qua nunc agimus, prima perfregit: cupiebant etiam sacro tandem epulo refici: sed ad æstimationem ex dilatione concipiendam No-

stri

stri in ea re concedenda solent esse tardiores : causabatur ergo qui huic familiae erat à Confessionibus , oportere primum sapius poenitentiae Sacramentum iterasse , ne quid in animo criminis in hoc tanto hospite recipiendo resideret : ergo Li Paulus ne diutius differretur ; non solum celebrioribus , aut etiam Dominicis , sed etiam feriatis intra hebdomadam diebus , quotidiana peccata poenitentiae Sacramento expiabat eo consilio , uti Confessionum numerum adlegaret : & longitudinem dilationis hac frequentatione amputaret : Denique tantis votis ultra negari non potuit caeleste cõuiuium , Paschalis celebritas nominata est , quo die tantam fudit vim lachrymarũ , ut Neophytis circumstantibus pietatem inflammaret : inde quoties celebrius aliquid Ecclesia cõmemorandum colit , idem iterabat : pridie vero quam sacro epulo reficeretur , Ecclesiastico ieiunio corpus macerabat , & die quoque insequenti ad beneficij memoriam ieiunium repetebat : exploratores habebat nescio quos domi , è quibus omnia , quaecunq; nostri faciebant expiscabatur , uti ipse imitaretur : itaque quoties domi ieiunabatur , aut aliquid aliud fiebat , id omne Li Paulus domi suae faetitabat . iam de sacra peccatorum indulgentia inaudierat , ergo multis precibus aliquid huiusmodi impetrauit , & quoniam legebat in formula ei omnia peccata condonari indulgentia Põntificia , qui Ethnicum aliquem ad fidem conuertisset , dici vix potest , quantum ex ea re feruenti iam desiderio ardoris accreuerit : nam huius sacri lucrì cupiditas eum velut adactis calcaribus , vrgebat ad currendum , totos igitur dies ipse hanc pradam venabatur . mirum quanti sacri Chrysmatis in Confirmationis Sacramento vntionem peroptaret , & vix se continuit , quin ea ex causa ad Episcopum Amacaensem quatuor mensum itinere se conferret : & fecisset omnino nisi Nostri Familiae detrimentum in octo mensuum absentia veriti dissuasissent : maximè quod

Vsus Sacramenti Poenitentiae initio frequentior quàm sacrae communionis.

relicto iam per Christianas Leges artis suæ lucro, nō admodum rei familiaris copia redundaret; interim necessarijs familiæ negotijs oportuit eum ad vetulam Parentem redire in Prouinciam Vquam: vbi legis nostrę sanctitatem quibus potest euulgat, & iam aliquot intrusit cælo, dum vel moribundos infantes eluit; vel in eodem discrimine constitutos adultos instruit, ac deinde necessaria vël materia, vel forma peractō Baptismo vitæ melioris ianuam aperit: frequens ad nostros scribit, & miro desiderio tenetur ædis sacræ reuifendæ: sed eum decrepitæ parentis obsequia retinent: id enim non sine scandalo & impietatis infamia apud Sinas omitti potest.

De amico nostro Ligotsūn quamquam nondum Neophyto pauca subiungam. Anno Superiore renunciatus est Præses examinis in Prouincia Fuchiana, quo Licentiati in Metropoli renunciantur: in ea Prouincia fere sunt celebriores totius Regni litterati: ea res illi fuit perhonorifica, & cum huius examinis euentum de more scripto volumine persequeretur, nescio qua occasione de Europæ nostræ litteratis magnifica scripsit encomia: postmodum in Prouincia Sciantūn aliam iustus est gerere dignitatem: abiens Nostris maiorem supellectilis Palatij sui partem dedit, & siquidem per Nostrorū paucitatem licuisset, aliquem è Socijs secum abducebat. Et vt videas amice lector, quanta integritate Sinarum Magistratus administrantur, nolo nescias hunc ipsum, de quo agimus, paulo post officijs maioribus excidisse, & in officiolum quoddam deiectum triennio latuisse ea solum ex causa, quod in cōuiuijs frequentibus leuitatis nimix fuisset accusatus, & ludo lãtrunculorū plus æquo deditus fuisse diceretur, triennio durauit tanti viri abiectio, qui postmodum est ad summa euocatus.

Hoc ipso anno Magistratus è toto Regno præcipuè ad cōtelarem Regi obedientiam præstandam tertio quoq; anno aduene-

Integritas Magi-
stratus apud
Sinās.

aduenerant. Itaque per eos dies, quibus in Regia licet commorari, non sine maximo labore per vicos inceditur: eam occasionem Nostri minime neglexerunt, vt aliarum urbium, in quibus Nostri resident, Magistratus & Negotiatores, quorū maximus erat concursus in Regia sibi deuincirent: qua in re prope maximus est Pechinensis domicilij fructus, vt arbor videri possit, sub cuius vmbra reliqui recreantur. Hic non defuerunt, qui apud grauissimos Magistratus de Nostris obloquerentur, doloris maxime sensu permoti, quod idola sua male à Nostri haberi legissent: Verum eam causam dissimulantes publicam quietem prætexebant, quam fortasse hac nouæ legis prædicatione Nostri perturbare niterentur, dum adiunctos sibi legis communione complures tandem aliquando ad rebellionem sollicitarent. Hi obtrectatores viri Primarij dicebantur; plebi enim vix contra nostros mustitare sine fructu licet. Verum Socij Diuini Numinis & amicorum, quorundam patrocínio tuti aduersariorum conatus fregerunt.

*Quid superioribus annis in Sede Nanciani
gestum fuerit.*

CAPVT QVARTVM.

IN hac Sede prope trienniū solus Sacerdos P. Ioannes Soërius confedit, & graui ægritudine afflictatus, quæ tandem in febrim phthificam degenerauit; ad hanc illius ægritudinem accedebat, aliud Christianæ rei promouendæ impedimentū: propinquorum Regionum multitudo, qui fere suis opibus & illiberali otio insolebant, tanta tamen fuit huius Patris sanctitas, & supra vires ardor, vt rem planè difficilem supra spem euexerit. Neophyti ferè fuerunt è vulgo; pauci viri graues Christi fidem per eos annos admiserunt: in ijs tamè fuit octogenarius quidam senex, primum litterarum gradum consecutus:

*Impedimenta
rei Christianæ
promouendæ.*

Infans aqua lu-
strali aspersus
patri suæ con-
uersionis cau-
sa fuit.

tus: is inusitato feruore rem Christianam arripuit, & vt erat scribendi bene peritus, multa composuit de Christianæ legis institutis, quæ à Nostri audiebat: & vt Litteratos alliceret, mirum quanto studio librorum suorum testimonia, quæ Christianæ legi fauerent corraferit. inter eos etiam infans fuit, qui cum nasceretur parentes in ædibus contiguis habitabant: eum parens domum in vlnas tulit baptizandum: Sed Patri visum est id minus tutum esse, cum vterque parens à suis erroribus auelli nollent, ne tamen eos hac sua in Deum pietate fraudaret, aqua lustrali infantem aspersit, & Deo super aram oblatum Ioannem appellauit: filium igitur parens arbitratus est esse Christianum, & cum ædes mutasset, post annos septem eum in ædem nostram reduxit, gratias acturus Deo, quod è graui ægitudine admirabiliter in spem vitæ fuisset reuocatus, cum enim iam à sensibus abalienatus nullam spem vitæ daret, visus est sibi videre Dei parentis cum puerulo ad se venientis Maiestatem; eum puerulus repetito nomine inelamabat, qua voce velut euigilans habere melius cepit; nemini è domesticis dubium visum est, quin ea ipsa esset, cuius apud nos imaginem sæpè conspexerat, & puerulus fidem fecit, à propositis duabus Dei Parentis imaginibus eam elegit, quæ à D. Euangelista Luca depicta fuisse perhibetur. declarauit igitur redeunti P. Ioannes, infantem olim minime fuisse baptizatum, se vero nunc, id facere paratum, si reciperet, nullo se vnquam tempore filium ad simulacra veneranda inducturum: annuit ille quidem, sed diem aliquem bene ominatum è Sinenfibus fastis vti ad eam rem negligeret eligendam impetrari non potuit; ergo infantem domum reduxit, die tamen insequenti promissis stetit, & filio baptizato ipsi quoque doctrinæ Christianæ tractationem domum retulit, vti ad eandem fidem sese compararet. Hic pusillus grex Neophytorum egregie Christianæ pietatis officia persequatur: Missæ sacrificium frequenta-

quentabat, dubia sua exponebat, ab Ethnicis ritibus in funere religiosissimè abstinebat, & palam se Christum confiteri profitebatur: quæ res multum valebat ad fidei Christianæ famam euulgandam.

Per eos dies Neophytus nescio quis, vrbe egressus ad sua negotia, domum ingressus est Ethnicus cuiusdam, qui in summo Aulæ capite, quæ Visitatores recipit, Idola sua de more collocarat; sedem Neophytus forte ita statuit, vt simulacris terga verteret: Monitus est ab Hero domus, ne hanc iniuriam Dijs faceret: cui Neophytus; Deum, inquit, vnum veneror, & idola nihil vereor, seque ipsum & simulacra signo Crucis muniens in media aula sedem statuit: & simulacris humeros etiam rectius obuertit: dissimulauit amicus (neque enim Sinæ admodum ardentur suorum idolorum honorem procurant, vt ideo velint amicis molesti esse) cum deinde ad reficiendum corpus ventum esset, volebat Ethnicus fercula tantisper coram simulacris statuere, quasi qui faustam appreciationem ab illis exigeret; verum Neophytus intulit hoc si feceris, ego appositos cibos plane non attingam, omisit igitur & hunc ritum, ne hospiti molestus esset: atque ita Neophytus victor de inanibus Dijs triumphauit. huius ipsius Neophyti vicina quædam cum abesset, Maritus coniectatorem consuluit, vt de illius reditu aliquid intelligeret: Domum reuersa cum responso videtur ipsum dæmonem retulisse. nam subito correpta furore nihil dubij reliquit, quin ab opportuno hoste potius quam hospite possideretur: vix defuit e prophanis ritibus ac exorcismis vllus, qui non ad eum expellendum adhibitus fuerit: sed nimirum ille noluit suis artibus pelli: Neophytus autem sese ingressit recitata prius Deiparæ corona, tum magna fide dæmonem increpuit, quod vicinâ illius domum, in qua Christi Seruatoris esset effigies, suam intelligebat, ausus fuissent vexare: tum signo salutari Crucis in eam expresso,

Cuiusdâ Neophyti feruor contra idola.

Dæmon exire iubetur à Neophyto.

multis iniurijs affectum dæmonem exire iubebat: Ad hæc omnia energumena & loquax alioqui possessor obmutuit, similia plura, Australis aquæ vsu fides Neophytorum frequenter operabatur: ea ne sim longior quàm par est omittenda iudicauit.

P. Emmanuel
Visitator rem
Christianam
promouet.

His prosperis rei Christianæ principijs superuenit P. Emmanuel, qui ex ea sede Australia domicilia nostrorum tria moderabatur, & vna cum Socijs P. Ioanne ac Fratre nostro Paschali, qui non ita multo post Societatem ingressus est, hanc vineam excolere solito accuratius incepterunt. Cessit primus labor ita feliciter, vt anno insequenti supra secularem quinto Neophytorum numerus in duplum excreuerit, & iam ducentos excedebat, in quibus etiam litterati nonnulli ac Regij propinqui numerati sunt: ex his regijs hominibus (ita enim a Sinis Vanfu vocantur) primus in Nostrorum familiaritatem incidit, adnitente socero suo Paulo Baccalaureo Neophyto, de

Primus è Re-
gio sanguine
Christi venacra
tor.

quo supra: is per otium rei Christianæ mysterijs imbutus, eo die baptizatus est, quo Hispanienses Ecclesiæ expectationis partus festiuitatem celebrant: Iosephus appellatus est, & primus è sanguine regio Regis Regum Christi apud Sinas venerator, ea propinquitas regia, ne quem fallat Europæa consuetudo, minor est haud paulo, quàm apud Reges nostros; habet tamen suas immunitates, opes, dignitatem, tametsi nihil publici muneris omnino attingat. Hunc frater minor ætate secutus est, statuitq; in eandem cum Iosepho fratre religionē conspirare, Nostrum autem eius baptismum differendum esse arbitrati sunt in diem Epiphaniæ sacrum, narrantes, eo ipso die Regulos tres, è remotis Regionibus ad venerandum IESV puellulum recens natum aduenisse, cui narrationi ita respondit: si hi tres fuerunt, efficiam vt simus quatuor, nominabat igitur alium fratrem minorem & Consobrinum suum, filiolum vero, quem secum adduxerat P. Emmanueli tradidit, vt eum pro suo haberet, & rogauit, vt eodem nomine puellulus Emmanuel

Tres è regio
sanguine fidē
Christianam
proficuntur.

manuel

manuel videlicet vocaretur, quod etiam factum est, eaque appellatio à puero vsurpata, Ethnicis etiam propinquis in vsu erat: tres vero reliqui adulti in eum diem fidei nostræ capitibus imbuti, solemnè apparatu sunt baptizati, & trium Regum nominibus nuncupati: Melchior primus, alter Gaspar, tertius Balthasar appellatus. horum exemplum deinde secuti sunt Iosephi vxor, & alij vtriusq; sexus propinqui: hi matrem habebant viduam ac vetulam, & miram in modum idolis colendis addictam: nam in eorum venerationem, iam continuo decennij ieiunio, carne, pisce, ovis, ac similibus Sinensi ritu abstinerat, ac solum leguminibus, oleribus, oriza, & alijs è farina edulij vesceretur: eam filij sollicitarunt ad eiurandam profanam superstitionem, nec vanus fuit labor: profanum quippe ieiunium interrupit, & miseros Deos, incendio damnatos domi nostræ ardere voluit, ac simul precatorios globulos, quos ipsa compellatis inanium Deorum nominibus decurrebat: misit quoque, nescio quod diploma, quod ad Regem Inferni destinatum sacrificuli impostores ipsi vendiderunt, ea lege, vt ab eo benigne exciperetur, & pœnas si quas meretur, euitaret: id inferni directorium appellatur. huic Nostri meliore permutatione pro profanis sacra remiserunt, Christi Seruatoris effigiem, Deiparæ sacrum ferrum, & pro ieiunio, quod ægrius illa dimiserat, Ecclesiasticum permiserunt, Dei vero præcepta, viam esse non ad infernum, sed ad cælestem Regem, à quo bene actorum præmia suscipiunt Christiani. eam igitur domi suæ frater noster ita instruxit, vt tamen, ne arctam solitudinem mulierum violaret, minime videretur. nam ex aduerso portæ cuiusdam tapete interiecto colloquebantur. & quidem Catechista noster vnâ se instruere arbitrabatur, sed cum Baptismo destinatus dies aduenit, sex omnino prodierunt, filia cû Nepote, & aliæ quatuor earum pedissequæ: hæc omnes de auditis interrogatæ, ita aptè responderunt,

Mater trium Regum vna cû filia, Nepote & pedissequis baptizantur.

Inferni directorium.

derunt, vti nihil opus fuerit baptismum ultra differre: tantus porro fuit earum feruor, vti nullum ritum, nam fere à contactu abhorrent, nullam vnctionem exhorruerint: expleto Baptismo, Missæ quoque sacrificium in eleganti Oratorio ad eam diem comparatum, volentibus celebratum.

His omnibus crescebat indies fidelium multitudo, vt eos iam ædis nostræ angustia non caperent, diuisi sunt igitur in tres cuiuslibet hebdomadæ ferias, ne simul omnes conuenerent: festis tamen diebus solemnioribus simul omnes venire permittebantur. Solent Neophytis, quo die sacro fonte abluuntur, singulæ singulis imagines dari; & præ numero iam domesticus Thesaurus exhaustus erat: neque enim abundant illa, quæ tantis terræ ac maris spatijs deuehuntur. ergo Nostri coacti sunt Christi Seruatoris effigiem indigenis sculptoribus in lignea tabula sculpendam dare: neque enim in lamina ærea id Sinæ norunt: adiuncta est breuis expositio, qua scribebatur Deum figuræ expertem nostram tamen suscepisse cum forma naturam, & legem sanctissimam è cælis orbi attulisse: id necessario fiebat ex eo quod nuda inanium Deorum simulacris oratoria oportebat sacris imaginibus opplere, ne ab Ethnicis spectatoribus nimis nuda Religio nostra aut sine numine esse videretur; solent etiam Sinæ supra domus limen renouatas anni redeuntis initijs nescio quorum spirituum imagines collocare: in earum locum successerunt in sculpta quoque singulis tabulis augustissima I E S V ac M A R I Æ nomina, quæ simul ædium patrocinium suscipiant, & Neophytorum fidem protestentur. imo habet hoc etiam priuatum commodum, quod Nostros Neophytos visuri hoc signo Neophytorum domos internoscant. his recreati sunt non parum, quod nihil iam Ethnicis inferiores esse viderentur: neque Nostris ea res minori solet esse solatio, cum inter Ægyptiam multitudinem Dei populum agnoscunt velut agni Paschalis sanguine in limine delibutum.

Christi Serua-
totis effigies
traditur scul-
penda.

Nomen I E S V
& M A R I Æ su-
per liminibus
domorum col-
locatur.

Quid

*Quid in Xauceano Domicilio hoc ipso tem-
pore ageretur.*

CAPVT QVINTVM.

CÆptam, vt superioribus capitulis narratum est, rei Chri-
stianæ propagationem P. Nicolaus in vrbe atque agro
suburbano acriter persequebatur, atque etiam partam Chri-
sto multitudinem accuratè excolebat: De hoc postremo pri-
us agendum. Pænitentia Sacramenti vsus stuporem multis &
admirationem attulit afferentibus, cuiquam mortali occulta
sua crimina reuelare, videri supra vires mortalibus, à natura
datas. Hebdomadæ quoque sacratoris feria sexta mirum,
quanto pietatis sensu Crucifixi adorationem peragerent, post
auditam de Christi tormentis appositam ab Ecclesiaste nostro
cohortationem. Itaque iam instructi Xauceani Neophyti, in
varijs disceptationibus ab Ethnicis sollicitati, superiores eua-
debant: eadem quoq; constantia varias ab æmulis contume-
lias, & quæ acrius sentiuntur, damna tulerunt moderatè: ne-
que enim humani generis hostis ab hoc opere interturbando
conquiescebat: Ministrum habuit per eos dies acrem sacrifi-
culum illum celebrem, de quo narratum est supra, eum è Re-
gia Pechineni proscriptum in Cantonienfi Prouincia iussum
exulare: venerat enim ad numerosum illud Cænobium, Nan-
cuà vocant, quod abest ab vrbe vicesimo non amplius lapide:
eum fama celeberrimum permulti etiam exulem veneraban-
tur, ac fouebant, & quotidie complures in eius transibant di-
sciplinam, quibus fortunæ fauoribus elatus, ex huius fecis
more, magno apparatu, insoléscebat: audierat forte de rebus
nostris multa minutius, quam nostri arbitrabantur: non ne-
sciebat id à Socijs spectari ac sperari, fore vti aliquando inani-
um Deorum secta collabasceret. statuit igitur periculo præ-
senti auctoritate sua occurrere: verùm iudicauit congregien-

*Vfus pæniten-
tia.*

*Veneratio Cru-
cis Christi.*

*Sacrificulus
exul insolésce-
iterumq; rele-
gatur.*

dum sibi primo cum P. Nicolao, vti exploraret, quale hominum illud genus esset, quod spes suas ita sublimiter erigeret: sed nolebat, pro sua modestia ad hominis externi visitationem sese abijcere, quam miris artibus procurabat, sed frustra, stulto secundum stultitiam suam responsum est: neque enim decet in hoc regno verbi diuini præcones vllam cum abiectissimis & impurissimis hominibus vitæ communionem affectare. Venit igitur tandē desperatione primæ visitationis adductus, inimicitias amico vultu tegens: arbitrabatur ille vulgari Sinarum opinione delusus, Barbarum se hominem ac literarum nescium reperturum: sed vbi sensit eum de rebus, vel infra, vel supra naturā aptè differere, ne à doctiore confutaretur, hanc inuitationem, vr quæcunque à P. Nicolao audiret, ea omnia diceret nihil à suæ sectæ placitis admodum discrepare: displicuerunt tamen acriores in Deos suos Philippicæ in nostrorum voluminibus conscriptæ, & vlturum se minabatur. Verum Diuina bonitas eo nos etiam metu liberauit. cum enim sibi securus videretur, ac totus esset in adiungendis discipulis, fanis extruendis, Cænobitis sustentandis, noua ab Rege proscriptio deuenit, vti in extremam Sinensis Regni Insulam ad Austrum. Hainan nomine, relegaretur.

Calumnia spargitur in nostros.

Hoc labore perfuncti Nostri, etiam resq; Christiana vniuersa grauius discrimen adierunt. Ad vrbis enim gubernatorem deferebatur, præcipi nempe legis Christianæ legibus, vti maiorum suorum imagines illius sectatores concremarent, quæ res vti impia est, ita etiam habetur à Sinis atrocior, quam ab Europæis. huius rei nescius P. Nicolaus illum ipsum Gubernatorem visitabat, & is nostros statuerat non plectendos, sed solum admonendos, calumniam enim illam ipse veram esse sibi persuaserat: hortabatur igitur, vt ab ea re abstineret, quæ homini externo malum ingens aliquod posset accersere, quem in alieno Regno decebat minus esse insolentem. P. Nicolaus rationem facti sui reddens, minime negauit.

quidquid in simulacra ausus fuisset: eam enim legem etiam ex
 ipsis litteratorum placitis arbitrabatur extinguendam. ade-
 rant in hoc congressu pro tribunali nempe complures; de ma-
 ioribus tamen hac iniuria afficiendis pernegavit, præceptum
 etiam de parentum honore allegans: inter vtrumque grauis
 orta disceptatio, nec breui tempore: ac tamen si noluit victus
 videri Gubernator, non est ausus tamen Euangelij cursum in-
 hibere. ea re Neophyti mire confirmati sunt, quod dicerent
 Doctores suos ipsam etiam pro Tribunalibus non erubescere
 veritatem. Per eos dies venerat nouus Tauli, qui Xauceanam
 & Nanchiuam Regiones, supra cæteros Magistratus mode-
 rabatur. ergo ne Regionis nostræ Præfecti cum similibus que-
 relis præuenirent, statuit ipse ad eum visendum præire, & si-
 mul donauit inter cætera munuscula Catechisticam P. Mat-
 thæi commentationem Pechini recens editam. audierat forte
 ille ipse de P. Matthæo nouus Tauli, deque ingressu in Re-
 giam, de Magistratum ac Regis fauore, quæ omnia pro tri-
 bunalibus Patri narrauit: detentum videlicet eum à Rege in Re-
 gia, ararij Regij sumptibus sustineri, è maximo quoque coli,
 & condolere videbatur illius sortem, quod à reditu in Patriã
 prohiberi videretur. Verum P. Nicolaus intulit, Socium su-
 um Pechini lubentem detineri, nec Patriam suspirare, aduen-
 tus enim ipsius ac cæterorum sociorum consilium ex hoc ipso
 volumine satis constare, quod ipse in ea ipsa Regia excudisset.
 Recreatus est nouus Tauli Patris conspectu atque congressu,
 & eius humanitatis præfectis nocendi spem eripuit, ratis quod
 euenit, eum rerum nostrarum patrocinium suscepturum.

Non tamen ea res satis fuit, vt vicini fani sacrificulos om-
 nino perterreret: cum enim aduertissent Neophytorum mul-
 titudine Parochialium suorum numerum, & quod inde seque-
 batur, ipsiq; acrius sentiebant, lucra imminui: effecerant, vti
 eorum Archimandrita ad P. Nicolaum prohibendum acce-
 deret,

deret, quod fecit ille domi nostræ precibus primum ac tandem minis, sed æque vtrumque risu ac ludibrijs exceptit, Magistratum favore subnixus.

Socij publicè à
Neophytis ex-
cipiuntur.

In hunc ipsum annum incidèrat P. Emmanuelis cum tribus socijs reditus, cum id à Neophytis rescitum esset, certatim permulti scaphas conscenderunt, & ijs iam adhuc remotis occurrerunt, sed ita vt tympanis ac tubis publicam lætitiã declararint, ac etiã varijs edulijs nauigantium nauseã recrearint, eaque pompa domum nostrã claro die, multis ad spectaculum concurrentibus deduxerint. ea res vt stuporem Ethnicis, ita Nostris lætitiã ingentem conciliauit, ac nulum Deo gratulandi finem facientes mirabantur, eo in Regno tot sæculis ab externis impenetrabili, nunc publico apparatu Euangelij præcones admitti nullo prohibente: sed ea libertas paucos annos tenuit. nam res Cantonienfes graui tumultu perturbatæ, nondum ad hanc diem serenitatem pristinã aspexerunt, ac fortasse nos ipsi, dum nimis laxauimus, strinximus priores angustias: permultos dies in hoc domicilio Neophytorum visitatione ac muneribus recreati, de discessu cogitarunt. relictus est è quatuor vnus P. Nicolao futurus comes, reliqui tres in Regni penetralia nauigarunt, & discessus nihilo inferiore Neophytorum pompa publicè cohonestatus est.

P. Nicolaus li-
berius rem
Christianam
prosequitur.

Auctus Comite, qui rem domesticã curaret, P. Nicolaus liberius sese in rem Christianã effudit, & vicinas omnes in suburbanis villis Ecclesias visitauit, confirmauit, auxit, maxime apud senem Paulum, apud quem satis habuit quod ageret instruendis Catechumenis, ac sacro fonte eluendis; enodandis etiã dubiorum nodis, qui subinde inter colloquendum absente Nostro inciderant, quæ dubia etiã ad memoriã scriptis in aduentum Doctoris commendarant, tantãq; erat boni senis, rerum nostrarum discendarum cupiditas, vt nunquam

quam auelli posset à Nostriſ, ſi quando Tyroneſ ſuſcepiffent imbuendos. Neque apud illum ſtetit fructus. nam hinc euocatus eſt ab eiuſdem propinquo, qui decimo aberat lapide: & quoniam iſ, qui noſtrum euocarat, vir erat apud ſuoſ celebris, & natura ad pietatem propenſus, commodorumq; publicorum Procurator, viſum eſt apud eum tentare, ſi uſpiã latius ſeſe fideſ propagaret. iuit igitur comite ipſo Paulo, & magnam reperit eorum multitudinem, qui ad ſpectandum audiendumq; concurrerant. ingreſſuſ igitur in aulam, vidit in Oratorio inter Idolorum ſimulacra ſupra quinquaginta in ſignum Dei Parentiſ imaginem cum puerulo I E S V, quem D. Præcurſor venerabatur; neque erat, qui de hac effigie aliud ſciret, niſi eſſe Dei Parentiſ ac Regiſ ſupra ceteraſ eminentiſ; ſolatij plenum & admirationiſ P. Nicolao fuit huiuſmodi ſpectaculum. tum enim ſibi videre videbatur ad litteram lilium inter ſpinaſ: eam deinde conſtitit depictam fuiſſe ad illiuſ ſimilitudinem, quã inter munera regia deinde adnumerata eſt. hac igitur occasione narrare cæpit P. Nicolauſ Dei hominiſ auguſtiſſimum ſacramentum, ac vniuerſam D. Præcurſoriſ hitoriã, quã narratio audita eſt magna omnium voluptate, maximeq; placuit audire, quod eſt Parentiſ vtero Præcurſor in Virginiſ uterum neſcio quibuſ oculiſ penetraſſet, & viſo Domino exiliſſet: inde ad reliqua fidei noſtrã myſteria longa oratione deuentum eſt, atque omneſ hoſpitiſ domeſtici ita permoti fuerunt, vt ex templo ſimulacriſ eiuratiſ Chriſto profiteri ſtatuerint. ergo ſubito in Idola ſurore correpti, ad vnum omnia eſ ſolio maiſtatiſ exturbarunt, & in excitatum in atrio incendium deportarunt: inde oratorio ipſo ſacriſ orationibuſ emundato, ſolam Dei eiſq; Parentiſ ac Præcurſoriſ effigiem ſtatuerunt, & ad aram ſacriſ veſtibuſ, quaſ ſecum detulerat, ornatam, iuſſit vti proſtrati de impenſiſ Diuiniſ honoribuſ iſ quibuſ impendi neſaſ erat veniam poſtulerent, atque in po-

P. Nicolaus ex
imium fructū
in aula cuius-
dam viri cele-
bris fecit.

sterum vnum rerum omnium conditorem ac moderatorem veneraturos receperunt. In hac ipsa Aula, dum de fide nostra peroraretur, adfuere forte tres sacrificuli è vicino fano ac Cænobio, quod vtrumque Vaginus hospes, ita enim vocabatur, extruserat, cum ijs longa fuit disceptatio, sed non tulerunt tenebræ lucem: ergo placuit etiam omnium iudicio, nullam in ea lege suscipienda se moram facturos, vbi Rex ad eam publicam fecisset facultatem. his prosperis rei Christianæ cursibus Paulus senex magnopere exultabat: cum vero sacrificuli abirent, eos Vagini vxor cōsecuta grauiter reprehendit, quod cum externo domi suæ minus vrbane contendisset; denique paucis primo huius excursionis Baptismo decem & octo Christum in Baptismo professi sunt, à quo exclusus est Vaginus ipse Polygamix vinculis nondum expeditus: cum enim filijs careret, quod apud Sinas infælicitatis est non minimæ genus, persuaderi nondum primo congressu potuit, vt spem posteritatis salutis æternæ postponeret.

In alio etiam pago, cuius Neophyti extracta iam æde solitum fidei cursum tenebant, Christo sunt aggregati nonnulli, quos inter scripto dignus est nonagenarius senex, qui iam quadriennium totum, ex quo P. Nicolaus eo penetrarat, legis nostræ prælectiones, ne in aures quidem admiserat, pertinacem exigens senectutem in suis erroribus: ex eo enim quod idola non coleret, assererat se nullius criminis sibi conscium videri, & huius innocentix præmium ita longam assererat esse senectutem. adductus est denique hortatoribus filio ac Nepotibus, vti Christianam susciperet Religionem, sed Baptismum ipse post tres menses differebat, vt maiori celebritate pararetur: hoc ei Dæmonis artes persuaserant, non facile ferentis hanc ex vnguibus prædam sibi eripi: sed constantia pertinaciam vicit: asseruit enim se P. Nicolaus minimè discessurum: nisi postquam cum vitæ præteritæ maculas salutaribus aquis

piasset.

Octodecim
Christum pro
fessū.

Senis nonage-
narij conuer-
sio.

expiasset. factum est igitur tandem ex omnium voto, & Antonius appellatus inter dies paucos ipso senio defecit, cuius vitam eo usque diuina benignitas conseruauit, donec eam meliorem in morte reperisset.

In alio Pago mulier quædam in ægrotudinem inciderat: ad eam Sacerdos noster euocatus eo consilio, ut aqua lustrali consperfam (illius enim vim fama vulgauerat) in uiuentis spem reuocaret. neuter votis suis excidit, consperfa conualuit non animo minus quam corpore. & vna cum marito alijsq; pluribus, posteaquam idola ignibus damnarunt, sacris vndis fuit abluta: ergo simul omnes supra triginta vno sunt Baptismo expiati, & in Xauceano domicilio, cõputatis vrbis atque suburbanis quadraginta supra centum eo anno Christo sunt aggregati. verum hunc felicissimum rei Christianæ cursum grauis è Metropoli orta in Nostros procella, penè in perpetuum stetit, de quo suo loco fusè. res enim est annalibus dignissima, & in qua Diuinæ prouidentie indicia elucet. luce meridiana clariora.

Res Christiana Nanchinensis belle procedit, & amicus noster Chiutaisò Christo aggregatur.

CAPVT SEXTVM.

HOc tempore in Nanchinensi Domicilio è Nostris quinque degebant; Sacerdotes quatuor, & frater noster vnicus: hic cum alumnis ac famulis familiam vtique numerosiorem solito constituebant, ideo qui præerat P. Ioannes coemptis ædibus vicinis nostras laxauit angustias: tres igitur sacerdotes vnã rem curabant, litterarum Sinensium studijs incumbentes; non igitur pro nostrorum numero messis fuit, quod eam solido procurarent, & quidem domesticis negotijs satis superq; distenti; nam Nostri P. Ioannis prælectiones quotidianas audiebant,

Chiutaisò Pa-
trum amicus
Ignatius appel-
latus, & Chri-
sto aggregatus
vna cum filio.

diebant, & Frater noster Neophytos fere populares excole-
bat: non pauci tamen Christo nomen dederunt: inter quos
diu desideratus amicus noster Chiutaisò, de quo supra sæpè,
quem in posterum Ignatium appellabo: huic nostri omnes, &
res Christiana Sinensis adhuc Ethnico multum debebat: nam
magna pars earum rerum, quæ in Cantonienfi & Chianfinenfi
prouincijs perfectæ sunt, ei debentur. Nanchinensis vero se-
des ab eo maxime secundum Deum constituta est: secunda
etiam in Regiam nauigatio à Nostri instituta eo maxime ad-
nitente: hæc omnia in nos beneficia iam diu Socij, quibus po-
terant modis, remunerabantur. Duæ res illum retardabant
à fidei Christianæ professione, Pellex nimirum è qua filios du-
os susceperat: deinde idolorum placita, quæ in lucem edere
cogitabat, vt inde sibi famam venaretur. alia vero ad fidem
nostram pelliciebant, cognita legis nostræ veritas ac sanctitas,
quam ipse in omni concessu prædicabat, amor quem sentie-
bat sibi à Nostri verbis factisq; deferri, hæc igitur omnia eum
hinc inde fluctuantem nullo loco animo consistere permitte-
bant, & opportune hoc ipso tempore cum filio natu maximo
annorum iam quatuordecim Nanchinum venerat: eum igitur
vt Christiana sacra susciperet, volens Nostri dedit, sæpè
confirmans, iam diu sibi constare, extra legem nostram ne-
mini salutem obtingere posse, nec Christianum fecit solum,
sed reliquis alumnis adiungi optauit, in ea ipsa lege, quam su-
sceperat educandum. ea res gratissima Nostri cecidit, vel Pa-
rentis amicitia debita, vel adolescentis vtilitati profutura:
Matthæus igitur ex grata P. Matthæi recordatione auctore Pa-
rente nuncupatus, apud Nostros & Sinenses litteras & Euro-
pæam maxime pietatē ediscebat: idque maximo emolumen-
to ex adolescentis industria & labore, quod Parens ac reliqui
propinqui multi ac nobiles in beneficio à nostris accepto re-
ponebant.

Per hos ipsos dies Nanchinum missus est nescio, quæ ex causa frater Noster Franciscus Martinez Ignatio per familiaris, dum in Cantonienſi Prouincia ſimul cum Noſtris habitaret: eum igitur, cum etiam nunc poſt tot annos Ethnicum reperiffet, magna libertate, quam amoris ſignificatio leniebat obiurgauit, quod nondum vagam illam viuendi conſuetudinem, & in repugnando, Diuinæ vocationi pertinaciam aliquantum dimiſiffet: magnam vim habuit Deo intus operante hęc aſperior Fratris noſtri cohortatio, & quidem tantam, vt denique vocantem Deum audire non vltra detrectaret. ergo nihil deinde tergiuerſatus, Doctrinæ Chriſtianę tractationem legendo reperijt ſolito attentius ac intentius, eo perlecto nihil vltra diſtulit ſacri fontis poſtulationem. Pellicem in legitimæ vxoris locum delegit, idola omnia vnà cum tabulis, è quibus cudebantur, & bibliotheca, quæ profanæ ſectæ dogmata continebant, ignibus uſtulanda ad nos miſit, fecit quidquid ſponſoderat cumulatè, & quidem tanta die quadam eloquentia coram Neophytis pluribus idola confutauit, vt dubium fuerit omnibus lætitia ſtuporem nec ne ſuperaret. eius Baptiſmo dicta dies eſt, quæ Virgini ab angelo ſalutata dedicatur. & inciderat eo anno fortasſe in ſextam illam quadrageſimæ feriam, qua Euangelium de Lazaro in vitam excitato recitatur: eo die Frater noſter Franciſcus ad Neophytos perorauit, & orationis capita tribus eo die myſterijs illuſtri ita diſtribuit, vt primum de Deo ageret homine, deinde ob ſextam quadrageſimæ feriam de Domini tormentis, ac denique de Lazari ſuſcitatione diſſereret: aderat Ignatius, & orationē ſuſcipiens, ipſe ſibi Lazari hiftoriam applicauit, idque fecit eo facundæ pietatis ſenſu, vt eum in audientes transfunderet.

Priusquam ad Baptiſmum ſuſcipiendum accederet, proſtratus humi ſolum fronte quater magna doloris ſignificatio-
ne cæpit: hic enim ritus ab ijs apud Sinas adhibetur, qui erra-

Ritus quariendi fronte ſolū

Ignatius fidei
protestationē
edit.

ti veniam solent postulare, tum protestationem fidei suæ palam recitauit, eamq; scriptam socijs tradidit fidei suę monumentū: eam hic quam fidelissimè fieri poterit, latine reddam, tametsi sciam, non eam habiturum leporem, in habitu externo, quam in patrio videtur præferre. Chiù Ignatius, anno quem cieù vocant, natus secundæ lunæ, die sexto (quod in annum cecidit millesimum quingentesimum quadragesimum nonum, mense Martio) in vrbe Ciancieù Regionis Succèu prouinciæ Nanchinensis in Regno Tamin (ita Sinæ suū regnum vocant, vt alibi dictum est) Ego omni veneratione, & intima scelerum meorum pœnitundine ductus, cupio veniam à Deo postulare, vt salutare mihî aquam suam ad ea eluenda donet; gratiamq; largiatur ad sacrosanctæ legis ingressum. perpendo me hominem annorum quinquaginta septem tanto tempore oculos habuisse, nec Diuinam legem spectasse, aures nec Diuinum nomen audisse, sed contra sectam Scechiâ (nomen est idoli maximi) sum secutus, tametsi intelligerem rationi eam ac veritati repugnare: eamq; longe latèque propagauî, quæ culpa mea maxima est, & immensum propè peccatum; quod sine dubio imam barathri profunditatem merebatur: annis superioribus fortunatè sanè incidi in veritatis Magistros è magno occasu venientes, Matthæum Ricium, ac Lazarum Cataneum, vna cum eorum comite Sebastiano Ferdinando: Hi mihî primum res Diuinas manifestarunt, & nunc iterum incidi in Ioannem Roccia, & eius Socium Franciscum Martinez, Hi me in olim auditis confirmarunt, quibus Doctoribus intellexi cælum, terram, mortales omnes, ac cæteras res vniuersas à Deo factas, eidem subditas esse oportere: nullam aliam sectam aut legem consonam esse veritati; scelera omnia à solo Deo per eius ministros condonari: ab eo item solo cæli gloriam ijs conferri, quorum de peccatis dolor verus fuerit & efficax: & quoniam his medijs hominem credo à Deo gratiam

gratiam ac cætera beneficia posse impetrare, Deum obtestor, uti me hac veritate ita imbuat, ut eam opere exequi liceat, & illius Diuinum Numen constanti animo & stabili venerari, meque ad eius sacra præcepta moresq; conformem. Ex eo ipso die quo Baptismi fontem accepero, qui sordes animi omnes expurgat, in posterum spondeo, inanium Deorum sectam eiusq; placita, rationi aduertantia, me ex animo stirpitis euulsurum: obseruaturum etiam, ne quo modo cogitationes ac vota, in immodicam rei familiaris cupiditatem, & huius vniuersi vanitatem, & res falsas ac temerarias pronius deferantur: obediã Patri superno, & me ad rectum ipsius legis iter conuertam, & noua sensuum custodia, naturæ lumen à Deo mihi inditum, ad pristinum splendorem, pro virili reducam: à me ipso initium faciens, & in cæterorum commoda accepta bona deriuans. Ad fidei Christianæ capita quod attinet, tametsi in singulis mysterijs eorum magnitudinem non assequar, tamen ex animo me subijcio, credoq; omnibus, quæ in ijs continentur, ac Spiritum sanctum obtestor, ut hæc mihi sua luce declaret. Nunc igitur ex quo recens credere incipio, cor meum est instar spicæ teneræ ac fragilis; quam obrem Reginam Dei Parentē deprecor, uti interius animos ac vigore conferre ne dedignetur, apud filium suum Deum intercedens, faciatq;, uti hoc animi mei propositum constans ac stabile nunquam vacillet: aperiat animi mei facultates, & cor mundum clarumque impetret, uti veritatem admittat, atque retineat rationem: os meum aperiat ad Diuinam legem, toto nostro Regno euulgandam, uti nemo sit, qui non veri Numinis legem agnoscat, eiq; subdatur.

Hac ita solida huius litterati ad Deum conuersione, omnes merito in Domino exultarunt: ipsi Ethnici magnam illius legis opinionem conceperunt, quod viderent Ignatium, qui idolorum sectam, tot annis propugnasset, eiurasse.

Insignis pueri
conuersio ad
fidem.

Neque reliquis Neophytis suam laudem subtrahamus. hi enim omnes, quoties res ferebat, magnam ardoris sui significationem exerebant: quæ quoniam quotidiana sunt, & in reliquis domicilijs sæpè cantata, sine iniuria omittuntur, vtarbitror; sed non insignis Pueri ad Christi fidem conuersio, qui iam litteris primam operam dabat, Filius vnus è Regijs admonitoribus ac Syndicis, quæ dignitas inter grauissimas computatur. Is cum Pechino Nanchinum veheretur, multum habuit sermonem de fidei nostræ mysterijs cum Li Pauli, compendium eius doctrinæ memoriter didicit, ac tandem Baptismum impetrauit.

Magistratum amicitiam conseruauit P. Ioannes & auxit: nec nihil illa profuit varijs in casibus, sed maximè contra Regionis illius, in qua nostri commorabantur, præfectos: hi enim apud Magistratus efficere conati sunt, vti Nostri nocturnis excubijs suo inter vicinos ordine inuigilarent, aliaq; onera subirent ab instituto aliena. Hac de re monitus P. Ioannes, Magistratum quendam amicum nostrum extemplo admonuit, qui negotio in se suscepto allocutus est superiorem Magistratum apud quem effecit, vti sententiam ex legum præscripto in fauorem Nostrorum pronunciaret, & eos in perpetuum his oneribus eximeret, quod essent litterati & externi; id perfectum ex animi nostri sententia luculente. atq; ita Nostri inimicis prope agentibus, quod petere reformidarant, impetrarunt.

*Pechinensis Domicilij res gesta: Domus coempta,
Euclides Sinicè editus.*

CAPVT SEPTIMUM.

Nondum stabilita Pechinenfi sede, Nostri in re Christiana procuranda remissiores studio erant, ne qua forte nouitatis

uitaris suspicione sua vota disturbarēt, sed impetrato eo, quod maximè cupierāt, libera scilicet in Regia, habitatione, nihil ultra conceptos spiritus distulerunt, sed vires omnes in id cuius causa venerant contulerunt: ad laborabant tamen, vti potius Neophytorum ardore, quam multitudine principia cohonestarent, ad eam rem iuuit his initijs Ignatius Ludimagister, quem supra diximus Christo aggregatum. hic enim pueros sibi in disciplinam traditos, non Christiana pietate minus, quam litteris imbuebat: Christi Seruatoris imaginem in ludo propositam omnes venerabantur: ac tametsi non omnes legi nouæ acquiescerent, omnes tamen eius legis capita audiebant. Michaëlem quendam, ita deinde vocatum, rudioris ingenij non permittebat de Christi fide suscipienda tractare, siue vt eius desiderium incenderet, siue quod arbitraretur, eum ad res Diuinas nondum per annos aptum esse. Verum vespertinis horis domo egressus die quadam fulgure ictus aut territus, semianimis in terram lapsus est: eo in lapsu puer narrat se vidisse Deum spiritibus plurimis cinctum, ex eoque hæc verba audiuisse: ego illi vitam nunc quidem condono. Domum relatus est, & collectis tantisper viribus, magistrum in clamat. venit ille, ac recitata oratione semel Dominica & salutatione Angelica, Michael repente conualuit, & hæc quæ dixi, Magistro narrauit. qua ex causa Mater eum Deo obtulit, & Christo iussit volentem aggregari. ipsa deinde secuta est, hodieque Christianæ pietatis retinet institutum. his quoque temporibus Neophyti illustri exemplo aliquot in Christi gregem pellexerunt. Neophytus nescio quis homicidij aliorumq; criminum delatus erat falso: Iudex fauore ac largitione corruptus ab accusatore dicebatur: ei Neophyti tanta diligentia succurrerunt, vt propinqui non cessarent admirari: denique pronunciata est sententia, sed parum in Neophytum æqua: plus enim largitio potuerat, quam hominis innocentia. sed in re

Puer quidam fulgure ictus vocem Dei audit.

Neophytus innocens mirabili modo a mortis supplicio liberatus.

desperata Dominus etiam seipso cum Neophytis adiutoribus conspirauit. cum enim is qui sententiam tulerat, inferior Magistratus ad superiorem sententiam confirmaturus perrexisset; ait ille se ipsa nocte in somnis uidisse nescio quem, cuius os habitusq; imaginem illam referret, quam externi Litterati sua in æde venerantur: nouerat enim ille nostros, & iam eandem imaginemq; spectauerat, ab illo uisum se audire hæc ipsa uerba: Quidni subuenis cuidam ex Ecclesia mea oppresso? ergo lectam in Neophytum sententiam extemplo antiquauit, eumq; innocentem declarauit, accusatorem uero falsitatis conuictum acerrima uerberatione plecti iussit.

Neophytus alius graui molestia oppressus in morbum incidit periculosum & grauem. ergo poenitentiae causa Sacerdotem nostrum euocat, eiq; narrat, uidisse se nobilem matronam cum infantulo in habitu candido, qualem nos nullam ibi habebamus. eam ipse credebat esse Dei parentem ac puerulum. IESUM: dicebat igitur matrona: sudorem huic exprimate, ego enim illum sanum uolo: sudor copiosus, imminens uitæ periculum extemplo excussit. Sacerdos noster ut se confirmaret, sciscitatur, nihil ne dubij in fidei rebus reperiat, cui respondit ille; quidni credam, inquit, cum ille ipse Deus ad me uidendum ac iuuandum accesserit: cum igitur breui uires collegisset, in eandem sacram uenit, & uniuersi temporis ex quo Christi fidem profitebatur peccata à memoria repetens confessione generali expiauit, idque sua sponte fecit nullo hortatore. Verum hoc ipso tempore nescio an alius aliquis maiore letitia Socios affecerit Christo aggregatus, quam senex quidam annorum octoginta & duorum: is erat Negotiator copiosus æris, potissimum ac metallorum uenditor. cum igitur ad Christi fidem aspirasset, complura Deorum suorum simulacra ære inaurato splendida Nostris misit, addidit etiam libros profanæ doctrinæ Magistros: instruitur, baptizatur, Fa-

buis

B. Virgo Neophyto cuidam apparet.

Senis octogennarij conuersio.

bius appellatur: ac deinde triennium fere vitæ superstitis admirabili animi moderatione iacturam bonorum ab æmulis procuratam tolerauit, tamen ab æde sacra tertio fere lapide, ac varijs negotijs distineretur, nullo die festo Mysteria sacrificium neglexit. Deniq; in lethalem morbum incidit, qui supra annos eum afflixit, de peccatis confessus magno ardore sacrum ad iter viaticum expetebat, sed neque domi leco conuenienti celebrari poterat, neque pro maiestate per vicum deferri: solabantur igitur illum Socij necessaria peccatorum confessione perfunctum, posse sine viatico, quod legitime impeditus minimè susciperet, cælestem gloriam introire: Desiderium autem Christi videndi, ingrauescente morbo, ita creuit, vt in aulam Sociorum deferri voluerit, vbi exclamasse cepit: date mihi Dnum corpus. hoc eius facti nostri stupere, & moribundum senem in lectum vicini cubiculi detulerunt; interim vero, dum quiescit non nihil, augustissimum Christi corpus ad eum deferendum, qua fieri potuit pompa, comparatur: totum iter quod ex æde in cubiculum Sacerdoti tenendum erat tapetibus insternitur; Neophyti singuli cereos manibus gestantes longum supplicantium ordinem explicuerunt. Ad conspectum Domini sui bonus Fabius visus est reuixisse: nam elata voce exclamauit, se æmulis suis, à quibus iniuriam accepisset, ex animo condonare, & suorum criminum veniam suppliciter à Deo postulare, corpore Christi munitus, & sacro oleo inunctus post dies aliquot animam suo conditori reddidit, vxor Catechumena funebribus ritu Christiano persolutis, fidem quoque Christianam amplexa est.

In hac regia sexennium totum Nostri in conductis ædibus habitauerunt, non sine graui vel incommodo, vel sumptu ex frequenti permutatione. quæ varijs ex causis, sed maximè fiebat ideo, quod nullibi aptum ædi sacræ locum Socij reperirent, & eodem tempore tot infortunijs Amacaensis fortuna concussa est,

Eucharistia cū
pompa ad æ-
grotum defer-
tur.

Numerus Sociorum Pechini.

Alia domus v. sibus Sociorum accommodatior emitur.

Visitantium multitudo.

est, vt Visitatori quod maximè volēbat, nunquam integrum fuerit, hanc sedem, in qua tantum erat huius expeditionis pondus, pro voto stabilire: & tamen ad ædes coëmendas, quæ his initijs nostris vsibus satis essent, aurei quingenti sufficiebant: hoc igitur tempore sacerdotes è Nostris Pechini tres omnino commemorabantur, & nuper in Tyrones admissi erant adolescentes duo natione Sinæ, in Amacaensi oppido nati: his accedebant Alumni alij duo, qui non secus ac Nostris ipsi educantur: præterea domestici, famuli, quos omnes conductæ domus angustia vix capiebant. neque enim sumptus ad maiores ædes Pechini cariore aliquanto suppetebant. ergo cum Nostris circumspicerent, si quid venale esset vsibus nostris accommodum, audierunt in optima vr̄bis regione, ac prope medio in situ inter Magistratum fere tribunalia venalem domum proflare, quæ sua amplitudine Nostris caperet, nec pretij magnitudine deterreret. nam vetustior erat aliquanto, & fama erat, spectris nescio quibus obnoxiam, Sinicisq; ritibus infelicem haberi, ergo adhibitis in consilium amicis, maximè Ciù Paulo, non consilium solum, sed etiam auxilium nuñorum inuenerunt. ergo illis ipsis agentibus intra triduum res tota concluditur, & Nostris anno quinto supra secularem Augusti vigesimo septimo, in ædem nouam commigrarunt, & in ea primum sacellum elegans, ac per amplum concinnarunt: hac re sedes Pechinensis magnopere stabilita est, & Nostris laxius aliquanto habitantes Tyronibus à domestico tumultu remotiorem locum designarunt. eam rem non cæteri Socij solum. sed ipse quoq; Visitator magnopere comprobauit, ac dissoluendis debitorum nominibus & coëmenda supellestili sumptum misit: postmodum tribus in superiori contignatione cubiculis, in inferiori totidem domus aucta est, & Nostris in aëre liberiore respirarunt. Domus enim vniuersa intra parietes socios reclusa, nec super vnam contignationem

tionem affurgens, quales fere sunt Sinarum ædes, nihil præter
 cælum ipsum murosq; spectabat. cum nouis edibus creuit etiã
 concurrentium, nosq; visitantium ex omni ordine hominum
 multitudo. Eius rei laborem, spes fructis aut ipsa fruges sola-
 tur. Itaque oportet fere vnum aliquem è nostris dies totos in
 Aula quæ Visitatores excipit confidere, atque ita nihil opus
 est Nostris ad fidem euulgandam per urbem vicosq; curfitare,
 sed sua sponte permulti veniunt, & quidem interrogati, cuius
 rei causa, plerumque respondent duabus syllabis Linchiaù:
 ac si dicas, accepturus doctrinam veni. ac tametsi nonnulli
 etiam rerum nouarum cupiditate alliciantur, nihil tamen re-
 fert, quocunque modo Christus annuncietur, & magno so-
 latio est, quod non è vulgo: sed è prima nobilitate ac litterato-
 rum Magistratuumq; maiestate concursus consent. vnde fru-
 ctus è simili gente collectus, quo latius diffunditur eo diuini-
 or esse censeretur.

Coëmpta igitur domo, contractus instrumentum misère
 Nostri ad grauissimum in eo munere Magistratum, vti cum
 contractum suo sigillo confirmaret, constaretq; Nostros in vr-
 be Regia è Magistratuum voluntate ædes coëmisse, sed adhuc
 vna cura premebat, annos enim ferè quinq; nemine tribu-
 tum domus exigente, siluerunt, & ob id ad tribunal vocati, ra-
 tionem reddituri. cur tot annos domestico sese onere non-
 dum liberassent. veritus est P. Matthæus, ne supra debitum
 vectigal multam etiam lueret tarditatis: ergo scripta ad ami-
 cum suum Magistratum schedula, qui erat etiam illi familia-
 ris, cui regionis nostræ reuidendæ à Tribunali cura fuerat de-
 mandata; ea schedula petebat, vti efficeret apud familiarem
 suum, ne homines externi & apud suos litterati vulgi oneribus
 subijcerentur. fecit & ita, vt non solum nihil de præteritis an-
 nis quereretur, qui inquirebat, sed scripto diplomate Nostros
 in perpetuum immunes declarauit, domumq; nostram e tri-
 butorum

Patres immu-
 nitatibus do-
 nantur.

butorum regionum cōmentarijs expunxit. ea res magni momenti fuit, non ipsa tantum tributi liberatione, sed quod eo diplomate publica fiebat externis hominibus facultas in ea regia commorandi, visa etiam nostris est quodammodo ædes nostra sacra, in hoc totius regni capite, Ecclesiasticam libertatem consecuta.

Excursionēs in
pagos vicinos.

Non ita multo post oblata est Nostris opportuna commo-
ditas in pagos quosdam regionis Pamtinſi Prouinciæ Pechi-
nensis excurrendi, triduo fere ab vrbe regia distantes. ea ex-
cursio facta est eo duntaxat consilio, vt fides nostra latius va-
garetur. nec spem fefellit euentus. primis annis Neophyto-
rum numerus centum & quinquaginta superauit, ac deinde
paulatim annuis incrementis sese magis ac magis propagauit.

Eo quoque tempore res fieri cæpta est, quæ tametsi primo
aspectu ab instituto aliena videatur, vsu tamen Magistro con-
stitit non parum ad institutum profuisse. Ciū Paulus Doctor
id vnum videtur agere, vt editis iam voluminibus de fide ac
moribus aliquot, aliud etiam de scientijs Nostris velut prægu-
statorium ferculum preponeremus, in quo simul nouitas cum
evidentia decertaret, de varijs igitur scientijs nostris actū est,
sed nihil eo tempore ita placuit, vt Euclidis elementorum vo-
lumen: ideo quod Mathematicæ apud Sinas disciplinæ æsti-
mantur quidem supra cæteras fortasse nationes, sed practicè
omnia fere proponuntur, nec à proponentibus demonstran-
tur. vnde licuit cuilibet sua, quæ non probaret somnia com-
minisci: Euclidem vero constabat Geometricas suas proposi-
tiones ita proponere, vt etiam pertinaces conuincantur. Er-
go ad P. Matthæum in hoc opere iuuandum designatus est a-
micus Pauli Licentiatus quidam, qui eodem cum eo tempo-
re eum fuerat gradum consecutus, ad vltiorem gradum ad-
spirare ex Sinarum legibus ei non licebat. Idem P. Didaco
prelectionem è libris Sinensibus quotidie exponebat, & domi
nostræ

Volūmen de
scientijs & Eu-
clide Sinico
idiomate.

nostra ut liberior esset congressus, commorabatur. Verum cum eo Licentiato tentata res minus feliciter succedebat: iam enim Doctorem Ciù Paulum P. Matthæus monuerat, neminem nisi acuto ingenio præditum hoc opus posse vel assequi, vel ad optatum finem perducere. Itaque Ciù Paulus, opera & studio P. Matthæi, quem aliquot horas quotidie prælegentem audijt, ad eò profecit, ut quod iam fuerat assecutus, sermone quam limatissimo expoliret: ergo annuo spatio sex primos elementorum libros dilucido politoque sermone Sinenſi donauit. neque enim in eo idiomate defunt vocabula, quibus scientiarum noſtrarum omnium termini explicentur. volebat ille quidem ad reliquos Euclidis libros pergere, sed hi soli sufficere P. Matthæo uisi sunt ad institutum. hos igitur sex in vnum volumen redactos, Ciù Paulus dupbus elegantissimis præmijs exornauit: alterum P. Matthæi nomine, auctorem huius libri antiquissimum declarabat. eius etiam Commentatoris P. Clauij Magistri sui meminerat, cuius demonstrationes ac notas saltem præcipuas Sinenſi sermone donarat, vsum etiam horum problematum ac theorematum aperit, & alia nonnulla è Mathematicis de prompta disciplinis. Altero præmio Ciù Paulus id vnum agit, ut Europæas scientias litteratosq; commendet. Huius voluminis exemplaria typis excusa ingentem Sinenſibus admirationem attulerunt, eorumq; factum non parum depreſſerunt: ad eum porrò librum intelligendum multi se in P. Matthæi disciplinam, alij Ciù Pauli tradiderunt, & sane adhibito Magistro nihilo quam Europæi noſtri difficilius assequuntur, & magno opere demonstrationum acumine delectantur.

Moritur interea Ciù Pauli senex parens, & ob id illum regia sede oportebat egredi, & domi triennio priuatum reside-
re, quo triennio vnus è Noſtris Nanchino ab illo abductus familiae, ciuiumq; suorum salutem procurauit. In funeris appa-

Apparatus funebris in morte parentis Ciù Pauli.

ratum (exclusa omni rituum superstitione) magnam exhibuit maiestatem, & in solo feretro extruendo è pretiosa Cedro & incorrupta aureos supra centum & viginti expendit. In æde quoque nostra Cænotaphium illi extruximus è panno damasceno nigro. nam tametsi candidus color à Sinis habetur luctuosus. nos tamen in Ecclesiasticis ritibus consuetudinem retinemus Europæam. Cænotaphium cohonestabant cerei vnde quaque complures, & varij odorum fumi, sumptum omnem Parenti honorando filio ministrante: his ita comparatis, in solemni Neophytorum cætu ecclesiastica officia celebrabatur: ipse asperrimo habitu indutus è Canabino panno crassiore ex more assistebat: inde Missæ sacrificium pro fidelibus vita functis, qua potuit celebritate, peractum est, & ea re Neophyti mire alacres, quod alias nondum similem cõspexissent apparatus, ac fortasse nescirent, tam insigni à Nostris pompa virorum grauium funera procurari: abiit tandem Doctor Paulus ad suos cum Parentis cadauere cedrino feretro incluso, quod in Patriam sepulchrum erat illaturus: abiens palatij sui supellectilem vniuersam Nostris vtendam reliquit, donec expleto luctu ad munus suum se referret.

*Pater Alexander Valignanus Visitator & primus
expeditionis huius fundator moritur Amacai.*

CAPVT OCTAVVM.

Optabat etate iam inclinata Visitator rem Sinensem quam optimè posset, ante obitum constituere. habebat enim longo tot annorum vsu incredibilem erigendarum missionum inter Ethnicos experientiam. ideoq; tentabat ipse in Sinense Regnum ad visendas Nostrorum sedes penetrare, & coram ea videre, quæ per litteras fuerat assecutus. nam idem est in hoc negotio, quod in oculis nostris quotidie experimur, quos

opor-

P. Alexander
Valignanus co-
nator rem Si-
nensem stabi-
lire.

oportet sæpè falli, si de rebus longe positis voluerint iudicare. P. Cataneum sibi Socium designarat iam comperto, quam exiguo fructu rem apud Sinas Christianam Amacai tentasset, sed ne quid in ea re discriminis adiret, expeditio vniuersa, maximè quod vir tantus non nesciri poterat, annos plures in Iaponia commoratus, quam inter ac Sinas odium est plusquam vatinianum, & inimicitia supra capitales. scripsit igitur ad socios omnes intra Sinense regnum eorum hac de re sententiam consiliumq; exquirens. varia fuerunt non sine causa Sociorum sententia. P. Matthæus nihilominus & alij quidam periculum, si quod esset rei tantæ commodis posthabentes, cum omnino euocarunt. Vt igitur ea res tutius fieret à varijs Magistratibus adnitente maximè Ciù Paulo, diplomata varia impetrantur, quibus P. Cataneo iam noto ac Socijs liber in Sinense regnum reditus permittebatur: imo tanta fuit amicorum consensio, vt etiam per vniuersum iter ex ærario publico sumptus suppeditari iuberentur: nauigium publicum quoties flumine, equi tres & baiuli sex, si terram iter instituere placuisset. eum hoc diplomate Frater noster Franciscus Martinez in Cantonensem prouinciam ad Socios adducendos nauigauit, & iam itinere toto sumptus è publico ei subministratus est diplomate quod habebat ostenso, & quoties magis placebat, pro quotidiano victu nummi numerabantur.

Ad hoc iter Visitator noster multa in huius expeditionis usum adferebat, & designarat aureos minimum mille ad singula domicilia deferre, vt agros aliquos coëmerent in eo ipso regno, ad necessariam Nostrorum sustentationem inchoandam. maximo enim incommodo, nec minore periculo annuus Nostris Amacao mittebatur commeatus, & omnino certum est, maximam partem Sociorum in hoc regno firmitatem inde pendere: si coëemptis bonis stabilibus Sinæ sibi persuaferint, nos ad reditum in patriam quippiam contra se mo-

lituros minimà aspirare. & si hæc summa Europæis exigua videretur ad sedem vnâ stabilendam, scire tamen oportet, ex huius regni copia rerumq; vilitate sufficere vni domicilio, si huius summæ duplum in coëmendas possessiones effuderint, volebat igitur Visitator quod amplius non poterat, hanc Nostrorum sustentationem in annuo prouentu inchoare.

Visitator P. Valignanus mortuus.

Interim dum hæc acriter comparantur, Socij; ad Visitatorem suum excipiendum præ gaudio gestiunt, in lethalem morbum incidit, qui vitâ eius spesq; nostras breuissimo tempore amputauit. Exeunte igitur Ianuario anni supra secularem sexti, cum nouem supra sexaginta sanctissimè decurrisset, ad laborum suorum præmia in cælum, vti speramus, euolauit. Hic repentinus casus Christianis expeditionibus Iaponensi ac Sinenfi cecidit perimportunè, illâ enim ille promouerat, hanc etiam nostram erexerat: vtramq; rara beneuolentia, & continuo multorum annorum labore: sentiebant omnes se tali præsidio nudos inter tot pericula, & rerum omnium angustias derelictos: & notatum est nescio quo secretiore Dei iudicio, duos viros sanctissimos, B. Franciscum Xauerium, ac Visitatorem Alexandrum Valignanum, in huius regni ingressu diem suum obisse, priusquam quod designauerant, exequerentur: id etiam tertio notatum est post P. Matthæi obitum. nam P. Franciscus Papius alter Visitator in eo ipso procinctu anno millesimo sexcentesimo duodecimo diem clausit extremum. Faxit Deus vti ea res huius gentis peccatis exigentibus minimè fuerit impedita, sed eo consilio à Deo permessa, vt in cælum supremi Regis aulam eos ad se euocaret, qui efficacius ex eo loco rem Christianam promouerent, vbi eos plus posse, nec minus velle constaret. Moriens igitur Visitator facile ostendit, quanti hanc expeditionem faceret. nam loco suo tres alios vtilissimos operarios immisit, & quæcunque iam comparauerat, eo destinauit, solum quæ de annuo prouentu desti-

narat,

narat, varijs impedimentis disturbata, infecta remanserunt. in his quæ missa sunt, variæ sunt Ecclesiasticæ vestes, imagines, & alia huiusmodi, quibus viuens utebatur. ea omnia apud nos afferuantur, tanti Patris apud posteros nostros gratissimum monumentum.

*In Cantoniensi Metropoli graui tumultu in No-
stros excitato Frater noster Franciscus Martinez,
occiditur.*

CAPVT NONVM.

HIs ipsis quibus hæc scribuntur annis, Holandi pyratæ In-
diam Orientalem latrocinijs infestare cæperunt: res ali-
quot annis eis cecidit è sententia, ideo maximè quod Lusita-
næ naues ad hæc vsque tempora armatæ contra indigenarum
insultus, non contra vim Europæam nauigabant. Indi quip-
pe minoribus nauigijs sicubi hoc faciunt pyratam exercent:
hi Lusitanarum nauium moles ne tentabant quidem, sed ere-
pto maris dominio vbique fere facultatem nauigandi à Pro-
rege, uel eius nomine à Præfectis exigunt. hæc naues inermes
prope, si quando in Batauos aut Anglos pyratas incidebant, fa-
cile inermes armatorum prædæ subiacuebant: quanquam an-
nis deinde posterioribus, ex quo Europæo se more munie-
runt, iam diu nihil effectum est ab illis, sed potius ipsi damna
multa pertulerunt. Pyratæ nauigationis spolijs elati, arces
etiam Lusitanis eripere tentarūt; Malucensem, Malacensem,
& Mosambicenam, sed quo euentu nemo nescit, nec ad meum
pertinet institutum: etiam Sinense regnum ingredi, sed fru-
stra tentarunt, immemores ut arbitror non exiguitatis suæ so-
lum, sed tuti etiam apud suos diuerbij, qui multa complecti-
tur, male stringit. in Prouinciam igitur Fuchianam, quæ ad
Austrum in extremo angulo Orientem versus ad mare adia-

Holandi In-
diam latroci-
cinijs infestat.

Holandi Sinē-
se regnum in-
gredi tentant.

Fuchiana Pro-
uincia,

cet

cet appellentes in ea pedem figere sunt conati: magna promittebant, siue ab lucro mercium inferendarum, siue ab Iaponijs Lusitanisq; Amacao, & Hispanis è Philippinis insulis expellendis: quasi vero, Regni Sinensis potentia à Batavis lacunis auxilium expectaret. vbi senserunt promissis grandibus paruum haberi fidem, ad minas etiam ac puerilia tetrimenta dispersis bellicis Machinis refugerunt: Verum æquè vtrumque à Sinis reiectum: ipsi vero cum vim profuturam desperarent, Malacam versus redeuntes, in Reguli Patanæ portu consederunt, à bellicis expeditionibus domandoq; Sinarum Imperio ad pyriticam artem antiquam redierunt. nam ad fretum Sinapuranum angustijs celebre Sinicas onerarias Lusitanorum in Indiam à Sinis renauigantes præstolabantur. Et quoniam Amacaense oppidum iam minis inuaserant, ac spe deuorant, Amacaenses nullo præsidio testi, murum extruere in Colle Amacaensi Collegio proximo in arcis modum inchoarunt, ac eodem tempore cum ædes nostra fortuito incēdio arsisset, denuo erigebatur: vtrumque Sinæ impedire conati sunt, ædes tamen ipsis inuitis affurrexit: Arx tepescēte pyratarū metu intermissa est. E Regione Collegij scopulus erat potius quam Insula, sesquimiliaris fere ambitu: eum scopulum Nostri iam ab omni sæculorum memoria desertum, ad honestam Collegij recreationem & ædiculam extruendam occuparunt: id nimium Sinæ arbitrati sunt à Lusitanis ad arceem contra se extruendam occupari. Ergo dissimulato tantisper furore, tempus commodum explorarunt, quo tempore Lusitani omnes in templa conuenerant; ipsi Magistratus, qui Amacai Sinas regunt militares illi, & ex infimo prope ordine, ausi sunt tamen in Insulam illam nauigare, & armata manu, nec opinantes cum fratre nostro seruos domesticos obruere: Domum igitur exiguam illam quidem incenderunt, & cum in facello D. Michaelis imaginem reperissent, eam indignissimè lacerarunt

Amacaenses se
muniant.

Sinæ occupāt
Sociorum do-
mum Amacai
& incendunt.

rarunt. Frater noster nisi Iapones famulos cohibuisset facile vim imbecillium Sinarum repulisset: sed noluit damni exigui causa turbas excitari. Victores igitur Sinæ sese in oppidum receperunt, ac tametsi fumus incendium prodidit, ipsique ex oppido spectantes Lusitani incendendas Magistratum aedes iudicarent, cohibiti sunt tamen à Socijs, & sese in domos suas receperunt. Ex ijs Magistratibus erat vnus origine ac professione Saracenus: nam ex Tartarorum reliquijs multi in eo regno remanserunt, qui post quartam generationem pro indigenis habiti, ne à litterarijs quidem gradibus publicisque munij prohibentur. Is malorum inceptor erat, & imaginis è Christianæ legis odio lacerator: iam se Lusitani in domos receperant, cum ecce tibi frater noster clam imagine Lacera de re tota superiorem admoniturus exscendebat, laceram demum imaginem Lusitanorum serui conspicati, furorem diutius minime tulerunt, sed concursu facto in Magistratum aedes irruerunt, & Saracenum illum male mulctatum etiam in Collegium nostrum capillitio passo & liuoribus foedum adduxerunt, eum Nostri vrbs Præfecto Lusitanisq; auctoribus domum suã remiserunt: res deinde tota cū vicini oppidi Ansani Gubernatore cõpositæ tumultū cõpescuit. Nostri Insula remansit ea lege, vt quoniã hoc esset Regis Sinarũ solum, Nostri Regiũ ibi nomẽ esse litteris aureis inscriptũ Sinicè pateretur.

Saracenus qui
dam malorum
inceptor.

Exasperatis in Amacaenses nonnihil Sinarum animis, alia res accidit longe periculosior, quæ expeditionẽ Christianam vniuersam, imo & oppidum Amacaense Sinenseq; commercium in apertum discrimen adduxit. ortæ fuerant in Ecclesiastico quodam negotio inter Sacerdotem quendam sæcularem & Religiosum, nescio quæ discordiæ: Religiosus iniuria affectus Rectorem Collegij nostri Conseruatorẽ appellauit, ideo quod sede vacante Episcopatus moderator Sacerdoti, qui iniuriam fecerat aperte faueret: Ex hac lite vrbs in duas partes

factionesq; diuisa est, atque ita vt sine dubio misera esset oppidi facies, cum in Ecclesiastica lite secularibus prope armis certaretur: ea pars quæ Episcopatus Moderatori fauebat infirmior erat, quam vt vel iure vel iniuria victoriam speraret: ergo homines nefarij dum moderatori nimis fauere volunt, eo, vti credibile est, nesciente, pænè cum aduersarios perdere volunt seipsos Remq; publicam euerterunt, nauim ipsam qua uehebantur perforantes. Persuadent igitur nimium credulis in hac materia Sinis, hunc ciuitatis tumultum inde nasci, quod P. Lazarus Cataneus, qui etiam tunc Amacai in Sinenſi habitu residebat, totius Imperij Sinici Tyrannidem affectaret: eum ab Lusitanis Ducem ideo nominatum, quod itinerum peritus esset, & vtramq; iam Regiam peragrasset, classem in eius auxilium breui venturam, non ex India solum, sed ex Iaponijs quoque Insulis: interim Socios qui intra regnum commorantur, iam permultos in suas partes traxisse, qui huius tumultus euentum præstolantur. Amacao in Cantonienſem quoque Metropolim libello scripto, hæc fama emanauit. Quid non audet calumniatorum maleuolentia & liuor, qui etiam propria pericula spernit, vt procuret aliena.

In Metropoli
omnia metu
& tumultu re-
pleantur à Sinis

His in oppido Amacaensi euulgatis, Sinæ omnes in metropolim aut in patriam refugerunt, & omnia metu tumultuque repleuerunt: ea indubitata planè visa sunt. nam & arx nuper extructa, & remplum nostrum pro arce alia habita est: tumultus etiam ob scopulum illum excitati, rem plane credibilem aptissimis coloribus effingebant; pauciora gentem suspicatifſimam terruissent: admonito igitur Prorege, Prouincia Cantonienſis tota, terra marique delectus faciebat, in metropoli ædes omnes extra muros diruta supra mille fuisse perhibentur, non sine insigni vulgi iactura, commercium omne cum Lusitanis interdictum, commeatus in oppidum Amacaense inuehi prohibitus, ipsæ Cantonienſes portæ calce & lapidi-

lapidibus obstructa, qua parte Amacaum spectant, diurnæ ac nocturnæ vigiliæ auctiores pro muris dispositæ, edictum literis cubitalibus propositum, quo edicto grauissimis pœnis interdicebatur, vti nemo Amacaensem aliquem domo exciperet, obseruaretq; maximè Sacerdotes illos externos, qui medio in capite raso capillitio circulum gestant: ex ijs quippe vnum nomine Cotienieu (sic enim P. Cataneus à Sinis appellabatur: ipse enim Lazari significationem pro Sinensi nomine acceperat Diuinum scilicet adiutorium) Regnum affectare: cum pleriq; P. Matthæum esse arbitrabantur, in Sinensi vtiq; regno notiores, hac igitur ex causa Cantonienſis metropolis bellico tumultu ardebat, imo res ipsa datis libellis ad Regem penetrauit, quibus deferebantur ij, qui murum & arcem extrui permiserant, ea res Pechini molestissima simul & periculosissima nostris accidit; sed Cantonem redeamus.

Hæc vbi Amacaenses Lusitani, qui rem gerebant publicam senserunt, legatos in metropolim amandarunt, qui omnem à se accusationis inuidiam remouentes postulabant; ne solito com meatu priuarentur, eo maximè tempore, quo pyrtatarum insultum formidabant: nulli credibile videri, se iam tot annos pacatioreſ eo maximè tempore conspirare, quo iam fere triennium, Indicis nauibus destituti, in extremam prope inopiam, ac vrbis solitudinem deuenissent: permissum est igitur Sinis Negotiatoribus, vti redirent Amacaum, sed eo maximè consilio, vt certiora de sparsò tumultu referrent: res igitur accuratius excussæ, veritatem aperuerunt, & ne tumultus quidem somnium apud Amacaenses extare. ergo populus dirutas sine causa ædes suas lamentabiliter querebatur, & summus maris Præfectus, Haitaù vocant, ad laborabat, vti persuaderet, non sine causa ædes auctoritate dirutas fuisse. sciebat enim ingens sibi malum imminere, si forte rei veritas in Regiam perueniret.

Franciscus Mar-
tinez Nancia-
no euocatur
Amacaum.

Franciscus mo-
netur vt fugi-
at.

Franciscus pro-
ditur & com-
prehenditur.

Hoc ipso tempore Visitator, vt paulo ante narraui, ad ingressum in Regni interiora se accingebat, & ad se deducendum Fratrem nostrum Franciscum Martinez Nanciano euocaret: ergo ille in Metropolim Cantonensem tametsi tertiana vexaretur, spreta ægritudine, nauigauit. cum igitur aduenit, turbata omnia reperit, & de morte Visitatoris accepit litteras, dubius igitur quid ageret ad Collegij Rectorem scripsit Amacaum, vellet nec ne redire vnde venerat, an iter incæptum prosequi Amacaum vsque, hoc enim à Patre Nicolao Xauceanæ sedis superiore in mandatis acceperat. Interim Socios Xauceanos monet imminere grauem aliquam procellam expeditioni vniuersæ, exijs quæ in metropoli reperisset. consilium alijs dare, sibi sumere nesciuit. Monitus fuit ab amicis non semel vt se in locum aliquem tutum reciperet, eò quod facile resciri queat, eum Amacai natum; ille verò innocentia sua & Diplomatribus munitus adduci non potuit, sed cum reliquis Neophytis, quantumuis cum febris conflictaretur, maioris hebdomadæ cultum diuinum celebrauit. Interim ad eum visendum inter reliquos venit Neophytus quoddam, nunc verius desertor Cantonensis ciuis: hic vt nummulos aliquos emungeret, terrere fratrem nostrum cepit, sed spe sua exturbatus, fratrem nostrum detulit ad vnum è maris custodibus, asserens eum esse Catanei affectatoris Regni exploratorem, arbitratus est miles iste, se præmium à Magistratibus velut re graui deprehensâ accepturum: ergo de ædibus deque exploratore certior factus, rem ad Pro gubernatorẽ vrbis (nam aberat Gubernator) retulit: exploratorem quendam scilicet Amacaensem certis in ædibus cum alijs aliquot socijs latitare: hoc nuncio mirè lætus, arbitratus est posse summum maris Præfectum ac reliquos, qui se huic negotio immiscuerant, Magistratus, liberari ab hac populari calumnia, quod nempè sine causa multorum ædes diruisset. ergo eo ipso momento

mento apparitores duos misit ad fratrem nostrum ac Socios comprehendendum: iuerunt illi equites armis militibusque cincti, uti res grauior appareret: repertus est bonus frater in lectulo cum febre, conflctans: eum igitur lectulo assurgere iubent, & omnibus domi repertis iniiciunt vincula: aderat forte Patruus alterius fratris nostri, cum duobus pueris eiusdem propinquis: aderant etiam famuli duo, quos secum Franciscus noster adduxerat: inde referunt in commentarium quidquid domi repererant, eius ianuam claue ac sigillo muniunt, ne quis ea quæ repererant exportaret. Sparsit fama subito Sacerdotem externum, qui venerat exploraturus, esse comprehensum, & tanti concursus repente facti sunt, ut per vicos transiri ægrè posset: tenebræ rem horribiliorem reddebant, multis enim facibus incensis collustrati, & militum tumultuantium clamoribus euulgati ducebantur.

In Pro gubernatoris palatium abducti, nulla præuia inquisitione, quæstioni subijciuntur omnes. Id ita fit: ligneis vectibus duobus non sine maximo doloris sensu pedum calces cōstringuntur, ac deinde malleis contusi vectes, pedes ipsos percutiunt. In hac atrocissima quæstione, frater noster patientissimus obmutuit, non sine omnium stupore, qui scirent cæteros magno eiulatu dolorem solere testari: ipse vero Socios exhortabatur, uti meminissent se lege Christiana à mendacio prohiberi, viderent etiam atque etiam, ne quæstioni cederent, ac tormentis. Iniquus deinde Iudex quærit è Francisco quis sit, & quorsum in eam urbem venerit: respondit se Xauceō non Amacao venisse, & Magistratum grauissimorum litteras secum habere testes, cuius causa venisset: eas ad se extemplo deferri iussit, quibus lectis satis dubius fuit, quid ageret: cæteris seorsim interrogatis, idem omnino reperit, parumque abfuit, quin liberum dimitteret, veritus Magistratum, quorum erant litteræ, indignationē. aderat forte accusator, &

Franciscus cum Socijs quæstioni subijciuntur.

Puer examinatur.

magni referebat eum probare, quæ dixerat: ergo tartareo plane inuento, quærit ex altero è pueris. Franciscus Pharmacum aliquod coëmisset nec ne? Ea vox quæ Pharmacum apud Sinas significabat, puluerem quoque tormentarium innuit, si addideris syllabam vnam, quæ sclopetum significat, puluis enim tormentarius Sinicè sclopetorum pharmacû appellatur, Ciunhiò videlicet & quoniam frater noster æger pharmaca coëmerat, annuit coëmisse; tum accusator voce elata; Ecce, inquit, puluerem tormentarium dicitur coëmisse; nam pharmaco aliam vocem addidit, quæ sclopetum significat. Hoc audito Frater noster, ac cæteri puero annuerunt, ne quicquam falsi pronunciaret: Id Iudex aduertit, omnes scilicet cum de puluere audierunt, permotos fuisse, & suspicionem prope iam excussam reuocauit, omnino ratus aliquid inter eos latere. ergo puerum ad se propius euocat, & quærit quale tandem esset illud pharmacum: puer intulit ad ægritudines depellendas; tum iratus Iudex, quasi cæterorum nutu sententiam mutasset, tormentum aliud innouauit, adstrictis inter digitos arundinum frustis, quare territus, sclopetorum pharmacum fuisse confirmauit. Hac re iam, vt videbatur, cõperta, impunitatem puero promisit, si omnia enarraret: Puer vero vti seipsum eriperet veris falsa permiscuit, ex interrogantium voluntate dixit, eum esse Societatis nostræ Religiosum, Amacao venisse, eo sclopeto multa misisse, & alia bellici apparatus armamenta. His auditis Iudex fratris nostri pileum è capite detrahi iussit, vti videret, num sub capillitio tonsuram gereret clericalem, & eam gerebat, quod minoribus ordinibus esset initiatus. ergo de re tota nihil in posterum Pro gubernator dubitauit. Subridens igitur fratri nostro dixit: si adhæc perpetranda venisti, quorsum hæc Magistratum grauiissimorum diplomata? cum noster etiam nunc pernegaret, dixit Iudex: lux crastina omnia deteget; & in vincula eos seorsum singulos abduci imperauit.

Die

Pueri tormentorum falsum dicit.

Die igitur insequenti Fratris nostri sarcinulas ad se ferri iubet, ibi litteras Europæo charactere, librosq; nostrates, vestes etiam interiores è Lusitano more reperit: quæ omnia eum iam nihil dubium acrius confirmarunt. ergo Amacao venisse certus, diplomata omnia falsa iudicauit: in quam rem propensum accusator impulit, asserens Fratrem nostrum celebrem magum esse, qui se adstantiũ oculis cum vellet eriperet, quoties in eius conspectum aqua deferretur: caueret igitur etiam atque etiam ne aquam videret, atque ita dies multos in vinculis incredibilem sitim passus est, donèc paucis ante obitũ diebus in vinculis aliqui misericordia permoti, clam aquæ paululum obtulerunt.

Franciscus pro
Mago habetur

Horum omnium quæ inuenerat certiozem reddidit Pro- gubernator Architalassum, à quo iussum est, vti sibi omnes sisterentur, abducti sunt eo matutinis horis, & in publico vico ad vespertinas vsque, aduentum Magistratus præstolati sunt. concursuserat ingens ad exploratorem conspiciendum. agnitus est ab amicis quibusdam Frater noster, sed Apparitoribus prohibentibus ad colloquendum admissi non sunt. vix dum Architalassus in tribunal venerat, cum re inaudita iussit atrocissimè singulos solitis fustibus verberari, pueris exceptis: quos ætas huius pœnæ impatientes sine morte reddebat. permouebat omnes miserabilis Fratris nostri facies, quem longa ægritudo & superiora tormenta mortuo similiorem, quam viuo referebant. Architalassus deinde Progubernatoris examini fidens, seque hac ratione à populari calumnia liberans, sententiam capitalem in fratrem nostrum, & alios duos patrum puerorũ, & Ignatium è famulis prouectiorem pronunciauit: famulus vt perduellionis focius; patruus quod hospitio perduelles excepisset hac pœna damnati sunt. Cum hac sententia in vincula reducuntur, vbi noctem totam cum maximis doloribus conflictatus saucius, & suo sanguine infectus,

Franciscus &
Socij sistuntur
coram Archi-
talasso.

Sententia fer-
tur capitalis.

Etus, magna tolerantiæ significatione transegit, & ad solatium
 compedes ac manicas pedibus, ac manibus gestans, mouere se
 tantillum prohibebatur: die insequenti ad Progubernatorem
 reducitur denuo excutiendus: hortatur igitur vt iam depre-
 hensus omnia aperiat, alioqui se illum in altero cruce brachiô-
 ue ideo cruciaturum, vt Proregi alterum relinqueret ad tor-
 menta. Respondit Frater noster Franciscus, esse se professio-
 ne Christianum, Deum vnum ab infantia venerari, In Socie-
 tatem IESU cooptatum, Matthæi Ricij, qui Pechini degebat,
 discipulum esse: abstinuit enim à Xauceanis Socijs nominan-
 dis circumspectè, ne fortasse quod in eadem essent Prouin-
 cia euocarentur: se adnitente Magistro suo hæc Magistratuû
 diplomata impetrasse: nihil finxisse: nihil adulterasse. Hac
 eius confessione Progubernator irritatus, eum denuo verbe-
 rari iussit non dissimili atrocitate, quam qua altero die vapu-
 lasset: sed iam frater noster ferendo non fuit, nam vulnera vul-
 neribus addita, primis eum ictibus semianimem reliquerunt.
 veritus ergo Progubernator, ne inter verberationem more-
 retur, quæ res sine dubio ei Magistratum eripuisset, ab vlti-
 oriori verberatione abstinuit, & eum tabulæ impositum in vin-
 cula, quam celerrimè remisit. In carceris ingressu bonus Fra-
 ter Spiritum Deo reddidit, nullo humano solatio adiutus, sed
 credibile est, diuina illi minime defuisse. Id in Martij postre-
 mum diem incidit, anno supra secularem sexto, ea ipsa hora,
 qua Christus Seruator noster in Crucis tormentis expirauit.
 Annum ætatis agebat tertium & trigessimum, ex his quindecim
 domi nostræ Deo famulatus magnopere se Nostris Neophy-
 tisque probauit: eum Socij nostri certatim optabant: ora-
 tioni deditus erat impense, vnde credi potest, eum hoc crude-
 lissimo mortis genere expurgatum extemplo caelestibus gau-
 dijs fuisse donatum. Magistratus vbi de illius morte audierunt,
 carceris Prefecto iniunxere, vti eo in loco terræ mandaretur,
 à quo

Franciscus ite-
 rum verberari
 iubetur.

Franciscus in
 carcere verbe-
 ratione euoca-
 tus Spiritum
 Deo reddidit.

à quo facile à cæteris internossi posset. si forte de eo Prorex velut exploratorum capite aliquid sciscitaretur. ergo extra muros humo mandatus est cum illis ipsis vestibus manicis atque compedibus, in quibus Spiritum emiserat. & videtur id Deo permittente factum, ne Dei seruus Diuinis officijs & communi sacri cœmiterij sepultura careret, quod deinde caduere Nostris restituto factum est, insigni pompa, vt infra dicitur:

Franciscus sepelitur.

Cantonienſi tumultu ſedato P. Cataneus cum altero Socio ad ſtationem ſuam intra regnum redijt.

CAPVT DECIMVM.

ADmonitus (vti diximus) de hac Luſitanorum Amacaenſium rebellione, iniunxit ſummo militum Præfecto Cantonienſis metropolis Sompin vocant, vt ex vniuerſa Prouincia coacto milite ad expugnandum Amaceniſe oppidum extemplo proficiſceretur: verum ille tane prudenter iudicauit, neque tantos ſumptus temere faciendos, neque incertam rebellionem certo bello perfequendam. Itaq; exploratores miſit Amacaum, qui pacata omnia retulerunt, niſi quod urbem in duas factiones inter ſe diuiſam nunciabant, quod ipſum acrius etiam perſuadebat nihil eos rerum nouarum moliri. his nuncijs populus à Progubernatore & Architalaſſo tumultus auctoriſus etiam vehementer abhorrebat, Progubernator vero ex Franciſci morte metu concepto, Ignatium noſtrum famulum alia perduellione conatus eſt inuoluere, vera illa quidem ab Idolorum Miniſtris in Xauceana Regione intentata, ſed quæ nihil ad Ignatium pertineret: id vbi minus è voto ceſſit, carceris Præfecto iubet, vt omni eum alimento interdicit: ſperabat enim ſe cum Deo crudelitatis & iniuriæ in fratrem noſtrum inditium omne ſopiturum: Verum è concapti-

Exploratores Amacaum mittuntur.

Xaucei domus
Sociorum lu-
stratur.

nis aliqui clam ei subministrabant, quod ad vitam sustentan-
dam satis esset, donec Xauceo nostri subuenirent. Scripsit et-
iam ad Xauceanum Gubernatorem, uti domi nostræ explo-
raret, num quid armorum bellicue apparatus, apud nos de-
litesceret: fecit ille, & nihil isthæc fuit repertum, nocturnas
etiam circum ædes nostras excubias adhibuit, mirantibus no-
stris, quod ad eam diem nihil de fratris nostri vinculis, de mor-
te minus inaudierant: sed non latuit diu ea res, certis nuncijs
Amacai tumultuatum, & externorum Sacerdotum explora-
torem comprehensum nunciabatur: huius tumultus caput &
Dux P. Cataneus nominabatur, qui tanto tempore Xaucei
fuerat commoratus. Hoc rumore ciuitas vniuersa trepidauit,
& Neophyti omnes nostri amiciq; Ethnici à Nostrorum con-
gressu abstinuerunt, veriti ne pro perduellibus haberentur.

P. Nicolaus ad
Proregem li-
bellum mittit.

His auditis P. Nicolaus statuit omnino ad Proregem ip-
sum ipsemet pergere, rationem facti redditurus, & Francis-
cum nostrum liberaturus. Sed ex consilio amicorum libellum
per negotij curatores misit, qui eo ipso tempore traditus est,
quo Architalassus ad hæc ipsa negotia aduenerat. Prorex iam
certior factus, Franciscum nostrum in tormentis expirasse, &
Amacaensis tumultus nebulam dissipatam, dissimulauit, & li-
bello minimè respondit: non tamen inutilis fuit hæc innocen-
tiæ nostræ significatio. nam cum Architalassus in Metropo-
lim rediisset, grauiter questus dicitur, quod in re tanti mo-
menti parum consulte processisset, illum enim, quem verbe-
ratione mactauerat, satis constare, exploratorem Amacaen-
sem nunquam fuisse, sed Europæorum Sacerdotum discipu-
lum, qui volentibus Proregibus Xaucei cõmorabantur. Missi
Procuratores dato libello, in metropolim ire perrexerunt, ut
alium libellum Magistratibus, qui hac de re cognoscebant of-
ferrent, sed cum fratrem nostrum iam obiisse reperissent, ad
cæteros captiuos rebus necessarijs, auxilijsq; promissione re-
creandos

creandos, sese ad carcerem contulerunt: hi reuixisse sibi visi sunt, dum rem desperatam ad spem reuocari sentirent.

Hic maximè status erat rerum nostrarum in Cantonienfi prouincia ita desperatus, vt grauius nullum discrimen expeditio vniuersa ad eam diem adijisse videretur: sed non diutius Diuina manus auxilium distulit: Misit enim reducem è Regia Magistratum suum ex ordine, quem Tauli vocant, qui rem vniuersam ita composuit, vt de eo dicere soleret P. Nicolaus, qui tumultus pòdus vniuersum è vicinia sustinebat, cum semper visum sibi angelum cælo missum ad rem Christianam suo loco denuo stabiliendam: id factum est in hunc fere modum. Ciaui Tauli è Regia redibat nouis honoribus auctus, & in antiquis confirmatus: Nam in metropolim mittebatur Architalassi munus administraturus, ideo quod auctor huius imaginariæ rebellionis, cum eijci metueret, missionem petierat & impetrarat: nouus igitur Architalassus magnam Pechini cum nostris necessitudinem contraxerat, & cum P. Matthæo nominatim. vbi is igitur Xauccum appulit, pro veteri amicitia à P. Longobardo visitatus est, ab eoque humanissimè exceptus: multa eo narrante pro tribunali de P. Matthæo audiuit, de quereliquis in Regia socijs, ab eo se sciotericum horarum indicem accepisse dicebat, cuius vtendi modum ediscere cupiebat. Vicissim narrat ei P. Nicolaus falsæ rebellionis rumorem, fratris nostri mortem iniustissimam, ac cæterorum in Metropoli viacula: auxilium ab eo petijt, & ne quid excideret, prolixiore libello memoriam confirmauit. Promisit omnia se facturum accuratè, quod eorum innocentiam probe comperisset: noluit tamen eum secum in Metropolim abducere; ita enim fauere volebat, vt tamen iudiciorum morem vellet obseruare: nihilo tamen minus P. Nicolaus paulo post subsecutus est, vt Fratris nostri cadauer recuperaret, sed quoniam nondum maturam rem esse vidit, accepto à Lusitanis,

Ciaui Tauli
rem Christianam
stabilire
Xaucci.

qui ad nundinas venerant, annuo comiteatu, Xauceum reuerfus est.

Tauli nouus
Architalaffus
iubet Amaca-
ensem statum
explorari.

Nouus igitur Architalaffus cum in Metropolim peruenisset, turbata omnia reperit, nondum sedato apud suspicacissimos homines metu: ac tamen iam rei totius ordinem satis certo fuerat affecutus, finxit tamen se aliquid de Amacaensi rebellione suspicari, vti omnia iuris forma cognita componeret. misit primum Xauceum ad vrbis Governatorem diploma, quo inquiri iubebat, qui nam essent Longobardus, Catanæus, Franciscus & Ignatius. Vrbis Governator, qui nouerat illius cum Nostris amicitiam, instituta perfunctorie inquisitione omnia misit, quæ ad Nostrorum innocentiam declarandam profutura videbantur: Amacaum idem Architalaffus militum Præfectum virum sagacem misit, qui res Amacaenses exploraret. Ille, cum eo aduenisset, P. Cataneo renunciari iussit aduentum suum, ab eoque facultatem petijt excendendi, cupere se eum certis de rebus in ipso Collegio nostro alloqui: arbitrabatur enim illum non Nostris solum, sed etiam vrbi præesse vniuersæ. Respondit P. Catanæus, nullam excendendi Sinas petere solere facultatem, ac si petenda esset id ad se minimè pertinere: simul subsecutus est nuncium, eumq; in Collegium nostrum abduxit, vbi exceptus est ab omnibus, qua fieri potuit humanitate: nihil è Collegio vniuerso fuit, quod non ipse videret: & cum in Bibliothecam deductus esset, dixit Catanæus: hæc sunt arma, quibus ego ad Sinense Regnum adspiro; cum in scholas, hi sunt milites, quibus Regnum vestrum expugnabo: intellexit igitur Nostris viros esse Religiosos, qui suam aliorumq; salutem curarent. Inde deductus est ad videndam vrbe vniuersam; nulla fuit familia Religiosorum, nulla Xenodochiorum vel Nosocomiorum domus, quam non ipse lustrauit. Ergo in Metropolim reuerfus, alia omnia quam quæ sparsa fuerant, nunciauit, maximeq; P. Catanæum aliosq; Socios commendauit. Ergo

Ergo his auditis nouus Architalassus causam vniuersam à Progubernatore ad quartum Assessorem vrbs reuocauit, cui omnia superiora maximè displicuisse constabat. causa igitur cognita renunciauit, quanta iniuria Nostris facta fuisset ac fieret: quam perturbate omnia ab Architalasso & Progubernatore administrata fuissent. Nouus igitur Architalassus in Tribunal suum accusatorem, qui præerat Maritimis in Metropoli excubijs cum reliquis captiuis adduci iubet, ac primum Accusatorem compellans, hæc pronunciauit: Accede hominum sceleratissimè, qui iniustissimâ Francisci Martinez mortem insidiosissime procurasti, ac cæteros sine causâ tanto tempore vexatos detinuisti, nunc è cælo vindicta in caput tuum redit. Vbi puluis tormentarius, vbi sclopeta, vbi cæteri belli apparatus? Itane tres pueri Regno nostro perniciem moliuntur: Si quod fecisti spe lucri fecisti: nunc ego tibi pro meritis omnia persoluam: & quidem nunc ad Proregem ibis, qui si te merita verberatione minimè confecerit, ego vti id efficiam, te hic præstolabor. Ad hæc accusator obmutuit, & solum quatiens dimissa fronte Sinensi ritu veniam postulabat. Inde ad Assessorem causæ cognitorem deductus, nihilo audiuit molliora: Interrogatus etiam, qua ex causâ maleficiû hoc commentus esset; Respondit: id se fecisse in Progubernatoris gratiam, qui omni arte procurabat populo probare, non vanû fuisse tumultuantium Lusitanorum metû. Deniq; omnes ad Proregem ducti sunt, sed Nostriam liberi ideo mittebatur, vt ab eo iniuriæ sibi factæ pœnas de Accusatore repeterent. ac nemini dubium videbatur, quin à Prorege cognita causa extremo supplicio plecteretur, verum largitione propinqui cuiusdam Proregis intercessionem, & cum ea vitam impetrauit: verum vti in metropolim rediret animi satis non habuit, quin potius vna cum eo propinqui eius omnes sponte sua exularunt, sparsusq; est rumor eo adnidente, quasi diem suum obiisset,

Nouus Tauli
causam socio-
rum pro tribu-
nali propug-
nat.

Accusator So-
ciorum veniã
postulat & vnã
cum propin-
quis exulat.

qui ex eo creditus est, quod nusquam haecenus appareret.

Architalassus
& Progubernator
muneribus
suis priuantur

Annus insequens de Magistratibus omnibus ex more inquirebat: hac inquisitione Architalassus & Progubernator, hac ipsa ex causa alijsq; malè factis, muneribus suis exciderunt, & inepti per vniuersam vitam ad Rempublicam gerendã declarati sunt. P. vero Cataneus Amacai audiens rem ita feliciter compositam, misit in Metropolim libellum, quo impositis sibi calumnijs respondebat, referebat etiam diploma sibi à Præside Tribunalis cuiusdam Nanchino missum, vti in eam Regiam reuerteretur, & si quidem per eum liceret, velle se de suis rebus in eo ipso Metropolis Tribunali reddere rationem. hoc libello recreatus est Architalassus, & ad eius finem ita subscripsit: Innocentia tua sole clarior est, rem omnẽ probe comperi, nihil est, quod in Metropolim venire labores re iam iudicata, nec erit quisquam qui hac de causa tibi sit molestiam illaturus: Inde edictum publicum proposuit, quoad verbum P. Catanei libellum & suam subscriptionem retulit: iussitque populum quietum esse ac securum, falsa esse omnia, quæ de Lusitanis & Cataneo sparsa fuissent. Hoc edictum, locis publicis affixum duos menses refigi vetuit.

Innocentia P.
Nicolai declaratur.

P. Nicolaus cõ
Socio transitu
prohibiti di-
ploma obti-
nerat.

Iusserat Visitator ante mortem, vti ad stationem suam, cum alio reuerteretur, is erat P. Sabatinus de Vr̄tis Italus: Ergo visi sunt composito nunc tumultu secure posse introire; atq; ita in conductã scapha Xauceum nullo prohibente peruenerunt: secum deferebat P. Cataneus libellum, & Architalassi rescriptum. Extemplo in vltiores Prouincias transituri, Nanhium nauigarunt, ibi cognitus est P. Cataneus ab hospitiorum præfecto, qui per montem transitum illum celebrem interdixerunt, asserentes, priora contra eum edicta nondum reuocata; nec satis fidebant, nondum audito Architalassi rescripto. Ergo Xauceum iterum redierunt, ibiq; Architalassum ipsum iudicem repererunt, à quo P. Nicolaus patentes litteras petijt,

petijt absoluti à calumnia Catanei, & impetrauit; auditoq; ibi Cataneum degere, cum in diem insequentem in suum tribunal euocauit; nec tamen res illa nostris periculo carere videbatur, ex eo quod Architalassus eum edicto publico in diem insequentem ad suum tribunal euocabat, asserens, eo se die Catanei causam excussurum. iuit igitur bonus Pater ad omnia comparatus: vix in conspectum venerat, cum iudex ad eum recreandum vultu hilaritatem præ se ferens leni risu interrogauit; an Sinarum Regnum tandem aliquando occupasset: tum nonnulla de Iaponibus, qui Amacaum aduenerant, & de Æthiopibus Lusitanorum seruis quæsiit: de Iaponibus ita respondit, eos procella aduectos commiseratione humana exceptos fuisse, sed extemplo in Iaponiam remissos. De seruis dixit eos, si quid Sinis inferrent molestiæ, id vel inscijs, vel inuitis heris factitari. Ad extremum approbavit eius consilium de Amacaensi oppido relicto, vbi obrectatores habuisset totius calumniæ inuentores. Rescitum est à Nostris deinde, eum ad Proregem scripsisse, se Cataneum vidisse, & innocentem declarasse, & rem omnem Amacaensem compositam reperisse. His ita confectis, Prorex de re tota Regem libello longiore admonuit, & falsos rumores aperuit, imo rationibus permultis probauit sane dilucide, Amacaenses Lusitanos neque velle, sed nec posse quicquam in Sinense Regnum machinari. hunc libellum nostri legerunt, & Lusitanè scriptum ad Socios Amacaum remiserunt.

Hoc diplomate muniti Socij duo iter suum pacatissime cōfecerunt, & Nanciani litteras P. Matthæi Superioris repererunt, quibus P. Cataneus Nanchini confidere, P. Sabatinus Pechinum nauigare iuebatur. Facta est etiam P. Nicolao ab Architalasso facultas cadaueris Francisci repetendi. ergo in Metropolim se contulit, & cadauer accepit agnitum ex ipsis vestibus, & vinculis, quibus honestus potius, quam onustus

Francisci Xan-
cei honorificè
sepelitur.

terræ fuerat commendatus. relatus est igitur Franciscus Xau-
 ceum, & persolutis Ecclesiastico ritu iustus à Neophytis æquè
 ac Ethnicis amicis solito ritu complorabatur: quæ res cõmo-
 de cecidit, vti intelligerent omnes, eius ac cæterorum inno-
 centiam à grauißima calumnia liberatam: deniq; primo quo-
 que tempore Amacaum ad communem Nostorum sepultu-
 ram relatus est. atque hunc finem habuit Cantonienis tu-
 multus ille ita sedatus, vt profuisse potius, quam in posterum
 nocere posse videretur. sed nondum laborum finis: eo ipso
 tempore Nostri Xaucei duplex discrimen adierunt.

Alia in P. Ni-
 colaum falsa
 accusatio.

Vrbis infimus Gubernator ac Præses vir erat cupidus, &
 miris artibus vñdecunq; poterat largitiones per fas nefasq;
 corradear; eo vel auctore vel dissimulatore accusatio falsa in
 P. Nicolaum libello secretiore, nocturnis horis in atrium cõ-
 iecta fuisse dicebatur; eo libello quatuor Regionis, in qua No-
 stri commorabantur, Præfecti numerabantur, qui commif-
 sum à P. Nicolao adulterium cum muliere ex ea Regione affe-
 rebant. Monitus est Noster se hac de causa in tribunal euo-
 candum; præuenit igitur & petijt etiam atque etiam, vti hac
 de re inquireret, & pro rei veritate sententiam pronuntiaret.
 Euocati sunt Præfecti in libello nominati, vt accusationem
 pro sua recognoscerent. Hæc si cõdè omnia agi ab homine cu-
 pidissimo dicebantur, vti largitionem aliquam ad præsens pe-
 riculum propulsandum emungeret: quod nuper fecerat cum
 sacrificulo quodam, qui idem crimen, criminisq; pœnam
 nummis redemerat. Euocati igitur Præfecti, negant similem
 accusationem à se conscriptam, nec vllis vnquam tormentis
 aut verberationibus adduci potuerunt, vt aliud enunciarent:
 imo in tormentis dixerat quidam, se si tam ingenti calumnia
 innocentem affecisset, neque se posse, neque posteros suos
 cælestem vindictam euadere. Illa ipsa mulier criminis, vt aie-
 bant, consors, tormentis cedens, falsa quidem est crimē cum

P. Nicolai in-
 nocentia de-
 prehenditur.

alijs

alijs aliquot commissum, sed semper se Sacerdotē externum vel vidisse, vel nouisse pernegauit. Ergo ad P. Nicolaum cupidus homo sæpè submittebat, qui nummos exigeret pro innocentia suæ declaratione: noluit tamen Pater, ne obolum quidem vel dare, vel promittere, nequam è simili largitione criminis alicuius labem non alias facile eluendā admitteret: quæ res Neophytis Ethnicisq; permultis innotuit, non sine admiratione constantiæ. ergo vbi spem largitionis amisit, pronunciauit denique sententiam in hunc modum. Multabantur Præfecti certa pecuniæ summa, quod accusationem à se scriptam pernegassent. De P. Nicolao referebat, eum & hac calumnia liberum, & quolibet alias crimine magna integritatis fama semper vixisse: quæ sententia Nostri Deo gratulandi causam dedit, cuius opera periculosa rei Christianæ calumnia fuisset eius præco liberatus.

Alius labor huic deinde non ita multo post successit. Venetate sedato Cantonienſi tumultu Xauceum è Metropoli nescio quis militum Præfectus: eo narrante persuasum est vicinis nostris, vrbana trans flumen Regionis urbem vniuersam nostra causa in euidentem fuisse discrimen adductam. ergo hinc coniurationis occasionem sumentes, libello scripto ab eo ipso Architalasso Cantonienſis causæ iudice postularunt, vti Nostrose a vrbe pelleret, quorum causa toties vrbana trans flumen Regio vexabatur: à Magistratibus sæpè mulctata, nuperimo tumultu concussa, nulloq; ad eam diem commodo recreata. tametsi iudex intelligeret, quanta iniuria postulatio hæc scripta esset, & quam bene meritas legibus pœnas criminum suorum luissent, edictum tamen illis dedit, quo iubebatur obseruare, num quisquam alius Amacao Socius recens adueniret, neque sineretur in alias prouincias penetrare: quod si fecissent, omnes tum sua sede pellerentur, atque ita conqueuerunt. his permoti Socij sedem hanc tandem aliquando

Alia calumnia
contra Socios.

relinquendam alioque transferendam iudicarunt. Nam Cata-
toniensis tumultus superior plerosq; à Nostris auerterat, aut
Neophytis languorem excitarat, & vicinia vniuersa non diu
quietura iudicabatur, eo tamen tempore Nostris, ne pelli vi-
derentur, nihil mouendum censuerunt.

*Ex India Cataium Luſtraturus mittitur è No-
ſtra Societate Benedictus Goëſius Luſitanus.*

CAPVT VNDECIMVM.

Sinarum Reg-
num Cataium
olim dictum.

P. Nicolaus
Pimenta Cata-
ium excolere
adlaborat.

SOciolorum litteris, qui Mogoris Regiam incolunt, auditum
est in India de celeberrimo Regno illo, quod Saraceni Cata-
ium vocant, cuius iam olim nomen auctore Marco Paulo
Veneto notū fuerat Europæis, sed aliquot deinde sæculorum
memoriæ ita exciderat, vix vt esse crederetur. scribebant Pæ-
tres illi Catai Regnum illud ad ortum spectare, Borealiorem
aliquanto ipſo Mogorum Regno: in eo fidei Christianæ cult-
tores reperiri multos, templa, Sacerdotes, ritus, persuadebāt.
Ergo P. Nicolaus Pimenta Luſitanus Indiæ Orientalis Viſita-
tor moueri cæpit cupiditate gentem illam Sociolorum Noſtro-
rum opera excolendi, maxime quod pronum eſſet coniectare
gentem à ſuo capite tantis locorum ſpatijs diuulſam in erro-
res aliquos incidiffe. ergo de re tota Pontificem Maximum
Regemq; Catholicum cenſuit admonendum, Regis iuſſu In-
diæ Prorex (qui tum erat Arias Saldagna) habebat in manda-
tis, vti hanc expeditionem è Viſitatoris præſcripto, ſumptu ac
fauore proſequeretur, quod ille pro ſua in fidei propagatione
& nominatim in ordinem noſtrum propenſione præſtitit cu-
mulate. Ad eam rem igitur Viſitator explorandam, fratrem è
Noſtris vnum delegit Benedictum Goëſium nomine, Luſita-
num, virum apprimè Religioſum ac prudentem, qui ex lon-
ga, quam traxerat in Mogorum Regno moram, ſermonem
Perſicum

Perficum exacte callebat, & Saracenorum mores omnino penetrarat, quæ duo necessaria videbantur ei, qui hoc iter tentandum suscepisset.

Audierant Nostri quidem è P. Matthæi litteris è Sinarum Regno Regiaq; transmissis, Cataium aliò nomine Sinense regnum appellari, quod iam supra varijs rationibus confirmatum est: sed quod hæc cum Sociorum Mogorensium litteris pugnarent, dubitatum est primo, & deinde à Visitatore in Mogorensium Sociorum partes inclinatum: afferebatur enim in Cataio Saracenos complures reperiri, de Regno Sinensi credebatur ineptissimam sectam minimè penetrasse, & negabatur in eodem regno vllum esse Christianæ legis ab omni sæculorum memoria vestigium: hæc quia Saracenis auctoribus, qui oculati testes hæc se vidisse narrabant, credita sunt certiora: visum est igitur Regnum illud Sinensi terminum. etiam nomen suum vicino concessisse, atque ita negotium prosequi visum est, siue vt omnis dubitationis scrupulus eximeretur, videreturq; num ex ea parte compendiosiore via commercium cum Sinis institui posset.

Cataium regno Sinensi visum est conterminum.

De Christianis porro, qui apud Cataium, id est Sinas, vt infra videbitur, reperiri certum habebatur, Saraceni vel more suo mentiebantur, vel certis inditijs delusi hallucinabatur. cum enim ipsi nullam venerarentur effigiem, & in Sinarum templis multas viderent non absimiles specie, qua Deiparentem Diuosq; nonnullos pingimus, arbitrari potuerunt, vt utramque Religionem in vnum conspirare: videbant cereos ac lampades aris imponi, profanos illos Sacerdotes penè sacris vestibus, quas pluuiaria libri nostri rituales vocant, indui; supplicantium pompam explicare, canere ad eum fere modum, quo in Ecclesia canitur ex D. Gregorij instituto, aliaq; similia, quæ dæmon ineptus sacrorum imitator & honorum Diuinorum affectator eò transtulerat: his omnibus igitur adduci

Saracenorum error circa legis Christianæ professores.

facile potuerunt Negotiatores maximè Saraceni, vt arbitrentur, hos esse Christianę legis Professores.

Benedictus Armenij Christiani habitum instituit.

Benedictus noster igitur hac ratione iter suū instituit, Negotiatoris Armenij Christiani habitum imitatus, nomen accepit Armenio ex more Abdula, quod Dominum significat, & addit, Isai, quod sonat Christianum: accepit etiam à Rege Mogorū, Achiabar nomine, Sociorum amico præcipue verò ipsius Benedicti, varia ad Regulos varios diplomata, qui vel ei vectigales vel amici esse sciebantur. ergo pro Armenio habitus est, quibus transitus liberior datur, à quo prohibitus fuisset, si pro Hispano haberetur: varias secum merces detulit, tum vt seipsum illis distrahendis sustineret, tum vt Negotiator haberetur. merces erant ex India Mogorisq; Regno permultæ, sumptum subministrante indico Prorege, & etiam ipso Acharar adiuuante: Adhibiti sunt illi à P. Hieronymo Xauerio, qui missioni Mogorensi iam multos annos præest, Socij duo natione Græci, locorum periti; eorum alter Sacerdos erat ad Benedicti solatium, & hic Leo Grimanus vocabatur, alter negotiator erat nomine Demetrius: His additi sunt quatuor famuli natione primū ac professione Saraceni, postea vero Christianis adiuncti. Verum hos omnes in Regia Mogoris altera Laodr nomine, inutiles sibi dimisit, & Armenium vnum nomine Isaac, in hac ipsa Regia coniuge & filijs auctum substituit. hic præ cæteris omnibus fidelis fuit, & perpetuus totius itineris Achates. Discessit igitur à superiore suo Frater noster, vt ex eius litteris patentibus constitit, anno supra seculari tertio Ianuarij, mense die sexto.

Benedicti Socij.

Anno quolibet, Mercatorum comitatus ex hac Regia instituitur in alterius Regni Regiam, quæ proprium Regem habet Cascar nomine appellatam: simul omnes iter institunt, vel mutui auxiliij causa, vel vt se à latronibus tueantur. numerus fuit fere ad quingentos magno iumentorum Camelorum

Benedictus discedit à Regia Laodr.

rum & curruum numero. E Regia igitur Laòr discessit per
 solemnes ieiuniorum dies, ipso anno, & menstruo itinere de-
 uenerunt in urbem Atheç nomine, etiam tunc in Prouincia Atheç.
 Laòr sita. post dies fere quindecim flumen transmiserunt la-
 tum, quantum sagittæ tractus excurrit: id transmittitur nauigij
 ad Negotiatorum cõmoditatem. Ex altera fluminis ripa
 dies omnino quinque substiterunt, admoniti de latronibus
 magno numero imminetibus: deinde post duos menses in
 aliam urbem, cui nomen Passaùr perueniunt: ibi dies viginti Passaùr.
 ad necessariam quietem substiterunt. postmodum in aliud
 oppidum exiguum tendentes, obuium habuerunt peregrini-
 num quendam Anachoretam, ab eo intellexerunt, triginta
 dierum itinere urbem abesse, nomine Capherstam, in quam Cupherstam.
 Saracenis aditus minimè permittitur, adeuntes vero capite
 puniuntur, Ethnici tamen Negotiatores minime prohiben-
 tur ingressu urbium, sed à templis tamen excluduntur: narra-
 bat illius Regionis indigenas omnes non nisi atratos ad tem-
 pla procedere, agrum esse feracem, & vix copiam reperiri.
 Frater noster Benedictus eo propinante, vinum esse proba-
 uit, nostrati simile: quæ res vti apud Saracenos eorù locorum
 est insolens, ita suspicionem ingessit, eam Regionem fortasse
 à Christianis habitari. in eo loco vbi peregrinum illum repe-
 rerunt, viginti alios dies substitere. & quoniam latrocinij in-
 festum iter ferebatur, à loci Domino milites quadringentos
 ad comitandum acceperunt. hinc diebus quinque supra vi-
 ginti in locum cui Ghideli nomen est deuenere. toto hoc iti-
 nere impedimenta & sarcinæ ad pedem montis vehebantur: Ghideli.
 Negotiatores cum armis ex ipso montis apice latrones explo-
 rabant: Solent enim transeuntes saxi obruere, nisi quis ex Locus à Latro-
nibus infestus.
 ipso monte vim vi propulsarit. In hoc loco tributum à Nego-
 tiatoribus penditur, & latronum impetu facto, multi morta-
 les saucij, vix vitam sarcinasq; tuiti sunt. Benedictus Noster fu-

Cabul emporium.

gam in sylvas arripiens euasit, sed nocturnis horis redeuntes sese à latronibus subdlexerunt. post alios dies viginti Cabul tenuerunt (ea est vrbs, emporium frequens, nondū extra terras Mogoris regno subiectas.) eo in loco Nostri totos octo menses substiterunt. nam è Negotiatoribus aliqui de vltiore itinere cogitationem deposuere, & reliqui sua paucitate deterriti, pergere non audebant.

Soror Regis Cascar in Negotiatorū comitatum incidit.

In hoc ipso emporio incidit in Negotiatorum comitatum soror Regis Cascar, per cuius Regnum in Cataium transitus erat necessarius: Rex dicitur Massamet Can: eadem erat domini Cotan alterius Regis parens: ipsa vero Agehanem vocabatur: Age, prænomen est, quo Saraceni eos cohonestāt, qui peregrinandi studio ad impostoris cadauer sese Mecham contulerunt: illa enim impię Religionis causa tanto locorum interuallo Mecha redibat, & necessario sumptu ad iter destituta, à Negotiatoribus auxilium expetebat: addita promissione, se omnia cum fide ac fœnore liberalissimè reddituram, cum in suum regnum mercatores deuenissent. visa est Fratri nostro non omittenda occasio, vti alterius regni sibi Regem deuinciret, iam enim Mogorica diplomata expirabant. ergo mutuos illi è distractis mercibus aureos ferè sexcentos dedit, qua liberalitate, quod etiam in contractu fanus respuisset, vinei se minimè passa est: nam deinde marmoris illius apud Sinas nobilissimi fragmenta restituit, qua merce nulla alia est Cataium petentibus accommodatior.

Alter d' Socijs Benedicti reuertitur.

Hinc itineris instituti molestijs cedens, reuersus est Leo Grimanus Sacerdos: & Demetrius eius socius in ea vrbe substiterit Negotiationis causa. abijt Frater noster cum vno Isaaco Armenio in cæterorum Negotiatorum comitatu. iam enim accedentibus alijs tuto sibi pergere posse videbantur. prima vrbs quæ obuia fuit, Ciaracâr vocatur, quo in loco magna est ferri copia hîc molestiam passus est insignem Benedictus noster.

Ciaracâr.

iter. nam in his extremis Mogorum regni finibus diploma
 Regium negligebatur, quo diplomate immunis ab omni ve-
 ctigali hactenus interfecerat: inde post dies decem in oppidum
 exiguum deueniunt, Paruam nuncupatur, & hoc est vltimum Paruam oppi-
dum.
 Mogorum Regis oppidum. Post quinque dierum quietem, in
 altissimos montes, iter est diebus viginti in Regionem, cui
 Aingharan nomen est, deueniunt: post alios quindecim Aingharan.
 Calcia tenuerunt. Gens est huius Regionis capillitio barbaque Calcia.
 flaua instar Belgarum, qui hanc Regionem varijs in pagis in-
 colunt. post dies decem obuium habuerunt locum quendam
 Gialalabath appellatur: hic Braçmanes vectigalia exigunt ip- Gialalabath.
 sis è Rege Bruarate concessa. post dies deinde quindecim
 Talhan deueniunt: vbi mensem vnum substiterunt Ciuium Talhan.
 tumultu deterriti. nam ex rebellionem Calciensium populo-
 rum itinera minus secura ferebantur. hinc in Cheman per- Chemàn.
 gentes, sub Abdulahan Rege Samarhan, Burgauia, & Bacha-
 rate, aliorumque Regnorum conterminorum oppidum est exi-
 guum, cuius Præfectus ad Negotiatores misit, qui moneret
 intra muros sese reciperent, extra non satis tutum esse à tumul-
 tuantibus Calciensibus: verum Negotiatores responderunt:
 velle se tributa pendere; & nocturnis horis iter suum persequi.
 Verum oppidi præfectus plane inhibuit, asserens rebelles Cal-
 cienses equis hactenus carere, quos si comitatu rapuissent, ijs
 ipsis acrius populaturos & oppido maiorem molestiam pro- Negotiatores
ex Sarcinis ar-
cem excirant,
& spoliantur.
 curaturos: tutius videri, si vna cum suis vim Calciensium pro-
 pulsarent, vix dum ad oppidi muros aduenerant, cum nuncia-
 tur, Calcienses aduenire: quo audito Præfectus vna cum suis
 gloriosus fugam arripuit. Negotiatores in hoc discrimine su-
 bitam è sarcinis velut arcem excitarunt, & in eam magnam
 vim saxorum intulerunt, quæ vsui essent, si quando sagitta de-
 fecissent. id cum Calcienses reperissent, Legionem ad Ne-
 gotiatores mittunt, nihil esse quod vereantur, se itineris co-
 mites

mites ac defensores futuros: neque enim fidendum tumultuantibus arbitrabantur. ergo communi consilio fugam arripendam iudicarunt, hoc negotiatorum consilium nescio quis ad rebelles detulit. ergo impetu facto dimissis sarcinis in siluam vicinam sese receperunt, interim latrones è sarcinis quidquid placuit eduxerunt, deinde euocatos è siluis negotiatores, latrones ipsi intra vacuos muros cum sarcinis reliquis abire permiserunt. Benedictus noster nihil præter equum amisit, quem tamen etiam postea cum gossipinis pannis permutatū recepit. Intra muros debebant illi non sine ingenti metu, ne fortasse à rebellibus omnes impetu facto maectarentur. Verum eo ipso tempore ad rebelles misit Dux quidam è maximis, nomine Olobet Ebadascan, Bucharatis Regione fratrem suum, qui minus Culcienses rebelles adigit, vt Negotiatores liberos abire permitterent: sed toto eo itinere varie à latrunculis commeatus cauda carpebatur. & quidem in Benedictum nostrum, cum non nihil substiteret, quatuor latrunculi ex insidijs eruperunt, quorum ipse vim elusit in hunc modum: eripuit capiti Persicum pileum, & in latrones coniecit, hi de pileo harpasti ludum exercentes spacium fratri nostro dederūt adactis equo calcaribus sagittarum ictum præcurrendi, seque reliquo comitatu adiungendi. post octiduum pessimo itinere in Tengi Badascian peruenerunt, Tengi iter molestum sonat, est enim angustissimum, & non nisi singulis transitus patet in altissima magni fluminis ripa: huius vrbs Incolæ vna cum cohorte militum, quæ comitabatur, in negotiatores insiluerunt, & erepti sunt Fratri nostro tres equi, quos deinde munusculis redemit; decem dies hic substiteret, & diei itinere Ciarcinuar tenuerunt: hic dies quinque imbris detenti sunt in aperto campo, & supra cæli inclementiam iterum à latronibus inuaduntur. hinc post dies decem in Serpanil deueniunt, sed desertus locus erat, mortalibus omniq; comitatu destitu-

Latrunculi 4.
Benedictū in-
uadunt.

Badascian vr-
bis incolæ in
Negotiatores
erumpunt.

Ciarcinuar.

Serpanil.

destitutus; in arduum montem conscensum, cui Sacrithma nomen est, in hunc montem euadere non nisi robustiores equi potuere, reliqui longiore sed faciliore itinere perrexerunt. Hic fratri nostro è iumentis duo leſis pedibus claudicabant, & famuli labore fatigati eos dimittendos iudicabant, sed demum reliquos consecuti sunt. viginti dierum igitur itinere in Pro-^{Sarcil Provin-} uinciam Sarcil deuenientes, pagos ibi multos vicinos repererunt. Biduum ad reficiendos equos subsistunt: inde post aliud biduum ad pedem montis, cui nomen Ciecialith perueniunt, eum multa niue conspersum dum conscendunt, plurimum mortales frigore obriguerunt, & ipse Frater noster ab extremo periculo parum abfuit. nam sex omnino dies in hac niue tauerunt. Denique in Tanghetar, quæ est Regni Cascar,^{Tanghetar.} delati sunt: ibi è ripa magni fluminis in aquas cecidit Armenius Isaac, & horas octo totas semianimis iacuit, verum denique Benedicti auxilio ad se redijt, & post alios dies quindecim Iaconich,^{Iaconich.} oppidum tenuerunt, & eiusmodi fuit iter, vt Fratri nostri sex equi labore interierint. post dies quinque comitatum præueniens noster Benedictus solus in Metropolim præcessit, quæ Hiarchan appellatur: ex ea equos misit subsidiarios, & socijs de necessarijs quoque prouidit, qui non ita multo post incolumes cum sarcinis & mercibus Metropolim tenuerunt Nouembri mense eodem anno supra sæcularem tertio.

Reliquum itineris Cataium vsque quod Sinarum Regnum esse compertum est.

CAPVT DVODECIMVM.

HIARCHAN Regni Cascar Regia celeberrimum est emporium, vel negotiatorum cõcurſu, vel mercium varietate. In hac Regia finem accipit Cabulensium Negotiatorum comitatus

Rex Cascar
vendit Præfe-
cturam comi-
tatus Cataium
vsque

mitatus : & inde instituitur nouus Cataium versus, cuius co-
mitatus præfecturam Rex multo pretio vendit, ac Præfecto
Regiam in Negotiatores omnes per iter vniuersum commu-
nicat potestatem : is priusquam coalesceret annum spatium
fuit. ad iter enim periculosum ac longum non nisi multi con-
spirant, nec annis singulis adornatur, sed ijs tantum, quibus in
Cataium Regnum norunt iam se esse admittendos : nulla est
negotiatio pretiosior frequentiorue in hoc itinere toto, quam
fragmentorum pellucidi cuiusdam marmoris, quod Iaspin-
nos vocabuli ponuria solemus appellare : hæc fragmenta Re-
gi ferunt allesti magnitudine pretij, quam Cataiensis Rex esse
arbitratur è sua dignitate : quidquid Regi minus placet, libe-
rum est in priuatos distrahere ; lucro tali, cuius spes tantos la-
bores sumptusq; bene collocatos putat, ex eo marmore va-
riam supellestem concinnant ; vasa, vestium & zonarum or-
namenta, que frondibus ac floribus affabre insculptis sanè non
exiguam referunt maiestatem : ea marmora quibus plenu est,
hodie regnum, Sinæ Tuscè vocant, & duplex est eius marmo-
ris species : altera pretiosior, quæ è flumine Cotàn, non pro-
cul à Regia educitur, eo fere modo, quo gemmas vrinatores
piscantur, & instar silicium crassiorum educi solet : altera spe-
cies inferior è montibus eruitur, & in saxa maiora diffinditur
in laminas duabus fere vlnis latiores, quæ deinde ad iter ac-
commodari solet : abest mons iste ab hac regia dierum vi-
ginti itinere, & Canfangui cascio, id est, mons lapideus appel-
latur, quem verisimile est eum esse, qui eodem nomine in
geographicis descriptionibus huius regni quibusdam nuncu-
patur. eruuntur hæc fragmenta labore incredibili, vel loci so-
litudine, vel marmoris duritia, ad quod tantisper emollien-
dum ferunt extracto desuper igne luculento domari : huius
quoque eruendi facultatem magno pretio Rex alicui Nego-
tatori vendit, sine cuius facultate toto contractus tempore

Negotiatio in
Iaspide.

Dux species
Iaspidis.

cæteris

cæteris negotiatoribus effossio prohibetur. cum eò tenditur, annuus ad operarios alendos defertur commeatus: neque enim breuiore spatio ad exulta hominibus loca reditur.

Frater noster Benedictus Regi visitationis officium impendit (dicitur is Mahamethin) gratus fuit delato ex munere, nam horariam machinam è collo pensilem, vitrea specula, aliâq; Europæa detulit, quibus Rex ita recreatus est atque delinitus; vt datorem in amicitiam patrociniûmq; suum receperit. Non aperuit initio Noster, velle se in Cataium proficisci, sed solum de Regno Cialis ad ortum huius regiæ ingessit sermonem, & ad iter illud diploma Regium impetrauit, adnente maximè filio peregrinæ illius Reginæ, cui aureos sexcentos mutuos dederat, arctam etiam cum Palatinis varijs necessitudinem contraxit.

Benedictus Regem inuisit Mahamethin.

Sex menses abierant, cum ecce tibi Demetrius ex antiquis Socijs vnus, qui Cabuli substiterat aduenit, cuius aduentu Benedictus noster & Isaac Armenius gestierunt, sed breue gaudium fuit: nam ipsius Demetrii causa breui Noster aliquod adiit discrimen: eo tempore ex Regis facultate Imperator ludibundus appellatus est è Negotiatoribus vnus, cui cæteri Clientelaria obsequia & etiam dona ex more deferebant, tergiuersabatur Demetrius ne sumptum faceret, & quoniam huic licet rebelles in vincula trudere, vel etiam verberatione plectere, parum ab vtoque absuit Demetrius: verum rem vniuersam sua prudentia composuit Benedictus noster, & intercessione supra munusculû veniam impetrauit. Aliud etiam grauius periculum fuit, nam cum in domum latrunculi irrupissent, Armenium vinculis constrictum adacto etiam in petus fetro à clamore prohibebant. Sed, è tumultu à Fratre nostro Demetrioq; auditi fugam rapuerunt. Abierat ad recipiendos mutuos nummos ad Parentem Reguli Quotàn Benedictus, aberat illius Regia itinere dierum decem, & eundo re-

Demetrius Benedictum acquirit.

Benedictus occisus falso sermone proclamatur.

deundoq; menstruum spatium effluxit; Eo spatio sparsere Saraceni de morte Benedicti falsos sermones, aiebant enim eum à Sacerdotibus suis interemptum, ideo quod impostoris Prophetæ suæ nomen inuocare detrectasset, & iam hi arcani Sacerdotes Caciices vocant, Eum velut ab intestato ac sine hærede mortuum, suis fortunis spoliare aggrediebantur, quæ res Demetrio Armenioque satis molestiæ intulit, dum se teuerentur, vterque Benedicti Socij mortē quotidiano luctu prosequerentur, vnde postmodum ex eius incolumitate gaudium duplex fuit, redibat enim cum preciosiore marmore cumulate restitutus, inde ad gratias Deo referendas multa in egenos eleemosynæ nomine distribuit, quod suum institutum ipse toto itinere liberaliter retinebat.

Benedictus Ma
hometem in
betur inuoca
re.

Die quodam confederat cum alijs Saracenis epulo reficiendus, ad quod eum Saracenus quidam euocarat, ingressus est nescio quis armata manu furens, & stricto in pectus mucrone iussit, vti Mahometis nomen inuocaret: Respondit Noster, in vniuersa lege sua nullum hoc nomine inuocari solere, quod ideo omnino facere detrectabat: ei ab astantibus subuentum, & furens ille domo extruditur, hoc ipsum de intentata morte, nisi Mahometem imploraret, sæpe ac sapius accidisse narratur, sed eum Deus in itineris finem liberauit. Alio die quodam ab ipso Rege Cascâr euocatur præsentibus legis impurissimæ Sacerdotibus atque litteratis: Litteratos Mullàs vocant, interrogatus, quam legem profiteretur. an Moysis, an Davidis, an Mahometis, & in quam partem sese verteret Deum oraturus? Respondit noster, se IESU legem profiteri, quem ipsi Isai vocant, & ad quamlibet partem orando conuerti, quod vbique Deum esse constaret, de hoc vltimo responso magna inter eos orta disceptatio, ipsi enim ad occasum obuertuntur. Demum conclusum est ab ijs, nostram quoque legem bonam posse videri.

Interim

Interim comitatus futuri Negotiatorum Præfectus renunciatus est ex indigenis quidam Agiati nominatus: Is quoniam de Fratre nostro audierat, virum esse cordatum & negotiatorum utcumque copiosum, eum domum suam ad celebre epulum euocauit, in quo præter fercula Musici gentis more concentus minimè defuerunt, sub epuli finem rogauit, uti se in hoc itinere Cataium vsque comitaretur, nihil magis optabat Noster, sed vsu Magistro didicerat tractare Saracenos: itaque rogari se voluit, ut optimis legibus gratiam facere non acceptare videretur, ad id igitur impetrandum Rex ipse à Præfecto adhibetur. Is enim Benedictum rogauit, ut Caruan basā, id est, Comitatus præfectum comitaretur recepit se facturum, sed ea lege, Si patentes litteras in vniuersum iter daret. Hac re offensus sunt prioris comitatus Cabulani socij: nolebant enim eius absentia priuari. nam multitudinem iam sæpè necessariam dixi. Monebant illum, ne indigenis fideret: Gentem peruersam hac arte fortunas eius omnes vitamq; deuorasse: Causatus est noster Regis se auctoritate permotum, comitatus Præfecto promissum dedisse, à quo non esset integrum rescire. horum negotiatorum metus non erat vanus; ex ipsis enim indigenis asserabant permulti, tres illos Armenios quos à legis similitudine confundebant, vix egressos vrbis muris ab itineris Socijs mactatum iri. Ergo Demetrius hoc metu territus, iam secundo ab vltiore peregrinatione destitit, & hortabatur etiam Fratrem nostrum, uti retrò se referret: verum, eum à se repulit asserens: nullo vnquam tempore se ab obediendo mortis metu deterrendum, maximè eo in negotio, è quo maxima Dei gloria sperabatur; indignum sibi videri spes multorum irritas mortis metu truncare: Archiepiscopum Goanum, Protegem ipsum sumptu facto fraudare: sperare se eius auxilio rem perfecturum, cuius patrocínio huc vsq; perduxerat, quod si minus ex animi sententia cederet, vitalibenter in hac causa positurū.

Benedictus se
comitem addi
cit Præfecto
comitatusCa-
tium vsque.

Iter instituit.
Catalium ver-
sus.

Loca saxosa.

Benedictus iu-
betur saltare à
Regis Nepore

Equus incolu-
mis seruatur.

Ad iter igitur accinxit sese, & equos decem sibi ac Socio sarcinisq; suis comparauit: alterum iam domi habebat. interrim abierat Negotiatorum Præfectus domum suam ad iter sese comparaturus, quæ aberat ab Regia quinque dierum itinere. Ex eo loco Nuncium misit ad fratrem Nostrum, vti quamprimum iter arriperet, & exemplo suo cæteros Negotiatores vrgeret. fecit libens, anno supra sæcularem quarto, medio fere Nouembri, peruentum ad locum Iolci nomine, vbi vetigalia pendi & Regia diplomata reuideri solent. Hinc Hancialix alceghet, Hagabareth, Egriar, Mesetelec, Thalec, Horma, Thoantac, Mingieda, Capetalcòl Zilan, Sarc Guebedal, Canbasci, Aconsersèc, Ciacor, Acsù, viginti quinque diebus hæc omnia loca peragrarunt, iter fuit molestum, vel saxorum multitudine vel arenæ sitientis inopia.

Acsù oppidum est Regni Cascar, cuius Præfectus erat Regis Nepos, annorum duodecim. Is iterum Fratrem nostrum euocauit, qui puerilibus eum donis profecutus, saccarum & similia donauit, exceptus est ab eo perhumanè, & cum solemnisset coram eo saltatio, rogauit Fratrem nostrum, vti gentis suæ more saltaret, quod fecit ipse, ne rem tantillam Regi negasse videretur. Parentem quoque huius Reguli inuisit, ei que diploma suum ostendit, quod magna veneratione admissum est, huic muliebria munuscula dedit Crystallinum speculum, gossippinum ex India pannum, & alia huiusmodi. Euocatus est etiam à pueri Moderatore, qui publica negotia administrabat. In hoc itinere ex iumentis nostri Negotiatoris vnum in flumen rapidum incidit. nam cum nescio quo fune impeditos haberet pedes, diruptis vinculis in alteram fluminis ripam euasit, sensit hanc iacturam Benedictus, & inuocato IESU nomine equus seipso ad cæterorum Societatem incolumis renatauit, cui beneficio grates è præsentis periculo acceptus Deo retulit. In hoc ipso itinere desertum decurritur,

cui

cui Caracathai nomen est: id terram nigram Cataiensium sonat, ideo quod ferant, Cataienses sibi diutius commoratos: in hoc oppido quindecim dies cæteros Negotiatores præstolati sunt: inde tandem discedentes in Oitograch Gazò, Casciani, Dellai, Saregabedâl, Vgan, ac deinde Cucià deuenerunt, oppidum etiam exiguum, in quo ad reficienda iumenta mensam integrum substituerunt: nam & itineris molestiis, & marmoris pondere hórdeiç; inopia propè vires amiserant. Hic è Nostro quæsitum est à Sacerdotibus, quid esset causæ, cur per solemnis apud se ieiunij dies minimè ieiunaret, id faciebant spe largitionis, vti relaxationem impetraret, aut multam persolueret: non exiguus fuit vim propè inferentium, vti in fanum suum ire cogeretur. hinc Abeuntes post quinç; & viginti dierum iter in urbem Cialis peruentum est, exiguam illam quidem, sed bene munitam. Hanc Regionem moderabatur Regis Casçar filius illegitimus, qui audito Fratrem nostrum cum Socijs aliam legem profiteri, terrere illum cepit, asserens audaciorem æquo fuisse alienæ legis professorem in has regiones penetrasse: licere enim sibi illi vitam fortunæç; eripere, sed lecto diplomate placatus, & accepto munere etiam amicus fuit. Nocte quadam diu Dynasta de lege ac secta sua cum Sacerdotibus litteratisç; disceptabat, & subito illi in mentem venit Benedictum nostrum euocare: missio igitur equo eum in palatium inuitauit, & quoniam alieno tempore id fecerat; is qui primùm parum benignè eum exceperat, vix dubitarunt eum ad mortem euocari. ergo à Socio non sine lachrymis auulsus, ipse ad mortem comparatus obeundam, hortabatur Armenium Socium, vti idem animosè præstaret, vt si forte præsens periculum euaderet, Socios de sua morte redderet certiores. Benedictus igitur in Palatium ingressus, iussus est cum legis Mahometanæ Doctoribus disceptare, & eo inspirante, qui dixit: Dabitur vobis in illa hora quid loquamini,

Garacathai.

Cialis Regiam
perueniunt.Benedictus à
Rege vocatur
ad disputandū

tam

Benedictus à
Rege humane
tractatur.

tam aptis rationibus Christianæ legis veritatem confirmauit, vt ad turpis silentij metas deuenirent. Regulus Fratrem nostrum semper tuebatur, quæcunque diceret approbans, denique conclusit Christianos esse veros Miserrimos, quæ vox fidelem sonat, adiunxit etiam maiores suos eandem legem professos fuisse: disceptatione finita, solemni eum epulo excepit, & eam noctem intra palatium pernoctare iussus est: dimissos die postero iam tardius, ita vt iam Isaac de eius reditu desperaret: Repetit eum collachrymantem. persuaserat enim mortem certissimam tardius redeuntis. In hac vrbe tres omnino menses substitere. neq; enim Negotiatorum Præfectus abire non nisi cum copioso comitatu voluit, quo enim numerosior est, eo Præfecto quæstuosior: hac igitur ex causa minime permittebat, vt quisquam præcederet. Frater noster moræ longioris tædio & sumptuum magnitudine prouocatus, ad discessum aspirabat; ergo nouis donis delinitum Dynastam induxit, vti sibi faceret eundi facultatem: impetrauit illo inuito Præfecto ac Socijs, inter quos in posterum interrupta familiaritas fuit.

Benedictus de
statu Sociorū
Pechinensium
docetur.

Iam abire parabat ex oppido Cialis, cum è Cataio superioris comitatus Negotiatores rediere. hi vt solent legationem mentiti in Cataiensem Regiam penetrarant, & quoniam in eodem cum Nostris aduenarum palatio Pechini fuerāt comorati, de P. Matthæo ac Socijs miranti Nostro se pro Cataio Sinas reperisse, certissima nuncia retulerunt. Hi Saraceni erant illi ipsi, de quibus libro superiore scriptum est, eos eodem tempore intra palatium idem trimestri fere spatio cum Nostris comoratos: narrarunt igitur Nostros Regi obtulisse horarias machinas, Clauicordium, pictas imagines, & alia huiusmodi ex Europa: eosdem in ea Regia à maximo quoque coli, & veris falsa coniungentes, dixerunt Nostros cum ipso Rege sæpè collocutos, & sociorum vultum satis aptè pingebāt,
sed

sed nomina ignorabant; nam è Sinarum more Nostri aliud nomen superinducunt; addiderunt etiam ad fidem acrius exigendam schedulam à Nostri scriptam sermone Lusitano, quam è famuli cubiculum verrentis sordibus eripuerant ad rei memoriam, vti ad suos reuersi, narrarent eam gentem, quæ hoc vtitur caractere, ad Sinas penetrasse. his nuncijs cù Socio Noster satis recreati sunt, nihilq; deinde dubitarunt Cattaium à Sinensi Regno solo nomine discrepare, ipsamq; Regiam à Saracenis Cambalù appellatâ Pechinum esse, quo priusquam abiret ex India sciuerat Sociorum litteris Nostros cogitare.

Abeuntem Regulus suis litteris securitatis causa persecutus est, & cum de illius nomine ageretur, qua ratione vellet inscribi, quæsiit vellet ne Christiani nomen apponi. Volo, inquit ille, nam hoc Isai nomine appellatus vniuersum iter huc vsque decurri, cum eodem certum est terminare. Audijt hoc fortè è Saracenis Sacerdotibus senex venerandus, qui ereptum capiti pileum in terram abiciens, exclamauit: Ita plane oportet, hic fidelis est legis suæ obseruator; nam ecce in tua ipsius præsentia, qui aliam legem profiteris, & in cæterorum conspectu nihil dubitat IESVM suum confiteri. Nostri aliter plane se gerunt: nam vna cum Regione Religionem mutare perhibentur: Inde ad Nostrum conuersus, eum inusitato honore persecutus est. Ita splendet etiam in tenebris virtus, & ab inuitis etiam hostibus honoratur. Abijt igitur tandem cum socio suo & alijs paucis, & diebus viginti iter in Puciàn eiusdem Regni oppidum promouerunt, vbi humanissimè ab loci Præfecto excepti, necessario ex eius domo comœatu honorabantur. Hinc in Turphàn munitam vrbem præuenientes mensē vnum substiterūt. Inde in Aramuth: hinc in Camul munitum quoq; locum deuentum est: hinc, alium mensē se ac iumenta refecerunt, quoniam intra regni Cialis ditionē sunt habiti

Benedictus palam Christiani nomen sibi apponi peti in litteris patentibus.

Puciàn oppidū

Turphàn,
Aramuth,
Camul.

perhumanè, cuius in hoc oppido termini claudebantur. E Camul diebus nouem ad Boreales illos Sinensis regni muros deuenerunt, ad locum, qui Chiaicuon appellatur: ibi dies quinque supra viginti Proregis eius Prouinciæ responsum expectarunt. Ergo tandem intra muros admissi diei vnus itinere in

Socièu. urbem Socièu ingressi sunt, vbi de Pechino multus sermo, aliisq; iam notis nominibus, omni deniq; scrupulo Fratrem nostrum exemit, nihil in posterum dubium Cataiense regnum à Sinensi, vt modo dixi, solo nomine discrepare. Quidquid

Locus à Tartaris infamis.

de Tartaris infamis. quod ibi in Tartari infamis. quod ibi in Tartari infamis.

Tartarorū ratio viuendi.

Benedictus semianimis inuenitur.

Cialis inter ac Sinensis regni terminos iacet. Tartarorū incursionibus infame est; ideo Negotiatores magno per hæc loca metu procedunt, interdum enim explorant è vicinis montibus, sitné aliqua Tartarorum excursio, ac si securum iter iudicent, nocturnis tenebris silentioq; tuti ire pergunt. varios in itinere Saracenos misere mactatos reppererunt, quod soli pergere minimè dubitassent, quanquam raro Tartari indigenas ipsos mactent, asserentes eos esse seruos suos ac pastores, quibus arietum greges, & bouum armenta eripiunt; sed neq; frumento, neq; oriza alioue legumine ipsi vescuntur, dicentes hoc iumentorum esse non hominum pabulum: sola igitur carne vesci solent, nec ab equis, mulis, aut Camelis abhorrent, & tamen fama est eos diutissimè viuere, & ferè annorum centum excedere senectutem. Saraceni populi, Sinis ex hac parte contermini, imbelles sunt, & à Sinis nullo negotio subijci possent, si Sinæ de subijciendis sibi nationibus laborarent. In hoc itinere nocte quadam Benedictus equo excidit, præeuntibus socijs nec aduertentibus, eoq; casu semianimis in terra iacebat; & iam comitatus in hospitij locum deuenerat, cum sentitur abesse Benedictus, Eum socius Isaac per obscuram adhuc noctem querens minimè reperiēbat, donec vocem sensit, quæ IESV nomen inuocabat, eius sonum secutus, Benedictum repperit, qui iam de assequendis socijs desperarat: dixit igitur, quis

quis te Angelorum huc adduxit, ut me periculo eximeres imminenti, adiutum igitur Armenius ad hospitij locum deduxit atque recreauit.

Fratri Nostri Benedicti mors intra Sinense regnum, postquam ad eum excipiendumè Nostri unus Pechino missus aduenisset.

CAPVT DECIMVM TERTIVM.

AD occidentalem Sinensis regni partem, qua in Boream spectatur, celebres illi muri finiuntur, & spatium erat ducentorum fere milliariorum, quo spatium Tartari muris exclusi, sæpè in Sinarum regnum excurrentes tentabāt ingressum, & etiam nunc, sed minore periculo tentant: extructæ sunt enim ad retundendos eorum impetus vrbes duæ munitissimæ & ad præfidiū milites in suas turmas distributi selectiores deputantur, habent proprium supra se Proregem, & alios Magistratus, quibus à Regia duntaxat imperari potest: in altera harum urbium Prouinciæ Scensi, Canceu appellata residet Prorex cum reliquis præcipuis Magistratibus: altera Soceu appellata, proprium habet Governatorem, & in duas partes distributa est: altera Sinæ (quos hîc Saraceni Cataios vocant) altera Saraceni cōmorantur, qui è regno Cascar, & similibus ab occasu Negotiationum causâ conueniunt: ex ijs multi, quod redire nolint, iam vxoribus & filijs illigati prope pro indigenis habentur, ad eum fere modum, quo Amacai in Prouincia Cantonienfî confident Lusitani, sed in eo differunt, quod Lusitani suis legibus viuant, & proprios habeant Magistratus: Saraceni à Sinis gubernantur, à quibus nocturno tempore intra urbem suam clausi proprijs muris continentur, ac in reliquis nihil ab indigenis differunt, eorum Magistratibus per omnia subiecti. Lex est, eum qui annos nouem ibi substiterit,

Muri contra Tartaros.

Vrbes duæ contra Tartarorū impetus.

Saraceni Sinarum subiecti legibus.

ad suos reditum prohibendum. In hanc urbem fere ab occasu Negotiatores adueniunt, qui legatione ficta, septem octoue regnorum antiquis cum Sinensi regno pactis impetrarunt, uti sexto quoque anno duo supra septuaginta legatorum nomine Regi tributum pendant, marmor illud pellucidū adamantum fragmenta, cæruleum colorem, & alia huius modi nescio quæ inde, in aulam sumptu publico, euntes, sumptu quoque publico reuertuntur, vectigal est honorarium potius, quam utile; nam nemo carius hoc marmor comparat ipso rege, qui ab externis quicquam gratis accipere contra magnitudinem suam esse arbitratur; & quidem ita regio sumptu excipiuntur, ut omnibus in numerum adductis, certum sit eos die quolibet supra necessarios sumptus à singulis singulos aureos in lacro reponi. Hinc fit, ut certatim à pluribus hæc legatio ambiatur, & magnis à Præfecto Negotiatorum, ad quem nominatio pertinet impetretur, cum tempus legationis aduenit publicas Regum suorum litteras effingunt, quibus Sinarum Regi clientelare obsequium deferunt. Similes legationes è varijs regnis admittunt Sinæ è regnis Caucincino, Siân, Leuchicè, Coriano, & ab aliquot Tartarorum Regulis non sine incredibili ararij publici sumptu, quibus artibus ipsi Sinæ (qui fraudem minimè ignorant) Regem suum ludunt, adulandi studio, quasi vero Sinensi regno vectigal orbis penderet vniuersus, cum è contrario verius ijs regnis à Sinis tributa pendantur.

Vectigal Regi Sinarum à Negotiatoribus quæle pendatur.

Benedictus peruenit in urbem Sinarum Socèu

In urbem Socèu Benedictus nosser exeunte anno supra sæcularem quinto peruenit, & quod satis diuinam prouidentiam prodit, ex itinere longissimo copiosus peruenerat: iumenta tredecim, famulos quinq; stipendio conductos, pueros duos in seruos coëmerat, & ipse preciosissimū præ cæteris marmor afferebat, quæ omnia aureis bis mille quingentis æstimata dicuntur; supra hæc viribus integris non ipse minus quam

quam socius Isaac utebatur. In hac vrbe in alios incidit Saracenos è Regia reuersos, qui & ipsi iam audita de nostris cõfirmarunt, & alia non supra fidẽ solum, sed etiam supra modum hyperbolicè addiderunt, à Sinarum Rege nostris quotidie argenteum stipendium, non pendi, sed certo mensuræ genere dicebant effundi: ergo mox Pechinum ad P. Matthæum litteras scripsit, quibus eum de suo aduentu commonebat: has litteras tradidit Sinis quibusdam, verum quoniam Sinense nostrorum nomen ignorabat, & Regionem in quo cõmorabantur, Europæis quoque characteribus eos inscripsisset, qui deferebant, in Nostros incidere minimè potuerunt: alias addidit anno insequenti sub Paschalem celebritatem, quas detulerat è Saracenis nescio, quis ex vrbe illa fugitiuus: neque enim ipsi vel egredi vel ingredi iniussu Magistratum permittuntur: his litteris itineris sui rationem & causam cõmemorabat, rogabatq; vti modum quærerent Nostri, quo se huius vrbis ergastulo eriperent, & Saracenorum consuetudinẽ cum suauiissimo Sociorum contubernio permutare, cupere se in Indiam nauigatione redire, qua via solent Lusitani. Iam dudum superiorum ex India litteris de instituta profectioe nostri redditi fuerant certiores: Itaq; quotannis eum expectabant, & si quando negotiatorum mentito legationis nomine comitatus in Regiam deueniret; de eo Nostri inquirebant diligenter, sed ad eam diem nihil certi fuerat inauditũ, siue nominis ignoratione: siue quod reuera superiorum annorũ legatis ignotus esset: magnã igitur his litteris Socij Pechinenses conceperunt voluptatem: hæ in exeuntem annum dimidiato ferè Nouembri redditæ fuerant: actum est ex templo de mittendo ad eum è socijs vno, qui quolibet modo eum in Regiam adduceret. Verum id consilij deinde displicuit: ne externus externo plus noceret quam prodesset: ergo missus est ex Alumnis vnus, qui nuper in Societatem cooptatus Tyro-

Benedictus ad
P. Matthæum
scribit litteras

Vnus è Socijs
ad Benedictũ
mittitur in Si-
nas adducen-
dum.

cinium nondum incæperat, Ioannes Ferdinandus dicebatur, iuuenis insigni prudentia & virtute: cui huiusmodi negotiũ tuto committi posse videbatur; additus est illi Socius earum regionum peritus Neophytus quidam, accepit in mandatis vti Benedictum, ac socios in Regiam omni arte adducendos curaret, quod si Magistratum excubiæ falli, aut facultas impetrari minimè posset, ipse cum Fratre nostro remaneret, datisque litteris denuo socios admoneret, non defuturos ex amicorum fauore modos eum adducendi.

Satis importuna videbatur huiusmodi peregrinatio, quo maximè tempore vis hyemis maxima in ijs regionibus esse solet, aberat enim fere quatuor mensium itinere ab Regia Pechinensi oppidum illud, in quo substiterat Benedictus, & tamen P. Matthæus iudicauit, nihil vltra differendum, ne diuturniori tempore anceps de Nostorum statione dubitaret, & opportunum sanè consilium fuit: si enim dies paucos moram traxisset, in viuus Benedictum minimè reperisset: additæ sunt ad eum P. Matthæi litteræ quibus monebatur, qua ratione iter suum tuto instituere deberet, ad eum etiam reliqui socij duo scripsere, fusc de rebus Nostris in ea Regia cupidum huiusmodi rerum commonentes.

Benedictus noster in hac vrbe interim plus aliquantum à Saracenis patitur, quam in itinere tolerarat, & ob annonæ caritatem, quæ est in ea vrbe, marmor suum vilius propè dimidiato distrahere cogebatur. cotrasit igitur aureos mille supra ducentos, è quibus magnam partem æs alienum dissoluit, ex reliqua æris summa familiam vniuersam anno toto sustinuit. Interim negotiatorum comitatus cum suo Præfecto peruenit. Hic in cõnuuis excipiendis labente tempore eo angustiarum redactus est vt mutuato viuere fuerit tandè coactus: & quoniam in septuaginta duorum legatorum numerum adlectus erat, aliquot marmoris fragmenta comparauit: & libras centum in

terra

terra occultrauit, ne Saracenorum insidijs pateret: etenim sine hoc marmore ab itinere Pechinensi fuisset omnino exclusus.

Ioannes Ferdinandus Pechino exijt eiusdem anni Decembris vndecimo: & ecce tibi nouum in itinere infortunium. E Metropoli Prouinciæ Seiansi, quæ Singhan appellatur, aufugit famulus, & mediam viatici partem secum extulit. Inde tamen aliorum duorum mensium itinere in vrbem Soceù magno labore peruenit, anno supra secularem septimo, Martio exeunte. Reperit Benedictum nostrum morbo lethali lectulo afflictum, qui superiori nocte, somnione an viso incertum, didicerat, die insequenti è Nostris vnum Pechino aduenturum, qua ex causa socio Armenio dederat in mandatis, vt in forum pergeret, nescio cuius rei coëmendæ causa, quam distribueret in egenos, Deum obtestatus, ne hoc somnium spem eius eluderet. Armenius in foro nescio à quo admonitus, Socium Pechino aduenisse, eiq; ostensus est Ioannes Ferdinandus, qui Armenium subsequutus Fratrem nostrum Benedictum Lusitano sermone salutauit, è quo agnoscens quod erat, litteras accepit, & eas sursum erigens solatio plenus ac lachrymis in canticum, Nunc dimittis, erupit; videbatur enim iam sibi quæ habuerat in mandatis executus, peregrinationem suam terminasse: litteras deinde legit, & totam eam noctem apud se pectori admotas retinuit. Quæ dicta quæstiq; fuerint facilius erit conijcere, quam sermone longiore profequi. ergo Ioannes Ferdinandus ad eum iuuandum applicuit animum, vt tentaret vtrum recuperatis viribus iter aggredi posset Pechinense, sed vires vna cum Medico aptisq; pharmacis defecerant, & aliud adhiberi malo remedium non potuit præter cibos Europæo more conditos, quos illi Ferdinandus præparabat, atque ita diebus ab eius aduentu vndecim Benedictus expirauit, non sine suspitione instillati à Saracenis veneni.

Vnus è Socijs Pechino ad Benedictum proficiscitur.

Benedictus die suum obiit.

Habebant

Saraceni Bene-
dictum spoli-
ant.

Benedictus se-
pelitur.

Benedicti Elo-
gium.

Habebant illi perpetuos excubitores ad ea rapienda, quæ morienti superfuissent; factum est hoc ab ijs immanissimè, & in hac iactura nullius rei maior census fuit, quam perijisse itineris diarium, quod minutissimè conscripserat, huic volumini Saraceni admodum inhiabant. ex eo quod debitorum chirographis in eo scriptis multi cogi poterant ad soluendum, quod indignè rapuissent. Mortuum idem Saraceno ritu sepeliendum volebant, sed Ferdinandus importunos Sacerdotes exclusit: & ipse feretro impositum loco nitido, & ad corpus deinde reperiendum accommodato sepeliuit: Vterque deinde, Armenius inquam cum Ferdinando pia rosarij recitatione, quod rituales libri deessent mortuum prosequuntur.

Benedictus Goësius natione Lusitanus (visum enim est aliquid de eo Elogij loco commemorare) Vir erat ingenio acri, & animi magnitudine præditus, primo in Societatem ingressu ad missionem Nostrorum in Mogoris regnū volens amandatur: in ea expeditione multos años strenue Socios adiuit, & ipsos etiam Saracenos, Ethnicos, Neophytosq; pro instituti sui ratione promouit: vulgo amabatur ab omnibus, & tamen si Sacerdos non esset, æstimabatur tamen ab animi prudentia cæterisq; dotibus vel paribus vel innatis: hinc etiã Mogoris Regis intimus amicus fuit, & cum legationem Goam ad Proregem adornaret, vna cum legato suo Benedictum etiam legati nomine ablegauit. Huic Regi animus erat ad Indiam sibi subiiciendã, verum sua prudentia dici potest Benedictus hoc cum potentissimo Rege bellum auertisse: Paulò ante obitum per litteras Nostras Pechini admonuit, ne Saracenis fiderent, neque hoc iter tanquam inutile & periculosum tentarent. Celebre est etiam inter nos, quod ad viri sanctimoniam declarandam spectat, tot iam annis peccata confitendo expiare nõ licuit, en morior, inquit, Sine hoc solatio, & tamẽ q̃ Dei benignitas est, nihil me conscientia præteritorũ annorũ arguit, q̃ quidẽ alicuius esse momenti videatur. Tar-

Tartarea plane consuetudine inter Negotiatores illos in-
 ualuit, vt morientium in itinere Negotiatorum bona inter om-
 nes diuidantur, hac ex causa Benedicti Socium Isaac vinxe-
 runt, mortem minati. nisi Mahometem in clamasset. Ferdi-
 nandus autem dato libello ad Proregem in vrbe Canceu, sta-
 tuit Isaac liberare: Prorex libellum subscripsit, imperans vt
 Soceu oppidi Gubernator causam ex æquo bonoq; iudicaret:
 & patrum adoleſceti suum cum demortui bonis restitueret.
 Initio Gubernator Ferdinandi fauebat, sed coniuratione fa-
 cta Saraceni ferè quadraginta Iudicem largitione corruperunt,
 effeceruntq; , vti verbera Ferdinando minaretur, & in vincu-
 lis etiam triduo detineret: nec tamen ab incepto destitit, sed
 cum deesset ad litem persequendam sumptus, vestes, quibus
 carere potuit, distraxit omnes, & menses quinque in hoc ne-
 gotio detentus, ad colloquendum tamen cum Armenio pro-
 hibebatur linguæ Persicæ ignorantia; neque enim ille Lu-
 sitanè vel Latinè loqui poterat: In Tribunal vocati Ferdinan-
 dus, Orationem Dominicam recitabat; Isaac vero Benedicti
 Goëlij nomen repetebat, & aliquot Lusitana vocabula pro-
 nunciabat, quem sermonem cum nemo intelligeret, arbitra-
 bantur Iudex, eos Cantonienſi sermone colloqui, seseq; mu-
 tuo intelligere: tandem tamen Ferdinandus Persicè loqui di-
 didit, duorum ferè mensium spatio, atque ita cum Armenio
 colloquendi facultas in posterum suppetebat. Si quando Sa-
 raceni obijcerent, oris lineamenta ita discrepare, vt sine du-
 bio hic Saracenus, ille vero Sina esse proderetur. Responde-
 bat Ferdinandus; parentem suam Regni Sinësis indigenã fuisse,
 & se ab ea oris totius similitudinem accepisse, nihil tamen
 æquè Iudicem permouit. quam quod die quadam pro Tribu-
 nali dixit Ferdinandus, eum Saracena legis inimicum esse ca-
 pitalem, cuius si esset professor, suilla certè abstineret, & pro-
 ferens è manica suillæ carnis frustum, vterque non sine adstan-
 tium

Isaac à Sarace-
 nis inhumanis
 simè tractatus

Isaac & Ferdi-
 nandus in Tri-
 bunal vocatur

Ferdinãdus se
 legis Saracena
 inimicum pro-
 fitetur.

Sententia pro
Ferdinando
pronunciatur.

tium ritu Saracenorumq; explosione suillam comederunt, qua re visa ipsi Saraceni in Armenium expuentes, è Tribunali abcesserunt, causamq; desperantem reliquerunt, afferentes Armenium illum ab impostore Sina delusum, neque enim Isaac aut Benedictus toto itinere suillam carnem comederant, ne Saracenos comites offenderent: id si aliquando fecerant, occulte fecisse credebantur: his permotus iudex pro Ferdinando sententiam tulit, & omnia quæ Benedicto superfuerant, restitui iussit: nihil tamen aliud repertum est, præter marmoris fragmenta, quæ terræ fuerant commendata, quo vendito debita dissoluta, & ad iter Pechinense viaticum conflatum: nondum tamen satis fuit ad immodicos tot mensium sumptus. mutuos igitur aureos viginti sumpserunt, & in pignus nonnulla, quæ superfuerant fragmenta reliquerunt. Tandem aliquando sollicitis iam de re tota Socijs vterque superuenit, & mixtis mœrori gaudijs mortem Benedicti luxerunt, Armenio libertatem gratulati sunt: eumq; vti vnum è Nostris exceperunt (monuerat enim Benedictus se ab eo toto itinere fidelissimè adiutum) Pechinum attulit Ferdinandus Crucem inaurata in charta eleganter depictam, quam solam inter Saracenos illos Benedictus detulerat, tria etiam trium Regum diplomata Cascar, Quotèn, & Cialis, quæ in Pechinensi domicilio ad memoriam afferuantur: Sunt etiam litteræ P. Hieronymi Xauerij patentes, cum alijs eius ad iter mandatis, item Archiepiscopi Goani Alexij Mensij, & eiusdem Hieronymi ad Socios Pechinenses litteræ, quas dederant, satis certi Cataium Pechino non longe distare, duo Regna contermina arbitrati.

Isaac Pechinū
peruenit.

Mensem vnum Armenius Isaac commoratus Pechini vna cum schedulis quibusdam Benedicti & memoriæ fide P. Matthæum de his omnibus monuit, quæ tribus his capitibus narrauimus: deinde solito Nostorum itinere Amacuum remittitur,

titur, vbi exceptus est à Nostriſ amicisq; maxima humanitate: inde conſcendit nauim in Indiam rediturus, quæ nauis à pyratis Batauis in freto Sincapurano intercepta, Armenium reculis ſuis ſpoliatum in miſeram redegit ſeruitutem: Verum à Malacenſibus Luſitanis redemptus, iter in Indiam cæptum proſecutus eſt, vbi audita vxoris ſuæ morte, ab vltiore ad Mogores itinere abſtinuit, & in oppido Indiæ Orientalis Ci-aul nomine ſubſtitit, hodieq; cum hæc ſcribuntur, eſt ſuperſtes.

Nanciani grauiſſimus in Noſtros tumultus exoritur.

CAPVT DECIMVM QVARTVM.

ANNO ſupra ſecularem ſexto, & qui proxime ſecutus eſt rei Chriſtianæ progreſſum minimè inhibuit Nanciani, vel P. Soërij morbus magis ac magis ingraueſcens, vel P. Emmanuelis in Sinenſi ſermone infantia. nam hæc omnia ſuppleuit improbus Sociorum labor, adiutus maximè Fratris noſtri Paſchalis induſtria: nam hoc biennio ſupra ducentos antiquū Neophytorum gregem anxerunt, & vulgo inſignem in pietatis exercitijs ardore præferbant. Itaq; in ea metropoli Chriſtianæ legis nomen mirum in modum euulgatum eſt. Interim ad aërem permutandum morboq; medendum amandare, verum in irritum omnia ceciderunt: Auguſto enim menſe anni euſdem mortalem hanc vitam cum alia commutauit, annos natus vnum ſupra quadraginta, è quibus tres ac viginti in Societate vtiliter collocarat. Conimbricæ in Luſitania tyrociniū inijt, eoq; vix dum expleto, Indicam miſſionè impetrauit, ac deinde expeditioni Sinenſi designatus eſt: annos amplius decem in Nanciana ſede rem Chriſtianam procurauit, magno virtutum Religioſarum exemplo, quo fiebat, vt

P. Soerius diè claudit mortè.

ab omnibus vulgo pro viro sancto haberetur, multa tulit, fecitq; annis etiam aliquot, quibus è Societate solus in medio Ethnicorum degebat: à vicinis, alijsq; maleuolis sæpè domesticis angustijs ad extremam inopiam redactus: eo enim, quod submittebatur, contentus: nunquam questus est, aut annonã augeri postulauit: magnus fuit apud Neophytos doloris sensus, quem etiam permulti lugubri veste assumpta sua sponte testati sunt.

Domus: alia
emittitur.

Tumultus in
Socios oritur
grauis.

Anno septimo supra secularẽ Augusto mense, alia domus capacior & commodior aureis mille, opera P. Emmanuelis, coempta est, eò quod prior nimis esset angusta, & aqua eluuiouibus pateret. Verum vbi Nostri sese ad migrandũ accingunt, oritur subito grauis in Nostros tumultus: nam litteratuli aliquot Baccalauri Legem nostram euulgari non satis æquè ferrebant, rem scripto libello deferunt ad Pimpitau Gubernatorem, qui vrbani negotijs omnibus aduigilat: ab eo parum feliciter auditi sunt. Respondit enim: si lex illa quam euulgat, vobis minus probatur; nolite amplecti, nondum enim audio illos vim intulisse. Si coempta domus magna est, in eam nihil expendistis, neque ipsi lutum vobis vestrum eripient. Hoc responso insolentiores facti ad gubernatorem huius metropolis proprium sese cõtulerunt: is iam annos plures Pechini cum P. Matthæo arctam inierat necessitudinem, Lù cognomento: acceptum igitur libellum seposuit, nec adduci potuit à Notarijs rescriptum vrgentibus, vt quicquam responderet: sed neque hanc repulsam tulerunt moderatè. Sub mensis initium præcipui Magistratus vna cum Baccalauris in Philosophi sui templum publicè conueniunt, hanc opportunitatẽ naçti, noua luna exhibitis in fano ritibus, non diuinis illis quidem, sed ciuilibus: ex ijs vnus, cæterorum nomine, maximum, qui aderat, Magistratum, Pucinsũ vocant, ita compellauit: Monemus externos esse in hac Regia Sacerdotes, qui inauditam

in hoc

in hoc regno legem proponunt, ac domi suæ magnos vulgi cætus cogunt. Ab hæc remissi sunt ad propriū Magistratum, qui huius Ludimagister est, & Tichō appellatur, Iussit ille libellum scribi, recepitq; se effecturum, vti pellerentur. eo ipso die scriptus est, & à septem supra viginti subscriptus: alterum exemplar Ludi sui Magistro: alterum supremo Magistratui tradiderunt: huius erat hæc fere sententia: Matthæum Ricium, Ioannem Soërium, Emmanuelem Diaz, & alios quosdam homines è Regnis Occiduis externos, & in Regem perduelles, in quinque Prouincias distributos, continuum inter se cōmercium habere, & per flumina passim latrocinari, ad corradendas, quæ in populum effundantur, largitiones. Eosdem à Magistratibus & primaria nobilitate, militumq; Præfectis sæpè visitari, cum his scædus ictum esse ad mortem vsque, ab his doceri nullo honore prosequendas maiorum imagines, quæ res in posteris præcessorum amorem extinguit, ab alijs idola perfringi, templa iam vacua relinqui, & miseros Deos nullo patrocínio iuuari. Eos ipsos primum in angustis sedibus habitasse, nunc vero alias capaces atque magnificas coëmisse, legem ab iisdem tartaream prædicari, rude vulgus in fraudem induci, in eorum domum perpetuo coire, eamq; legem urbanos muros egressam per pagos, & oppida vicina euagari: hac ex causa omnes in his regulis falsis ita detineri, vt neque studiosi litteris incumberent, neq; artifices opus suum curarent, neque coloni terram subigerent: neq; feminae ipsæ domestica negotia curarent: Urbem vniuersam perturbatam, & cum initio centum huius legis professores duntaxat numerarentur, nunc ad viginti millia excreuisse: eos certas imagines distribuere, nescio cuius tartari aut Saraceni, quem dicebant esse Deum, qui ad mortales instruendos liberandosq; è cælo venerat, ab hoc opes, bonamq; fortunam duntaxat dari posse, quibus promissis plebecula pelliciebatur: eos esse orbis

De Socijs pel-
lèdis tractatur

Summa libelli
contra Socios
scripti.

contagionem, iustumq; esse metum, ne tandem extructis tem-
 plis rebellarent, quod añis superioribus in Fuchiana & Nan-
 chinensi Prouincijs dicebant accidisse: eos igitur commodis
 publicis Regniq; conseruatione permotos, ad antiquas leges
 factas tectasq; conseruandas hunc libellum adornasse: postu-
 lantes totius prouinciæ nomine, vti dato Regi libello hi ex-
 terni omnes publica morte complecterentur, aut Regni fini-
 bus pellerentur in desertam aliquam maris insulam relegati.
 hæc erat libelli summa, sed magna facundia conscripti, allatis
 etiam librorum suorum testimonijs, quod hi litteratuli satis
 norunt ad persuadendum accommodate texere. Vterque li-
 bellum ita subscripsit: Prohibeatur legis Christianæ dilatio:
 Externi sacerdotes vrbe pellantur, si ita Gubernatori, causa
 discussa, videatur, de quo nos oportebit admoneri: quotquot
 huius Regni negotia se nosse arbitrabantur, nihil plane dubi-
 tarunt, quin minimum ex ea metropoli pelli Nostros oportere-
 ret. Itaque amici complures remedium desperantes ab auxi-
 lio ferendo sibi temperarunt: sed nihil ea res Socios perturba-
 uit diuinæ prouidentiae nixos, cuius in alijs periculis præsens
 numen senserant adfuisse. Maximus labor penè fuit in statu-
 endo, quid in re graui primum tentarent: amicis plerisq; vi-
 debatur intercessorem quærendum, qui largitione delinitus
 sententiam Magistratuū fauore suo reuocaret. Verum P. Em-
 manuel libellum quo se purgaret adornauit, in cuius epilogo
 Magistratus etiam atque etiam obtestabatur, vti eam rem ac-
 curatè discuterent, & deprehensam culpã ex legum præscri-
 pto plecterent. Libellum hunc Gubernator & Iudi etiam Ma-
 gister susceperunt: Supremus vero Magistratus posteaquam
 diu Nostros genibus flexis in reorum habitu tenuisset, tan-
 dem in hæc verba erupit: Quid est, inquit, causæ, cur Bacca-
 latorum odio permoti minime vrbe disceditis? quænam lex
 est illa, qua n euulgatis? quid mali perpetrastis? quorsum ma-
 iores

P. Emmanuel
 Apologiam a-
 dornat.

iores venerandos prohibetis? quorsum imaginem tartari colitis? unde vobis sumptus ad illas ædes tanti & aliaq; familia parum vrbane obiicit. Ad hæc respondere, adhibito Fratre nostro interprete, aggressus est. Tradidit illi doctrinæ Christianæ compendium, ostendit inter legis Diuinæ præcepta, primum secundum Deum honorem parentibus iniungi: Verum ille nihil nec audire, nec accipere voluit, sed prætulit omnia se falsa arbitrati, hac repullâ res magis ac magis desperatâ videbatur. ergo Nostri ad orationum, sacrificiorum, corporisque afflictationum remedia sese acrius retulerunt: iam A duersarij victores triumphabant: iam de supellectilis nostræ distributione inter se iurgabantur, & ne sibi deessent, nouis libellis & accusatoribus accensum ignem acrius inflammabant; Vrbis primores ad vrgendos Magistratus incitabant, ex ijs Magistratibus inferioribus ad quos noui libelli deferebantur, dixit vnus velut adulandi studio: nihil opus est excutere, vera sit illa lex nec ne: sufficit illam ab externis euulgari, vt antiquanda iudicetur: se quidē simile hominū genus exterminaturū fuisse, nisi ad superiores magistratus libelli peruenissent. Gubernator Sociorum causam tuetur. Gubernator igitur, quem amicū esse satis constabat, aduertens pleraq; in accusatione contenta, apertam inuoluere falsitatem, Ludimagistrum admonuit, sciret nec ne Emmanuelem Socium esse Matthæi, quem in Regia maximus quisque colebat, & ærario Regio propter data munera sustineri constabat; Socios iam annos duodecim ita Nanciani vixisse, vt nulla de ijs querela, quæ vera esset, aut contra leges audita sit: videret etiam atque etiam maturius, quid in hoc negotio statuendum: Ad hæc Ludimagister respondit: cupere se, vti Gubernator ipse singula excuteret, & ad se deinde referret. Idem à supremo Magistratu auditum imperatumq; & opportune quidem ille ipse, cum primum P. Matthæus Nancianū venit, Gubernatoris munus administrabat, & figendæ ea in vrbe sedis Pro-

regis auctoritate fecerat facultatem: deinde per varios honorum gradus sensim in hac metropoli peruenerat ad summam dignitatem: Publica Nostrorum repulsa prudenter ab eo facta fuerat, ne personæ fauere videretur, sed deinde, quod ita statuisset veritati, nolebat etiam litteratorum postulationes omnino reijcere, quorū etiam olim ludimagister fuerat.

Hoc eodem tempore, ex Accusatoribus nonnulli, iam de victoria certi, per Neophytorum domos Christi Seruatoris imagines conquirebant, & duas trēsue sacrilegè lacerarūt, ideo moniti sunt à P. Emanoële Neophyti, vt eas tantisper furentium oculis subducerent, nec in prima aula de more asseruarent: non negari hac ratione fidem, sed sacrilegorū iniuriam propulsari: sufficere quod publice suas coronas gestarent, imo neque ad hoc etiam Christianis legibus adstringi. Excusso igitur libello, & libelli apologia, pro Tribunali litteratos ipsos examini subiecit, & Nostrorum patrocinium suscipiens, ipse seipso calumnias refutauit: ait constare sibi externos illos probos viros esse, in ea domo Socios duos, non viginti quod aiebant, numerari. Responderunt illi Sinas illos esse externorum discipulos: tum Gubernator, quid est quod ab indigenis nostris timeamus? nescitis fortasse Matthæum Ricium ab omnib⁹ Pechini coli, regio stipendio ali? qua fronte extra Regiam Magistratus eos eijcient, qui in regia commorari permittuntur? annis iam duodecim in hac vrbe pacatos commemoratos. Præcipiam, inquam, ne magnas illas ædes comparent, ne populus eorum legem sequatur. Deinde pro tribunali Nostros humanissimè admonuit, quibusdam in vrbe displicuisse, quod ædes illas coëmissent, videri sibi angustiores posse sufficere: de lege minimè prohiberi, vt eam ipse cum suis obseruet, sed ne eam indigenis traderet: Nostri enim inqueibat, improbi sunt, ac tamen si initio legem vestram sequantur, postea tamen obtrectabunt: similia dixit complura, quæ

Gubernator
pro Nostri
sententiam
dicit.

quæ omnes in fauore reposuerunt. deinde cum Collega suo colloquens, pro tribunali dixit in hunc modum: Lex quam euulgat, rectæ rationi consentanea est: ipse quoque vitam legi suæ consentaneam uiuit: sed ideo quod externus est, nullo patrocinio tectus, ausi fuerunt illum Baccalaurei accusare. Supremus quoque Magistratus Ludimagistrū monuit, ne quicquam contra Eīmanuelem statueret, iam denique constare libellum vniuersum Baccalaureorum fuisse commentum, inuentumq; ad largitionem emungendam. Nancianam gentem vulgo maleuolam esse, permetteret, vt ædes suo coēmeret arbitratu: iam enim olim se, cum Gubernator esset, Matthæo Ricio ædium coēmendarum fecisse facultatem.

His auditis nescio qui Regij propinqui, quos decoctis bonis nobilitas fecerat insolentes, P. Eīmanuelem præstolabantur, vti è Tribunali exeuntem male mulctarent, ac deinde ad diripiendam domum se conferrent: sed hoc vltimo Gubernatoris responso territi, nihil supra minas addiderunt: Ad extremum post dies paucos scripta est pronūciataq; in hunc fe-
 re modum sententia, Magistratus summi ac Ludimagistri si-
 gillis quoque munita, & in edicti morem publice pro vrbani-
 portis proposita. illius hæc erat summa: Se examinata P. Em-
 manuelis ac Sociorum causa comperisse, eos Sinensis Regni
 fama permotos, ex Occidente aduenisse, iam annos plures in
 hoc Regno nulla maleuolētiae significatione vixisse, posse iux-
 ta legis suæ ritus viuere, sed nō equè placere, rudē plebeculam
 rerum nouarum cupiditate cæli Dominum venerari, in ex-
 ternorum disciplinam transire, quod indignum videbatur. Ex
 Poëtæ etiam auctoritate id videri, ex altis arboribus in obscu-
 ras valles descendere: ex ea re malū aliquod Reipublicæ crea-
 ri posse, nisi omnes publico edicto monerentur, ne ab anti-
 quis sacrificijs degenerantes in externos ritus transirent: hac
 ratione posse in publicam perniciem cætus cogi, ipsi etiam ex-
 terno

Edictum Ma-
 gistratus sum-
 mi.

terno nocituros: Se igitur illius Regionis Governatorem superiorum Magistratum iussu P. Emanuelemonuisse, ut à pervertenda plebe, & in externam legem inducenda abstinere, domus maioris pretium venditor restitueret, ipse aliam minorem pro statu suo sibi compararet, ubi quiete quod hactenus fecerat viveret: ad hæc monita observanda Emanuelemonuisse, ideo Præfæctis Regionis præcipere, ut inquirerent, quinam illius numinis imaginem apud se retinerent, eamque eriperent, nec sinerent indigenarum quenquam in externorum transire disciplinam: neque cætus etiam orationis causa permetterent, quod si contra fecissent, omnes severissimis pœnis plecterentur, ipsiq; Præfæcti, si remissiores forent, eiusdem criminis rei haberentur. Addidit ad hæc in suo edicto Ludi Magister, ne sineretur rude vulgus eam legem suscipere, & supra limen domus Nostræ inscriptio legeretur, qua prohiberentur Nostræ frequens habere cum indigenis cõmercium.

Hac sententia Nostræ, quod peius metuerent, satis alacres fuerunt: habita etiam fuit ab omnibus, in favorem scripta sententia; & legis Christianæ cursum impeditum perfunctoria visa est prohibitio, ne litterati plane neglecti viderentur; quoniam Nostræ, ut postulabant, vrbe minime pellebantur, maxime quod apud Sinas legem mutare non habetur in gravi crimine, neque hæc prohibitio grauib; pœnis neglecta puniri solet, & ita Neophyti facto suo demonstrant, nam quo prius ardore solebant ad sacrificia coire, Tyrones Christianæ legis adducere, minime destiterunt, imo etiam aliquid supra solitum addidere, nam ne primis diebus edictum Nostræ neglectis dicerentur, Neophytos in tres intra hebdomadam dies diuisere, ne Dominico omnes convenirent, sed cepærent illis ipsis diebus non secus ac Dominicis convenire, nec impetrari potuit, ne metum aliquem prætulisse viderentur: imo cum Præfæcti Regionis aliquos terrere aggressi essent, largitionis

Edictum in favorem sociorum.

nis eliciendæ causâ, intrepide respondebant: esse se Christianos & scripto nomen suum tradebant, vt ad Magistratus deferretur, nec fuit vnquam vllus ex ijs accusatus.

Quod in cæteris Ecclesiarum persecutionibus accidere solet, id in hac expeditione Christiana, & priuatim in hac ipsa sede notatum est accidisse. nam immissæ, Deo auctore, ad fidei Christianæ incrementum semper sedato tumultu plus aliquanto, quam pacis tempore persecutiones attulerunt. Contendebant aduersarij, Nostros vrbe pellendos, & ecce firmiter nostrorum statio confirmata est. nam primo P. Matthæi ingressu, ne ipsius quidem Proregis autoritate facultas domus coëmendæ scripto à Governatore potuit impetrari. In hoc euentu, tum ipse Governator, tum alij duo supremi metropolis Magistratus Nostrorum stationem, & domus coëmendæ facultatem publico scripto cõcesserunt: vnde nulli videtur in posterum futurus animus, vt de ea in dubium reuocanda audeat mussitare: accedit etiam ad diuinæ gloriæ incrementum notatum à plerisque, legis diuinæ præcones in Numinis esse clientela; & in Magistratum, qui sunt Numinis Vicarij patrocinio velut umbra recreari. Intellectum est Nostros, non ita Magistratibus ignotos, vt litteratuli coniectabant: nesciebantur vulgo de Magistratum in Regia fauore permulta, nunc etiam pro tribunali cantata sunt: & sanè non minimum fuit prouidentia Diuinæ indicium, Cantonenses calumnias in hanc Metropolim nondum penetrasse. Si enim auditum fuisset, P. Cataneum è Socijs vnum rebellionis Amacaensis caput declaratum, maleuolorum audacia creuisset, amicorum decreuisset. Iuuat etiam non parum quædam in libello aperte falsa obiecta fuisse: hæc enim veris aut verisimilibus auctoritatem suam detraxerunt, quod Nostros dicerent à Magistratibus nobilibusq; visitari, non satis cohærebat cum rerum nouarum machinatione, cum latrocinijs, falsaq; doctrina. P. Mat-

Persecutiones sunt incrementum Ecclesiarum.

thæum & P. Soërium nominarunt, alterum sciebant Magistratus Pechini viuere, alterum pleriq; audierant iam viuere desisse: hac etiam persecutione latius legis nostræ sanctissimæ nomen sparsum est, & Nostrorum consilium de ea euulganda omnibus patuit. plurimi deinde rei nouæ cupiditate incensi ad eam audiendam accesserunt, quæ si fortasse non ab omnibus suscipitur, fere tamen probari solet. Neophytorū porrò feruor indies mirum in modum creuit, & iam in Accusatores libellus apologeticus Nostris inscijs scriptus erat: eum P. Emanuel repugnantibus eripuit, ne importuno tempore quicquā inconsulto tentarent: multi inter se agebant, quid respondendum si Magistratus fidem eiurare mandarent: nonnulli etiam socijs, si forte pellerētur, substitui gestiebant ad rem Christianam vel fouendam vel promouendam. Nunquam in tribunal itabant Nostri, quin ad ianuam improviso Neophytorum circulo cingerentur: ex ijs aliqui, si mora trahebatur, cibum potumq; deferebant: Ingressum Nostris facilem à ianitoribus impetrabant, & denique vt verbo dicam, nihil quod ad officium veri Christiani filijq; pertineret, omiserunt.

Pronunciatam sententiam ad Nostros duo tresue Magistratum ministri detulerunt. & quoniam de more aliquid nummorum illis erat dandum, in eorum locum postularunt imaginem sibi Christi Seruatoris ad eam venerandam dari, tametsi ipsa quam ferebant sententia grauib; pœnjs interpositis, imagines huiusmodi prohiberet. dicebant enim se velle fieri Christianos: sed cum Nostri dare recusarent, forte eo ipso tempore artifex quidā aliquot suis strijs exornatas domum afferebat: illi vnā per vim rapuerunt, nec alio expectato munere abierunt: ex ijs vnus intra paucos dies æger baptismum petijt, impetrauit, & intra dies quinque expirauit. Summus ille Magistratus ad alium in Prouincia Cantoniensi maiorem euectus est, abeuntem P. Emmanuel in nauigio visitauit, &

munere

Neophytorū
feruor.

Imaginē Christi
sibi nonnulli
venerandā
dari postulant.

munere prosequutus est, gratesq; retulit, ob impensum in superiore causa fauorem, inter cætera P. Matthæi de Christiana doctrina volumen dedit, & cum aliquid legisset, adstantibus Magistratibus dixit: quam falso dicuntur hi parentum honorem perhibere, cum in suæ legis præceptis contrarium legatur; Iussit Nostros de sua statione securos, iam Ludi Magistrū de innocentia rescuuisse. Gubernatorem in protectorem nostrum nominasse; deinde vt munus repēderet, aureos aliquot obtulit, quos P. Emanuel reiecit obstinatè, sed ille per vim interpreti accipiendos ingessit, quos non oportebat pertinacius reijcere. Ex his constare arbitror, res nostras sedato tumultu in hac metropoli fuisse meliores, & id amici agnoscen-
 tes, magna frequentia gratulati sunt, asserueruntq; tantum Magistratum pro externis in Litteratos indigenas fauorem nullo pretio comparari potuisse.

Summus Mag-
 gistratus cuc-
 hitur.

Nanciani exantlato labore gesta.

CAPVT DECIMVM QVINTVM.

PRæcipui libellorum & accusationis authores, credi vix potest, quantā ex repulsa infamiā sustinuerunt, omniū erant vulgo fabula, digitoq; notabantur insignes Litteratuli, q; ab homine aduena fuissent publicè superati: alij, q; nihil emūxissent, alij, q; in ædiū venditione arbitrati, non fuissent euocati. Pudebat eos, & omnē affinitatē in edicto publico nominari. Ille ipse Ludilitterarij Magister ijs velut calumniatorib^o infensus, prope gradum litterarium eripuit, ergo vti se apud omnes purgarent libellum ediderunt, quo huius negotij euentus scribebantur, omnes in eo legebantur libelli, Magistratumq; que rescripta: eum in vrbis primores sparserunt, & in aliquos quoque Magistratus, eiusq; ad nos quoque exemplar submiserūt: stilus erat ac scriptio huiusmodi, vt à litterato quopiam cele-

Litteratuli Ac-
 cusatores infam-
 ia notantur.

Litteratuli se
libello edito
infamiae nota
delere conan-
tur.

bri concinnata videretur: eo volumine hanc quoad fieri pote-
rat fama labem eluebant, in primis probare nitebantur, se
nullo priuato commodo adductos, sed Reipublicæ incolomi-
tati seruietes, & patrias leges propugnantes aduenas impu-
gnasse: commemorabant, quantis calamitatibus iam inde à
Sinenfis imperij primordijs aduenarum hominum commer-
cium Rempublicam afflixisset: eos patria consuetudine non
nisi reclusos, arcibus & ergastulis retineri, non permitti, quo
velint instar indigenarum vagari; & minus aliquanto vulgi
Magisterium affectare, & vt inuidiam auerent, asserbant;
Nostros regni sui magnitudinem supra Sinaensis Imperij am-
plitudinem euehere, nec instar cæterorum externorum sub
eius immensitate submitti: imitatione enim Regni sui, quod
magni splendoris appellant, Nostros etiam Europam nostram
magnum Occidentem appellare; ex eo quod Sinarum Impe-
rator cæli filius nuncupetur, Deum suum cæli Dominum no-
minant, res suas tantum euehentes, quantum à Parente ac
Domino filius superatur: Eos etiam annos ab alio nescio quo,
quam à Sinarum Regis inauguratione numerare: Characte-
res, quibus discipulorum suorum ædes contra spiritus malignos
tutantur (augusta IESV ac MARIÆ nomina notabant)
similes omnes esse arcui, sagittis, securibus, & alijs bellicis in-
strumentis, quæ sine dubio prælagia sunt malorum: Inde con-
cludebant omnino periculosum esse, gentem huius generis a-
pud se liberam retinere: neque vlli iure mirum videri, quod
Prouinciam suam huiusmodi peste purgare laborassent: id
antiquiores fecisse sepe litteratos, erutaq; ex annalibus histo-
riarum monumenta referebant: Nascenti malo occurrendum
prius, quam à tempore vires capiat medicinam respuendi. In
operis epilogo furorem vniuersum in P. Emanuelem euome-
bant, Canem, Lupum appellabant, eius ventrem infortunijs
calamitatibusq; plenû pronuntiabât, aliaq; contumeliosa in-
temperantius addiderunt.

Visum

Visum est Nostri silentio potius rem sepelire, quam scripta apologia crabrones irritare, Deus enim non multo post, Vindicta diuina. duos mali incentores inopina morte vindicauit. Eodem quoque tempore extincti sunt è tribus litteratorum legis prædicatoribus duo, quorum erat indigna professione sua simulatio: cum Nostri enim ethi familiarissimè agerèt, accusacionis tamè ignem accendebant. Alij etiam aliquot varijs malis infortunijs, quæ afflicti materiam Ethnicis ipsis dedère diuinæ manus agnoscendæ, quæ furoris sui fulmina in electa calumniosè capita vibraffet.

Cum ampliores ædes Nostri coëmiffent, veteres distraxerant ea lege, vt ex ijs emigrarent, cum in nouas immigrassent: Difficultas ædium comparandarum oritur. verum vt erat è propinquis Regijs nobilitate sua insolentior, qui emerat, ante constitutum tempus supellectilem in ædes Nostras immiserat, & de ijs emittendis importune laborabat: quo tempore Nostri nemo accusatorum metu deterritus, vel ædes vendere vel elocare volebat. Sub idem tempus septem è Nostri nouo concursu aduenerant, & res eò res deuenit, vt Nostri prope in hospitium publicum fuerit emigrandum, sed tandem ex amicis vnus ædes quas habebat vacuas, angustiores illas quidem, sed pro tempore accõmodas Nostri est mutuatus, recuperato denique non sine labore ædium, quod iam persoluerant pretio, aliam conquirebant, quæ non satis apta reperiebatur, & Nostri iam præsentis mali sensu litium vbiq; periculum formidabant, ac tandem coëmpta est domus vna sane capax, sed quia à duobus possidebatur, multorum annorum litem illa nobis præbuit.

Eo ipso tempore aliæ quorundam factiones de Nostri impugnandis oriebantur, quarum edicto quõdam, Diuini Numinis prouidentia, quamprimum finis est impositus. Sed neque ille ipse annus infructuosus fuit. nam Neophytos ceteris addidit sexaginta. Eadem in vrbe Senem quendam, qui
supremum

Aemuli nostro
rum senem
quendam in
suas partes de-
ducere conan-
tur.

supremum Colai munus diu gesserat, opibus & reliquo apparatu celebrem in partes suas æmuli nostri deducere conati sunt: idq; hac arte tentabant. Celebre illud fanum, de quo superius plura, fortuitis ignibus arserat, ad reparandas flammarum iniurias electus est senex ille vel auctor vel adiutor: cuius auctoritate aureos supra decies mille corrasa stipe compilarunt. Hæc dum corraderentur, Neophyti legis suæ sanctitate se ab impio sumptu excludebant: id etiam fecisse dicuntur Ethnici nonnulli legis Diuinæ professionem mentientes: inde auctoribus litteratis ad Colaum questuri sese contulerunt exactores: quibus ille; eleemosynæ nomine collata sponte, non per vim corradi debere, nemini ergo molestiam facesseret. Cum iidem de P. Emmanuele sermonem ingessissent, deque lege noua seminari capra questi essent, respondit: constare sibi legem esse sanctam, eiusq; præconem virum probum: nec Sincis legibus litteratorum admodum repugnantem; cumq; externum esse vrgerent: quid est, inquit, quod vobis ab vno externo in hac vrbe timeatis, cum constet in vtraque regia tot Saracenorum millia impune commorari, & ad litterarum honorumq; gradus admitti? Cum eo, opera Reguli cuiusdam, amicitiam Nostri contraxerunt, eumq; ad obitum vsque res Christiana, multosq; alios proceres delectabat.

Sacellum adoratur & aperitur.

Toto hoc tempore Nostri ab æde sacra publicè aperienda studio abstinerunt, ne Magistratum edicta neglexisse dicerentur, placuit etiam explorare, quales vicinos haberemus, interim domus sacellumq; postmodum referandum concinnabatur, aras duas erigi placuit, in sacellis singulis singulas, alteram Christo Seruatori; Deiparæ alteram dedicarunt: eam deniq; anno supra secularem nono, magno apparatu Neophytorumq; concursu, sed Ethnicorum tamen maiore aperuerunt, ipso Dominici Natalis die: ornatus Europæo more concinnatus, sua nouitate Sinarum oculis blandiebatur: vtramq;

aram

aram lampades duæ, nocturnis æque ac diurnis horis splendent, & oleum à Neophytis certatim subministratur, cum nouo facello, nouus Neophytorum ardor & insolens in sagenam nouorum piscium conuenientium multitudo, & magno feruore pœnitentiæ sacramentum frequenterabatur: si cui uero celestis epuli communio fiebat, is ad Christianę pietatis apicem sibi videbatur peruenisse: ad sacrificium etiam multis non Dominicis solum aut festiuis diebus, sed profestis etiam quotidiani concursus erant.

Neophytorum
feruor.

Geographicam orbis descriptionem à P. Matthæo editam Rex ipse intra palatium recudi iubet, & Pechinensis Ecclesia nouis incrementis augetur

CAPVT DECIMVM SEXTVM.

ANNIS proxime superioribus frequentes Nostri in Palatium uel euocabantur, uel sua sponte ad uisendos Eunuchos itabant, maxime si quando, ut dictum est aliâs, horaria machina peccasset. Cum die quadam eos se contulissent Pater Matthæus ac P. Didacus, Collegij Mathematici Rectorem satis perturbatum nuncio quodam Regio inuenerunt: Petebat Rex duodecim Geographicæ descriptionis exemplaria in serico panno excusa, in sex tabulis permaximis, quod opus erat P. Matthæi non ita multo ante ab amico Magistratu ligotzum editum, iubebatur is à P. Matthæo tabulas postulare, quoniam ipsius ibi nomen uelut auctoris legerant, id ad regem peruenerat ab Eunuchis ipsis Regi oblatum, quod à Nostris nuper acceperant, itaq; placuerat, ut uellet in filios cæterosq; intra palatium propinquos singula singulis exemplaria distribuere, ut ijs palatinas aulas implerent, spectarentq; cum uoluptate. Hoc opus Nostri, ne Regi ad eam diem offerrent, deterriti fuerant vano metu, ueriti ne fortasse non creditam orbis

Rex petit Geo-
graphicam de-
scriptionem.

Ecce bis

bis amplitudinem Sinensis imperij contemptum arbitrarentur, quam ipsi orbem vniuersum appellabant hætenus, & credebant: verum contra res accidit. Rex enim, quo valet iudicio ac solertia, non est arbitratus, posse Regno suo à veritate iniuriam inferri. Dixi supra hanc editionis formam bis excusam fuisse, neutrius tamen tabulæ apud nos remanebant: nam alias Ligotzum secum extulerat, aliæ Typographorum in nobili illa fluminis eluione perierant, ea res Mathematicos Regios angebat: ne Rex minimè voti compos factus indignationem in Eunuchos conuerteret, neque satis credebant tabulas Nostris deesse, sed nescio quo fortasse prætextu celari arbitrabantur, donec quatuor Eunuchis domum visitantibus ipsa, quæ aquis superfuerant tabularum fragmenta monstrata sunt: alias tamen ostenderunt à Li Paulo euulgatas ampliori etiam descriptione, nam octo tabulis vniuersa constabat. Sed Regi sex tabulas petenti octo ingerere formidarunt, ergo Nostris alias intra breue tempus sese sculpturos receperunt, eo consilio vt rei Christianæ sæpius occasione quæsita ingererēt mentionem: ea editio tota mēstruo spacio confici poterat. Huius rei scripto libello Regem admonuerunt: sed nostrorum labori sumptuiq; pepercit. iussit enim, vt intra palatium ad superiorum exemplar, tabulas recentes concinnarent, quod etiam perfectum est eo ipso tempore, quo de hoc ipso opere varia varij loquebantur: atque in dubium reuocabant ibi conscripta sculpraq; ideo maximè quod contra simulacrorū ineptias non pauca legerentur, & Christianæ fidei capita non sine stomacho à quibusdam audirentur: speramus aliquando fore, vt vel Rex ipse, vel è successoribus vnus aliquis è spectata tabula lectisq; ad eam commentarijs in cupiditatē veniat de hac ipsa lege inquirendi. hoc saltem spectaculum interim Sinenses animos deprimit, dum Regni sui vastitatem Orbis vniuersi angulum non maximum conspiciunt.

Interim amicus noster Ligotzum ad Gubernatoris vrba-
 ni dignitatem in Prouincia Pechinenſi fuerat poſt humile of-
 ficium, q̄ geſſerat, reuocatus, & is dum negotia & officij ſui
 litteras in Regia expedit, à Noſtris auelli non poſſe videbatur,
 de Chriſtiana legē multa didicit, de rebus Mathematicis mul-
 ta, ex Euclide maximè, quem nondum Sinicè loquentem au-
 dierat ſtupueratq̄: propè vniuerſos id temporis è ſatellitio ſuo
 ac familia Chriſtianiſ ſacris imbui permittit, hortatuſq̄: eſt: ex
 ijs duo eius propinqui iuuenes litterati Chriſtianiā legem ſo-
 lito ardentius arripuerunt, id fecerant vel ingenij bonitate di-
 uino lumine colluſtrata, vel viri tanti auctoritate permoti,
 cuius de lege noſtra continuus erat ſermo, aſſerentis, extra
 eam nullibi ſalutem reperiri, quam ipſe laudabat magis quam
 amplectebatur veritatem; Ex ijs vnus Michael appellatus, in
 idola prius propenſiſſimus fuerat, ab incunabilis enim frequē-
 ti recitatione, & profana ieiunatione, alijsq̄: ſacrilegis ritib⁹,
 impia parentum pietate fuerat educatus; hunc ferunt mox in
 lucem editum in hæc verba prolocutum: Ego ex hæc familia
 non ſum, ſed ex tali quam nominabat profanorum Sacerdo-
 tum propinquitate: id Dæmonis opera factum credi poteſt. ſi
 quidem verum fuiſſe arbitramur, vti puerulus in ea propen-
 ſus educaretur. Iſ iam diu ſtatuerat poſt relictum ex ſe filium
 in aliquod eiſmodi Cænobitarum ſeſe luſtrum recipere: ſed
 auditis lectiſq̄: legis Diuinæ capitibus, falſam non pertinacia,
 ſed errore æſtimatam eiurauit vanitatem, & propenſionē in
 odium vertens, in omni ſermone atque ſcriptione eiſmodi
 nugæ confutabat. toto eo tempore quo in Regia licuit com-
 morari, nullum iam dicendi nunc & ſcribendi finem faciebat,
 ne quæ de Chriſtiana lege audierat in Doctorum abſentia me-
 moria laborentur, maximè ſacros factos deſcripſit, feſtaq̄: mo-
 bilia, quæ vocamus, didicit Europæo more accuratè inuenire:
 neque doctrinæ Chriſtianiæ compendio Sinicè recitando con-

Ligotzum ad
dignitatem e-
uehitur.

Eius familia
legem Chriſtia-
nam ſuſcipit.

Michaelis &
Hieronymi
propinquorū
Ligotzum com-
uatio.

tentus fuit, sed latine quoque, quantum Sinis licet ex aliquot litterarum defectu recitare assueuerat: alias etiam addidit orationum formulas, quæ nondum Sinicè leguntur. ante discessum ipse cum Socio Hieronymo de peccatis rite confessus est, inde cum propinquo suo ad urbanum Magistratum post dierum decem iter peruenerunt: de hoc etiam Michaelæ frequens erit infra dicendi locus in Annalibus nostris, qui vna cum hac historia in lucem eduntur: ad hanc etiam dum Pechino abesset visendum venerat iam vetulus parens ab ipsa tot itinerum spatijs prouincia Cechiana: ardenti filij desiderio commode cecidit ad parentis, vt speramus, salutem hæc visitatio: ipse quipq; ingessit de Christiana lege sermonibus effecit, vt quam annis supra quinquaginta fuerat professus, abiuraret idolorum vanitatem, ipseq; de parente suo scripsit, eum has ineptias velut attritos calceos abieccisse, cum deinde in patriam reuertisset, vniuersam propinquitatem ad sui imitationem permouit.

Nondum abierat è Regia Ligozum, cum incidit res ad rei Christianæ commendationem celebrata. è domesticis famulis quidam inscio hero, Christianis sacris imbuebatur, eo ipso tempore in morbum incidit, qui fxtore suo domesticos auertebat, & iam designatus baptismo dies aduenerat, cum è Socijs vnus, expurgato lectulo, cubiculum odorifero suffitu repleuit, ad odorem occurrere domestici, & stupuere legis Diuinæ supra naturæ honorem, eminere charitatem: id audiuit herus, & supra admirationem seipsum incusauit quod in eo discrimine famulum neglexisset. vnde multis additus est animus ad laudatæ virtutis imitationem, intra triduum baptizatus expirauit, inuocato prope continuo sanctissimæ Trinitatis nomine, spemq; fecit æternæ salutis intra dies paucos adeptæ. eam rem frequentibus sermonibus apud amicos herus ipse celebrabat. hoc domesticorum ipsius ardore, è satellitibus,

Michael parē-
tem suum con-
uertit.

Famuli Baptif-
mum inscio
hero suscipiūt.

litibus, aut Curialibus potius eius duo, quia cum non diutius pertinebant, quam interim dum in Regia commorabatur, permoti Christianam fidem arripuerunt, & magno deinde rei Christianæ emolumento, quod susceperant, euulgarunt: Andreas dicebatur alter, tenuior aliquanto, qui minori auctoritate rei Christianæ utilitatem intra domesticos duntaxat parietes, propagauit; alter Lucas appellatus, copiosus in primis, & vniuersæ aulæ cognitus, varias, quibus opes corraserat frandes vitæ permutatione resarciuit. Prima illi parentis cura fuit, quem annorum septuaginta, cum naturæ cursu diu in viuis retinere non posset, omni ratione curauit, vt pro mortali vita illi procuraret immortalem: hoc illius intentum cunctantem adhuc toto impetu in Ecclesiæ castra compulit: erat eius parens audiendi facultate prope destitutus. Itaque iure veritus est, ne à Nostriſ ingesta minus facile in aures animumque admitteret. ergo ipse ad ediscendum domum nostram veniebat, vt quæ didicerat Parenti, qua verbis quantum inſinua- ret. Vterque hac industria captus est, neque enim iudicauit prudentis esse alteri salutem suam neglecta procurare. Verum obstabant huic eius deliberationi permulta: quibus non sine peculiari Numinis auxilio se ipsum expediuit. nam supra legittimam, pellicem habebat, quæ vbi se prohiberi à sua consuetudine intellexisset impotentius debachata, Nostros mille contumelijs affecit: minabatur etiam si se dimisſer, laqueo se ad eius portam perituram: id satis frequens est in hoc regno eorum, qui impotentius iniuriam ferentes mortem sibi desperatione consciscunt, eo consilio vt aduersarium Magistratum pœnis exponant; solent enim pœnas luere, qui mortis causa fuisse creduntur, prope ac si miseros illos enecassent: verum auctoribus Nostriſ Diuinoque Numine pellicis minas amoremque contempsit, paratus etiam quidlibet subire; ne salutem negligeret, maxime quod inde vulgandum erat, Christi legem

Quidam pellicis minis & amoribus contemptis Christi legem suscipit.

à similibus nuptijs abhorrere. Verum importuna mulier volens nolens beneficijs fere placata, de vita minimè prodigenda, meliora consilia suscepit. Præter hanc, etiam puellam profutura pellice educatam, matri suæ virginem restituit, & legitimam vxorem ad suam fidem amplectendam adduxit. Simulacrorum denique ingens cumulus extracta fornace, flammis absumptus est. In eorum locum successit Christi Seruatoris effigies non inelegans, quam exturbatis idolis in renouatam aram eleganti ornatu suffecerunt. ad eam perpetuo lumine lampas splendet in Numinis honorè accensa. Huius viri permutationem in meliora non satis æquanimiter tulere propinqui, quorum minas non spreuit solum, sed etiam amicos rationibus vitæq; melioris exemplo permotus plerosque in sententiam ac imitationem traxit. Fucrat hic cuiusdam sodalitijs ad inanes Deos honorandos instituti Præfectus: inde sparsere quidam eum subductis è sodalitijs nummis compluribus ab eo defecisse, quod cum audisset ille, frequenti sodalitijs se immisit, & facti sui ratione reddita questus est, se immerito furti notatum, velle igitur ab ijs audire, quid maximè subduxisset, & in quo sodalitijs iniuriam fecisset vnquam, velle se pro quolibet aureo, quem debere probaretur, decem refundere. Nemo fuit ex omnibus, qui sparsi rumoris inuidiam voluerit sustinere, sed pacate responderunt: cuiq; quam vellet legem eligendam nullo prohibente videri: de nummis non solum nihil habere quod repetant, sed etiam constare inter omnes eum liberaliter de suo multa olim expendisse. his auditis abcessit; & quotidie deficiens sodalitijs, nihil in posterum misit.

Ad propinquos, ad rem Christianam alliciendos, nouum adhibuit inuentum: dixit velle se in familia monumentū relinquere posteritati legis nouæ à Parentibus suis primum, deinde à se susceptæ; nam permagnā Christi Seruatoris effigiem depingi

Simulacra
que facta. li.

Infamie nota
delectur.

Patens moue-
mentum Chri-
stianæ fidei fi-
lijs relinquit.

depingi iussit, & ad vtrumq; imaginis latus propinquorum effigies, qui Christi fidem suscepissent nixos gemitibus vna cum precario seruo & appensa è collo reliquiarum theca, cum exigua cruce, qua maxime posset naturæ imitatione appinxit: eâ res multos incitauit iam certos se propinquorum numero excludendos, nisi fidei propinquitate sanguinis communionem illustrassent. Dicitur vix potest, quam liberaliter eos, qui vinculis tenebantur adiuuerit; litigantes quoties composuerit: aliaque pietatis exercitia frequentarit. solum dicam de Dei Parentis sodalitijs, quod ipse adhibitis aliquot socijs, primus in Sinenfi Regno inchoauit, anno supra secularem nono, quo die Virginis natalem celebramus: id tamen Nostrorum fuerit inuentum, non debuit tamen Lucas in hoc opere Dux & caput innominatus relinqui: ipse enim cum de ea consuetudine apud Europæos inaudisset, coactis socijs, regulas etiam legesq; scripserat, quas ad P. Matthæum detulit approbandas: fecit ille additis quæ maximè addenda visa sunt, è sodalitijs Romani legibus ab annunciata Dei parente nominati: Non vltimum huius instituti consilium fuit, Neophytorum funera ritu Christiano cohonestare, & egenis in hoc pietatis genere subuenire, id enim apud Sinas religiosissimos funerum curatores habetur in pretio. Hi celebrioribus per annum diebus adis nostræ sacræ curant apparatus: prima quaque cuiuslibet lunæ Dominica in Rectoris domo conueniunt, quem subito omnibus suffragijs primo catu Lucam appellarunt. Eo è Socijs vnus se confert, sermonem de rebus diuinis habiturus, & difficultatum nodos interrogantibus sodalibus enodaturus, sodalitijs nomen à Dei Matre mutuauit, & initio statim Neophyti omnino quadraginta conuenerunt, qui quotidianis incrementis Christianam pietatem augent & cumulant. Eo, qui Lucæ baptismum subsequutus est, anno, supra centum Tyrones Neophytorum numero accesserunt, qui magnam

Sodalitium B.
Virg. in Sinenfi
regno inchoatur.

partem

partem Lucae vel exemplo vel cohortationi debetur, & insequenti Natalis Dominici celebritate omnino quatuordecim ad sacrum epulum admissi sunt, quæ parcitas his initijs magnum solet esse Neophytis ad virtutem incitamentum.

Rei Christianæ apud Nanchinenses progressus.

CAPVT DECIMVM SEPTIMVM.

IN cæteris res Christiana sedibus quotidianis, quæ vidimus crescebat incrementis, id neque Nanchinensis Ecclesia sibi defuit, quæ in annos singulos non exiguum Tyronum numerum veteranis adiungebat: imo annis prope singulis numerus numerum duplo superabat, & qui multiplicabat gentem, magnificabat quoque lætitiâ: sed ne multa sibi similia singulis in sedibus repetantur, sufficet monere, nihil hos Neophytos cæteris inferiores videri: eandem enim finem pari pietatis ardore cohonestabant; si quæ sint peculiaria, ea narrabuntur. & quidem è falso quodam rumore plus formidinis fuit quam mali. anno supra secularem sexto Magistratus vnum aliquem è plebe perduellionis reum comprehenderunt, & cum eo socios fere quindecim sedecimue, hic conuictus fuit tria perduellium millia in perniciem Magistratum Nanchinensium coëgisse. In hac coniuratione liber deprehensus dicebatur coniuratorum nominibus adscriptis, qui publica inter se officia diuiserant, & quem quisque ad necem destinasset, eius occupabat dignitatem: ex ijs coniuratis, vt fit in minime secreta multitudine, quidam sua dignitate non satis contentus, cæteros suscepit ipse prodendos. Horum consilium fuisse constitit è conspirationis volumine, maestatis Magistratibus antiquorum Regum palatium inuadere, & in ærarium irruere antiquis aliquot sæculorum Thesauris inhiantes, & sanè

Coniurati in
Magistratum
pleciuntur.

nisi ea res inditio patuisset, publicam in vniuersum Regnum inuehebat calamitatem, coniuurati crudelissimo mortis genere ex tormenti mora enecti sunt. in collum tabulas imittunt in circuli formam, eas deinde claudunt, & suo pondere in humeros recidunt, hæ tabulæ ita sunt latæ, vt reus ori manum admouere minime possit, aenaq; manu indigeat ad vescendum, coguntur nocturnis diurnisq; horis stare, donec defluentibus in crura tibiasq; humoribus caro computrescit, & columnis deficientibus vniuersum corporis ædificium ruit. hoc genere mortis perire perduelles, & ex ijs aliqui dies omnino quindecim in eo tormenti genere perdurarunt, ideo quod fortasse vt aliquando euenire solet largitionibus inducti carnifices nocturnæ aliquid temporis quieti concedant.

Supplicij genus.

Hæc res ministris dæmonis occasionem dedit, rumorem tota vrbe spargendi, Nostros coniuurationis huius fuisse auctores, ea de causa Neophyti vexati, & factum vt eorum numerus decrederet: sed hoc tumultu sedato, duplicatus est, discussa suspicionum nebula, serenitatis splendor.

Suspicio vana
Nostros coniu-
rationis fuisse
auctores.

His annis superioribus, ex quo P. Cataneus valetudinis causa petierat Amacaû, P. Ioannes Roccia sedi Nanchinensi præfuerat: is demum anno nono supra secularem ad Nanchinam sedem administrandam ex P. Matthæi voluntate discessit: P. Emmanuel enim Præpositi Generalis mandato renauigarat Amacaum. Nanchini remansit P. Alphonsus Vagnonus Pedemontanus, qui iam annos quatuor in ea sede continuo studio Sinense idioma egregiè didicerat: habuit Socium P. Petrum Riberium: nam P. Felicianus Siluius ad curandam è graui morbo valetudinem cæli Nanchinensis impatiens, in Amacaense Collegium mittebatur, is valetudine deinde vt cunque recuperata, ad suam redijt stationem. ergo solitum cursum tenebat fidei euulgatio, Neophytorum numerus crescebat, Magistratum amicitia inuouabantur: eam rem pro-

mouit aduentu suo Ciù Paulus, qui patrio funere in patria detentus post biennium bis venit Amacaum: ridere solebat Magistrum suum quoties eius consilia narrabat, quibus ei reditū ad idolorum sectam persuadebat. Dicitur vox potest quantum rem Christianam vbique promouerit, Ignatium ante annos aliquot Christo adiunctum ad studia pietatis accendit, alijs multis res nostras ita ingerit, vt prope aliud agens, complures tamen Christo adiungat: idem etiam B. P. N. Ignatij pijs exercitationibus eruditus, eum fructum fecit, vt earum vsum in Sinenses admodum propensos induxerit. vnde sperare licet, his commentationibus mirabilia quædam in hoc regno perficienda.

Iterum redijt Ciù Paulus, cum in Regiam Pechinensem expleto Parentis funere ad intermissam redibat dignitatem: appulit ipsa Domini Natalis nocte, & muris exclusus, in suburbano fano sacram noctem tristis peregit. vix dum illuxerat, cum Nostros de aduentu suo moneri iubet, & sellam gestatoriam ad se aduehendum conquiri: verum quod longiorē traheret moram, veritus ne Missæ sacrificio tardior adueniret, ipse pedibus per medium hyberni temporis lutum magnam itineris partem confecit. huius apud nos moræ consiliū erat, vt Magistratus omnes, qui ad se visendum venissent, Nostros conciliaret; & sanè Magistratus grauissimi ad Christi fidem conuersionem magnopere promouit, de qua paulò infra dicitur. Centenarius ferè singulorum annorum concursus ad Christi fidem fuit: & ad Neophytorum pietatem excitandam Pechinensium imitatione, Deiparæ sodalitiū etiam Nanchini erigitur, è qua sperati fructus collecti sunt.

Itaque interim dum mortales immortalis Dei honorem promouent, ipse quoq; non raram suæ potentiaë significationem prodigiorū auctoritate prodebat; inter quæ insigne est, quod puellæ contigit, quam demon importunus obfessor va-

rijs

Nanchini sodalitiū Dei paræ erigitur.

Dæmon puellam obfidet.

rijs figuris terrebat, & ad libidinem incitabat, sapè negotiatorem, aliàs sacrificulum, nonnunquam senem, iuuenem aliquando simulans, ad execranda scelera hortabatur: aiebat enim nulla alia re, quam infantili sanguine placandum: profani in eius auxilium vocabantur Exorcistæ, sed ludebat quas minime formidabat deprecationes, ex ara cereos & candelabra subducebat, audijs fortasse ex eadem vicinia Neophytus quidam, nescio cuius opificij artifex, is cum Ethnicis colloquens, Diuini numinis vim in ceteros æquè spiritus ac homines exponebat: cui ita intulerunt: Quid est igitur cur vicinæ puellæ definis subuenire? habet, inquit ille, certissima contra dæmones præsidia, ijs si placuerit uti, importunus hostis sine dubio victus abscedet: ergo simul omnes ad puellæ parentem se conferunt: rogant, velint necne ab importuno vexatore liberari; quod si voluerint, cæli Dominum suscipiant venerandum: annuentibus, submissus est è Fratibus nostris vnus qui ad eos Christi Seruatoris effigiem & venerandum IESU nomen detulit; ex ara dæmonum simulacra extruduntur, & Christianæ doctrinæ capita ab vniuersa familia ediscuntur, ex eo ipso die, res mira, nunquam in ædes ingredi dæmoni licuit, sed tamen ex atrio minitabundus in clamabat: verum peracto baptismo in perpetuum disparuit. quæ res multorum sermonibus celebrata, fatis stuporis incussit: quod tanta facilitate diuina vis perfecisset, quod nulla rituum Sinensium efficacia perfici potuisset.

Hoc eodem anno Christo adiunctus est vir grauissimus, prope in supremo huius Regiæ Magistratu constitutus, & quo maior hæctenus nemo in Christi gregem cõcesserat: nam Ciu Paulus dignitate superior eam iam Christianus accepit, gerabat officium, quale apud nos vocari potest summi Cancellarij: Sinæ vero Tuncinsu vocant: ab eo libelli omnes ad Regem reuidentur, & alia habebat munerera: quæ cum è quatuor sumis

Dæmon pelli-
tur.

Vir supremi
Magistratus si-
dem Christia-
nam profite-
tur.

huius Regiæ Collegis statuebat vnum, Jam ante annos aliquot contraxerat cum Nostris familiaritatem ille quidem, sed nullam vnquam ad fidei nostræ sanctitatem propensionem ostenderat: narrabat potius post suscepta Christi sacra, se in perlegendis P. Matthæi Catechismo nihil reperisse quod placeret, id eo maximè quod ineptias quasdam confutaret, quibus ille perdidit additus erat: notauit in eo P. Alphonsus hoc rerum Diuinarum salutisq; fastidium, ergo escam ei intecit res Mathematicas, quibus mirè delectabatur. non alias patuit euidentius, Deum hæc remedia delegisse ad conciliandos sibi huius Regni magnates. Sphæram igitur ac solidum terræ globum ei iussit ab artificibus concinnari: aptas addidit ad instrumentorum notitiam cōmentationes: his familiaritas inter vtrumque & amor creuit, quem cum ille die quadā grauissimis verbis exaggeraret: Respondit Noster: Quæ hactenus ex me didicisti, quantula sunt illa, si cum fidei nostræ rebus comparentur: cui nō sublimius videbitur cæli Dominum venerari, quam sydera contempleri? cui non magis necessarium de statuenda in cælis sede, quam de spectanda tractare? cupere igitur se pro familiaritate tot annorum tantisq; beneficijs eius salutē in tuto collocare: postulare vnum duntaxat, vt qua contentione Mathematicas arripuerat disciplinas: ea ipsa legis Nostræ veritatem exploraret: videretq; num ea digna sit, quam Sinensis Regni primores complecterentur: ac deinde de auditis statueret, prout ipse sua prudentia diuina luce collustrata consequeretur. Mouerunt hæc ingenuum hominem dicta cordatè: ergo recepit se omnino legē Christianam attentius exploraturum, inde cōmendat noster, vt hac noua voluntatis propensione denuo de doctrina Christiana volumen legat attentius, addidit illi breues cōmentarios quatuor, quos ipsemet nuper addiderat: De Deo vnum: de anima immortali alterum: de originis culpa tertium: De Deo
homine

P. Alphonsus
vicum in re
Christiana eru-
dit.

homine postremum. Non defuit sincerè legentis voluntati lux Diuina, nam veritatem affecutus, suo quoque exemplo monstrauit, quod iam vsu longiore comperimus, apud Sinas libros aliquanto facilius persuadere, quam institutas de lege nostra disceptationes.

Iam intellectus cognitæ dederat manus veritati, voluntas etiam nunc paucis laqueis irretita sese expedire laborabat; laqueis vnus erat Sinarum ineptissima cupiditas. nam de vita meliore subdubij, quam longissimis possunt spatijs hanc extendere laborant, & hic Noster nouæ militiæ tyro impostores aliquot adhibuerat in Magistros, quorum nugis eam fidem adhibuerat, vt etiam de vita protrahenda commentarios edidisset; & quoniam has spes vitæ longioris superstitionis ritibus procurabat, eos non facile vna cum Christiana lege dimittebat. Non minus alio scrupulo angebatur. nam in dierum fastorum nefastorumq; electione potius verebatur rerū suarum euentus temere perturbare: Futura etiam ab vanissimis coniectatoribus exquirebat, neque facile hanc à puero consuetudinem dimittebat. Hi difficultatū nodi aptis responsionibus ita enodati sunt, vt suam ipse damnaret in his credulitatem, & cæcam horreret falsitatem. ergo magno animo à se tandem resecat, quidquid Ethnicam superstitionē redolebat: huius deliberationis constantiam in euentis maximè duobus demonstrauit. Audierat in Regiam venisse hominem, qui maiorum cuiuslibet familię veras imagines se depingere posse iactaret, tametsi mortuorum ante aliquot sæcula, nulla memoria superesset, imo nomina etiam absq; errore, vt fidem priori faceret ediscebat. Magna igitur tenebatur cupiditate, effigies maiorum, quæ in vrbe quadam Iaponensium excursionem incendio perierant recuperandi, & parum abfuit, quin ad se accerseret impostorem: verum mentem pupugit exortū dubium, id sibi per leges Christianas liceret nec ne. Ergo per lit-

Cupiditas vitæ
diu producendæ

Constantiæ
exemplum:

teras id ex Nostro inquiri, qui dilectate ita respondit: Hunc hominem vel fallere oportet, vel dæmonis arte vti. prudentem falli minimè oportet, nec dæmonis opera vlla in re vti Christiano licet. Ea res igitur aut inutilis erat, aut illicita. factis hoc fuit ad rem prope captam extemplo dimittendam: De alio constantiæ testimonio, postea narrabitur. Munere quodam magnifico ad nos cum litteris transmissio testatū esse volebat, se in Nostrorum transire disciplinam. reiectum est illud consilio supra cōmemorato, cui accedunt etiam Societatis Nostræ constitutiones, quæ exercitiorum nostrorum præmium non admittunt. postulabat etiam ad se mitti Christi Seruatoris effigiem posthac venerandam: eam Noster Sacerdos ad eum detulit, quam magnifico publicarum vestium apparatu insignis excepit: ac deinde solempni epulo Doctorem suum cohonestavit. deinde post dies aliquot Christi castris dato in baptismo nomine aggregatus est, in eo nomen Ioannis accepit, & profitebatur, se incredibili hilaritate perfusum, vim aquæ sentire salutaris: eo expleto ritu, superius munus auctum aliquot sericis pannis remisit beneficium gratulatus: sed neque tunc admissum est: quem huiusmodi procedendi modum mire suspexit atq; prædicavit, postquam repulsa sua dona questus, consilij nostri rationem approbasset.

Non ita multo post decrepita illi Prens occubuit. ergo è Sinensi consuetudine publicum munus dimittens, ad triennem luctum domum se recepit: & ante discessum inuenit modum, quo superiora munera minime reijcerentur. nam cum de extruenda æde noua ageretur, non minimum argenti pondus ad extruendam inchoandam donauit, quo nomine recipi sine culpa, reijci non sine offensionis periculo posse videbatur: prosecutus est abeuntem Noster dimidiati diei itinere eumq; docuit, quem in Parentis curando funere modum è Christianis legibus obseruaret, eiq; cum commendaret præceptorum

Baptismum
suscipit.

Munera reie-
cta.

Documenta
abeuntem tradi-
ta.

ceptorum legis Diuinæ custodiam, respondit Ioannes: atqui vt videas, quo animo Christi legem susceperim, & antiquos errores abdicarim, hic ipse dies à me studio electus est itineri inchoando, quo die per Sinenses fastos itinere prohibemur: id feci, vt ægre dæmoni facerem, qui me tot annos elusit, atq; ita alter ab altero discessit magno vtrinq; solatio perfusi. Domum cum peruenisset, per litteras petijt officiosissimas, vt quoties commodè fieri posset, ad eum è Socijs aliquis mitteretur, qui rei Christianæ mysteria minime nunc occupato per otium ingereret, id vt fieret suo tempore procuratum est. Huius viri ad Christum conuersio, & Leonis iam Neophyti exemplum (quem hætenus Ligotzum appellaui) eius paulo post ad Christum conuersionem cum de Pechinensi sede agatur, suo loco commemorabimus. Hæc, inquam, duo, magno opere Neophytos reliquos recrearunt, & ad imitandos Viros Principes pietatis quoq; Christianæ Duces incitarunt, id maxime visum est sacra Dominici Natalis nocte, quam ipse cum Neophytis Leo, nullo suæ dignitatis apparatu in sacris vel sermonibus vel colloquijs, vel expiandis quoque peccatis fundendisq; ad Deum precibus, vtiliter fanè consumpsit.

In Patriam Doctoris Pauli Vrbe Scianhai nomine vtiliter biennij spatio P. Cataneus laborat.

CAPVT DECIMVM OCTAVVM.

CVM in Patriam ad Patris funus curandum reuertisset Ciu Paulus, triennem moram in familia ciuiumq; suorum salutem, & cōmodum designauit: impetrauit igitur à P. Matthæo vnum è Socijs, qui eo secum mitteretur, ad eamq; rem P. Cataneus est designatus, qui Nanchini degebat recens Amacao reuersus, & cæteris minus occupatus videbatur.

Vrbs Scianhai Nanchinensis est prouinciæ, imo etiã Regionis

Vrbis Scianhai
descriptio.

gionis ex infimo vrbiū genere, quod Haien appellatur: abest à Nanchinenſi Regia centū quadraginta quatuor miliaribus Italicis: habet eleuatum polum gradibus nouem ſupra viginti: non procul abeſt à mari Orientali, è regione regni Coriani, & Infulis Iaponicis ita vicina eſt, vt malit eſſe remotior. cum enim vento ſecundo horis quatuor & viginti fretum illud nauigetur, patet excuſſionibus pyraticis frequentius, vnde magnis præſidijs ora maritima & claſſibus etiam defenditur. à vicinitate maris nomen accepit: Scianhai quippe ſupra mare ſignificat. murorum ambitus duobus milliaribus continetur, ædes tamen ſuburbanæ nihilo ſunt pauciores vrbaniſ. ergo quadraginta fere familiarum millia numerat (Focos vocare ſolemus) hinc tranſiens lectorem moneo, nihil mirum videri, ſi vrbes nonnullæ incredibili munero habitentur incolatum, cum infimum vrbium vel oppidorū genus ita frequenter incolatur: ager vniuerſus planus eſt abſq; vllō etiam colle, & verius dixeris totum agrum vicinum, vrbem eſſe hortis plenam, quam agrum ſuburbanum, turribus enim villis ac pagis ita continuatus eſt, vt vicies mille focos præter vrbanos ſuburbanosq; contineat, ago ſolum de huins oppidi ditione, in quo conſtat cum ipſa vrbe mortalium trecenta millia numerari. Et ſolâ hæc ditione Regi pendit annuè centum & quinquaginta aureorum millia, in argenti pondere, & eandē ſummam in oriza, quæ trecenta aureorum millia conficit: hinc etiam incredibile videri deſinit, Sinarum Regem tot annuas tributorum myriades numerare, de quibus libro primo. Ager feraciſſimus eſt orizæ maxime & goſſipij, vnde plurimi panni

Vectigal annu.
Textorū ducenta millia in ditione Scianhai.

texuntur, & textorum ducenta millia numerari volunt. hinc in Regiam Pechinenſem & alias prouincias panni exportantur. gens eſt natura viuax, & non nihil inquieta, maxime quæ vrbem incolit; in bonis ingenijs numeratur, & frequentes habet ſcholares atque litteratos, & quod inde ſequitur Magiſtratus,

tus, qui administrata olim Reipublicæ partis opibus priuati fruuntur; quorum sunt magnifica palatia, sed urbanæ plateæ sunt angustiiores: Cælum clementissimum est, vnde fit, vt incolæ diutius aliquanto viuant, quàm alijs in locis: sexagenarius apud eos nondum inter senes computatur: annis octoginta fere aut nonaginta vulgo vitam trahunt, & centenarij quoque non pauci reperiuntur.

Homines diuturnâ vita.

In hoc oppido natus est Doctor Paulus, qui præire voluit priusquam P. Cataneum euocaret, & prima funeris pompa sese expedire. Statuerat ipse Nanchinum ad Patrem adducendum reuerti, vt ei necessariam ad Euangelium euulgandû pararet auctoritatem, sed ægritudo propinqui litterati, quem ipse in eo periculo Christo aggregarat: & Baptismum persuaferat impediuit. mittit igitur Nanchinum extemplo famulorum suorum primarium, qui P. Cataneum ad se adduceret, scriptisq; litteris variè sese excusabat, quod ipse pro voto suo non veniret, in iter etiam sumptus liberaliter misit. Interim dum Sacerdos noster euocatur, Tyroni suo minime defuit Paulus, sed legis nostræ mysterijs imbuens, Virginis effigiem venerandam dedit, & precatoriorum globulorum pensum, quod ille manu nunquam dimittebat, continuis precibus Deum obtestans, ne sine Baptismo mori pateretur. Magnus erat ægrotantis de peccatis dolor, cuius vi baptismiq; voto sperari potest eum salutem consecutum. neq; enim baptismum impetrauit, tamen si nulla fuerit euocati mora, nisi quâ itineris longitudo necessario trahebat. id enim temporis nondum Nostri Baptismi formam ad necessitatis euertus in Sinense verterant idioma, sed solum latina formula Sinicis characteribus vt cumq; exprimebatur, qua Neophyti paucissimi vti sciebant: sed huic tandem incommodo occursum est.

Vorum Baptismi.

Nanchino discessit anno supra sæcularem octauo prope exeunte: ad eum excipiendum venit Paulus in ipsum nauigiû,

P. Cataneus
peruenit in op-
pidum Scian-
b ii.

Visitantium
concurfus.

Fructus è labo-
ribus P. Cata-
nei.

eumq; domi suæ triduo detinuit maxima amoris & beneuo-
lentia significatione; dolorem Tyronis sine baptismo mortui
absterfit aliquantū P. Catanei sermo, quo declarauit baptismi
votum, si contritionis dolor accessisset, vim habere baptismi,
hoc enim nondum Paulus audierat. Ergo re accurate discuf-
fa, exequiæ illi ritu Christiano procuratæ sunt, quod sacrifi-
culi molestius tulerunt, ereptum sibi tam insigne in primarij
viri funere procurando lucrum. ergo statim initio sparserunt,
legem nostram à maioribus colendis posteros deterrere, sed
ea calumnia sua facile corruit falsitate: nam è diuinis præcep-
tis contrarium mox honorato Deo legebatur. triduum in Pau-
li ædibus in aduentu gratulando collocatum est, pleriq; vrbis
Magistratus, ac primores eum per eos dies visitarunt: intelle-
xit admonente Nostro Paulus rei Christianæ cursum domus
suæ hospitio prohiberi, ad quod non nisi viri primores & ip-
sius quoq; Pauli familiares venturi videbantur: ergo eum in
amici domo tamdiu commorari iussit, donec ipse accommo-
datas ædes comparasset: ædes hæ suburbanae erant ad animi
laxationem instructæ, sed non fuit ibi Sacerdoti nostro otium;
nam tantus concurfus fuit, vt omnino solum obrueret: vix il-
li ad officij Diuini pensum sacrificiūq; minus ad corporis ne-
cessitates tēporis aliquid supererat: prope omnia in horas no-
cturnas necessario differebantur: nec laborem fructus fefel-
lit; nam hoc primo concurrentium, ac nouitatis tumultu
quinquaginta Christo nomen dederunt: & intra biennium
numerus creuit ad ducentos, quod nullibi hactenus intra hui-
us temporis primitias vidimus accidisse. Vt concurfus auctior
esset, Paulus ædes intra vrbem coëmit ad vsus Nostrorum ac-
commodatas, multa ad Diuinum obsequium notatu sane di-
gna contigere: memor tamen institutæ breuitatis seligam il-
lustriora. In primis vrbis Gubernator frequenti visitatione
sermonibus locum dedit, quibus tota vrbe celebrabatur, eum
ad

ad Christi sacra adspirare, quod etsi falsum fuit, promouit tamen rem non parum Christianam, multosq; ad inquirendum de ea incitauit. Sanctæ Crucis effigie mirabilia multa contigerunt. Neophytus in tertianam febrim inciderat vna cum filio sanctam Crucem à Nostro petijt, eaque in domum recepta, extemplo vterque conualuit. Cum ipsis etiam Ethnicis mirabilis erat Deus, non solum cum sanctis suis: noua nupta à dæmone vexabatur, qui eam somno ciboq; prohibebat, & aliena multa loquenti ingerebat: Neophytus eam hortatus est, vti Deum venerari, eiusq; fidem suscipere proponeret, annuit illa, & ab ipso momento, quo sanctæ Crucis formulam ediscebat, nec dæmonem vltra vidit, nec in somno ciboque capiendo molestiam sumpsit, postea baptizatur, & prima è suo sexu Christum agnoscit. Neophytus quidam ante Baptistum idola incenderat, eam iniuriam dæmon vlcisci, Deo permittente, in hunc modum cæpit: quoties orizam coquebat, euanescebat illa, & aqua teterrima instar atramenti duntaxat remanebat; ad Sacerdotem Nostrum venit consilij causa, ab eoque crucem accepit domo collocandam, cuius vim non ferens culinæ molestator, abscessit. E Pauli familia famulus subita ægritudine correptus à P. Cataneo visitur, instruitur, baptizatur, & ipso momento conualescere incipit, & intra dies paucos pristinam recuperat fanitatem: in huius beneficij memoriam ab hero suo impetrauit, vti Sacerdoti Nostro ædiq; sacræ famulari permetteretur, quod fecit ille accuratè sanè & vtiliter. Ethnicici permulti à grauissimis morbis ad Crucis aspectum sola promissione, se Christianam fidem suscepturos, liberati sunt, quos inter adolescens ab incæpto resiliens, die quadam domi colubrum reperit, quem cum occidere parat fuga consulentem minime assequitur, nocte insequenti somnium habuit fortuitum ne, an ad salutem immissum, non facile est iudicare: videbatur audire dicentem secundo: vis in

Per effigie S.
Crucis mirabilia
patrata.

Dæmon pellitur.

Morbi curantur.

me credere nec ne? cumq; ille secundo negasset: eadem vox ait: si credideris, colubrum occidam; si nolueris, abstinebo: ille vero tum sibi visus est annuisse ea res adolescentem terruit, & ad bene cæpta persequenda incitauit.

Eadem clementia vsus est Deus in Ethnicū, cuius filius erat Christianus; quem cum non facile ab Idolorum veneratione auocaret, suscepit Parentis nomine, quoties ipse simulacra venerabatur, Christi effigiem adorare: nocte quadam, qua in ægritudinem inciderat, visus est sibi videre illum ipsum, cuius effigiem filius venerabatur, ex eoque audire, ego te paululum iuuare volo, & mox melius habere cæpit, viribusq; restitutis nihil de beneficio dubitās, in eius legem & sacra transiuit. Verum hæc Diuina auxilia claudam vetuli simplicis ac pij exemplo. Is globulos precatorios continuo recitando decurrebat, sæpè Christi Seruatoris coronam: aliàs Deiparæ sertum, quod coronam aut rosarium vocamus, texebat: is narrabat, se inter recitandū continuo eo odore recreari, quem sacris diebus ædes nostra redolebat, quocunq; tandem in loco versaretur, & apparet boni senis pietatē hoc incenso compensari, cuius oratio dirigebatur, vt incensum in conspectu Domini. His maxime prodigijs pusillus grex recreabatur, & ipsi quoq; pietatis ardore pares pro viribus esse nitebantur. Insignis fuit primæ noctis, quæ Dominum nascentem excepit, prima festiuitas, aderant Neophyti omnes, & Doctor Paulus præ cæteris: primum officij matutini pensum à P. Cataneo publicè recitatum est: deinde ad singulas missas sermonem habuit singulis sacrificijs accommodatum. In his omnibus pietatis exercitijs præibat ipse Paulus, & pro sua modestia Neophytos ignobiliores ita tractabat, vt ad confidendum inuitaret, qui alioqui ne oculos quidem in eum conuertere prodignitatis magnitudine debuissent. Parenti eius mortuo, quod Pechini factum fuerat magno apparatu Ecclesiasticis ritibus

est

Vis recitationis rosarij.

Celebritas actus sacræ.

est parentatum, & tamen solus erat Sacerdos noster, tamen rei nouitas, rituumq; sanctitas suppleuit maiestatem, & Neophytos maxime recreauit, quod viderent Christianos ritus tanto interuallo Ethnicos superare. Iam quatuor Fratres nostri Tyrociniũ expleuerant: ergo socius Patri missus est Franciscus Lageus, qui Patris labores, iam diuisos, effecit leuiores. Verum non ita multo post hanc expeditionem Nostri dimiserunt: neque enim in tanta operatorum paucitate Nostri minoribus in oppidis occupantur, & quoniam in Hancianam Metropolim Cechianæ Prouinciæ expeditio parabatur, tri- Hanciana ex-
peditio para-
tur.
 duo solum ab hoc oppido disitam, visum est è proximo coli posse captum nouale, & Nostrorum labores in celeberrimo Regni totius emporio Nostrorum industriam vtlius collocandam. Ergo ipsius Pauli voluntate; qui iam expleto triennio Pechinum redierat, sedes alia commutatur, imo etiam ipsi Neophyti, ne adeo insignis expeditio defereretur, in discessũ Nostrorum è maiori Dei obsequio conspirarunt. De hac expeditione nihil hoc volumine commemoratur: ea enim post P. Matthæi obitum instituta est, in cuius morte primum Sinenfis historiæ volumen clauditur: ne tamen postea gestis lector fraudere, interim dum anni ad secundum volumen fluunt, annales biennij separatim damus, è quibus deinde in vnum compilatis historia contextetur.

*In Sede Xauceanæ res eo tempore gestæ
narrantur.*

CAPVT DECIMVM NONVM.

TArneti Magistratum beneuolentia, & Architalassi notui, qui de P. Catanei causâ iudicauerat integritate, res nostræ in pristinum statum reuocatę videbantur, tamen ex infli-
 cto linguæ vulnere nondum satis cicatrix inducta erat, nec in-

Crimen perdu-
ellionis.

Famulus com-
prehenditur.

duci vnquam potuit, & recens casus tumultus p̄ne superio-
res renouauit: nam cum è domesticis famulis quidam Xauceo
cum litteris mitteretur Amacaum, in reditu cum responsis ab
excubitoribus deprehensus est: id crimen apud Sinas nihilo
minus est perduellione, litteras nimirum ad externos extra
regnum constitutos destinare. Seruus igitur cum litteris de-
prehensus, ab excubitoribus in omne lucrum intentis sollici-
tatus est, vt largitione non maxima seipsum redimeret. Verum
ille nescio, qua spe fretus nihil eduxit è loculis, pertinacia illi
nobisq; caro constitit, nam res initio satis exigua magnas deni-
q; turbas concitauit: comprehensus igitur intra Anfanen-
sis Oppidi fines: Distat oppidum illud, æquali fere spatio me-
tropolim inter & Amacaum diei videlicet itinere; ergo ad il-
lius Governatorem deducitur, ab eo mittitur in metropolim
Governatori tradendus, ille eum Architalasso sisti iussit, quod
hæc ad externos causa pertineret: ibi prima verberatione sa-
lutatus in vincula remittitur, causa ipsius ad Governatorem
Collegasq; dimissa; vti de eo causa cognita secundum leges iu-
dicarent. Ab his conquisiti sunt interpretes, vti rescirent lit-
terarum argumentum: aderant eo tempore in ipsa metropo-
li aliquot Lusitani, qui lectas è Magistratuum voluntate litte-
ras adhibitis interpretibus Sinice reddiderunt: ea omnia à li-
brarijs excepta, in vnum compegerunt, & vna cum ipsis au-
thographis in Archiuium vr̄bis retulerūt: in his nihil fuit Deo
ita volente, quod Sinas alioqui suspicacissimos offenderat, e-
rant enim domestica omnia, & ad Rempublicam Sinensem
parerga, tamen si id publica interpretum sententiâ constaret,
attamen ne hac indulgentia futuris malis aditum aperirent,
ipse, qui litteras tulerat, in publicam Regis seruitutem dam-
natus est per vitam vniuersam, & qui eum miserat P. Longo-
bardus extra Prouinciâ Cantoniensem in Regni interiora
relegatur. hæc sententiâ, qui à superioribus Magistratibus
confir-

confirmari non poterat, nō est effectum suum sortita. de eius euentu suo loco tractabitur. Hoc ipso anno supra sæcularem nono, moritur in hac sede P. Bartholomæus Tedeschius, Italus, ex agro Sabino, postquam in ea sede continuus fuisset P. Longobardi comes supra septennium. Hic cum Romæ apud Nostros litteris operam daret, maxime recreabatur audientis legendisq; ijs, quæ ex India in Europam nauigabant, vnde fatebatur sese hac occasione à Deo in Indicã messẽ euocatũ. Societatem igitur nostram petijt, & impetrauit, nec minore ardore Indicam expeditionem à Superioribus euicit: magnum domi fuit eius semper desiderium. Morbo febrili quo vehementius quolibet anno solebat æstare fuit extinctus. Cum sentiret se ad metam vitæ peruenisse: tradidit Socio Sacerdoti schedularum fasciculum, in quem retulerat, quicquid ipse vel ab alijs admonitus, vel conscientia teste accusatus in se notasset, vt certius omnes animi latebras aperiret. legit quæ tradita erant Socius, magno innocentia talis exemplo, ipse enim seipsum prope anathomice inspexerat: inde ad eius confessionem excipiendam euocatur, quam ab eo tempore repetiuit, quo ordinem nostrum inierat: sumpto igitur sacri corporis viatico, eo die vitam clausit, quem Ecclesia Iacobo Apostolo colendo designauit, ægritudinis vero nono. Ad mortuum complorandum Neophyti & familiares è ritu Sinenſi conuenere, exequiæ vero Ecclesiastico more celebrius institutæ sunt, quod per eos dies Nanciano Patres Emmanuel & Rodericus repetebant Amacaum; qui in hac sede transitus opportunitatem præstolabantur. externi quippe non satis tuto absque Magistratum facultate repetunt Amacaum, post bimestre spatium abeuntes, secum demortui feretrum ad Sociorum sepulturam euehebant.

P. Bartholomæus Tedeschius moritur.

Et quoniam de duobus his socijs sermo incidit, ad hanc sedem pertinere videtur periculosum sanè iter, q̃ Amacaum

vsque

vsque tenuerunt; habet enim non mediocrem Diuinæ pro-
 tectionis significationem. Ibat igitur P. Emanuel è mandato
 Præpositi Generalis in Amacaense Collegium, vt ei deinde
 præficeretur. P. Rodericus grauissimis morbis nullū apud Si-
 nas remedium reperiebat, ad curandam valetudinē eo mit-
 tebatur. In P. Emanuelis locum suffectus est P. Longobardus
 vt Australibus Nostrorum domicilijs, tribus sub P. Matthæo
 præfisset: abituris visum est tutius transituros, si feretrum de-
 ferrent; nam vel superstitiosa formidine, vel in vita functos
 reuerentia Sinæ ad feretra non accedunt: abiere tandē Xau-
 ceo comite vno è Nostris fratribus, & intra dies paucos secun-
 do flumine Cantonem peruenerunt: tota difficultas est in sca-
 pha permutanda, vt è Metropoli biduo nauigetur Amacaū.
 substitere igitur Nostri in portu quodā minus frequenti, me-
 dia quoque ab vrbe Leuca; ne pro externis in frequentia ex-
 cubitorum dignoscerentur; Inde Frater noster exscendit, &
 cum Nauarcho quodam demortui feretro Amacaum deue-
 hendo conuenit; cum eodem Collegij Rectorem de aduentu
 suo monuerunt, vti statueret, quo maxime modo in Collegiū
 tuti peruenirent, hoc enim vti consilium caperent, coëgit ne-
 cessitas. neque enim Lusitanos Negotiatores in nundinis, vt
 arbitrabantur, repererunt: eo peruenit feretrum, & in com-
 munem nostrorum tumulum immisum est. Interea dies ab-
 iere quadraginta, nullusq; qui externos contra leges euehe-
 ret ibi Nauarchus repertus. In tanto igitur temporis spatio,
 nihil mirum fuisse deprehensos. Ergo die quadā ante lucem
 in nauigium Nostrorum repente irruerūt exploratores incla-
 mantes se subtractas nescio quas mulieres inquirere. Nostri
 nondum è lectulo assurrexerant; id saluti fuit, nam in tem-
 pore perfrigido inter paños sese inuoluerunt: sed pedes non-
 nihil extra vestem stragulam educentes ostenderunt, nullam
 ibi iacere mulierem; nam Sinenses famina omnes pedes ha-
 bent

bent prodigiose breues, & ne crescant diu noctuque colligatos; cuius causam alibi iam legeris. Ea res Nostros nō parum perturbauit, constabat enim iam excubitoribus quibusdam externos eo nauigio contineri; arbitrabatur ergo se prætenu mulierum conquiri. Verum hi Magistratum ministri re vera fugitiuas mulieres quærebant, quas cum vidissent in eo nauigio nullas esse, sine ulteriori disquisitione abierunt, illis etiam videtur Dominus oculos occlusisse: nam Ecclesiasticarū precum breuiaria, libri Europæo more compacti, & alia externæ gentis indicia etiam in nolentes incurrebant.

In hoc igitur euidenti discrimine Lusitanū, qui ex metropoli reuersus, Amacau versus, in alia fluminis parte in suo nauigio cōmorabatur, admonendū curant, vt nisi se perditos velit, qualibet ratione subueniat: Is ad Socios interpretem suum misit, qui eos in suum nauigium, non sine proprio discrimine adduceret, eam enim debemus laudem animumq; gratū Lusitanis: quam plurima ab ijs adiri sæpè Christianæ rei causæ pericula. Egressi ergo suo nauigio Fratrem nostrum Xauceum inde extemplo remittunt, veriti, ne si ad se conquirendos aliqui venissent, Frater noster omne discrimen subiret. Lusitani Nauarchus visos agnitosq; è vultu Socios adduci non potuit, vt in nauigium reciperet, tametsi argento nauigium optulissent: itaq; coacti in ripam exscenderunt, ibi arborum vmbreis illustrem noctem fallentes sese occultabant: sed cum neque ita satis tuti essent, Sociorum alter in arborem euasit, alter in spineto delituit: atque ita totam noctem in somnē peregerunt, & est in simili discrimine metus malo peior. Mira fuit diuinæ prouidentię demonstratio, noluisse Nauarchum socios intra Nauigium recipere, vix enim è conspectu abierāt: cum ad Lusitani nauigium excubitorum celox adremigat exploratura, si quid mercium, quas efferre leges vetant, fortasse reperirent, quæ si Nostros in eo nauigio reperisset, actum erat de re vniuersa.

Lusitanorū erga Nostros affectus.

Socij à Nauarcho excluduntur.

Hhhh

Non

Crescit metus. Non defuit in hoc discrimine Socios Negotiator Lusitanus; quem Nostorum discrimen vti proprium acerrime angebat. Nauarchus qui Nostros excluderat, ab Lusitano missus erat, vt ædes aliquas reperiret, in quibus Socij laterent, donec nauigij copia daretur Amacuum nauigaturis, abierat ille quidem, sed non redibat, itaq; non temere formidabatur, ne ad eos deferēdos aliquem adijisset Magistratum. Eam noctem partim oratione, partim euadendi industrijs delineandis trans egerunt, & iam certum erat ad ipsos adire magistratus, si fortasse aurora nullum melius consilium adduxisset, nam tutius erat vincula præuenire, quam ab ijs præueniri, interim diluculum imminebat, & crescebant angustia, hinc enim patienti desideria cū expeditionis Christianæ periculo decertabat, primâ lucē, vbi nihil in humanis præsidijs spei supererat, Sub ecce tibi scapha piscatoria cum vniuersa, vt solet familia ad ripam in qua nostri latebant appellit, cum eo Negotiatoris interpres conuenerat, vti Nostros vel in pristinū nauigium reduceret, vel si iam abijisse comperiretur, deueheret Amacuum. Abierunt igitur ad nauigij locum, & Fratrem nostrum abijisse nunciatur, ergo disceditur non sine periculo & incommodis, nam exigua erat scapha, & classis excubitorum fallenda supererat. nam interdiu, si quod nauigium conspexisset, piscari aggrediebatur, vbi disparuerat, nocturnis horis maxime remos vrgebat; hac ratione nauigantes in desertam insulam deuenerunt, in qua statuerat piscator totum eum diem commorari, & nocturno silentio iter profequi: Inuitat igitur Nostros fidus piscator, vti animum nonnihil laxaturi in Insulam excenderent, & sanè superiorum dierum fatigatio hoc solatio indigebat. Obambulabat è Socijs vnus, & nonnihil ab ripa in interiorem Insulam penetrarat, cum ecce tibi incadauer incidit hominis crudelissime mactati, nam caput in duas partes diuisum dissilierat ingenti, vt credibile est, saxo, quod

Incidunt in cadauer hominis scissi.

ad latus visebatur; id maleficij iudicatum est à latronibus esse perfectum, vnde collegerunt eum locum non vacare periculo, sed in ripa consistentibus nemo superuenit. Inde sub noctem nauigatur Amacaum, eoq; peruentum die Diuæ Vrsulæ sodalibus sacro, sub horam matutinam. Amacaum perueniunt. Eo die Batauorū pyrararum nauis in conspectu erat: ea ripas omnes spectatoribus excubijsq; oppleuerat, ergo piscator concursu deterritus verebatur, ne à quopiam forte Sinensi notaretur, deferreturq; ad ipsos in Metropoli Magistratus, quod è Regno externose uexisset: atque ita Nostros exposuit prius aliquanto, quam in urbem peruenirent: vnde itinere terrestri in collem vrbi vicinum euaserunt, in quo est pium Deiparæ sacellum, quæ ea ex parte sese videndâ præbens, vnde oneraria in Iaponiâ soluit, Dux itineris appellatur, per hanc enim onerariâ vniuersæ fortuna nauigat Ciuitatis: ibi Virgini Duci gratijs actis, quod eius secundum Deum præsidio, è tot periculis in locum tutum deuenissent, miserunt ad Collegij Rectorem, qui eum de suo aduentu admoneret: nam in habitu Sinensi venerant, nec eos decebat per vniuersam urbem, maximè in Sinarū conspectu ad Collegium penetrare, ac tametsi bellico tumultu ciuitas minimè munita trepidaret, quod ferebatur pyraticam classem inter vicinas insulas delitescere; non defuit tamen domi gratulantium sociorum beneuolentia, quæ præteritorum laborum memoriam vel extingueret, vel à tutis non sine grata recordatione commemorarentur, & similes angustiarum frequentes ab ijs tolerantur, qui sese sacris inter Ethnicos excursionibus, & in hac priuatim expeditione consecrarunt: Verum laborum animosa cupiditas generosos pugiles ex Europa educit, qui ad delicias & cæteras, quæ à mortalibus tanto studio expetuntur inæquali studio nauigarent.

De felici P. Matthæi Ricij obitu.

CAPVT VIGESIMVM.

DEgebat P. Matthæus Ricius in vrbe regia Pequinenſi, ea hominum de ſe opinione concepta, quam Dominus ad Euangelij promulgationem ei conciliarat, quæ tanta fuit tamque admirabilis apud gentem alioqui ſagaciſſimam, & quæ externos omnes in barbaris reponebat, vt eam nõ ſolum ſperare nemo, ſed ne optare quidem auſus fuiſſet, intra paucos illos annos, ex quo urbem Regiam attigerat, vna prope eaq; continua occupatio eum cum hoſpitibus, qui ex omni parte ventitabant, detinebat, quibus ex more quem violari eſt nefas, cum viſitationis officium rependebat, hanc occupationem grauius etiam duplicabat. Ad hæc ad eum ex vniuerſo Sinarum orbe ignoti iuxta & cogniti ſcriptitabant, multa de ſanctiſſima lege noſtra, multa de vana idolorũ & ſacrificulorũ ſecta; multa de reliquis, quæ ſcriptis voluminib⁹ ſparſerat ſciſcitantes: quibus cum reſponderet, næ maximum onus ſubibat. Litteraria quippe apud Sinas ſcripto ſupra modum ſolet eſſe accurata, quam ſcriptionem niſi etiam rebus accuratiorẽ redderet, multum de fidei noſtræ, deq; rerum quas tractabat opinione detraxiſſet. Præterea cum vniuerſæ præſſet Miſſioni, Sociorum litteris reſpondere cogeſſetur, quos cum ille amaret tenerrimè, faciebat hoc ſedulo & prolixè. Nec ideo quod in tot eſſet negotia diſtractus, à familiari Neophytorum tenuium colloquutione vnquã abſtinuit, quos ille ſemper animaduertus eſt in ſummis negotijs eo vultu excepiſſe, quo maximum aliquem ex ijs à quibus interuiſi ſolebat opti-
matem. Imo iam hoc erat ei ſolemne, Neophytum à quo viſebatur, quo tenuior eſſet, eo diuturniore ab eo colloquio detineri. His omnibus ſi addideris librorum quos edebat ſcribendorum laborem, Noſtris prælegendi aſſiduitatem, quam ipſe

P Matthæi Ricij occupatio-
nes.

P Matthæi Ricij erga Neophytos amor

ipse ad extremum vsque spiritum inter infinita negotia nunquam intermisit, vere dicas homini ad necessariam quietem vix tantillum temporis suffecisse. Sed nimirum ita ingeniosus erat in tempore dispensando, vt ad exercitia spiritualia non solum sufficeret, sed etiam redundaret, neq; enim ille statis temporibus contentus, semper inueniebat, quod necessarijs alioqui occupationibus suffuraretur. Hæc omnia attonitos in eum rapiabant socios, dubios, quid primum mirarentur, an infatigabilem eius animum, an corpus, nam ab illo nullus non labor assumebatur, ab hoc nullus recusabatur.

Tempus rebus
spiritualibus
tributum.

Hæc quæ dixi perpetua illi erant, sed in hunc ipsum annū alia multa præter ordinē inciderunt, à quibus obrui, fatigari autem nunquam potuerit: nam sub hoc tempus statim, ad Regem visendum Magistratum ex omni Sinarum Imperio concursus, ad quinque millia fiebant. Hoc eodem anno Sincicus ille Doctoratus, qui solum in aula cōfertur, suos item concursus habebat, nam tametsi non amplius trecenti ex omni numero seligantur, tamen supra quinque Litteratorum millia in competitorum examen admittuntur. Vnde fiebat vt hic eorum aduentus ad Pequinesem Regiam summè Patris labores auxerit, eoq; hic concursus incōmodior accidit, quod in sacri temporis ieiunium inciderit, vni vt erat vir Religiosissimus ieiuniorum Ecclesiasticorum obseruator, adduci ab socijs nunquam potuit. vt ad intermissam semel refectionem se referret, aut horum mutaret, aut sibi ipse vel tantulum indulgeret. Accidebat etiam sacræ ædis extructio, cuius maximalaborum pars, Doctore Leone ægrotante, de quo supra egimus, illi incumbere non sine molestia. Itaque cum die quadam ab hospitem visitatione fessus domum repetisset in lectulum se abiecit: initio arbitrati sunt socij, solitam illius esse hemicranij ægritudinem, quam cum ea vexabatur aliquantulum vnius diei quiete depellebat. Verum interrogatus, asseruit

Concursus ad
Regem visen-
dum.

P. Mathens
in morbum
incidit.

alia esse omnia, ægritudinem è summo labore ac fatione ortam esse lethalem, quare non solum nihil est turbatus: sed non ita multo post interrogatus ab vno è Socijs, quî haberet, ait se ea ipsa hora coarctari è duobus, nec satis scire quid optaret, an æterna illa, quæ imminebant præmia, an diuturniores in hac expeditione Christiana labores. Inciderat eius ægritudo in tertium diem Maij, quo die Doctor Leo Neophytus, qui è morbo non nihil indies recreabatur, medicû, quo utebatur, ad eum misit, cuius cum pharmaca iam dies aliquot nihil prodesse, Socij sex tota vrbe celeberrimos conuocarunt, à quibus cum in eandem Sententiam non iretur, relicta sunt tria pharmacorum genera, dubijs Socijs quod è tribus eligerent. coram crucifixo statuerunt (frequentissimus tunc erat Neophytorum visitantium concursus) nixiq; genibus rogarunt, vt ab eo docerentur, quam ægro vellet esse salutarem; qua in oratione mirum erat, quo sensu nonnulli Dominû rogarent, vt sibi quos annos vellet adimeret ad communis Parentis vitam prorogandam. Denique è pharmacis vnum illi, sed nullo fructu datum, quæ res mœrorem omnibus, vni ægro solatium adferre videbatur, velut nunc affecuto se ad laborum metam deuenisse. Itaq; rara semper fuit in eo hilaritas, & quæ Sociorum ac Neophytorum non parum mœrorem leniebat. Sexto ægritudinis die, de vniuersa propè vita confessus, Socium qui audierat tanta spiritus alacritate perfudit, nullam vt aliam in vniuersa vita maiorem se sensisse prædicaret, tanta fuerat Patris innocentia Spiritusq; suauitate delibutus. Die insequenti matutinis horis ad sacrum viaticum sumendum se comparauit: ac tametsi eum vehemens ægritudo ita afflixerat, vt lecto dimoueri non sine periculo posse videretur, vbi tamen audiit adesse Dominum ac Seruatorem suum, vires collegit, ac solus nullius adminiculo lectulo egressus, in genua prouolurus omnium in se animas copiosa lachrymarum profusione coniecit.

Pharmaca coram crucifixo statuuntur.

P. Mattheus sacramentis munuitur.

eo ipso die pomeridianis horis vi morbi delirauit; sed hæc ipsa deliria ex abundantia cordis (vt ita loquat) egressa, facile prodebant, quid animo secum ipse tractaret: Nam totum vnum diem ac noctem sæpè de Neophytis, de templo, de Sinarum ad fidem atque adeo ipsius Regis conuersione colloquebatur. Cum die insequēti in se plane rediisset, inungi voluit, ipseque integris etiamnū sensibus omnia aduertebat, Ecclesiasticisq; orationibus per se ipse rēspōdebat. Inde quatuor qui aderant Socij ab eo velut à morituro Parente bene sibi precari postularunt, quibus ille annuens priuatas etiam singulis addidit ad virtutem cohortationes. Et quidem alteri è Fratribus dixit, se illi apud Dominum mortem in Societate IESV impetraturum, ideo quod nihil tum occurreret melius atq; iucundius, quam quod ipse eo ipso tempore sentiebat. Quæsiuit vnus è Patribus, aduerteret tunc satis, quo in loco socios sua ope tantopere, indigentes relinqueret. Relinquo vos, ait ille, in ostio ad magna merita patefacto, sed non sine multis vel periculis vel laboribus. Rogauit alius, vt ediceret ea potissimum hora, qua ratione amorem illum suum possent remunerari: Respondit, ea beneuolentia, quam venturis ex Europa Patribus semper ostendetis, & quidem non vulgarem, sed cum amorem toties à vobis duplicari ita decet, vt quem ibi in vniuersis inueniunt, hic in singulis inueniant. Quo animorum zelo arderet facillè ostendit, quod inter mortuis prope vocibus ab eo est auditum; ego P. Petrum Cottonum, qui apud Regem Gallia degit, in Domino plurimum amo, ad eum tametsi ignotum, pro eo quod Dei gloriam promouit, hoc anno scribere & gratulari statueram, cumq; priuatim de nostræ missionis statu reddere certiolem, nunc peto à vobis, vt quoniam mihi hoc omnino præstare non licebit, vti me apud eum excusetis. Quod si non est factum ab eo, cui rem eam Pater commendauit, hoc eius dicto hic narrato, supremam Parentis nostri pro

exple.

Sacro oleo in-
ungitur.

Documenta.

P. Martheus Ri-
cius animam
Deo reddit.

expleta haberi cupimus, voluntatem. In eum ferè modum
suauissimè, modo cum Nostris modo cum Neophytis colloca-
tus, ad vndecimam Maij diem peruenit, qua die sub vesperū
in medio lectuli confidens, animam sine vllō motu aut corpo-
ris contorsione Deo reddidit, & oculos velut sopori permit-
tens, per se ipse claudens, in Domino suauissimè obdormiuit.

Luctus Neo-
phytorum.

Hic Neophytos, qui morienti magno numero aderant, à
luctu & lachrymis cohibere necesse fuit, nam verendum erat
ne immoderatio luctus de nostræ fidei veritate, deque Patris
gloria non nihil detrahere videretur. Ergo ij ab inerte luctu in
laudem versi, heroicæ Patris virtutes pro se quisque prædica-
bant: Eum virum sanctum, Sinarumq; Apostolum compel-
lantes: Inde importūnis precibus extorsere ab altero è Fratri-
bus, qui pingendi artem vtcumque callebat, vt viri effigiem

Feretro inclu-
ditur.

ad commune solatium exprimeret. Solent Sinæ vita functo-
rum cadauera ligneis arcis includere, Eas arcas ex incorrup-
tibilibus, quoad licet, tabulis compaginant, ea in re nulli
sumptui parcentes, quem sumptum neque nostra tenuitas,
neque religiosa parsimonia patiebatur. Sed tamen noluit Do-
minus seruum suum, quem ornandum non in cælo solum,
sed in terra quoque tantopere, vt videbimus anno insequen-
te, volebat, hac etiam celebritate funeris priuari. Vbi enim
audiuit Doctor Leo extremus Patris partus, optimum paren-
tem sibi ereptum, misit (nondum enim per ægritudinem ipse
poterat) domum nostram consolatores, qui nunciarent de
feretro, ne quidquam nostri laborarent, hoc se omnino ei
curaturum, à quo paucis ante diebus bis vitam accepisset, ne-
que vererentur, si qua esset mora, ne Patris cadauer grauem
de se redderet odorem; in talis viri cadauere solitas naturæ
leges non seruari. Et quidem ita prorsus accidit, nam biduo
toto & amplius in summo æstu insepultum vultu semper vi-
uido, orisq; totius colore viuo similior quam functo, vitam

qua

qua iam beatorum viuebat præferebat: Cadauer itaq; arcæ in pel-
 lum in ædem sacram delatum est, ibiq; funebri missæ, et obitu
 etorumq; officio optimo Parenti ab Socijs ac Neophytis Ec-
 clesiastico ritu parentatum. Inde feretrum Sinensi ex more
 in aulam domesticam delatum, & arcæ impositum, amicorum
 visitationi expositum est. Nefas est enim Sinis quenuquam in-
 tra urbium muros terræ mandare, atque ideo interim, dum
 suburbanum agrum coëmunt, aut funus parant, cadauera ar-
 cis ligneis includunt, & arcas ipsas suo illo pellucido bitumi-
 ne ita illinunt, vt in annos plures cadauera nullum grauem o-
 dorem spirantia possint asseruari.

Sanè annis superioribus mortis memor, de què sepulchro
 sollicitus agrum coëmerat suburbanum, sed nescio quomo-
 do factum est, vt interim cum pretium appenditur, orta
 controuersia venditor resilierit. tum Pater ad Socios con-
 uersus ait: Nihil admodum refert, nam breui alium eumque
 meliorem sepulturæ locum possidebimus, quibus verbis, visus
 est id quod postea contigit, præsentisse; nam ei sepultura ab
 Rege ac reliquis socijs est attributa. Nec hoc solum, sed illud
 ipsum obitus tempus visus est prænouisse. Nam illis ipsis men-
 sibus historiam à R. P. N. Claudio Aquauiuæ Præposito Ge-
 nerali illi impositam, de vniuersa re Christiana apud Sinas ad
 ea vsque tempora perduxit, litteras omnes exussit, scripta sua
 composuit, & duabus schedulis altera rem domesticam, altera
 vniuersam missionem concinnauit. Ea porro schedula, quæ
 de vniuersa missione agebat, ita inscripta erat: P. Nicolao Lon-
 gobardo Sinicæ missionis Superiori; & infra, Matthæi Ricij
 quondam eiusdem missionis superioris. Porro hæc agritudi-
 nis tempore perfici minime potuerunt, nam Socios monuit,
 vti scriniolum suum postquam diem clausisset aperirent, eam-
 que schedulam referrent, quæ ad eos attinebat, alteram ad
 Patrem Nicolaum Longobardum destinarent. Vbi auditum

est ab amicis Magistratibus, Patrem obiisse, maximi ad eum de more complorandum virorum grauissimorum facti sunt concursus, suumq; his vocibus animi dolorem, testati sunt. O virum sanctum! ô virum verè sanctum, eaq; nō fictis lachrymis interruptæ. Non se tenuit intra urbem luctus, nam reliquis in sedibus ab Socijs, ab Neophytis, ab amicis, bono Patri iusta sunt persoluta. Nanquinenses sese Neophyti supra cæteros extulere, nam Pequinum ad Patris tumulum funebria dona submisere, & insignem de illius laudibus panegyricum: cuius æmulatione stimulati Pequinenses alteram adiunxerunt, quæ utraq; ad utrumq; aræ latus appensa à Visitatoribus amicis magna comprobatione legebatur. Cum initio huius operis P. Matthæi Ricij vitam inspiciendam dederim, funus eiusdem eo sermone claudam, quo cum ipse, extremum prope diem clausit. Nam sæpè paucis ante obitum mensibus Socijs audientibus repererat, Cogitanti mihi sæpius Patres mei, quæ potissimum ratione rem apud Sinas Christianam liceret promouere, nihil efficacius occurrit mihi, quam si ego diem obiero, cumq; Socij reclamarent, atq; dicerent ad eam ipsam rem vitam eius adhuc in multos annos necessariam videri: ipse contra instare, & multis id rationibus cōfirmare nitebatur. Et sanè si quæ eius obitum consecuta sunt cum prioribus temporibus conferamus, rem ipsam attigisse dicendus est. Neque adeo mirum est plus eum perfecisse ex eo loco, in quo & plus ipse velit, & plus etiam possit.

*P. Matthæo Ricio ab Rege sepultura, Nostris
ædes sacra & profana designatur.*

CAPVT VIGESIMVM PRIMVM.

DEVS optimus Maximus, qui sanctos P. Matthæi Ricij labores suo semper fauore fuerat prosecutus, noluit eorū fructum

fructum vitæ terminis claudi, sed vt alteri Sampsoni concessit, vt plus omnino moriens quam viuens perficeret. Id ita contingit: Expletis Ecclesiastico ritu exequijs, cadauer arcæ lignæ inclusum ex more Sinico asseruabatur in æde nostra, dum aliquis ad id terræ mandandum, ager suburbanus (nam intra muros Sinis est nefas) compararetur: quæ res non parum angebat Socios, vel Rei familiaris angustijs deterritos, vel rei nouitate suspensos, nondū enim è nostra Societate quisquam ad eam diem extra Amacaensis Collegij fines humatus erat. procuratum enim, vt vel in eo Collegio morerentur, vel eò mortui ad communem Sociorum sepulturam deferrentur. Id in re præsentis nec poterat, nec vt posset, decebat, quin potius ideo nobis Diuina bonitas communem parentem eripuerat, vt eius morte magnum aliquid imperatumq; perficeret. Quo die iusta ei perfolura sunt, vnus è Neophytis (qui frequentes adfuerant) vir grauis ac litteratus, idemq; aulicorum negotiorum peritus, dum ædes suas repetit, cogitare cepit, impetrari fortasse ab Rege posse humando Patri locum sepulturæ, quæ res præterquam quod Patri erat futura perhonorifica, fidem nostram Patrumque in hoc Regno stationem erat confirmatura. Vifa est ei res non indigna, quæ ad Socios referretur. Redit igitur, consilia sua exponit, facileq; persuadet, vt explorent, quem tanta re exitum sortiri posset. Itaq; cum eo, quem dixi Neophyto libellum Regi offerendum delineant, eum deinde limandum concinnandumq; Leoni Neophyto (quem P. Matthæus Ricus nuper ante obitum sacris aquis eluerat) Magistratui grauisimo & Sinensis eloquentiæ laude celebri tradunt, qui & hoc perfecit, & Patrum consilium non probauit solum, sed direxit; & quamdiu præsens in aula adfuit, non parum promouit. Inde libellus ille familiaribus quibusdam viris Principibus ostensus est eo cõsilio, vt eorum sententiam Nostri audirent, nec temere quicquam aggredirentur,

Cadauer P.
Matthæi Ricij
domi asserua-
tur.

Nostri libellum
Regi offerunt
pro loco sepul-
turæ.

rentur, & vt suo tempore, quod ijs auctoribus tentabatur, ijsdem fautoribus procederet: Libellum vno omnes ore comprobant, & auxilia sua obtulerunt, quod eo magis mirum videri debet, quod res temeraria videri poterat: nam externo ad hanc diem nemini sepultura ab Rege fuerat designata, & quibus indigenis designatur; eam illi licet potentissimi, & meritis & supra merita sagitionibus vix assequuntur. Is autem libellus in hanc fere sententiam latine quoad fieri potest redditus ita scriptus erat. Iacobus Pantoja (is enim externa curabat, Pater Sebastianus Redus domesticis præerat) regnorū magni Occidentris cliens, libellum offero supplicem in gratiam alterius quoque externi regni clientis iam vita functi. Suppliciter ab insigni tua clementia locum sepulturæ peto, vt regia tua beneficia sese ad omnes extendant, ipsosq; remotissimarum regionum aduenas complectantur. Ego Iacobus Pantoja sum aduena è Regno remotissimo, verum permotus virtute ac fama nobilissimi tui Regni triennio maris fluctus tranauit, supra sexies mille leucas decurrens, non sine continuis laboribus ac periculis. Anno deniq; octauo & vigesimo Vanlie (nomen est Regis à cuius inauguratione Sinæ suos annos numerant) duodecima luna Ego vna cum Matthæo Ricio alijsq; socijs in vniuersum quinque ad aulam tuam peruenimus, Et nonnulla terræ nostræ munuscula obtulimus, ex eoq; tempore regium stipendium in alimenta recepimus, quod nobis fuit beneficium singulare. Internus animi nostri sensus vix ipso corde capitur, nec ipsa sanguinis nostri profusione par illi reddere possumus. Anno nono & vigesimo Vanlie, Luna prima libellum M. T. obtulimus, vt aliquem nobis viuendi locū designaret, quò tua regia clementia ac benignitas in aduenas eluceret; annos plures voluntatem tuam præstolamur, nec vnquam nobis defuit, licet nullis nostris meritis regis cōmeatus. Deniq; tricesimo & octauo anno Vanlie, tertie lune die 18.

Matthæu

Matthæus Riccius iam senex ex ægritudine diem suum obiit:
 Ego alterius Regni cliens pupillus remansi, ac satis dignus,
 cuius omnes misereantur condoleantq; meis laboribus. Iter
 enim ad Patriam repetendam longissimum est, nautici homi-
 nes suis nauibus vehere cadauera reformidant, ideoq; mihi
 omnino non licet feretrum eius accipere, vnaq; cum illo pa-
 triam repetere: perpendens quoque quod iam annos plures
 in vmbra Maiestatis tuæ moramur, arbitror quod annu-
 eri possumus inter clientes ac populum, qui regium tuum cur-
 rum sequitur, vt tua velut Yao clementia (fuit is Rex Sina-
 rum olim, qui ab omnibus Sanctus habitus est) non solo Sina-
 rum Regno claudatur, sed ad extera quoque sese regna pro-
 tendat, cum viui regio fruamur commeatu, confidimus fore,
 vt etiam à te mortui terræ gleba tegamur: Idq; eo magis, quod
 Socius meus Matthæus Riccius, ex quo magnum hoc regnum
 attigit, sedulo dedit operam, didicitq; litteras vestras seseq; ijs
 virtutibus exercuit, quas vestri libri docent, idemq; magna
 animi munditie externaq; corporis compositione die noctuq;
 sacros odores in ara cæli Domini accendebat, eumq; rogabat
 pro M. T. incolumitate, vt hac ratione minimam horum be-
 neficiorum partem adæquaret: eius porto putum fidelemq;
 animum summus in aula tua & infimus quisque cognoscebat.
 (neque enim audeo quod non est comminisci) ideo enim om-
 nes discendi cupidum appellabant, loquendi modus est: apud
 Sinas ac si virum probum appelles) itaq; libros plures edidit,
 & in regnis transmarinis celebris sapientiæ laude habebatur.
 Ex quo etiam hoc tuum regnum attigit, ab Magistratibus co-
 lebatur. Ego Iacobus Pantoja & reliqui Socij Clientes sumus
 externi regni, qui fieri potest vt audeamus sperare plus quam
 deceat nostram paruitatem. Tristitia nobis magna est, quod
 mortuo Socio nostro ne pusillum quidem terræ possideamus
 ad eum humanum: ideoque cum multis lachrymis petimus,

vt hanc nobis insignem præstes humanitatem, & agrum nobis aliquem, aut partem alicuius fani assignes humano cadaueri hominis è regionibus remotissimis aduenæ; & nos qui superstitites sumus, ego Iacobus Pantoja cum reliquis & viui & morientes similes erimus, & sedulo vsitatum Socij nostri institutum obseruabimus, cæli Dominum venerantes ab eo petemus Parenti tuæ ac tibi millenos vitæ annos, vt quoniam tanto nostro solatio fruimur pace & quiete magni tui regni, velut tenuissimæ formicæ hanc gratiam rependamus. Impetrato hoc tam insigni beneficio maximo, grati animi præstadi pondere prememur. Præstolamur regium tuum mandatum. Libellus in hunc modum se habebat: in quo vertendo si stilum Sinicum secutus sum quam proximè, consulto feci, ratus ita fore gratiorem; facile enim intelligent omnes suum cuique idiomatici proprium nitorem ac leporem inesse.

Sed priusquam vltèrius in re narranda pergam, nonnulla sunt necessario breuiter præmittenda, sine quibus non facile, quæ sum narraturus, intelligentur. Ac in primis ingesserit fortasse dubitationem aliquam, quod in libello dicebatur, Patres permotos regni Sinici famâ huc nauigasse, cum Euangelij promulgandi causa id factum sit: Sed omnino sciendum est, aduenas regno Sinico omnes excludi, præter tria eorum genera, quæ legibus permittuntur. Primi sunt, qui è vicinis regnis annuum Regum suorum vectigal sua sponte adferunt, neque enim id admodum Sinæ laborant, nulla Imperij propagandi cupiditate flagrant. Alij etsi vectigales esse nolunt, tamen huius regni magnitudine permoti, Regem Sinarum velut Regum caput veneraturi adueniunt: quanquã hi lucifere causa aduentantes ab suis se Regibus missos mentiuntur; tales sunt qui ab occasu adueniunt Negotiatores Saraceni, in quorum comitatu vnus ante annos aliquot Frater Noster è Mogorum regno Cataium lustraturus, Sinarum regnũ petijt. Tertij sunt

Qui Regno Sinico nõ excludantur.

ij, qui huius Regni fama permoti ad virtutis, vt ipsi arbitrantur Sinę, odorem accurrunt, perpetuam in eo sedem figere cupientes: ex ijs olim fuere permulti, sed nunc fortasse non ita benè olet, vt ipsi arbitrantur. Ex hoc vltimo genere gerere nos oportet, ne legibus excludamur, ideo quod Superiores alij ad sua proculdubio regna remittuntur, habiti pecorum potius quam legatorum loco, ideo quod nondum nouit Sincum Imperium Regem vllum, qui cum amicitia iura velit habere communia. Hic vero titulus etsi ascititius est, retinet nos in hoc regno, & socios impofterum non excludit, neq; tamen opinandum est, nos hic Euangelij promulgandi voluntate aduentus nostri causam celare. nemo enim est, qui nobiscum agit, qui hoc nesciat, sed eo quem dixi prætenu sese Magistratus amici tuentur, ad nos in hoc Regno per leges retinendos.

Alterum, quod præmittendum duxi, est modus hoc regnum administrandi. Is est plane monarchicus, vt omnia ab Rege ipso statui necesse sit. Id fit per libellos, quos cum Rex non admittit, seponi iubet; quos admittit, ad summos Regni Magistratus bis remittit, vt videant, quid fieri deceat, quod ad Regem denuo redit approbandū, qui vix à Magistratuum sententia vnquam recedit. Sed hæc ex ipsa narrationis serie clarius patebunt. scriptus erat hic libellus cum suis figillis, forma, imo ipso caractere peculiaribus: multi enim ad hanc rem ritus inuolabiliter obseruantur. Prius hi libelli quam ad Regem admittantur, recognosci eos necesse est, approbarique à quodam grauissimo Magistratu, qui eos aut transmittit, aut retinet pro arbitratu, præter eos, qui ab Syndicis Regijs proficiscuntur: ij enim quoties volunt, absq; vllius approbatione Regi libellos suos mandant. Veritus itaque Pater, ne hoc in limine obex objeceretur, qui rem omnino disturbaret, effecit auctoritate Syndicorum Præfidis, de quo supra meminī, apud libellorum Cancellarium, vt libellum nostrum admitteret, quem

Modus regnū
Sincum admi-
nistrandi est
Monarchicus.

Libelli Regi of-
ferendi à qui-
bus prius reco-
gnosci oportet.

quem eo quo accepit die, ac prope momento ad Regem trāsmisit. Moris est, vt libelli omnes qui Regi offeruntur, sapius ab eo qui offert, exscribantur eo consilio, vt singula exemplaria ad eos Magistratus deferantur, ad quos id quod petitur ex officio spectare potest. Id Pater præstitit, libellumq; primo detulit ad duos, qui hoc tempore maximo Colai Magistratu funguntur. Alter eorum è Fuquiana prouincia oriundus, priusquam ad hunc Sinicæ dignitatis apicem contingeret. Nanniquini cum gereret magistratum, Nostris familiariter utebatur, Pequini quoque cum in hoc esset Magistratu constitutus, domi suæ P. Matthæum Ricium bis familiariter exceperat. Is cum hunc libellum inspexisset, magno sensu visus est excipere Patris obitum, eumq; sapius per honorificis nominibus compellauit; sed quod ad præsens negotium pertinebat, respondit: tantum virum plus etiam aliquanto mereri, quam quod petebatur, cum etiam templo, in quo ei statua erigeretur, dignus esset (quod fieri solet in hoc regno publice bene meritis) verum nullam esse talem apud Sinas vel legem vel exemplum, quo nixus talem sepulturæ locum homo externus impetrare posset, cogitaturum se tamen attentius, eo quis modus eam rem procliuem faceret. Hæc omnia renunciari Patri iussit per vnum è Magistratib⁹ sibi subditis, ipse causatus ægritudinem, visendum se non dedit. Id autem studio fecit, quod fauere vellet. Est enim in hac aula positum in more, vt quo quis impensius alteri patrocinari cupit, eo studiosius eius colloquia consuetudinemq; deuitet, ad tollendam omnem largitionum suspicionem. His persolutis officijs, domi res impense Deo commendabatur, dum Regia voluntas, quod tertio fere die fit, innotesceret. Ad Regem cum peruenisset libellus, effecit sine dubio is, qui Regum corda manu tenet, vt permotus forte Rex memoria nostrorum quondã munerum & horologij portatilis conspectu, quod ab eius conspectu nunquam

quàm recedit, sese ad annuendum inclinaret. Itaq; libellum nostrum cum alijs ad Colaum, quem dixi, misit, vt ex more responderet; fecit ille, negotium remittens ad tribunal, cuius erat de eare iudicare. Exijt igitur die tertia libellus cum hac approbatione, redditusq; est ei Magistratui, qui ad Regem transmiserat, cuius est etiam sententiam ferre, ad quem quælibet causa pertineat Magistratum. Respublica quippe Sinen-
 sis vniuersa sex tribunalibus continetur; videlicet Magistratum, rituum, quæsturæ, operum publicorum, rei militaris, ac denique criminum puniendorum. Is sententiam tulit, eam causam quod munus esset regium, ad tribunal quæsturæ, pertinere, quo etiam libellum mox transmisit, vti responderet. Non arrisit hoc admodum Patribus, quod in eo tribunali nullus esset admodum familiaris Magistratus, à quo fauorem sibi possent polliceri. Pater eam rem retulit ad amicum illum Syndicorum Præsidentem, qui operam suam obtulit ad eum libellum à Quæsturæ tribunali, ad rituum tribunal, in quo plurimi nostris impense fauebant, auocandum. nam ad illud quoque, cui externi omnes subditi sunt, iure poterat pertinere: nec minus fecit, quam promiserat, quare præter auxilia diuina, humanam quoque opem spes fuit non defuturam: in eum finem contulit se Pater ad duos, quibus hoc negotium à Tribunalis Præsidente nominatim fuerat demandatum, ad eos detulit tenue librorum, quos nostri iam Sinicè fecerant munusculum, simul cum orbis terrarum Cosmographica descriptione: Vterq; tamen si nostris non erat notus, & postulata nostra comprobarût, & opem suam quam liberalissimè obtulerunt, eorumq; alter cum visitationis officium de more rependeret, recepit se responsum ex animi nostri sententiæ Regi redditurum, idque non solum ex propensa in nos animi sui voluntate, sed quod ea res impense ab ipso Colao propinquo suo sibi esset cõmendata: quæ verba Nostros non parum de rei felici successu se-

Respublica Sinen-
 sis continetur
 tribunalibus.

Ad rituum tribunal
 libellus
 defertur.

curos reddiderunt. Leo quoque Neophytus noster ad rituum
 Tribunalis summum Præsidentem se contulit, is vir erat grauissi-
 mus vel officij maiestate, vel litterarum fama vitæq; integrita-
 te venerabilis. Cum eo is velut cum Magistro quondam suo
 multis egit de re nostrâ, ad quam ille opem suam, quoniam
 nunc in eo res tota vertebatur, & promisit liberaliter, & exol-
 uit postea cumulâtè. Interim dum Patres hoc rituum tribuna-
 lis responsum taciti præstolantur, non defuit vnus aliquis ex
 eodem tribunali, qui persuadere conaretur, sufficere si No-
 stris pars aliqua Cænobij, profanorum cænobitarum assignare-
 tur, in qua vna cum illis Nostri morarentur. Hoc ipsum ex i-
 tinere, dum ad munus suum gerendû ex aula recedit Doctor
 Leo Patribus scripto renunciat: Idem addit ad eum illum, qui
 hæc spargebat, litteras, quibus rogabat vt nostris in hoc ne-
 gotio fauere ne grauaretur, nec vero in animum sibi induce-
 ret, posse nostros aliquid cum profanis illis idolorum mini-
 stris habere cõmune, quorum educatio, vita, lex, eruditio tan-
 to opere ab eorundem institutis discreparet. Perculit ea res No-
 stros, quod satis per se procliuis videretur, quæ si contingeret,
 non erat nostris institutis perincommoda solum futura, sed etiã
 sanctissimæ legi nostræ minus honorifica. Verum paulo post
 rescitum est, eum inanem fuisse metum, alia omnia multum
 ex animi nostri sententia comparari. quo audito Nostri non
 parum respirarunt. Id secundû responsum intra mensem ad
 Regem redijt, quod pro Sinensium negotiorum cunctatione
 properum inprimis videri potest, quod responsum Tribuna-
 lis rituum nomine ita scribebatur. Initio ex more libellum su-
 periozem ad verbum repetebat, deinde ita prosequabatur.
 M. T. mandauit, vt de hac re illud Tribunal ad quod perti-
 net iudicaret: cum itaq; ad me peruenisset regni nostri leges
 constitutionesq; euolui, vnam reperi in hanc sententiam: si
 aliquis ex ijs aduenis, qui ad hoc regnum solent ventitare, in
 itinere

Responsum tri-
 bunalis rituum.

itinere moriatur: Si cliens est (nam ipsi quoq; Reges aliquan-
 do venerunt) & nondum ad aulam nostram peruenerat, Qua-
 stor noster in ea Prouincia, in qua diem suum obire contige-
 rit, ei locum sepulturæ designabit; & ad eam lapidem eriget,
 in eoq; sculpet, quis is erat, qui vita functus est, & quorsum ve-
 nerat. Alia quoque lex ait: Porro si mori contigerit, postquam
 aulam attigerat, si non regia fuerat munificentia ex more do-
 natus, vrbis Regiæ Gubernator illi ad feretrum sumptum sup-
 peditabit; porro si iam fuerat regia munificentia ex more do-
 natus, suo sibi sumptu comparabit. Nunc vero tamen Mat-
 thæus Ricius cliens non erat ab suo Rege huc legatus, è remo-
 tissimis nihilominus partibus huc aduenit, permotus huius
 regni fama etiam annos plures regio fruebatur cōmeatu, nunc
 vero vrgenti ætati concessit: Iter ad eius regnū remotissimum,
 ideoque eius feretrum in patriam reuehi minime potest: quid
 igitur cadauer in summa humo expositum commiseratione
 dignum non erit? quod si dignum est, an non quoque iustum
 est, vt ego me Iacobi Pantoja postulatis accōmodem, & aliquā
 allatis legibus interpretationem inueniam? vt denique ei de-
 tur ager, quem ad sepulturam postulat, vt hac ratione noua
 veteribus M. T. beneficijs beneficia cumulentur. Quando
 hic in manus meas libellus venit, vidi planctq; perspexi insigni-
 nem virtutis tuæ regiminisq; tui famam ad se pellicere regna
 terrasq; remotissimas, ex ijsq; viros qui nunquam superiori-
 bus sæculis ad hæc regna peruenerunt, nunc vero permoti al-
 lectiq; bonis regni tui moribus ac legibus, huc adueniunt pro
 vt nobis exemplo Matthæi Ricij Sociorumq; eius constat, qui
 iter immensum emensi ad aulam deniq; tuam peruenerunt.
 M. T. dona obtulerunt, tuaq; beneficia iam plures annos re-
 ceperunt, idem quoq; Matthæus Ricius sedulus in discendo fuit
 sensimq; proficiens multa affecurus est, librosq; celebres edidit,
 ac deniq; vita functus est, cadaueris externi è regionibus re-

motissimis quis non misereatur? Nunc eius Socius Iacobus Pantoja in eius sepulturam agri particulam petit; cuius licet causa non eadem sit cum legatis suorum regam, tamen cum ita diu vixerit in umbra T. M. vt se iam pro nostro populari haberi velit, eidemq; viuo ac Socijs stipendium in alimenta largitus sis, eius mortui cadauer in summa terræ superficie iacere quis sinat? Præterea Iacobus Pantoja cum reliquis socijs cupit vitam ac mortem sibi inuicem respondere, vt insignis tua clementia mortuos non secus ac viuos complectatur. Ideo me cum prioribus eius postulatis conformando peto, vt Tua Maiestas iubeat ex hoc tribunali ad Gubernatorem huius vrbis Regiæ mandatum mitti vt sanum aliquod desertum absq; incolis conquirat, ac simul agri partem ad Matthæi Ricij sepulturam, & ad Iacobi Pantojæ ac Sociorum habitationē vt suo arbitratu suam legem obseruent, cæli Dominum venerantes cumq; pro T. M. deprecantes: hæc est res digna tua magnitudine, arida ipsa ligna (id est cadauera) complecti beneficijs & aduenas è longinquo benigne humaneq; tractare, quod valebit etiã ad eos magis magisq; extimulandos, vt fama tui regni in perpetuũ propagetur. Censeo iustum esse eius annuere postulatis: verum nihil auctoritate propria statuere audeo. Ideoq; M. T. certiore reddo, vt id statuat, quod è re sua magis esse iudicarit. Anno Vanlic octauo ac trigesimo, quartæ Lunæ tertio supra vigesimum. Hactenus libellus. Eum Rex cum accepisset, in sequenti die ad Colaum ex more remisit, vt responderet: qui subscripsit ita sibi videri faciendum, ac remisit ad Regem, qui propria quoq; subscripsit manu, Xi, id est, fiat, vel ita sit, tertioq; die redditum est hoc vltimum responsum, quo res omnino transigebatur, qua ex causa ingentes nostri Deo gratias, vt par erat, habuere, cuius numine res tanta ad Euangelij in hoc regno promulgationem stabiliendam iam perfecta erat. Porro non in executione minus quam in impetratio-

Rex annuit &
subscribit Pa-
trum libello.

ratione eius eluxit potétia, cum difficultates omnes ita resciderit, ac si totius aule magnatum animos in pauperum aduenarum patrocinium conspirare mandasset.

His feliciter peractis, Nostri de agendis gratijs cogitarunt ijs, quorum beneficio, tantum à Rege beneficium acceperunt: Pater Iacobus Pantoja, nonnulla pereleganti opere, in quo est sane admirabilis, construxit horologia Solis, Lunæ, ac stellarum simul vna in lamina eburnea, paupertas nostrorum præstantiora non patiebatur, quæ ut noua fuere gratissima, ac præ cupiditate eorum vsum ediscendi Patrem admisit in intima horum Primatum penetralia; quod auctoritatem simul ac facultatem negotij planè conficiendi dedit. Ipse Colaus in primis Patrem humanissimè tractauit, in musæum suum sanè familiariter admisit, vsum horologij didicit ipse ita feliciter, vt mox in ipso sole experimentum fecerit magnæ suæ voluptate. Ab eo tum petijt Pater, vt à Pequinenfis Regiæ Governatore peteret, vt locum nobis quempiam opportunū curaret. Recepit ac præstitit deinde cumulatè, vt infra narrabitur: gratias quoque referre verbis ac simili munusculo non omisit Pater Præsidi Tribunalis rituum, cuius nomine secundum hoc regium responsum fuerat impetratum. Is Patrem tanta humanitate excepit abeuntemq; prosequutus est, vt maior ante hac ei non contigerit ab vlllo Magistratu nec sperari potuerit, cum ante datum Regi responsum adijt eum Pater, rogaturus vt nonnulla immutaret, quæ videbantur Euangelij promulgationè in posterum posse velut è transuerso non nihil impedire. Verum ille subscripsit: Solemnia sunt ista, inquit ille, verba, & tribunalium loquendi modus, qui nihil addit aut demit. Quod porro est, ait ille, tota hac aula tribunal; quod non intelligat legem illam quam prædicatis iustam esse, veram esse? Et sane negotium vestrum hætenus protuli, quo summus fauor poterat peruenire. Nec hoc contentus scribam Governatori Pe-

Præsidis rituum
fauor erga So-
cios.

quinenſi, cuius nunc in manibus eſt negotium, vti locum ex animi veſtri ſententia conquirat. hunc amici imo Fratris loco habeo. Praſidis exemplo adducti cæteri eiusdem tribunalis Magiſtratus pro ſe quiſq; Noſtros honoribus colere, fauore proſequi nunquam deſtitere. Nec hi ſolum, ſed ipſi quoque Curiales, qui ſæpè moleſtiores ſunt heris ipſis, nullum noſtris negotium ſpe alicuius largitionis emungendæ faceſſerunt, ita vt res tanta nullo propè ſumptu perfecta ſit. Haſtenus noſtri Neophyti ſeſe præ gaudio vix capiebant, & vbi tantâ tanti viti in nos humanitatem vidère, ſtupuerunt, aſſerentes, ſibi nunc demum exploratum eſſe, totum hoc negotium à Deo optimo maximo præter ordinem gubernari.

Gubernator
Noſtris conciliatur.

His viſitationum officijs hoc euentu expletis, ad Gubernatorem conciliandum applicuit Pater animum. Noſtris erat ignotus ille, ſatisq; metuendum, ne nihil admodum de re noſtra laboraret: ſed qui omnium corda manu tenet, hunc præ cæteris omnibus nobis ita conciliauit, vt in cauſa noſtra nihil dubitauerit maximorû inuidiam incurrere, noſtroſq; contra multos incurſus deinde tutari. Is prima Patris viſitatione ita captus eſt, vt omnia cumulate ſpoponderit, & opportunè accidit, quo tempore Pater cû eo colloquebatur, litteræ ab vno, ab altero preces, vtroq; grauiffimo Magiſtratu venère, vt noſtris impenſe faueret, quod propenſum iam eius animû plane in noſtram partem impulit, cum videret, quo loco nos haberent maximi aulae primores. Die inſequenti magno apparatu domum noſtrâ miſit ſe dignû munus, ipſe deinde ſubſecutus eſt, qua ex viſitatione tam intimus repente haberi voluit, vt in poſterum in libellis viſitationis eo ſe titulo compellaret, qui domeſticû ſonat, quo non æquales ſolum, ſed intimi quiſq; ſe cõpellant. Forte hoc ipſo tempore contigit, vnum ex Magiſtratibus, ſine cuius ſigillo mandatû Regium intimari Gubernatori non poterat, aliquot menſes nominatû illum quidem, ſed

ab Rege nondum confirmatū sigillo carere, quæ res nostrum negotium vna cum reliquis retardabat. Eo tempore ex amicorum Magistratuū cōsilio nostri locum aliquem sibi commodum conquirebant, sed nihil inuenere, quod omni ex parte arrideret. Itaq; statuerunt rem ipsis Magistratibus permittere. Deo fidentes, quod vt optimè postea cessit, ita valuit multum ad eximendos inuidia Nostros, quos constabat sepultura locum ab Rege petiisse, ab Magistratibus accepisse.

Dum hæc geruntur, resq; in longum abitura videretur, Patribus nec opinantibus, scripsit amicus quidam è rituū tribunali, tempus esse cum Gubernatore agendi, nam die insequenti Regis mandatum in eius manus deuenturum erat. Stupuerē Nostri, cum constaret eum quem dixi Magistratum suo nondum sigillo vti permissum, vnde nam illis tam repentinus fauor aduenisset. Pater Colaum denuo adit, in memoriā reuocaturus, si fortasse tot inter negotia nostrum illi excidisset, vt cum Gubernatore suam ipse auctoritatem interponeret. Is vbi Patrem conspexit, præripuit ei sermonem: Negotium mihi vestrū, ait, minimè excidit, nam cum vererer, ne in longū res abiret, præter reliqua vnum hoc ad me sine sigillo adferri iussi, & ad Gubernatorem destinaui, cui etiam ipsemet rem cōmendauī, tametsi nihil erat opus: nam & ille propensissimo erat in vos animo, magniq; omnino vos facit. Idem quoq; cōmendauī alteri cuidam gentili meo ex eodem tribunali, ad quem ea quoq; res necessario pertinebit. Hæc ille coram complurimis stupentibus omnibus, maximeq; ipso Patre, qui tum demum intellexit, vnde nobis tam inopinus fauor affulisset. Reddat illi Dominus hæc beneuolentiam sua tandem aliquando lucendonato. Ab ipso quoq; quem dixi rituum Præsidi litteræ impetratæ sunt in eandē sententiam ampl. simæ, nec ipsum Gubernatorem rogari à tantis viris pigebat, vel quod eos hac sibi ratione obligaret, vel quod eorum virorū auctoritate factum suum

Colaui fauor ex
ga Socios.

suum tueri aduersus obtretractores fortasse aliquos deinde poterat, prout fecit. Eum quoque Pater eodem die cum suo munusculo visitauit, quod ut ille acciperet, vix tandem perficere potuit. Die insequenti pro tribunali iussit, uti duo alij Gubernatores ei subditi, qui propius negotia popularia attingunt, mitterent qui eiusmodi sepulturæ locum inuestigarent quam celerrime, sibiq; renunciarent. Eos quoque Gubernatores cum Pater visitasset, reperit plane beneuolos: nam infimi omnes ad nutum sese superiorum mirè accomodant: ij quos huic negotio deputarunt, iussi domum nostram venere, uti ex Patribus intelligerent, cuiusmodi locum vellent, iussi enim erant Gubernatores Patrum, quoad fieri posset sequi voluntatē, tridui quadriduiue spatio quatuor ipsi loca designarunt, rogauerūtq; uti nostri dissimulanter, quasi qui locum aliquē suburbanum, in quē ex more Sinico sese reciperent studiorū causa, eo sese conferrent, electuri quod nā è designatis potissimū arrideret.

Locus pro Socijs designatur

Eunuchus in vinculis tenetur.

In his erat fanum quoddam, prius villa suburbana, Eunuchi cuiusdam è maximis Regij Palatij, qui cum nescio quid peccasset, ab Rege capitis damnatus, in vinculis viuite: tiamnum nescius, qua eum die iubeat Rex extremo supplicio affici. Is cum se videret non gratia solum Regia excidisse, sed in has angustias redactum, quo hanc suam villam raptorū manibus eriperet, (Eunuchorū enim in hoc regno bona fere sunt occupatis) eam villam in fanum consecrauit, idque specioso nomine disciplinam bonitatis appellauit. leges in hoc Regno non sinunt priuatum quempiam fana erigere (et si conuiuentibus Magistratibus permulti maxime potentiores Eunuchi erigūt) quæ tamē erecta quolibet modo fuerint, eo ipso sub ritu tribunalis recidūt potestatē. Ita q; ille meditatū fuerat ad suę villæ conseruationē, id ei nocuit ad iacturam. Nesciebant Patres, cum hunc locū lustrarūt, Eunuchū illū adhuc esse superstite; q; si sciuisent, nō facile hūc locū cæteris prætulissent; id cū rescire,

uere,

uere, iam non erat in corū potestate fani alterius electio. Hæc igitur villa erat accommodatissima, nec amplius quam vnū Idolorum Ministrum alebat, quoniam ementitum erat fanum, re autem vera villa suburbana. Eum nostri locum cæteris cum facile prætulissent, mox qui missi erant Gubernatores illos inferiores certiores reddiderunt: quorum alter vt à nostris largitionem fortasse aliquam emungeret, vnum ex ijs remisit, vt pretium eius loci æstimaret, sciretq; ex ipsis loci custodibus, quanti eum æstimarent. Respondit qui mittebatur in munere Regio pretium nō spectari, inquirei vero de pretio omnino nō posse: nam si quid forte possessor subodoraretur, cælū ac terram proculdubio moueret ad suam villam conseruandā, quod etiam alio in fano futurum erat, cum nullum esset plane ab omni custode ac possessore desertum. Gubernator nihil omni- nus ille qui numōs non causas volebat, imperauit homini face- ret quod iubebatur. Ibat ille parum latus, & ecce Diuino sa- ne consilio pro foribus amici cuiusdam magistratus vnum è domesticis nostris famulis, quem ille nouerat conspicatur, ad eum accedit, narrat quō & quorsum, & quam inuitus eat. A- derat in ea domo Pater, qui rem curabat, eum, iusso subsistere tantisper homine, de re tota certiozem reddit. Non Patrem minus quam amicum ea res perculit, à quibus largitionis spem id olere mox intellectum. Itaq; amicus ille, qui longe superio- rem gerebat dignitatem, iubet eum qui mittebatur præstola- ri, dum ad Gubernatorem scribat, se res nostras habere pro su- is, eas tractet vti suas, ac simul ore tenus mandat, de pretio ni- hil ad eum attinere, visurum ea de re Gubernatorem maiorem, se iussum esse locum, nihil amplius inquirere. Is vt erat infe- rioris ordinis respondit quam modestissime, se iussa facturum. Idem Patri qui deinde subsecutus est responsum dedit, & mox Gubernatorem supremum monuit, qui pro tribunali sua ma- nu scripsit: Disciplina bonitatis famam quod N. Eunuchi ca-

Villa Eunuchi suburbana pro Nostris æstima- tur.

Villa suburba- na Nostris ad- dicitur.

pitis ab Rege damnati sit, nihil opus est pretio comparari: Idolorum minister, qui id incolit, expellatur, & Iacobo Pantojæ ac socijs illico tradatur. Quanquam omnia, quam secretissime fieri potuit, hæcenus peracta sunt, non defuit tamen, prius quam hæc vltima sententia ferretur, è Curialibus nescio quis, qui Eunuchi propinquos moneret, agi de suo fano auctoritate Regia Magni Occidentis aduenis tradendo; sed quia id in animum sibi inducere minimè potuerunt, nihil ante hanc vltimam Gubernatoris voluntatè mouere. Impetrato hoc mandato, ingentes Deo gratias Nostri retulere, rati nihil iam ad rei firmitatem superesse, sed nimirum ignorabant, quantis adhuc emenda laboribus superesset. Actis Gubernatori gratijs Pater eum rogat, vti profanū illum fani Custodem ad se accitū ipse amandet: nec mora, Satellites duos destinat, qui eum in diem crastinū pro tribunali sibi sistant. Ibant satellites cū mandato in tabulis ex more descripto, vt eum adducerent: Et ecce illum ipsum nihil minus opinantē ex itinere offendunt, moxq; abducunt in Gubernatoris palatium, vbi in sequentem diem mirè suspensus subsistit, ecqua ex culpa infimularetur. qui vrbi aduenit, nixis coram Gubernatore genibus ab eo iustus est templum suum extemplo deferere, & in aliud cōmigrare, quoniam illud ab Rege Iacobo Pantojæ ac Socijs esset datum. Eorum lex à tua multum differt, cōmunem cum illis vitam agere nullo modo potes. Abijt ille nec verbum locutus, imo satis lætus, se metum verberum & alicuius culpæ grauioris euasisset nec mora, suam supellectilem conuafauit, eoq; ipso die abscessit. Ergo Nostri eodem ipso die Neophytis comitibus loci possessionē adierunt. Ea res facile est credere, quantū Eunuchum illum reum suæq; factionis cæteros pupugerit. Itaq; in villam mox concurrere nonnulli, quibus Patres dixere, se ab Rege defuncto Socio aliquē sepulturæ locum petijisse, hunc sibi ab Magistratibus sua sponte, nulla sua postulatione assignatū: ij
 cum

Pani Custos iu-
 betur migrare.

cum Regem Magistratumq; audierunt abiere, nondum satis certi, quid consilij in re tam desperata caperent, verebantur enim ne si quid molirentur, extremam Reo perniciem accerferent: id maximè patuit, cum ad Patrem venit Eunuchus vnus aliquis qui diceret, constare iam sibi Nostros in hanc villam occupandam immissos esse ab Magistratu, seipsum non intrusisse, certum tamen sibi esse, ius suum persequi, petere se, eam rem Nostri ne grauatur ferrent: Cui respondit Pater, se nihil habere quod moleste ferat, dum ipsi rationis limites ne excedant. Interim tamen tempus illud iacturæq; sensus omnem exemit metum. Die quadam explorato tempore, quo vterq; Patrum aberat à villa, non pauci Eunuchuli turmatim irrumpunt, cumq; vnum è Fratribus nostris cum aliquot Neophytis, quod ad loci custodiam Patres reliquerant, reperissent, nixigenibus, quo cultu Regem & venerari & appellare solent, aduenas illos loci iam Dominos licet absentes salutarunt. quid enim illis deerat, aiebant, præter vnum regnum, quibus satis fuit virium ad Eunuchos suis possessionibus exuendos? hæc & similia cum in nostros coniecissent, dixerunt; sanum illud quidem ab Rege Magistratibusq; donatum, sed non fani suppellectilem. Itaq; qua volentibus qua nolentibus ijs qui aderant, mobilia multa extulere. Huius generis fuere rupium quædam fragmenta, quæ Sinis ad oblectationem in pretio sunt. Abiire multi cum suppellectile quam efferebant, reliqui cum fratre nostro ac Neophytis collocuturi confedere. Dicamabo (ad Fratrem nostrum conuersus ex illis vnus) iste tuus Magister ecquod habet philtum, quo sibi hominum animos & tantorum tam arte deuincit? Magister, inquit, meus (ita enim Fratres hic nostri cum de Patribus agunt, loqui solent) virtutem habet, litteras, libros, legem Dei summi, quam in omni confesso prædicat, his nullum est efficacius pharmacum ad Magnatum animos sibi adiungendos. Amabo te, ait ille, cum discipulus eius sis, persuade

Eunuchi Nostri absentibus in villam irrumpunt.

illi etiam atq; etiam ut aliud sibi fanū maius ac melius ab Magistratibus designari curet. Sit ista, inquit Frater noster, vestra cura; neq; enim cum pro sua modestia decet maiora melioraque postulare, quicquid sibi ab Rege Magistratibusq; datur, ille id omne pro magno habet. His Fratris Nostri prudentibus responsis, & cuiusdam è Neophytis, qui aderant longa & apposita oratione placati, sine iniuria recessere. Cum in exteriorem aulam, in qua erat idolorum ara, peruenerent, ex his vnus nixis genibus ita cum primario simulacro est collocutus: Vale extremum vale: neq; enim ego hanc aulam post hac meo arbitratu uti prius ingrediar. Verum alius ab iracundia colloquij materiam sumens, dignius veriusq; cum eodem simulacro est præfatus. Massa stercorea luteaq; (ex luto enim inaurato constabat id monstrum) si tibi non fuit virium satis ad fanum tuū teq; ipsum tuendum, ego quid opis à te sperare possim? nullo honore digna es, nec vllum tibi signum memoris & grati animi exhibebo. Itaque, alij dicebant, hoc simulacrum alterius idoli nomen olim gerebat, permutatū est, alteriq; attributum, ideo nunc prius illud de vsurpatore vindictam sumit: his alijsq; contumelijs affecta sunt simulaera, fanumq; illi quondam suum reliquere.

Nondum finis fuit tragædiarum, quas Eunuchi concitarunt. Reus ille vbi vidit omnia vndiq; ita vallata esse, ut suo nomine nihil sine periculo ultra sibi audendum superesset, hanc suam villā alteri Eunucho è supremis, qui apud Regis matrem erat in primis gratosus, ea lege donauit, ut eam nostris eripere omni ope atq; opera conaretur. Mouit is omnem lapidem, per adolescentes primum Eunuchulos, metu ac minis domum nostrā infestare conatus est, sed frustra. Cum enim audisset Nostros iniurias apud Regem deposituros, nec villam nisi Regis imperio relicturos, aliquantisper acquieuit. Hic cum Eunucho congressus, si non sustulit omnem de villa con-

trouer-

Ridiculū cum
idolo collo-
quium.

Controuersia
de Villa No-
stris designata
dirimitur.

trouersiam, valuit tamen ad excludendas in posterum importunorum hominum insolentias: Post hæc Gubernator ipse Rituumq; Præses singuli suum edictum supra limen domus erigendum exscripserunt. Et Gubernatoris erat in hanc fere sententiam. Narrabat quæ ratione Rex pro sua insigni clemētia, qua etiam remotissima quæq; regna complectebatur, post varia superiorum annorū in nos beneficia, nunc demum velut sui regni incolis ea omnia munierat, atq; confirmarat hac recenti liberalitate, qua hūc Matthæi Ricij sepultura Sociorūq; perpetuæ habitationi locum dabat, vt in eo ritus legis nostræ obseruantes, Deum pro Regis eiusq; Parentis vita & salute, proq; pace ac Regum salute atq; incolumitate rogaremus. Sed quoniam verebatur, ne forte quispiā nobis aliquid molestiæ inferret, vetabat ne quisquā citra Nostrorum voluntatē eum locum ingrederetur, aut molestus esset, qui secus fecisset, eum à vicorum excubijs vinciri, & ad suum tribunal deduci iubebat seuerissime puniendum. Rituum Præsidis edictum erat in eandem fere sententiam. Vtrumq; hoc edictum non solū hominum insolentium petulantiam repressit, sed magna ex parte Eunuchos competitores sua spe deturbauit.

Gubernator
pro Socijs edi-
ctum facit.

Sed tamen duas ad hanc arcem expugnandam extremas machinas reseruarunt. Prior fuit Capitis Eunuchorum fauor. Hoc tempore quo se nemini Rex videndum præbet, in Eunuchorum manibus omnia fere regni negotia sunt posita. E quibus vnus est, qui Regi proximus, alter propè Rex est. Effecerunt competitores Eunuchi, vt hic ad Gubernatorē schedulam mitteret, qua superbè nimis & impotenter eum inter cætera erroris arguebat, quod tam insignem nostris Villam Eunuchis ereptam tradidisset. Gubernator hac schedula nihil motus, nec responso dignatus est Eunuchum, solum exscribi regium diploma, Tribunalisq; rituum ad se mandatū iussit; quæ vt vidit Eunuchus ille, die insequenti alia schedula veniam de-

misse petijt, causatus regij diplomatis ignorationem. Hæc ipse
 Gubernator Nostri narrauit, idemque non ita multo post
 suafit, vt ad eum visendum se Nostri conferrent, simul ad eum
 ferrent libros omnes, quos Nostri Sinice in hanc diem edide-
 rant, siue de re Christiana, virtutibusq; , siue de Mathematicis
 disciplinis. hæc in diem insequentē comparata sunt, ac simul
 perelegans Deiparæ effigies, Gnomonicum horologium e-
 burnum, & alia nonnulla, quæ ambo Patres secum detulerūt:
 Admissi intra Eunuchi septa, dum congressum præstolantur,
 Eunuchis alijs sua munuscula videre cupientibus, ostendere,
 quæ omnia, sed maximè Virginis effigiem admirabantur, qua
 occasione de fidei nostræ rebus illatus sermo. Post diurnam
 moram misit qui renunciaret, integrū nunc sibi non esse, suf-
 ficere sui negotij rationem, quam scripto dederant se legisse.
 Verum vrsere Patres, vt aduenas è Regionibus remotissimis
 nunc primum se videre cupientes ne reijceret: quo ille audi-
 to, admisit Patres Licentiariorum Sinensium cultu indutos,
 quos ille cum nixos genibus, vt fere solet reliquos, excipere
 compararet, confedit. Verum Patres quos non decebat cum
 hoc Eunucho aliter, quam cum sumis agere Magistratibus, ni-
 hil se mouerunt. Sensit ille quorsum hæc tergiuersatio, & as-
 surgens eo ritu eos excepit, quo pares à paribus excipi Sinico
 de more solent. Inde stantes sermonem prosequuntur; que-
 rebantur Patres se per Eunuchos quosdam regia liberalitate
 Magistratum autoritate confirmata pacifice frui hæcenus
 minime potuisse: petebant vt suam interponeret authorita-
 tem. Is primum schedulæ ad Gubernatorem missæ rationem
 dedit, se id Regiæ voluntatis ignoratione fecisse, posthac cu-
 raturum, vti nemo ijs molestus esset; neq; enim decebat sum-
 morum Tribunalium statuta, ex Regia potissimum liberalita-
 te orta in dubium reuocare: suam securi domum incoherent,
 Socium humo mandarent, regia deniq; munificentia fruere-
 tur.

Patres admit-
 tuntur ad con-
 gressum Eunu-
 chi.

tur. gratijs actis cum adducere minime potuerunt, vt aliquid allatorum munerum acciperet, omnia vidit atque laudauit, Deipara potissimum effigiem, sed vt dixi accipere recusauit, quod apud Sinas sine vlla inurbanitatis nota fieri sæpè solet.

Altera quam competidores admonuerūt machina fuit ipsa Regis Parens, quam ideo in postremam aciem reseruarunt, vt rei iam conclamatae subuenirent. Hæc, vt horum annaliū initio dixi, Vetula est Idolis addictissima, & hic Eunuchus, qui hæc miscebat, ei gratiosus in paucis, eam igitur die quadã adit, queritur ereptum sibi fanū idolorum, quod multis aureorum millibus æstimatur, datumq; quibusdã aduenis, qui cum idola non veneretur, ea vel aquis mox vel flammis absument, rogabat, vnum vt verbum Regi suggereret: Verum illa sic respondisse fertur: vt pluris quam dicis id æstimetur, Quid est hoc ad Regis munificentia, cum Rege porro hac de re loqui, omnino ad rem non pertinet: sanè si de Eunuchoreo, ille quem dicis aduena dato Regi libello queratur actum est de eius vita. Tacuit Eunuchus, nec vltra instare ausus est, ibiq; spem simul artesq; suas Eunuchi posuere.

Alia contro-
uerſa dirimi-
tur.

Nondum humani generis hostis quieuit, initio dixi causam hanc ad quæsturæ regie tribunal pertinere iudicandã, ad quod etiam delata, nostrorum ope ad rituum tribunal fuerat auocata. Procuratum igitur, vt à rituum tribunali alterum quæsturæ regie tribunal sciret, hoc regium esse munus; petitumq; vi immunis is locus in posterum declararetur, eque tributorum tabulis expungeretur. Res ad eum deuenit, cui prius fuerat erepta. Is forte senserat ereptam sibi spem alicuius lucelli, nam hoc nomine passim malè audiebat, ergo procurauit rem satis periculosè perturbare. Ad eum Gubernatorem inferiorẽ, qui locum conquiri iusserat, publicum scriptum & publico sui muneris sigillo munitum mittit, quo iubet respondere, cur Nostri adeo magnificas ædes assignasset. Non parum ea res perculit Guber-

Alia difficultas
ocitur de villa
confirmanda.

Gubernatorem illum, ergo ad Patrem è suis Curialibus vnum cum eo scripto mittit, petitq; eequid respondere velit. Respondit Pater, nihil esse quod responderet, se effecturum nõ solum vt responsum non peteretur, sed etiam vt suum scriptũ ipse qui miserat reuocaret. Pater ad eum adit, explicat Regem nostris non sepulturam solum, sed ædes quoq; ad habitandum cõcessisse, quæ, si magnificæ, ideo erant Rege dignæ, si nos indigni. Petebat igitur Pater, vt hoc suum scriptũ ipse reuocaret: non parum miratus est ita cõfidenter hoc ab se peti, intulitq; se die insequenti pro tribunali sessurum, si quid haberet, libellum daret. Abiens Pater ad amicũ nostrum se contulit eius contribulem, narrat rem totam, monetq;, vt auetor sit amico suo, ne se vnus tot Magistratuum sententijs in re iam facta opponeret, nihil inde emolumentum, mali fortasse non parum sibi posse ab ijs offensũ accersere. fecit is quod rogabatur ita accuratè, vt die insequenti litteras Questor ille ad Patrem scriberet officij plenas, quibus se omnia ex eius voto facturum spõdebat. Cum responso misit Pater leue rerum nostrarum munusculũ, quod vt apparet omnia composuit, nam intra paucos dies publicum illud scriptum publicè reuocauit, ædesq; nostras in perpetuum tributo regio exemit. Atque hic finis fuit huius rei, quæ tantũ ad Dei gloriam, vt speramus aliquando valebit. Cum Nostri quietam adijissent hæreditatem, ad agendas Regi gratias solitis ritibus concessere, qui ritus cum iisdem sint cum ijs, quib? Patres initio cum in hanc aulam venissent Regi de stipendio gratiam habuere, nihil opus est repetere. Hęc omnia iam tandem aliquando pacata, securiora quoq; ac firmiora reddita sunt tribus alijs diplomatibus trium tribunalium, quæ quia in Europa inusitata sunt, non nomino: sed in hac aula præ cæteris ex seueritatis fama terrorem incutiunt.

Ædes stabili-
untur.

Gubernator P.
Matthæum in
scriptione se-
pulchrali or-
nat.

Vrbis quoq; Gubernator nondum tot fauoribus cõtensus, sua sponte statuit Patrem Matthæum Ricium, & in eo nostros

ornare:

ornare: nam ex Sinico more, quem in annalibus in Nanquinenſi reſidentia fuſius explico, miſit magno Curialiū ſuorum comitatu, feſtoq; tympanorum ac tubarum concentu, per nobiliores vr̄bis vicos domum noſtram inſcriptionem quandam cubitalibus litteris, in inſigni quadro vel opere vel pictura, quæ ad Patris Matthæi Ricij tumulum erigeretur, perpetuum vel amicitia monumentum, vel tanti viri ornamentum. Ea inſcriptio quatuor litteris (ita enim fere eſt in more poſitū) expreſſa erat in hunc modum. Mō Y liē Yēn. quod quatuor ſyllabis dubium an breuius an ſignificantius hoc ſonat. Ad Iuſtitia famam venienti, librosq; celebres edenti. Et infra characterib⁹ minoribus Matthæo Ricio è magno Occidente Hoām Kiē Scī. (cognomen eſt nomenq; eius) vr̄bis Regiæ Pequinenſis erexit. Video nūc à nōnullis fortaffe deſiderari Typographi-
cam loci delineationem, ſed melius erit ſpectandam hīc oculis quam legendam proponere, ex adiuncta igitur tabella in ære videri poſteſt.

Deſcriptio vil-
lae ſuburbanæ.

Ab eſt hæc villa ab vna è portis vr̄banis octaua leuca parte: in agro ſita: quæ ideo fere Eunuchi Regij ſibi ad ſepulchra nō tota villasq; deſignāt, opus eſt firmū opere lateritio, ſed polito pereleganter, columnæ omnes lignæ more Sinico: neq; enim ipſi lapideas in pretio habent, ne in Regijs quidem Magiſtratumq; palatijs: ante annos triginta non amplius extrui capta, multam adhuc promittit ætatem. Nihil attinet ſingula deſcribere, ex ipſo pretio colligere licebit operis maieſtatem: ſupra quatuordecim aureorum millia Extructori conſtituiſſe perhibetur: hoc ſi parum Europæis videbitur, apud Sinas Theſauruſ eſt. Ad extremum per commodus eſt muſis locus, atque in eum ſcopum Magiſtratus ij, quorum fauore impetratus eſt, collinearunt, vt eo in loco è Noſtris aliquot ab vr̄bano tumultu ſemoti libros Europæos idioma Sinenſi do-

Mmmm

nent,

nent, quod à multis expetitur. Isque mos studiorum causa in Tusculum aliquod secedendi frequentior est aliquanto Sinis quam Europæis.

Sepultura P.
Matthæi Ricij.

Sed iam tandem aliquando ad Patris Matthæi Ricij sepulturam veniamus. Solent Sinæ defunctorum cadauera feretro inclusa sæpè in annos aliquot domi asseruare, dum sepulturæ locus quæritur, aut paratur, feretrum enim suo illo pelucido bitumine illitum factorem nullum transmittit. Id feretrum, quo Patris Matthæi cadauer continebatur, integrum fere annum ab eius obitu in sacello nostro ad aræ latus asseruabatur; quod nostri postquam nullo renitente securam suæ villæ hereditatem adierant, eo detulerunt ibi asseruandum, dum Ecclesiastico ritu cœmiterium, & in eo sacellum pararetur. Delatum est eo feretrum, non tamen ea pompa qua Sinæ assolent, quæ multo apparatu, triumpho quam funeri similior videtur; eam enim pompam neque nostra tenuitas, neque religiosa modestia patiebatur. Delatum est inquam Matutinis horis magno Neophytorum comitatu, qui cereos manu gestantes Crucem gestatorio conopæo insignem sequebantur. Collocatum est in cubiculo quodam ad latus sacelli domestici Sinico apparatu ad excipiendos eos, qui defuncto solitos ritus exhibitori aduenirent. Non ita multo post Pequinum peruenit P. Nicolaus Longobardus Superior totius missionis, in cuius aduentum Socij Patris funus distulerant. Eius autoritate delineatum est mox primum in hoc Regno cœmiterium. In extrema parte horti hexagonum sacellum exstructum est opere lateritio, fornicatum, à lateribus è sacello parietes duo egrediuntur in hemicyclicam fere figuram, & tumulis nostrorum deputatam aream complectuntur. In area media quatuor erant Cypressi (nam etiam Sinis eius generis arbores sanctæ sunt) eas dudum plantatas dices, vti futuram

Patris

Parris tumultum continerent. Ibi excauata humo feretro cō-
 tinendo locus exstructus est, opere lateritio, Diuinoq; consilio
 factum est, vt qui per vniuersam vitam idola expugnarat, mo-
 riens ea secum sepeliret. nam ex contracto idolo primario (vt
 mox dicam, cæmentum omne tumulo exstruendo studio
 confectum est. Interim dum paratur sepulture locus, idolo-
 rum quoque fanum in Christi Seruatoris ædem consecran-
 dum suis abominationibus expurgabatur. In aula primaria
 ara erat ingens è lapide latereque pereleganter laqueato, ru-
 beus aram tingebat color ex more fanorum: priuatas enim
 ædes hoc vti colore fas non est, super mediam aram mon-
 strum ingens sedebat, horrenda mole luteum, sed à capite
 ad calcem inauratum: Id Sinæ Tí cām vocant, quod telluri
 thesaurisque præesse fabulantur. Pluto denique Veterum
 est, manu sceptrum, in capite coronam, vtrumque nostrom
 Regum insignibus non absimile gestabat. Vtrumque sta-
 bant quaterni eadem ex materia Ministri: ad vtrumque aulæ
 latus positæ erant grandiores mensæ duæ, singulæ quinos ha-
 bebant inferni regulos: In vtroque pariete picti visebantur
 ijdem Reguli pro tribunali confidentes, qui Reorum scelera
 pro suo quisque foro stygijs pœnis damnabant. Ante eos sta-
 bant Dæmones permulti, terribiliores vel figura vel pœnarū
 instrumentis ijs ipsis quos pingimus, nihil enim mirum, si se-
 ipsos ad viuum effingere docuerint. Inferorum quoque pæ-
 næ miseros ita torquebant reos, vt viuus horrorem incute-
 rent, nam alij in lecticis ferreis torrebantur, alij feruenti o-
 leo frigeabantur, alij in frustra discerpebantur, alij medij se-
 cabantur, alij à canibus lacerabantur, alij pilis contereban-
 tur, alij tormentis excruciantur. E Regulis primus sce-
 lera cognoscebat, quæ illum in obiecto speculo cernere fabu-
 labatur. Ab eo rei ad cætera tribunalia regulorum pro sce-

Sepulture lo-
 cus paratur.

Aula descrip-
 tio.

Idolum mon-
 strorum.

Dæmones de-
 picti.

Inferorum
 pœnæ.

lerum varietate dimittuntur. Ex ijs præerat vnus hominibus illis, quorum crimina transmigratiōe plectuntur; nam sæui in tygres, spurci in porcos, pro scelerum similitudine demigrabant: nonnulli etiam quorum leuiores erant culpæ, in pauperum ac plebeiorum sortem transibant: toto enim hoc Regno Pythagorica Metempsychosis mire recepta est. Verum enim uero hæc inferorum terri culamenta ita dæmon composuit, vt non solum sceleratos non cohibeant sed incitent. nam quam horribilia pingit tam facile vitari posse fingit, si sceleribus addant maximum Idololatriæ scelus. Erat prægrandis bilanx, in altera lance homo sceleribus onustus, in altera, profanæ idolorum sectæ precum libellus, qui tot sceleribus præponderabat, suumq; recitorem pænis eripiebat. Per medios inferorum sinēs cruciatusq; fluebat horribili colore fluuius, quo pluri mi rapiebantur. Supra enim fluuium pontes erant duo, aureus alter, alter argenteus per eos pontes transibant ij, qui idolorum cultores in primis fuerant, gestabantq; varia idolis exhibiti cultus insignia: hi duces habebant profanos eorum ministros, quorum præsidio per medios inferorum cruciatus, demū deueniebant ad lucos latos & amæna vireta. Alia in parte depicta erant inferorum antra, flammis, serpentibus, dæmonijs horrenda. ad æneas eorum portas accedebat nescio, quis idolorum minister, qui matrem inuitis dæmonibus flammis eripiebant: alia quoq; visebantur huiusmodi. Ita quas pænas Deus optimus maximus hominibus notas esse voluit ad sceleratos eo metu à sceleribus deterrendos, has ipsas impostor humaniq; generis hostis adhibet ad homines in ipsa scelera concitando, qui plus aliquanto sibi suisq; ministris licere voluit, quã ipsemet harum pænarum auctor iustus Deus, dum vel scelera sine pæna permittit, vel è pænis leuissimis ex causis eripit. Nul lum enim apud inferos erat pænæ genus, quod nõ haberet ad-

scriptam

Prægrandis
bilanx.Fluuius infer-
nalis.Inferosum an-
tra.

scriptam huiusmodi inscriptionē. Quisquis talis idoli nomen
 millies inuocauerit, ab hoc pænæ genere liber erit. Ita euadendi facilitate, peccandi licentiam diabolus inuehit, vnoque
 verbo hanc falsæ religionis faciē obliterat. Idola pulueri tradita sunt à nobis, quæ lutea erant, & lignea flammis, postquã fuerunt à Nostris aræ detracta, qua in re spectabiles sese famuli domestici præbuere, qui certatim in hac idolorū carnificina alter alterum superare nitebatur, quam ad rem quoq; spes eos alicuius lucelli prouocabat. Solent enim Sinæ vacuos idolorū ventres votiuis numismatibus ac sæpe gemis farcire, quæ omnia sibi famuli, velut harpasti ludum in simulacrorum anatomia exercentes, alter alteri præripere nitebantur. hæc idolorum opprobria tametsi non ignorata sunt ab ijs ipsis villæ possessoribus, eorum tamen nemo se mouit, postquã spe recuperandi decidere, ipsi enim hoc simulacrorum domicilium seu patrocinium ad sua repetenda, non etiam ad ea tuenda prætexebant. Ara quoq; ipsa diruta, parietum pictura calce incrustata est. Tum in recenti ara locus Seruatoris imagini præparatus. Eam vnus è nostris Fratribus in ea ipsa villa per eos dies perbellè pinxerat. Sedet in magnifico folio Christus Dominus ac Redemptor noster, vtrunque Angeli superni, Apostoli infernè, eum velut docentem audiebant. His omnibus ita comparatis, in humando Patri Matthæo Ricio, ædiq; consecrandæ dies eadem dicitur, quæ Diuis omnibus sacra est. Præ die eius diei imago inauratis thecis inclusa, restituto Deo viuo & vero suo cultu in simulacrorum locum restituitur. Ipso die omnes conuenere Neophyti, cereis suis suffitibusq; ad agendam celebritatem instructi. Missa, qua potuit pompa, celebrata est, organo alijsq; Musicis instrumentis. Qua peracta Patris feretrum è loco vbi asseruabatur in ædem delatum, captumq; recitari officium defunctorū, cui altera funebris missa successit, hanc

Idola destruntur.

Idolorum Anatomia.

Ara diruitur.

Dies sepulture P. Matthæi.

P. Matthæus terræ mandatur.

hanc excepit brevis & apposita cohortatio, tum ad sepulturæ locum instituta Ecclesiastico ritu supplicatio; feretrum Neophyti primarij gestabant, cæteri comitabantur, omnes cõplorabant. Cum ad sepulturæ locum ventum est, feretrum è regione hexagoni sacelluli collocatũ, in quo effigies alia Christi Seruatoris fuerat quoq; collocata, ad eam officium sepulturæ celebratum, quo expleto, feretrũ in præparatũ demittitur locum, magno omnium doloris sensu, velut in cõmunis Parentis obitu, sed potissimum Doctoris Pauli, qui præter eum quo nos remq; Christianã complectitur amore, nec secus ac si in media Europa natus esset ac educatus, singulari Patrem amore semper fuerat profecutus. Is multas lachrymas magnumq; mœrorem prætulit, nec se continuit vir in summa dignitate constitutus, quin funes ipsos quibus feretrum demittebatur, arriperet, nihil aliud reperiens, quo suum vel amorem vel mœrorem testaretur. Expletis Ecclesiasticis ritibus. Neophyti politicos suos minime omisere, primum ad Christi Seruatoris imaginem, deinde ad tumulum ex more suas inclinationes ac genuflexiones perfecere. Tum deinde Nostri pro honore sibi exhibito gratias referẽtib; ipsi ad sua rediere. Multos deinde dies infrequentes amicorum Ethnicorũ ad solitos defuncto ritus exhibendos concursus facti sunt, pari fere doloris sensu: quam ob causam vnum è Patribus ibi subsistere ad eos excipiendos necesse fuit. Præter ædem publicã atque sacellulum funebre, priuatam Deiparæ aram Patres alio in loco opportunò ex voto erexere. Nam initio cum hoc negotium susceperunt, eo se ad eliciendum eius patrociniũ obligarant. Nec sine Numine factũ esse videtur, vt quotquot id temporis insigniores ex voto cecidere successus, omnes prope in aliquã ex eiusdem celebritatibus inciderẽt. His omnibus ex sententia procuratis, supra Primarij liminis Epistylum apposita est duobus Sinicis

Ara priuata
Deiparæ.

Sinicis characterib⁹ hæc inscriptio: Regia munificētia: quod apud Sinas est perhonorificum, & magis quam in Europa credi possit. Inde sensim fama multos ad. uisendū excitabat, quibus omnia mirum in modum arridebāt, simulq; adorato Deo aliquam sui conditoris nouitiam ex imaginum conspectu nostrorumq; ea occasione colloquio referebant. Atque hunc ea res finem habuit, quam speramus magno rei Christianæ adiumento futuram: nam tametsi nondum eam ab Rege, quam optamus, liberam Euangelij propagandi facultatē habeamus; qui tamen nouerit, quot obseratam clauibus huius regni tyrannidem humani generis hostis occuparit, non nihil hac re perfectum intelliget. Et amplius fortasse, quam retrolapsis annorum triginta spatijs magna cōtentione fuerat impetratum. non solum quod honorato huius expeditionis auctore, magnam inde ipsa expeditio capit firmitatem, sed maximè quod nostrorum statio, professio legisq; ratio Regi Magistratibusq; non innotuit, sed propè probata est. Cui enim non mirum uideatur, pauperes aduenas ab Rege honorifica sepultura & habitatione donatos? quod in hoc Regno neque adhuc externo cuiquam contigit, & rarissimè sumisq; tantum Magistratibus, atque ijs de Republica optimè meritis conceditur? quis non stupeat, eosdem in oculis non solum clarissimæ ciuitatis, sed prope totius Regni, conscia vniuersa Regis aula, ipsaq; adeo Regis Parente, approbantibus Tribunalibus, approbante vniuerso Magistratum Senatu, idola excussisse, aram diruisse, & in eorum locum Christi Seruatoris effigiem & Virginis erexisse, ad aram pro Regia salute iussos preces fundere, in qua ipsa ara voluntatis Regiæ testis eius nominis inscriptio legitur. Deniq; quam id e Diuino consilio profectum fuerit, arbitror ex ipsa narratione constare, in quatuor in vno miraculo miracula leguntur, quæ non ipsi solum agnouimus, qui huius

Inscrip̃tio.

Beneficium regium extollitur.

regni

regni iam sensa penetrarnus, sed ipsi Nostri Neophyti, amici Ethnici, aduersarij denique ipsi aduerterunt. Nam suos Magistratus nullo emolumento, nulla spe tam impense fauere, contra suos ipsos Collegas indigenasq; obsistere, denique non nisi re confecta conuilescere, non opis humanæ fuit aut industriæ, sed eius qui vt cætera sic hominum corda nutu moderatur. Sed neque omittendum est, P. Mattheum Ricium primum propè huius expeditionis auctorem, primum quoque in hoc regno sepulturæ locum sibi inuenisse ac Socijs aperuisse, nam qui hactenus in hac excolenda vinea diem obierant, tamen si intra Regni Sinici fines, in Amacaensi tamen Collegio, vt supra dixi, communem Sociorum sepulturam obtinuerat.

Nunc qui superstites sumus non vitam solum, sed ipsum quoque cadauer in testimonium illis & gentibus relinquemus.

Finis libri Quinti.

INDEX

I N D E X

R E R V M M E M O R A B I L I V M , Q V Æ

in hoc opere continentur.

A.	
<i>Accusatores Patrum</i>	207. 214
<i>Accusatio noua</i>	278
<i>Accusator veniam petit.</i>	539
<i>Actus Christianæ legis.</i>	446
<i>Actus Penitentiae.</i>	478
<i>Adulorum capita apud Sinas.</i>	7
<i>Administratio Prouinciarum.</i>	54
<i>Aduene.</i>	62
<i>Aduena quomodo tractentur.</i>	420
<i>Aedificium Sinensium.</i>	14
<i>Aedificium extruitur pro Patribus.</i>	165. 185
<i>Aethiops Sinenses fugat.</i>	210
<i>Aera campana.</i>	21
<i>Ager Sinensis</i>	9
<i>P. Alphonsus virum erudit.</i>	524
<i>Alex vsus Et latrunculorum.</i>	90
<i>Aluarius Francisco Xauerio aduersatur.</i>	131
<i>P. Alexander Valignanus rem Sinicam stabilit.</i>	192. 222
<i>Idem moritur.</i>	192. 222
<i>P. Almeida in morbum insidit.</i>	258
<i>Idem moritur.</i>	263
<i>Alchimia.</i>	101
<i>Amacuum Sedes prima Sociorum.</i>	141
<i>Amacai cepta disturbantur</i>	147. Sacellum erigitur 148. Fama spargitur de Sociis 248
<i>Area pro edificio designatur.</i>	164. Patres appellunt 193. Rector ibid. capitur.
<i>Amacaenses se muniunt.</i>	526
<i>Anni totius celebritas</i>	85
<i>Antiquitatis studiosi Sinenses.</i>	89
<i>Appellatio varia Sinensis regni.</i>	3
<i>Argentum</i>	13
<i>Arundinum genus</i>	14
<i>Aromata.</i>	18
<i>Artes liberales.</i>	25. Artes Mechanicae.
<i>Arma Sinenses non gestat.</i>	63. Architectura 19
<i>Arithmetica Sinensis.</i>	253
<i>Ars memorandi docetur.</i>	303. 305. Regi offertur.
<i>Artificiosum plaustri genus.</i>	346
<i>Astrologiae vsus.</i>	30. 31
<i>Astrologorum imperitia Sinensium.</i>	390
<i>Aurum</i>	13
<i>Author expeditionis Sinensis.</i>	117
B.	
<i>Baccalaurci.</i>	34
<i>P. Bartholomeus Tedeschius moritur.</i>	605
<i>Bellaria</i>	69
<i>Benedictus Comesius habitu mercatoris Sinas proficiscitur ex regno Mogoris</i>	546
<i>Inuaditur à latronibus 550. Regem inuisit Mahometem.</i>	553. Mahometem iubetur inuocare 554. Saltat coram Rege.
<i>Ad P. Matthæum scribit.</i>	556. Moritur ac sepelitur
<i>Bibendi ritus.</i>	73
<i>Biblia regia eripiuntur è fluctibus</i>	485
<i>Bituminis genus.</i>	17 Bombyx 12
C.	
<i>Cadaver humanum visitur.</i>	608
<i>Calumnia grauis.</i>	175. 201
<i>Calumnia detegitur.</i>	207. 215. 219
<i>Calumnia spargitur.</i>	462. 454
<i>Cannabus Sinensis.</i>	12
<i>Canceu vrbs.</i>	287. Castigandi ratio 98
<i>Canton vrbs</i>	286. Cataium 544. 339

I N D E X.

<i>Cenobia III. Cenobium Nanchoa antiquu</i>	243	<i>Ethnicorum humanitas,</i>	393
<i>Cenobitæ arrogantia,</i>	441	<i>Effigies Christi, 401. 502. Effigies Deiparæ,</i>	342
<i>Cera quomodo conficiatur,</i>	15	<i>Effigies Patrum à Rege petuntur</i>	412
<i>Cequiana Sedes,</i>	194. 199	<i>Elephantes excubant,</i>	421
<i>Civitana multitudo,</i>	332	<i>P. Emmanuel rem Christianam promouet,</i>	500
<i>Christianæ doctrinæ volumen,</i>	173	<i>In Sinas mittitur, 474. Pechinum nauigat,</i>	
<i>Christianorum vestigia,</i>	120	<i>475. Apologiam scribit,</i>	572
<i>Chiutaiso Christo aggregatur, Et Ignatius ap-</i>		<i>Emporia præcipua,</i>	335
<i>pellatur,</i>	510	<i>Energumenus fide suscipit,</i>	223
<i>Comædiæ solis nutibus aguntur,</i>	22. 399	<i>Error confutatur, 59. Error Cosmographiæ</i>	183
<i>Commercia Sinarum cum Lusitanis,</i>	141	<i>Equus inuocatione Nominis Iesu seruatur, 556</i>	
<i>Conniuia, 70. 431. Conniuales ritus,</i>	71.	<i>Eunuchus Socios prodit 39. Ad Regem libellu</i>	
<i>Connubia, 83. Constantiæ exemplum,</i>	595	<i>scribit, 399. Inuirosè P. Matthæu tractat,</i>	
<i>Contemptus externorum apud Sinas,</i>	29	<i>401. Nuncium indigne tractat 404. P. Mat</i>	
<i>Coniuratio contra Patres,</i>	276. 590	<i>thæum inuitat 398. Munera petit 397. Nau</i>	
<i>Conuersiones ad fidem Christianam, 444. 447.</i>		<i>uigia vendit 334. Effigies Christi criminã</i>	
<i>476. 500. 508. 593.</i>		<i>tur, 401, Sarcinas Sociorum includi iubet,</i>	
<i>Coria regnum infestatur,</i>	412	<i>303.</i>	
<i>Cosmographica tabule,</i>	182. 184	<i>Eunuchi docentur moderari horologia</i>	409
<i>Cupiditas vitæ producendæ,</i>	595	<i>à Rege munerantur,</i>	410
<i>Crux, 112. Eiusdem veneratio 503. S. Crucis</i>		<i>Eunuchorum rapacitas</i>	432
<i>miracula,</i>	601	<i>Eorundem cupiditas.</i>	377
D.		<i>In villam erumpunt,</i>	633
<i>Dæmon expellitur,</i>	499. 593	<i>Eucharistia cum pompa ad agrotum defertur,</i>	
<i>Dæmones consuluntur,</i>	94	<i>517</i>	
<i>Dignitatum permutatio,</i>	60	<i>Europæ authoritas augetur</i>	221
<i>Disputatio cum Cenobitæ,</i>	373. 438	<i>Examen graduum litteratorum,</i>	33
<i>Doctoratus gradus</i>	39. 40	<i>Examinis tempus Et modus</i>	36. 37. 43
<i>Domus Sociorum frequentatur</i>	231. 510	<i>Examen militare 41. Excursiones</i>	520
<i>Lapidibus obruitur.</i>	231. 315	F.	
<i>Domiciliu spectris infestum emitur,</i>	379	<i>Fana 108. Fanum celebre,</i>	262
<i>Dominus vniuersitatis,</i>	6	<i>Feracitas regni Sinarum,</i>	9
E.		<i>Flumen Yamsu 293. Nanchinense,</i>	330
<i>Edictum pro Patribus,</i>	204	<i>Flumina celeberrima</i>	286
<i>P. Eduardus superior renunciatur,</i>	201.	<i>Flabellorum vsus</i>	24
<i>Sciainquinum reuertitur 209. Moritur,</i>	321	<i>Focus quibus rebus alatur</i>	14
<i>Aedes Pequini stabiliuntur,</i>	638	<i>Franciscus Xauerius primus author expedi</i>	
		<i>tionis</i>	

tionis Sinenfis, 127.	Coam peruenit	128
Malacam peruenit, 129.	Eiusdem prudentia,	130.
Vaticinatio	133.	Numen diuinum placat, 133.
Sinarum fines attingit, 134.	Eiusdem zelus animarum,	134.
Constantia,	135.	Febre corrigitur, 135.
Eiusdem fiducia in Deum & charitas,	136.	Lufitanum aegrotum humeris portat, 137.
Eiusdem Patientia,	Eiusdem obitus,	137
Francifcus de Petris in Sinas mittitur,		263
Idem moritur, 279.	Eidem B. Virgo apparet,	280.
Eiusdem funus,		280
Francifcus Martineꝝ verberatione euocatur,		534.
Idem fepe litur,		541
Mumohan accusatur & in vincula conijcitur,		435
Funebris apparatus		521
Funerales ritus,		80
Funera regia,	78.	80
Fuchina prouincia,		526

G.

Gradus litteratorum.		33
Graduum examen,		33, 41
Gradus affinitatis,		84
Geographica descriptio P. Matthæi Ricij		363

H.

Habitus Magistratum,		57
Habitus P. Matthæi Ricij		370
Hanuana expeditio,		603
Herbæ,		10
Herbarum modicarum vsus,		57
Holandi Indiam infestant,		525
Regnum Sinarum ingredi tentant,		525
Honor erga Magistratus,		78
Hortus amœniffimus,		365
Horologiorum admiratio,		214

I.

Iapones regnum Coria infestant,		324
Iaspidis species,		552
Idolorum multitudo,		115
Idolorum cultus differt à figmentis poëtarum.		457
Idolum molestiam parit,		457
Idola liquefunt,		588
IESV nomen explicatur		412
Ignes ingeniosi,		351
Imago Christi honoratur,		578
Immortalitas Sinarum,		102
Immunitates Ducum,		46
Imperium Sinenfe,		44
Imperatoris Humouii statu a,		45
Impostores		95, 205
Innocentia Patrum detegitur,	181.	207
Incendium,		454
Infamie nota deletur,		588
Inferni directorium,		501
Inuitantium ritus,		70
Infantes aquis prefocantur,		97
Infantum castratio,		98
Isaac socius Benedicti inhumaniter tractatur		567.
Iter è Cantone Pechinum,		336
Iudæi,		118, 120

L.

Laborum fructus,		223, 600.
Lacus celeberrimus,		293
Lana. 12. Lapides		16
Lapidibus Patres petuntur,		177, 211
Lapidatores capiuntur,		260
Latrones sociorum domum infestant,		272, 275
P. Lazarus Catanæus in Sinas mittitur		282
Leges Reipublicæ,		44

I N D E X

Lex post obitum Regis.	63
Legati munerantur.	150
Leo fidem agnoscit.	434
Librorum imprimendi ratio.	19
Librorum educatio.	79
Liber de amicitia, Simensi idiomate scriptus.	309
Libellus de arte memoria.	312
Libellus Regi offertur.	423-426
Libellus infamis.	441
Libri P. Matthaei Ricii.	486
Licentiarum gradus.	34
Lineamenta corporis.	86
Linum.	10
Litteratorum habitus.	87
Litteratorum secta.	109
Litteratus visione illustratur.	472
Literarii Regii.	493
Litteratorum secta defenditur.	440
Literatuli infamia notantur.	579
Luctus ob mortem P. Matthaei.	616
Ludorum genera.	90
Ludimagistri.	33
Lusitanorum erga Patres affectus.	607
Lusitani Sinarum fines attingit.	140
Domum pro Catechumenis aedificat	147
Commeatum postulant a Siniis.	529

M.

Magistratum ordines. 48. Eorundem officia.	
49. 53. 56. Ornamentum pileus. 57. Habitus. 57. Simmetria. 60. Favores erga Socios.	
257	
Magistratus condemnati.	61
Magistrorum veneratio.	90
P. Matthaeus Riccius ex India Amacuum renouatur. 147 151. Calumnia graui liberatus. 175. Eiusdem auctoritas. 186. Praepositi te-	

net. 230. A Prorege reiectus. 230. Pecunias respuit. 233. 239. Eiusdem animus intrepidus. 240. Ad Tribunal accersitur. 239. 298. Proregem placat, nouam sedem imperat. 240. Nobilem virum & senem quendam primarium instruit. 251. 256. Eiusdem clementia 261. Naufragium patitur. 291. Idolum venerari recusat. 292. Nanchinum ingreditur. 296. Nanchino eicitur. 294. Somnium diuinum ei obicitur. 300 Cum Regis propinquus familiaritatem inest. 307. Librum de Amicitia scribit Simice. 309. Veritatis tenax. 310. Nanchinum redit. 319. 323. Superior constituitur. 220. Sedem in Sanceis stabilit. 345. In Regiam penetrare conatur. 389. In Mathematicis disciplinis erudit. 359 363. Cum sacrificulo disputat. 370. Eiusdem habitus. 370. A Canobita inuitatur. 373. Eiusdem ratio docendi. 387. Inuitatur ab Eunuchis. 398. Cantilenas illustrat sententias. 415. Eiusdem Vaticinium. 428. Titulum Doctoris assequitur. 434. Eidem Siniensis administratio traditur. 483. Eiusdem occupationes. 610. Erga Neophytos amor. 610. In morbum incidit. 611. Eidem Pharmaca praebentur. 612. Sacramentis munitur. 612. Eiusdem documenta. 613. Moritur. 614.	
---	--

Machina Seraria.	390
Mathematicis rebus crescit auctoritas Sociorum.	356
Mathematicae machinae.	362
Matronarum feruor.	452-471
Mensas Sinae non sternunt.	17
Metempsychosis error.	97
Metalla.	13
Militare examen.	41
Militum conditio.	800 108

INDEX

	398	Nemora.	12	
Mimi Sinenses.	86.88	Nobilis senex baptizatur. 286. Ibidem Sociorum profectus. 509. Inter Nanchinum & Pechinam ciuitatum multitudo.	332	
Mulieres Sinenses.	8	Fr. Nicolau Catanens Martyrij cupidus. 467. Eiusdem labores. 468. Rem Christianam prosequitur. 506. Ad stationem redit. 535. Libellum mittit ad Proregem. 536. Eiusdem innocentia. 550. Falso accusatur. 542. Operatur in oppido Scianhi.	600	
Munitioes Sinarum.	67	Nomen Iesu explicatur & Mariae.	412	
Munerum ritus.	67	Nomina Sinensium varia.	88	
Munuscula.	320. 384	Numen unum Sinenses colunt.	104	
Munera destinantur.	389	Numen triplex.	113	
Munera Regia cohonestantur.	569			
Munera reyciuntur.	561	O.		
Muri contra Tartaros.	344	Oleum.	10	
Musica conducit ad linguam Sinensem.	368	Opera opificum.	18	
Musica exhibetur Confusio Philosophorum principum.	368	Opuscula varia.	437	
<hr style="border: 1px solid black;"/>				
N.				
<hr style="border: 1px solid black;"/>				
Natalis dies Regum.	84			
Nauigia.	90			
Naufragium Patres subeunt. 160. 291. 288. 485	289			
Naufragio infamis locus.	301			
Nancianum urbs.	311			
Nanciani sedes erigitur. 301. Ibidem Aedes comparantur.	497			
Nanciana sedis gesta.	569			
Ibidem tumultus.	286			
Nangan urbs negotiosa.	269			
Nanchinum urbs.	349. Ibidem statio offertur. 351. Sociorum authoritas crescit. 355. Socij ibidem primores adeunt.	364		
Nanquimensis progressus. 468. 590. Sodalitium erigitur.	529			
Nauis oneraria intercipitur.	483			
Negotiatores spoliatur.	549			
Neophytus aram asseruat.	163			
Neophyti primi baptizantur.	191			
Neophytus Inspector.	205			
Neophytis precepta traduntur. 234. Iis ualedicunt Patres.	235			
Neophytorum seruor.	271. 578			
Neophyto B. Virgo apparet.	516			
<hr style="border: 1px solid black;"/>				
P.				
<hr style="border: 1px solid black;"/>				
		Palatium Regium 76. Eiusdem descriptio. 418. 295. 337. 421.		
		Palatium pro examine.	36	
		Panis apud Sinas nullus apponitur.	74	
		Papyrus.	16	
		Patres Societ. Iesui Amacau euocantur ad Proregem. 152. Sciaquinino dimittuntur. 153. In Sinas euocantur tertium. 153. Amacau reuertuntur. 157. Sciaquinum reuocantur. 158. Examinantur. 162. Sinas docere incipiunt. 169. Eorundem vestitus. 169. Publico honore afficiuntur. 174. Horum inopia succurritur. 175. Lapidibus petuntur. 177. Amacau ex India veniunt. 192. In Sinas nauigant 193. Vexantur. 201. 209. Eorundem effigies ad Regem mittuntur 412. Immunitatibus donantur. 519. Pechini excipiuntur. 341. Ad Regem vocantur.	408	
		Nunn 3	Patres	

INDEX

Patres humaniter excipiuntur.	279
Paulus Doctor renunciat.	473
Parentem conuertit. 494. Baptizatur.	473
Pechinum urbs Regia & eiusdem situs.	326
Pechinense solum sterile.	333
Pechini Socj excipiuntur. 341. Ad Regem vocantur.	408
Pechinum Cambala vocatur.	440
Pechini locus pro Sociis designatur.	630
Penitentia usus.	495. 503
Philosophorum author.	29
Philosophia moralis studium.	31. 29
Philosophorum potestas.	59
Plaustrigenus artificiosus.	364
Pictura Sinensis.	21
Pileus ornamentum Magistratus.	57
Pisces Sinenses.	12
Pietatis ardor.	455
Pontifex Romanus honoratur à multis.	388
Potio.	16. 70. 74
Prædictio admiranda.	255
Principes Iaponeses Romam proficiscuntur.	148
Prorex Patres vocat. 152. Idem iterum dimittit. 153. Sociorum negocia tractat. 326. Eiusdem dexteritas. 327. Effigiem Salvatoris veneratur. 329. Eiusdem vis a exitus terribilis.	267
Provincia Catoniensis.	349
Provincia Quamsi.	197
Provincia Cequiana.	194
Provincia Vquam.	293
Pueri conuersio miranda. 514. Vocem Dei audit.	515

K.

Rex Sinarum Dominus vniuersitatis appella-
tur

Cali filius appellatur.	43
Veneratur imagines.	408
Responsum dat pro Patribus.	427
Eiusdem suspicio.	328
Patribus fauet	423
Cupit Patres videre.	411.
Eiusdem lepidum factum.	424. 430
Eiusdem habitus.	76
Eidem sit fausta precatio	368
Eiusdem seueritas.	410
Patres vocat	408
Rex Tartarorum Pechini sedem fixit.	349
Regum Palatium.	337
Regum insolentia.	428
Reges tres fidem Christianam profitentur.	500
Rex petit Geographicam descriptionem.	582
Regnum Sinarum innouit.	341
Regni amplitudo.	67
Regna vectigalia.	8
Regni situs Sinarum.	57
Respub. Sinensis.	42. 623
Ritus salutantium & visitantium.	
Ritus Bellariorum porrigendorum.	69
Ritus abeuntium.	69
Cominales.	71
Bibendi	73
Circa Regum venerationem.	74
Sepulchrales.	78
Connubiorum.	83
Ritus ad thronum Regis.	426.
Quatiendi frontem.	511

S.

Sacramentorum usus

Sacrificulâ

I N D E X.

<i>Sacrificuli eorumque habitus,</i>	87. 112	<i>Sinarum regnum inuoluit</i>	31
<i>Sacrificolorum mores impij.</i>	244	<i>Sinenses capiuntur scientiis Europaeorum.</i>	356
<i>Sacrificandi munus,</i>	107	<i>Sinensium error circa elementa,</i>	385. 390
<i>Sacrificuli Socios excipiunt.</i>	244	<i>Sinensis Musica,</i>	368
<i>Sacrificulus relegatur,</i>	503	<i>Sinense Regnum Cataium appellatur</i>	420
<i>Saccarum</i>	15	<i>Sinensium concursus ad Patres,</i>	382
<i>Sal</i>	15	<i>Sinenses impatientes tyrannidis</i>	44
<i>Salutantium ritus,</i>	64	<i>Sine domum Sociorum occupant Amacai</i>	526
<i>Saraceni</i>	420	<i>Sinarum regnum Cataium dictum,</i>	544
<i>Saracenus malorum auctor</i>	527	<i>Sinensis administratio Monarchica,</i>	621
<i>Sciauchinum vrbs eiusque situs,</i>	220	<i>Socij Sinarum regnum ingrediuntur</i>	124
<i>Sciauchinensis Patrum Sedes</i>	220	<i>Sinenses sibi conciliant,</i>	166
<i>Ibidem Patrum labor</i>	225	<i>Rem Sinicam promouent</i>	197
<i>Sciauchini Socij dimittuntur</i>	227. 232. 242.	<i>Sciaquini laborant,</i>	225
<i>Schiauchinum reuocantur,</i>	237	<i>Sciaquino dimittuntur, 232. Reuocan-</i>	
<i>Scianhai vrbs descriptio,</i>	597	<i>tur 237. Xauceum ingrediuntur, 245. In</i>	
<i>Scribendi ratio</i>	25	<i>Sinas aliqui destinantur 250. Cum viris</i>	
<i>Scriptiones examinantur.</i>	38	<i>primarijs familiaritatem contrahunt. 255.</i>	
<i>Sepultura.</i>	20	<i>428. Lapidantur 254. 315. à latronibus in-</i>	
<i>Secta tres apud Sinas.</i>	15	<i>uaduntur 272. Eorundem habitus 283. 302</i>	
<i>Sella spectatoria,</i>	89	<i>Pro Europæis litteratis se gerunt 284. Bechi-</i>	
<i>Senex octogenarius conuertitur,</i>	516	<i>num nauigant 390. Nanchino soluant, 391</i>	
<i>Sermo communis,</i>	28	<i>Sarcinas recuperant, 406. Ab Eunucho se</i>	
<i>Sepultura,</i>	78. 79	<i>liberant 414. Iuuantur à Magistratu 414</i>	
<i>Sepultura pro Patribus petitur, 617. designa-</i>	630	<i>Comprehenduntur 416. Causas aduentus a-</i>	
<i>tur.</i>	630	<i>periunt 422. Stationem urgent 425. à pe-</i>	
<i>Seruitus,</i>	96	<i>riculo liberantur 460. à Nauarcho exclu-</i>	
<i>Siccitas terre,</i>	467	<i>duntur 607. Ignominiosè tractatur 326. Pro</i>	
<i>Sigillorum custodia,</i>	89	<i>Iaponensibus habentur 342. Nanchinum re-</i>	
<i>Sinensis regni varia appellatio.</i>	3	<i>deunt 343. 349. Linguae Sinensi dant ope-</i>	
<i>Eiusdem Situs</i>	5. 7	<i>ram 344. Hybernare coguntur, 345. Epi-</i>	
<i>Sina rerum omnium ferax,</i>	9	<i>grammatis honorantur 367. Nanchinum</i>	
<i>Sinarum regnum Patres ingrediuntur</i>	142	<i>ex hybernis perueniunt, 379. Eorundem</i>	
<i>Sinensis idiomatis discendi difficultas</i>	144	<i>domicilia quatuor 481. Vexantur</i>	484
<i>Sinenses conciliantur à Patribus.</i>	66	<i>à Neophytis excipiuntur,</i>	506.
<i>Sinensium cultus.</i>	170	<i>Sociorum numerus</i>	518
<i>Sinica res promouetur numeribus,</i>	197		

I N D E X.

<i>Sodalitium B. Virg. erigitur,</i>	589	<i>Vindicta diuina,</i>	132 439. 581
<i>P. Soërius moritur</i>	569	<i>Visitator socios destinat in Chinam,</i>	319.
<i>Somnium P. Matthæo obijcitur diuinum</i>	300	<i>Vitri Trigoni mira æstomatio</i>	347.
<i>Somnium Proregis & vxoris</i>	393	<i>Vocum ac dictionum vsus,</i>	25
<i>Suceu caput regionis</i>	347	<i>Vrbes variae 90. Contra Tartaros,</i>	561
<i>Ibidem Sedes figitur,</i>	348	<i>Vrbs Pequinensis</i>	336
<i>Statua Sinenses,</i>	21	<i>Vrbs Nancianum metropolis</i>	301
<i>Statua Imperatoris Humouij,</i>	45	<i>Vrbs Suceu,</i>	345
<i>Superstitiones</i>	92	<i>Vrbs Nanchinum,</i>	269
<i>Suspicio Regis</i>	31	<i>Vrbs Lincinum,</i>	345
		<i>Vrbs Canceu,</i>	287

T.

<i>Tartari confines Sinensibus 339. Eorum ratio</i>	560	<i>Vrbs Sciauccina situs</i>	220
<i>viuendi</i>	560	<i>Vrbs Xauceana situs,</i>	246
<i>Tanli Socios defendit,</i>	538	<i>Vrbs Scianhai descriptio,</i>	597
<i>Templum regium</i>	369	<i>Vrbium numerus,</i>	7
<i>Textorum multitudo Scianhai,</i>	598		
<i>Titulus Regius,</i>	77		
<i>Typographia antiquitas</i>	19		
<i>Toga vrbauitatis</i>	68		
<i>Tumultus excitatur</i>	459. 528		
<i>Turris extruitur pro machina horaria</i>	411		
<i>Turca ad Regem veniunt,</i>	340		

V.

<i>Vectigalia Regia,</i>	8. 48. 562
<i>Villa suburbana nostris addicitur,</i>	631
<i>Eiusdem descriptio,</i>	639

X.

<i>Xauceana domus lustratur</i>	536
<i>Xauceana Sedes status,</i>	444. 503. 603
<i>Xauceana vrbis situs,</i>	246
<i>Xaucei locus ad habitandum eligitur,</i>	247
<i>Xaucei noua Sedes erigitur</i>	237
<i>Xauceum Socii ingrediuntur.</i>	269

FINIS.

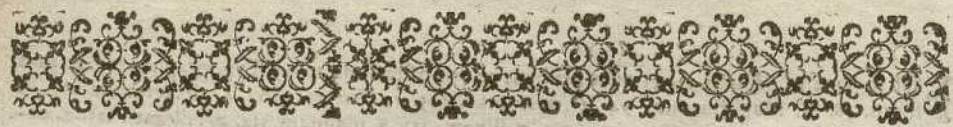

ERRATA SIC CORRIGENTVR.

Prior numerus designat paginam, alter versum.

FOL. 12. Vers. 13. adducti. 12. 31. oues præbent 13. 15. nostratibus. 19. 25. Typographia. 27. 10. non loqui. 58. 16. Magistratum 94. 23. uti metus. 105. 17. litteras. 107. 4. plecterentur 107. 5. regia. 108. 3. salutem. 109. 27. capiant. 111. 7. stipem. 111. 8. magnam. 112. 25. illigati. 113. 2. ob- equitans. 114. 15. auribus. 116. 7. accipiant. 121. 27. imponerent. 123. 25. cum. 124. 9. irrupissent. 130. 17. pfohiberet. 131. 5. quo Apostolico. 131. 17. coniunctas. 131. 24. deludendis. 133. 6. prohibe- bat. 134. 18. peregrinus. 136. 15. illum. 145. 10. diurnum. 146. 17. possessionem. 154. 30. consilium. 157. 16. quam ante. 157. 31. visis. 159. 30. quibus, adde, animus. 161. 32. eorum, adde, virtute. 167. 5. erigebat. 162. 20. ut mox. 164. 20. utcunque. 168. 26. ab ijs visebantur. 169. 2. nouitate. 180. 32. demissa, adde, licet. 187. 18. pecuniarium. 196. 13. omnes. 200. 29. vrbis. 205. 11. argenti, adde viui apud Iapones. 207. 19. iniecta in os offa. 209. 10. professus. 210. 5. fore. 221. 4. aut altius. 244. 6. amoribus. 249. 24. nouæ stationi. 252. 8. Ignibus. 253. 18. præceptis. 272. 22. concubia. 276. 14. in iudicium. 276. 22. folius. 279. 20. rependendum. 283. 30. possent. 335. 30. tercijs gradus. 338. 6. primoribus. 371. 30. Ethicis. 371. 31. de quo. 379. 24. vtrique. 418. 6. voluisse. 435. Apolo- gus, marg. 3. 441. 20. cum hac. 443. 24. Magistratu. 470. 19. qui duobus. 470. 29. commissa. 491. 3. mortis. 499. 32. fuisset. 505. 4. iniuria. 508. 8. extruxerat. 525. 30. sed tritii. 546. 30. appellatum. 551. 18. fratri nostro. 554. 4. Prophete sui. 557. 12. exiguus, adde, numerus. 558. 9. dimissus. 567. 9. Ferdinando. 572. 7. plecterentur. 579. 5. prohibere. 590. 12. fidem. 598. 14. numero. 599. 1. admi- nistrata. 608. 1. Socijs. 608. 14. decertabant, adde, sub. 610. 16. scriptio. 611. 26. aut horam. 615. 2. missa. 623. 29. sententia. 631. 32. bonitatis fanum. 632. 25. euasisse. 633. quos. 635. 5. quaratio- ne. 637. 5. admouerunt. 337. 25. ut immunis. 642. 23. eripiebat. 642. 27. concitandos.

ERRATA SIC CORRIGENTUR.
Tunc numerus designat paginam ubi corrigenda sunt.

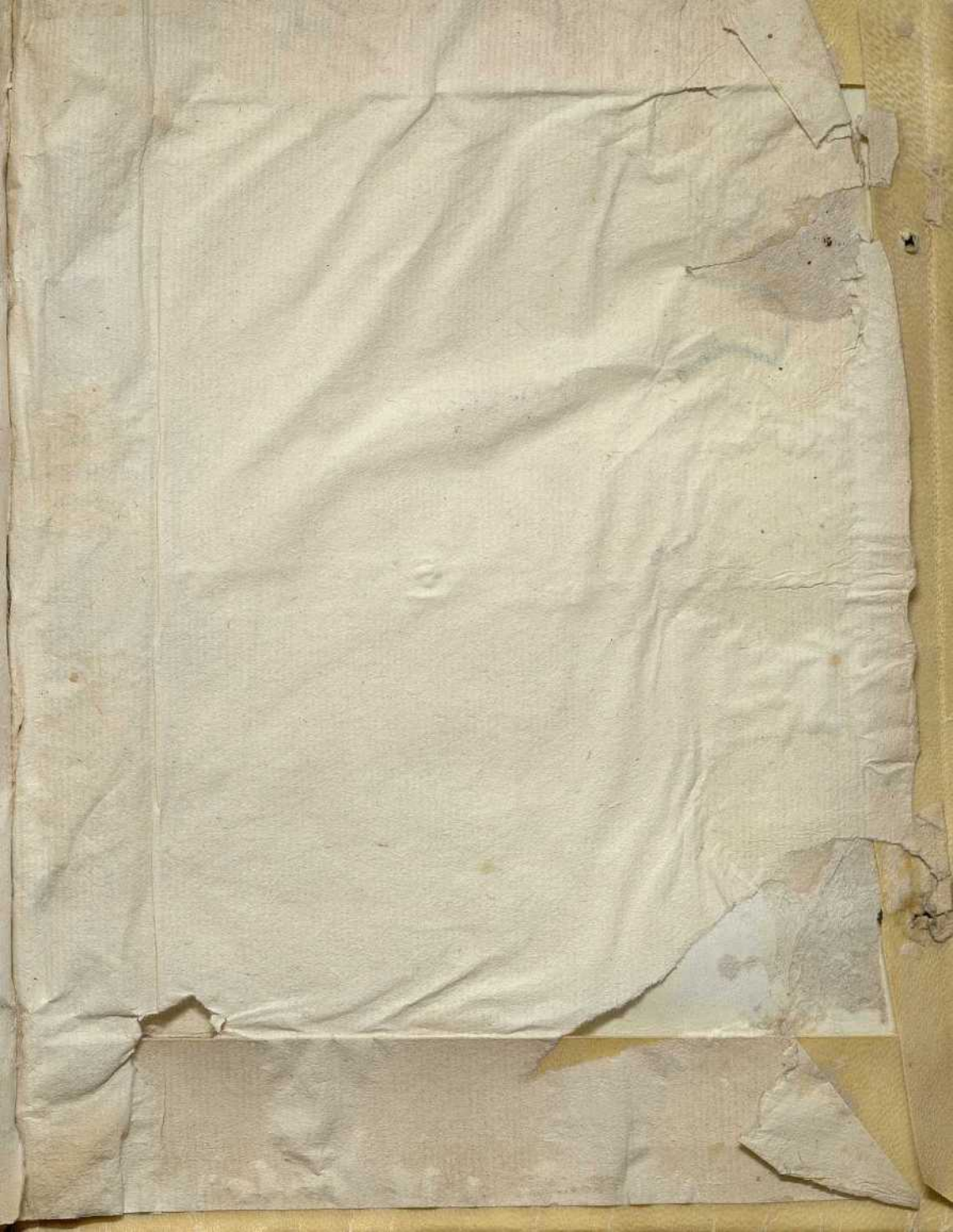
AVGVSTÆ VINDELICORVM,
apud Christophorum Mangium.

M. DC. XV.

U. S. 1